

MAILA TALVIO
KOOTUT
TEOKSET
VI

MAHATMA

THEORY OF

VI

THEORY OF

THEORY OF

THEORY OF

TÄMÄ KIRJA
ON LAINATTU
SATAKUNTALAISEN
OSAKUNNAN
KIRJASTOSTA

MAILA

TALVIO

*Janis Rozentalin v. 1916 te-
kemän maalauksen mukaan.*

Maila Talvio

KOOTUT TEOKSET

VI

YÖLINTU

NINIVEN LAPSET

ELÄMÄN KASVOT

Porvoo • Helsinki

WERNER SÖDERSTRÖM
OSAKEYHTIÖ

Werner Söderström Osakeyhtiön
kirjapainossa Porvoossa
1951

SISÄLLYS

YÖLINTU	7
Kulo	9
Siironmaan tyttäret	23
Juvelan kattelassa	37
Juurikk'oja	54
Vanha impi	70
Bellevue	82
Punatukkaiset	90
Lippi	96
Morsiusvaunut	101
Sovintosunnuntai	106
Punaiset liput	114
Nälkävuoden lapsia	123
Joulukirkko	133
NINIVEN	LAPSET.....145
Kunnallisneuvos ja hänen joukkonsa	147
Minervan ravintolassa	169
Kauniit tyttäret	191
Daniel	217
Kahden puolen joulua	236

Tango	251
Laulajatar.	263
Odottamaton vieras.	280
Smaragdi	284
Liikemiehiä.	297
Niniven profeetta	315
»Kansallinen Diogenes».	330
ELÄMÄN KASVOT.	341
Neljäs käsky.	343
Rakkauden uni	376
Mies.	410
Nainen kauneudessaan.	437
Kuolema.	457
Mammona	488
Naisen onni.....	522
Vapaus.	543

YÖLINTU

KUVAUKSIA MENNEILTÄ AJOILTA

Ensimmäinen painos ilmestyi 1913

KULO

Pitäjän suurimman kartanon nimi oli Yölintu ja kartanon nuorta herraa Jaakko von Tollia sanottiin »Yölinnuksi». »Yölintu!» huusivat naiset toisilleen kaivolta kaivolle, kun ensimmäiseen asumukseen oli kuulunut Jaakko-herran kulkustensoitto. »Yölintu!» kuiskasivat tytöt ja menivät ikkunaan. »Yölintu!» riemuitsivat lapset ja juoksivat pihamaalle. »Yölintu!» siunasivat vanhat ja vaivaiset ja riensivät tiepuoleen. »Yölintu liikkuu», sanottiin sydänmaan torpissa, kun tuttu pyssynpauke alkoi kuulua eikä tiedetty, olisiko ollut parempi sulkeutua salpojen taakse vaiko ryhtyä lehdittämään saunaa kuin juhannukseksi.

Everstin kartanossa Yöjärven rannalla kasvoi myöskin kolme nuorta tytärtä, Amalia Karolina, Fredrika Lovisa ja Anna. Heillä oli kamarineiti, joka puetti heidät aamulla ja satoi harson heidän silmilleen, kun he läksivät kävelyille. He olivat kuuluisat hipiänsä valkoisuudesta ja pienistä käsistään, joissa rystysien yläpuolella oli kuopat. Heidän kauneutensa oli sitä lajia, johon ei kuulu kulmakarvoja eikä ajatuksia. Heidän äitinsä, jalosyntyinen Mathilda-rouva, oli kasvattanut heidät omaan henkeensä. Hänelläkään ei ollut ajatuksia, kun eversti jo yli keski-iän päässeenä miehenä hänet kihlasi. Mutta hänellä oli naisen vaistot. Ajatukset tulivat jälkeensä, kun lapset tulivat. Lapsia syntyi ja lapsia kuoli. Mathilda-rouva suri, ettei kartanolla ollut muurattua sukuhautaa ja että hänen täytyi kätkeä pienet ruumiit irralleen maahan, vieraiden kuolleiden joukkoon. Uskonnollisuus, jota hänessä saattoi sanoa alunpitäen olleen virallinen määrä, kehittyi myöhemmin

niin, että hän rupesi vaatimaan naapurien kesken anteek-sipyyntöä ja anteeksiantoa ennen ehtoollista. Eversti kohteli naistensa sielunelämän ilmauksia kuin sateen pieksinää. Joskus ne tulivat otolliseenkin aikaan, taval-lisesti sopimattomaan. Vertaisekseen ei hän tunnustanut muuta kuin poikansa.

Oikeastaan hän oli mennyt naimisiinkin tämän pojan tähden, ja ne monet tytöt, jotka ensin syntyivät, olivat ehtineet tehdä hänet malttamattomaksi. Kun poika näki päivänvalon, oli ilo isän sydämessä yhtä suuri kuin ikinä jossakin valtakunnassa, missä kauan odotetun kruunun-perillisen maailmaantuloa tervehditään kiitosjumalan-palveluksin ja kellonsoitoin. Mahtavimmat herrat rou-vineen seitsemän pitäjän alalta kutsuttiin pojan kum-meiksi, äiti jumaloi tätä lasta, eivätkä sisaret koskaan sanoneet häntä vastaan. Karl Jakob Magnus sai mitä hän halusi ja teki mitä hän tahtoi.

Hän kasvoi voimakkaaksi ja rotevaksi. Hänellä oli Töllien punaiset hiukset ja likinäköiset silmät. Hän oli viidentoista vanhana täysin kehittynyt.

Tuli sitten eräs elokuun huomen, silloin, kun Jaakko herra kävi kahdennellakymmenennellä ikävuodellaan.

Pitäjä oli pahaa aavistamatta herännyt aamuaskarei-hinsa. Ruis oli tuleentunut viikossa ja uhkasi varista käsiin. Kirkonkylän asukkailla varsinkin oli kiire. Yö-linnun pellolle oli siksi maanantaiksi kutsuttu seitse-mättäkymmentä henkeä ja eversti läksi tavanmukaiselle aamuratsastukselleen työväkensä luo.

Kuivuus tuntui todella käyvän pelottavaksi. Aamu-kaste ei vielä ollut haihtunut, mutta yhtäkaikki riip-puivat yrtit maantien laidassa rentoina, ikään kuin ne olisivat olleet keitetyt. Nokkoset ja ohdakkeet, jotka vielä seisoivat pää pystyssä, olivat kuin jauholaarista nostetut. Saviset peltosarat halkeilivat kämmenen-levyisille revelmille. Maasta tuntui lähtevän poltetun saviastian haju.

Hevosien selästä saattoi eversti, ratsastaessaan asu-musten rydön läpi, nähdä vainion, jolla hänen väkensä oli määrä olla työssä. Ei näkynyt yhtään ihmistä. Asu-musten edustoille muodostivat leikkivät lapset ja ton-kivat siat vaaleita täpliä. Joelta kuului poikain huu-

toja ja pulikoimista, kukot kiekuivat. Poudan auer verhosi maailman unettavaan sineen. Äkkiä keksi eversti väkensä yhdessä rykelmässä pienen metsikön laidalla, joka kivikkona oli jätetty saareksi keskelle viljelystä. Yli puuttoman kirkkotarhan saattoi hän nähdä ihmisjoukon seisomassa kuin seisomaan palkattuna ja katso-massa jotakin, jota ei eversti vielä voinut nähdä. Hän erotti jo yksityisiä henkilöitä. Selvästi pehtorin ja »nälkävuoden lapset». Pekalla oli leveimmät hartiat koko kartanon alueella. Everstissä kuohahti, kun hän ajatteli ajanhukkaa, jonka tuollaisen joukon seisoskeleminen tuotti, ja hän painoi kantapäät hevosen kylkiin. Tomu, ohut kuin tuhka, lähti liikkeelle tiestä ja tunki sieraimiin. Kirottu suomalainen laiskuus! Everstin kipeässä jalassa tuntui kuin kaukainen varoitus vaarasta.

Samassa hetkessä kävi havahdus läpi koko kylän. Kartanon koirat, jotka viikkokauden olivat maanneet kuin kuolleina, päästivät ulvonnin ja rakit hökkeleissä parahtivat ikään kuin niihin olisi sattunut kalikka. Lapset hypähtivät ylös hiekasta, naiset tulivat seinänvierustoil-le. Mitään ei näkynyt. Koirat tuntuivat tietävän jotakin, jota ei vielä voinut erottaa silmällä.

— Jaakko! välähti everstin mieleen ja vaiva kipeässä jalassa tuli likemmä.

Hän antoi hevosen juosta täyttä ravia kirkon ja kello-tapulien ohitse ja käänsi sängelle.

— Metsävalkea! ajatteli hän, vaikkei hän vielä tietänyt mitään.

Pitäjän sydänmaita oli joka kesä mennyt kulossa. Kulo kuului näille seuduille yhtä säännöllisenä ilmiönä kuin kylvö ja heinäkorjuu. Tällaisella kuivalla saattoi-vat kulon tuhot olla arvaamattomat. Hevonen oli hypännyt parin peltosaran ojain yli, kun eversti todella erotti valkoisen sauhun taivaalla. Eipä ihme, ettei hän heti ollut huomannut sitä: sauhu ei tuprunnut eteenpäin pilvinä. Se oli kuin harmahtava villavaate, jota näkymättömät kädet tasaisesti tuntuivat nostavan.

— Jaakko! iski taasen everstin mieleen ja vaikkei siihen ollut järkevää syytä, teki hän silmänräpäyksessä johtopäätöksiä.

Kulo tuntui olevan noin peninkulman päässä. Hän ei

tietänyt, olivatko Jaakko ja hänen setänsä lähteneet edes tälle suunnalle. Illalla oli puhuttu untuvista, joita tytöt toivoivat puuhkiinsa ja Juurikkaan suosilmistä. Eversti muisti kuulleen Jaakon huutaneen keittiöön, ettei koirille pitänyt antaa ruokaa. Hän oli huoneessaan keskustellut töistä pehtorin kanssa, kun Lipin ääni oli ruvennut kuulumaan pihamaalta. Pian sen jälkeen oli herrojen hevonen ajanut portaiden eteen.

Kirottu Lippi! Jaakon oli mahdoton tasaantua niin kauan kuin Alakartanon naapuruus oli aidan takana. Oli aina parempi, kun veljekset olivat riidassa. Eversti ei olisi muuta suonut kuin että riitaa olisi kestänyt vakituisesti. Mathilda-rouva näitä sovintoja hieroi, vaikkei hän aatellisessa mielessään ollut tehnyt sovintoa sen piian kanssa, jonka Lippi oli tuonut taloon ja vihdoinkin nainut. Mitään niin epäkäytännöllistä ei Jumala saattanut vaatia kuin että järjestyksen ihmiset seurustelisivat rentujen kanssa. Ehtoollispöydässä kerran vuodessa — miksei! Mutta ei sillä välillä.

Pehtori erosi nyt elonleikkaajien joukosta ja tuli nopeasti isäntäänsä vastaan. Eversti päätteli taas erinäisten asianhaarojen perusteella, että herrat olivat menneet toiselle suunnalle ja kuitenkin tuntui hänestä aivan selvältä, että hänen veljensä ja poikansa metsästysretki jollakin lailla oli yhteydessä sen kanssa, mitä tapahtui tuolla taivaanrannalla.

— Mutta jos veli Lipillä on osaa tässä roviassa, ajatteli eversti ja hänen poskipäänsä kylmenivät, — niin ei minua ikinä taivuteta sovintoon. Ei, jumal'avita...!

Pehtori nosti lakkiaan.

— Noo, Bergström, missä se on? sanoi eversti.

— Emme voi niin varmaan tietää, vastasi pehtori, murtaen Ruotsin ruotsia ja sotilaallisen ryhdikkäänä kävellessä everstin hevosen rinnalla. — Se voi olla meidän sydänmaalla. Se voi myöskin olla Siironmaan puolella. Hirveää on, jos tuuli alkaa käydä. Voi pian tapahtua niinkuin kerran Ruotsissa. Krouvin Kersti siitä aina puhuu. Talo meni ja ihmisiäkin jäi liekk...

Eversti lasketti suoraan rukiiseen ja oikaisi lahdelman halki, jonka kiertäminen olisi pidentänyt kulkua kummulle, missä leikkuuväki seisoi. Miehet olivat jo

lyöneet sirppinsä kuhilaaseen ja haeskelivat takkejaan lähteäkseen matkaan.

— Minä nousen tapuliin katsomaan, sanoi eversti. — Juoskoon joku heti viemään sanaa haudankaivajalle. Hän saa koko päivän soittaa kelloja.

Puolijuoksua oikaisivat miehet yli sarkojen hevos-hakaa ja taloa kohti. Hetkisen asteli pehtori everstin rinnalla, kertoen vaikutelmiaan savusta. Yhdessä ainoassa tunnissa se oli päässyt tällaiseen vauhtiin. Pekka sen ensinnä oli huomannut. Hän väitti tulen saaneen alkunsa saarella Siironmaan edustalla ja kipunoiden lentäneen maihin. Siironmaan talo oli kuin olikin vaarassa.

Eversti pidätti hevosensa varjoon kellotapulin juuralle, ja pehtori kiirehti kartanoon. Jalassa, josta aikoinaan oli kerrottu mitä erilaisempia juttuja sekä uudessa että vanhassa pääkaupungissa, rupesi tuntumaan paha-ennustavalta. Pitäjässä uskottiin viattomasti, että eversti oli saanut vamman taistelukentällä. Nukkukoot autuaasti siihen uskoon, oli eversti nauranut itseksensä. Hän oli yksinkertaisesti hypännyt alas rakastettunsa liian korkeasta ikkunasta. Eikä yksin pahojen ilmojen edellä, vaan yleensä onnettomuuksien tullessa, ilmoitti vamma itsensä. Jaakko oli useammin kuin kerran antanut isälensä aihetta tuntea pistoa kipeässä jalassa.

Milloin poika tasaantuisi? Hän oli alkanut aikaisin. Ensimmäiset sovinnot oli isä maksanut hänen puolestaan, kun hän oli kolmentoista vanha. Se oli tapahtunut nälkävuosina, kun Jaakko kerjäläislauman etunenässä oli karannut jonkun talollisen myllykuorman kimppuun maantiellä ja tasannut jauhot kerjäläisten kelkkoihin. Jaakko olisi saanut ruveta tyyntymään. Hänen täysi-ikäisyyteensääkään ei enää ollut kuin pari vuotta. Isä tunsikin tämän kaiken. Hän oli hänkin aikansa eläköinyt. Hän oli lopettanut myöhemmin, mutta hän oli myöskin aloittanut myöhemmin.

Odotus kirkon edustalla kävi everstille pitkäksi. Haudankaivajaa ehkei tavattu kotoa — eversti kirosi, kun hän Harttua ajatteli. Olisi taitanut olla parasta panna hakemaan häntä Rantakrouvista yksin tein. Hän kirosi niin ikään, kun hän ajatteli kartanon miehiä —j mitä

viivyttelimestä tämä taas oli? Onneksi olivat torpat edempänä kuin kulovalkea ja suuret suot välillä. Mutta aikaapa käydä tuuli! Pistot jalassa tuntuivat hartioihin ja niskaan asti. Asumuksista kuului hälinää, hevoset hirnuivat, koirat ulvoivat pihamailla pitkin joen vartta. Everstin hevosen oli vaikea pysyä paikoillaan, kun kärpäset sitä ahdistivat. Lisäksi se tunsu yleisen levottomuuden kylässä. Eversti antoi sen hiljalleen astella edestakaisin kirkon varjossa. Auringonsäteet taittuivat peltitauluista hautausmaalla niin kirpeästi, että koski silmiin. Marmorikivien pinnat Tollien haudoilla kirkon pohjoispäässä kiilsivät kuin peilit. Lasten hautakummut olivat ainoa keidas koko kirkkotarhassa, joka kauttaaltaan oli kuin poltettu. Perhoset ja villit mehiläiset pitivät iloaan kukkasten keskellä. Helteessä, joka painoi maata, ei ollut mitään ukkosilmojen hautovasta kosteudesta. Se oli kiinteä ja lohduton.

Villavaatteen tapainen savukerrostuma nousi yhä ylemmä taivaalle. Odotuksen minuutit kävivät sietämättömiksi. Vihdoinkin kääntyivät rattaat kartanon vaunuliiterin edustalta tielle. Niissä istuivat pehtori ja Pekka. He antoivat hevosen nelistää. Eversti teki merkin, etteivät he pysähdyttäisi ja huusi ohi ajaessa, että hän pian tulee perässä. Nyt valjastettiin jo navetan edustalla useampia hevosia, ja rattaat miehiä täynnä ajoivat tomupilvessä everstin sivuitse.

Kirottu haudankaivaja!

Yöllinnun herra pani hevosensa liikkelle Rantakrouvia kohti. Pitkin kujaa, jonka saveen karjan askeleet olivat kovettuneet, tuli hän keltaiselle rakennukselle joen rannalla ja tapasi emännän portailla.

— No Kristin, sanoi hän ruotsiksi, — onko Harttua näkynyt?

Krouvin emäntä huomasi, ettei eversti ollut juttelu-tuulella, koska hän sanoi Kristin eikä Kerstin. Hän päästi ilmoille liioitellun harmin vuodatuksen.

— Missäpä se ilkimys olisi, jollei täällä ihmisten vatsuksena, herra eversti. Koko yön hän on maannut täällä enkä minä ole jaksanut viskata häntä portille, kun ukkokin läksi kaupunkiin. Ja hauta hänellä pitäisi olla valmiina ennen päivällistä, — tuovat kuolleen, tietää-

hän sen tällaisella kuumalla — mutta hän vain makaa täällä ihmisten kiusana ...

— Sanokaa hänelle, että hänen heti paikalla on tul-tava minun puheilleni.

Emäntä kuuli kovuuden everstin äänessä ja meni nopeasti herättelemään Harttua. Avonaisesta ikkunasta saattoi kuulla, kuinka hän töni ja torui humalaista. Harttu rupesi mielettömästi laulamaan. Krouvin emäntä laahasi hänet käsipuolesta portaille ja piteli häntä siinä kiinni. Harttu kourasi päätään tervehtiäkseen everstiä, hänen lakkinsa oli kuitenkin jäänyt pöydän alle.

»Ja nuori mies meni jahtiin
ja nuori mies meni jahtiin
sinne metsään viherjään,
sinne metsään viher...»

Eversti näki yhdellä silmäyksellä, ettei miehestä tulisi hätäkellon soittajaa.

— Kerstin, sanoi hän, — lähetä noutamaan kello-tapulin avainta. Sydänmaa on tulella. Täytyy hälyttää kokoon väkeä.

Kerstin päästi irti Hartun.

— Herra Jeesus, mitä eversti sanookaan! siunasi hän ja povi piukan, punaisen röijyn alla alkoi kohoilla. — Onko sydänmaa tulella? Onko se Yölinnun maata? Herra siunaa ... ! Kotona Ruotsissa kerran ... Mutta on se ihme ja kumma, jollei haudankaivajaa saada jaloil-leen! Sen minä sanon hänelle, Harttu, että jollei hän... Hän muistaa, mitä minä pystyn tekemään. Jollei hän nyt heitä lauluaan ja nouse, niin minä kastan hänet jokeen! Minä olen sen ennenkin tehnyt, hän muistaa sen...

— Avain! jyrisi eversti, — lähetätkö noutamaan...

Kerstin olisi loukkaantunut toisten olosuhteiden val-litessa, mutta eihän nyt voinut, kun metsä paloi. Hän kokosi liepeidensä röyhelöt ja katosi keittiöönsä. Harttu hymyili onnellisena, nosteli kättään ja älähteli:

— »Nuori mies meni jahtiin ...»

Laulu teki everstiin oudon vastenmielisen vaikutuk-sen. Se toi taasen jotenkuten mieleen Jaakon. Ratsas-tuspiiska rupesi elämään everstin kädessä.

— Kyllä minä everstin tiedän, puhui juopunut ja jatkoi mieletöntä hymyilemistään, — ja kyllä minä Jaakko-herran ja Lippi-herran ...

»Hän kohtasi siellä ruusun
ja hän kohtasi siellä ruu...»

Ratsastuspiiska sattui haudankaivajan multaisiin saappaanvarsiin, ja tuskin oli Harttu ehtinyt hypähtää, kun sangollinen vettä tuli ovesta hänen niskaansa. Harttu pääsi tuota pikaa pystyyn ja kiroili suomeksi, kun emäntä kiroili ruotsiksi.

— Eikö hän kuule, koetti emäntä lieventää kovakouraisuuttaan, — että on päässyt irti suuri kulo. Puut palavat, suuret puut everstin metsässä ja metsän eläimetkin voivat palaa. Sudetkin ja käärmeet ovat eläviä luontokappaleita eikä niitä saa kiusata. Ja kulo on kauheata. Kotona Ruotsissa — liekit hyppäsivät pitkiä matkoja — paloi kokonaisia asumuksia ja eräs vanha ruotivaivainen jäi liekkeihin ...

Eversti ajoi jo kujalla. Hän ei kipeältä jalaltaan päässyt ajamaan lujasti ja hän kuuli vielä hyvän matkaa Rantakrouvin emännän äänen. Harttu tallusteli perässä märkänä, suuttuneena ja vähitellen selveten. Ilmassa tuntui palavan maan hajua. Harttu ei mennyt kotoaan hakemaan avainta, hän tuli everstin perässä sisään hautausmaan portista ja hävisi ristien ja hautataulujen sekaan. Kun ei häntä alkanut kuulua, kirosi eversti ja huusi hänen nimeään. Kun ei hän sittenkään tullut, täytyi everstin lähteä häntä etsimään. Tielle sattui haudasta kaivettuja luita. Kokonainen käsivarsi, josta eivät jänteetkään vielä olleet lahonneet, makasi hiekassa.

— Tänne minä sen eilen panin... varmasti tänne, ärisi Harttu vastaukseksi everstin kirouksiin.

— Onko tämä paikka kellotapuln avaimelle?

Harttu kyykötöi suuren lautakasan edessä pensaan juurella. Eversti nojasi hautakiveen. Särky jalassa oli jo sangen kova.

— Missäs minä sitä sitten pitäisin, puolusti Harttu itseään äreydellä, jonka hän ainoastaan humalapäissään uskalsi suoda itselleen. — Kukas sen täältä ottaisi?

— Tästä juomisesta täytyy tulla loppu tai saa Harttu eron toimestaan, puhui eversti. — Minä murren tapulin lukon, jollei avain paikalla löydy.

Kellotapulin lukko oli vanhoja Ruotsin aikaisia, mutta everstistäkin tiedettiin, että hän vielä kymmenen vuotta sitten paljain käsin oli litistänyt hevosenkengän.

— Harttu saa selkäsaunan — se taitaa olla paras keino...

Eversti likeni ontuen kankeine jaikoineen ja ratsastuspiiska vingahteli.

— Ei se ole minun syyni, huusi haudankaivaja ja konttasi polvillaan pakoon. — Eversti lyö niitä, joiden on syy ...!

— Ja keitä ne olisivat...? puheli eversti ja luuli jo ulottuvansa piiskallaan miehen selkään.

Haudankaivaja mutisi jotakin ja haki turvaa avonaisen hautarivin takaa.

— Mitä sinä sanot? huusi eversti ja tuli tarkkaavaiseksi.

— Sitä vain, että herrat illalla pitelivät avainta.

— Mitkä herrat?

— Yölinnun herrat.

— Mitä herroilla sitten olisi ollut tekemistä täällä?

— Menivät jahtiin. Poikkесivat.

— Valehtelet!

Eversti seisoi niin likellä avonaista hautariviä, että Harttu jo toivoi maan repeävän hänen altaan. Olisipa silloin kerrankin suuri herra joutunut köyhien hautaan! Mutta eversti ei pudonnut, uhkasi vain haudan yli piiskallaan Harttua, joka oli päässyt jaloilleen. Äkkiä sattui haudankaivajan silmään avain hiekalla ja hän muisti samalla hämärästi, että Jaakko-herra eilen oli viskanut sen hänen päänsä yli, kun hän kaivoi hautaa. Hän ei nyt kuitenkaan puhunut avaimesta mitään. Hänen täytyi ensin näyttää toteen, ettei hän ollut valehtelija.

— Mikä tämä on? sanoi hän ja kopeloi taskustaan esiin litteän pullon. — Jollei tämä ole Fiilippi-herran pullo, niin saa armollinen herra oikopäätä paiskata Hartun kuoppaan ja multaa päälle! Ja jolleivät herrat eilen tulleet tänne... ja jollei se ole heidän syynsä, että kuoppa vielä on kaivamatta... ja jolleivät he tahtoneet

mukaansa saareen ja kysyneet, tiedänpö minä koreita tyttöjä keittämään lintua ...

— Valehtelet, jyrisi eversti.

Harttu pysytteli visusti haudan takana. Eversti oli valkoinen kasvoiltaan.

— Ylös, ylös! huusi hän hampaittensa välitse ja huis-kautti piiskallaan kirkontornia kohti.

Harttu läksi juoksujalan menemään. Hän laski, ettei eversti kipeällä jalallaan voisi seurata hänen kintereillä torniin. Ylhäällä estäisivät monet parrut vapaasti liikkumasta. Mitä tekemistä everstillä oli tornissa, ei Harttu voinut ymmärtää. Hevonen, joka oli kiinnitetty aitaan, tömisteli jalkojaan kärpästen käsissä. Kuormallinen miehiä ajoi ohitse. Hartussa heräsi silloin jokin aavistus ja jota korkeammalle hän kapusi tuttuja portaita, sitä enemmän haihtui höyry päästä. Kun hän sai auki luukun etelän puolelta, oli maailma sillä kulmalla ainoana savumerenä. Kellotapuliakin tuntui sininen utu kiertävän kuin sumu saarta. Ja tämä utu oli yhtä jatkoa sille, joka kasvoi esiin taivaanrannalta.

— Herra hyvästi siunatkoon! puhui haudankaivaja unissakävijän äänellä ja humala oli nyt kokonaan poissa hänen päästään. — Herroilta on päässyt tuli. . . meidän herroilta! Siironmaan saareen hankkivat. Aijai ettei tulisi mitään talolle. Se antaa ihan noille paikkeille ja. . . ja Juvelan horha — ettei menisi miehineen päivineen.

— Suu kiinni! huusi eversti portaista.

Mutta haudankaivaja ei kuunnellut häntä. Hän ei puhunut hänelle, hän ajatteli ääneen, kuten hän oli tottunut tekemään tornissa seurustellessaan kellojen kanssa.

Eversti kuuli nyt toisen suusta kaiken, mitä hän itse oli ajatellut.

— Soita! huusi hän ja astui parrujen yli avonaiselle luukulle. — Soita, soita! toisti hän katsellessaan kaukaisuuteen.

— Herra hyvästi siunatkoon! höpisi haudankaivaja höpistemistään, — minkä piti tulla ... Ettei vain talo menisi... se antaa juuri sille kohdalle. Ja Juvelan horha!

— Soita, saatana!

— Herra hyvästi siunatkoon!

Hätäkellot alkoivat kumista ja torni huojuu. Harttu varisti, irroittamatta molempia käsiään nuorista, takin yltään.

— Minä lähetän kartanosta miehen avuksesi, sanoi eversti. — Katso, että kellot soivat niin kauan, kunnes minä kiellän. Muista se.

Hän läksi. Harttu jäi jatkamaan puheluaan kelloille. Hautausmaan portilla tuli mies ruumiskuormineen, nähtävästi sama mies, jonka tilaama hauta oli kesken. Eversti kysyi mieheltä, tiesikö hän mitään kulovalkeasta. Mies otti lakin päästään, kumarsi polviaan notkistaen syvään ja jäi paljain päin kertomaan nähneensä sauhun nousevan Siironmaan saarelta. Muuta hän ei tietänyt.

Eversti painoi kantapäät hevosen kylkiin. Hän erotti matkan päästä Mathilda-rouvan ja tyttöjen kirjavat puvut Yölinnun portailla. Koirat ulvoivat pihamaalla.

— Mitä Jaakosta kuuluu? huusi Mathilda-rouva seljapensaiden yli miehelleen.

— Ei mitään, vastasi eversti kuivasti ja iski piiskalansa koiralaumaan, joka ympäröi hevosta. — Mitäpä hänestä kuuluisi! lisäsi hän ikään kuin tappaakseen omia epäilyksiään ja määräsi samassa pojalle, joka oli juossut ottamaan vastaan hevosta: — Piia ja pikkukääsit!

— Aiotko lähteä? kysyi Mathilda-rouva. — Älä toki ota Piiaa ... Sinun jalkasi.

Eversti oli pelottavan valkoinen kasvoiltaan. Mathilda-rouva seurasi häntä uskaltamatta puhua enempää. Tytöt jäivät eteisen ikkunaan ja seisoivat siinä kuin kolme pelästynyttä valkeaa kaniinia, katsellen ulos. Eversti kilisti huoneessaan kelloa. Ennen kuin vanha palvelija tuli, sanoi Mathilda-rouva:

— Tiedätkö, mikä kauhea aavistus minulla on?

— Tiedän, vastasi eversti kärsimättömästi.

Mathilda-rouva asteli edestakaisin huoneessa, palvelijan auttaessa everstin ylle metsästystamineita. Eversti haukkasi nopeasti aamiaista eikä odottanut, että hevonen tulisi portaiden eteen.

— Pankaa koirat kahleisiin ja piiskatkaa niitä etteivät ulvo! huusi hän pihamaalta.

Mathilda-rouva näki, että hän töin tuskin sai hallituksi Jaakon nuorta hevosta, joka pitkän aikaa oli seisonut tallissa. Tytöt kiljahtivat, kun tienkäänteessä poika, joka istui kääsien takana, hypähti korkealle ilmaan. Hevonen vuoroin kiiti eteenpäin, vuoroin vikuroi takajaloillaan. Pelottavalla vauhdilla kiiti Piia kuormineen kirkonkylän läpi ja hävisi metsän peittoon.

Ensimmäisten virstojen taipaleella antoivat kipeä jalka ja hevonen everstille tarpeeksi mielenkiinnikettä. Sittemmin kävi savu yhä rasittavammaksi. Ei mistään voinut saada yleiskatsausta, maa oli samaa keskeytymättöntä lakeutta. Vielä seisoj metsä kahdenpuolen tietä ulkopuolella liekkejä, mutta se seisoj kuin kuolemaan tuomittu, huumautuneena kuumuudesta ja odotuksen kauhusta. Koivunrungot hämmöttivät sinisessä sauhussa ikään kuin ne olisivat liikkuneet. Lato niittytilkkusen laidassa uiskenteli kuin tulvaveden vallassa. Pian oli mahdotonta päästä eteenpäin. Vähän matkaa Siironmaan talon maiden rajalta juoksi muutama lammas määkien yli tien, lyöden päänsä puihin. Metsästä kuului rytinää ja ihmisääniä. Eversti puhalsi metsästystorveensa, mutta ei saanut vastausta. Äkkiä teki hevonen hypyn syrjään. Tiellä luikerteli joukko kyykäärmeitä, päät pystyssä, ikään kuin ne olisivat uineet kuumuutta pakoon. Eversti näki ne vilahdukselta. Rytinä metsässä vasemmalla puolella tietä kiinnitti koko hänen huomionsa. Joukko miehiä kaatoi puita ja sytytti vasta-aikeaa. Sammal syttyi sähköisten tuleen ja katajapensaat räiskähtivät ikään kuin ne olisivat lentäneet ilmaan. Lieska loimusi korkealle taivasta vastaan. Kipunoita kiiti kuin palavia sulkia yli tien. Siellä täällä syttyi jo metsä toisella puolen tietä tuleen. Nuori hevonen kiiti lentämällä. Sen kaviot tuskin tuntuivat koskettavan maata. Everstin kädet olivat kuin luutuneet ohjaksiin kiinni. Hän tunsi, kuinka eläin värisi kuoleman hädässä ja syöksyi häviötä pakoon. Häviö oli vastassa joka puolella. Liekit paiskautuivat kuin punaiset vesipatsaat ympäröimään muutamia puita ja jättivät viereiset koskemattomiksi. Tuon tuostakin läikkyi tuli ristiaallokkona. Tien käänteessä nousi hevonen äkkiä takajaloilleen ja työnsi rattaat ojaan. Samassa veti se ne kuitenkin

kin takaisin tielle ja hyppi korskuen paikallaan. Petäjikkö paloi heleänä tulena kahden puolen tietä. Se paloi humisten kuin hiljainen takkavalkea, silmänräpäyksen ajan saattoi kuvitella, ettei se ensinkään ollut vaarallinen. Vallattomasti hyppäsivät liekit yli tien. Varisparvi tuli esiin ties mistä ja putosi maahan. Eversti ymmärsi, että hän oli joutunut saarroksiin ja että liekit ja sauhu tuota pikaa tuhoaisivat hänet. Hän painoi hatun syvälle päähänsä, nosti kauluksen pystyyn ja upotti kasvonsa takin turviin. Hengitys salpautui. Hän ei nähnyt mitään, kylmäverisyys, jonka kuolemanvaara antaa, oli hänet vallannut. Hänelle oli yhdentekevää, pääsikö hän leikistä elävänä vai menehtyikö hän. Joka tapauksessa hän jonkin verran hämmästyi, kun hänen ympärillään taas oli ilmaa ja kuului ihmisääniä.

— Poika, huusi hän taakseen, — mene panemaan hihna kiinni.

Ei vastausta.

— Nukutko sinä tolvana! Etkö näe, että hihna on auki?

Eversti katseli vaahtoa hevosen kupeilla ja tunsi käsiinsä sen ruumiin värinän. No, poika! Hän katsahti taakseen. Mutta hän oli yksin. Oliko poika pudonnut? Karannut? Pyörtynyt savuun?

— Hooi! huusi eversti, mutta kohina ympärillä oli niin voimakas, että hänen äänensä hukkuu siihen.

No niin. Hänellä oli Yölinnussa »nälkävuoden lapsia» yllin kyllin, jos joku joutuikin pois.

Eversti puhalsi taas metsästyssarveen ja hänen hämmästykseseen vastasi tuttu torvi. Se oli hänen ystävänsä Kauniston herran metsästystorvi. Pian tapasivat naapurukset maantiellä. Kauniston herra oli kuten hänen ulkoasustaanakin näki, mieskohtaisesti ottanut osaa sammutustyöhön. Hän astui esiin keskeltä kuloa ja joukko miehiä teki työtä hänen johdollaan.

— Oikea helvetin kokko, sanoi hän ojentaessaan kätensä Yölinnun herralle. — Sinä otatkin nyt komennon tuolla puolen. Kyllä tätä saakelin sulatusta vielä kestää. Rasva selässäni kiehuu, piru vie.

— Millä kannalla asiat oikeastaan ovat?

— Taloa ei voitu pelastaa.

— Palanut?
— Perustuksia myöten.
— Ihmiset?
— Pelastetut. Onko se totta, että Jaakko ja Lippi ovat liikkuneet tällä kulmalla?

— Oletko kuullut jotakin?

— En.

Valtava humahdus metsässä sai Kauniston herran rientämään pois. Everstin edessä seisoi yhtäkkiä Pekka, nokisena, oikea käsi sidottuna rievulla.

— Minä vien Piian rantaan, sanoi hän. — Ranta on tässä likellä. Siellä on Siironmaan väkeä. Emäntä näyttää tulleen hulluksi...

Rattaat alkoivat rytyyttää yli savuavien kantojen.

— Riisu hevonen ja jätä rattaat, huusi eversti. — Oletko kuullut mitään meidän herroista?

Everstin kasvot olivat kuin luu nahan peitossa, kun hän teki kysymyksen. Eikä häneltä jäänyt huomaamatta, että Pekka vastasi vältellen.

— Olivat iltayöstä käyneet talossa.

Eversti seurasi Pekkaa, joka talutti irtonaista hevosta.

— Entä onko heitä nähty aamulla?

— Oli kuultu laukauksia.

— Mitä se on, ettet sinä tottele: puhu, perkele!

— Mitäs minä ... en minä.

Kalliokielekkeen alle oli suistunut nuori hieho. Se makasi läähättäen, kieli pitkällään suusta.

— Lopeta tuo, sanoi eversti ja kääntyi äkkiä ympäri.

SIIRONMAAN TYTTÄRET

Kaikki, mitä oli pelastettu palavasta talosta, oli kannettu rannalle nuottatalaan eteen. Siinä oli pata, kirnu, reikäleipiä, vaatteita, rukki ja raudoitettu kirstu, villoja täynnä. Luhtaheinässä, pää mätästä vasten makasi nainen, mielettömästi silmäillen ympärilleen ja lakkaamatta huutaen samaa nimeä. Kaksi lasta nukkui veneessä, joka oli melkein kokonaan vedetty maalle, ja vanha vaimo kulki edestakaisin lasten ja heidän äitinsä väliä. Savupilvet purjehtivat jättiläishahtuvien kaltaisina yli järven. Rasvainen vedenpinta kuvasti sinipunertavia, palaneita rantoja. Tuli kohisi mennessään. Se oli halveksinut luhtaniittyä rannalla ja karkasi kanakaalla sihisten ja sähisten.

— Marjaana, Marjaana, Marjaana! huuteli vaimo, joka makasi luhtaheinässä, ja hänen leukansa tärisi ikään kuin häntä olisi palellut.

Hänen vieressään oli kauha, jonka hän oli pelastanut kodistaan, ja siihen hän tarttui, pidellen sitä kuin valtikkaa.

— Lapseni, lapseni, pani hän uikuttaen kuin lintu.

Vanha vaimo taittoi kosteita oksia rantalepästä ja koetti niillä vilvoittaa palohaavoja hänen käsivarsillaan, mutta viskellessään itseään heitti hän lehvät menemään. Lapset toki nukkuivat. Ne olivat nukkuneet itkuunsa.

Vanhus otti kappaleen reikäleipää, istuutui kirstunkannelle sitä jyrsimään ja koetti päästä ymmärtämään, mikä oli Jumalan tarkoitus. Hänen ajatuksensa menivät taaskin siihen, missä ne kaiken aamua olivat olleet: tulipaloon.

He olivat kaikin väin olleet kaskessa leikkaamassa

ruista — hänetkin oli isäntä käsenyt mukaan, kun ruis yritti varista käsiin. He olivat vasta päässeet aamiaiselle, kun savu oli ruvennut näkymään. Isäntä itse sen oli huomannut, käydessään juomassa kaljaa kiven takana koivun juurella. Hän oli noussut kivelle katsomaan ja heti hätäntynyt talon puolesta. Juoksujalan he olivat lähteneet tulemaan, eikähän matkaa ruishalmeelta Siironmaahan ollut kuin pitkän virstan verran. Mutta kun he pääsivät kotiin, olivat liekit jo tavoittelemassa riihtä. Miehet rupesivat heti sitä purkamaan. Emäntä juoksi kuin mielipuoli, kauha kädessä, pitkin pihaa ja huusi tytärtään. Karja mylvi, koira haukkui, kanat lensivät. Isäntä käski nyt vaimoväen nopeasti pelastaa henkensä ja viittasi rantaan päin. Sinne he lähtivätkin emännän ja lasten kanssa. Kerran oli isäntä juossut heidän luokseen ja kysynyt Marjaanaa. Isäntä oli painunut polvilleen emännän eteen ja ravistellut häntä, että hän vastaisi. Mutta ei hän mitään osannut vastata. Hän oli sekaisin. Ja niine hyvineen sai isäntä lähteä. Hän, vanhuskin, oli vielä kerran yrittänyt mennä pelastamaan tavaroitaan — ei hän muusta, mutta äiti-vainajansa silkin hän olisi ottanut vinniltä, siitä piti tulla hänen kuolinsilkkinsä — mutta talo oli jo ilmitulessa ja savu oli hänet tukahduttamissillaan. Kun hän pääsi takaisin rantaan, olivat lapset itkemässä äitinsä vieressä ja selittivät nähneensä vuorenpeikon. Sillä oli ollut kiiltäviä nappeja rinnassa, punainen tukka ja sarvet. Ja se oli tuonut heille kultakellon ja sitten oikopäätä juossut tuleen. Kultakello oli todella heinässä emännän vieressä. Hän ei pannut siihen enempää arvoa kuin jos se olisi ollut nauris. Suuri se oli ja painava. Kuka sen oli tuonut ja mikä vuorenpeikko oli ollut — sitä oli mahdoton tietää. Jollei näkyvää esinettä olisi ollut, olisi luullut lasten pelästyksissään nähneen liikoja. Tai kukaties kartanon herrat olivat käyneet, heidän laukauksiaan oli paukkunut iltayöstä talon ympärillä. Ettei vain luultaisi hänen, vanhan vaimon, varastaneen kelloa. Mitäpä hän sellaisilla! Mikä lieneekään ollut Jumalan tarkoitus tällaisella viimeisellä tuomiolla, jonka hän oli lähettänyt.

Eversti ja Pekka astuivat näkyviin savuavien kanto-

jen seasta. Vaimo siunasi ja nousi seisomaan. Hän vapisi kautta koko ruumiin. Tuopa ensimmäinen mahtoikin olla juuri vuorenpeikko, jonka lapset olivat nähneet. Mutta ihmisen tavalla se puhui ja sen seuralainen oli kuin talonpoikainen ihminen ikään. Vaimo rauhoittui ja koetti vastata kysymyksiin, joita kiiltonappinen teki. Tämä otti ensi työkseen käteensä kellon ja kysyi, mitenkä se oli tullut tänne. Lapsilla se oli ollut, vastasi vaimo. Lapset nukkuivat veneessä. Täytyi mennä niitä herättämään.

— Marjaana, Marjaana! parkaisi nainen maasta, kun miehet astuivat hänen ohitse.

Hänen pieni, ohut palmikkonsa oli irtaantunut niskasta ja kiertyi kaulalla. Eversti seisahtui. Naisen silmät, jotka eivät mitään nähneet, pysähtyivät häneen.

— Onko tuo Siironmaan emäntä? kysyi Yölinnun herra.

— On.

Everstin valkeilla kasvoilla ei voinut erottaa, että hän vieläkin kalpeni. He tulivat veneelle, jossa nukkui kaksi hyvin vaaleatukkaista lasta, tyttö ja poika, molemmat paitasillaan. Tyttöä heräteltiin eikä mitenkään tahdottu saada valveille. Hänelle luvattiin makeisia ja eversti silitti hänen päätänsä. Kun hän vihdoinkin heräsi, pelästyi hän ja rupesi itkemään.

— Mistä sinä sait tämän kellon? puheli eversti ystävällisesti, vaikka hän mieluummin olisi lyönyt lasta. — Muistelepas nyt. Saat tulla kartanoon ja pääset kirkkoon, jos sanot, mistä sait tämän kellon.

— Kuuletkos nyt, touhusi vanha vaimo, joka oli ymmärtänyt, että itse Yölinnun herra heitä puhutteli, — pääset kartanoon ja saat sokeria — sanopas nyt.

Everstin pyynnöt alkoivat käydä kärsimättömiksi.

— No, lapsi, keneltä sinä sait tämän kellon?

Eversti piteli suurta, raskasta kelloa kädessään lapsen edessä. Lapsi hypisteli sitä ja sanoi äkkiä:

— Sinulta.

— Aijai kun sanoo herraa sinuksi, ehätti vanha vaimo pelästyneenä. — Ei se ymmärrä — mitäs ne sydänmaan lapset. Herra on hyvä ja antaa anteeksi...

Mutta eversti tuijotti lapseen äänettömänä.

— Sinä et koskaan ole nähnyt minua. Ehkä sinä löysit kellon? Ehkä se oli nurmessa, tai täällä veneessä?

Lapsi loi everstiin silmäyksen, joka oli kuin vanhalla ihmisellä, ja rupesi itkemään.

— En minä tee pahaa, sanoi eversti äänellä, jota hän ei tuntenut omakseen. — Tuliko vieras herra tänne? kysyi hän hätääntyneenä ja silitti lapsen hiuksia. — Sano, oliko hänellä tällaiset napit ja tällainen takki. Sano, sano. Tiedätkö missä herra nyt on? Minne hän meni?

Lapsi viittasi metsään.

— Menikö hän tuonne?

— Tuleen, sanoi lapsi.

Eversti otti kätensä hänen päälaeltaan ja tuijotti kankaalle.

— Tuonneko?

— Tuonne.

Everstin pää kohosi ja hän läksi astumaan siihen suuntaan, jonka lapsi oli hänelle viitannut. — Marjaana, Marjaana! huusi vaimo maasta.

Huuto kuului kauas, vaikka kulo humisi ympärillä.

Sill'aikaa asteli Yölinnun rouva huoneesta huoneeseen ja portailta portaille huutaen poikansa nimeä. Mutta jos hän painoi kasvonsa peräkamarin ruutuun, jonka alla maantie kulki, ei hän nähnyt muuta kuin auerta, ja vaikka hän tuijotti silmänsä kipeiksi pihamaan hiekkään, ei hän nähnyt muuta kuin samaista auerta. Se tuntui tulevan tänne aina onnettomuuspaikalta asti.

— Everstihän käski lyödä koiria, että ne olisivat hiljaa, huusi hän palvelijoille.

Ja taas alkoi hänen retkensä ikkunalta ikkunalle, toisesta päästä rakennusta toiseen ja portailta portaille. Tallin ja vaunuliiterin ovet olivat jääneet auki ja lisäsivät ammottavaisuudellaan levottomuuden tunnetta, ikäänkuin näissä rakennuksissa olisi säilytetty jotakin onnettomuuden varastoa, joka vuoti ulos, kun ovet olivat auki.

— Menkää sulkemaan nuo ovet! huusi everstinna portailta muonamiesten vaimoille, jotka seisoskelivat takapihalla, tuijottaen vainioiden yli kaukaisuuteen.

He kääntyivät huutoa kohti ja joku läksi liikkeellekin, mutta kun everstinna jonkin ajan kuluttua palasi portaille, ammottivat oviaukot ennallaan. Ihmiset tuntuivat käyneen aivan tylsiksi.

— Jos te kuulette jotakin, sanoi everstinna palvelustyöille, raottaen keittiökamarin ovea, — niin tulkaa heti sanomaan.

Kukaan ei tullut tuomaan hartaasti odotettua sanomaa.

Olisivatkohan Alakartanossa saaneet jotakin tietää? ajatteli everstinna, mutta välit Ala- ja Yläkartanon kesken olivat rikki, kuten tavallisesti, joten ei hän voinut lähettää kysymään.

— Jaakko, Jaakko, Jaakko! äänteli hän yksinäisyydessään, saamatta rauhaa.

Koirat eivät lakanneet ulvomasta. Mathilda-rouva meni portaille ja koetti huutaa omenapuiden alle, missä koirakopit seisoivat kuin mehiläiskeot vierekkäin. Turhaan. Tunsivatko luontokappaleetkin palaneen maan käryn tihenemistään tihenevän ja yhä kasvavan levottomuuden värinän itkuraitojen oksissa pihamaalla!

— Jumala! Jumala! äänteli Mathilda-rouva.

Nuoret neidit olivat nousseet vinnille ja seisoivat puolipyöreiden, vihertävien ruutujen edessä. Hekään eivät voineet nähdä muuta kuin tutut vainiot, asumusten rydön maantien laidassa ja sauhun. Heidän nuori mielensä, jolle elämä oli tarjonnut niin vähän vaihtelua, lainehti oudossa liikutuksessa. Se mitä he tunsivat tällä hetkellä oli sekä pelkoa että riemua. Jokin tuntematon lähestyi. Se oli ehkä vaaraa — se oli samalla ehkä jotakin muutakin! He huudahtelivat ja pelästyilivät, mutta heidän veressään leikki ja heidän oli vaikea pysyä vakavina.

— Me emme voi olla kirjavissa vaatteissa! sanoi Anna, nuorin sisaruksista, ja hänen punatukkainen päänsä otti määräävän asennon.

Pienen äänettömyyden perästä kysyi Fredrika Lovisa:

— Ja minkä tähden?

— Kukaties Jaakko jo on kuollut!

— Sinä olet sietämätön! sanoi Fredrika Lovisa. — Sinä näyt kaikella muotoa tahtovan, että Jaakko . . .

— Olkaa Jumalan tähden hiljaa! sanoi vanhin sisaruksista, Amalia Karolina.

Nuorin sisar naurahti.

— Etkö sinä luule, että minä tiedän, minkä tähden muka nyt ei saa häiritä? Ajattelet erästä ... joka ehkä on mukana sammuttamassa ...

— Sinä sietämätön olento ...!

— Sanonko ketä ... ?

— Kukaan ei ole utelias.

— Mutta minäpä tahdon sanoa: Ottokar af Ehneä.

— Anna!

Nuorin sisar nauroi, mutta kun hän ei saanut Amalia Karolinaa eikä Fredrika Lovisaa ärtymään, päätti hän mennä muuttamaan ylleen valkeaa pukua. Se sopi joka tapauksessa tällä hetkellä paremmin kuin kirjava. Hän oli jo keskellä vinttiä, kun hänen epäluulonsa heräsi.

— Te molemmat, huusi hän, — ettekö te luule minun näkevän, että teillä on jotakin mielessä. Sanotteko heti paikalla, mitä... Jaa-ah, minä en mene minnekään! Ahaa — te olette löytäneet isosisän memoaarit ja aiotte lukea niitä. Mutta minäpä tahdon kuulla minäkin ... Sanokaa heti paikalla... !

Fredrika Lovisan onnistui tehdä uskottavaksi, että isoisän memoaarit olivat lukon takana siinä konttorissa, missä vanhat kirjeet ja paperit säilytettiin. Mutta niin pian kuin Annan askeleet likenivät portaiden alapäättä, kuiskasi hän Amalia Karolinalle, että hän todella oli nähnyt parrun päällä pienen, punaiseen nahkaan sidotun kirjan, joka ei voinut sisältää muuta kuin samaiset memoaarit. Kirja oli toisessa päässä vinttiä. Täytyi kulkea hiljaa, ettei Anna kuulisi.

— En minä nyt viitsi, kun en tiedä mitään Jaakosta ja isästä, sanoi Amalia Karolina ja painoi kasvonsa ruutuun. Mutta kun ei näkynyt muuta kuin alituinen sauhu eikä kuulunut muuta kuin tasainen kellonsoitto kirkon-tornista, jatkoi hän: — ei, kyllä meidän on velvollisuus katsoa, etteivät isoisän memoaarit ole joutuneet harhateille. Kuka hyvänsähän voisi lukea niitä, vaikkapa piiat... Mutta miten isoisän memoaarit olisivat joutuneet avonaiseen vinttiin?

Tytöt hiipivät yli permantolautojen ja parrujen,

kumartuivat vällyjen, peitteiden ja mattojen alitse, joita riippui orsilla, sivuuttivat äidin vanhat, silkkiset krinoliinipuvut, jotka salaperäisinä olivat lakanoiden peitossa, ja tulivat avaran vintin toiseen päähän, missä oli suljettuja karsinoita. Todella löytyi niskahirsien nurkaukselta pieni punainen kirja. Ja todella sisälsi se vanhanaikaiselle paperille huolellisesti piirrettyä kirjoitusta.

Isoisän memoaarit? — oliko se mahdollista?

Isoisä oli tyttöjen mielikuvituksessa ritarien ritari. Hän oli matkustanut, hän osasi kieliä, hän oli viehättänyt naiset, hän oli ollut hoveissa, hän oli rakastunut omaan miniäänsä, hänen kuvansa Yölinnun punaisessa peräkamariassa oli kauneinta, mitä saattoi nähdä. Isoisän memoareja mainittiin joskus, kun sukulaisia oli koolla, ja aina uhattiin ottaa ne esiin, mutta niitä ei koskaan kuulunut ja tytöt tiesivät, etteivät ne olleet heitä varten. Ääni, millä niistä puhuttiin, ja kasvonilmeet, jotka säestivät ääntä, olivat selvästi sen sanoneet. Ja nyt olivat memoaarit tässä — todella heidän käsisään!

Amalia Karolina ehdotti, että kirja vietäisiin alas äidille, mutta koko ajan, kun hän puhui siitä, miten mukavaa olisi voida sanoa äidille, etteivät he olleet lukee kiellettyä kirjaa, nielivät hänen silmänsä sivuja ja poimivat yksityisiä sanoja.

»Tullitarkastuksessa uhkasi minun käydä huonosti. Ranskalainen, joka nähtävästi ei voinut antaa minulle anteeksi, että olin lyönyt hänet laudalta postivauhuissa...» »Minä siunasin kohtaloa, joka pidätti minut rajalla, sillä elin täällä pienessä maantieravintolassa yhden mieltäkiinnittävimpiä seikkailuja, mitä minulla elämässä on sattunut. Juodessani viiniä salissa kuului nyyhkytyksiä viereisestä huoneesta, jonka ovi oli kiinni. Kysyin isännältä, mitä se merkitsi. Hän selitti minulle, että eräs nainen ja herra olivat tuoneet ravintolaan nuoren, kauniin tytön ja käskeneet pitää häntä siellä, kunnes he tulisivat takaisin. Kun kaikki olivat erittäin hyvin puettuja ja kaksivaljakko toi herrasväen paikalle, ei isäntä voinut epäillä mitään, vaan lupasi pitää tytön päivän ravintolassa...»

Amalia Karolina läiskäytti vihon kiinni.

— Me menemme nyt mamman luo.

— Et voi hyvällä omallatunnolla sanoa, ettet olisi mitään lukenut. . .

— Voin, väitti vanhin sisar. — Olen nähnyt vain yksityisiä sanoja.

— Ja lauseita! Minä ainakaan en ole niin pyhä, minä tahdon tietää, miten ravintolassa kävi.

»— — — pitää tytön päivän ravintolassa. Herra maksoikin sen päivän hänen puolestaan. Mutta nyt oli kulunut kaksi päivää eikä vanhempaa naista eikä her-
raa kuulunut. Pistin kolikon isännän käteen ja sain hänen kysymään, eikö nuori nainen haluaisi tutustua muukalaiseen, joka ehkä voisi olla hänelle avuksi. Isäntä meni, kuulin seinän läpi, että naisen ääni oli sointuva ja sivistynyt ja ennen pitkää seiso i edessäni mitä ihanin nuori tyttö, joka avuttomana rupesi kerto-
maan, kuinka hänen kotiopettajattarensa ja tämän ihai-
lija olivat hänet pettäneet. Minä, hänen silmiensä lumoamana, tein kohteliaimman kumarruksen, lausuin ilmi iloni siitä, että kohtalo salli minun ...»

Amalia Karolina oli toiselta puolen vihkoa lukenut:

»... Me vuokrasimme ainoan huoneen, mikä koko kau-
pungissa oli saatavana, sillä oli markkinat. Sinne tus-
kin mahtui vuode, mutta muuta ei. . .»

Hän läiskäytti vihon kiinni ja kääntyi pois, posket kuumina. Mutta Fredrika Lovisa ei hellittänyt kirjaa käsistään, intti vain:

— Minä tahdon nähdä, kuinka kävi!

Silloin kuului askelia portaista, punainen kirja lensi sinne, mistä se oli löytynyt, ja tytöt seisoivat hartaasti ikkunan ääressä, kun kamarineiti tuli ilmoittamaan, että armo pyysi neitejä alas. Toinen Jaakko-herran koirista oli tullut kotiin.

Ah, todella, oliko se tullut!

Koiralle oli tuotu ruokaa portaille ja se söi, räisky-
tellen ympärilleen maitoa ja leivänmuruja. Mathilda-
rouva oli hyväillyt sitä, ikään kuin se olisi ollut osa hänen pojastaan.

— Kun sinä osaisit kertoa! vaikeroi hän.

Mutta koira ei voinut kertoa ja muut eivät mitään tietäneet.

— Jos Alakartanossa olisi kuultu jotakin? tuli Annan mieleen.

Mathilda-rouva ei sanonut siihen mitään, hän oli itse ajatellut samoin, ja Anna vastatärkätysssä valkeassa puvussaan suuntasi, riitaisista väleistä huolimatta, askeleensa omenapuiden alle, missä koirakoppien takana Alakartanon ja Yläkartanon raja-aita kulki.

Alakartanossa asui Yölinnun herran vanhempi veli Filip von Toll, joka aikoinaan oli myynyt perintöosuutensa maahan nuoremmalle veljelleen. Rahat olivat pian menneet, mutta runsas elinaikainen muona ylläpiti perheen ja kaikkinaisella pikkunävertämisellä, kuten kellojen korjuulla ja muulla sellaisella sai Filip-herra irti sen verran rahaa, että pysyi viinoissa. Yläkartanossa ei suvaittu alakartanolaisia, osaksi juopottelun vuoksi, johon setä aina veti veljensä pojan Yläkartanosta, osaksi Fina-rouvan vuoksi, joka suorastaan oli ollut palvelustyttö — ja muutakin — ennen kuin joutui rouva von Tolliksi. Tyttäret olivat kuin kaksi pelästynyttä vesilintua maalla — aina ikäänkuin vailla siipiä, aina tiellä, minne he tulivat. Kodin ulkopuolelle eivät he tulleetkaan. Ainoa, jonka he näkivät, paitsi talonpoikia, jotka pyhäämuisin tulivat heidän isänsä luo asialle, oli Jaakko Yläkartanosta. Hän ei tullut portista, häntä huvitti hypätä yli aidan ja hän toi iloa taloon ja antoi naurullaan tyttöjen aavistaa, että elämässä oli jotakin muutakin kuin riitaa ja pelkoa, lyöntejä ja lymyilemistä. Jaakko oli ainoa, johon ei vanha Lippi suuttunut eikä kyllästynyt.

Yläkartanon nuorin tytär silitteli kahlehdittuja koiria, jotka hetkeksi lakkasivat ulvomasta ja pyrkivät häntä kohti. Sitten hän meni säleaidalle ja katseli toiselle puolelle. Orpanat Sigrid ja Karin kävelivät kuluneissa vaatteissaan sireenimajan takana ja kuuntelivat kellonsoittoa. Anna otti maasta suurimman omenan, minkä löysi, ja heitti. Serkut aidan takana säpsähtivät ja heidän pyöreät kasvonsa pitkän kaulan varassa tähtäsivät ylöspäin. Toinen omena!

— Päivää!

Sigrid kasasi vyöltään likaisen esiliinan ja heitti sen pensaisiin. Anna heristeli luotaan ainoaa koirista, joka oli valloillaan, koska sillä oli pentuja, ja huusi:

— Oletteko kuulleet mitään?

Hän teki sen ikään kuin eilen olisi erottu, vaikkei oltu puhuttu sitten kuin juhannuksena, jolloin molempien Yölinnun kartanoiden herrojen välillä oli ollut suuri riita, ja ojensi kätensä aidan yli.

— Kauheaa kulo on Siironmaassa, sanoi Alakartanon serkku, Sigrid, ja katsoi suurin, pelästynein silmin, kun ojensi kätensä aidan yli. — Me pelkäämme, että isä ja Jaakko jotenkin ... en minä tiedä ... että isä ja Jaakko jotenkin ovat olleet mukana, tai...

— Niin mekin pelkäämme, sanoi Anna.

— Karjaa kuuluu palaneen, jatkoi Sigrid, — monta lehmää.

— Karjaa! huudahti Anna huvitettuna, — sitä me emme ole kuulleet.

— Kauheaa! lausuttiin omenapuiden alta.

Amalia Karolina ja Fredrika Lovisa olivat tulleet perässä. Ja valkoisissa, tärkättyissä hameissaan hekin! totesi Anna eikä voinut olla vetämättä suutaan hymyyn. Serkukset seisoivat kahdenpuolen aita ja toistelivat toisilleen tietoja palosta, jotka tiedot kaikki tunsivat. Kun vanhemmat sisarukset olivat menneet pois, katsoi Anna taakseen ja sanoi serkulleen Sigridille:

— Sinulla on oikein kauniit silmät. Mutta älä rakastu Jaakkoon. Hänet on määrätty Ellidalle. No älä nyt noin hätäänny — voisi luulla, että jo olet häneen rakastunut.

— Jaakkohan on minun serkkuni, änkötti Sigrid.

— Äh, ei se mitään tee, kyllä serkut voivat mennä naimisiin...

— Jaakko on aina ollut meille niin hyvä, sanoi nuorempi Alakartanon työstä, Karin.

— Kas kuinka sinulla on kaunis tukka, huomautti Anna. — En ole sitäkään huomannut ennen. Oikein meidän suvun tukka. Te saisitte vain olla paremmin puetut. No niin, antakaa anteeksi. Te olette niin täynnä arkoja kohtia, ettei teihin voi ensinkään koskea.

Koirien ulvonta muuttui äkkiä vimmatuksi haukuksi ja tytöt huomasivat, että Kauniston vaunut ajoivat

pihaan. Silloin ojensi Anna nopeasti kätensä aidan taakse ja palasi kotiin.

Kauniston rouva ja Yölinnun rouva lankesivat eteissä toistensa syliin. Molemmat iloitsivat tapaamisesta. Herrat olivat ajaneet onnettomuuspaikalle, naisille oli kotona käynyt yksinäiseksi. Mathilda-rouva tervehti Ellidaa kuin poikansa kihlattua ainakin.

Kaunistolaiset toivat erään kauhean uutisen entisten lisäksi: sen, että joku ihminen olisi jäänyt liekkeihin.

Mathilda-rouva nosti kädet ohimoilleen ja haki tukea oven pielestä.

— Rakas täti, sanoi Ellida tukahtuneesti, — ei se ole Jaakko, ei, ei ...

— Se on tietysti joku lapsi-raukka tai vanhus, rauhoitti Ellidan äiti. — Nehän ne aina tulipalossa ovat eniten vaarassa.

Keskellä yleistä itkua ja vaikerrusta huomautti Yölinnun nuorin, ettei oikeastaan kannattanut surra, ennen kuin tiedettiin jotakin varmaa. Ehkä kaikki oli ollutkin vain huhua. Annaa toruttiin joka taholta sydämettömyydestä, mutta hetkisen perästä alettiin kuitenkin taipua siihen suuntaan, että huhut saattoivat olla liioiteltuja, ja niin tuli kaikin puolin keveämpi olla. Kahvi juotiin puutarhan puoleisella parvekkeella, Yölinnun kauniit vanhat hopeat ja posliinit olivat esillä, kirkonkellot soivat, koirat olivat väsyneet ulvomaan. Nuoret menivät puutarhaan ja puhuivat veljistään ja ystävättäriensä veljistä, äidit istuivat parvekkeella ja puhuivat lapsistaan.

— Jaakko on niin hyvä, sanoi Yölinnun rouva. — Hän ei voi nähdä kärsimyksiä. Kerjäläiset hän kokoaa tiepuolesta ja tuo kotiin ja syöttää. Täällähän on vakituisesti seitsemän henkeä, jotka hän nälkävuosina korjasi hangesta. Takkinsa hän voi antaa. Kellonsa hän voi antaa.

— Ellida on luja, sanoi Kauniston rouva, — vaikka hän tuntuu hennolta. Ja hän rakastaa Jaakkoa.

Äidit hymyilivät. Päivällistä syödessä ilmestyi pitäjän postinhoitajatar, neiti Zaida Sederholm, hiestyneenä ja tomuttuneena ruokasalin kynnykselle. Hänen ensimmäinen kysymyksensä koski Jaakko-herraa. Kun ei

Jaakosta voitu antaa tietoja, kertoi hän, kauhu kasvoilla, että Siironmaan nuori tytär oli joutunut liekkeihin.

Huoneessa hiljeni kokonaan. Se ei taaskaan johtunut yksin siitä, että kanssaihminen oli joutunut kauhean kuoleman uhriksi, vaan tietäen tai tietämättään yhdistivät kaikki nämä naiset jollakin lailla Jaakon onnettomuuteen. Jaakon äiti oli tuskassaan ehtinyt kehittyneempään asteeseen kuin siihen, jolloin itketään. Ellida sen sijaan itki. Neiti Zaida Sederholm, joka ontui, nojasi kylkeään ruokakaapin pieleen, nääntyneenä sekä sielun että ruumiin puolesta. Yhtäkkiä päästi Yölinnun nuorin tytär pienen vihellyksen ja marssi kuuluvien askelin salin permannon poikki. Tuskin oli ruokasalissa ehditty vaihtaa muutamia katkonaisia lauseita, kun salista taas kuului askelia ja Anna marssi sisään, kädestä taluttaen navettapiikaa.

— Nyt te saatte kuulla uutisia Siironmaan tyttärestä, sanoi hän. — No, kerro nyt, mitä sinä tiedät.

— Mitäs minä sitten.

— No, ei sinulle kukaan tee pahaa. Te olitte yhdessä rippikoulussa...

— Niinhän me olimme ...

— No, ja hän oli ... No, kerro nyt... Hän oli hyvä lukemaan, eikö niin?

— Niinhän hän oli.

— Ja sai testamentin?

— Niin ...

— Ja oli kaunis ... ?

— Niin, hän oli kaunis ...

Tyttö vei suurilla punaisilla käsillään esiliinan kasvoilleen. Ei voinut tietää, itkikö hän vai nauroi. Hän kääntyi ympäri ja läksi. Hänen paljasjalkaiset askeleensa jymisivät salin siltapalkeilla.

Naiset tuijottivat toisiinsa.

— Kaunis, pääsi vihdoinkin Ellidan huulilta.

— Kaunis, lausui postinhoitajatar kuin kaiku.

Kirkonkellot lakkasivat äkkiä soimasta. Niihin oli pitkän päivän mittaan ennättänyt tottua. Hiljaisuus tuntui nyt pahaennustavalta.

Ilta-yöstä tuotiin Jaakon nuori hevonen taluttamalla

kotiin. Everstinna kävi itse tarjoamassa sille leipää ja sokeria, mutta se ei huolinut kummastakaan. Mies, joka toi hevosen, ei tietänyt mitään Jaakosta. Valkea oli saatu pysähtymään suurten soiden laitaan. Torpparit olivat jääneet vartioimaan yöksi.

Kaikki Yölinnun ikkunat olivat valaistut. Puoliyön aikaan saapui sammuttajajoukko kotiin ja tuskin olivat miehet päässeet keittiöön syömään, kun everstin askeleet kopisivat keittiökamarissa. Hän oli päässyt tulemaan kenenkään huomaamatta ja hänen kasvoillaan liikkui sinisiä varjoja, kun hän astui ruokapöydän eteen ja iski nyrkkinsä pöytään kuin minkäkin puunuijan.

— Missä on nuori herra? huusi hän, — missä? Mutta minäpä sanon teille, ettei yhtä suupalaa, ennen kuin Jaakko-herra on kotona. Metsään paikalla, jokainen — eikä kotiin, ennen kuin nuori herra on löydetty!

Hän tarttui pitkän pöydän toiseen päähän ja nosti. Leipäläjät ja puurovadit lensivät permannolle. Miehet karkasivat ovea päin. Kalpea, nokinen poika sai reikäleivän niskaansa. Toinen leipä sattui seinään.

— Vai te täällä söisitte ja joisitte, huusi eversti, — vaikka se, joka teidät pelasti nälkäkuolemasta, on metsässä. Ei ruokaa eikä juomaa teille, vaan ruoskaa...!

Hän tarttui halkoon, mutta huomasi, ettei huoneessa enää ollut kuin Mathilda-rouva ja Pekka. Pekka pisti leipää taskuunsa.

— Etkö sinä kuullut, että minä kielsin! huusi eversti. Pekka ei puhunut mitään.

— Etkö sinä pelkää? sanoi eversti ja nosti halkoa.

— Mitäs minä, sanoi Pekka.

Halko putosi everstin kädestä. Mathilda-rouva puheli Pekalle:

— Ota mitä tahdot, mutta älä tule kotiin ilman häntä.

Pekka painoi lakin päähänsä ja läksi. Eversti tuli Mathilda-rouvaan nojaten sisään. Hän ei ottanut einettä enempää kuin hevonenkaan, joka oli palannut palopai-kalta. Mathilda-rouva koetti viihdytellä häntä ja puheli:

— Me autamme hädänalaisia. Heidän pitää saada sama, minkä he ovat menettäneet. Mitä sanot, jos antaisimme heille Juurikkaan torpan maat ja metsästys-

linnan. Minä olen suunnitellut kaikki valmiiksi. Päivä on ollut pitkä.

Eversti pani kädet silmilleen, ikään kuin suojellakseen niitä joltakin näyltä.

— Heille tulee hyvä, saat nähdä. Kunhan Jaakko vain palaa. Ja mitäpä hänelle olisi voinut tapahtua. Huhut liioittelevat aina.

— Tuo konjakkia, sanoi eversti. — Tätä särkyä ei pirukaan kestä.

Avainkimppu helisi Mathilda-rouvan käsissä, kun hän meni konttoriin, missä sekataravaravaraa säilytettiin.

— Varmaankaan ei sekään ole totta, että ihminen olisi joutunut liekkeihin, sanoi hän tunnustellen.

Eversti nauroi hirtehisen naurua.

— Vai et usko, että se on totta. Minä olen näillä silmilläni nähnyt hänen hiiltyneen ruumiinsa. Tahdotko tietää, minkä näköinen se oli, vai uskotko ilman ...

Mathilda-rouva lyhyhistyi istumaan ...

JUVELAN KATTILASSA

Mennään makaamaan Juvelan kattilaan! oli Jaakkoherra huudahtanut, kun Lippi astui ulos kalamökistä, missä hän oli viettänyt yönsä. — Ei tällaisella kuumalla kukaan jaksa.

Hän kellahti kyljelleen setäänsä päin ja hymy hänen kasvoillaan oli sekä valoisa että surunvoittoinen, mutta ennen kaikkea vuolas, kuten hymy on, kun se puhkeaa esiin kylläisestä mielestä.

Noo, oletko ... yksin? sanoi setä ja vilkutteli ripsettömiä, punalaitaisia silmiään.

Jaakko kellahti takaisin selälleen, tuijotti taivaan sineen ja ravisteli päätään, niin että hiuksiin tarttui sammalia.

— Herra Jumala sentään!

Hän veti paidanliepeitä paljaalta rinnaltaan ja pusersi ne palloksi kouraansa.

— Itketkö sinä vai naurat? sanoi setä ja katseli häneen pää kallellaan. — Mikäs nyt sitten on? Onko lintu lentänyt tiehensä? Anna lentää, johan se oli sovittu, että palataan nousevalla viikolla.

— Viheliäinen on ihminen! sanoi Jaakko hampaitensa lomitse ja repi rintaansa.

Lippi-setä päästi pitkän vihellyksen ja silmäili ulappaa, joka uneliaana kuvasteli rantoja kalvoonsa. Veneen kuva kallion alla vedessä oli lasisessa liikkumattomuudessaan epätodellisen läheinen, talo salmen takana nuotatalaineen vaikutti sen sijaan kaukaiselta kangastukselta ja etäisyys saarten takana toisella puolen oli auterein kuin unennäkö.

— Herranpoika se on ihminen! huusi Jaakko, hypähti

ylös ja karkasi veneelle. — Lähdetään Juvelan kattilaan makaamaan.

— Et siis ole nukkunut? sanoi Lippi ja naurahti. — Mutta minä en lähde ilman aamiaista. Minulle pitää olla jotakin syötävää, muuten ei maistu juotavakaan.

— Mutta minä olen laiska, Lippi-setä.

— Mitä päästit pois tytön.

— Älä puhu, Lippi-setä.

— Pitelitkö häntä pahasti?

— Älä puhu. Viritä valkea ja keitä. Minä menen järveen.

— Pese nyt sitten syntinen nahkasi, että olet kelvolinen taas syömään ja tekemään syntiä... — Ei se syntikään miltään maistu, jos sitä kokoontuu kerroksittain.

— Lippi-setä — ei se ole syntiä.

— Mitäs sitten?

— En minä tiedä — jokin toinen nimi sille!

Lippi-setä nauroi ja toi veneen pohjalta maihin padan ja kopan ruokatarpeineen.

— Mutta kuinka tyttö on päässyt pois, kun vene on täällä? Hänen täytyy olla saarella.

— Ei ole.

— Oletko hakenut? Mitenkä hän sitten on mennyt?

— En tiedä.

Lippi kävi yhtäkkiä totiseksi ja vakava ajatus iski hänen päähänsä, mutta kun Jaakko muutenkin oli alakuloinen, niin ei hän huolinut ajatustaan lausua. Se olisi kokonaan tärvellyt heidän matkansa. Sitä paitsi ei oletamus ollut todennäköinen. Eivät talonpoikaistyöt niin arkoja olle.

Lastupinkka kädessä kulki vanha punatukkainen pitkin rantaa.

— Helmiäkö haet? sanoi Jaakko.

— Ei ole leikintekoa, jos tuli pääsee irti tällä helteellä, vastasi Lippi ja latoi puut veden rajaan kallion kuoppaan. — Saat uskoa, että kulo voi kiehauttaa tämän järvenkin näin suotuisissa olosuhteissa...

Jaakkoa ihastutti ajatus: koko järvi kiehuu kaloineen päivineen ja ihmiset voivat pistellä kalakeittoa kuin padasta. Hän nauroi, niin että suuret, tasaiset hampaat paljastuivat.

— Minun on ikävä Juvelan äijää, sanoi hän. — Ja hänen viinojansa. Mitähän ne »noidanluut» ovat, joita hän sekoittaa viinaansa? Nerokas äijä!

— Juuria, suojuuria, sanoi Lippi kyyköttaessään tulen ääressä. — Kas, kas, kas, huudahti hän äkkiä ja valeli vedellä sammalta, — mikä halu tulella olisi päästä valloilleen. Kyllä nyt tulisi kokko, jos päästäisin sen menemään. Äijä on ennen kuolemaansa luvannut ilmaista minulle, mistä hän kaivaa noidanluunsa. Niitä ei kuulu olevan saatavissa muuta kuin täällä Siironmaan sydänmailla. Kyllä mies tuntee saaneensa, kun juo Juvelan viinaa.

Lippi maiskutteli suutaan ikään kuin hän olisi tuntenut nesteen vuotavan kielenselkää alas kurkkuun.

Hän kertoi erinäisistä viinoista, mihin hän elämänsä varrella oli tutustunut. Ruotsissa oli viina kuten ruokakin parempaa kuin Suomessa. Mutta täällä sydänmailla saattoi joskus kuin vahingossa tavata erinomaisen taitavasti valmistettua viljanydintä. Niinkuin timantti! Nuuskainen Juvela oli mestari. Sitä voimaa, mitä ihminen tunsii otettuaan hänen pullostaan — niin että teki mieli nostaa hongat maasta juurineen tai temmata täysikuu lakiksi pörrölleen! Sellainen voimantunne tekee ihmisen jättiläiseksi.

— Tuli menee! huusi Jaakko.

— Kas kyytä ja käärmettä ...

Katajapensas ylempänä kallionrevelmässä todeila paloi heleällä liekillä. He sammuttivat sen helposti.

— Kukaties sinun tyttösi on hypännyt yli lahden, sanoi Lippi ajattelemattomasti. — Tai uinut. Kuule — sydänmaan töllikkä hän on, ethän sinä nyt häntä noin ... !

Jaakon kasvot saivat ilmeen, joka oli sekä onnellinen että tuskallinen, ja hän katseli siniselle ulapalle.

— Hän oli kaunis ... ja viaton ... hänellä oli hiukset — keltaista silkkiä... Hän itki. Viheliäinen on ihminen! Jaakko paiskautui pitkälleen.

— Juo, poika, sanoi Lippi ja ojensi hänelle pullon.

Kun Yölinnun herrat olivat syöneet, sammuttivat he valkean ja soutivat mantereelle. Vene jäi luhtaheinään

rannalle, matkan päähän talosta. Herrat suuntasivat askeleensa kohti Juvelan mökkiä, jonne hevonen ja koirat iltamyöhällä olivat lähetetyt. Kaste metsäpolun kahden puolen ei vielä ollut kuivanut. Hämähäkinverkot kimmelsivät ikään kuin ne olisivat olleet lasisäikeistä. Pingotettuina kaskihalmeiden nokisiin aitoihin olivat kudokset todella suuria, uhkaavia pyydyksiä. Rukiintähkät kumartuivat jo syvälle. Sirpin viiltävät nykäykset likenivät niitä likenemistään.

Heti Siironmaan »holman» eli vasikkanaan takana alkoi maa oikullisesti hyppelehtiä. Se kohosi ja aleni, kohosi ja aleni. Horhista nousi naavaisia kuusia, jotakin uhkaavaa oli tummien puiden kasvussa, kun ne ponnistivat ylös rotkoistaan. Kun maa tarpeekseen oli hyppelehtinyt, rauhoittui se ja lepäsi suurina, itkevinä soina virstamääriä aina sydänmaihin asti, missä Yölinnun torpparikulma oli. Mutta sinne ei vienyt herrojen matka tällä kertaa. He pysähtyivät Juvelan hornalle, jota he sanoivat kattilaksi.

Juvelan vaari oli kerran kaivanut itselleen maakuopan asuakseen siinä sysiä polttaessaan. Mutta mielistyneenä sydänmaan rauhaan oli hän sittemmin jäänyt sinne kokonaan. Maakuoppa oli jonkin verran suurentunut ja saanut hirsiseinän, ikkunaraon ja oventapaisen. Juvela oli pitäjäläisten silmissä puoleksi noita, puoleksi metsäneläin. Hänen luonaan olivat ihmiset joskus saaneet juomaa, joka oli vienyt heidän muistinsa. Juvelan tiedettiin seurustelevan hirvien kanssa. Jokin musta hirvi oli hänen nimikkonsa. Se kävi hänen rannassaan juomassa ja otti leivän hänen taskustaan. Juvela ei milloinkaan pessyt itseään, hän oli kasvoiltaan ja käsiltään mustanharmaa, ja hänen vaatteensa olivat kuin naavaa. Hän ei tullut ulos pesästään muuta kuin sen verran, että hän toi sydet sepille, jotka kuluttivat niin paljon kuin Juvela ennätti polttaa. Sellaisia sysiä kuin Juvelan käsistä läksi, sai hakea pyöreän maan piirin päältä. Juvela ei pelännyt ketään ja tämä etenkin veti Yölinnun ainoaa poikaa hänen puoleensa. Kukaan ei tietänyt Jaakon käynneistä Juvelan majalla, sillä Juvela ei puhunut niistä enempää kuin hän puhui muistakaan asioistaan. Ihmiset olivat hänelle vaivaksi eikä Jaakko-

herran käynti suinkaan merkinnyt enempää kuin jonkun muunkaan. Jaakko itse salasi retkiään hornalle ja oli niin muodoin eilenkin tahallaan vienyt kotiväkeä harhaan, koska Mathilda-rouva inhosi ja pelkäsi Juvelaa. Vanhus oli kerran maantiellä hautausmaan ja kartanon välillä tavannut Yölinnun rouvan ja oudolla äänellä sanonut jotakin, jota ei Mathilda-rouva ymmärtänyt, ja sylkenyt hänen eteensä. Mathilda rouva oli sairastunut pelästyksestä. Tämä oli tapahtunut Jaakon ollessa pieni ja tapaus oli jo silloin tehnyt Juvelan pojalle houkuttelevaksi.

Kun herrat laskeutuivat alas metsästä ja horhan pohja, jonka miilunpolttaja oli raivannut itselleen pihamaksi, tuli näkyviin, astui äijäkin majastaan, joka oli kuin pääskysen pesä hiekkatörmän laidassa. Äijä ei ollut tietävinään vieraista, vaikka hänen oli täytynyt nähdä heidät polulla näreikön rinteellä. Hänen yllään oli tuskin nimeksi vaatteita. Hän oli karvainen kuin karhu. Hän piti jotakin ääntä ja hävisi metsään. Herrat hakivat turhaan hevostaan ja koiriaan.

— Ne voivat olla jossakin kauempana, sanoi Lippi. — Luultavasti hän meni niitä noutamaan.

— Mies on suuttunut, sanoi Jaakko loistavalla tuulella.

Horha oli pahanhajuinen ja kuuma kuin kattila, jonka alla palaa rovio. Jaakko hengitti tuttua löyhkää ihas-tuksissaan ja otti taskustaan piippunsa. Hän asettui sileälle kivelle, jolla Juvelan oli tapana survoa jyviä jauhoiksi, ja sytytti tupakan. Likäläjän päällä kiven vieressä surisi pilvellinen karpäsiä. Vedettyään ensimmäiset savut hyppäsi Jaakko äkkiä korkealle ilmaan ja hihkaisi niin että kumisi ikään kuin hän olisi huutanut kuvuneeseen kaivoon.

— Täällä sitä taas ihmistyy, kun tänne pääsee.

Kuinka hyvin onkaan osannut asettaa elämänsä tuo vanha peikko ...

Lippi oli riisunut vaatteet yltään ja paistatteli vatsaansa auringossa. Hän makasi Juvelan omassa kuopassa, joka vuosien mittaan oli syventynyt rinteen alalaitaan, kun Juvela siinä oli vedellyt unia. Siinä oli sija jokaiselle ruumiin jäsenelle, sijat vain eivät tarkalleen

sopineet Lipille, hän kun oli joka suhteessa pienempi Juvelaa.

— Jollei se ruoja annakaan meille viljanydintään, sanoi Lippi vainuten, että retki ikävöityyn kattilaan epäonnistuisi.

Ja niin oli todella käymäisillään. Kun Juvela tuli esiin, ei hän aluksi puhunut mitään. Jaakko oli niin ihastuksissaan, että hän olisi ollut valmis sulkemaan syliinsä koko äijän. Hänestä tuntui siltä kuin hän siinä syleilyssä olisi painanut rintaansa vastaan koko vapaan metsän petoineen päivineen. Mutta hän koetti salata iloista välkettä silmissään ja puheli kuumuudesta, sudenpesistä ja hivistä. Vihdoin viimein hän uskalsi kysyä hevosia ja koiria. Silloin aukeni äijän suu, joka oli kuin linnunpesä puunkolossa.

— Täällä ei tarvita koiria. Enkö minä ole sanonut, ettei. Minä lyön kintut poikki jok'ainoalta.

Kävi selville, että koirat olivat pelottaneet karkuun kissan, Juvelan ainoan kotieläimen, joka oli sellainen kissa, että se piti isäntänsä sekä linnussa että jäniksessä. Tuossa tuskin olivat päässeet höyryämästä sisukset tunkiolla. Jänis oli kissan tuoma. Ja joka satutti kätensä kissaan, satutti sen Juvelaan itseensä. Ja jos kissa jäi sille tielleen, niin hirvet Juvela lupasi nostattaa horhista ja lähettää syyllisten kimppuun. Juvela sylkäisi ruskean lammikon kuivaan tuhkaan Jaakko-herran edessä ja ärtyi ärtymistään tuntiessaan, ettei saanut vieraita suuttumaan niinkuin olisi tahtonut.

— Sinä saat uuden kissan, sanoi Jaakko. — Toimitan kissojen maasta, Afrikasta. Siellä on kissoja niin suuria kuin susi ja ne ovat punaiset niinkuin Yölinnun suku.

— Saatte mennä ja vielä oikaista nopeasti, sanoi Juvela. — Siitä ei kissa parane. Se on sellainen kissa, että se tuntee vihamiehen ja kynsii ja höyhentää. Ei sille yksi koira mitään olisi voinut, mutta kaksi.

Jaakko-herra ei enää uskaltanut kysyä, missä koirat ja hevonen olivat. Lippi veti vaatteita selkäänsä, kun aurinko paahtoi liiaksi, ja kehoitti Jaakkoa maksamaan kissasta kymmenen markkaa.

Jaakko, jolle ainoastaan kultarahat olivat rahan arvoi-

set ja joka sen vuoksi aina koetti pitää niitä taskussaan, veti esiin kolikon ja tarjosi sitä Juvelalle.

— Vai napin arvoiseksi sinä panet sellaisen kissan. Saatte nopeasti lähteä sinne, missä koirannekin juoksentelevat ja hakea minulle kissan. Taikka muistatte.

Jaakko olisi jo halunnut todenperään lauhduttaa Juvelaa.

— Kuule nyt, Juvela, kissa on linnustamassa ja sinä pauhaat pauhaamistasi, sanoi Lippi. — Se tuo meille vielä paistit päivälliseksi. Eräällä miehellä Ruotsissa oli myöskin sellainen kissa, että se toi hänelle lampaankin, kun hän kyllästyi metsän lihaan ...

— Mene Ruotsiin — mitäs sinä täältä tahdot, sanoi Juvela viihäisenä, ja herrat näkivät, että hän mietti lähtöä metsään.

— Viinaa, sanoi Lippi. — Mitenkäs sen luvatus viinan on.

— Hyvä Juvela, älkää nyt menkö, pyyteli Jaakko. — Saatte minulta, mitä tahdotte. Kelloni tai saappaani.

Juvela vaikenä hetken ja herrat odottivat jännittyneinä, mitä tulisi.

— No, jos pyssyn annat.

Jaakko muisti, että hänen pyssynsä oli isoisältä peritty, harvinainen kivääri, mutta hänen ei ollut vähääkään vaikea luopua siitä. Hän veti hihnan olkapäältään ja ojensi pyssyn Juvelalle. Äijä iski siihen silmäyksellään ikään kuin hän olisi lingonnut kiveä ainoaan pienen kuolettavaan kohtaan metsäotuksen kallossa. Sitten hän sanaa lausumatta vei kiväärin mahaansa ja jäi sinne. Jaakolla oli se tunne, että hän heti ryhtyi johonkin salaperäiseen toimitukseen. Etteihän vain kostaisi heille kissan häviämistä ja juottaisi jotakin helvetinmoista ainetta.

— Tiedätkö, mitä sinä nyt teit? sanoi Lippi. — Se oli kuninkaan lahja isäsi ja minun isoisälle.

— Se joutui kuninkaallisiin käsiin. Hänhän on itse metsänhaltija.

— Mutta jollei hän nyt tule ulos viinoineen, niin ... niin minä asetan myrkkypaloja sydänmaat täyteen sekä hänen hirvilleen että kissoilleen.

Juvela tuli ulos viina-astia kädessä. Se oli korkea,

tummunut savinen ruukku, joka suippeni päästään hyvin pieneksi suuksi ja josta korva oli lähtenyt.

— Siinä pitäisi olla voimaa, sanoi äijä lauhtuneena.

— Kaivoin tässä toisella viikolla noidanluut suosilmästä ja panin niitä kaksin kerroin. Kun tätä juo, niin ei jalka paina, vaikka juoksisi Turun taakse, ja sormissa taittuu puu kuin kaislankorsi.

Jaakosta tuntui verrattomalta, että hän voisi taittaa yhden noita kuusia, joiden ympäri kaksi miestä seisolta tuskin olisi ulottunut panemaan käsivartensa. Mikä jumalallinen mies Juvela olikaan.

Lippi oli noussut seisomaan, ja pidellen vaatteita sylissään tuli hän Juvelan luo, otti pullon ja rupesi silmiään siristellen ja pää kallellaan tarkastamaan sitä. Suulla ei ollut korkkia, vaan tahmea tulppa, joka tuntui olevan tehty vanhasta tupakkamällistä. Mikä korkki, ajatteli Jaakko. — Juuri sellainen kuin metsän jumalalla sopii olla!

Juvela itse otti tulpan suulta, niinkuin hän olisi ollut kuningas, joka armollisesti tarjoaa vierailleen kellarinsa vanhinta.

Lippi haisteli ja hänen vanha, punainen nenänsä vainusi ryppyisenä ja arvostelukykyisenä.

— Käynyt läpi suurenmoisen kirkastuksen, sanoi hän ja ojensi ruukun Jaakolle.

Jaakko tuns ihanan pistoksen päässään. Hän oli kolme vuotta sitten käydessään everstin kanssa sukulaisia tervehtimässä Tukholmassa juomisen taidollaan hämmästyttänyt sekä vanhat upseerit että taiteilijat, mutta hän seiso i Lipin ja Juvelan edessä kuin koulupoika.

— Siunatkoon, poika, pyörrytkö sinä? sanoi Lippi.

— Minkä puun sinä tahdot taittaa, setä? huusi Jaakko ja hänen silmänsä kipunoivat. — Minä otan tuon kuusen tuosta. Ensin minä nostan sen juurineen maasta, sitten minä paiskaan sen ylös, sitten ...

Lippi katsahti epäluuloisena Juvelaan.

— Juotkos sinä itse? sanoi hän.

— Juon.

— No, juodaan sitten.

— Tuolla sisällä, sanoi Juvela ja avasi majansa oven.

Hän selitti, että hän kerran juotuaan viinaansa piha-

maalla oli lähtenyt kulkemaan ja tehnyt kaikkinaista turhaa hävitystä, josta Siironmaan isäntä oli suututellut. Jaakkoa ihmetytti, että niin voimallinen mies kuin juvela välitti jonkun isännän suuttumisista ja että hän valtti jotakin hävitystyötä, jos sen tekeminen vain häntä huvitti. He menivät päitään kumartaen sisään oviaukosta ja olivat pimeässä luolassa. Pimeydessä oli viileää ja ilmatonta. Tuskin saattoi hengittää.

— Mutta jos me hajoitamme seinät, sanoi Jaakko, ajatellen tulevaa voimakauttaan.

— Kyllä kestävät, vastasi Juvela.

Äijä olisi tahtonut tehdä tulta kiukaan pesään, mutta Lippi kielsi häntä. Kiuas oli pyöreä kivikasa eikä mitään muuta. Savu olisi voinut tappaa heidät kaikki, kun ei sillä ollut ulospääsyä. Räppänästä tuli poljetulle maalle, joka oli majan permantona, pienoinen, nelikulmainen valotäplä ja sen heijastuksessa näki, kun tottui. Lippi pakotti Juvelan itsensä juomaan ensinnä ja juomaan syvältä. Sitten otti Lippi ja vihdoin Jaakko.

He tulivat kaikki heti hyvin iloisiksi. Jaakko hypähti penkiltä ja rupesi laulamaan. Juvela korjasi kiukaan syrjältä pois halkopinon, ettei hän kaatuisi siihen. Lippi ei vielä tuntenut mitään keveyttä jäsenissään, pakotti Juvelan juomaan lisää ja joi itse. Varmuuden vuoksi kysyi hän Juvelalta, oliko viina kaikki tässä. Juvela otti nurkkakaapista puisen lekkerin ja antoi sen Lipille.

Hetken perästä kaikui maakuoppa huutoja ja lauluja ja paikat ryskivät ikään kuin puolisataa miestä olisi salvanut kirkkoa, jonka oli määrä valmistua viikossa. Äkkiä paukahti ovi pihtipielineen päivineen tantereelle ja suuri punatukkainen nuorukainen syöksyi ulos karjuen ja haeskellen jotakin. Hän polki maata kummallisin kukonaskelin, ikään kuin hän joka askeleella olisi musertanut lohikäärmeitä. Hän tempoi vahingoniloisena käsiinsä puuntaimia, jotka sattuivat hänen eteensä, hihkui ja ärjyi niille, ikään kuin hän olisi nyhtänyt maasta vuosisatoja vanhoja synnin juuria. Äkkiä hän sulki syliinsä suuren harmaan kiven, puski siihen otsansa, sai sen liikkumaan ja tyhjensi siihen kaiken voimansa. Kivi nousi ja vieräi hänen jalkojensa juureen. Mikä jumallainen ilo! Mutta samassa valtasi nuorukaisen mielen

haikeus. Itkun hetteet hänen mielensä uumenissa rupe-
sivat kuohumaan ja kuumat vedet nousivat hänen sil-
mistään. Hän oli näkevinään ikään kuin jonkin hätään-
tyneen katseen, ja hänen kävi sitä sääli. Se oli jossakin
kaukana. Hän läksi juoksemaan. Hän juoksi kuin kame-
likurki aavikolla. Tuon tuostakin pusersi hän rintaansa
vasten jonkin puun ja nosti sen ilmaan. Noin ja noin!
Hänen silmissään kipunoi. Ympärillä hyppeli tulikie-
lekkeitä. Hän juoksi juoksemistaan. Hengitys kävi
nopeaksi ja poltti kuin kuuma sauhu. Hän vain juoksi.
Lopulta ei hän nähnyt mitään eikä tietänyt mistään.
Hän upposi sauhuun ja tulikielekkeihin.

Hän heräsi hirveään ääneen, mutta ei voinut nostaa
päättään. Ääni oli sellainen, jollaista ei hän milloinkaan
ollut kuullut. Jokin karvainen eläin hyppäsi hänen
ylitse, koskettaen kostealla kuonolla hänen kasvojaan.
Hän muisti, että oli jotakin, jota sanottiin koiraksi, ja
se mahtoi olla sitä. Sitten kuului tutumpi ääni, hän
muisti, että hän itse olisi voinut ääntää sillä tavalla.
Ääni kiroi ja mies juoksi. Jaakko ponnisti istumaan ja
luuli viimeisen päivän tulleen. Samassa oli hän taasen
pitkänään maassa ja hänen ylitseen lensi kipunoita ja
kekäleitä. Viimeinen tuomio! Hän oli tukahtumaisillaan
savuun. Jokin piru juoksenteli savussa ja ajeli edellään
kahta karvaista eläintä. Eläimet kääntyivät ja näytti-
vät pirulle valkeita hampaita. Jaakko rupe-
si muista-
maan ennenkin nähneensä pirun. Se oli Juvela. Ja
eläimet, joita hän tahtoi ajaa palavaan tuleen, olivat tie-
tenkin hänen lintukoiransa. Jaakko äännähti ja sai Juve-
lan huomion heräämään.

— Eivät ne mitään koiria ole, ärisi äijä, nuuskainen
suu nauruntapaisessa. — Sudenpentuja. Niillä on jo
sama sisu kuin suurillakin susilla. Menkööt tuleen. Koi-
ras ja naaras . . . niistä sikiää kokonainen karja, ja jos
kuolevat, niin kuolee kokonainen susikarja.

Jaakon mieleen tuli kuin piiskaamalla ajatus, että hän
aina oli halunnut sudenpentuja kesyttääkseen niitä.
Hänellä oli äiti, joka aina oli pannut sitä vastaan. Mutta
nyt tulivat sudet itse hänen luokseen.

— Juvela, sai hän suustaan. — Älä hätyytä pentuja.
Minä vien ne kartanoon. Leikkitovereiksi kartanon nuo-

rille neideille. He ovat sisariani. Eikö sinulla ole säkkiä tai koppaa. Katso, etteivät karkaa. Mutta mitä tuo valkea on? Onko maailman loppu? Viimeinen tuomio? Viheliäinen on ihminen!

Hän vaipui voihkaisten maahan ja oli kuin kuollut, juvelan asumuksen ympärillä ryski, paukkui ja humisi. Lintuja tuli savun mukana. Kukkometso putosi maahan, räpytteli siipiään, mutta ei päässyt lentoon. Kipunoita ja kekäleitä satoi. Tulikielet hyppelivät kattilan laidalla, ottivat siinä vauhtia, hyppäsivät yli ja jatkoivat iloisesti matkaansa loputtomissa metsissä.

Juvela jätti hetkeksi pienet sudet rauhaan. Ne painuivat läähättäen toisiaan vastaan hiekkaan ja katselivat ulisten valkean menoa. Juvela nousi majansa katolle ja korjasi pois palavan kekäleen. Sitten hän läksi hakemaan säkkiä sudenpenikoita varten. Molemmat herrat makasivat kuin kuolleet.

Ensinnä heräsi Lippi ja konttasi ulos majasta. Liikkuva säkki tuli häntä vastaan, keikkuen ja kierien pitkin maata. Sammuneita kekäleitä ja kärventyneitä kuusenkäpyjä oli tanner mustanaan. Vihdoin hän ulkoa löysi Jaakon, nokisena, vaatteissa pieniä läpiä, ja sai hänet valveille. He rupesivat muistuttelemaan, missä he olivat ja mitä oli tapahtunut. Jaakko etsi kelloaan, mutta sitä ei ollut. Lipin kello oli seisahtunut. Heillä ei ollut aavistusta, mikä viikon päivä oli. Juvelaa ei näkynyt eikä kuulunut. Sunnuntai-iltana he olivat lähteneet kotoa, sen he muistivat. Ei mitään muuta.

— Mutta ovathan toki sudenpenikat, sanoi Jaakko, kun sai selville mikä se uliseva säkki oli, joka kierteli pitkin pihamaata.

— Mitä sinä niillä aiot?

— Vien kotiin. Ne ovat hauskat.

Heidän täytyi levätä, ennen kuin he taas jaksoivat muistaa jotakin, ja vasta kun Lippi oli löytänyt heidän eväskoppansa ruokineen ja juomineen, virkosivat he sen verran, että jaksoivat nousta horhan pohjalta katsomaan, miltä maailma näytti.

Silminkantamiin asti oli mustuneita puunrunkoja ja kärventyneitä latvoja.

Yölinnun herrat katselivat toisiinsa.

Kummalliselta näytti.

— Kulo, sanoi Lippi vihdoin.

— Kulo, toisti Jaakko, ikään kuin hän olisi opetellut oudon käsitteen nimeä.

— Pitelevät tulta niin varomattomasti. Tällainen hävitys.

— Me olemme taitaneet maata täällä viikon, sanoi Jaakko ja muisti, että kotona ovat mahtaneet olla levottomia. — Kun saisi tietää, mikä viikonpäivä on.

He saivatkin pian sen tietää. Kartanon miehet löysivät heidät ja herättivät heidät sikeästä unesta. Ei ollut kuin vasta tiistai. Kylläpä oli maailma muuttunut noki-seksi lyhyessä ajassa. Kotimatkalla kuulivat he kulon tuhoista. Lippi kuuli enemmän, Jaakko vähemmän. Jaakko ajoi Pekan kanssa ja sudenpenikat antoivat hänelle niin paljon hauskaa ajankuluketta, ettei hän kuunnellut rengin puhetta kuin puoleksi ja renki ei sanallakaan maininnut herrojen osallisuutta onnettomuuteen. Kun lähestyttiin taloa ja ajettiin asumusten kujan läpi, juoksivat lapset ikään kuin säikähtyneinä tiepuoleen eivätkä tytöt uskaltaneet näyttää itseään ikkunoissa. Jaakko laulatti susia painellen jaloillaan pussia ja heitteli rahoja tielle. Hän oli loistavalla tuulella.

— Noo, vanha Leena, mitä sinä itket — ota!

Leena oli hänen lapsenpiikansa. Häntä elätettiin talosta. Jaakko pudotti kultarahan hänen käteensä ja rupesi taas hoitamaan pussia.

— Luuletko sinä, sanoi hän Pekalle, — että minä paljain käsin voisin kantaa nuo otukset sisään. Jos minä koettaisin. Se olisi niin muhkeaa!

Hän iloitsi jo etukäteen tyttöjen, sekä sisartensa että palveluspiikojen pelästyksestä.

Kun hevonen kääntyi pihaan portista piilipuiden alitse, aukaisi hän pussin, otti sudet syliinsä ja piteli niitä kuin koiria olkapäillään. Ne olivat niin nääntyneet, etteivät jaksaneet näyttää hampaitaankaan. Sillä lailla astui Jaakko äitiään ja sisariaan vastaan, jotka kahtena viime päivänä olivat laihtuneet ja kalvenneet. Jaakko ei sitä kuitenkaan huomannut.

— Päivää, päivää! huusi hän tartuttavan iloisesti ja nousi kaksi porrasta kerrallaan.

Mutta kun kahlekoirat omenapuiden alla olivat heränneet ja nostivat haukun, heräsivät sudetkin. Vaivoin sai Jaakko ne pysytetyksi sylissään. Ne ehtivät purra jo ennen kuin hän päästi ne eteisen permannolle.

— Tässä saatte leikkikaluja, tytöt. No, mitä luulette niiden olevan? Koiria? Ei! Mutta ovatpa ne koiran näköisiä. Pelkäävät, pienokaiset. Ettekö te toisi niille vähän ruokaa. Lihaa sen pitää olla. Ne ovat susia.

Tytöt kiljaisivat kuin yhdestä suusta ja pakenivat saliin, sulkien oven jälkeensä. Mathilda-rouvakin vetäytyi taaksepäin, minne pääsi. Kyyneleet olivat hänen silmissään.

— Jaakko, sanoi hän vapisevin huulin. — Jaakko . . .

Hän ei päässyt kauemmas, sillä hänen äänensä petti. Jaakko jätti sudet ja tuli äitinsä luo.

— Anteeksi, rakas äiti. Minä arvaan, että te olette olleet levottomat. Mutta mitä turhasta. Meillä on ollut hauska retki. Emme saaneet paljon mitään, oli niin kuuma, ettemme jaksaneet liikkua.

— Oletko sinä aivan vahingoittumaton? kysyi äiti ja painoi päänsä Jaakon rintaa vasten.

— Aivan. Mitäs minä. Me olimme niin kaukana silloin, kun kulo raivosi. Aivan toisessa päässä järveä . . .

Mathilda-rouva kuunteli häntä henkeä pidätellen.

— Oletteko te sitten koko ajan olleet siellä? Hyvin kaukana palosta? Ehkä suurten soiden takana?

— Niin, vielä kauempana. Kuinka niin?

Suuri siveellinen suuttumus leimusi Mathilda-rouvassa.

— Ja täällä voidaan uskoa, että te olisitte varomattomalla pitelyllä aiheuttaneet koko onnettomuuden! Sanoinhan minä, että sinä olet syytön, sinä rakas, rakas lapseni... !

Jaakko puri huultaan.

— Mitä me nyt enää niistä. Minä olen terveenä kotona...

— Minä menen heti isäsi luo.

— Missä isä on?

— Hän on eilisillasta ollut vuoteen omana.

— Onko isä sairaana?

Jaakko ei ehtinyt odottaa vastausta, sillä tytöt toivat sudenpenikoille lihaa. Niiden nälkä oli pohjaton. Lihankappaleet katosivat hienontamatta kitoihin ja paksut luut rusahtivat hampaissa rikki. Tuotiin koirien kahleet ja sudenpenikoita alettiin kuljettaa. Liha oli antanut niille uutta voimaa, ne purivat kahleitaan, vetivät pään hihnan reiästä, pääsivät irti ja ne oli otettava suurella melulla kiinni. Tytöt riemuitsivat, kuten nuoret ihmiset riemuitsevat painostavien päivien jälkeen, ja talo kaikui naurua, huutoja ja kiljahduksia. Sudet näytettiin koirille ja koirat haukkuivat ja ulvoivat, niskaharjakset pystyssä. Vihdoin vietiin sudet muurattuun komeeroon jyvääitan kupeelle, josta kerrottiin käyvän maanalaisen käytävän kirkkoon. Kellari oli miesmuistin ajan ollut virkaheittona ja pysytettiin pystyssä vain tarinoiden tähden, jotka siihen liittyivät. Jaakko ankkuroi omin käsin sudet seinään ja otti avaimen suulta.

Alakartanon tytöt kuulivat aidan taakse iloisen puheensorinan Yläkartanosta ja liukuivat äänettöminä sireenipensaiden varjossa. Jaakko muisti heidät ja päätti huomenna viedä sudet heidän luokseen vieraisiin. Tänä iltana hän tunsu velvollisuudekseen olla äitinsä luona. Hän oli sitä paitsi hyvin uninen. Sisaret kävivät kiinni hänen käsivarteensa ja Anna puhui puhumistaan.

— Me luulimme sinua kuolleeksi. Äiti kulki edestakaisin ja huusi sinun ja Jumalan nimeä. Me panimme jo yllemme valkoiset vaatteet — eihän olisi sopinut olla kirjavissa. Ja kaikki sinun rakastettusi riensivät tänne sinua kysymään... No kutka? Niinkuin et sinä sitä tietäisi! Luonnollisesti Ellida — hän on todella hyvin kaunis ja sopii rouva von Tölleksi. Hänet sinä saat naida, mutta et Zaidaa, postineitiä. Etkä Sigridiä. Hän on meidän serkkumme ja se ei sovi. Kaikki he ottaisivat sinut... Mutta kuule sitten eteenpäin...

Hän yritti ruveta kertomaan Siironmaasta ja Siironmaan tyttärestä, kun he tulivat portaille ja tapasivat äitinsä.

— Isäsi pyytää sinua luokseen, sai Mathilda-rouva vaivoin suustaan.

Jaakko hätkähti. Jotakin vakavaa oli tapahtunut, sen

hän tuns. Äiti tuli, painoi päänsä pojan käsivartta vasten ja nyyhki.

— Älä ota isän sanoja liiaksi sydämellesi, lapsi, sanoi hän. — Tiedät, ettei hän tarkoita kaikkea, mitä hän sanoo...

— Mitä sitten on tapahtunut? kysyi Jaakko.

Äiti vaikenä ja he astuivat ääneti läpi eteisen ja isän kirjoitushuoneen.

— Miksi pappa makaa täällä? sanoi Jaakko peräkamarin oven edessä.

Mathilda-rouva pyyhki nenäliinaansa.

— Hän luulee kuolevansa eikä tahdo ...

— Eikä tahdo ... ?

— tehdä minun huoneitani minulle pelottaviksi.

Mathilda-rouva vaipui tuoliin ja itki. Jaakko silitteli hetken hänen olkapäätänsä ja avasi sitten peräkamarin oven.

Lapset olivat aina kammoneet pientä, viileää huonetta, koska tiedettiin Töllien kuolleiden läpi sukupolvien levänneen siellä ennen hautaamisen päivää.

Ensimmäinen, mitä Jaakko näki, oli kellonsa tuolilla isän vuoteen vieressä. Jokin muisto alkoi herätä hänessä.

— Hyvää iltaa, pappa.

Isä vastasi hetken jälkeen:

— Sinä olet taas valehdellut äidillesi.

Jaakko todella ei tietänyt valehdelleensa. Silloin eversti sairaan ja murtuneen miehen kootulla ja hillityllä äänellä lateli hänen eteensä hänen syntiluetelonsa. »Sinä olet...» sanoilla alkoi joka lause eikä siitä ollut ulospääsyä. Viimeinen syytös tuli kysymyksen muodossa:

— Mitä sinä olit tehnyt Siironmaan tyttärelle? Koira oli haukkunut iltayöstä, ja kun äiti aamulla meni tytön aittaansa, oli vuode tyhjänä. Tyttöä ei kuulunut lypsämään eikä muutenkaan auttamaan äitiä. Kun tuli oli sytyttänyt talon, nähtiin hänen juoksevan esiin metsästä. Hän oli sitten pitänyt kädenselkäänsä silmien edessä, kääntynyt ja juossut liekkeihin. Minä kaivoin itse esiin hänen hiiltyneen ruumiinsa. Mitä sinä olit hänelle tehnyt?

Jaakon leuka liikkui, niinkuin häneltä olisi puuttunut

ilmaa ja hän olisi koettanut saada sitä keuhkoihinsa suun kautta. Hän ei vastannut mitään, hän seisoi niin kuin puu, johon ukkonen on lyönyt hamasta latvasta juureen asti. Hetken perästä hän näki, missä ovi oli ja avasi sen.

— Hyvästi, pappa, sanoi hän.

Eversti ei vastannut.

Yöllinnun ainoa poika astui läpi kotinsa huoneiden, ohitse seinien perhekuvien ja vanhojen muistoesineiden. Hän tunsi, että hän oli täällä viimeistä kertaa ja että jokin outo kohtalo odotti häntä. Oliko hänen mentävä jokeen vaiko hirttäydyttävä siihen metsään, missä jokainen puu ja ruoho oli elävästä muuttunut vainajaksi ja missä . . . ? Hän puristi sormet päätään vasten ja hänestä tuntui, että hän taasen näki pahaa unta, kuten nämä kaksi päivää Juvelan kattelassa. Entäpä jos hän yhä oli-kin siellä ja äijä oli juottanut hänelle jotakin helvetinjuomaa . . . ?

Kun hän tuli huoneeseensa, lankesi hän polvilleen vuoteensa ääreen ja kyyneleet pääsivät valloilleen. Äiti tuli ja he itkivät yhdessä ikään kuin olisivat nojanneet alttaripöytää vasten ja rukoilleet anteeksi syntejään.

— Anteeksi, anteeksi, anteeksi! huusi Jaakon koko sielu, mutta hän ei itkultaan voinut puhua, hän vain painoi otsaansa äidin polvia vasten.

Äiti auttoi hänet puhtoiseen vuoteeseen ja Jaakko suuteli hänen käsiään ja antoi hänen olla siinä uskossa, että hän jää nukkumaan. Mutta hän tiesi, ettei hänen enää ole lupa olla kotinsa valkeiden patjojen varassa.

Äiti suuteli hänen hiuksiaan, jotka tulivat sauhulta, luki polvillaan hänen edessään isämeidän, lausui vielä jotakin, niin hiljaa, että se oli kuin yninää, ja läksi varpaisillaan huoneesta. Jaakosta tuntui siltä kuin hänen hautansa ylitse olisi luettu viimeinen siunaus.

Kun kaikki oli talossa hiljaista, nousi hän, pukeutui nopeasti ja hyppäsi alas ikkunasta. Kivijalkaa myöten hiipien meni hän portille ja maantielle. Hän ymmärsi, että hänen täytyy saada talon nopein hevonen, muuten hänet otetaan kiinni ja kuljetetaan takaisin.

Pitkä päärakennus oli pimeänä. Ainoastaan everstin

ikkunassa näkyi tulta. Jolleivät rengit olekaan jättäneet avainta rakoon tallin oven päälle, missä aina riippui ammuttu haukka, niin mistä hän saa hevosen? Mutta avain oli kolossaan.

Piia makasi kyljellään, kaula pitkällä. Jaakko ei uskaltanut silittää sitä, ettei heltyisi. Hän valitsi hevosen, otti pienimmät rattaat, valjasti ja sulki tallin ja liiterin ovet. Talo nukkui ikään kuin sydänmaan vanhus olisi juovuttanut sen noidanyrteillään. Ainoastaan Yöllinnun peräkamarin ikkuna eli kuolleiden ikkunoiden rivissä. Ihme, että koiratkin vaikenivat. Ne oli nähtävästi isän sairauden vuoksi ankkuroitu koppeihinsa. Yökin oli pimeä.

Jaakko koetti, että hänen taskussaan oli kallis sormus, jonka perheen vanhin poika aina oli saanut haltuunsa täysi-ikäiseksi tultuaan. Jaakko oli aikaisemmin saanut sen toivotuksilla, että miehistyisi ja menestyisi... Sormus oli tallella.

Hän hyppäsi rattaille, antoi hevosen käyden mennä ohi talon, ohi pimeän päätyikkunan, jonka ruutuun hänen äitinsä niin monena päivänä ja yönä odottaessaan kotiin poikaansa oli painanut kasvonsa — ja kiristi ohjaksia.

JUURIKK'OJA

Siironmaan talo oli palanut vakuuttamattomana. Eikä siinä kyllin, että karja oli mennyt: oli mennyt rahaa. Isäntä oli salarikas ja hän oli säilyttänyt rahansa sekä kirstuissa että sukanterissä ja seinänraoissa. Tärkeimmän kirstun hän hengenvaaran uhalla kyllä oli saanut temmatuksi palavasta talosta. Mutta kulo oli pihamaalla kärventänyt sen niin, että kun se avattiin, setelit hajosivat tomuksi ja tuhaksi.

Mahtava isäntä oli repaleisena, kasvot ja kädet palo-
haavoilla, eräänä aamuna ilmestynyt Yölinnun kartan-
noon vaatimaan hyvitystä: hänen tyttärensä oli menet-
tänyt henkensä, hänen vaimonsa oli mielipuolena ja
hänen omaisuutensa oli mennyt. Hän seisoi kuin raivo-
hullu eteisessä, huutaen, huitoen käsiään ja uhaten. Jos
hän olisi tullut jonakin toisena päivänä, vaikkapa yhtä
ainoa päivää myöhemmin, niin hänen tulonsa olisi teh-
nyt järkyttävämmän vaikutuksen. Nyt hän tuntui tun-
gettelijalta, joka tuli meluamaan surutaloon.

Hän oli sattunut tulemaan Yölintuun sinä päivänä,
jonka aamuna ainoan pojan pako oli huomattu. Hänen
menetyksensä eivät Yölinnun herrasväen silmissä voi-
neet merkitä mitään heidän surunsa rinnalla. Ruotsin-
maalainen pehtori lausui hänelle tyynesti ja kohteliaasti
muutaman sanan. Tulevassa oikeudenkäynnissä luon-
nollisesti selviäisi, oliko niissä raskaissa syytöksissä,
jotka hän kohdisti herrasväki von Tolliin, perää. Siinä
tapauksessa hän tietenkin saisi täyden hyvityksen.

— Viisikymmentäkaksi tuhatta kolmesataa neljäkym-
mentäyksi markkaa viisikymmentäkolme penniä! huusi
isäntä ja hänen kasvonsa vääntyivät sekä ruumiillisista

että henkisistä tuskista. — Annattekko te ne minulle takaisin!

Olisi pitänyt säilyttää rahat pankissa ja talo olisi pitänyt vakuuttaa.

—. Entä tytön henki — se olisi kai sekin ollut säilytettävä pankissa ja vakuutettava, kun tiedettiin, että Yölintuja liikkuu ...

Niin, luonnollisesti vanhempien oli katsottava, että heidän lapsensa olivat turvassa.

— Entä emäntä? huusi isäntä keskellä Yölinnun pihamaata ja heristeli nyrkkejään, — kuka sitten on edesvastuussa emäntien ymmärryksestä? Olisiko heitäkin säilytettävä pankeissa ja palovakuutuksissa?

— Vähemmän ääntä, hyvä ystävä, sanoi pehtori. — Ei ole lupa tulla ihmisten pihamaille meluamaan ja...

— Mutta on lupa polttaa ihmisten lapset...

— Menkää nyt kotiin rauhoittumaan ...

Nauru, joka läksi isännän suusta, rämisi Yölinnun pihamaalla.

— Missä minun kotini on, että minä sinne menisin — sano se, sinä susi ja ryöväri...

Pehtori kävi lujalla kädellä nyrkkiin, joka vapisi hänen leukansa alla.

— Yölinnulle minulla on asiaa! huusi Siironmaan isäntä. — Tuokaa tänne se punatukkainen koira, joka...

Karkeat sanat räiskyivät pitkin rakennusten seiniä, ikään kuin niihin olisi paiskattu likaa. Oli vaikea saada isäntää poistumaan, sillä talon miesvoimat oli lähetetty eri tahoille etsimään Jaakko-herraa. Rukiillakin oli sinä päivänä miltei pelkästään naisväkeä. Pehtorin täytyi kiireistään huolimatta lähteä saattamaan pois isäntää. Hänet pantiin köysiin kuin vanki, mutta häntä ei voitu estää huutamasta ja hän huusi ylikuonnollisin voimin rattaiden ajaessa kirkonkylän läpi. Kauheata puhetta se oli Yölinnusta. Pehtori oli uhannut isäntää, luvaten haastaa hänet oikeuteen kotirauhan rikkomisesta ja kunnianloukkauksesta. Kun he kuitenkin ajoivat siitä, missä jokin päivä sitten oli ollut eläviä puita ja missä nyt oli savuavia kantoja, ja kun he tulivat rantaan, missä äsken hyvinvoipa, nyt koditon perhe majaili, kävi kartanon miestenkin surku.

— Marjaana, Marjaana! kuului ladosta järven rannalta.

Ja ääni oli kuin voitelemattoman koneen, jota lakkaamatta käytetään.

Kun isäntä sen kuuli, riuhtaisi hän poikki köytensä, karkasi alas rattailta ja tahtoi syöstä latoon.

— Minä tapan emännän, jos hän vielä panee noin. Jumal'avita tapankin ...

Yölinnun miehet pitelivät häntä. Vanha vaimo tuli ja otti häntä kädestä. Raivo mies seurasi häntä lauhana ja väsyneenä. Vaimo johdatti hänet luhtaheinään rannalle ja rupesi puhumaan hänelle jumalansanaa. Emäntä ei enää huutanut. Kaksi lasta leikki palaneiden kantojen joukossa. Yölinnun miehet viipyivät hetken. Tuntui siltä kuin Jumala joskus panisi ihmisten hartioille suurempia kuormia kuin he jaksavat kantaa, vaikka vaimo kuului vakuuttelevan isännälle, ettei hän sitä tee.

Siironmaan isäntä ei seonnut, vaikka siitä yleisesti puhuttiin pitäjällä. Yölinnun herra kutsutti hänet pian sairastuoteensa ääreen, puhui hänen kanssaan kuin ihmisen kanssa, ehdotti muuttoa Juurikk'ojaan, jossa lupasi samat etuudet, mitkä Siironmaassa oli ollut ja tarjoutui itse ottamaan Siironmaan alueen. Emännän vuoksi oli parempi, ettei perhe ruvennut rakentamaan synkälle palopaikalle. Varmaan emäntä paranisi, kun joutuisi toisiin oloihin. Lisäksi lupasi Yölinnun herra hevostia, karjaa, jopa puhdasta rahaakin. Itsetietoinen Siironmaa, joka oli läpikäynyt outoja sielunvaiheita ja ennen kaikkea maistanut köyhyyden häpeän uhkaa, tunsikin äkkiä taas pääsevänsä kiinni siedettävään aineelliseen asemaan ja tyytyi tarjottuihin sovintoihin. Yölinnun everstin ystävä Kauniston herra läksi edustamaan ensinmainittua Juurikk'ojan näyttäjäisissä ja palatessa niinsanotulta metsästyslinnalta, jonka eversti luovutti asuinrakennukseksi Siironmaan väelle, vei Kauniston herra talonpojan herrojen puolelle Bellevuen hotelliin sillankorvassa. Se oli kaiken sovituksen huippu: talonpoikainen isäntä Kauniston herran kanssa Bellevuen herras-salissa, ja kellarimestari Svanberg, krouvin Kerstinin veli, valkoisissa paidoissaan, kakkulat nenän selässä palvelemassa heitä! Kauniston herra sopi everstin puolesta

Siironmaan kanssa kaikista asioista. Siironmaa ei enää ajatellutkaan oikeudenkäyntiä. Eihän hänen tyttärensä sillä olisi tullut henkeä eikä emäntä parantunut, vaikka oikeus olisi istunut kuinkakin monta kertaa. Ja olihan kartanon herrasväkikin saanut palkkansa — vaikka olisi nuori herra lopettanut päivänsä. Isäntä nauroi jo tuttavallisesti, kun lihava ruotsinmaalainen kellarimestari veti pitkiä korkkeja pullojen kauloista. Hyvissä aineissa on pitkät korkit — sen tiesi isäntä. Ja mitä ei ikinä mikään oikeus olisi saanut aikaan, sen sai seurustelu Bellevuessa: täydellisen mielensovinnon.

Perhe muutti Juurikk'ojaan ja asui »metsästyslinnassa». Karjalle saatiin suojaa läheisestä torpasta, jonka maita isännän keväällä piti ruveta viljelemään. Emäntä oli nostamalla nostettu rattaille syntymäkotinsa rannassa ja perille tullessa hänet kannettiin vuoteeseen. Hän ei päässyt kävelemään. Hän ei muutenkaan ollut selvillä siitä, mitä hänelle tehtiin. Vanha vaimo asui rukkeineen emännän kanssa ja hoiti häntä. Heillä oli kaksikerroksisen rakennuksen kaunein huone, josta näkyi Yöjärvi syksyn kuulaassa kirkkaudessa. He tosin eivät sitä katsoneet. Eivät he myöskään nähneet, mitä esittivät kuvat seinillä, eivätkä he tietäneet, että Jaakkoherran oli ollut tapana asua tässä huoneessa, kun hän metsästeli Juurikk'ojan mailla.

Vanha vaimo istui ja kehräsi. Emäntä makasi poissa-olevana ja apeana. Tuon tuostakin silmäili vanhus työnsä äärestä sairasta, nousi ja kostutti lusikalla hänen suutaan tai pyyhki hänen huuliaan. Tuon tuostakin hän kävi kohentamassa tulta, joka lakkaamatta paloi uunissa. Hän puheli itsekseen, kysyi asioita ja vastasi itse kysymyksiinsä, toisteli sitten tuttuja raamatunlauseita ja veisasi vaihteen vuoksi virsiä. Hänellä ei ollut ensinkään ääntä ja hän väsyi pian. Kehräämään ei hän väsynyt. Emännän silmät harhasivat pitkin seinäpintoja, pysähtyen kuviin. Hän nukkui, hän söi ja puheli sekavia asioita. Hänen lapsensa ikävöivät hänen tykönsä, mutta heitä täytyi pysyttellä poissa, koskei sairas tuntenut heitä, vaan kävi levottomaksi, kun he olivat huoneessa. Joskus he pääsivät karkaamaan sisään, kädet täynnä puoloja, joita

olivat poimineet, tai kuusen- ja petäjänkäpyjä, jotka olivat heidän lehmiään. Vanha vaimo nousi silloin rukkinsa äärestä ja heristeli heidät menemään, mutta kun hän palasi rauhoittamaan sairastaan, olivat kyyneleet hänen silmissään. Tämä elämä oli yhtä kaikki surkeaa! Lapset turvautuivat piika Riikkaan, jolle isäntä oli uskonut avaimet ja joka toimi talossa kuin emäntä ainakin. Joskus liukuivat lapset hiljaa äitinsä huoneeseen ja saivat olla, kun lupasivat, etteivät pidä ääntä. He katsahivat ihmetellen ja pelästyneinä ätiin, joka päivä päivältä vieraantui heistä, kuiskuttelivat hetken rukin ääressä, kertoen leikeistään ja kerjäten vanhukselta satuja, ja asettuivat sitten ikkunaan, joka oli niin matalalla, että he ulottuivat näkemään ulos. Kalliolla rakennuksen juurella olivat puut keltaiset ja punaiset ja keltaisina ja punaisina olivat rannat ja saaret, mutta järvi siinsi ja hymyili kuin hyvä silmä — äidin silmät olivat olleet sen väriset, silloin, ennen, kotona. Yhtäkkiä unohtivat lapset, että piti olla hiljaa, ja tyttö saattoi huudahtaa:

— Me asumme Siironmaassa nyt ja Johanna on emäntä ja Malakia on isäntä ja me...

Äiti pelästyí, vanhus nousi rukiltaan ja lasten täytyi lähteä.

Silloin oli jo lumi maassa, kun eräänä aamuna sairas kutsui vanhaa vaimoa nimeltä ja selvästi tunsí hänet. Vanhus tuli niin iloiseksi, että Jumalaa kiittäen lähestyi vuodetta.

— Minkätähden tuollainen kuva on tuotu tänne? kysyi emäntä, tuijottaen seinään ja hänen silmänsä olivat viisaat kuin ennenaikaan.

— Niin, sanoo muuta, emäntä kulta, puheli vanhus värisevällä äänellä. — Minkätähden se onkaan tuotu tänne. Otetaan pois. Tahtooko emäntä, että minä otan sen pois?

Vanhus ei yrittänytkään panna täytántöön, mitä hänen sanansa sisälsivät. Hän kumartui emännän puoleen ja sitaisi hiuksia hänen otsaltaan. Otsa oli eilises-tään käynyt ikään kuin pilvettömämmäksi ja silmät olivat kirkkaat.

- Vappu, sanoi emäntä ja hymähti, — onkos se se vanha Vappu? Missäs sinä olet ollut niin kauan?

Herra Jeesus siunatkoon! pääsi vanhalta vaimolta ja hän istuutui vuoteen laidalle ja otti emännän laihaan käden. — Emäntä kulta, emäntä kulta!

Hän ei ilossaan tietänyt, mitä hän olisi tehnyt. Hän rupesi pyyhkimään emännän silmiä, vaikkei emäntä ensinkään itkenyt, ja kysyi, toisiko hän emännälle syötävää. Hänen omat kyyneleensä vuotivat sekä silmistä että sieraimista ja hänen kielellään elivät niin monet raamatunlauseet ja virrenvärssyt, että ne olivat hänet tukahduttamaisillaan.

— Tuo, tuo syötävää, sanoi emäntä. — Reikäleipää vain ja paista hiilillä muikkua. Mutta älä mene ihan vielä. Missä sinä olet ollut näin kauan? Ja missä minä olen? Ja mikä tuo kuva on? Minkä tähden tänne tuodaan tuollaisia kuvia. Ota pois ja pane tuleen. Lastenkin tähden. Missä lapset ovat? Ja missä isäntä on? Olenko minä ollut kipeänä? Kauankin?

Vanha vaimo vastasi emännän kysymyksiin. Hän ei salannut mitään. Ja vähitellen heräsi emännän muisti, ja jokainen elämys, joka kuin siemen kirren alla oli viipynyt kätkössään, rupesi nostamaan päätään ja jokaisen muiston elvyttäminen teki kipeää. Mutta kun emäntä muisti Marjaanan kohtalon, ei hänellä ollut ainoaa kyyneltä silmässä, hän vain liitti kätensä yhteen ja hiki pisaroi hänen otsaltaan.

— Isä, valaise minua, opeta minua tyytymään . . .

— Tuonko minä nyt syötävää? keskeytti vanhus. — Onkin tuoreita muikkuja, kun oltiin eilen nuotalla.

— Oltiinko eilen nuotalla? Ne eivät sitten olekaan oman järven kaloja . . .

— Mitä emäntä siitä, kun vain tulee terveeksi...

— Niin kyllä, Vappu. Älä mene ihan vielä. Minä nouden ikkunaan . . .

— Ei emäntä nouse yksinään. Jolleivät jalat kannataisi, kun emäntä niin kauan on ollut vuoteessa...

Emäntä yritti lähteä liikkeelle, niinkuin terveytensä aikoina, mutta jalat olivat tunnottomat.

— Emäntä odottaa vähän. Minä noudan apua, niin autetaan emäntä ikkunaan.

Vanhus kiirehti läpi suurten, utojen huoneiden keittiöön ja kaiken matkaa hän lateli raamatunlauseita ja kertoili, mitä oli tapahtunut.

— Emäntä tulee terveeksi, puheli hän keittiön ovella.
— Tahtoo jo syötävää. Minä paistan muikkuja. Hiilillä, tahtoo. Niin on Jumala maailmaa rakastanut, että hän ... Riikka tulee auttamaan, emäntä tahtoo nousta katsomaan järveä. Riikka heittää nyt sen työn ... Ja kun hän lähestyi kaupungin porttia, niin katso, kuollut kannettiin ulos ja se oli äitinsä ainoa poika ja hän oli leski. . . Riikka heittää nyt ja tulee.

— Etkö sinä kuule, mitä sinulle sanotaan! huusi punaposkinen piika ja kolisteli astioita liedellä. — Olekin jo höpsemättä. Mikä hänet nyt olisi parantanut. Sitä sinä olet puhunut jo ennenkin. Ehtii odottaa siihen asti, että minä saan padan tulelta. Kaikkien tässä pitääkin katsella järveä. No, lähdetkö siitä höpsemästä, tai minä huudan isännän sinua opettamaan.

— Riikka ei taitaisi tahtoa, että emäntä tulisi terveeksi?

Riikka paiskasi käsistään kauhan ja veri näytti pyrkivän tirsumaan esille hänen poskistaan.

— Mitäs sillä on väliä! huusi hän, — mukavampaahan se vain olisi, että tulisi pitämään huushollia! Kyllä minun puolestani saa tulla vaikkapa jo nostamaan tuota pataa tuosta tulelta. Ei se niinkään hauskaa ole pitää rakennusmiehiä ruuassa ja pestä niiden pyykkiä. Ja vielä sairas passattavana, jonka mieliteoiksi täytyy keittää ja paistaa mitä käsketään, oli kuinka kiire tahansa. Kyllä minun puolestani saavat parantua. Tulkoonkin vain nostamaan vellipadan tulelta... Minä jätän sen siihen, kiehekoon maahan, jollei korjaa...

Piika itki. Vappu palasi suuttumustaan niellen emännän luo ja heti hänen perässään tuli Riikka.

— Kas kun en minä tunnekaan, sanoi emäntä. — Tämä ei olekaan meidän entisiä piikoja. Onko tuvassa mitä tapahtunut, kun tämä itkee?

Riikka ei vastannut, kävi vain kovakouraisesti emännän käsivarteen ja vanhuksen puhellessa lapsista ja siitä, kuinka he nyt tulevat iloisiksi, ja kalasta, jota hän menee paistamaan, auttoivat he emännän vuoteesta. Hänen

jalkansa ei tuntenut maata. Hän oli kuitenkin niin köykäinen, että he kantamalla jaksoivat viedä hänet ikkunaan.

— Lunta, sanoi hän. — Ja järvi jo jäässä. Joko sitä ajetaan?

Häntä alkoi värisyttää. Vanha vaimo rupesi taasen puhelemaan lempeään, holhoavaan tapaansa. Nuori nainen tiuski ja päästi vihaisesti sairaan käsistään. Emäntä painoi kasvot korvallista vastaan ja itki. Hän tunsi avuttomuutensa ja hän tunsi menettäneensä kotinsa. Lisäksi häntä ahdisti outo aavistus: olisiko ollut parempi, että hän olisi kuollut eikä tullutkaan terveeksi. Kaikki eivät iloinneet hänen paranemisestaan.

Onnen hetki oli yhtä kaikki se, jolloin lapset tulivat hänen vuoteensa ääreen. He olisivat paikalla tahtoneet viedä häntä katsomaan navettojaan, joita he paraikaa puhdistivat lumesta, ja kun ei äiti voinut seurata heitä, toivat he leikkikalujaan hänen huoneeseensa.

Emäntä oli moneen kertaan kysynyt isäntää, ennen kuin hän tuli. Hän oli ollut »Vamperilla» tapaamassa Yölinnun everstiä ja palasi hyvällä tuulella. Tosin eversti oli moittinut liiallisesta rahantuhlauksesta, mutta pitkäko rkkiset olivat taasen sovittaneet herran ja talonpojan välit ja kellarimestari, jota Juurikk'oja sanoi »Vamperiksi», oli lainannut uudelle ystävälleen kirjan, josta isännän sopi oppia ruotsia. Varmaan hän sitä oppisi, koska hänellä oli hyvä halu. Kirja oli pitkulainen kuin katkismus ja povitaskussaan toi isäntä sen kotiin.

Metsästyslinnan pihamaalla odotti piika Riikka pyhävaatteissaan, kädessä punakukallinen puuvakka.

— Mihinkäs nyt mennään? sanoi isäntä.

Piika pyyhki silmiään ja sieraimiaan harmaan villaliinan nurkkiin ja selitti, ettei häntä kai enää tarvita talossa, koska emäntä tulee terveeksi.

Isäntä tuli alas rattailta ja puhutteli häntä matalalla äänellä. Mitä joutavia hän nyt siinä — kuka emännän olisi parantanut. Herratkin olivat sanoneet, että hän oli parantumaton. Kun piika kuitenkin pysyi väitteissään eikä suostunut palaamaan takaisin, sitoi isäntä hevosen aitaan ja läksi juoksujalan sisään. Lakki päässä hän tuli suoraan sairaan huoneeseen ja tapasi lapset iloisesti

puhelemassa äitinsä ympärillä ja emännän saman muotoisena, jollainen hän oli ollut terveytensä päivinä. Emäntä luuli isännän niin ilostuneen, että hän riensi häntä katsomaan näin suinpäin. Emäntä hymyili ja oli lausumaisillaan jotakin, kun huomasi isännän tuijottavan häneen kuin valekuolleeseen, joka laudaltaan on noussut istumaan.

- Minä taidan tästä parantua, sanoi emäntä.
- Vai luulet sinä... että paranet.
- En minä vielä pääse käymään.
- Vai et vielä pääse käymään... Vai et vielä...
- Mitä sinä puhut...?
- Mitäs minä sitten.

Isäntä meni takaisin pihamaalle, missä piika yhä seisoi selin taloon.

— Et sinä mihinkään mene, sanoi hän. — Ei emäntä pääse kävelemäänkään. Ja voi vielä seotakin.

- Kuka hänen sekoamisensa tietää...
- Käänny koreasti takaisin vain.

Isäntä käänsi hänet, käsipuolesta vetäen, taloon päin ja hetken tuskiteltuaan piika palasikin.

Mutta isännän mentyä oli emännällä entistä voimakkaampana se tunne, ettei hänen olisi pitänyt palata elävien joukkoon, vaan yksintein kuolla. Hänelle tuli siitä murhe. Jos isäntä olisi ollut huoneessa niin kauan, että olisi voinut puhua hänen kanssaan. Mutta isännällä oli niin paljon mentävää.

- Mikä se on se piika? kysyi emäntä kerran.
- Mikä piika? sanoi isäntä.

— Se korea ihminen, joka tässä palvelee? Eihän tässä muita olekaan.

— Jaa Riikka — niin, hän on piika vain. Mitä sinä sitä kysyt. Täytyihän joku ottaa, kun sinä sairastelit.

— Enhän minä sano, ettei olisi pitänyt.

— No, mitä sinä sitten? Tekevä ihminen se on — täällä on rakennusmiehiä, täytyy niille olla ruokaa.

— Enhän minä sitä. Älä nyt... puhutaan nyt.

— Minun täytyy lähteä Vamperiin. Sovittiin, että tulisin...

— Kyllähän sinä... Minä vain kysyisin... Se on

pian tehty, älä ihan vielä ... Sitä minä vain, että eikö muutettaisi kotiin!

— Kotiin — mitä sinä nyt. .. ? Tiedäthän sinä ...

— Tiedän, Siironmaahan tarkoitan. Se se kuitenkin on meidän kotimme... En minä täällä parane. Siellä minä paranen palaneiden kantojenkin keskellä. Rakennetaan talo uudelleen ...

— Älä nyt. Tiedäthän sinä, että on vaihdettu everstin kanssa. Siironmaa on everstin ...

— Kyllä hän vaihtaa sen meille takaisin, kun kuulee, että se on minun syntymäkotini. Minä menen ja lankean polvilleni armon eteen.

— Mihinkä sinä menet ja lankeat... ? Ole koreasti siinä. Minä käsen Vapun.

Isäntä läksi ja Vappu jäi. Emäntä makasi silmät kiinni. Ripsien välistä pisarteli kyyneliä.

Isäntä istui Vamperin luona ja opetteli ruotsalaisesta kirjasta. Hänen täytyi niinikään olla rakennusmiesten luona juttelemassa, että he pysyisivät hyvällä päällä. Vamperi oli mukava ja leikkisä mies. Ja hyvin tekivät rakennusmiehetkin, kun heitä piti silmällä ja väliin antoi heille ryypyn. Ei enempää, ettei tullut liikaa.

Eräänä yönä näki emäntä oudon unen. Oli olevinaan mies, joka asteli kivillä laskettua tietä, ja kahden puolen oli korkeita taloja. Vastaan tuli ihmisiä jalan ja ohitse ajoi hevosia. Mies poikkesi taloon ja tuli kauppaan, jossa vanha herra kumarsi kohteliaasti ja otti hyllyltä jotakin ja ojensi miehelle. Hän sai ojentaa muutama kertaan, ennen kuin mies sai mieleisensä. Ne olivat silmälasit.

Uni oli outo elävyytensä vuoksi. Mies oli ollut pitkä ja harteava, hänellä oli ollut yllä mustat vaatteet ja kova, korkea hattu. Emäntä oli nähnyt hänet takaapäin ja kaupassa oli niin hämärää, ettei tarkoin ollut voinut erottaa kasvoja. Emäntä muisti ennenkin nähneensä ne jossakin, hän ei vain voinut muistaa missä, mutta koko päivän hän ajatteli miestä ja vaivasi itseään miettimällä, missä hän oli hänet nähnyt.

Parin päivän perästä hän muisti nähneensä hänen menevän sisään jostakin ikkunasta. Oli pimeä ja ikkunakin oli ensin pimeä, mutta sitten ilmaantui joku ruu-

dun taakse ja pelkäsi ensin, mutta avasi lopulta, ja herra nousi korkealle kivijalalle ja hyppäsi sisään. He puhuivat pimeässä. Taisivat itkeä. Toinen oli nainen. Hän sytytti kynttilän. Hän oli keveissä pukimissa ikään kuin hän olisi noussut nukkumasta. Hän sytytti kynttilän, läksi viereiseen huoneeseen, avasi avaimella suuren kirstun ja otti jotakin, jota antoi herralle, mutta herra antoi hänelle taskustaan jotakin. He puhuivat taas ja kynttilä paloi. Nainen itki kovasti. Sitten herra hyppäsi alas ikkunasta, kaatui pensasiin, nousi ja astui rattaille. Tiellä oli hevonen ja rattaat.

Ponnistus ennen tämän muiston selville saamista oli emännälle niin raskas, että hän jälkeenpäin nukkui pitkän aikaa. Hän oli mahtanut nähdä tämän unen ollessaan mielisairaana.

Pitkä, harteva herra rupesi nyt yhtä mittaa kummittelemaan sairaan mielessä. Milloin hän oli laivalla ja asteli kapeita, jyrkkiä portaita johonkin pieneen huoneeseen, johon hän pani nukkumaan. Milloin hän ajoi korkeissa vaunuissa, joiden edessä oli neljä hevosta. Ja ajettiin ylämaata ja kuski puhalsi torveen. Milloin hän oli suuressa huoneessa, missä oli paljon väkeä ja tanssittiin. Kerran toinen mies löi häntä päähän. Oli yö ja toinen mies tuli takaapäin . . . Kerran hän oli huonoissa vaatteissa ja lakaisi tietä pitkällä varsiluudalla. Kerran hän ajoi vaunuissa rikkaan ja kauniin rouvan kanssa. Kuskin vieressä oli suoraselkäinen herra, jonka puvussa kiilsivät kulta- ja hopeanauhoja. Kerran hän oli metsässä suurten puiden alla ja siellä oli pöytä ja penkkejä ja juotiin. Mutta nainen, joka oli punaisissa vaatteissa, nousi pöydälle ja tanssi. Se taisikin olla piru.

Mutta jokaisen unen edellä sairasta vaivasi suuri levottomuus ja ahdistus. Hän ikään kuin tunsi, että josakin tapahtui jotakin ja tapahtuminen sattui häneen asti. Vasta sitten, kun uni oli ollut, helpotti. Joskus unet tulivat päivälläkin.

Vihdoin sitten kerran emäntä näki miehen kasvot ja tunsi, että hän oli Yölinnun nuori herra, joka oli kadonnut.

Eikä hän enää ensinkään epäillyt, ettei Jaakko-herralle ollut tapahtunut juuri kaikki se, mikä hänelle unessa

oli näytetty. Olihan Jumala ennenkin unessa näyttänyt ihmisille moninaisia asioita. Paljon, paljonpa se nuori herra oli saanut kokea. Sairasta vaivasi nyt vain, miten hän saisi näistä kaikista sanan armolle, Jaakko-herran äidille.

Kerran hän pyydätytti puheilleen Yölinnun Pekan, kun Pekka tuli Juurikk'ojaan käymään. Eversti lähetti hänet usein sinne ja se oli kyllä hyvä, sillä Siironmaasta lähdettyä oli isäntä tullut oudon irralliseksi eikä paljon ajatellut maatöitä. Emäntää ujostutti puhua Pekalle. Täytyihän Pekan pitää hänen ajatuksiaan lapsellisina, tai ehkä aivan hullun puheina, kuten isäntä ja Riikka pitivät. Naurun arvoiset ne kaiketi olivatkin. Emännästä tuntui kuitenkin, että hänen täytyi puhua.

Pekka ei nauranut. Hän kuunteli häntä vakavana ja tyynenä ja lupasi ilmoittaa emännän asian armolle: saihan armo itse päättää, tahtoiko hän ottaa kuuleviin korviin, mitä sairaalle oli ilmoitettu, vai ei. Sitten puhuttiin Juurikkaasta ja ensi kevään töistä. Pekka arveli siitä tulevan hyvän talon, kunhan isäntä vain ryhtyisi työhön entisellä voimallaan. Pekan istuessa emännän huoneessa tulivat lapset sisään ja Johanna kysyi:

— Miksei mennä kotiin?

— Ollaan kotona, vastasi äiti.

— Eihän olla. Siironmaassa meidän on koti.

Pekka otti kaljatuopin pöydältä ja joi kauan. Kun hän nosti päänsä katajaisesta astiasta, huomasi hän, että tyttö oli kasvanut kesästä. Hänellä oli suuret, vaaleat hiukset. Korea ihminen siitä oli tulossa.

Niin pian kuin Yölinnun armo sai tietää Siironmaan emännän asian, läksi hän Juurikk'ojaan ja Pekka ajoi rekeä. Armo ei ollut uskaltanut sanoa everstille, mistä oli kysymys — eversti ei olisi sallinut hänen lähteä, sen hän tiesi, olihan hän itsekin hetken epäillyt lähtöä, vaikka halu kuulla enemmän sairaan näyistä sitten oli käynyt voittamattomaksi. Kaiken matkaa oli everstinna sellaisen mielenliikutuksen vallassa, että hän nyyhki suuren puuhkansa suojassa. Siironmaan tyttären ja hänen poikansa tiet olivat kerran ristinneet toisiaan ja siitä oli ollut niin arvaamattomat seuraukset. Hän ei

koskaan ollut nähnyt onnettoman tytön äitiä, Siironmaan emäntää.

Pihamaalla näki hän vaaleatukkaisen lapsen, joka juoksi pois, kun reki ajoi sisään portista, mutta hän ehti tehdä itselleen kysymyksen: tuollainen vaaleatukkainenko sekin onneton tytär oli? Metsästyslinnassa Yölinnun rouva oli käynyt verraten harvoin. Silloin, kun se vihittiin — siitä oli kymmenkunta vuotta — oli monen pitäjän herrasväki ollut koolla ja nuoret olivat viulujen soidessa tanssineet aamunkoittoon. Puoliyön aikaan oli Kauniston herra sammuttanut lamput ja huudahdellen ja nauraa helistellen oli tanssia jatkettu kuutamossa. Sinä yönä olivat kaikki nuoret olleet kuin juovuksissa rakkaudesta. Everstinnan oli pitänyt komentaa lamput palamaan. Kauniston herra oli väkipakolla vienyt hänet, everstinnan, tanssiin. Kauniston herra oli ehtinyt mais-taa vähän liiaksi. Kaikki herrat olivat tehneet sitä. He jäivät sitten moneksi päiväksi metsästämään, mutta naiset ajoivat aamunkoitossa kotiin. Sittemmin oli Jaakon nimipäiviä joskus vietetty metsästyslinnassa. Kerran oli tullut hirveä ukkosilma, jota kesti koko yön. Tanssista ei voinut tulla paljon mitään. Mutta kruununvoudin tytär ja muuan maisteri, joka oli viettänyt kesää paikkakunnalla, menivät keskellä salamanvälkettä kihloihin. Lamput olivat silloinkin sytyttämättä, jotta voitaisiin seurata ukkosilman kulkua. Postineiti oli sinä iltana saanut aikaan hälinää kuiskailemalla oikealle ja vasemmalle, että Jaakko tanssissa oli suudellut Ellida Ehneä!

Kuinka paljon olikaan tapahtunut näiden huolettomien aikojen jälkeen! Jaakko oli ties missä, metsästyslinna talonpoikien käsissä!

Jaakon äiti astui mielenliikutustaan pidätellen sairaan ummehtuneeseen, linjamenteille hajuavaan huoneeseen. Siironmaan tyttären äiti ojensi hänelle tyyneesti kätensä ja kehoitti istumaan. Pekan oli määrä toimia tulkkina, ja niin tapahtui keskustelu karusti ja lyhyesti. Jota pitemmälle sairastunut pääsi unikuviensa auki-käärimisessä, sitä enemmän aatellinen äiti jännittyi ja rupesi ymmärtämään kieltä ilman tulkintaa. Hän saattoi sitä jo puhuakin. Kipu kaiveli häntä, kun hän seurasi poikansa kärsimyksiä. Hän sai vaivoin huutonsa

tukahtumaan, kun emäntä kuvasi nuorukaista, joka lakaisi katua.

Eikö ole näytetty mitään nimeä? rukoili hän. — Koettakaa muistaa. Koettakaa ajatella. Millainen se kaupunki oli? Koettakaa rukoilla, että Jumala ilmoittaisi teille kaupungin nimen. Minäkin rukoilen. Koettakaa! Teidän lapsellanne ei enää ole mitään puutetta, mutta ajatelkaa, että minun lapseni näkee nälkää. Jumalan täytyy sanoa kaupungin nimi. Minä taistelen Hänen kanssaan, kunnes voitan ...

Kiihtynyt äiti ei kumminkaan voinut saada tietää, mitä halusi. Hän otti Juurikk'ojan emännältä lupauksen, että tämä paikalla lähettäisi tiedon, jos unessa ilmoitettaisiin jotakin uutta, ja lupasi puolestaan puhua everstille, ettei eversti panisi vastaan, jos isäntä haluaisi rakentaa Siironmaan uudelleen. Päästyään lääkkeiden hajusta ulkoilmaan everstinna oli valmis nauramaan talonpoikaisvaimon ilmestyksiä. Pian hän kuitenkin tapasi itsensä rakentamasta siltoja irrallisten tapahtumain välille poikansa elämässä eikä hetkeäkään epäillyt, etteivät sairaan kummalliset unet olisi tarkoittaneet totta. Hän vaivasi itseään nyt yökaudet miettimällä, mitä se tai se kuva tarkoitti. Niin ikään hän jännittyneenä odotti sanaa Juurikk'ojasta. Olisivatpa ilmestykset vain tapahtuneet hänelle itselleen. Se olisi ollut kaikin puolin miellyttävämpää ja käytännöllisempää. Nyt piti äidin ja pojan välisten asioiden käydä vieraan silmän kautta. Everstinna oli kuitenkin onnellinen, että hän näin oli saanut tietää edes jotakin. Olisipa vain tullut ilmestys kaupungista, missä onneton poika lakaisi katuja. Äiti olisi matkustanut sinne, etsinyt häntä yöt päivät, kunnes olisi hänet löytänyt. Everstille ei tästä kaikesta uskaltanut hiiskahtaakaan. Everstinnan täytyi kaikin tavoin salata levottomuuttaan ja unettomuuttaan.

Verraten pitkän ajan perästä näki sairas vaimo unta, että hän oli olevinaan laivalla keskellä suurta merta. Myrsky pauhasi ja aallot kävivät korkeina. Ihmiset itkivät ja parkuivat. Mitä tällä unella oli tekemistä Yölinnun nuoren herran kanssa, sitä ei hän ymmärtänyt. Olisiko hän ollut mukana laivassa? Kumminkaan ei häntä näkynyt.

Yöllinnun rouvan levottomuus kasvoi äärimmilleen. Hän ei enää riisunut surupukua yltään. Hän joutui vuoteen omaksi. Siinä kuunteli hän kaikkia ohi ajavia rattaita tai kulkusia, eikö niiden mukana tulisi tietoa Jaakosta. Tai jos hän itse tulisi! Hän kuunteli Jaakon susien ulvontaa. Hänen oli täytynyt taistella sekä evers-tin että palvelusväen kanssa saadakseen sudet säily-mään. Ne olivat käyneet suuriksi ja vaarallisiksi ja hou-kuttelivat muita susia likelleen. Pari koiraa asumuk-sista kirkon varrella metsän sudet jo olivat vieneet. Äidistä oli rikollista ajatella, että kotisudet olisivat poissa, jos Jaakko tulisi.

Eräänä aamuna hämärissä pistäytyi metsäsusi Yölin-nun takapihalla ja otti voudin lapsen. Silloin löi koti-susien hetki.

Everstinna ei tästä kaikesta tullut terveemmäksi.

Niin makasivat siis Jaakko-herran äiti ja Siironmaan Marjaanan äiti kumpikin tahollaan laskien öiden ja päi-vien tunteja. Olisi luullut helpommaksi sen äidin ristiä, jolta lapsi oli kuollut. Mutta hänen ristinpuunsa oli ottanut uusia vesoja. Hän oli joulun jälkeen synnyttä-nyt poikalapsen, joka ei ottanut elääkseen eikä kuol-lakseen. Lapsen syntymisen mukana lakkasivat unen-näöt, mutta jalat pysyivät ennallaan. Piika-Riikan vaa-timuksesta siirrettiin sairas emäntä nyt yläkertaan. Isäntä kohteli häntä parantumattomana mielipuolena, ei itse käynyt häntä katsomassa eikä antanut lasten käydä. Vanha vaimo rukkinen oli emännän ainoa seura. Heille paiskattiin ruoka kuin kerjäläisille ja kun lapsi huusi, viskattiin alhaalta kattoon saapas tai kenkä varoituksen merkiksi. Siironmaa ja kaikki mitä siihen kuului alkoi emännästä kangastaa saavuttamattoman kaukaiselta. Unennäöksi kävi Marjaanakin — lieneekö hänellä kos-kaan sellaista lasta ollutkaan.

— Kun olisi joku niin armelias ihminen, että veisi minut kirkkoon, äänteli emäntä joskus. — Joulukirk-koon, kun kynttilät ovat sytytetyt, tai juhannuskirk-koon, kun lapsia päästetään. Marjaana sai testamentin — se oli niin kaunis kesäinen päivä! Onhan minulla ollut Marjaana-niminen tytär? Onhan?

Vanha Vappu, joka nälästä ja murheesta kävi päivä

päivältä raihnaammaksi, rukoili isäntää ja rukoili Riikkaa, että emäntää käytettäisiin kirkossa. Joskus he ärjäisivät hänelle, joskus he lupasivat vaikkapa seuraavana sunnuntaina panna hevosen valjaisiin ja täyttää emännän mieliteon. Mutta siitä ei tullut mitään.

— Olisi Yölinnun Pekka — se minut veisi kirkkoon. Eikö se enää käy täällä? Kun ei ole ensinkään tullut katsomaan. Mutta kun panivat minut tänne yläkertaan, niin täällä minä olen kuin haudassa.

Kesällä rupesi alakerrastakin kuulumaan lapsenitkua. Piika-Riikalla oli lapsi. Se parkui alakerrassa ja emännän lapsi huusi yläkerrassa.

Niin kuluivat päivät.

V A N H A I M P I

Pitäjän tytöt olivat vaipuneet suruun ja murheeseen. Oli kuin ilo Jaakko-herran mukana olisi kaikonnut seu-duilta. Salokyliä tyttäret, jotka olivat kuunnelleet pyssynpauketta metsissä, tunsivat ikuisen hiljaisuuden siitä puoleen painostavan sydänmaita ja muistelivat kai-homielin aikoja, jolloin kartanon nuori herra oli pysäh-tynyt kaivolle ja naurattanut heitä. Herrasneidit hypis-telivät päivänkukkia ja kyselivät repiessään irti val-keita lehtiä: palaako hän? kävelivät Yöjärven rannoilla ja suuntasivat jännittyneen katseen jokaiseen tulijaan, joka taloa lähestyi.

Ellida af Ehne katseli kotiljonkiruusuja, joita hän vuosien kuluessa oli tanssissa vastaanottanut Jaakon kädestä, suuteli niitä ja itki. Hän palautti niin ikään palauttamistaan mieleensä elämänsä ihmeellisintä het-keä, sitä, jolloin Jaakko kuutamossa metsästyslinnalla oli suudellut häntä kaulalle. Hän ei milloinkaan ollut voinut kuumenematta ajatella tuota hetkeä. Eikö suu-delma ollut samaa kuin: minä rakastan sinua — ole omani! Hän päätti uskollisesti odottaa. Kerran Jaakon täytyi tulla!

Alakartanon tytöt kulkiivat haikeina yksitellen joen rannalla ja silmäilivät polkuja ja kenttiä, joita Jaakko oli astunut: tuossa hän oli nauranut, ottanut Sigridiä vyötäisistä ja juoksuttanut häntä ympäri pihaa; tuossa hän oli hypännyt yli aidan; tuossa hän oli ottanut isän selkäänsä ja vienyt hänet sänkyyn — eikä isä ollut ensinkään suuttunut, vaikka hän kaikkia muita olisi antanut korville, jos he olisivat uskaltaneet koskea häneen, kun hän oli humalassa. Tytöt kantoivat molem-

mat tuskansa povessaan eivätkä puhuneet siitä, ja jos he sattuiivat yhteen lähteen rannalla, missä kasvoi lemmenkukkia, niin he väittivät tulleen joelle pesemään esiliinaansa, tai keksivät jonkin muun valheen.

Yölinnun tytöt, Jaakko-herran sisaret, käyttivät valkeita tai haaleanvärisiä vaatteita ja tekivät arveluja sinne tänne veljensä katoamisesta. Mitä osaa näytteli siinä Siironmaan tytär? He tunsivat ilmassa, ettei sitä sopinut kysyä äidiltä. Anna urkki vihdoin asiaa palvelijoilta ja sai tietää, mitä ajateltiin. Vanhemmat sisaret surivat Jaakkoa, pyyhkivät omin käsin tomut hänen huoneessaan ja katsoivat, että maljakoissa oli tuoreita kukkia. He eivät koskaan olleet tehneet sitä Jaakon ollessa kotona, äiti ja palvelijat olivat saaneet pitää kunnossa Jaakon huoneen. Mutta nyt käski tyttöjen vaistoheitä hoitamaan huonetta, niin että Jaakko minä hetkenä hyvänsä olisi voinut tulla kotiin ja nähdä, että häntä oli kaivattu.

Mutta mikä oli tullut Zaida Sederholmille, postineidille? Kruununvoudin kirjeitä tuli Yölintuun ja Yölinnun kirjeitä saattoi matkata ties minne. Eversti sai useampaan kertaan vaatia kuittia sisäänkirjoitetusta lähetyksestä, ennen kuin se tuli. Kauniston herralle oli sattunut niin monta säännöttömyyttä postin jakelussa, että hänen vihdoin itsensä täytyi lähteä nuhtelemaan postineitiä. Kauniston herra oli tulinen, iloinen mies ja hän aikoi antaa epätasmaiselle virkailijalle aika nuhdesaarnan, mutta hän kävi ensi hetkessä aivan sanattomaksi, kun tapasi Zaida-neidin istumassa talon päätyikkunan alla puupenkillä, joka hiljan oli veistetty uusista laudoista. Postineiti oli siinä taivaansinisessä puvussa, jossa hänet viime vuosien aikana oli nähty kaikissa pitäjän tanssiaisissa. Hän ontui, onnellisesti hymyillen, tulijaa vastaan ja hänen poskensa hehkuivat, kun hän tervehti.

— Äiti tulee iloiseksi, jos saa tarjota teetä, sanoi hän ja kiinnitti kimpun kukkia vyöhönsä.

— Kiitoksia. Minä en ole tullut teetä juomaan, piru vie. Minä olen tullut kysymään, minne te kyyditsette minun lähetyksiäni. Tässä tulee tiedustelu Helsingistä, missä viipyvät rahat, jotka minä, kuten omasta kuitis-

tänne näkyy, olen pannut postiin kymmenen päivää siten. Tiedättekö te, mitä se merkitsee? Tuhat tulimmaista, se merkitsee teidän virkaeroanne, jos minä tästä ilmoitan postihallitukseen. Minua ei ole koskaan saatu syyttää epätäsmällisyydestä, piru vie minä...

Suuri, lihava herra pauhasi niin, että pieni, käpertynyt rouva Sederholm pelästyneenä tuli ikkunaan katsomaan, mitä pensaan juurella rakennuksen päädyllä tapahtui. Hänen tyttärensä sen sijaan piti lapsellisia silmiään loistavina ja avonaisina Kauniston herran kasvoja vastaan ja nuhdesaarna jyristi hänen korviensa ohitse kuin kaukainen ukkosilma. Kun patruuna oli aikansa torunut, pyyhki hän hien otsaltaan ja asteli edestakaisin tiellä penkin edessä. Vihdoin hän pysähtyi ja jäi katselemaan neiti Sederholmiin. Hän oli odottanut, että postineiti sanoisi: nyt ei ole postinaika — tehkää niin hyvin ja tulkaa huomenna kymmenen ja yhden-toista välillä. Sellaisia vapauksia postineidin oli tapana suoda itselleen. Hän ei yleensä koskaan jäänyt vastausta vaille. Mutta tänään ...

— Oletteko te kipeä? sanoi Kauniston herra.

— Minä? sanoi Zaida-neiti.

— Niin te, piru vie — kukas muu?

— Näytänkö minä kipeältä?

— Mikä teihin on mennyt? Te olette kymmenen vuotta nuorempi kuin kymmenen päivää sitten.

Postineiti punastui kaulaa myöten ja vei hätäntyneenä käden rinnalleen, ikään kuin jotakin salaisuutta suojellakseen.

— Patruuna imartele.

Silmät painuivat maahan.

— En, piru vie. Saako ehkä onnitella?

Silmät avautuivat.

— Miksi?

— No, miksi nyt nuorta ... tai keski-ikäistä naista onnitellaan? Siksi ehkä että hän on saanut valmiiksi papan tohvelit, joita hän on hypistellyt puoli vuotta? Ei, vaan siksi, että hänen sydämensä on tullut orjaksi.

Zaida Sederholm kävi viisaan näköiseksi ja hänen päänsä meni veitikkamaisesti kallelleen.

— Onko orjuus sitten niin onnellista?

Kun on ruusuiset kahleet, ruusuiset kahleet, piru vie...

Patruuna nauroi ja yritti taputtaa postineitiä olalle. Eivätpä nuo hartiat olleetkaan niin kuivettuneet kuin miltä hänestä oli näyttänyt. Mutta saippuan ja yrttiheinien haju oli auttamattomasti istunut kiinni neitiin, jopa niin lujasti, että sitä usein ehti tarttua kirjeisiin ja sanomalehtiin sinä lyhyenä aikana, jolloin niitä käsiteltiin postikonttorissa.

— »On okaat ruusuilla,
mato jäytää lehtiä ...»

Kauniston herra kuunteli pää kallellaan kuin kukko. Koko pitäjä tiesi, että postineiti runoili. Ompeluseuroissa köyhien lasten hyväksi Zaida-neiti joskus oli lukenut runojaan, mutta miesten korviin ei hän koskaan ennen ollut päästänyt yhtään säettä.

— Se on kaunista, piru vie, sanoi patruuna. — Antaa tulla enemmän vain ...

Postineiti nauroi ja hänet valtasi halu ääneen lausua, mitä hän viime päivinä oli pannut paperille. Hänen silmänsä räpyttivät toiminnanhaluisesti ja hän kääntyi jo lähteäkseen sisään noutamaan vihkoaan.

— Tahdotteko todella kuulla ... ?

— Tahdon helkkarissa ... Jollei se ole liian pitkää ...

— Ei se ole pitkää ... tai se voi olla pitkää tai lyhyttä, aivan sen mukaan kuinka tahtoo kuunnella. Siinähan se juuri on runojen viehätys ...

— Noo, tuokaa nyt sitten sitä viehätystä, vaikka minä tulinkin nuhtelemaan teitä huolimattomuudesta, piru vie. Älkää unohtako sitä.

Postineiti irroitti kukat vyöstään ja paiskasi ne kohti hymyilevän patruunan nyrkiksi puserrettua kouraa.

Kyttyräselkäinen vanha rouva Sederholm tuli ikuisesti mustissa, silliltä ja saippualta hajuavissa vaatteissaan uudelle istuinpenkille rakennuksen päädyllä.

— Vai itse Kauniston patruuna, sanoi hän ruostuneella äänellä. — Ja minä kuulin, että taasen oli kysymys joistakin uhkauksista ...

— Oikea hämähäkki, piru vie! ajatteli patruuna ja

mietti, millä tekosyyllä hän pääsisi kuulemasta tyttären runoja ja juomasta äidin teevettä.

— Me olemme jo neiti Sederholmin kanssa sopineet, sanoi hän pidätetysti kumartaen ja vilkuili syrjästä vanhan rouvan vaatteisiin, jotka olivat niin lahot, että olisi luullut niiden hajoavan kuin satavuotisten kääriliinujen.

— Vai niin, vai niin, kähisi vanha rouva epäluuloisesti. — Minun tyttäreni ei laiminlyö mitään. Hän on sillä lailla kasvatettu. Joka hänen vaelluksestaan tapaa yhdenkään rypyn, se saa ilmaiseksi isoisäni majuri Silfverstjernerin taotun hopeavadin, jonka patruuna af Ehne hyvin tuntee.

— Tunnen kyllä, sanoi patruuna hymyillen ja sormellaan nuhdellen. — Kun ette myynyt sitä minulle, rouva Sederholm. Minä tarjosin siitä satumaista hintaa, piru vie... hitto vie! sen vuoksi että olisin lahjoittanut sen henkilölle, joka pani siihen suurta arvoa.

Katkeruus vanhan rouvan äänessä oli kuin tiivistettyä sappea, kun hän joka sanaa korostaen vastasi:

— Eikö patruuna af Enne luule, että sille muut osaat antaa arvoa?

— Kyllä, kyllä, kyllä, helkkarissa, hyvä rouva! Mutta sellaista hintaa en enää panisi toista kertaa.

— On asioita, joita ei arvioida rahassa, patruuna af Ehne.

— Niin, niin, tietysti, helkkarissa.

— Malja on sotasaalis kolmikymmenvuotisesta sodasta. Siitä tulee tyttäreni ainoat myötäjäiset, jos hän kerran menee naimisiin.

— Hän menee nyt, sanoi patruuna salaperäisesti.

Vanha rouva iski häneen silmät, jotka terävinä kuin naskalinnenät tuijottivat rypistyneistä kasvoista.

— Menee? Pyydän patruuna af Ehneä selvemmin lausumaan...

— Mitä perhanaa — enkö ole puhunut selvästi? Kuunnellaan nyt, jahka neiti Sederholm itse puhuu ...

Vanhan rouvan pahat, kylmät katseet iskivät tyttäreeseen, joka ontuen asteli hiekkatietä taivaansinisessä puvussaan, kankeasta paperista ommeltu vihkonen käsissään.

— Mitä sinä aiot? kysyi äiti.

Tytär meni hämilleen ja puna hänen poskillaan tuli polttavaksi.

— Patruuna vain halusi kuulla jotakin, kun on näin kaunis ilta.

— Niin, sanoi patruuna — olisihan se...

Pitäjällä tiedettiin yleisesti, että vanha rouva Sederholm suuttuessaan oli hyvin julma tyttärelleen. Tänä iltana katsellessaan rouvaa uskoi Kauniston herra todeksi senkin huhun, että hän oli lyönyt lapsensa ramaksi.

— No, lue nyt, että mammakin kuulee, sanoi äiti pirullisen makeasti.

Tytär tunsu lähtevänsä pettävälle jälle, mutta hänellä ei ollut muutakaan neuvoa kuin lukea, koska äiti jo oli nähnyt vihon hänen kädessään.

— Minä luulen, että tee tulee heti, yritti hän.

— Odotetaan sitten, että tee tulee.

Äiti ei päästänyt tyttärtä silmäteriensä otteesta. Tytär istui katse maahan luotuna ja puheli iltaruskosta, ja myöskin piparkakuista, joita hän oli aamulla leiponut. Hän puheli kuin hengen hädässä. Kauniston herran kävi häntä sääli ja hän otti puheeksi postihevosen, joka oli niin huono, että postin väkisinkin täytyi myöhästyä. Postinkuljettaja taisi hänkin liiaksi juopotella matkalla — ties missä postisäkit milloinkin viruivat, vaikka olisi ollut postinkuljettajan syy, etteivät lähetykset tulleet aikoinaan perille, vaikka syytettiin neiti Sederholmia. Pieni kitukasvuinen tyttö, joka oli puettu herrasväkensä loppuunkulutettuihin vaatteisiin, raahasi penkin eteen pöydän, joka hänen kannettavakseen oli kaksi kertaa liian painava. Sitten hän toi teetarjottimen, joka hänen voimiinsa nähden oli samassa suhteessa. Tee oli köyhintä lajia ja konjakki kuin koiruohosakkaa. Patruuna valmisti kuitenkin rohkeasti sekoituksen ja nieli sen yhtä rohkeasti. Puhuttiin taas talon kalleudesta, hopeavadista, jonka alkuperäisestä tarkoituksesta oltiin eri mieltä. Toiset luulivat sitä kastemaljaksi, toiset astiaksi, jota oli käytetty ehtoollistoimituksessa.

— Sen sinä saat, kun menet naimisiin, sanoi äiti.

Tytär kalpeni ja loi äitiin pelästyneen katseen. Hän muisti silläkin hetkellä, kuten nykyään lakkaamatta,

yön, jolloin Jaakko oli heittänyt hiekkaa hänen ruutuunsa ja tullut hänen huoneeseensa ja sallinut hänen auttaa itseään. Jaakko ei ollut mennyt rikkaiden eikä aatelisten neitojen luo — hänen, köyhän tytön, ikkunapäädylle hän oli tullut ja uljaana ja kaikista hänen vastaansanomistaan huolimatta kiivennyt hänen luokseen. Hänelle hän oli uskonut kallisarvoisen sormuksensa. Siitä onnesta kannatti maksaa. Ja varmaan hän siitä saisisikin maksaa. Hän pelkäsi, että ulospäin näkyisi, mitä hänen mielessään liikkui. Kaikki tynni oli ehkä jo näkynyt. Kuinka hullu hän olikaan ollut, kun vapaaehtoisesti oli ehdottanut runojensa lukemista. Mutta sille ei enää voinut mitään. Hän oli tehnyt tyhmyyden, mutta peräytymisen mahdollisuutta ei enää ollut ja hän alkoi arasti:

»Kun nuolikotelonsa Amor
se tyhjentää,
niin vuotaa sydän verta
ja silmä kyyneltää.
Vaan rinnass' asuu autuus ain,
jonk' antaa lempi vain ...»

Kauniston herra oli tuskin kuullut ensimmäisiä säkeitä. Hän ei lainkaan ymmärtänyt, mitä postineiti luki — joka tapauksessa hänelle oli selvää, että hänen täytyi kehua, kun säkeet olisivat lopussa. Sen sijaan hän heltämättä katseli vanhaa hämähäkkiä, joka vainusi saalista. Kalpeat kasvot, jotka muistuttivat rypistynyttä lehmäntattia, sulivat kuitenkin sulamistaan, ja kun tytär laski vihon kädestään, nousi äiti, syleili häntä ja kääntyi selin, kaivaakseen alushameensa taskusta esiin nenäliinansa. Koko liikutuskohtaus tapahtui selin Kauniston herraan ja Zaida-neitiin. Kauniston herra täytti hetken kiitoslauseilla, joihin hän vanhan rouvan vuoksi koetti päästää niin vähän kiroussanoja kuin suinkin. Aurinko oli jo laskemaisillaan. Rauhallisella mielellä ja loukkaamatta saattoi patruuna jättää äidin ja tyttären kahden. Hän kiitti ja läksi. Mutta päästyään näkyvistä sylkäisi hän tiepuoleen suuren syljen, ikään kuin yhdellä haavaa päästäkseen eroon kaikesta, mitä postiherrasväellä oli nauttinut.

Seuraavana aamuna tulivat tytöt Ellida af Ehne, Amalia Karolina, Fredrika Lovisa ja Anna von Toll vieraisiin postikonttoriin. He kysyivät pitsimalleja, mutta heidän tarkoituksensa oli päästä selvyYTEEN siitä, minkä tähden Zaida Sederholm kävi taivaansinisissä, kun muut pitäjän tytöt kävivät mustissa. He huomasivat heti uuden penkkilaudan päätyikkunan alla, niin ikään he myöskin näkivät oudon valoisan ilmeen postineidin kasvoilla, eikä heiltä jäänyt panematta merkille sekään, että vanha rouva oli vähemmän myrkyllinen kuin tavallisesti.

Ei istuttu ulkona, koska auringon helle hautoi joka taholla. Oltiin siinä suuressa salissa, joka punaisella villikankaalla oli jaettu neljään osaan: eteiseksi, keittiöksi, saliksi ja makuuhuoneeksi. Verhomaiset seinät olivat likaantuneet, ikkunat olivat vanhan rouvan raihnauden vuoksi vuosikausia olleet liimattuina kiinni, matala rautakamiina, jolla perhe sekä keitti että lämmitti, oli savuttanut seinät ja katot pysyväisesti. Tässä köyhässä ympäristössä seiso i kaapin korvalla outo kalleus: hopeinen vati, joka kuninkaallisellakin pöydällä tai kirkon pyhäkössä olisi voinut olla kaunistus.

Kuin salaliittolaiset tarkkasivat Kauniston ja Yölinnun nuoret neidit jokaista talon tyttären liikettä ja kun hän käänsi selkänsä, kuiskailivat he keskenään. Keskustelu matasi laiskasti eteenpäin ja katkesi tuon tuostakin kokonaan. Tyttöjen silmät ainoastaan elivät kaiken aikaa. Äkkiä otti Yölinnun nuorin tytär Anna uhkaavan asennon sohvankulmassa, totesi vieläkin, ettei vanha rouva ollut huoneessa ja sanoi:

— Minkä tähden te olette niin onnellisen näköinen, neiti Post?

Seurasi hiiskumaton hiljaisuus. Jännittyneet kasvot olivat suunnatut neiti Sederholmiin. Puna hänen kasvoillaan oli hetkeksi vaihtunut sineksi ja vähitellen hän kalpeni valkoiseksi.

— Olenko minä onnellisen näköinen? sanoi hän hämillään, mutta uhkamielisyys kasvoi yhdessä kalpeuden kanssa. — Minulla on kai siihen syyni, jos on. Jos ei, niin olen onnellinen huvikseni. Se ei kai kuulu kehenkään. Se on kai »neiti Postin» asia.

— Entä jos ei kokonaan, huudahti Anna ja katsoi,

ettei vanha rouva vielä ollut palannut. — Entä jos te tiedätte jotakin meidän veljestämme? Entä jos hän on kirjoittanut. Tunnustakaa pois.

Zaida Sederholm nousi tuolistaan, ontui punaisen keittiönpuoleisen verhon luo ja hänen silmänsä iskivät kipunoita. Hän oli niin kalpea, ettei hän enää olisi voinut kalveta.

— Vai sen tähden, että minä olen köyhä, luulette te saavanne tulla minun kotiini urkkimaan, miksi minä hymyilen tai itken. Minä en ole velvollinen tekemään kenellekään selkoa siitä, mistä minä saan kirjeitä. Minä pelkään: on parasta, että herrasväki lähtee, ennen kuin minun äitini tulee.

Tytöt huomasivat sen itsekin. Zaida Sederholmin huulet olivat sinettyneen valkoiset.

— Hyvästi, neiti Post, sanoi Anna von Toll, ojentamatta kättään jäähyväisiksi.

Hänen molemmat sisarensa sen sijaan koettivat sovittaen lähestyä loukkaantunutta neitiä, mutta hän työnsi ylpeästi syrjään käryttyneen seinäverhon ja katosi sanaa sanomatta keittiöön.

Vanha rouva syötti kahta kanaansa pihamaalla, kun tytöt noloina niiasivat hänelle. Päästyään talon piiristä purskahtivat he tehtyyn nauruun. Hetkisen perästä sanoi Ellida:

— Hän on saanut kirjeen!

Ja Ellida af Enne itki.

Muutamia päiviä oli Zaida Sederholm kulkenut kuin onnen unessa. Nyt oli uni lopussa. Hänen uneensa oli koskettu kovin käsin.

Nyt hän myöskin muisti, että postikonttorin tarkastus voi tapahtua äkkiarvaamatta, ja silloin —!

Hänet valtasi hätä. Äiti kulki siinä onnellisessa luulossa, että hänen kihlauksensa tapahtuisi minä päivänä tahansa. Luultavasti hän odotti naapurikartanon pojan, joka oli käynyt kuusi luokkaa lyseota ja jota katsottiin kuuluvaksi säätyläisiin, tulevan kosimaan. Mitä tapahtuisikaan, jos totuus tulisi ilmi?

Hänen täytyi saada kassa kuntoon, maksoi mitä maksoi. Monta sataa markkaa — mistä hän ne saisi?

Kun Kauniston herra, viimein käydessään heillä, mainitsi korkeaa summaa, jota hän kerran oli tarjonnut talon aarteesta, hopeavadista, oli Zaida-neiti hätkähtänyt sillä hän oli muistanut kohtalokasta tekoaan ja koko sitä yötä, jolloin se tehtiin. Ottaessaan rahat kirstusta oli hän kaukaisesti muistanut, että heillä oli jotakin kallisarvoista, joka vastaisi summaa, jonka hän otti. Olihan hänellä sormus, jonka hän oli saanut. Mutta sitä ei hän ikinä myisi. Siitä hän olisi saanut monta vertaa enemmän rahaa kuin sen, mitä kassasta puuttui. Mutta ei mistään maailman aarteista hän antaisi sitä pois. Se lepäsi päivin hänen rinnallaan ja merkitsi hänelle enemmän kuin hänen oma sydämensä. öisin hän valvoi kesähämärässä ihmetellen timanttien loistoa. Nukkuessa piteli käsi nauhaa, jossa sormus riippui. Mitä hyvänsä hän oli valmis kärsimään aarteensa tähden. Ei mikään kärsimys kykenisi ottamaan häneltä sitä onnea, jonka sormus hänelle tuotti.

Hänen täytyy myydä malja. Muuta neuvoa ei ollut. Hänen täytyy kainalossaan kantaa se Kauniston herralle ja saada siitä rahat. Patruuna ei enää tarvinnut sitä — mutta hänen täytyisi se ostaa, vaikkapa vähemmälläkin, kunhan rahat vain peittäisivät sen, mitä kassasta puuttui. Mitä äiti sanoisi hänelle, kun teko tulisi ilmi, sitä ei hän uskaltanut ajatellakaan. Ykskaikki — hän oli valmis kärsimään, kunhan kassa vain tulisi täyteen ja sormus jäisi hänelle.

Hän siirsi asian ratkaisua päivästä päivään, punnitsi sataan kertaan, mikä vuorokauden aika olisi paras ryöstön täytäntöönpanemiseksi, ajatteli valmiiksi jokaisen yksityisseikan, hylkäsi jo hyväksytyn suunnitelman ja teki toisen, kunnes hän vihdoin kuuli, että tarkastaja jo liikkui lähipitäjissä.

Silloin hän eräänä päivänä, kun äiti ruokki kanoja pihamaalla, otti tuolin, nousi sille ja nosti alas raskaan astian. Kiire teki hänet päättäväksi ja tarmokkaaksi. Hän peitti ryöstösaaliin suuren huivin alle, joka oli hänen hartioillaan, ontui alas portaita ja pysähtyi vähän matkan päähän äidistä. Sydän löi, niin että hän pelkäsi lyöntien kuuluvan, mutta hänen suunsa hymyili ja laski leikkiä ja tekaisi ovelan valheen kävelystä metsään. Äiti

arveli, että hän ehkä kohtaisi sulhasen, jota äiti niin hartaasti odotti, ja antoi hänen mennä.

Kun hän palasi, oli koko hänen ruumiinsa ponnistuksesta ja mielenliikutuksesta kylmässä hiessä. Mutta jännitys piti häntä kuitenkin yhä pystyssä. Kunhan rahat vain olisivat arkussa — tuli sitten mitä tuli! Hän tarkkasi, hermot äärimmilleen herkistyneinä, kuuluisiko äitiä, ja hänen kipeässä jalassaan pisteli. Hänellä oli rahat povella taivaansinisen puvun alla ja kädessä postikonttorihuoneen ulospäin vievä avain. Armahda, Jumala, tämän, tämän ainoan kerran! Pitele äitiä jossakin ... ettei hän tule. Jokohan hän on huomannut ryöstön? On varmaan: hän on tottunut tuntemaan vanhan hopean hajun huoneessa ja kaipaa sitä paikalla, kun se puuttuu. Armahda tämän kerran! Hänen ruumiinsa oli niin kevyt, ettei sitä olisi tuntenut olevankaan, jolleivät epätasaiset askeleet olisi tömistäneet olkapäihin ja jollei kipeää jalkaa olisi vihlonut. Hän pääsi pihan poikki ja juoksi ylös portaita, pisti hiljaa avaimen reikään ja painoi kädellään poveaan, jossa sekä rahat että sormus olivat. Hän sieppasi avaimen pois ovesta ja seisoi yksinään postikonttorihuoneessa.

Jumala armahti häntä yhtä kaikki: hän otti laatikosta postikirstun avaimen, kiersi, avasi kannen. Sai käteensä rahapinkan, laski setelit, pani ne kirstuun ja päästi kannen kiinni.

Jumalan kiitos — nyt ei häntä enää saataisi syyttää varkaaksi ja nyt oli sormus hänen — kunnes Jaakko itse tulisi ja ottaisi sen.

Hän ei tietänyt, miten pitkä aika häneltä oli kulunut permannolla kirstun edessä. Se oli onnellinen levon aika. Kun hän nousi, tiesi hän menevänsä äitinsä vihaa kohti.

Vanha rouva oli saiturin vaistolla todella heti vainunut, että kallis astia puuttui. Hän oli ensin karannut tyttösen kimppuun, joka ikkunattomassa keittiökulmassa suurta salia istui alituiseissa puolihämärässä. Hän oli pusertanut pelästyneen lapsen käsivarret sinelmille ja syyttänyt häntä. Sitten hän oli karannut pihamaalle ja paiskannut kanojaan pärekopalla. Kun ei mitään muuta elävää olentoa ollut lähettyvillä, oli hän hetkisen odot-

tanut Zaidaa ja sitten palannut itkevän tytön luokse torumaan häntä. Vaikka hän kaiken aikaa vartioi tyttärensä tuloa, pääsi tämä tulemaan hänen huomaamattaan. Moneen kertaan käytyään ikkunassa tähyilemässä löi äiti vihdoin nyrkkinsä postikonttorihuoneen oveen ja kuuli sisäpuolelta äänen.

Onnellisesti hymyillen tytär avasi. Äidin ryppyiset kasvot naskalinterävine silmineen ennustivat pahaa.

— Miksi sinä salpaat itsesi tänne?

— Tulin juuri kävelemästä.

— Sinäkö olet vienyt hopea-astian? Sinäkö? Vastaa äidillesi!

— Mamma . . . mamma, antakaa anteeksi... minun täytyi. . . Olihan mamma luvannut sen minulle . . .

— Minne sinä olet sen pannut? Mene heti paikalla tuomaan se kotiin . . . tai minä lyön vialliseksi toisenkin jalkasi. Sittenpä hän ovat tasaiset ja minä pääsen näkemästä tätä linkuttamista . . . Heti paikalla . . . lähdetkö!

— Mamma . . . !

— Heti paikalla . . .

— Minä en voi...

— Mitä sinä et voi?

— Tuoda sitä.

— Et voi... ja mikset? Oletko sinä heittänyt sen jokeen? Oletko sinä sulattanut sen sepällä? No, sanotko... Vai luulet sinä, ettei äitisi osaa kurittaa sinua, tai että sinä lakkaat olemasta lapseni, kun olet tullut vanhaksipiiaksi eikä kukaan enää sinusta huoli... No, missä on malja?

Äidin kädessä oli hiilihanko. Tytär oli käynyt aivan tyyneksi.

— Minä olen myynyt sen.

Hiljaisuus seurasi tyttären sanoja.

— Myynyt — mitä sinä sanot? Myynyt?

Ei voinut tietää itkikö äiti vai nauroi. Tytär yritti jättää huoneen. Silloin karkasi äiti oven eteen ja huusi kuin hullu.

Hetken perästä ei huoneesta kuulunut muuta kuin askelten töminää, lyöntejä ja hätähuutoja.

BELLE VUE

Seitsemän pitäjän lääni oli kuohuksissa Jaakko von Toliin teon johdosta. Vanhat hyvät välit ihmisten kesken menivät rikki hänestä väitellessä. Hänellä oli näet puolustajia, vaikka hänen tekonsa oli niin musta. Syntyi suorastaan puolueita, kun hänestä riideltiin. Jaakko-herran puolustajat syytivät syyn hänen vanhempiansa ja huonon kasvatuksensa laskuun, ja Jaakon sisarten maine naitavina nuorina tyttöinä suorastaan kärsi.

Sellaisetkin ystävykset kuin Kauniston patruuna ja Yölinnun eversti, joutuivat riitaan. Ellidalla oli käynyt suuria sulhasia ja Ellida oli antanut rukkaset: hän rakasti Jaakkoa ja odotti häntä. Silloin lauloi isä tyttarelleen ilmoille, kuka Jaakko oli. Se ei auttanut. Silloin läksi isä Yölintuun, esitti everstille asian ja kehoitti vanhempia päästämään tytön lupauksesta, jota ei hän koskaan sanoin ollut Jaakolle antanut, koskei Jaakko milloinkaan ollut sitä pyytänyt. Ellida oli vain sydämel-lään ja silmillään vannonut Jaakolle rakkautta, ja sellaiset valat menivät tietenkin rikki samana hetkenä, jolloin mies häpeällisten tekojensa vuoksi häpeällisesti pakeni. Keskustelu vanhojen ystävysten välillä päättyi siten, että Yölinnun eversti käski Kauniston herraa poistumaan talosta.

Sellaista ei Kauniston patruunalle vielä ikinä ollut tapahtunut. Mutta sellaisia kirousten panoksia, jollaisia Kauniston herra tilaisuudessa päästi ilmoille, ei liioin Yölinnussa milloinkaan liene laukaistu.

Kauniston herran viha lauhtui kuitenkin nopeasti, ja hän olisi ollut valmis taasen seurustelemaan Yölinnussa ikään kuin ei mitään olisi tapahtunut, mutta eversti ei

unohtanut yhtä pian. Niin alkoi Kauniston herra takanapäin — ja edessäpäinhän ei hänellä enää ollut tilaisuutta puhua, koska kaikki kanssakäyminen oli lakkautettu ja tielläkin vastaan sattuessa herrat astuivat toistensa ohitse vieraampina kuin ventovieraat — niin alkoi Kauniston herra takanapäin hammastella ja naureskella entistä ystäväänsä, ja eräänä päivänä hän sai ovelan päähänpiston.

Hän ajoi herrojen kapakkaan sillankorvassa, Bellevuehyn, ja hän oli niin mielissään, että hän naureskeli itseksensä laskettaessaan Yölinnun kartanon ohitse.

— No, Svanberg, sanoi hän, ja hänen oli vaikea pysyä vakavana, — voitteko illaksi valmistaa hyvät kemut — piru vie, tiedättehän te, kellarimestari, kuinka minä ne tahdon: voileipäpöydässä kaalipiirakkaa, mateenmätiiä

piru vie, olenko minä mikä keittäjätär, että minä ne kaikki tietäisin — kyllähän Svanberg tietää! Sitten kalaa — nythän mateet menevät ansaan kuin jos piru itse niitä sinne seipäällä ajaisi. Ja antakaa teurastaa vasikka tai lammas ja laittakaa paistia ja kyljyksiä ja piru ties mitä niistä voi laittaa. Mutta niin, ettei kukaan saa sanoa — minä tarkoitan, ettei kukaan pääse sanomaan, ettei saanut kupuaan täyteen. Svanberg ymmärtää. Ja sitten tietysti parhaat »Ukot» kellarista esiin!

Kauniston herra näpäytteli sormiaan ja hänen kasvojensa oli mahdoton enää teeskennellä, kun hän ajatteli »Ukkoja» Bellevuen kellarissa. Hänen kasvonsa hymyilivät ja loistivat. Svanbergin varaston ei olisi tarvinnut hävetä minkään ruhtinaallisen viinikellarin rinnalla. Herrat olivat alun pitäen päättäneet, kun Bellevuen rakensivat, että velkoja kellarimestarille on pidettävä kunniavelkoina, ja Svanberg olikin saanut omansa, vaikka kartanoista monesti täytyi myydä paras lehmä Bellevuessa vietetyn illan vuoksi. Erikoisasema, mihin herrat itse olivat asettaneet ruotsinmaalaisen kellarimestarin saamamiehenä, teki, että Svanberg aina oli valmis ja palvelunhaluinen.

Nytkin hän paikalla, Kauniston herran puhuessa, järjesti ruokalistan. Täytyi heti lähettää sana sisarelle kirkonkylään, Kerstinille.

— Viime kerralla oli lammasta, sanoi kellarimestari,

— nyt pitäsi olla vasikkaa. Tässä naapurissa juo kyllä paraikaa yksi, mutta en usko, että se vielä on täysi...

— Piruko sitä muistaa, että viimein oli lammasta, sanoi Kauniston herra. — Jollei se saakelin vasikka ole syötävässä kunnossa, niin otetaan lammas.

Svanberg rupesi nauramaan.

— Kyllä kruununvouti muistaa, mitä viime kerralla oli, sanoi hän. — Kun minulla kaksi kertaa perätysten oli porsashyytelöä, tuli hän sanomaan minulle: »Porsashyytelö on erinomaista, Svanberg on mestari porsashyytelön alalla, mutta missä on fantasia — Svanberghan on taiteilija! kun porsashyytelö ei enää jaksu kävellä pois Bellevuen juhlapöydästä!» Minä kumarsin kohteliaasti ja uskalsin sanoa, että porsashyytelö edellisellä kerralla oli saavuttanut niin suuren suosion, että se oli loppunut kesken ja että sen tähden tahdoin koettaa tyydyttää niitä, jotka ehkä jäivät ilman. Kruununvouti taputti minua olalle ja meni oikopäätä ja otti aika annoksen samaista hyytelöä...

— No niin, Svanberg, sanoi Kauniston patruuna, — ykskaikki, porsasta tai lammasta tai vasikkaa, kunhan Svanberg vain laittaa pöytään oikein saakelinmoisen aterian. Svanberg ei vielä lainkaan tiedä, mistä on kysymys. Kas täällä vietetään muistojuhlat: se piru, se Yölintu, joka täällä poltti puolen pitäjää, on nyt joutunut helvettiin... Niin, niin...

Svanberg oli käynyt kauhusta sanattomaksi ja päivitteli päivittelemistään, päästään suustaan epämääräisiä ääniä ja hääly telien käsiään.

— Jaakko-herra, sai hän vihdoin sanotuksi, — minun kaikkein paras ystäväni. Onko hän... onko todella...? Monet hauskat pidettiin. Hän oli niin nöyrä ja ystävällinen. Monet lasit juotiin yhdessä. Onko hän kuollut? Ei patruuna sano — ei hän ole joutunut helvettiin, kyllä hän on päässyt lampaiden puolelle, hän oli niin hyvä... Onko hän kuollut — onko tullut kirje?

— On, sanoi Kauniston herra vakavana.

Hän oli ajatellut, että herrat yhdessä pystyttäisivät Jaakon muistoksi patsaan jonnekin, — vaikkapa Bellevuen edustalle — koska eivät he voineet pystyttää hautakiveäkään, sillä kukapa Yölinnun hautaa tiesi siellä

kaukana vieraalla maalla. Tosin kaikki syystä olivat suuttuneet Jaakolle, mutta hänen kanssaan oli kuitenkin vietetty monta hauskaa hetkeä — ja täytyihän ihmiselle antaa anteeksi hänen kuolemansa jälkeen. Patruuna af Enne oli ajatellut, että rahat muistopatsaaseen koottaisiin illalla. Vieraina olisi ainoastaan tuttu seura: kruununvouti, nimismies ja hänen poikansa, niinsanottu Hongankolistaja, rovasti naapuripitäjästä, jota sanottiin »meidän Herramme kavaljeeriksi», Kaskisten herra, Palkolan herra poikineen ja Alakartanon herra — Yläkartanon ei.

—Laitetaan lista, keksi kellarimestari innostuneena ja meni hakemaan paperia.

Ja hänen päässään oli jo selvillä, että varmaan naapurin vasikka kuitenkin jo kelpaa. Tällaisessa tilaisuudessa täytyy olla vasikkaa. Jaakko-herra sitä paitsi oli elonsa päivinä enemmän pitänyt vasikasta kuin lampaasta. Oikeastaan olisi pitänyt olla hirveä. Jos ajoissa olisi tietänyt tämäntapaisten juhlan olevan tulossa, niin olisi hankkinut hirveä vaikkapa pilvistä.

Kauniston herra kirjoitti muistopatsaslistaan tarvittavan selityksen ja kellarimestari merkitsi siihen kaikkein ensinnä kaksisataa markkaa. Kauniston herra puri huulensa kokoon, ettei näyttäisi iloisuuttaan.

Illalla saapuivat kutsutut puettuina valkoisiin paidanedustoihin ja frakkeihin. Heitä oli kutsun ohella kehoitettu saapumaan juhlapuvuissa ja he tulivat Bellevuehyn ylen uteliaina. Kauniston herran jäykkä hahmo oli omiaan lisäämään uteliaisuutta, hän kun muuten aina nauroi ja kiroili. Juhlapöytä oli sekin omiaan herättämään hämmästyä: vadit olivat koristetut valkeilla paperileikkauksilla ja »Ukkojen», so. pullojen kauloissa oli mustat nauharuusut.

Kun oli istuuduttu pöytään — kruununvouti toisessa päässä, Kauniston herra toisessa, oikealla puolellaan rovasti — niin esitti Kauniston herra yhdessäolon tarkoituksen. Se oli muistojuhla ystävävainajan kunniaksi, iloisen ystävän, joka nuoruutensa kukoistuksessa, liian varhain oli paennut heidän piiristään ja joka nyt oman käden kautta oli poistunut elämästä.

Uutinen herätti tavattoman hämmästyksen. Kruunun-

vouti nyökäytti äänetönnä päättään ikään kuin sanoakseen! arvasinhan minä! Nimismies vaihtoi katseita hänen kanssaan ja oli täydelleen samaa mieltä, hänen poikansa, Hongankolistaja, tuijotti puhujaan ikään kuin hän olisi kuullut julistettavan omaa kuolemaansa, rovasti pani kätensä ristiin ja näytti ääntelevän rukousta, Ottokar-herra katseli isäänsä epäluuloisena ja vastaansanomisen haluisena, Kaskisten herra silmäili juhlaissäntään ikään kuin hän ei olisi ymmärtänyt hänen puhettaan ja Palkolan herra rupesi uteliaana tekemään kysymyksiä. Hänen äänensä ei kuitenkaan pian kuulunut missään, sillä Filip von Toll nosti melun.

— Jaakko kuollut, surmannut itsensä — valehtelet! Ei Jaakko kuole. Ei Jaakko pelkää vaaroja, eivätkä vaarat pysty häneen! Ei Jaakko läkähdy ylellisyyteen eikä hän kuole nälkään. Jaakko osaa asettaa suun säkkiä myöten, sellainen on Jaakko. Tule, sinä vanha roisto, sanomaan minulle, että Jaakko on kuollut! Mene hiiteen uskottelemaan, että Jaakko on kuollut — ei hänen vanhalle sedälleen.

— Yölinnussa ei tiedetty tästä mitään! huudahti Ottokar Ehne kiivaasti. — Poikkesin juuri siellä . . . Mathilda-rouva ei tietänyt mistään.

— Saavat tietää, saavat tietää, sanoi Kauniston herra tyyneydellä, joka hämmästytti hänen vieraansa. — Sinulla, Ottokar, ei enää ole mitään tekemistä Yölinnussa, muista se.

Mistä tulikaan Kauniston herraan tämä tyyneys? Kuolinsanoma sen nähtävästi antoi. Ja hänen puhetapansakin oli kaunista kuin papin. Äkkiä purskahti nuori Ottokar af Ehne itkuun, nousi pöydästä ja meni ulos. Nyt alkoi Alakartanon herrakin uskoa asiaa todeksi. Hän huusi ja huijoi käsillään.

— Hän oli ainoa ihminen maailmassa, ainoa todellinen ihminen . . . jonka kanssa saattoi olla . . . jolla oli sydän. Mutta jos sinä . . . sinä senkin . . . proprietääri valehtelet, niin . . . niin sinun käy pahasti! Sen saat uskoa. Minä Flip von Toll omassa persoonassani panen ruutia Kauniston nurkan alle . . . ja . . . ja . . . Hän oli ainoa ihminen, sanon minä . . .

Vähitellen saatiin seura rauhoittumaan, niin että

taasen voitiin asettua pöytään, ja nyt esitti Kauniston herra muistopatsasasian. Se vastaanotettiin innostuksella. Mielenliikutus, jonka odottamaton sanoma oli tuottanut, löysi muistopatsaan kautta ikään kuin ulospääsyn, ja jokainen kyseli vain listaa saadakseen merkitä osansa. Kellarimestari Svanberg toi juhlallisena sisään paperin, hänen sisarensa, puettuna mustaan, päässä valkea pitsimyssy, täytti lasit vanhimmalla »Ukolla», ja niin kierteli lista. Kellarimestarin merkitsemä rahaerä jonkin verran oudostutti herroja suuruudellaan, heistä tuntui halventavalta panna muistopatsaaseen vähemmän kuin hän, mutta useimmat kesivät nöyryytyksen ajatellen, että Svanberg saikin panna, hän oli kyllä rikastunut heidän kaikkien kustannuksella.

— No, ei ainakaan Filip von Toll ole huonompi kuin kellarimestari Svanberg! huusi Filip-herra, kun lista kiertoretkellään tuli hänen luokseen.

Kaikki tiesivät, ettei Alakartanon Lippi ikinä maksaisi merkitsemäänsä erää ja hymähtelivät itsekseen. Yleiseksi hämmästykseksi veti Lippi lompakon taskustaan ja löi setelit pöytään. Muutkin huomasivat viisaaksi heti luovuttaa rahat, mikäli niitä sattui olemaan varattuna mukaan, ja Kauniston herra valittiin kassanhoitajaksi. Hän laski juhlallisesti kaikkien kuullen setelipinkan. Summa likenteli tuhatta markkaa! Keskusteltiin muistopatsaan paikasta. Toiset ehdottivat terassia Bellevuen luona, toiset Yölinnun puutarhaa. Alakartanon herra väitti, että vapaassa metsässä pitää muistopatsaan seisoa, siellä missä pyssynpauke vinkuu sen ympärillä ja hirvet voivat käydä sitä nuuskiskelemassa. Kun Kauniston herran piti panna setelipinkka taskuunsa, kävi hänen poikansa kiinni hänen ranteeseensa.

— Pappa antaisi minun säilyttää rahat, sanoi Ottokar.

— Mitä pirua sinä tarkoitat, poika? vastasi isä ja tuijotti poikaansa.

Hän oli jo juonut ja hänen silmänsä verestivät.

— Pappa saa ne jo huomenna. Minä vain sentähden, että... jos on epämukavaa näin seurassa... kun on juhlat.

— Kyllä minä sinut, nallikka, arvaan. Sinä pelkää,

että isäsi. . . hävittää rahat, ehkäpä varastaa ne. Piru vie, tämä on liikaa...

Kauniston herra saatiin rauhoittumaan. Hän pisti rahat taskuunsa ja krouvin Kerstin tuli pyyhkimään kastiketta, jota oli pudonnut hänen kuluneen hännys-takkansa käänteille. Palvelustyttö oli ollut kömpelö tar-jotessaan paistia — tiesihän nämä kömpelöt suomalaiset piiat, ja Kerstinin liverrellessä ja laverrellessa lauhtui patruuna af Ehne. Kun Kerstin oli poistunut, huomasi herra äkkiä, että hänen rinnallaan äsken oli ollut mukava, pyöreä ihminen, ja käski kellarimestarin toi-mittaa hänet takaisin. Kerstin ei olisi ehtinyt kokonaan heittää keittiötä, mutta Kauniston herra tahtoi kuin tah-toikin häntä pöytään ja hän tuli.

Keskellä juhlaa kuului äkkiä kova koputus oveen. Herrat hätkähtivät ikään kuin se olisi ollut muistutus siitä maailmasta, jonne Jaakko oli mennyt. Mutta se olikin vain Juurikk'oja, entinen Siironmaa, joka tahtoi tulla seuraan. Hän oli humalassa ja lateli ikkunan takana koko ruotsalaisen sanavarastonsa. Svanberg selitti hänelle, ettei hänen humalaisena sopinut tulla herrojen seuraan, Kauniston herra lähetti hänelle puo-lillaan olevan »Ukon» surunauhoineen päivineen, ja isäntä kiljahti niin iloisesti ikkunan alla, että herrat salissa rämähtivät nauramaan.

Laulettiin. Kukaan ei enää muistanut Jaakkoa. Filip-herra huusi joskus haikeasti Jaakon nimeä, ikään kuin tämä olisi ollut siinä keväisessä yössä, joka valkeni yli joen ja petäjikön. Mutta hän lausui nimen ilman sisäl-töä, siksi vain, että hän illan kuluessa oli tottunut sitä lausumaan. Kerstin valmisti väsyneille herroille tiloja sohville ja permannolle. Hän kävi taputtelemassa heitä vuoronperään ja antoi heille hoidon, minkä he tarvit-sivat. Lippi ja Kauniston herra voittivat sitkeydessä kaikki muut. Kauan he tanssivat ja lauloivat, vuoroin suuttuen ja sopien. Äkkiä nousi Lippi pöydälle, keskelle surupukuisten »Ukkojen» joukkoa ja rupesi pitämään puhetta.

— Hän oli mies, ainoa mies seitsemässä pitäjässä — mitä te muut olette hänen rinnallaan! Ainoastaan hirvet vetävät vertoja hänelle. Hänen pitää saada seisoa hir-

vien keskellä. . . hirvien kunniavahti aina ympärillään ... Pronssinen Yölintu . . . Juvelan kattilan parilla .. keskellä mustia kantoja Siironmaan sydänmaalla ... Ainoa mies!

Lipiltä loppui ääni ja hän rupesi itkemään. Hän yritti alas pöydältä. Krouvin Kerstin tuli häntä auttamaan. Hän veti perässään pöytäliinan ja pulloja ja tuli nelinryömin permannolle. Aurinko nousi.

Hetkisen perästä seisoivat Lippi ja Kauniston herra kaulatusten Bellevuen portailla ja tuijottivat metsään, joka kirpeän punertavana erottautui taivaanrannan loistosta.

.— Mistä sinä sait tietää, että minun rakas Jaakkoni on kuollut? kangersi Alakartanon herra.

— Mistä minä sen olisin saanut tietää, kangersi Kauniston herra takaisin. — En mistään, piru vie. Omasta päästäni.

— Mitä?

— Ei mitään, piru vie.

— Eikö Jaakko sitten saakaan muistopatsasta?

— Mitäs hän muistopatsaalla, kun hän elää. Emmekö ole juoneet hänen kunniakseen!

Lippi paljasti kaljun päänsä, jonka niskassa törrötti seppel harmahtavaa punatukkaa. Kyyneleet valuivat alas hänen poskiaa. Hän oli pakahtua hartauteensa.

— Jaakko elää, minun Jaakkoni, minun Jaakkoni! Kerstin . . . Kerstin, pois surunauhat Ukkojen kauloista. Jaakko elää!

Hän hoippui saliin, lyyhistyi lattialle keskelle aurin-gonpaistetta ja rupesi tyhjien pullojen ympäriltä hypistelemään irti mustia nauharuusuja.

PUNATUKKAISET

Kun eversti ja everstinna von Toll olivat tulleet terveiksi, läksivät he kuomireellä ja kahdella hevosella, Pekka ajamassa, vierailulle naapuripitäjiin. Paluumatkalla yllätti heidät lumituisku.

Suurissa turkeissaan istuivat he ääneti puolipimeässä kuomissa. Kuomipeite oli laskettu alas ja tuisku ajoi pienet lasiaukot heidän silmiensä kohdalla lakkaamatta täyteen lunta. Hevoset vetivät yhä raskaammin. Everstinna ja eversti istuivat ääneti. Aviopuolisoilla oli viime aikoina ollut yhä vähemmän puhuttavaa toisilleen. Eversti oli tullut sairaaksi ja äreäksi, everstinna laihtunut ja saanut ajatuksia. Joka päivä toi mukanaan uusia ja kuitenkin aina samoja. Ne koskivat kaikki hänen ainoaa poikaansa, josta ei hän tietänyt mitään — jollei ottanut lukuun sairaan vaimon ilmestyksiä. Tälläkin matkalla oli tullut ajatuksia.

Everstinna oli ensi kerran eläissään pannut merkille, miten paljon punatukkaisia lapsia pitäjissä näillä seuduilla oli. Eikä yksin lapsia, vaan nuortenkin joukossa oli punatukkaisia. Milloin oli hän nähnyt punatukkaisen tytön jonkin torpan kaivolla, milloin oli nuori mies, ajaessaan halkokuormaa, paljastanut pään, joka oli punatukkainen. Milloin oli jonkin asumuksen ovesta juossut lapsi, ohuissa risaisissa pukimissaan, kasvot oudon tuttuina ja hiukset samoin. Everstinna ei enää itkenyt niin helposti kuin ennen. Hänen sydämessään asui vakituinen kalvava suru. Kun he tulivat suuriin kartanoihin, hymyili hän ja eversti nauroi. Yleisessä keskustelussa tekivät he toisilleen kysymyksiä ja antoivat toisilleen vastauksia. Heidän välinsä oli silloin luon-

teva ja ystävällinen. Mutta niin pian kuin vierashuoneen ovet olivat suljetut ja vuoteet silkkipeitteineen, pitsilakanoineen heitä odottivat, kuolivat sanat heidän huuliltaan.

Kotimatalla tapasi heidät, kuten sanottu, lumituisku. Kun he ensi kertaa juottivat hevosia peninkulman päässä kirkonkylästä, oli kuomipeite ylhäällä ja jo silloin vinkui ja vonkui reen ympärillä. Kuivana kuin lentohiekka tuli valkoinen nöyhtä pitkin kylän peltoja, hiljensi vauhtia aitojen kohdalla, pääsi yli lumiharjan, joka oli muodostunut aidanseipäiden väliin, ja kiersi pyörteissä aukeilla. Alaston koivumetsä ryski ja huojuu. Reen jäljet tiellä, jota ei aurattu, menivät menemistään umpeen. Kiiltäviksi hioutuneet vaot paljastuivat hetkeksi ja vierivät samassa täyteen kuivaa lunta.

— Luuletko, että jää tulee olemaan kovin tukossa? sanoi eversti Pekalle hevosten juodessa.

Äänettömyyden perästä, joka oli hänelle ominainen, vastasi Pekka:

— Tohtii kyllä olla tukossa.

— Jos ajettaisiin maata myöten, ehdotti Mathilda-rouva.

Mutta molemmat miehet vastustivat maatietä, koska yleinen talvitie kulki järven selkää, oikaisten runsaan puolen peninkulman.

— Saaressahan taas annetaan hevosille leipää, sanoi Mathilda-rouva.

— Leipä on jäljellä kummallekin, vastasi Pekka.

Hän tarjosi hevosille lisää vettä, ja kun eivät ne huolineet, laski hän kipun pyöreäksi jäätyneelle kaivonkannelle, käänsi hevoset tielle, puhdisti sormillaan kuomipeitteen pienet lasiaukot ja laski peitteen alas. Tielle päästyä nousi hän kuskipukille ja käänsi yli peltojen jälle. Rantaan oli ehtinyt kasaantua korkea nietos, jonka poikki hevoset kahlasivat polvia myöten lumessa. Kahden puolen seisoivat rannat yksinäisinä ja kuolleina ja edessä kävi viittatie, joka hukkuu lumilakeuden kaukaisuuksiin. Reenjalasten jälkiä ei enää paljon erottanut. Tie kohosi vallina lumitasangosta. Viittapuut nousivat kallellaan lumesta ja narisivat myrskyssä. Valkea nöyhtä tuli tuhansin siivin tuulen alta, ikään kuin liik-

keellä olisi ollut pakenevia joutsenia. Kun Yölinnun rouva nosti kuomipeitettä, näki hän vetohihnan, hevosen pitkät häntäjouhet, joita tuuli kuljetti sivullepäin, sihi-sevän lumenjuoksun pitkin valkoista lakeutta ja viittapuut, jotka säännöllisesti palasivat pienen matkan päässä. Hevoset vetivät yhä raskaammin.

Mathilda-rouva muisti, miten pitkältä tie yli järvenselän oli tuntunut, kun hän ensi kertaa teki tämän matkan, viisikolmatta vuotta sitten. Ja kuitenkin olisi hän silloin suonut sen vielä kestävän.

Hän ei silloin ollut tietänyt mitään surusta. Hänellä ei ollut aavistusta siitä, että pitäjällä voisi olla punatukkaisia lapsia. Hän ei kaikkina näinä vuosina ollut heitä huomannut. Miten hän oli ollutkin niin sokea? Hän muisti hämärästi, että niitä joskus oli ollut kirkonkylässä ja että ne olivat hävinneet. Hän ei ollut kysynyt, minne ne raukat olivat joutuneet ja kuka ne oli toimittanut pois. Hän oli elänyt onnessa. Vasta onnettomuus oli avannut hänen silmänsä.

— Älä availe peitettä, sanoi eversti. — Tiedäthän, että minulla on särkyä.

Mathilda-rouva pyysi anteeksi ja koetti korjailla vällyjä miehensä ympärille. Hän muisti, miten ensimmäisinä aikoina eversti oli tahtonut, että kuomipeite olisi ylhäällä, jotta hän saisi näyttää nuorelle vaimolleen seutuja. Siitä oli kauan.

He tulivat saaren rantaan ja kuomireki kallistui pahasti, kun ajettiin nietosten halki. Tie kulki ahtaana pajupensaiden läpi, jotka raapivat kuomin syrjiä. Kevät oli vielä kaukana, pajuissa ei näkynyt mitään elonmerkkejä. Pienellä aukealla, missä oli heinäsuova, astui Pekka alas, otti laatikosta istuimensa alta kaksi leipää ja antoi ne hevosille. Se oli tullut tavaksi. Hevoset seisahtuivat itsestään tällä saarella ja tällä aukealla.

Järvenselkä saaren toisella puolen oli niin lumen vallassa, että täytyi ajaa suurin osa matkaa käyden, ja kun mäentöyryn alla rannassa piti noustaman maihin, oli vastassa sellainen nietos, että hevoset upposivat kuin järveen. Oikeanpuoleinen hevonen huppuroi lumessa, ikään kuin hukkumaisillaan. Kun Pekka pääsi apuun, oli ehtinyt tulla vahinko.

Eversti riuhtaisi auki kuomipeitteen ja torui. Pekka sai kuulla, että hän oli torkkunut, kuten aina, ettei hän ikinä oppisi mitään eikä kelpaisi mihinkään.

— Siinä oli oja, sanoi Pekka. — Kun eivät ole panneet viittoja. Tie on muina talvina käynyt ylempää.

Syytä sinä viittoja ja oja. Sinä nukuikit tietysti, niinkuin sinä aina teet. Koko tämä suomalainen kansa nukkuu. Laita vain, että päästään kulkuun.

— Aisa on poikki.

— Aisa on poikki! karjaisi eversti. — Sinä tarkoitat tietysti, että meidän pitää yöpyä tuohon tölliin tuossa!

Eversti kirosi. Pekka riisui hevosen siltä puolen, mistä aisa oli vikaantunut, ja kopeloi taskujaan. Niissä oli aina varasto nuoraa, nauvoja ja muita tarpeita. Hän ei kuitenkaan tällä kertaa tullut niillä toimeen. Everstin suuttumus ei parantanut asiaa. Täytyi lähteä noutamaan torpasta apua. Everstinna olisi mieluummin jäänyt kuomiin istumaan korjaustoimituksen ajaksi. Hän pelkäsi jalkojensa kastuvan. Mutta kun eversti kehoitti häntä menemään torppaan, jossa joka tapauksessa olisi lämmin, totteli hän, nousi vaivalloisesti peittojen sisästä ja astui lumeen. Aukealla pellolla ei ollutkaan paha kävellä, tuisku oli nuollut kentän puhtaaksi. Yölinnun armo asteli raskaissa turkiksissaan, kädet suuressa puunkassa, köyhän torpan peltoa, jonka tantereelta kohosi pari tunkiota. Lumimyrsky tuntui olevan tyyntymässä. Saattoi jo erottaa taivaanrannat. Ilman puhtaus oli niin tuntuva, että olisi saattanut ajatella joidenkin ihmeellisten lumikukkain puhjenneen hankiin tuoksumaan. Viimeiset tuulispäät tulivat rajuina ja yksitellen, ikään kuin suorittaakseen viimeisen silittelyn lumiharjanteilla, jotka tuisku oli muovailnut päivän aikana. Yölinnun armo pysähtyi nietoksen eteen harmaan asumuksen seinävierellä ja päätti siinä astellen odottaa rikkoutuneen aisan korjausta. Rakennus oli nostettu neljän kiven varaan. Sen alta näkyi rattaiden kori, vanha luudan-tynkä ja homeenkarvainen kenkä.

Ikkunasta oli pian huomattu, että jotakin tavatonta oli tekeillä. Pää toisensa perästä tunkeutui pienen ruudun eteen katselemaan naista hangessa, jonka turkinpäällys välähteli silkiltä. Vihdoin tuli keski-ikäinen

nainen ulos ja aukaisi puulapiolla tien lumeen. Yölinnun rouva ymmärsi, että hän pyysi häntä lämpimään odottamaan. Hänen jalkojaan oli ruvennut palelemaan ja hän meni.

Ovessa tuli vastaan nuori tyttö, köyhtäen liinaa leukansa alle ja menen ikään kuin pakoon. Lapset pysytelivät hekin aluksi paossa uunin nurkassa, mutta tulivat vähitellen esiin, kun rohkein oli saanut kauniin rahan vieraalta. Kaikki lapset saivat rahan ja heidän äitinsä päivitteli ja siunaili rouvan hyvyttä. Hän kertoi ja kyseli kaiken aikaa, mutta vieras vain ystävällisesti hymyili ja lausui joitakin käsittämättömiä sanoja. Lapsi kehdoms rupesi itkemään. Vaimo meni ja nosti sen ylös. Viihdytelyään sitä toi hän sen vieraan nähtäväksi. Yölinnun rouva aikoi ensin etsiä kukkarostaan rahan tällekin lapselle, mutta muisti samassa, että se oli liian pieni ymmärtämään rahan arvoa ja ojensi etusormensa pientä kättä vastaan. Silloin lankesi ruudusta kituvan kasvin takaa valoa ja hän näki tutut, punaiset hiukset.

Kaikki hänessä pysähtyi ensin ja joutui sitten samassa liikkeelle. Hän hymyili, ojensi käsivartensa ja otti lapsen syliinsä. Hän ei nähnyt, miten huonoissa vaatteissa se oli ja miten hoitamaton. Hän puheli sille ikään kuin hänen sylinsä olisi ollut se paikka, missä se eilen istui ja toissapäivänä, ja huomenna istuisi ja aina. Hänen kätensä tunsivat onnellisina pienen ruumiin lämmön, kulkivat pitkin kylkiä, tarttuivat käsivarsiin, pusersivat jalkoja. Lapsikin jokelteli kuin hoitajalleen ikään, se tarttui turkin kaulukseen ja kiskoi bahytinnauhoista. Yölinnun rouva ei kuullut, että vaimo hänen vieressään puheli hänelle. Hän oli lapsen kanssa ikään kuin kahden maailmassa. Vasta kun ovi avautui, hän huomasi, että oli oudossa paikassa, outojen ihmisten luona, ettei lapsi ollut hänen, että se oli likainen ja surkea. Hän kuuli niin ikään vaimon puhuvan ja selittävän, että lapsi oli tytön, joka oli tullut sisään. Se oli hänen vanhin tyttärensä. Tyttö seisoi huivi päässä selin huoneeseen. Lapset tuijottivat nurkistaan vieraaseen ja seurasivat, mitä tapahtui.

Yölinnun armo kierteli lapsen laheita hiuksia sor-

niensä ympärille ja tunsikin, että hänen pian täytyy ojentaa lapsi noille vieraille ihmisille, ettei hän enää koskaan saa sitä nähdä. Hetkeksi nousi koko hänen luontonsa vastarintaan. Hänestä tuntui ainoalta mahdolliselta, että hän ottaa lapsen, jollei hyvällä, niin pahalla, ja vie sen sylissään kotiinsa. Hänessä heräsi aavistamaton voima nuolustaa omaansa. Mutta samassa hetkessä hän tunsikin, että mielettömyys oli hänet vallannut. Ja käsien vielä hyväillessä lämmintä pientä ruumista ääntelivät huulet jäähyväissanoja ja sydän vapisi. Hän muisti miehensä, ojensi pois lapsen ja taivutti päänsä matalan ovenniskan alitse.

Ulkona oli tuuli jo lakannut. Lumikukat tuoksuivat. Hämärsi.

LIPPI

Oli jouluaatto ja Alakartanon naiset, äiti tyttärineen, härivät iloisissa kiireissä. Edellisinä päivinä oli varattu valmiiksi makkarat, rullasylytyt, siansorkat, hapankaalit ja lipeäkalat. Tänään leivottiin ja paistettiin. Juostiin aittojen ja kellarien väliä. Keittiön pöydät notkuivat joulutorttuja, kinkkuja ja erinäisiä leivoksia. Talon ainoa koira pysytteli valuvien suupielien lattialla, väistyen tieltä, kun juostiin sitä kohti, ja loksauttaen auki kitansa, kun sille viskattiin rasvakimpale. Yläkartanon koirat yrittivät nekin saaliinjakoon. Alakartanon tyttäret heristivät ne menemään. Väli naapurusten ja sukulaisten kesken oli kireämpi kuin koskaan. Eversti oli rangaistuksen uhalla kieltänyt alakartanolaisia seurustelemasta koiriensakaan kanssa. Tyttäret olivat salaa silitelleet Jaakon lintukoiria, ja heihin koski, kun heidän ihmisten nähden täytyi olla niille kovia.

Perheen isä oli kaiken aamua ollut poissa kotoa ja se ei tietänyt hyvää. Varhain oli pari miestä käynyt nou-tamassa korjattavia kellojaan. Heiltä oli varmaan hel-linnyt rahaa.

Eikä aikaakaan, kun Lippi-herra hoippuen ja laulaen suuntasi askeleensa Rantakrouvista kotiansa kohti. Hän oli tällä hetkellä niin väkevä, että hän potki kaikkea, mikä eteen sattui, ja nosti portinpylvään kuopastaan, vis-katen sen keskelle tietä.

Naisille tuli hätä. He rupesivat korjaamaan keittiöstä säiliöihin vateja ja pannuja. Vanhempi tytär, jota isä humalapäissään paremmin sieti, varustautui menemään häntä vastaan. Isä paiskasi heti tyttärtään luudalla, ainoalla minkä hän sai käsiinsä eteisestä. Tytär väistyi

ja rupesi ystävällisesti selittämään, että heti pannaan pöytään ruokaa.

Älä sinä siinä ... luuletko sinä, kakara, etten minä nähnyt, mitä te keittiössä olitte tekemässä. Se piti salattaman minulta. Te kannoitte pois herkkujanne, piiloon, ettei Lippi, teidän isänne, saisi. Hahhahhah! Mutta tiedätekö te, kenen varoilla te rehentelette? Lipin, teidän isänne. Ja jos hän tahtoo, niin hän sulkee teidät kanakoppiin- Tai sikolättiin. Siellä te olette omianne. Ja ottaa kanat ja siat seurakseen tänne. Yhtä hyvä seura^{ne} ovat kuin tekin.

— Niin, katsele töllistele sinä vain niillä suurilla silmilläsi. Isäsi tämä on — et ole taitanut ennen nähdä. Tämän näköinen se on. Ruma mies, vai mitä ajattelet! Niin, ei sillä tuollaisia kuhan silmiä ole kuin sinulla — mistä lienetkin ne saanut, et ainakaan minulta. Minulla on pienet silmät kuin sialla. Menekin siitä, tai minä noudan pyssyni. Älä oiokaan käsivarsiasi — minä lyön ne poikki. Etkös sinä luule, että Filip von Toll jaksaa? Vanhempi veli taivuttaa hevosenkengän, mutta nuorempi taittaa sen niinkuin näkinkengän kuoren. Mikäs sinä olet muu kuin näkinkengänkuori... Mihin sinä menet? Jos sinä liikahdat, niin tiedät, että siihen paikkaan minä sinut... Vai hiirenyiinaa! Isäsi ei kärsi hiirenyiinaa. Minä puhkaisen päästäsi nuo kalansilmät, jollet lakkaa. Kauniit ovat olevinaan, sinun silmäsi, mutta etpäs ole saanut miestä, tässä vain kuljet pää kallellaan isäsi elättettävänä. Olisit ollut pulskempi, niin olisit saanut Jaakon, ainoan oikean miehen maailmassa. Jaakko ei olisi koskaan mennyt ja jättänyt ystäväänsä ja setäänsä suruun ja murheeseen. Ei yhtä ainoata miestä missään! Mutta mitäs sinä, tuollainen lurikka! Kukas sinusta huolisi... No mihin sinä menet? Pidotkos sinä siitä Jaakosta? Miksei hän sitten pitänyt sinusta? Sellaiset häät minä olisin teille pitänyt, että ... että olisi juotu seitsemän päivää ja seitsemästä pitäjämästä ollut vieraita. Ja sellaisissa morsiusvaunuissa minä olisin teidät kuljettanut, että olisi ollut silkkiä sisältä ja kultaa päältä ja von Toliin vaakuna ovesa ja edessä ja takana. Von Toliin vaakuna! Hää, sinä siinä ... ! Mutta nyt minä valjastan pukin risukopan eteen ja sinä saat ajaa siinä.

Kanakoppiin! Hahhahhah. Ei sinusta kukaan huoli kuolinpäivääsi kalvat täällä isäsi leipää ... Tule likemmä sanon minä ... Muistatkos sinä isäsi saappaankorkoja — ne olivat nämä, joilla käveltiin, kun viimein oltiin Jaakon kanssa yhdessä. Ne ovatkin juhlasaappaat. Ei paremmista väliä. Jaakolla oli samanlaiset. Hän potkaisi Siironmaan tyttären aitanoveen. Koira haukkui. Se olikin toisenlainen tyttö kuin sinä. Mentiin saareen ... Ainoa ihminen! Isäsi itkee ja kuolee ikävään.

Lippi suistui äkkiä suulleen salin lattialle. Tytär likeni häntä ja tahtoi nostaa hänet ylös.

— Pappa, mennään nukkumaan. Te olette väsyksissä ... Muistatteko, kun Jaakkokin kantoi teidät.

Tytär oli tuhkanharmaa kasvoiltaan. Silmät verestivät. Äkkiä hypähti isä ylös ja rupesi nauramaan.

— Siinä se oli — annoitteko te minulle ruokaa? Kyllä kai se olisi teille mukavinta, että minä kuolisin. Ruokaa! Ruokaa! Kaikki herkut esille, ne ovat minun rahoillani ostetut...

Hän työnsi tyttärensä kumoon ja hyökkäsi koko voimallaan ruokasalin ovea kohti. Lyhyen epäröimisen jälkeen avattiin ovi. Ruokasalissa oli nuorempi tytär.

— Vai sinä punatukka ... ! Minä tapan sinut! Kettukin on punainen kuin sinä. Sinä olet synty, sinut pitää tappaa. Ei sinusta kuitenkaan kukaan mies huoli. Taisit sinäkin tavoitella Jaakkoa — että uskalsitkin, syntinen, punainen kettu! Kaikki Tollit ovat punaisia ja syntisiä. Koko pitäjä on täynnä syntiä ja punaista tukkaa. Seitsemän pitäjää! Minä tapan sinut. Seiso paikallasi, niin minä haen pyssyn ...

Tyttöjen äiti oii hiljaa tullut huoneeseen ja kutsui ruualle.

— Sinä piika! huusi Lippi ja kohotti häntä kohti tuolin, jolla hän vasta oli uhannut tytärtään. — Saithan sinä minut vihdoinkin, kun taitavasti pyydystit. Tällainen minä nyt olen, katso nyt — oletko tyytyväinen, onko hauska ollaksesi? Minä olisin hieno herra ja minulla olisi kartano ja vaunut, jollen minä olisi nainut piikaa. Sinä, sinä... sinä olet kaiken pahan alku ja juuri — missä minun pyssyni on? Oletteko te sen ottaneet pois?

Jumal'avita, jos te olette koskeneet siihen pyssyyn, niin ei teille kunnian kukko laula...

Humalainen juoksi pitkin huoneita. Äiti ja tyttäret pakenivat ulos.

Tyhjennettyään yltäkylläisimmän voimansa huonekaluihin, jotka sattuiivat hänen tielleen, suuntasi Lippi askeleensa ruokasaliin. Hän ei huolinut syödä, vaikka näki lempiruokiaan kaikissa muodoissa pöydällä. Hän halusi löytää kätköt, joita salattiin häneltä. Olivat otta-
neet pois avaimet ovista. Vai eivät he luulleet hänen pääsevän ilman avaimia. Vai eivät he muistaneet hänen taittaneen hevosenkenkiä. Potkaisemalla potkaisi hän puhki heidän ovensa, niin että ne jäivät riippumaan saranoiden varaan. Ja nyt oli kaikki tyynni hänen käsis-
sänsä. Hei, hei! Hän nauroi ja ajatteli, että laitetaanpas juhla-ateria ja kutsutaan piika ja piian tyttäret juhliin. Sen tähden ei Jaakko huolinut hänen tyttäristään, että ne olivat piian tyttäriä. »Koreita lapsia, sanoi piru kis-
sanpoikia.» Koreita olivat hänen tyttärensä, mutta piian lapsia.

Hän tarttui suureen vatiin, jolla oli vielä lämmin siankinkku, ja kantoi sen ruokasalin läpi salin lattialle. Ikään kuin hänellä olisi ollut kiireellinen urakka, palasi hän ja otti joulutorttupeltin. Hän huutoi kuin paras maalaiskokki hääpöytää kattaessa, ja ennen pitkää olivat kaikki joluruuat salin permannolla nurinkaaturuneiden tuolien joukossa. Lippi asteli kädet vyötäisillä vatien yli, lauloi ja nauroi.

— Voisi luulla, että Filip von Toll on tullut hulluksi, mutta ei hän ole hullu, puheli hän itsekseen. — Hän suree ystäväänsä Jaakkoa, niin ettei hän tiedä mitä hän tekee... Hän on Yölinnun syntisiä punatukkaisia — mitä hän sitten tekisi, jollei surisi ja joisi...

Yhtäkkiä hän karkasi ulos, asettui hajareisin portaille ja huusi:

— Jalosukuista rouva Fina von Tollia, jalosukuisia neitejä Sigrid ja Karin von Toll kutsutaan juhla-aterialle Yölinnun Alakartanon saliin. Ja ilmoitetaan vielä, että he voivat levollisesti saapua veren ja hengen puolesta.

Jaakon lintukoirat, joita tappamisen uhalla oli kiel-

letty seurustelemasta Alakartanossa, tulivat häntää heilutellen Lipin luo. Humalainen ihastui.

— Tervetuloa, tervetuloa, sanoi hän ja kumartui ikään kuin olisi tervehtinyt kreivejä, jotka astuivat alas vauvuista. — Olen erinomaisen onnellinen ... Suuri kunnia tapahtuu Filip von Toliin huoneelle. Mutta miksi koirat ovat vain kahden — emmekö voisi saada vähän useampia juhliimme? On katettu sadalle hengelle ... koiralle, tarkoitan. Filip von Toll on saanut kylläkseen ihmisistä. Tehkää hyvin, tehkää hyvin ... Mutta älkää haljetko ... se vaara voi olla tarjolla. Tehkää hyvin vain, minäkin istun heti aterialle. Jokin viisas vanha kansa, Israelin kansa luulen minä, söi makaavassa asennossa. Minun täytyy vain ensin noutaa vasara ja nauvoja, jotta saan lyödä seinille ne aatelliset sukukilvet, jotka ovat yhtä huonetta von Tollien kanssa ... Koirat suovat anteeksi...

Hän kumarsi hymyillen, nouti keittiöstä vasaran ja nauvoja ja rupesi naulaamaan salin seinälle joulutorttuja, tortun tortun viereen, yhtä pitkän välimatkan päähän toisistaan. Hän oli tässä työssään etevä ja ikään kuin tottunut.

Kun hän oli päättänyt työnsä ja kääntyi huoneeseen päin, olivat kaikki Yläkartanon koirat ja hänen oma koiransa jouluruokien kimpussa.

Hihkaisten hyppäsi hän alas tuolilta, jolla oli seisonut naulatessaan, kävi kaksin käsin kiinni joulukinkkuun ja rupesi ahmimaan kilpaa koirien kanssa.

MORSIUS VAUNUT

Oli ikävä. Satoi lunta. Satoi vettä. Tuli kauniita, ikäviä kesiä. Tuli rumia, ikäviä talvia. Ei ollut mitään tekemistä. Ei ketään tullut taloon eikä talonväellä ollut minne mennä. Päivät kuluivat toistensa kaltaisina. Oli ikävä.

Yölinnun nuoret neidit nukkuivat viisitoista tuntia vuorokaudessa ja kävivät lihaviksi ja pyöreiksi. Heidän oli ikävä. Isä oli kieltänyt seurustelun kaikkien pitäjän säätyläisten kanssa. He olivat kaikki loukanneet isää. Olihan oikein, että heitä rangaistiin, mutta ikävää se oli. Sovintosunnuntaitkin kuluivat ilman että saatiin aikaan sovintoa. Vanhasta rovastista tuntui jo kammottavalta ojentaa pyhää sakramenttia ihmisille, jotka polvistuivat itse alttarin ääreen, sydämessään viha veljeä vastaan.

Joka aamu, täsmälleen samalla kellonlyönnillä, astui kamarineiti Yölinnun kartanon tyttärien huoneeseen, tarjottimella suuri kannullinen vastalypsettyä maitoa. Kun neidit olivat juoneet niin paljon kuin jaksoivat, panivat he uudelleen pitkäkseen ja valmistautuivat siten vähitellen palvelijattaren avulla aamiaispöytään. Aamiaisen jälkeen he nukkuivat. Sitten puki kamarineiti heidät ja he läksivät kävelyille. Jos he näkivät serkkunsa, Alakartanon tytöt, aidan takaa, niin eivät he saaneet huomata heitä. Jos he tapasivat Kanniston nuoria tiellä, niin eivät he saaneet tuntea näitä. Päivällisen jälkeen nukuttiin ja ommeltiin. Sitten pantiin yöksi nukkumaan. Se oli kaikista hauskinda. Ja ikävää sekin oli.

Mamma oli sairas ja lempeä. Pappa oli sairas ja ärtynyt. Satoi lunta. Satoi vettä. Oli ikävä.

Nuorin sisarista, Anna, haki itselleen huveja kaiken uhalla, vaikkapa luvattomia teitä. Hän meni varkain

talliin, navettaan, piikojen ja renkien huoneisiin ja palasi suurella uhollla kertomaan, että se tai se lehmä oli poikinut, että pirtissä oli laukkuryssä eli »rättimies» tai saviastioiden kauppaaja, että piika oli saanut lapsen. Ja lapsi oli niin herttainen ja huusi niin että kasvot olivat rypyssä — hän oli pitänyt sitä sylissään ... ! Palvelijoilta saivat Yölinnun neidit tietää, mitä pitäjän säätyläiskodeissa tapahtui. Eräänä päivänä tuli Anna kertomaan, että Ottokar oli kihloissa, niin, niin, Ottokar af Ehne, Kauniston nuori herra, jonka piti naida Amalia Karolina von Toll. Helsingistä oli morsian, kaunis kuului olevan ja hyvin rikas... Anna kertoi armottomasti, vaikka Amalia Karolina vuoroin kalpeni, vuoroin punastui hänen sanojaan kuunnellessaan. Sinä yönä tapahtui, että Amalia Karolina ensi kertaa eläessään vietti unettoman yön. Seuraavana yönä hän jo taas nukkui. Mutta jonkin aikaa myöhemmin kertoi Anna, että uutinen morsiamen rikkaudesta oli tuulesta temmattu. Hän kuului olevan köyhä tyttö, eikä aateliakaan, mutta kyllä kaunis. Ellida af Ehne ei hänkään kauan pysynyt uskollisena Jaakolle. Tai isä kuului pakottaneen hänet kihloihin huonojen asioidensa vuoksi. Ellidan sulhanen varmasti oli rikas. Annaa toruttiin joka taholta näiden uutisten takia ja entistä ankarammin häntä kiellettiin menemästä palvelijoiden pariin. Mutta hänen varkain saadut juorunsa vaikuttivat kuitenkin virkistävästi päivien ikävyydessä.

Oli ikävä. Kun Annalta kiellettiin huvittelu kartanolla, täytyi hänen keksiä keinoja päärakennuksen sisäpuolella. Kerrankin hän loistavalla tuulella juoksi sisarten luo juuri kun he nukuivat aamiaisuntaan ja kuiskasi, että heidän piti seurata häntä. He tottelivat unisina ja vastahakoisina ja luulivat, kun noustiin vintinportaita, että Anna aikoi saada käsiinsä isoisan memoarit. Mutta se ei ensinkään ollut Annan tarkoitus.

— Me pukeudumme mamman ja papan vaatteisiin ja esitämme heidän nuoruuttaan, sanoi Anna, kun oli päästy vinttiin. — Minä olen pappa, Amalia Karolina saa olla mamma ja Fredrika Lovisa vaikkapa joku täti. Eihän mamman sovi olla kahdenkesken papan kanssa, kun he eivät vielä ole kihloissakaan. Me voimme esittää itse kihlausta.

Unisuus oli kerrassaan varissut pois vanhempien sisarten silmistä. Seikkailunhaluisina ja vilkkaina astelivat ne yli vintin permannon siihen kulmaan, missä everstinnan vanhoja pukuja säilytettiin. Silkki kahisi salaperäisesti lakanoiden sisässä ja sisaruksille tuli riita siitä, kuka saisi ylleen sen kauneimman kukallisen krinoliinihameen, joka aina oli ollut heidän ihastuksensa. Tietysti puvun täytyi olla sen yllä, joka esitti äitiä! Tädistä ei ollut väliä. Tytöt olivat niin innoissaan, että yrittivät ruveta pukeutumaan kylmässä vintissä. Se olisi kuitenkin voinut olla hengenvaarallista ja niin he päättivät viedä saaliin omaan huoneeseensa. Ei ollut vaaraa, että heitä yllätettäisiin. Äiti istui aina nojatuolissaan ruokasalissa ja isä virui vuoteessaan, tai jos hän kulki salin läpi kirjoitushuoneeseen, niin kuului kepin kopina kauas. Isä ei enää liikkunut ilman keppiä.

Anna veti ylleen Jaakon rippikouluvaatteet ja pani päähänsä everstin korkean hatun. Amalia Karolina puristi turhaan ruumistaan äitinsä ihastuttavaan ruusunpunaiseen silkkipukuun. Kuinka äiti oli saattanutkin olla niin hoikka! Täytyi silkkihuivilla ja pitsiröyhelöllä peittää auki jäänyt kiila. Hiukset hajoitettiin hienohipiäisille olkapäille ja suortuvat kiinnitettiin haaltuneilla tekoruusuilla. Amalia Karolina katseli täynnä ihailua omaa kuvaansa peilissä.

Tädistä ei ollut väliä, mutta kaunis oli hänkin sinisessä harsohameessaan, jota koristivat kullalla kirjaillut mustat pitsit.

Tytöt liikkuiivat varpaisillaan ja katsoen, että kaikki ovet olisivat kiinni. Sitten sulkeutuivat he punaiseen peräkamariin, missä isoisän kuva riippui, ja ilveily alkoi.

Henkilöt istuivat kukin nojatuolissaan ja silmäilivät salavihkaa suureen peiliin. Kapteeni von Toll kierteli viiksiään.

— Tänään on erinomaisen kaunis ilma, lausui härhymyillen neiti Mathilda Gyldenhjelmille.

— Niin on, vastasi Mathilda-neiti ja katsoi alas.

— Eilen satoi, lausui neiti Anna Gyldenhjelm, Mathildan täti.

— Tanssiiko neiti Gyldenhjelm mielellään? kysyi kapteeni.

— Kyllä, herra kapteeni.

— Ehkä te sallitte pari kierrosta.

— Kiitoksia.

— Ehkä minä saan soittaa, koska musiikki juuri lakkasi.

Täti laski viuhkansa sohvapöydälle ja poistui pienen marmoripöydän ääreen, alkaen rummuttaa sitä ja hiljaa laulaa.

Kapteeni teki mitä kohteliaimman kumarruksen neiti Mathilda Gyldenhjelmille ja vei hänet tanssiin.

— Kuinka täällä on ahdasta, sanoi kapteeni.

— Ja kuuma! kuiskasi Mathilda-neiti.

— Te tanssitte ihanasti!

— Ei kukaan osaa viedä niinkuin te!

— Mathilda ... minä ...

— Hiljaa, hiljaa ...

— Mathilda, pyörryttääkö teitä? Olenko minä vienyt teitä liian lujaa? Nojatkaa minuun. Minä vien teidät hetkeksi tänne ikkunaan, että saatte raitista ilmaa. Kuinka ihanasti kuu loistaa. Mathilda, minä rakastan teitä...

Kapteeni sulki syliinsä neidon, mutta ei vielä ollut ehtinyt painaa ensi suudelmaa hänen huulilleen, kun soitto lakkasi ja täti nousi.

— Mitä, mitä tämä on? sanoi hän ankarana ja likeni ikkunaa. — Vai niin te palkitsette minun luottamukseni.

— Armollinen neiti. ..

— En tahdo kuulla, menkää, menkää, herra kapteeni ...

— Armollinen neiti. . . minä ...

— Täti-kulta ...

— Mene huoneeseesi, Mathilda. Odota siellä rangaitusta, jonka olet niin hyvin ansainnut...

— Mutta armollinen neiti, rukoili nuori kapteeni, — minä riennän kreivin ja kreivittären luo pyytämään neiti Mathildan kättä.

— Ei, ei mitään armoa! Te olette mitä rumimmalla tavalla väärinkäyttänyt...

Siinä ei Fredrika Lovisa enää voinut pidättää itseään,

vaan purskahti nauruun. He nauroivat kaikki. Eikä Yölinnun saleissa ollut kuulunut sellaista naurua sitten kun Jaakko läksi.

Tällaisia leikkejä täytyi ikävässä keksiä.

Kartanon vaunuliiterin äärimmäisessä päässä säilytettiin hyvin suuria katettuja vaunuja, joissa oli tapana kuljettaa suvun morsiamia. Vaunuja ei ollut liikutettu sitten kuin Mathilda-rouva oli tuotu taloon. Ne olivat silloin saaneet uuden silkkisen sisustuksen, lumivalkean, ja vaakunoiden maalia oli tuorennettu. Kielletyillä retkillään Anna usein hiipi liiteriin ja tarkasti näitä vanhoja vaunuja, jotka olivat kuin kokonainen huone. Pahasti oli silkki jo lahonnut, vaunut olisi perin pohjin korjattava siksi, kunnes häntä, Annaa, niissä vietäisiin.

— Minä en jää naimattomaksi, sanoi hän sisarilleen.

— Minä tahdon miehen ja lapsia.

Amalia Karolina ja Fredrika Lovisa punastuivat.

— Kuinka sinä puhut!

— Niin, jääkää te vain, jos tahdotte, sanoi Anna, — minä haen itselleni miehen vaikka mistä.

— Ajattele, jos mamma ja pappa kuulisivat! sanoi Amalia Karolina.

— Ja entä sitten! Minä sanon sen heille itsellensä, en minä tahdo sitä heiltä salata. Miksi meitä ei naida ... miksi ei kukaan tule? Pian me olemme niinkuin nuo morsiusvaunut, pölyttyneet ja ... lahot... ja homehtuneet. Eivätkö ne nyt seisokin tuolla nurkassa niinkuin vanha sokea jättiläispöllö! Kaikki nämä muut rattaat saavat liikkua ja nähdä maailmaa, mutta morsiusvaunut eivät pääse minnekään. Tämä on kauheaa!

Amalia Karolina ja Fredrika Lovisa suuttuivat.

— Sinä häpäiset koko suvun, sanoi vanhin sisar. — Sinä puhut niinkuin ... niinkuin kuka tahansa. Tule heti paikalla alas. Kuka luulisi, että sinä olet viidenkolmatta vanha.

Anna laskeutui peitetyn, korkean pyörän päälle ja hyppäsi alas kuskipukilta. Vanhat vaunut jäivät jatkaamaan pölyttymistään. Liiterin ovi suljettiin ja Yölinnun tyttäret astuivat rinnan ja arvokkaina päärakennusta kohti.

He kulkivat ääneti, kukin mietteissään.

SOVINTOSUNNUNTAI

Kerran vuodessa oli pitäjän puukirkon edustalla vaunuja ja kaksivaljakkoja, kuskeja kiiltonappisissa puvuissa ja herraskoiria, jotka rähisivät omistajiensa ajopelien ympärillä. Sinä sunnuntaina oli ruotsinkielinen jumalanpalvelus ja rippi.

Se pidettiin syyskesällä, keskellä päivää, suomalaisen jumalanpalveluksen päätyttyä, ja osa talonpoikia jäi lehterille tai kirkon peräpenkeille katsomaan toimitusta. Rippiväki istui kartanoittain penkeissään, samoilla paikoilla sitten vuosikymmenien. Aatelittomat ja aatelisten vanhat palvelijat, jotka pitivät ruotsia kielenään, asettuivat kauemmaksi alttarista. Kirkossa oli yllin kyllin tilaa ja rivit harvenivat joka vuosi. Vanha rovasti näki tämän sunnuntain saarnasta paljon vaivaa, sillä vaikka hänen kotikielenään olikin ruotsi, oli hän tottunut saarnaamaan suomeksi. Hän katsoi myöskin velvollisuudekseen tänä ainoana sunnuntaina vuodessa, jolloin pitäjän säätyläiset olivat saapuvilla, antaa heille opetuksia kristillisessä vaelluksessa ja varoittaa heitä jumalattomasta menosta, johon he, sen pahempi, tekivät itsensä syy-päiksi. Mutta tämän täytyi tapahtua sopivassa muodossa, jotteivät asianomaiset loukkaantuisi ja paaduttaisi mieltään. Työ ei ollut helppo. Yölinnun everstinna ennen muita oli tukenut rovastia näissä pyrkimyksissä, keskustellut hänen kanssaan, antanut hänelle neuvoja, jopa suorastaan arvostellutkin hänen saarnojaan, sanoen, oliko hän mennyt liian pitkälle vai oliko sanan rieska jäänyt liian suolattomaksi. Everstinna oli hurskas ja jumalaa-pelkääväinen nainen, ja rovasti oli hänelle kiitollinen hänen myötätuntoisuudestaan kirkon asioissa.

Everstinnan ansio oli kokonaan, että pitäjän herrat yleensä olivat tottuneet sopimaan riitansa, joita heille metsästysretkillä ja muutenkin alituisesti sattui, ennen kuin astuivat alttarin eteen. Mutta sitten Siironmaan suuren metsäpalon oli everstinna ollut voimaton sovittamaan riitaisia välejä pitäjässä. Vanhat, leppymättömät vihat mielessä olivat yhä harvenevat vallasperheet astuneet ehtoollispöytään. Turhaan oli vanha rovasti puhunut sydämille, turhaan oli hän saarnannut jarjille, turhaan hän oli, pantuaan likoon koko puhelahjansa ja hartautensa, odottanut, että paatuneet omaiset viime hetkellä, kirkon käytävällä, ojentaisivat toisilleen sovinnon käden. Hän oli tullut kotiin hiki päässä ja suru sydämessä. Mitä piti hänen tekemän seurakunnalleen, joka näin pani Herran pitkämielisyyden koetukselle! Hän mietti ja mietti.

Ja kun seuraava ehtoollissunnuntai lähestyi, asettui hän vanhoihin kääseihinsä ja ajoi kartanoihin puhuaakseen asiasta, joka kauan oli painanut ei yksin hänen mieltään sielunpaimenena, vaan kaikkien vakavasti ajattelevien seurakunnan jäsenten tuntoja. Askel ei ollut hänelle helppo. Naisten puolelta hänelle kyllä osoitettiin huomavaisuutta, kohteliaisuutta ja taipuvaisuutta — naiset olivat itsekin kärsineet luonnottomista väleistä naapurien ja entisten ystävien kesken. Kauniston rouva sanoi suorastaan itkeneensä, kun ei hän enää Yölinnun everstinnan kanssa saanut sopia edes joulukynttilöistä, joita he parikymmentä vuotta olivat yhteisesti toimittaneet kirkonkuoriin juhliksi. Herrat olivat vaikeammat taivuttaa. Kauniston patruuna syytti Yölinnun herraa huonoista raha-asioistaan. Jos tästä talo vielä menisi vararikkoon, niin olisi se Yölinnun herran syy — Töllit olivat yllyttäneet patruunan ainoaa tytärtä odottamaan Jaakkoa, mokomaa hullua ja roistoa, tyttö oli jaellut rukkasia rikkaillekin kosijoille ja niin olivat asiat päässeet hunningolle. Saattoiko sellaista unohtaa? Kauniston rouva puolestaan vakuutti, että Ellida oli kuunnellut ainoastaan omaa sydäntään tahtoessaan pysyä uskollisena ensimmäiselle rakkaudelleen. Ja olihan Ellida taipunut, olihan hän kihloissa, ja sulhanen oli varakas. Saattoi siis sopia naapurien ja vanhojen ystävien kanssa.

— Kihlaus tuli, piru vie, liian myöhään, selitti patruuna. — Ja sulhanen on oikea pakana, kitsas ja saita* ei tunnu olevan mitään takeita siitä, auttaako hän uusia sukulaisiaan. Ja häät tulevat maksamaan.

Kauniston rouva lupasi rovastille käyttää kaiken voimansa taivuttaakseen patruunaa sovinnolliseen mieleen. Rovasti läksi yhtä kaikki masentuneena talosta.

Yölinnussa tapasi sielunpaimen kovettuneen sydämen. Aluksi ei eversti tahtonut päästää rovastia puhumaan-kaan asiasta. Hän suuttui ja selitti sielunsa asioiden olevan yksin hänen ja Jumalan välisiä. Taitavana ja tyynenä sai rovasti kuitenkin aikaan keskustelun ja siinä ilmeni, ettei eversti yleensä halunnut sovintoa naapuriansa kanssa. Hän ei heitä kaivannut. Hänen oli viime vuonna ollut paljoo rauhallisempi olla, kun ei ollut yhteisiä syöminkejä ja juominkeja. Hän ei tunnustanut ketään veljekseen. Kun hän astui ehtoollispöytänsä, astui hän Jumalan eteen eivätkä ihmiset kuuluneet häneen. Ja tässä puheessaan eversti pysyi, eivätkä rovastin todistukset pystyneet mihinkään.

Alakartanossa tapasi rovasti Filip-herran ankarassa työssä. Hän korjasi pihanpuoleisen ikkunan ääressä kelloja ja oli äreä ja viisastele vainen. Piti saada kellot valmiiksi pyhääamuun, silloin heltiäisi myöskin rahaa. Oli-kin tässä saanut kuivatella ytimiään kaiken viikkoa, kun naiset olivat vieneet rahat — niillä oli tarpeita, naisilla, vaikkei niitä itseään tarvittu. Filip-herran mainitessa sunnuntaita sai rovasti aihetta huomauttaa, että olisi kaunista, jos pitäjän sivistyneiden ainoasta ehtoollissunnuntaista muodostuisi sovintosunnuntai. Siitä olisi ilo jokaisessa mielessä pitäjällä ja Jumalan enkeleillä taivaassa.

— Mitä minuun kuuluu pitäjäläisten mielet ja enkelien ilot, sanoi Filip-herra, nenä kiinni taskukellon pienessä osassa, jota hän piteli pihdeillä. — Kuka kysyy minun ilojani ja minun mieltäni? Minulla on säveä ja rauhallinen mielenlaatu, minä en hae riitaa kenenkään kanssa, kunhan vain saan pysyä terveenä. Mutta kun paikkoja kolottaa ja naiset ryöstävät rahat röyhelöihinsä ja hetaleihinsa, niin minä ärisen ja murisen. Antakaa tekin, laupias samarialainen siinä, lääkepisara kurk-

uni niin teen sovinnon koko maailman kanssa ja kotan everstin, laihan, punatukkaisen veljeni, sovintoon vaikkapa viime tingassa kirkon pääkäytävällä.

Filip-herralle tuli sillä hetkellä tuuma. Mikä tuuma? Hän päätti rangaista Jaakon isää sillä, että hän tarjoaisi sovintoa kirkossa, juuri ennen kuin polvistuttaisiin ehtoollispöytään. Siinä olisi everstin mahdoton olla antamatta sovinnon kättä. Mikä kepponen everstille! Siinä nyt nähtiin: vanhempi veli oli taivuttanut hevosenkengän käsissään, mutta nuorempi oli sen taittanut.

Vanha rovasti näki viekkaan ilmeen kaljupään herran kasvoilla, mutta sanat, jotka vuotivat hänen suustaan, olivat sulaa sovintoa. Vähitellen vanha Lippi puhuesaan kuitenkin itsekin rupesi uskomaan sovinnolliseen mielenlaatuunsa ja unohti, että hänen tarkoituksensa oli ollut nujertaa veljensä. Viekas ilme katosi hänen kasvoiltaan ja hän ainoastaan valitteli kipujaan.

— Naisilla on takanaan, kuiskasi hän, — niillä on aina, ne juovat itse. Mutta minulle ei anneta. Saisitte, rovasti-kulta, osoittaa heille, kuinka suuri synti on salata sairaalta lääkettä.

— Missä naiset sitten ovat? kysyi rovasti. — Tahtoisin muutenkin mielelläni nähdä heitä. Ovathan Sigrid ja Fina minun rippilapsiani.

Filip-herra yskähti.

— Fina ei ole minun tyttäreni — tarkoitatte Karinia. Fina on se piika, josta minä tein rouva von Toliin. Mutta ykskaikki ...

— Mutta sitten neiti Karinin toinen nimi on Fina, Adolfin, riensi rovasti korjaamaan.

— Taitaa olla, taitaa olla — siunatkoon heidän nimiään, niinhän heille piti annettaman niinkuin kuninkaallisille ... Kuka niitä muistaa ...

— Taitaa ehkä minunkin muistini heiketä, otti rovasti osaltaan niskoilleen syytä.

Talon naiset löydettiin keittiöstä. He eivät olisi mitenkään tahtoneet tulla näkyviin. Ensin heidän kumminkin täytyi saada pukeutua. Ampumisen uhalla ajoi perheenisä heidät saliin, missä rovasti odotti. Hän oli odottaessaan pannut merkille, että kaikki huonekalut olivat rikki: tuoleista poissa jalkoja, sohvista ja pöydistä kul-

mia ja nurkkauksia. Talon naiset astuivat esiin harmaina, likaisina ja risaisina. Vaikea oli uskoa, että he ryöstivät rahoja pukuihinsa.

— Kyllä heillä on vaatteita, sanoi Lippi, arvaten mitä rovasti ajatteli, — mutta vieraille näytetään rääsyt etteivät he tietäisi...! Ne ovat viekkaita nuo piiat ja piikojen tyttäret. No, menkää nyt ja tulkaa paremmissa vaatteissa ja tuokaa kunnollista kestitystä.

Lippi laski oikein: tuli sisään valtava teetarjotin ja konjakkipullo. Lippi tuli siitä niin hyvälle mielelle, että hän tanssitti tyttöjä, halasi vaimoan ja selitti rovastille, että näin hän heitä pitää, kunhan he vain ovat hyvät hänelle. Ja sovintoa hän tahtoo koko maailman kanssa. Ja hän sovittaa veljensä ja koko pitäjän, ennen kuin sovintosunnuntai koittaaakaan.

Toivo sydämessä läksi rovasti Alakartanosta.

Sunnuntai tuli. Kun talonpojat olivat jättäneet kirkon, pani suntio auki ovet, että herrasväille ehtisi tuulettaa ja lakaisi sylkeä pois penkkien edestä. Läpi kypsyvien viljojen ajoivat sitten vaunut toistensa perästä kirkolle. Aurinko paistoi ja tomu kohosi tieltä. Naisia vanhanaikaisiksi käyneissä hameissa ja hatuissa ja herroja haaltuneissa frakkipuvuissa astui alas ajopeleistä. He pudistelivat pölyä vaatteistaan ja tulivat kiviaidan sisäpuolelle. Pitkämatkalaisemmat menivät haudoilleen, kirkonkyläläiset astuivat suoraan temppeliin. Vuodet hävisivät omituisesti mielestä, kun taasen istuttiin tutussa ympäristössä. Muuttumattomat olivat paljaat, ruskeat penkit, muuttumaton alttari valkoisine liinoineen ja kynttiläjaikoineen. Ja aurinko paistoi kuvaan, joka esitti Kristuksen taivaaseenastumista ja apostoleja. Joka kerta, kun täällä odotti jumalanpalveluksen alkamista, tuli miettineeksi, mikä opetuslapsista tarkoitti mitäkin. Pietarin ja Johanneksen tunsu helposti, mutta muista oli vaikeampi saada selkoa.

Etupenkkiin oikealle tulivat von Töllit Yölinnusta. Eversti ja everstinna astelivat ensin, sitten tulivat tyttäret. Vanhemmat olivat laihtuneet sitten viime vuoden, tyttäret lihonneet. Naiset ottivat esiin virsikirjansa ja lukivat, katsomatta oikeaan tai vasempaan. He tun-

sivat kuitenkin selvästi, koska Kauniston herrasväki tuli pääkäytävää myöten. Patruunan askeleet olivat samat hätäiset kuin ennen ja kuiskeesta, jonka hän lausui rouvalleen, saattoi hiljaisessa kirkossa selvästi kuulla tutun kirouksen. Yölinnun tyttäret painuivat syvemmä penkkiinsä ja veri valahti heidän kasvoilleen, kun hameiden kahina ehti heidän kohdalleen. Ottokar ei ollut mukana, hän oli naimisissa ja muilla mailla. Ellidalla tuntui kahinasta päättäneen olevan uusi, kallisarvoinen puku. Patruuna asteli edellä, naiset rinnan perässä. Patruuna päästi heidät edellään penkkiin ja jäi päähän. Hän rupesi paikalla katselemaan ympärilleen ja katseli kauan ja kainostelematta, ikään kuin tunkeakseen jokaisen luihin ja ytimiin asti. Yölinnun tyttäret eivät voineet tuijottaa kirjoihinsa niin hartaasti, etteivät he olisi tunteet patruunan pienten, kierojen silmien katsetta vasemmalla puolella kasvojaan ja hartioitaan. Heidän taakseen tulivat Töllit Alakartanosta. Lippi-setä yski ja sylki. Tytöt ja rouva hajusivat saippualta. Outo tärkeys oli Lipin levottomassa liikehtimisessä. Tuntui siltä kuin toimituksen koko meno olisi levännyt hänen hartioillaan. Yhtäkkiä hän pudotti lattialle kovan, korkean hattunsa ja rupesi syyttämään tyttöjä siitä, että se putosi. Yläkartanon tyttöjä rupesi naurattamaan ja he iskivät kaikella voimallaan katseensa alttaritauluun. Päähenkilö, joka leijaili pilviä kohti, oli heleissä sinisissä ja punaisissa vaatteissa. Apostolit olivat hekin iloisesti puetut. Nyt putosi taemmassa penkissä virsikirja, ja taasen torui Lippi... Joku koira tuli sisään ja kulki nuuskien penkistä penkkiin. Kauniston penkissä syntyi keskustelua siitä, mihin toimenpiteisiin ryhdyttäisiin. Onneksi ei koira ollut Yölinnusta. Mutta Yölinnun koiria saattoi vielä tulla. Omituinen jännitys tuntui ilmassa köyhien puuparrujen alla. Ainoa etupenkeissä, joka ei tuntunut tietävän siitä mitään, oli Yölinnun armo, joka painuneena penkkipöytää vastaan viipyi rukouksessa, kasvojaan nostamatta. Kellot soivat.

Pitkä virsi alkoi jumalanpalveluksen. Jotkut nuoret naisäänet lauloivat kainosti lukkarin kanssa, mutta vähenivät pian, ja niin liversivät kahden lukkari tuolissaan ja peräpuolella kirkkoa joku vanha matami, joka veisasi

suuret silmälasit nenällä ja edessään vanha suuri kirja. Ennen pitkää yhtyi veisuuseen myöskin Krouvin Kerstin ja hänen veljensä Svanberg. Tuntui turvalliselta niin kauan kuin istuttiin, mutta kun alttarijumalanpalveluksen aikana noustiin seisomaan, kävivät kaikki, harvoja kuin heitä penkeissä istui, ikään kuin suojattomiksi. Herrat seisoivat tottumattomina toimitukseen eivätkä tietäneet, minne olisivat panneet kätensä. Saarna oli pitkä ja muuten niin kalpea rovasti huusi sen kasvoiltaan tulipunaisena alas kirkkoon. Hän nähtävästi kärsi siitä, mikä oli hänen edessään, kun varsinainen tekstinselitys alkoi. Ja sitten tuli seurakunnalle opetus sovinnosta ja rakkaudesta, mikä kuului kristikansalle, jollei se mielinnyt paaduttaa sydäntänsä ja joutua niinkuin kuivettunut oksi putoamaan elämän viinapuusta. Naisten päät painuivat syvemmä penkkeihin, herrat oikaisivat selkensä entistä suuremmiksi ja katselivat alttaritaulua. Lippi pudotti taasen kovan hattunsa ja tiuskahti.

Saarna päättyi. Jännitys ilmassa kasvoi. Tuskin kukaan seurasi virttä, jota lukkari ja matami veisasivat. Naiset järjestivät pukujaan. Heidän poskensa hehkuivat. Toiset heistä näyttivät hartaasti rukoilevan. Heillä olikin syytä rukoilla, eikä yksin omasta puolestaan, vaan että kaikki yleensä kävisi hyvin. Rovastin käynnit kartanoissa ennen ehtoollissunnuntaita olivat kaikkien tiedossa. Mitä seuraisikaan? Suuri yhteinen katuminen ja anteeksipyyntö — varmaan.

Suloiset sanat »Oo Jumalan karitsa, joka poisotat maailman synnit» vierivät lukkarin käheästä kurkusta kirkkoon. Harras sävel viritti katumukseen ja anteeksiannon tarpeeseen. Yölinnun rouva nousi, laski hartioiltaan suuren huivin ja ojensi itkien kätensä peräpenkkiin alakartanolaisille. Kun hän tuli käytävälle, lankesi hän Kauniston rouvan kaulaan. Molemmat itkivät. Papit katselivat juhlallisina alttarilta liikutusta seurakunnassa. Lippi tunsu hetken tulleen. Tärkeänä, lyhyin askelin ja yskähdellen työnsi hän tieltään pari naista, kiiruhti alttarin eteen, missä hänen veljensä eversti oli asettumassa vanhalle paikalleen, ja ojensi hänelle kätensä. Silmänräpäyksen ajan katselivat veljekset toisiinsa, toinen kalpeana kuin kuollut, toinen punaisena kuin humalai-

nen Sitten lankesi vanhempi veli polvilleen alttarin ääreen ja nuorempi pudotti kätensä ikään kuin se olisi ollut eloton esine. Eversti ei ollut tarttunut sovinnon käteen.

Soo-oh! sanoi Lippi ja ravisti päätään. — Soo-oh!

Hänen naisensa olivat jo polvillaan alttarin vasemmanpuoleisessa päässä. Hänen paikkansa jäi tyhjäksi. Hän astui kolisten kirkon läpi, kuuli Kerstinin tutun äänen vetelevän suloista virttä, pujotteli kiroillen kaikkien ajopelien lomitse ja alkoi kävellä kotia kohti.

Tällaista häpeää ei hän ikinä ollut kokenut, tällaista jumalatonta häpeää. Kyllä hän nyt tiesi, ettei Tollejā voinut sovittaa Jumalan edessä. Eläkööt ja kuolkoot synneissään.

Hän meni Krouviin, löi nyrkkinsä pöytään ja komensi esiin »Ukot».

PUNAISET LIPUT

Syyskesästä meni kaksi pitäjän suurta herraskartanoa vasaran alle. Muualta tulleet talonpojat huusivat ne ja ennen pitkää oli entisten asukasten tehtävä tilaa tuleville.

Pitäjän herrasväet katselivat tätä tosiasiaa silmiin, niinkuin he olisivat katselleet aasialaista ruttoa, jos olisivat kuulleet, että se oli alkanut tuhotyönsä heidän kotinurkissaan. He hakivat nyt entistä enemmän tukea toisistaan ja lohtua yhdessäolosta. Unohdusta oli vaikeampi löytää. Bellevue oli aikoinaan antanut iloa kukkuramitoin. Nyt katselivat herrat nurjin mielin yksin Svanbergia ja hänen sisartaankin. He olivat syypäät heidän köyhtymiseensä, juuri he! Herrat suorastaan vihasivat sisaruksia kotoa käsin ajatellessaan heitä. Toista oli kun he joutuivat Bellevuen ystävällisen isännän seuraan. Silloin lauhtui heidän mielensä ja he tunsivat, että Bellevue oli heidän kohtalonsa, Bellevue lumosi, vangitsi heidät, kuten nainen voi vangita miehen. Vakituista kaunaa kantoivat he Yölinnun everstiä kohtaan siitä, että hän murjotti kotonaan eikä ottanut osaa heidän iloihinsa. Hän suojeli rikkauksiaan — siitä ei ollut pelkoa, että Yölintu joutuisi vasaran alle! Varmaan hän sieltä pesästään pilkkasi heidän köyhtymistään. He vihasivat häntä eivätkä saaneet tilaisuutta lauhtua, kun eivät enää koskaan tavanneet entistä ystävänsä.

Kun ensimmäiset kellastuneet lehdet ilmestyivät puihin, tapahtuivat herrojen suuret hirvenajot pitäjän takamailla. Tänä vuonna, jos koskaan, vaati masentunut mieli iloista menoa. Lisäksi tuli hirvenajojen muodostua jäähyväisjuhlaksi niille kahdelle kartanonomistajalle,

joiden tilat olivat menneet ja joiden pian ikipäiviksi piti poistua kotoisilta metsästysmailta. Itse kierroksen teko ja hirvien ajo oli ammuin uskottu kokeneiden miesten käsiin. Svanbergin tuli pitää huolta ruokapuolesta. Edellisenä iltana saapuivat herrat ja asettuivat yöksi metsätorppaan. Unesta ei tullut paljon mitään, sillä Svanbergin herkut ja vanhat muistot houkuttelivat valvomaan. Kuitenkaan ei mieliala päässyt kohoamaan koko siihen kylläisyyteen, mihin se pahnoilla pystyvalkean ääressä saattoi kohota. Mukaan oli päässyt outo aines, joka ei ottanut sulautuakseen. Se oli Kauniston herran nuori vävy poika. Hän tahtoi, että nukuttaisiin ja lausui varoituksen sanoja ylensyömistä ja juomista vastaan. Lisäksi kehui hän koiraansa, niin että Lippi jo aikoi potkaista kuoliaaksi pysty kuonon bulldoggin, joka rähisi koirien joukossa, kuten sen isäntä ihmisten. Uutta pyssyänsä tulokas niinikään tahtoi korottaa pitäjän vanhojen maineikkaiden kiväärien tasalle. Hän vakuutti luotinsa menevän kolmen paksun puuseinän lävitse. Kauniston herra kirosi ja ehdotti, että heti paikalla suoritettaisiin koe. Vanhaa patruunaa vaivasi vävypojan läsnäolo ja riippuvainen suhde, jossa hän tähän oli. Hän oli vakuutettu, että vävypojan kuula pysähtyisi ensimmäiseen seinään. Hän olisi tahtonut sen nähdä ja nauraa. Ammuskeleminen hiljaisessa yössä olisi tietenkin ollut samaa kuin hirvien karkottaminen. Kauniston herra oli kuitenkin niin ärtynyt, että hän olisi uhrannut hirvet, kunhan olisi voinut perin pohjin masentaa tyttärensä miehen. Lippi täytti täyttämistään vanhan ystävänsä lasia ja kierteli ärsyttävästi, pää kallellaan, naapuripitäjän suurta perijää.

— Hirvet on yksi asia, sanoi hän. — Ilman hirviä ei ole metsää. Ajatella nyt viidakkoa, jonka läpi eivät kaksitoistahaaraiset koskaan ole rähmineet! Hirvet ovat siis yksi asia. Toinen asia ovat miehet. He hikoilevat leipää ... ja tottelevat... ja käyvät kirkossa. Miehet ovat siis myöskin yksi asia. Kolmas asia ovat herrat. He eivät tee työtä eivätkä kehrää. Laulavat ja metsästävät. He ovat siis hekin asia, ja tärkeä asia. Mutta mikä on se limainen olio, joka ei ole hirvi eikä mies eikä herra? Se on epäsikiö, se on . . . etana?

Kauniston herra pani riemuissaan käsivartensa Lipin kaulaan ja he tepastelivat nauraen pahnoissa vävypojan edessä.

— Hirven esikuvaksi, jatkoi Lippi pysähtyen, — kelpaa se vanha härkä, jota Juvela kattilassaan pitää kotieläimenään sen jälkeen kun hänen kissansa katosi. Sillä on silmät kuin nahkamunat. Ja kun se nostaa päätänsä, niin puut panevat polvilleen — jumal'avita, minä olen sen itse nähnyt!

— Lippi! huudettiin ympäriltä, — halaile »Ukkoja» äläkä saarnaa.

— Hänen pitää saarnata, piru vie, sanoi Kauniston patruuna. — Minä tahdon tietää ne muut esikuvat, ainakin sen limaisen etanan ...

— Lyhyesti sitten, Lippi!

— No niin, lyhyesti sitten, sanoi Lippi. — Herran esikuva on Jaakko, minun kadonnut, ikuisesti kaivattu ystäväni... Tuhat kertaa hänen maljansa. Mitä te luulette, että hän olisi tehnyt, jos etana olisi tullut hänen tielleen — luuletteko, että hän olisi sen tallannut? Hyi — sen voi tehdä mies, hän joka tottelee ja käy kirkossa — ei herra. Jaakko olisi nostanut hattua ja tehnyt kierroksen, jotta etana saisi kulkea... Herra ei koskaan polje etanaa — kengät tulevat likaisiksi. Herra...

— Riittää jo, Lippi...

— Tuhat tulimmaista, hänen pitää esittää etanan esikuva! vaati Kauniston patruuna.

— Ensin miehen esikuva, sanoi Lippi. — Se menee lyhyesti. Se on yksi Yöjärven herran orjista, yksi niinsanotuista »nälkävuoden lapsista», nimeltänsä Pekka. Se on oikea suomalainen jääkäri... Se jaksaa se, sillä on hartiat kuin myllynkivet...

— Mutta etana! huusi Kauniston herra.

Lippi kierteli hämärää huonetta, jonka seinillä varjot tanssivat.

— Voiko minusta, Filip von Tollistä erehtyä? Minä olen täysverinen herra! Minä olen Jaakon lihallinen setä — minä teen niinkuin Jaakko tekisi: en likaa saappaitani, nostan hattua ja — annan etanan kulkea.

Kumarrus, jonka hän teki Kauniston herran vävypojan edessä, nauratti suuresti herroja, mutta eiväthän he

voineet suututtaa rikasta naapuripitäjäläistä. He vaikeivat siis, huulta purren. Vävy-poika nousi, selitti kiukuisesti, ettei huomenna ammuttaisi yhtä hirveä ja lupasi vaikkapa lyödä vetoa siitä asiasta. Yleinen vastamurina kohosi silloin pahnoissa permannolla. Kauniston patruunaa huvitti niin, että hänen täytyi mennä ulos nauramaan. Hän veti Lipin mukaansa. Yö oli tähtikirkas, ilmassa tuntui lakastuvien yrttien ja sydänmaan lemu. Yksinäisyys oli niin suuri, ettei herroja pitkältikään naurattanut. Ääneti tähyilivät he eteensä. Muuan vanha metsänkävijä, joka astui esiin puiden pimennosta, toi hyviä tietoja: ainakin seitsemän hirveä oli saarroksessa. Uusi virkeys heräsi tämän tiedon tullen pirtissä pystyvalkean ääressä. Herrat rupesivat rauhoittelemaan koiria ja tarkastamaan pyssyjään.

Niin pian kuin päivänsalo oli ruvennut tuntumaan, oli sata paria ihmiskättä ja ihmisjalkaa alkanut hääriä metsässä. Kapea harjanne ja suot sen kahden puolen saarrettiin ja ala merkittiin punaisilla lipuilla. Tämä metsästystapa oli Jaakon ja hänen setänsä keksimä ja sitä oli pitäjissä käytetty suurella menestyksellä. Metsän kuninkaalliset eläimet olivat niinmuodoin verkossa, jonka ympärimita oli muutamia kilometrejä ja jota pitelevät koossa paperiset liput. Mitään aavistamatta seisovivat hirvet yötiloillaan hongikossa. Ajomiehet liikkuiivat äänettöminä kuin hämähäkit punomassa paulojaan. Vaikka salolla oli toimesta sata miestä, ei kuulunut risahdustakaan. Tuskinpa erotti harmaita miehiä vesai-kosta, joka ympäröi kierrettyä alaa. Heidän puheensa-kin, kun he sanoivat jotakin toisilleen, oli soinnutonta, ikään kuin olisi laholla puulla koskettanut toista lahoa puuta. Hiljainen tuulenhenki varjeli heidän työtään kuumasta sinne, missä arat eläimet lepäilivät. Taivaan-kansi vaihtoi väriä yön sinestä aamun vihertävään valkeuteen. Sitten tuli punerrus ja vihdoinkin itse aurinko. Itkevät suot ja keltaiset puut tihkuivat kultaa. Kaste, vahva kuin härmä, kiilsii maassa. Hämähäkinverkot värisivät kuin hopeahelyt satupuiden oksilla. Punaisten lippujen nuotta lepäsi kaameana ja epätodellisena ansana syksyisessä luonnossa, jonka viimeiset kukat heräsivät tuoksumaan.

Herrat tulivat ulos hyväntuulisina ja raukeina, mutta virkistyivät ulkoilmassa. Heidän oli ainoastaan vaikea noudattaa sitä varovaisuutta, mikä hirvenajoissa on tarpeen. Kun Kauniston vävy-poika taas rupesi mahtaimaan, kävivät toiset herrat malttamattomiksi ja sanoivat, että kai toki sata miestä jaksoi paimentaa muutamia hirviä, vaikka ne kuulisivatkin jotakin ääntä ja kävisivät levottomiksi. Nähdessään liput kaarevana yönä pitelemässä harjannetta, jonka kätöksessä kallisarvoinen saalis oli, kävi herrojen mahdolltomaksi vaieta. Koiratkin tempoivat kahleitaan ja kiemurtelivat isäntiensä edessä kuin paksut mateet. Ne tunsivat tuulenhengessä riistan läheisyyden ja vingahtelivat. Verkon avonaisessa mutkassa odotti satapäinen miesjoukko, käsissä kalistimet ja rämistimet, ajojen alkamista. Koirat luovutettiin miehille. Tärkeinä, pyssyt käsissä, kiirehtivät herrat suonkurkkuun vartiopaikoilleen.

— Lyönpä vetoa, panenpa Kaaroni, naurahteli naapuripitäjän suurperijä katsellessaan tovereja, — ettei saada yhtään otusta.

Vartiopaikalla oli herroja vastassa iloinen yllätys. Kruununvouti, jonka käden heilahdusta koko ajokoukko odotti, jäi suu auki katselemaan ja hänen kanssaan muut herrat. Kädessä punainen, pitkän tangon nenään neulottu vaate, hääräsi Svanberg kiven vierellä nurmessa. Valkoiselle liinalle oli asetettu pulloja ja muuta hyvää. »Ukot» nostivat kutsuvasti päitään voileipälaitteiden keskeltä. Svanberg tervehti, ikuinen hymy kasvoillaan, ja tuli lippu kainalossa kättelemään herroja.

— Minua ilahuttaa suuresti, sanoi hän muistamatta varovaisuutta, jota hänelle oli tyrkytetty kaiken yötä. — En tiedä, olisinko asettanut sopimattomaan paikkaan tämän keitaan, jonka pitäisi virkistää arvoisia herroja korvessa.

— Taiteilija! kuiskasi kruununvouti. — Olenhan minä aina sanonut!

— Svanberg, kunnon mies! huudahti Kauniston herra. — Hitto vie, hän tietää aina olla esillä, kun häntä tarvitaan. Minulla on perhananmoinen pääkipu, minä vakuaan, etten jaksa pidellä pyssyä ...

Svanberg lankesi polvilleen ruohoon ja täytti lasit.

Otetaan ryyppy, sanoi kruununvouti, — mutta ei mitään laulua.

Herrat kyykistyivät ottamaan lasejaan.

Jaakko, Jaakko, äänteli Lippi. — Tämä olisi ollut juhla sinulle. Meille kahdelle. Olisit juonut. Olisit hypännyt hirven selkään ja ratsastanut kirkonkylään. Voi sinä poikani. . .

Lippi lankesi polvilleen ja ojensi tyhjennetyn lasinsa Svanbergille. Kellarimestarin oli hankalaa liikkua lippu kainalossa, mutta hän ei päästänyt sitä käsistään. Hän oli kaiken yön liikkunut lipun turvissa. Hirvethän pelkäsivät punaista lippua, niin käsittämätöntä kuin se olikin.

— Porsashyytelöä! huudahti kruununvouti ja koetti tukahduttaa nauruansa. — Svanberg — teillä ei ole fantasiaa — aina ja alati porsashyytelöä! No, no, leikkiähän minä. Te olette mestari porsashyytelön alalla. Antakaa tänne! Ei sillä ole väliä, tulen toimeen linkkuveitselläni . . .

Svanberg oli loihtinut keskelle sydänmaata herkullisen aterian. Vasta makuun päästyä herrat huomasivat, miten heidän oli nälkä ja miten hyvää ruoka teki. He olivat polvillaan pulloryhmän ympärillä ikään kuin he olisivat suorittaneet salaperäisiä juhlamenoja, joiden yliohtajana tai pappina oli kellarimestari, lippu kainalossa.

Joku ajomiehistä lähestyi lakki kädessä ja huomautti, että hirvet jo olivat lähteneet liikkeelle. Varmaan ne olivat kuulleet ääniä.

— Hirvethän ovat verkossa. Jolleivät kaikki punaiset liput ja sata miestä pysty pitämään kurissa hirvilaumaa, niin . . .

— Eivät ne pysty. Ne menevät vaikkapa miesten jalakojen välitse. Monta kertaa . . .

— Menköt sitten hiiteen, sanoi Kauniston herra, — mutta en minä hirvien vuoksi rupea kuolemaan nälkään.

Patruuna joi sanojensa vahvistukseksi lasin pohjaan. Vävy-poika nauroi pahasti ja Lippi kohotti hänelle hatuaan.

— Eikö ole omituista, kuiskasi Svanberg, — että hir-

vet pelkäävät punaista lippua. Mikä on punainen lippu? Paperia. Mutta hirvessä on tuhat naulaa lihaa ja voimaa.

— Punainen lippu on taikakalu, sanoi Filip von Toll.
— Sillä vangitaan nautakarjalaumat.

— Taikakalu, herra von Toll, riemastui Svanberg, onnellisena siitä, että hänen ajatuksensa oli löytänyt muodon. — Taikakalu. Ilmankos minä kaiken yötä täällä hääritessäni olen turvannut punaiseen lippuun. En olisi uskaltanut liikkua askeltakaan yksinäni. Hirvet ovat kauheat, kun ne tulevat päälle, ja tähän aikaan, tähän aikaan... Ajatella vain, että joutuisi niiden sarviin. Mutta punainen lippu on turva... taikakalu...

Ajomiehet lähestyivät taasen neuvottomina. Herrat lupasivat heti lähteä liikkeelle. Mutta he eivät lähteneet. He joivat niiden ystävien onneksi, jotka pian jättäisivät pitäjän. He tulivat surullisiksi. Lippi rupesi laulamaan.

Äkkiä alkoi metsässä korvia särkevä meno. Herrat huomasivat, että Kauniston vävymies oli poissa. Hän oli kaikesta päättäen omavaltaisesti antanut käskyn ja riensi tyytyväisenä vartiopaikalle, kivääri toisessa kädessä. Koirat ahdistivat vimmatusti otuksia. Herrat harmittelivat vävypoikaa ja Kauniston patruuna valmistautui vihdoinkin perinpohjin nuhtelemaan häntä. Hänen jalkansa olivat hiukan epävarmat.

— Hyvä herra patruuna, ehätti Svanberg sanomaan, — jos ottaisitte punaisen lipun käteenne. Hirvethän voivat tulla milloin hyvänsä.

— Luuleeko kellarimestari minun pelkäävän hirviä? Piru vie, hän ei tiedä, mikä pyssy minulla on...!

Patruuna huusi, noudattamatta minkäänlaista varovaisuutta ja suuntasi askeleensa aukean yli suonkurkulle, missä vävypoika seiso. Rähinä metsässä saattoi muistuttaa jonkun villiheimon outoa jumalanpalvelusta auringonnousussa. Oli mahdoton ajatella, että äskeiset hiljaiset miehet olivat saaneet aikaan tämän melun. Melu likeni, loittoni, läheni taas ja selveni epämääräisestä kokonaisuudesta yksityisiksi ääniksi. Koirien haukunta kävi yhä kiukkuisemmaksi.

— Mikä sinä olet komentamaan täällä! sanoi Kauniston patruuna vävypoikalle, joka jännittyneenä odotti

hirvien tuloa. — Ellida-raukka, jonka minä pakotin menemään sinulle. Oletko auttanut minua yhdelläkään pennillä, piru vie! Ellida rakasti toista — Jaakkoa hän rakasti. Mutta hän totteli isäänsä ja meni sinulle, nälkäkurjelle, joka et osaa syödä etkä juoda, etkä antaisi muidenkaan sitä tehdä. En minä aio olla sinun räsiksenasi. Mutta parasta on, ettet sinäkään tule minun tieleni, saakeli soikoon ... Aiotko kohottaa pyssysi minua vastaan...! Ja sinusta minä luulin, että pelastaisit Kauniston! Nyt menee Kaunis to niinkuin muutkin karthanot!

— Hirvet! äännähti vävy poika kipinöivän kiukun vallassa ja kohotti pyssynsä.

— Hirvet! huusi Kauniston herra ja läksi järjettömästi juoksemaan.

Mutkin herrat jättivät Svanbergin ja riensivät varitiopaikalle. He huutelivat toisiaan ja asettelivat kuntoon pyssyjään. Huudot ja töminä metsässä lähenivät lähenemistään. Hirvet eivät tahtoneet mennä eteenpäin, sen saattoi kuulla siitä, että huudot ärtyivät. Eläimet vaistomaisesti tunsivat, missä päin vaara oli. Vihdoin ilmantui viidakkoon harjanteen rinteellä liikkuva sarvimetsä ja pensaat antoivat tilaa, kääntyen kahden puolen kuten lumi auran tieltä. Koirat ahdistivat otuksia joka taholla. Mikä hyppäsi eläimen kuonoon, mikä repi sitä kintuista. Ajajat tunkeutuivat eteenpäin kuin häijynilkisten paimenten lauma, joka mielettömästi ajaa karjaansa surman suuhun. Vingahtaen hyppäsi joku koira ilmaan ja putosi sitten tantereelle. Hirvi oli potkaissut siltä pään mäsäksi. Ajomiesten rivit tihenivät tihenemistään. Hädissään karkasivat hirvet lippuja kohti, mutta syöksyivät suinpäin takaisin eikä niille enää jäänyt muuta keinoja kuin karata kapealle aukolle, missä pyssymiehet seisoivat. Ne näkivät surmaajansa, mutta takana oli pystyssä sata seivästä ja kahden puolen oudot, lepattavat liput. Eläimet hyökkäsivät eteenpäin, survoen toisiaan kuin karjalauma, jota kuljetetaan teurastettavaksi. Pyssy paukahti vastaan, raskaasti kuin tykki. Se sattui, mutta otus meni menojaan. Toinenkin pyssy laukesi, mutta ilman muuta seurausta kuin että ampuja kaatui pensaaseen. Herrat jouksivat ja huusi-

vat. Joku joutui hirvien jalkoihin. Ajomiesten täytyi rientää apuun. He huitoivat nyt pois samaa kallisarvoista riistaa, jonka he vasta olivat huitoneet paikalle. He tekivät sen hymähtämättä.

Kauniston herran vävy-poika ei yksin hymähtänyt, vaan nauroi. Raivoissaan laukaisi hän panoksen toisensa jälkeen tyhjään ilmaan.

Svanberg oli paennut metsänlaitaan, katseli ja kuunteli sieltä, pidellen kaikin voimin kiinni lipustaan. Kauniston herra oli temmaissut käsiinsä paperilipun. Hän seisoi keskellä aukeaa, katseli kuinka hirvet menivät harmaana pilvenä, liehutti lippuaan ja huusi:

— Menevät... menevät... Hirvet ja kartanot! Hirvet ja kartanot — hip, hip, hei!

NÄLKÄVUODEN LAPSIA

Suurina nälkävuosina oli Yölinnun kartano kilpaillut pappilan kanssa armeliaisuuden harjoittamisessa. Se ei ollut everstin ansio, sillä hänen mielestään ei nälkäkuolema ollut kovempi kuin mikä muu kuolema tahansa, eikä se ollut armon ansio, sillä hän ei vielä siihen aikaan ajatellut asioita pitkälti. Se oli kokonaan kartanon nuoren herran ansio. Poikanen ei voinut katsella kärsimystä. Hän toi taloon kerjäläiset, missä heitä tapasi, hän sai aikaan, että erikoinen huone pehtorin rakennuksessa tyhjennettiin kerjäläisiä varten. Hän meni sinne aamuisin, kun vellipata kannettiin kivien varaan keskelle lattiaa, katsomaan kuinka hänen holhokkinsa söivät. Siinä oli sekaisin vanhoja ja lapsia. He söivät kuten nälkiintyneet eläimet ja juuri tämä huvitti poikasta. Hän oli säälistä korjannut heidät hangesta, mutta myöhemmin tuottivat he hänelle hauskuutusta kuten hänen koiransa tai hänen hevosensa. Joskus oli heitä kymmenittäin kartanossa. He viipyivät viikkojakin, kunnes voimistuivat tai kuolivat. Oli aika, jolloin kartanossa pidettiin alituinen varasto ruumisarkkuja. Silloin raivosi kuumetauti. Nälkäisten ravitseminen ei enää sellaisten asianhaarojen vallitessa suurestikaan huvittanut poikasta ja kaikki viehätyks katosi siitä, kun muuan kerjäläinen suorastaan kartanon nuoren herran ajattelemattomuuden vuoksi heitti henkensä. Jaakko oli omassa reessään tuonut taloon ikäisensä pojan ja antoi nälkäiselle niin paljon ruokaa kuin tämä söi, sillä seurauksella, että poika kuoli. Tapaus teki jyrkän lopun nuoren herran köyhäinharrastuksesta. Armeliaisuudentyötä ei kuitenkaan voitu äkisti lakkauttaa, koska Yölintua

laajalti mainittiin hyvien töidensä vuoksi. Köyhien kestitys siirrettiin kuitenkin nyt ulomma kartanon piiristä ja sitä supistettiin, mikäli mahdollista.

Lukuisista nälkävuoden uhreista jäi kartanoon pitemmäksi aikaa seitsemän henkeä ja heitä kutsuttiin »nälkävuoden lapsiksi», vaikka he lakkasivat olemasta lapsia eivätkä olleet edes lapsina tulleetkaan Yölintuun. Amaliia oli tullessaan ikäihminen. Hän pelastui kuin ihmeen kautta joutumasta elävänä haudatuksi, sillä hän oli jo laudalla ja näytti elonmerkin, kun kantajat varomattomuuttaan kolauttivat laudan pään ladon pihtipieleen. Kaamean tapahtuman johdosta annettiin hänelle tavallista parempaa hoitoa, hän elpyi ja sai kartanossa monenmoisia tehtäviä. Hänestä tuli sekä kanapiika että koirien ruokkija, hän lämmitti saunan ja teki kesällä vihdut. Hän nukkui pirtin penkillä, jolle hän oli levittänyt vaatteensa. Pirtissä oli lämmin, takkavalkea paloi aamusta iltaan. Hän oli iloinen ja tyytyväinen. Suuri ylennys tapahtui hänelle, kun hänet korotettiin kartanon karjanpaimeneksi. Mutta iloa ei kestänyt kauan. Jo ensimmäisenä kesänä puski oman karjan sonni hänet vaivaiseksi. Kauan kiduttuaan jäi hän henkiin ja pääsi liikkeelle sauvojen varassa. Hän löysi aina työtä ja hänen iloisuutensa oli lannistumaton.

Urpaanus oli hänkin ikämiehenä tullut kartanoon. Nälkävuodet olivat häneltä vieneet talon ja perheen. Hän kantoi kohtaloon hiljaisena, kävi kirkossa, kalasteli, valmisti kalanpyydykset ja lämmitti riihet. Nuoriherra, joka hänet oli pelastanut, kuljeskeli hänen kanssaan vesillä ja istui hänen luonaan, kun hän kutoi verkkoa. Vanhus kiintyi häneen kaikella sillä hellyydellä, joka oli joutunut toimeettomaksi kovien iskujen kohdassa. Hän ei kuitenkaan elänyt montakaan vuotta.

Kaikki muut, jotka nälkävuodet jättivät kartanoon, olivat lapsia. Viiasta kasvoi terve tyttö. Hän oppi jonkin verran ruotsia ja sai olla käskyläisenä keittiössä. Hän ruokki hänkin koiria ja kanoja. Hän oli vielä hyvin nuori, kun hän synnytti punatukkaisen lapsen ja joutui pois kartanosta. Pojat Justus, Vapiaani, Pekka ja Otto kuljeskelivat, senmukaan kuin he vaurastuivat, kartanon nurkissa toimitellen kaikkinaista pientä käskyä.

Ennen kaikkea olivat he Jaakko-herran käskettävinä. **He** valmistsivat hänen kanssaan ravunsyöttejä, hakivat hänelle onkimadot, rasvasivat hänen saappaansa ja puhdistivat hänen pyssynsä. Heidät otettiin herrojen kääsien taakse avaaman portteja. Vapiaani, joka oli kivuloinen ja arka, putosi, everstin ajaessa Siironmaan kulolle, rattailta ja vikaannutti selkensä. Vähissä hengen tuotiin hänet kotiin eikä hänestä koskaan tullut ihmistä. Rampana hän kieritteli itseään paikasta toiseen. Pekka sen sijaan menestyi. Hän kohosi kuskin apulaiseksi talliin. Ottokin säästeli renginpalkkojaan päästäkseen torppariksi. Justus kulki herrojen mukana heidän metsästysretkillään. Hän oli kaunis kasvoiltaan ja sukkela suustaan. Hän rupesi juopottelemaan ja varastelemaan heiniä ja viljaa. Kätkö keksittiin naves-tan parvelta. Kun hän joutui everstin eteen, löi eversti häntä, niin ettei hän pariin päivään kuullut vasemmalla korvallaan. Kolmantena päivänä hän sytytti kokon Yölinnun päärakennuksen alle ja karkasi talosta. Tuli huomattiin, ennen kuin se oli ehtinyt saada aikaan vahinkoa.

Pekka kasvoi tanakaksi työmieheksi. Kuski ja pehtori riitelivät hänestä leikillä. Pehtori olisi tahtonut häntä maatoihin hänen voimansa ja huolellisuutensa vuoksi, kuski tahtoi häntä talliin, koska hän piti hevoset sekä lihavina että kiiltävinä. Everstinna istui vaunuissa tai kuomeissa levollisena ainoastaan, kun Pekka oli ajamassa. Pekka puhui vähän ja liikkui hitaasti. Eversti torui häntä alituisesti. Pekka ei koskaan sanonut häntä vastaan. Tuntui siltä, kuin ei hän olisi kuullut, mitä hän hänelle sanoi. Hän välitti ainoastaan työstään. Ojalla tai tallissa oli hän kuin kotonaan. Pyhäpäivät kävivät hänelle pitkiksi. Vapaaviikkoa ei hän pitänyt, koskei hän saanut sitä kulumaan. Ulkopuolella työtään hän kulki kuin unessa.

Hän oli viidenkolmatta vanha, kun hänessä tapahtui herääminen.

Hän oli ollut saattamassa armoa ja nuorinta neitiä — he menivät parannukselle Helsinkiin, Anna-neiti kun oli sairastellut — ja palasi hiljalleen kotiin. Toistakymmentä peninkulmaa oli jäänyt taaksepäin ja viimeinen

peninkulma oli jäljellä. Hevoset olivat juottopaikalla saaneet leipää ja juosta hölköttivät ylämaat ja alamaat. Tultiin Siironmaan kankaalle. Ei Pekka koskaan kulkenut siitä muistelematta kuloa. Mustina kielekkeinä pistivät palon jäljet yhä nuoreen kanervaan. Yhtä kaikki oli metsä ruvennut kasvamaan. Suuret puut tosin seisoivat paljaina ja kannot ojensivat kolkosti juuriaan taivasta päin, mutta nuori metsä ja kanervikko rehoittivat helakan vihreinä.

Oli ihana iltayö. Kevät puhkesi silmin nähden. Pihkaiset lehvät lemusivat sillä lemulla, joka niillä kestää vain muutaman yön. Linnut lensivät kuin pyörreksissä tien poikki, arkailematta ajajaa. Niiden riemu raikui taivaanrannalta taivaanrannalle, iltaruskon sammuesssa ja sulaessa taivaan sineen.

Siinä missä tie oli erkaantunut entiseen Siironmaan taloon, seisoi nainen. Kun hän näki vaunut, siirsi hän liinan olkapäiltään päähän ja rupesi astelemaan. Hevosten päästessä rinnalle, huomasi Pekka, että hän oli pitkä ja nuori ja että hänen kädessään oli koivunlehtviä. Hän piteli niitä kaksin käsin, vuoroin olkapäätään, vuoroin kasvojaan vastaan. Yölinnun kuski oli jo ajanut ohitse, kun hän muisti tuntevansa tytön. Se oli Juurikk'ojan valkeatukkainen Jahanna, entisen Siironmaan tytär. Hänestäpä oli tullut aikuinen ihminen. Siitä olikin kauan, kun Pekalla oli ollut asiaa Juurikk'ojaan.

Kevätilta teki Pekan puheliaaksi. Hän tervehti ja he vaihtoivat muutamia kysymyksiä ja vastauksia voinnistaan ja kevään tulosta. Emäntä oli Juurikk'ojassa ennallaan, täysissä järjissään, muttei päässyt liikkumaan. Nuorin lapsista, se joka oli syntynyt Juurikk'ojassa, pysyi kuuromykkänä. Sellainen vähämielinen se oli. Tyttö asteli polkua maantien ojan toisella puolella, hevoset kulkivat hänen kohdallaan tiellä. Pekka sanoi:

— Mitenkäs Juurikk'ojan tytär on pantu jalkaisin näin pitkän matkan taakse?

— Mikäs minun on kävellessä, sanoi tyttö. — Onpa nyt kaunis yö.

— On, vastasi Pekka.

Hän näki korkealta istuimeltaan koko sydänmaan kevään. Kangasta riitti silmänkantamiin. Sillä vaihet-

telivat tummat havupuut, heleät koivut ja mustuneet kannot. Taivaanranta tuli harmaana vastaan kuin ääretön järvi.

— Onpas koivuissa jo suuri lehti, sanoi Pekka.

— Ei joka paikassa, sanoi tyttö. — Nämä ovatkin otetut siitä koivusta, johon ensinnä tulee lehti.

Pekka tuijotti tyttöön. Hän oli ymmärtänyt, että tyttö oli lähtenyt varta vasten hakemaan koivunlehtiä entisen kotinsa maalta.

— Kauniit, sanoi hän.

Tyttö painui lehviä vastaan, niin ettei hänen kasvojaan näkynyt. Pekka katsoi ainoastaan häneen ja olisi toivonut, että hän olisi nostanut päätään.

— Äiti ikävöi tietoja siitä, miltä täälläpäin näytti. Piti lähteä katsomaan. Hän saa nämä tuliaisiksi.

Pekan tuli outo olla.

— Sopiihan tässä ajamaankin, sai hän suustaan, — kun on sama matka ja tilaakin.

Hän pysähdytti hevoset. Tyttö pysähtyi hänkin ja päästi lehvät vaipumaan.

— Mutta mitenäs minä herrasväen vaunuissa ... ?

— Mikäs siinä on... miksikäs ne siitä. Tai jos tänne ylös minun viereeni.

Tyttö teki päätöksensä, hyppäsi ojan yli, astui vaunujen matalalle etupyörälle ja ponnisti ylös.

Pekka ei enää nähnyt mitään muuta kuin hänet.

Hänen hengityksensä poltti, hänen kauneutensa pyörytti. Pekka tempoi hevosia suupielistä. Väsyneet eläimet puhaltuivat juoksuun ja höyry niiden ruumiista sekaantui suosumuun, jonka läpi ajettiin. Tyttö piteli toisella kädellään lehviä rintaansa vasten, toisella kiinni istuimen kaiteesta. Mies ei uskaltanut katsoa häneen, käsi, jonka hän tiesi olevan likellään, häikäisi hänen silmiään. Tuli se aika vuorokaudesta, jolloin linnut vaikevat. Nuorelle miehelle ja tytölle kävi olo tukalaksi. Kangasmaa loppui ja hevoset astuivat käyden. Saattoi pelätä, että sydämen lyönnit kuuluisivat.

— Minä menen kävelemään, sanoi tyttö äkkiä kyyneleitä pidättäen.

Mies oli jo pysähdyttämäisillään hevoset, mutta kysyi kuitenkin:

— Miksi niin?

— Muuten vain.

— Sopiihan istua siellä vaunuissa, jollei tässä ...

Tyttö vetäytyi niin loitolle kuin taisi vierustoveristaan ja piteli viluisella kädellään kiinni lehviä. Vaikka linnut vaikenivatkin, oli yö täynnä elämää. Tuoksut maasta ja puista nousivat niin voimakkaina, että ne olivat kuin sauhu, joka kohoaa kytömaasta. Kotiin ikävöivät hevoset paransivat vauhtia. Metsä loppui ja kartanoiden peltoaukeat alkoivat. Puistojen keskeltä kohoivat katot. Jossakin haukkui koira. Yksinäisenä piikkiä erottautui taivaanrantaa vastaan kellotapuli. Hevosten lautaset olivat hiessä. Ajaja kiihotti niitä kirsittämällä ohjaksia. Koirat heräsivät asumuksissa. Ajon kumina vaihtoi ääntä, kun sivuutettiin kirkko ja kellotapuli. Mökkien päällitse tuli näkyviin virran vuo, johon petäjikkö kuvastui. Saunan ohi ajaessa tuntui löylyn lämpöinen. Hevoset käänsivät, korvat tyytyväisinä eteenpäin tähdäten, Yölinnun tallin eteen. Koirat rupesivat haukkumaan. Toinen vaunuhevonen hirnahti. Tallista vastattiin. Tyttö hyppäsi alas ja puisteli vaatteitaan. Pekka astui alas toiselta puolen ja rupesi päästelemään valjaita. Tyttö kiersi vaunut.

— Kiitoksia, sanoi hän ja ojensi hyvästiksi kylmän käden.

— Ei mitään kiittämistä.

Mies näki, että hänen kasvonsa olivat hyvin valkoiset. Hän tunsi hänen etenevät askeleensa hiekalla ikään kuin ne olisivat koskettaneet hänen ruumiinsa pintaa. Kun hän oli saanut hevoset hoidetuiksi, meni hän saunaan, riisuutui ja pani pitkäkseen penkille. Hiillos hehkui vielä. Ovi jäi raolleen. Hän nukkui sirkan lauluun.

Seuraavana sunnuntaina tuli Pekka Juurikk'ojaan ja pyysi saada tavata emäntää. He eivät olleet nähneet vuosikausiin ja hämmästyivät toistensa hahmoa. Pekka oli käynyt vilkasluontoisemmaksi, hänen hiuksensa olivat leikatut ja hänellä oli uudet, korkeavartiset saappaat. Emäntä oli pienentynyt ja silmät loistivat ikään kuin ne olisivat nähneet jotakin, jota eivät muut nähneet. Hän tuli iloiseksi, että näki Pekan, ja viittasi van-

han auttaja vaimon luokseen. Hänen täytyi huutaa niin paljon kuin jaksoi, ennen kuin vanhus kuuli. Olisi luultu vähemmälläkin koko talon tietävän, että emäntä halusi tarjota vieraalleen kaljaa ja kahvia. Pekalle oli kuitenkin joka suhteessa edullista, että vaimo meni nou-tamaan kestitystä. Hän ymmärsi, että hänen piti toi-mittaa asiansa sill'aikaa kuin vaimo oli poissa. Tytärtä ei näkynyt. Tutut lehvät olivat vedessä pöydällä. Emäntä puheli kuuromykästä pojastaan ja ikävästään syntymäkotiinsa sekä lisäsi, että ihmisellä piti olla ris-tinsä. Pekka keskeytti hänet ja kysyi tytärtä, Jahannaa. Sitten hän lupasi toimittaa emännän kirkkoon sekä juhannuksena että jouluna. Keskellä emännän kiitolli-suudenvuodatusta kysyi hän isäntää ja lisäsi samassa, ettei isännällä ollut väliä, saattoi hän emännällekin puhua asiansa. Asia oli sellainen, että hän aikoi syksystä heittää palveluksen ja ruveta asumaan torppaa. Ja silloin oli tarpeen vaimo, nimittäin emäntä. Ja oli hän sitäkin ajatellut, että menisi puhumaan everstille Siironmaasta, että jos rakentaisi talon uudelleen. Pellot eivät tulleet hoidetuiksi kartanosta käsin. Ojanvarret kasvoivat jo miehenmittaista pajua.

Emäntä katseli häntä heräävä toivo silmissä ja veri alkoi nousta hänen poskilleen. Pekan sanoista ei saanut täyttää selvää, ne hämääntyivät vieläkin enemmän, kun kuuro vaimo tuli sisään. Sen emäntä ymmärsi kuitenkin, että Pekka piti itseään huonompana heitä ja riensi siihen sanomaan, ettei se ollut niin: ei heillä mitään ollut, hän ainoastaan odotti hetkeä, jolloin kaikki myy-täisiin, täytyihän vähemmälläkin juomisella, eihän isäntä nähnyt selvää päivää. Lapset kyllä tekivät työtä, ilman heitä kaikki aikoja sitten olisi mennyt nurin, mutta... Pekka sanoi, että jollei Siironmaata voisikaan ajatella, niin torppaa sieltäpäin. Ja silloin olisi emäntä tarpeen. Sairas tuijotti häneen. Hän ei voinut käsittää, mitä Pekka tarkoitti — eihän hän voinut häntä, vanhaa, kipeää ihmistä toivoa avukseen. Hänen täytyi ajatella tyttöä, Jahannaa. Pekka otti kaljatuopin ja joi pitkään. Kuuro vaimo asettui rukilleen. Avonaisesta ikkunasta tuli tuomenkukkain tuoksua. Koko Yöjärven ranta oli valkoisenaan.

Emäntä hymyili, pyyhki kyyneleitä ja tavoitteli sanoja. Kun ei hän keksinyt mitään sanomista, laskeutui hän selälleen vuoteeseen ja makasi kädet ristissä.

Jahanna tuli tuomaan kahvia. Hän oli pukeutunut puhtaisiin. Hän ei nostanut silmiään, kun hän laski tarjottimen käsistään ja tervehti, eikä hän nostanut niitä koko aikana. Hänellä oli hyvin vaaleat hiukset. Pekka muisti kerran monta vuotta sitten ihmetelleensä hänen hiuksiaan. Hän kuumeni ja hän vapisi Jahannan edessä. Hän olisi tahtonut nostaa hänet syliinsä ja lähteä juosten kantamaan häntä. Kun hänen vaalea hameensa oli hävinnyt ovesta, sanoi äiti, hetken yskittyään:

— Kyllä hän ajattelee.

Pekka jäi katsomaan häneen, toisessa kädessä kahvikuppi, toisessa sen vati, laitoja myöten täynnä kahvia.

— Mitä? sanoi hän henkeä pidättäen.

Emäntä naurahti.

— Sitä samaa vain mitä Pekkakin.

— Niinkös emäntä luulee?

— Eihän hän raoittanut silmiään. Eikä hän osannut puhua, hän kun muuten aina puhuu ja nauraa. Ja eikö Pekka huomannut, kuinka hän punoitti. Ja se on ollut samanlaista koko tämän viikon.

— Koko tämän viikon? sanoi Pekka ja hörppäsi yhdessä hengenvedossa kahvinsa.

Sitten hän nousi, käveli, ryki ja katsoi ulos. Ranta oli valkoisenaan tuomia ja Yöjärvi välähteli auringossa.

— Juhannuksena ja jouluna minä sitten toimitan emännän kirkkoon, sanoi hän.

— On jo juhannus ja jouluku, sanoi emäntä.

Seuraavana aamuna astui Pekka juhlasaappaissaan everstin eteen. Eversti vietti nykyään päiväkaudet nojatuolissa kirjoitushuoneessa ja vanha palvelija vuoroin pani toiveleja hänen jalkaansa, vuoroin riisui niitä hänen jalastaan, peitteli ja hoiteli häntä. Särky ei hellittänyt yöllä eikä päivällä.

— No? sanoi eversti, kun Pekka pysähtyi ovensuuhun.

Pekka esitti asiansa kangertamatta. Eversti oli hänen puhuessaan tarttunut tohveliinsa, ikään kuin viskatakseen sen häntä kohti.

Vai niin, vain niin, vai pois! pani eversti. — Niin pian kun teistä alkaa olla jotakin hyötyä, niin pois. Kyllä kartanon leipä kelpaa niin kauan kuin ei olla työmiehiä, mutta sitten heti pois. Vai naimisiin — no, olisihan talossa tilaa kahdelle siinä missä yhdellekin. Vai itsenäiseksi — ei suomalaisesta ole itsenäiseksi, renki se on!

Pekka oli vuosien kuluessa totuttanut itsensä siihen, ettei hän sanonut everstiä vastaan ja nytkin hän puhui ikään kuin ei olisi kuullut everstin vastaväitteitä. Kun hän mainitsi Siironmaata, nousi eversti seisolleen ja hänen valkoiset kasvonsa vääntyivät.

Oletko sinä hullu! huusi hän. — Siironmaa ei ole mikään torppa, vaan talo. Siironmaa maksaa rahaa. Huomenna sinä tulet ja kysyt, enkö minä sinun renginsäästöistäsi luovuttaisi sinulle Yölintua ...! Vai Siironmaan tyttären aiot naida. Ja mitä se muuttaa asiaa?

Eversti nauroi häijysti ja viittasi kädellään. Kun hän hetken perästä katsoi, oli Pekka astunut pari askelta likemmä.

— Minä en enää jää kartanoon. Olen kolmetoista vuotta tehnyt täällä työtä ...

Eversti vaipui istumaan ja heristi nyrkkiä häntä kohti.

— Mene! huusi hän. — Minä pääsen vielä liikkumaan. Kyllä minä vielä voin pitää rengit kurissa. Aja hänet ulos! huusi hän palvelijalle. — Mene helvettiin siitä!

Pekka oli päässyt eteiseen, kun everstin kengät kolisivat seinään. Tuskissaan väännellen makasi Yölinnun herra tuolissa. Vanha palvelija laski lääkepisaroita, joita pudotti lasiin.

— Nuo, nuo tulevat, äänteli eversti itsekseen. — Ne ovat salaa saaneet siivet ja tulevat ja vaativat vapautta. Ne tulevat ja ottavat maan.

Everstin suljettujen silmien edessä häämötti kuva joistakin harmaista ihmisistä, jotka kiipesivät ylös vuorta ja päästyään harjalle rupesivat kaatamaan metsää ja kuokkimaan maata. Heillä oli kirveet ja kuokat. Heillä oli voimia. Heitä oli paljon.

— Mene hakemaan takaisin se lurjus, sanoi hän palvelijalle. — Se, se joka läksi täältä. Heti paikalla.

Kun Pekka taasen seisoi everstin edessä, sanoi eversti:

— Lähde Siironmaan sydänmaahan ja rakenna talo uudelleen. Ja sitten: pois, pois minun silmistäni...

Mutta Pekka ei lähtenyt.

Eversti aukoi ja sulki nyrkkiään. Raivoissaan käski hän palvelijaa ajamaan ulos renkiä. Pekka astui vain likemmä. Hän tuli juhlallisena ja liikutettuna. Hän ei saanut sanaa suustaan. Vihdoin hän ojensi everstille kätensä.

Eversti tarttui käteen.

JOULUKIRKKO

Kirkonkylä oli sytyttänyt joulukynttilänsä keskelle talvisia aukeita, ja kirkko säteili täydessä juhlavalais-tuksessa. Poljetussa lumessa ulkopuolella astelivat viinakauppiaat lämpimäkseen, ja syödä rouskuttivat hevoset, loimi selässä, kaurapussi köytettynä pään ympäri. Sisäpuolella istuivat ihmiset talvitamineissaan ja katselivat suitsuavia kynttilöitä, joilla he olivat valais-seet temppelinsä. Sisällä oli vieläkin kylmempi kuin ulkona, ja ulkona oli pakkanen, talvi oli tullut kovana alun pitäen.

Kylmästä huolimatta oli kirkko täynnä väkeä. Suuret virsikirjat auki penkkipöydillä istui väki viluisena ja juhlallisena hengityksen suitsutuksena noustessa ilmaan. Vähitellen kuitenkin lämpeni.

Etupenkissä istui Yölinnun armo kahden vanhemman tyttärensä kanssa. Hänet nähtiin nykyään yhä useam-min yhteisen kansan jumalanpalveluksissa, hän ymmärsi jo kielen ja puhuikin sitä. Hän oli ruvennut nöyrästi ja ystävällisesti seurustelemaan ihmisten kanssa. Nyt kat-seli hän korkeita, juhlallisia kynttilöitään, jotka paloivat alttarilla ja saarnatuolissa. Kauniston herrasväestä ei ollut kirkossa ketään, mutta penkki ei silti ollut tyh-jänä. Alakartanon tyttäret, postineiti ja muita köyhem-piä herrasväistä nähtiin etempänä yhteisen kansan jou-kossa. Jokainen seurasi jumalanpalveluksen ohella omien kynttilöidensä palamista ja vertasi niitä muiden kynt-tilöihin. Vanhan tavan mukana ei yhdestäkään asumuk-sesta jouluaamuna tultu kirkkoon tyhjin käsin, vaan jokainen perhekunta toi tullessaan valoa Jumalan huo-neeseen ja asetti kynttilät määrättyyn paikkaan puu-

jalkaan, joka otettiin esille joulupyhiksi. Kartanot valaisivat alttarin ja kuorin, talonpoikaistalot kokonaisia ikkunoita. Yksin kellotapuln kynttilöilläkin oli määrätty lahjoittajansa. Harttu sai jouluksi torniinsa neljätoista kaunista kynttilää, joita varten hän itse oli tehnyt lujat puutelineet. Entinen Siironmaan emäntäkin oli nyt kirkossa. Hänet oli tuotu kantamalla, kaksi miestä oli ollut nostamassa häntä reestä. Hän ei istunut Siironmaan penkissä — siinä oli vierasta väkeä —, hänet oli asetettu saarnatuolin alle, josta sekä näki että kuuli. Hän istui tyttärensä rinnalla ja ilo ja onni säteilivät hänen kasvoistaan. Äiti ja tytär katselivat ikkunaa kuorin oikealla puolella, jossa heidän kynttilänsä paloivat. Miesten puolella ovensuussa istui se, josta he kiittivät Jumalaa, joka oli tehnyt heidät onnellisiksi: Pekka.

Pitkän virren aikana ennen saarnaa kävi tuntio niistä-mässä kynttilät. Hän varisti karret läkkituoppiin, jota hän kuljetti vasemmassa kädessään ja josta kaiken aikaa nousi kynttilänsydämien käry. Kirkko hulmahti kynttiläin niistämisen jälkeen täyteen loistoon. Miesten puolella syntyi liikettä. Piti ennen saarnaa käydä katso-massa hevosia. Pikkupojat kopistelivat uusissa saap-paissaan miesten perässä, mutta pakkanen ajoi heidät takaisin kirkkoon ja he jäivät pääkäytävälle vuoroin katsellakseen alttaritauluun ja hopeisiin haarakynttilä-jaikoihin, vuoroin urkulehterille, josta soitto pauhasi alas kirkkoon. Lukkari alkoi värssyt lujalla äänellä ja jätti sitten naiset veisaamaan. He veisasivat hartaasti ja venytellen ja lisäsivät taitavasti erinäisiin kohtiin liver-ryksiä. Kynttilöihin muodostui pian taasen karsi, liekit himmenivät, pitenivät ja kävivät lepattaviksi. Kun mie-het virren loppupuolella palasivat paikoilleen, tuli ovista viima, joka kallisti liekit pitkiksi, viistoiksi pii-keiksi.

Naisten puolella sattui joku kääntämään kasvonsa viimaan päin. Samassa jäivät katsojan silmät tuijotta-maan mieheen, joka päättä pitempänä muita asteli pää-käytävää pitkin alttaria kohti. Jo käänsi toinen ja kol-mas naisista kasvonsa tulijaa kohti. Mies astui pää kumarassa, ikään kuin hän olisi ollut menossa ehtoollis-pöytään. Kynttilöiden lepattavassa valossa välähteli

hänen paljastettu päänsä. Hänellä oli punaiset hiukset. Koko naisten puoli oli kääntynyt ja joka silmäpari tähtäsi tulijaan.

Yölintu! lausui entisen Siironmaan emäntä ja hänen sanansa kuului kauas kirkkoon, sillä hän oli lausunut sen ajatuksissaan, huomaamatta, että oli Herran temppelissä.

Hänen tyttärensä toisti sanan ja nousi seisomaan.

— Yölintu! ääntelivät keski-ikäiset naiset pitkin kirkkoa.

— Mitä? kysyivät vanhat vaimot ja kävivät levottomiksi, ikään kuin murhamiestä olisi mainittu. — Onko se Yölintu? Onko Yölintu tullut takaisin?

Ja kaikki seurasivat henkeä pidätellen miestä, joka astui alttaria päin. Hän käveli niinkuin ei hän olisi nähnyt mitään ympärillään ja niinkuin hänen vain olisi pitänyt päästä päämääräänsä. Kun hän tuli Yölinnun penkin kohdalle, näki hän siinä kolme mustapukuista naista. He eivät kuulleet hänen tulevan, sillä heillä oli päässä paksut bahytit. Vanhin naisista nojasi päätään penkkipöytään. Ei voinut tietää, nukkuiko hän vai rukoiliko.

Kuinka hän oli vanhentunut!

Tulija astui hiljaa penkkiin, painoi hänkin alas päänsä ja purskahti itkuun. Hän itki niin väkivaltaisesti, että nyyhkytys kävi läpi kirkon, kesken virrenveisuun.

Äiti hänen vieressään avasi silmänsä, tunsi hänet heti ja suhtautui häneen tutusti kuten se tekee, joka ei hetkeäkään ole epäillyt hänen tuloaan eikä lakannut sitä toivomasta. Hän laski kätensä pojan pääläelle, koetteli olkapäätä, antoi sormiensa solua alas käsivartta, otti voimakkaan käden ja vei sen suutaan vastaan. Pitäen sitä sillä tavalla painui hän rukoilemaan.

Koko seurakunta näki tämän. Muutamat naiset nousivat seisomaan ja tuijottivat kuin tuomion enkelit Yölinnun penkkiin. Siironmaan emäntä hymyili ja puserteli ristittyjä käsiään vastatusten. Siunausten tulva tuntui hänen silmistään vuotavan äitiä ja poikaa kohti. Ankarat seisijat naisten puolella lauhtuivat hekin ja painuivat penkkeihin. Ennen pitkää nyyhkytti koko naisten puoli. Vieraan tulo oli tehnyt sellaisen vai-

kutuksen, että harva kirkkokansasta huomasi tavanmukaisen yhteensoiton ennen saarnaa jäävän pois. Ilman edelläkäynyttä kellonsoittoa nousi pappi jalkavirren aikana saarnatuoliin. Yölinnun rouvan haarakynttilät valaisivat vanhan rovastin kulunutta turkin kaulusta kovia liperejä ja sileiksi ajettuja, ystävällisiä kasvoja. Sielunpaimen oli nähnyt liikutuksen seurakunnassa ja hänen leukansa värisi niin, että hän vaivoin sai alkurukoukset luetuiksi. Vähitellen hän kuitenkin vahvistui ja saattoi voimakkaalla äänellä ryhtyä epistolalan tekstiin.

»Kansa joka pimeydessä vaelsi, näki suuren valkeuden, ja jotka asuivat kuoleman varjon maassa, niiden ylitse se kirkkaasti paistaa. Sinä lisäät kansaa ja lisäät hänelle iloa; sinun edessäs iloitaan niinkuin saaliinjaossa iloitaan. Sillä sinä olet heidän kuormansa ikeen, heidän olkainsa vitsan ja heidän vaatiansa sauvan särkenyt, niinkuin Midianin aikana. Sillä kaikki sota ja meteli ja veriset vaatteet pitää poltettaman ja tulella kulutettaman. Sillä meille on lapsi syntynyt ja poika on meille annettu, jonka hartioilla herraus on, ja hänen nimensä kutsutaan Ihmeellinen ...»

Rovasti pysähtyi. Kirkko väreili oudon liekehtimisen vallassa. Kynttilät paloivat pitkällä karrella, savusivat ja loimottivat. Seurakunta, joka seisaltaan kuunteli jouluepistolaa, näki sekin punerruksen seinillä ja päätteli aamuruskon osaavan sisään ikkunoista. Tosin ei vielä olisi pitänyt olla aamuruskon aika. Tuulikin oli alkanut käydä. Kohisi. Ruutujen raoista kävi viimeen henki. Kynttiläin liekit venyivät pitkiksi ja sinisiksi. Rovasti koetti jatkaa.

— Palaa, palaa! vihlaasi äkkiä lapsen huuto läpi kirkon hiljaisuuden.

Ihmiset rupesivat levottomina kääntelemään päitään. Kohina yltyi.

— Tuli on irti!

— Kellotapuli palaa!

Turhaan nosti vanha rovasti kätensä ja koetti tyyntäytää seurakuntaa.

— Me olemme kaikki Jumalan kädessä, yritti hän. — Olkaa alallanne, rakkaat sanankuulijat, muuten sotkette toisenne.

Kukaan ei kuunnellut häntä. Korvia särkevä töminä täytti kirkon, kun koko kirkkokansa syöksyi oviaukkoja kohti. Ihmiset huusivat, työnsivät ja survoivat toisiaan. Väkevämmän oikeus vallitsi. Heleä loimu hohti sisään, kun ovet avattiin. Vedossa sulatti kynttilöiden liekki toista puolta kynttilässä ja tali valui pisarrellen lattialle. Rovasti tuli alas ihmisjoukon luo ja koetti puhua. Lapset ja vanhat naiset seurasivat häntä sakaristoon. Tulen kohina yltyi yltymistään. Huudettiin. Joku lapsi itki. Helisten putosi ruutuja permannolle. Sakaristosta kannettiin kirkon kalleuksia. Suntio tuli alttarin eteen, otti hopeiset kynttilänjalat, irroitti kynttilät ja tukahutti liekin sormiensa välissä.

— Mitä te, hyvät ihmiset, siinä istutte! huusi hän kahdelle naiselle, jotka viipyivät saarnatuolin alla. — Palatte te, jollette lähde.

Hän ei kuullut, mitä naiset sanoivat, hän kiiruhti sakaristoon. Toinen istui levollisena paikoillaan, toinen seiso i ja tuijotti ovea kohti, mistä lieska loimusi.

He olivat nähneet ihmisten pakokauhun vallassa lainehtivan ovelta ovelle. He olivat nähneet Yölinnun punatukkaisen herran taluttavan äitinsä ja sisarensa sakariston tietä pois kirkosta. Yölintu oli vielä kerran juossut kirkkoon, ottanut käsipuolesta ontuvaa postineitiä ja Alakartanon tyttäriä ja vienyt heidät samaa tietä. Äiti ja tytär olivat nähneet nuorten ihmisten nyrkkivoimalla työntävän tieltään vanhoja. Huudoista he kuulivat, että kellotapuli paloi ja että kipunat olivat sytyttäneet kirkon katon. Tikapuut havaittiin lahoiksi, niitä piti paikkailla ennenkuin päästiin nousemaan katonharjalle. Naiset saarnatuolin alla eivät hätäilleet.

— Kyllä Pekka tulee, sanoi äiti turvallisesti.

Tyttären silmät olivat savusta ja tuijottamisesta kipeät. Hänen luottamuksensa horjui, mutta hän koetti yhä vaieta ja odottaa.

— Kyllä hän tulee, sanoi äiti. — Hän tietää, ettei meillä ole täällä mitään hätää.

— Katto palaa, sanoi tytär.

— Eiköhän sitä saada sammumaan.

Tulen kohinaan sekaantui miesten huutoja, koirain ulvontaa, kulkusten soittoa ja ruokakellojen pauketta.

Äkkiä suljettiin kirkon ovet ulkoapäin. Se tapahtui vedon vuoksi, mutta naiset luulivat, että heidät teljetäisiin kirkkoon palamaan. Tytär karkasi ovelle. Hän sai sen auki, se ei ollut lukossa. Kellotapulit kuumotti tulisena patsaana. Liekit nousivat tyynessä pakka-ilmassa suoraan taivasta kohti. Rakennuksen luuranko erottautui valuvan kullankeltaisen ja punan joukosta ylhäältä hamaan alas asti. Kellot riippuivat kuin kaksi jättiläiskokoista veripisaraa, jotka minä hetkenä hyvänsä voivat tipahtaa. Koko tapulin luuranko huojui. Pelastamistyö oli kohdistettu kirkkorakennukseen. Miehiä nousi ja laski sen katolle. Vettä hilattiin astioissa nuorien avulla ylös. Nelistämällä tuli ja meni hevosia rannan ja kirkon väliä. Naiset seisovat ketjuna pellolla lumessa, ojennellen toisilleen vesisankoja ja lumella täytettyjä koppeja. Aamuhämärässä punoittivat hanget ikään kuin olisi satanut verta.

Tyttö näki tämän kaiken yhdessä silmänräpäyksessä. Hänen täytyi huivillaan suojella kasvojaan kuumuudelta.

— Pekka! huusi hän kaikella voimallaan. — Pekka!

Hän ei tuntenut omaa ääntään. Kukaan ei kuunnellut häntä. Hän ei voinut liikkua portailta, sillä huojuvasta kellotapulista sateli hirrenpäitä ja kekäleitä. Hän tarttui esineeseen, jonka joku paetessaan oli pudottanut. Se oli paksu kinnas. Hän tähtäsi sillä miesjoukkoon, joka hääri tikapuiden juurella. Mutta se ei osunut likellekään.

— Kirkossa on ihminen, joka ei pääse kävelemään. Hän palaa, jollette tule auttamaan... ! Pekka! Pekka! Äiti ei pääse liikkumaan!

Ei kukaan kuullut.

Tyttö karkasi takaisin kirkkoon. Katosta tunki jo sisään savua ja ikkunanpieli oli syttynyt palamaan. Silmäterät, joilla äiti häneen katsoi, välkkyivät oudosti.

— Minä kannan teidät! sanoi tytär. — Ottakaa kiinni kaulasta.

— Et sinä jaksa, hyvä lapsi.

— Me palamme täällä.

— Kyllä Pekka tulee.

Mutta äiti ei itsekään enää uskonut sanoihinsa.

— Ottakaa kiinni kaulasta... ..

Et sinä jaksa . . .

— Mitä te painaisitte.

— Minä olen pitkä ihminen.

Tytär nosti hänet syliinsä. Veri tuli kuumasti hänen poskilleen. Hän sai sairaan ulos penkistä peräkäytävälle, mutta siinä hänen täytyi päästää alas taakkansa. Äiti tarttui kiihkeästi hänen kaulaansa ja he yrittivät taasen liikkeelle. Kellotapuli romahti alas, kellot päästivät kaamean sihahduksen, kun ne koskettivat maata. Kekäleitä ja parruja lenteli.

— Lähde, lapseni, sanoi äiti ja pudotti itsensä permannolle. — Ehkä Jumala kutsuu minua. Mikäs minun on kuolla kirkossa. Kun menette yhteen Pekan kanssa, niin pitäkää huolta lapsista. Ottakaa isäkin luoksenne . . .

— Minä en jätä teitä. Minä kannan teidät...

Mutta äiti ei enää auttanut häntä hänen ponnistuksissaan. Turhaan tytär pyyteli ja tuskitteli. Äiti vaipui rukouksiin eikä kuullut häntä. Katto tuli alas keskelle kirkkoa. Vettä vuoti pitkin seiniä. Tytär karkasi taasen ovelle huutamaan apua. Äiti jäi tuijottamaan liekkiin ja hänestä tuntui siltä kuin hänen olisi pitänyt lähteä päästämään eläimiä tarhasta. Hänen kotinsa paloi. Väki oli ruishalmeella. Hän tiesi, että isännällä oli rahoja, mutta hän ei tietänyt, missä ne olivat. Hän ei uskaltanut lähettää lapsia luotaan. Koko sydänmaa syttyi tuleen. Hän juoksi aitannurkalle tähyilemään tielle, eikö leikkuuväkeä kuuluisi. Kipunat lensivät matkojen takaa. Katto toisensa perästä rupesi savuaamaan. Tytär tuli juosten pihamaalle. Hänen hiuksensa olivat hajallaan. Hän kierteli huivia käsissään, itki ja lankesi polvilleen äidin eteen. Hän puhui jotakin, rukoili anteeksi jotakin ja karkasi hekkeihin. Äidin täytyi hänet pelastaa! Hän näki hänen hiustensa heilahtelevan liekkien keskellä. Hän tarttui kirkon penkkiin ja nosti itsensä pystyyn. Jaloissa pisteli, ikään kuin hän olisi astellut veitsenkärjillä. Hän juoksi huojuvaa maata pitkin eikä tietänyt, oliko hän Siironmaan pihamaalla vaiko kotipitäjänsä kirkossa. Hän tiesi vain, että hänen piti pelastaa tyttärensä. Hän hyppäsi palavien kekäleiden yli.

— Marjaana, Marjaana! huusi hän.

Hänen lapsensa tuli häntä vastaan. Hän oli ilmielävänä hän oli pelastettu! Äiti vaipui syvälle maahan, sitten hänet nostettiin korkealle ylös. Sen jälkeen ei hän enää tietänyt mistään.

Hän pääsi tajuihinsa maantiellä keskellä lumisia peltoja. Häntä kannettiin ja Jahanna käveli hänen viereensä.

— Pekka! sanoi hän ja painoi kädellään niskaa, jonka ympärillä hänen käsivartensa oli. — Tiesinhän minä, että Pekka tulisi.

Mutta se ei ollut Pekka. Se oli Yölintu, kartanon nuori herra. Hänen äitinsä oli hänet lähettänyt. Pekka seisoj väkevinten miesten kanssa rannassa ja nosti vettä. Siinä työssä ei kukaan vetänyt hänelle vertoja.

Kun emäntä kuuli, kenen sylissä hän oh, kävi hän äänettömäksi ja pani silmänsä kiinni. Avatessaan ne näki hän lumisia nuoria mäntyjä ja hangen, jolle oli singonnut kekäleitä. Aamurusko kulki kelmeänä viiruna taivaanrannalla. Hänen käsivartensa lepäsi hartioilla, jotka olivat väkevät kuin Pekan hartiat. Mutta niskassa, vieraan lakin alla olivat punaiset hiukset. Hänen teki mieli silittää niitä.

— Mihin minua viedään? kysyi hän.

— Pitäjäntuvalle, vastasi tytär ja pyyhki kasvojaan.

— Me olisimme tahtoneet kartanoon, sanoi herra.

— Pitäjäntupa on likempänä, ehätti tytär sanomaan.

— Ja siellä on meidän hevonen.

Yölinnun herra nousi raskaasti hengittäen mäkeä.

— Olenko minä kävellyt? sanoi emäntä äkkiä.

— Olette.

— Kävelinkö minä tosiaan?

— Kävelitte.

— Mutta miksen minä nyt voi kävellä?

— Ehkä te voitte.

— Kyllä minä jaksan! huudahti nuori herra ja läksi juoksemaan.

Emäntä sitaisi kädellään hänen hiuksiaan. Portaiden edessä pyrki hän maahan. He ottivat häntä käsipuolesta ja taluttivat. Ja hän käveli. Porstuan läpi ja tuvan kynnyksen yli päästyä pyysi hän, että he päästäisivät hänet irti. Hän käveli yksinään kuten lapsi, joka käsi-

varsillaan ylläpitää tasapainoa. Kaikki jotka pitäjän-
tuvalla olivat, näkivät sen ja ihmettelivät.

Avarassa huoneessa oli koolla paljon väkeä. Toiset
seisoivat pystyvalkean ääressä lämmittelemässä, toiset
availivat penkillä kirkkoeväitään. Viinanmyyjä liikkui,
kädessä puolenkorttelin mitta, miesten joukossa. Kun
Yölinnun herra saapui Juurikk'ojan väen kanssa, oli
tuvassa hetkisen hiljaista. Ainoastaan suuret puut pauk-
kuivat palaessaan. Mutta nuori herra rupesi samassa
ystävällisesti puhumaan oikealle ja vasemmalle ja pian
täytti puheen sorina tuvan. Olikin yllin kyllin puheen
aihetta.

Tulipalo oli saanut alkunsa siitä, että Harttu oli jät-
tänyt kynttilänsä palamaan tapuliin ja lähtenyt Ranta-
krouviin. Hänen piti ottaa vain pari ryyppyä, mutta hän
unohti koko yhteensoiton ennen saarnaa ja joi itsensä
täyteen humalaan. Ei hän niin äkkiä olisi humaltunut-
kaan, jollei hän olisi sekaisin ottanut niin monta ainetta.
Kynttilät paloivat sill'aikaa loppuun puisissa jaloissaan
tapulissa, kynttilänjalat syttyivät tuleen ja levittivät
liekkiä eteenpäin. Harttu ei tälläkään hetkellä tietänyt,
mitä hän oli matkaansaattanut. Hän makasi Rantakrou-
vin piikatyön sängyssä, liikkumatta kuin tukintynkä.
Tästä kaikesta riitti kirkkokansalla puhumista. Pekka
syöksyi äkkiä, vaatteet kuin jäähän valettuina, tupaan.
Hän oli niin kiihdyksissään, että hän kaikkien nähden
tarttui morsiamensa käteen, istuutui hänen viereensä ja
rupesi kyselemään, eivätkö kartanon miehet olleetkaan
tulleet kantamaan emäntää palavasta kirkosta. Kun hän
sitten kuuli emännän kävelleen omin voimin, ymmärsi
hän, että kaikki oli ollut sallittua.

Sitä myöten kuin sammutustyö päättyi, kerääntyi pitä-
jäntuvalle väkeä. Sanoma Jaakko-herran palaamisesta
oli sekin levinnyt kautta kirkonkylän ja pitäjän herras-
väetkin ajoivat helisevin kulkusin paikalle. Yölinnun
eversti, joka ei vuosiin ollut liikkunut ulkopuolella kar-
tanonsa piiriä, oli puetuttanut itsensä juhla-vaatteisiin
ja antanut everstinnalle käskyn, että jouluherkut oli
lähetettävä kestitykseksi pitäjäntuvalle. Kun eversti
ja everstinna ajoivat suitsuavan kirkon ohitse, tapasivat
he tiellä Alakartanon tytöt ja heidän isänsä. Lippi ei

tahtonut saada selkoa, mikä kokko paloi pellolla. Hän huusi ja huitoi, kaatui ja nousi. Hän oli koko tulipalon ajan maannut kotona parhaimmassa jouluhumalassa ja heräsi siihen, että tytöt huusivat hänen korviinsa Jaakon nimeä. He itkivät, nauroivat ja syleilivät toisiaan ja äitiään. Lippi nousi istumaan ja lupasi tappaa heidät, kun he näin törkeästi tekivät pilkkaa vanhasta isästään. Mutta kun hän vihdoin ymmärsi, että he puhuivat totta, eivät mitkään kuparisevät olisi voineet pidättää häntä vuoteessa. Hänen täytyi saada omin silmin nähdä Jaakko! Ja hän nousi ja kulki vuoroin pystyssä, vuoroin nelinryömin eteenpäin. Kellotapuln suitsuavilla raunioilla hän lämmitteli käsiään ja pani ankarasti sitä vastaan, että kirkko oli palanut. Tämä oli jokin kokko, ei toki kirkko niin pala. Eversti otti hänet rekeensä. Hän nukahti paikalla ja pitäjäntuvan portaiden edessä korjasi Jaakko hänet selkäänsä kuin sammakon ja vei tupaan.

Jouluaamu muodostui nyt niin juhlalliseksi ja iloiseksi, etteivät herrat metsästysretkiensäkin sarjasta olisi voineet löytää yhtään sen vertaista juhlaa. Kahvi keitettiin muuripadassa, joka veti kaksi saavia. Sitä juotiin tuopeista, puoli tuopeista ja kortteleista.

Herrat sopivat kaikki vanhat vihansa. Yölinnun eversti ja Kauniston patruuna antoivat toisilleen liiketuksen vallassa suuta. Yölinnun nuorin tytär ehdotti lähempää tuttavuutta postineidin kanssa. Yläkartanon ja Alakartanon rouvat seisoivat rinnatusten ammentamassa kirkkokansalle kahvia padasta, jolla sitä oli tuotu tupaan. Lippi ja Kauniston herra tahtoivat tanssia, mutta heidän jalkansa eivät kannattaneet.

Rovasti, joka leuka täristen oli katsellut Herran ihmetöitä seurakunnassa, nousi, ryki ja teki ehdotuksen. Koska saarna oli jäänyt pitämättä kirkossa, voitaisiin se pitää täällä. Tiedettiinhan, että Herra oh läsnä siellä, missä kaksi tai kolme kokoontui Hänen nimeensä... Lippi ja Kauniston herra, jotka halailivat toisiaan ja Jaakkoa penkillä pöydän takana, huusivat, ettei mitään saarnaa tarvittu, oli juhlallista muutenkin. Mutta heidän sanoilleen ei annettu arvoa, he keikahtivatkin

samassa penkille ja heille tehtiin tilaa, niin että he saivat nukkua. Kaikki muut hyväksyivät rovastin ehdotuksen. Tuvassa hiljeni. Pappi asettui pöydän eteen ja tuntio aloitti käheällä, voimakkaalla äänellä:

»Koko maailm' iloit' mahtaa.»

NINIVEN LAPSET

Ensimmäinen painos ilmestyi 1915

KUNNALLISNEUVOS JA HÄNEN JOUKKONSA

Nyt siis ehkä vihdoinkin saisi hiukan nauttia elämästä!

Siltä ainakin tuntui. Ståhlen perhe oli päässyt kaukaisten toiveittensa perille ja heräsi eräänä elokuun viimeisen päivän aamuna Suur-Kaupungissa. Tai oikeastaan heräsivät kunnallisneuvos ja hänen rouvansa maalaisen tapaansa varhain — lapset, Sela, Otteli, Leo ja Daniel olivat maallakin tottuneet nukkumaan ja nukuivat tietenkin matkasta väsyneinä pitkälti.

He olivat siis nyt todella suurkaupunkilaisia, sekä kunnallisneuvos että mamma ja lapset, koko joukko! Syvälahti heräsi siellä kaukana kymmenien peninkulmien takana aamuaskareihinsa, maitorattaat jyristivät mäkeä alas matkalla meijeriin, ja ruokakello kutsui väkeä vainiolle, mutta Syvälahden entinen herrasväki heräsi Suur-Kaupungissa ja kuului jo Suur-Kaupunkiin. Uuden uutukainen kaupunkilaishuoneisto ilakoi tulvillan syyskesän aurinkoa, ja tutut huonekalut, jotka läpi vuosien olivat ympäröineet perhettä vanhassa maalaishuonekodissa, tervehtivät sitä nyt siinä uudessa ympäristössä, missä se oli kulkeva uusia kohtaloja kohti. Kai siis vihdoinkin saisi hiukan nauttia elämästä. Sitten suurlakon kunnallisneuvos oikeastaan oli elänyt irrallaan maatilastaan. Turhaan ponnisteltuaan sopusointuun uusien olosuhteiden kanssa oli hänessä vähitellen kypsynyt halu päästä eroon kaikesta. Hänen vaimonsa oli pannut vastaan. Hänelle oli elämä joka paikassa samaa: työtä ja taistelua. Ja sitä hän sen pitikin olla. Hän oli kiintynyt maatilaan, johon Voldemar Ståhle oli tuonut hänet aivan

nuorena rouvana naapuripitäjän komeimmasta kartanosta. Täällä olivat heidän lapsensa syntyneet, tänne olivat heidän vainajansa haudatut ja täällä saivat hekin kerran levätä sireenipensaiden alla. Vuosikausia oli kunnallisneuvos koettanut tehdä vaimonsa mieliksi. Ennenaikainen vanhuus oli hänet yllättämäsillään, kun rouva vihdoinkin ymmärsi, että lasten menestys vaati toista ympäristöä kuin se yksinäinen maaseutu, joka oli antanut hänelle työtä ja elämänsisältöä.

Niin he siis vihdoinkin olivat Suur-Kaupungissa. Kunnallisneuvos tunsikin koko olennossaan outoa iloa ja voimaa. Oli todella jotakin säteilevää ja sähköistä tuossa valkoisessa kaupungissa, jonka taloryhmien lomiin meri soudatti ystävällisiä sinisiä lahdelmiaan. Kolmannesta kerroksesta katsoen, missä kunnallisneuvoksen huoneisto sijaitsi, lepäsi kaupunki lauhana ja hymyilevänä jalkojen juuressa, näyttäen ojentelevan iloa oikealle ja vasemmalle, iloa kaikille niille sadoille ja tuhansille, jotka niitä kaupungiltaan pyysivät. Rakennukset olivat ryhmittyneet valkoisen kirkon ympäri ylpeissä, säännöllisissä ryhmissä. Tomun, asfaltinhajun ja katumelun täyttämä ilma oli kuin kyllästetty ärsyttävällä elämällä. Puissa, jotka muodostivat rykelmiä siellä täällä kaupungissa ja pitkin sen laitoja, hehkui se oudon tumma vihanta, mikä kokoontuu kasviin ennen lakastumista. Vaikka kunnallisneuvos oli päättänyt ensi työkseen Suur-Kaupungissa levätä perinpohjin kaikesta vaivannäöstä, ei häntä enää lainkaan väsyttänyt. Päinvastoin hänessä liikehti iloinen odotus ja jännitys — se ei ollut työnhalua. Se oli halua katsella ihmisiä, kävellä kaduilla, olla mukana huveissa ja ravintoloissa. Sanalla sanoen: hänen teki mieli nauttia elämästä. Tuntui suorastaan siltä kuin hänelle olisi tullut uusi nuoruus.

Rouva Stähle oli alistunut kohtaloonsa ja suoritti pääasiassa samoja tehtäviä kuin Syvälahdessakin. Hänen kasvonsa olivat iloiset, kun hän näki kaikkien muiden iloitsevan. Mutta hänen ilonsa oli toisenlaista kuin heidän, ja jonkin kerran hän hymähtäen sanoi, että suurissa kaupungeissa aina on viettelyksiä ja vaaroja. Onneksi ei hänellä ollut aikaa miettiä eikä ikävöidä, talon kuntoonpano antoi paljon työtä.

Ikään kuin omatunto olisi syyttänyt häntä jostakin, toi kunnallisneuvos vaimolleen yhä uusia ja uusia todistuksia siitä, että oli käynyt juuri niinkuin täytyi käydä. Kartano oli myyty juuri viime tingassa. Ei ostaja eikä paikkakunta — eikä edes mammakaan — tietäneet, missä tilassa Syvälahden asiat olivat. Ei ollut suinkaan helppoa saada kirjoja siihen kuntoon, että ne saattoi näyttää ostajalle. Ja lapset — eihän yksinäisyys maalla sopinut heille. Olihan Danielin koulunkäynti pikkukaupungissa tullut mahdottomuudeksi.

Nyt oli ainoa varsinainen huoli vain siitä, että saisi pääoman sijoitetuksi. Muutamat yritykset kuuluivat tuottavan 8 ä 10 prosenttia. Saadapa pääoma tuottamaan sellaista korkoa. Mutta siitä pulasta auttaa mais-teri Bernhard, jahka hän palaa ulkomailta. Mikä onni, että oli sellainen ystävä kuin Bernhard Blundh! Mikä onni, että oli saanut yhdeksän vuotta istua koulunpenkillä rinnan Bennu-pojan kanssa. Bennu-pojasta oli kasvanut suuri mies ja kansansa hyväntekijä. Hänen kauttaan avautuvat Suur-Kaupungin hienoimmat piirit tällaisille pahaisille maalaisserkuille kuin Voldemar Ståhle ja hänen joukkonsa. Kunhan Bernhard Blundh vain saapuu matkaltaan.

Tietenkin elämä Suur-Kaupungissa tulisi kalliimmaksi kuin Syvälahdessa. Pienestä palveluksesta, mikä maalla kuitattiin suurkiitoksella, piti täällä panna likoon viisi-kolmatta penniä. Mutta tämän kaiken oli kunnallisneuvos toki ottanut lukuun. Paitsi itse pääomaa, mikä väliaikaisesti oli talletettu pankkiin, oli juoksevilla tilillä sievoinen summa satunnaisia menoja varten. Huonekaluvarastoa piti täydentää — täytyi olla valmis vastaanottamaan hienointa Suur-Kaupunkia — ja vaatteita tarvitsivat he kaikki. Mamma oli siellä maalla itsepin-taisesti kiinnittynyt lampaanhoitoonsa, ja moni kaunis kangas olikin kudottu Syvälahden keittiökamarissa. Mutta kaupungissa ja varsinkin Suur-Kaupungissa oli aivan toisia vaatimuksia. Ei siellä kuulunut naiselle kelpaavan oikeastaan muu kuin silkki. Vaikkei mamma omasta puolestaan välittänyt, niin täytyi hänen käydä hyvin pukeutuneena lasten tähden. Lasten tulevaisuus

saattoi suorastaan riippua siitä. Esimerkiksi se, kenen kanssa tytöt joutuisivat naimisiin.

Tietenkin he pian joutuvat naimisiin. Suurempaa onnea isä toki ei voinut tyttärilleen toivoa. Ja tytöt ansaitsivat tämän onnen. He eivät olleet mitään uuden ajan tyttöjä, jotka eivät osaa neuloa kiinni nappia, kun se on lähtenyt irti, he osasivat keittää ja neuloivat omat vaatteensa. Ylioppilaslakkia ei heidän kunnianhimonsa milloinkaan ollut tavoitellut. He saattoivat tehdä miehen onnelliseksi. Kunnallisneuvos näki silmissään Selän ja Ottelin kodit, ikään kuin hän jo olisi niissä käynyt. Hän kuvitteli tähän tapaan.

Hän soittaa ovikelloa jossakin hienossa talossa jonkin hienon kadun varrella. Kaupunkilainen piika, pitsimyssy päässä, tulee avaamaan. »Kyllä herrasväki on kotona. Kaikki voivat hyvin. Kunnallisneuvos tekee hyvin ja astuu sisään.» Jo kuuluu Giselan tai Ottelin tuttu ääni ja kukoistava nainen, hajuvesiltä tuoksuen, karkaa hänen kaulaansa. Hänen yllään on silkkipusero, täyteläisellä käsivarrella välkähtelee kultainen rengas ja hänen äänensä helisee, kun hän pitkän huonerivin läpi huutaa lastenkamariin: »Lapset, lapset, tulkaa nyt katsomaan, kuka täällä on. No joutukaa, joutukaa!» Lapsia tulee neljä... viisi... kuusi. He ympäröivät isoisän, syleilevät ja suutelevat häntä ja näyttelevät nukkejaan ja lelujaan. Heitä riittää polvelle, kaulaan ja seisomaan alhaalle tuolin ympärille. Nyt he tutkivat taskut — löytävät karamellit! Iloa ja riemua! »Lapset, lapset, tehän tukahdutatte isoisän. Pitää olla kauniisti... Päästäkää nyt!» Mennään komeaan ruokasaliin kahvia juomaan. Pöydässä on paljon hopeita ja lasikaapeista näkyy hienoja posliineja. Lapset eivät hetkeksikään jätä isoisää rauhaan. Lasten äiti noutaa lasten isän. Sisään astuu hieno, hyvinvoipa johtaja, joka on syntyisin suurkaupunkilaisesta hienostoperheestä. Kunnallisneuvos tuntee aina jotakin maalaista avuttomuutta hänen seurassaan eikä uskalla puhua vapaasti. Mutta hän ei sitä nurise. Se on juuri niinkuin olla pitää: hänen kauniilla tyttärillään pitää olla hienot miehet, hienommat kuin hän itse. Kahvin jälkeen, kun poltetaan johtajan kalliita sikareja, pääsevät he ehkä jutun alkuun: puhuvat

kannattavista afääreistä ja afääreistä, jotka eivät kannata, korkokannasta Euroopassa ja korkokannasta Amerikassa sekä uusista liikeyrityksistä, joihin mahdollisesti voisi sijoittaa jonkin verran rahoja... Lasten äiti istuu käsitöineen kattokruunun valossa ja lausuu silloin tällöin jonkin sanan herrojen keskustelun joukkoon. Lapset tulevat hänen luokseen. He ovat jo nyrpeitä, heidän on uni. Hän ottaa pienimmän syliinsä, pitelee sitä voimakkailla, valkeilla käsivarsillaan, upottaa kasvonsa lapsen kasvoja vasten, suutelee sitä ja jokeltaa sille, kunnes nousee ja vie sen sievään pieneen sänkyyn makuuhuoneessa. Vihdoin, kun lapsi on riisuttu ja pesty, täytyy isoisän tulla sanomaan hyvää yötä. Kunnallisneuvos astuu huoneeseen, jossa on kallisarvoiset parisängyt, peitettyinä silkillä ja harsoilla, sekä peilipöytä täynnä kaikkea, mitä hieno nainen tarvitsee: hajuvesipulloja, käherrysrautoja, puuterilaatikkoja ja mitä kaikkea ne ovatkaan. Äidin vuoteen vierellä seisoo pieni, verhoilla ympäröity lapsen vuode, ja siellä se jo lepää perheen nuorin pitkässä yöpaidassaan. Johtaja on mennyt huoneeseensa, äiti, lapsi ja isoisä ovat yksin. »Katso nyt, pappa, näitä käsivarsia! Ja entä näitä jalkoja! Ja kuinka se on sinun näköisesi. Ihan totta... Kaikki sanovat!»

Selästä ja Ottelistä saattoi nähdä kauniita unia. He olivat isän ilo ja ylpeys, varsinkin Otteli.

Mitä taas poikiin tuli, niin oli Leosta profeetallisesti sanottu, että hänestä varmaan kehittyy jotakin, kunhan hän vain pääsee oikealle alalleen. Sen oli sanonut pitäjän rovasti, joka oli vakava mies ja Leon kummisetä. Mutta mikä oli Leon oikea ala? Vastaiseksi saattoi ehkä sanoa hänen taipumustensa vetäneen käytännölliselle puolelle, sillä koulussa oli hän aina istunut kaksi vuotta luokalla ja loma-aikoina oli hänellä lisäksi säännöllisesti ollut kotiopettaja. Kerran oli äiti lähettänyt hänet auttamaan kansakoulunopettajaa, kun tämä järjesti lainakirjastoa, mutta työ oli pojasta ollut ikävää. Jos ajat olisivat olleet entiset, olisi kunnallisneuvos koettanut taivutella häntä maanviljelijäksi, varsinkin kun äiti oli niin kiinni kotiturpeessa. Mutta nykypäivinä vaadittiin maanviljelykseenkin erinäisiä taipumuksia ja

lisäksi ammattitaitoa, vieläpä harvinaista luonteenlujuutta. Niitä ei ollut Leolla. Joskus oli tuntunut siltä, kuin hänestä ehkä voisi toivoa insinööriä. Hän oli esimerkiksi rukoilemalla rukoillut, että ostettaisiin auto, jotta hän saisi ruveta autonkuljettajaksi ja ansaita leipänsä sillä tavalla. Mutta sellaista ei isä toki ottanut kuuleviin korviin: eivät toki sivistyneiden ihmisten lapset saattaneet ryhtyä mihin työhön tahansa. Keväällä, kun Leo vastoin kaikkia odotuksia pääsi ylioppilaaksi, oli sekä perhe että kummisetä iloisen hämmästyksen vallassa. Tapahtumasta koitui uusi syy muuttaa Suur-Kaupunkiin: Leo saisi asua kotona valmistautuessaan elämäntehtäväänsä, joka hänelle nyt varmaan pian selviäisi.

Ymmällä olivat vanhemmat jo pitemmän aikaa olleet nuorimmastaan, Danielista. Hänen kehityksensä ei tapahtunut säännöllisesti. Hänen kummisetänsä, tohtori, oli yhdessä rouvansa kanssa aikoinaan lahjoittanut pojalle hopealusikan asianomaista kokoa ja varustettuna asianomaisilla kirjoituksilla, mutta uskoa kummipoi-kansa kykyihin ei hän, kuten rovasti, milloinkaan ollut lujittanut vanhemmissa. Äiti kuitenkin uskoi nuorim-paan poikaansa. Hän muistutti joka suhteessa äitinsä isoisää, everstiä, joka loppuikää viettäessään sukutilal-laan oli yrteillä ja voiteilla lääkinnyt laajan paikkakun-nan väestöä ja jonka hautajaiset olivat muodostuneet niin suurenmoisiksi, ettei sellaisia niillä mailla oltu nähty. Kukaties Danielista tulisi lääkäri. Kunnallisneuvos arveli hänestä mieluummin tulevan maalarin, tai-teilijan. Joskus hän pyysi tohtoria katsomaan piirustus-tuksia, joita Daniel oli tehnyt paperossilaattikkojen kan-siin tai kuistin ikkunoiden ja kaidepuiden kuuraan — tohtori nauroi ja sanoi niitä töherryksiksi. Joskus isä kysyi, mitä tohtori sanoi siitä, että Danielin todistuk- sessa nelosten ja viitosten rinnalla oli pari kymmentä — tohtori nauroi tapansa mukaan eikä sanonut mitään. Kunnallisneuvos suuttui tohtorille, mutta hetkittäin hä-nen täytyi itsensäkin epäillä nuorimman poikansa päätä.

Pitkänä, kalpeana nuorukaisena oli Daniel istunut toista vuotta kolmannen luokan pikkupoikien joukossa, nähtävästi miettien maailman menoa ja mitä hän rupeaa

tekemään, kun ei hän saa olla kolmatta vuotta samalla luokalla. Silloin oli isä saanut myydyksi Syvälahden. poika ikään kuin äkkiä havahtui. Oli kuin hän olisi huomannut, että jotakin hirveää oli peruuttamattomasti tapahtunut, ja hän rupesi soimaamaan isää siitä, ettei hän, Daniel, ollut saanut ruveta maanviljelijäksi ja hoi-tamaan kotitaloaan. Koko perhe sai nuorimman vesansa suusta kuulla outoja asioita: talo oli ollut myytävänä siitä syystä, että sitä oli huonosti hoidettu; ei mikään viljelys voinut elättää neljää laiskaa lasta. Minkä tähden eivät pojat olleet renkeinä? Minkä tähden eivät tytöt ruokkineet karjaa navetassa — kuka siitä kostui, että toinen lauloi ja toinen soitti pianoa? Mistä poika lieneekin saanut sanat suuhunsa. Kunnallisneuvos oli tulistunut ja antanut pojalle korvapuustin. Daniel pakeni metsään ja oli kateissa viikkokauden. Suurella vaivalla houkutteli äiti hänet kotiin heinäladosta, johon hän oli asettunut. Sen jälkeen hän karttoi isäänsä. Eräänä päivänä ei häntä saatu syömään paistia. Myöhemmin tunnusti hän äidilleen, ettei ollut lupa tappaa eikä myöskään syödä lihaa. Isä oli Danielista todenteolla huolissaan. Miten hän Suur-Kaupungissa saa hänet kouluun, jollei maisteri Bernhard tule kotiin ennen lukukauden alkua?

Mutta muutto oli tuntunut vaikuttavan Danieliin tasoittavasti. Hän oli seurannut äitiään kaupunkiin ennen muita perheenjäseniä, ja iloinnut, kuten kaikki muutkin siitä uudesta, mitä hän sai nähdä. Syyskuun alussa, jokin päivä sitten, oli hän suorittanut tutkinnon kouluun, jossa lukukausimaksu kyllä oli hyvin korkea, mutta jossa sanottiin olevan hyviä opettajavoimia, ja päässyt neljännelle luokalle ehdoin, että erinäisissä aineissa nauttisi yksityisopetusta koulutuntien rinnalla. Isä oli niin tyytyväinen, että antoi nuorimmalle pojalleen rahaa kymmeneen elokuvanäytäntöön. Niin oli siis päästy siitäkin murheesta.

Päivät alkoivat nyt kulua iloisessa järjestämistyössä. Äidinkin täytyi ruveta uskomaan, että paras oli tapahtunut, kun oli muutettu Suur-Kaupunkiin. Kunnallisneuvos kulki hyvällä tuulella aamusta iltaan — Syvälahdessa eivät rypyt milloinkaan olleet silinneet hänen

otsaltaan. Kun hän tuli kaupungilta, oli hänen yllään milloin uusi kaulaliina, milloin uusi hattu, milloin heilutti hän kädessään siroa, uudenaikaista keppiä. Milloin heitti hän pallona talon naisväelle tuomiskäärönsä: tytöt saattoivat saada puserokankaan, äiti hansikkaat. Vihellessen löi hän nauvoja sisähuoneissa tauluille, keittiössä astioita varten. Milloin lähetettiin kaupasta kotiin pitsiset irtopeitteet, jotka isä oli ostanut tyttäriensä huoneeseen, tai kukkapöytä, jonka määräpaikka oli sali. Nämä esineet tulivat ikään kuin itsestään, ja kunnallisneuvosta huvitti omasta huoneestaan kuunnella, kuinka tytöt ja heidän äitinsä läheteille selittivät, ettei kukaan ollut tilannut tavaroita. »Mutta jos pappa olisi...», keksi äkkiä Otteli ja juoksi kysymään. Ja nyt vietiin esine riemusaatossa uudelle paikalleen. Äärimmilleen nousi hämmästyks, kun kerran kuusi miestä toi kotiin mitä hienoimman, uudenaikaisen astiakaapin. »Mutta sitä pappaa!» huusivat tytöt aluksi miltei pelästyneinä. Heidän äitinsä pelästys oli pitkäikäisempi. Hänet teki komea huonekalu vakavaksi. Tässä ylellisyydessä oli hänestä jotakin pahaanustavaa, jotakin luonnotonta, joka kostaa itsensä. Lapset nauroivat häntä ja selittivät, että heidän isänsä nyt täytyisi ostaa ruokasaliin kalusto, joka sopisi yhteen niin hienon astiakaapin kanssa. Kun kunnallisneuvos tyttöjen huoneeseen toimitti suuren peilin, jonka hän vakuutti saaneensa halvalla, piti äiti sitä kerrassaan syntisenä tekona. Hänen lapsuutensa kodissa ei ollut suvaittu peilejä. Mutta hän jäi yksin mielipiteineen. Kun isä toi kotiin gramofonin, nyrpistivät tytöt nenää: hienossa perheessä ei sopinut pitää sellaista soittonetta. Isä pysyi kuitenkin lujasti kannallaan: kuinka monesta ikävästä hetkestä ikävien vieraiden aikana vanha gramofoni olikaan heidät kaikki pelastanut Syvälahdessa — luulivatko tytöt ehkä, että täällä Suur-Kaupungissa on paljasta hauskaa väkeä! Gramofoni sai paikan salin nurkassa ja soi ensi päivän iltaan saakka. Kappaleiden joukossa oli »Kaunis kirkas nyt on aamu», josta kunnallisneuvos erityisesti piti.

Kun taloon vielä oli saatu pari tusinaa hienoja kahvikuppeja ja totiserviisi, lakkasi kunnallisneuvos ostelemasta. Maaseudulla vallinneen pitkän säästämiskauden

synnyttämä tuhlailuhalu oli tullut tyydytetyksi ja kunnallisneuvos veti taas umpeen rahapussinsa. Hän ei enää luovuttanut rahaa edes halkojen ostamiseen, vaikka niitä nyt erikoisen edullisesti olisi voinut ostaa rannasta koko talven varalle. Yksi ainoa syli petäjäisiä halkoja tuotiin kotiin. Kunnallisneuvos ei tahtonut hellittää rahaa torille, Leon oli vaikea saada muutamaa markkaa edes paperosseihinsa ja Ottelin täytyi moneen kertaan kiertää kädet isän kaulaan, ennen kuin isä suostui antamaan sen verran, että hän voi ostaa hiusneuloja. He olivat Selän kanssa keksineet kampauksen, joka puki heitä suurenmoisesti. Se oli sen suuren peilin ansio, niin, niin, tietysti!

Taloon alkoi jo laskeutua jotakin siitä kitsastelemisen harmaudesta, joka perheelle oli niin tuttu viime ajoilta Syvälahdessa — kun maisteri Bernhard vihdoin viimein saapui Suur-Kaupunkiin ja sai aikaan äkkikäänteen. Maisteri Bernhard ei soittanut ilmoittaakseen vanhalle koulutoverilleen saapumisestaan. Hän oli jo pari päivää ollut kaupungissa ja kunnallisneuvos tapasi hänet näköalavuorella, kävelyttäessään tyttäriensä uusia kävely-pukuja, jotka suuri räätälinliike oli valmistanut. Maisteri Bernhardin saapuminen antoi ei yksin kunnallisneuvokselle persoonallisesti, vaan koko hänen perheensä elämälle uuden suunnan, juuri sen, johon hän oli pyrkinyt. Luokkatoverien jälleennäkeminen oli hyvin iloinen.

Tytöt ensinnä keksivät maisteri Bernhardin. Tai oikeastaan he, noustessaan ylös hiekkateistä mäkeä, huomasivat erään penkin edessä päivänpaisteessa jalat, jotka olivat puetut mitä hienoimpiin housuihin, silkkiin sukkiin ja vaaleihin kenkiin. Sela huudahti paikalla, että kuka on ollut niin hullu ja hukannut noin kauniit jalat, ja Otteli rupesi nauramaan. Onneksi sai kunnallisneuvos, heidän suunsa tukituksi. Jalkojen omistaja, joka istui varjossa, paistattaen ruumiinsa alapuolta auringossa, ei ollut kukaan muu kuin maisteri Bernhard, jota kunnallisneuvoksen perheessä oli odotettu kuin itse onnea. Kunnallisneuvos tunsikin hänet paikalla, katseli kuitenkin hetkisen, varmemmaksi vakuudeksi, ja paiskautui sitten ystävänsä syliin. Tytöt kuulivat epämää-

räisiä huudahduksia molemmin puolin ja näkivät niin lystillisiä liikkeitä, että oli vaikea pysyä totisena. Vihdoin tuli heidän vuoronsa. He niiasivat punastuen. Maisteri Bernhardilla oli hampaissa suuret, kultaiset paikat.

— Niin, veliseni, sanoi isä, — lapset ovat kasvaneet. Ne olivat pieniä silloin, kun sinä kävit Syvälahdessa. Mutta sinä, Bennu-poika, sinä olet nuorentunut. Hitto vie, lapset, eikö setä ole nuorentunut? He saavat sanoa »setä», eikö totta, Bennu, meidän vanhan ystävyysnimessä. Tämä on Gisela, jota me sanomme Selaksi — sen Davidin psalmien Selän mukaan — ja tämä on Otte-
liana, jota me kutsumme Otteliksi. Hän se on aika kettu, kun hän tahtoo jotakin, tietäisit, kuinka hän osaa pitää hyvänä ... Niin, niin, muista vain sitä, kun sinun teki mieli punaista päivänvarjoa! No niin, no niin, ei pappa enää puhu mitään. Eihän papan tarvitse esitellä teille tätä hienoa herraa? Te tiedätte, kuka hän on, te tiedätte, ketä me olemme odottaneet. Setä voi antaa meille neuvoa kaikissa asioissa. Katsos, ne rahat, ne rahat — pitäisi sijoittaa, niin että tuottavat! Ja siten pitäisi saada seuraa. Niin, ja setä voi varmaan neuvoa jonkun, joka antaisi laulutunteja tälle Ottelille — hän on hieman laulanut, huvikseen vain. Ja Leon oikea ala pitäisi saada selville — tiedäthän Leon, meidän vanhemman poikamme, joka on ylioppilas. Hän ei tiedä miksikä rupeaisi, ei siksi että häneltä puuttuisi päätä, mutta ... mutta ... alojahan on niin paljon ...

Maisteri Bernhard oli päässyt irti kunnallisneuvoksen otteesta ja oikaisi kravattiaan. Vihdoin onnistui hänen pidättää vanhan ystävänsä sanatulvakin.

— An ... an ... anteeksi, veli Stähle, — jos ... jos todella suot minulle onnen tehdä lähempää tuttavuutta näiden sulotarten kanssa, joita kutsut tyttäriksesi, niin minä mielelläni vaihtaisin nimityksen... nimityksen, jota ehdotat heidän käytettäväkseen ... hiukan vähemmän juhlalliseen nimitykseen. Tarkoitán ... tarkoitán ... Nimeni on Bernhard ...

Tytöt niiasivat, vaivoin pidättäen naurunsa. Heidän korvissaan soi sana »sulotar», he katselivat kallista vihreää kiveä maisteri Bernhardin kravatissa ja tekivät

hänenstä huomioita. Hän muistutti kukkoa, hänellä ei ollut ensinkään kulmakarvoja, hän ei ollut lihava, mutta hänen leukansa riippui. Kivi kravatissa säteili ihmeellisesti. »Tuon kiven minä vielä houkuttelen itselleni», ajatteli Otteli. »Mitä hän, mokoma vanhapoika, tekee sellaisella koristuksella!» Otteli tiesi, että kaikki mikä oli vihreää puki häntä.

Maisteri Bernhard teki hänkin huomioita tytöistä. He ovat varmaan kaksoiset, ajatteli hän. Harso esti häntä näkemästä eroavaisuuksia heidän kasvoissaan. Se liimautui suuta vasten, ja niin toinen kuin toinenkin tytöstä koetti oikomalla huuliaan loitontaa sitä ihostaan. Pukujen täydellinen yhtäläisyys vaikutti sekin osaltaan. Neitoset olivat tanakat ja pyöreät ja turhaan yrittivät uudet kävelypuvut pitää kurissa heidän rehevää kasvuaan. Kumpikin tytöistä liikutteli hiekalla uutta kenkää, joka ei ollut aivan pieni, ja kumpikin keikkuteli piukkaan hansikoidulla kädellään tulipunaista päivänvarjoa. He ovat varmaan kaksoiset, toisti maisteri Bernhard ajatuksissaan. Minkähän ikäiset he ovat? Hänen ei kuitenkaan sopinut kysyä mitään, sillä hänen olisi pitänyt tietää kaikki, mikä koski Ståhlen perhettä. Hyvä Voldemar Ståhle oli nimittäin uskollisesti vuosi vuodelta kirjoittanut hänelle kirjeen jouluksi, kertoen koko vuoden tapahtumat. Tyttöjä katseli mielellään. Maisteri Bernhard tunsu, että heillä tulisi olemaan menestystä Suur-Kaupungissa. Hänen salissaan Huvilakadulla riippui kuva, jonka muuan köyhä, nuori taiteilija oli ulkomailla kopioinut. Maisteri Bernhard oli antanut siitä seitsemänkymmentäviisi markkaa kerran, kun taiteilija oli ollut rahapulassa. Kuva johtui äkkiä hänen mieleensä. Se esitti rehevää, vaaleaa kaunotarta, joka todella muistutti kunnallisneuvos Ståhlen tyttäriä. Hänen tarkoituksensa oli ollut antaa maalaus häälhajaksi ainoalle sukulaiselleen, sisarensa tyttarelle, mutta hän oli ehtinyt niin mieltä siihen, että sisarentytär sitten oli saanut alkuperäisen kotimaisen taulun, yhden niistä monia, jotka maisteri Bernhard oli ostanut auttaakseen köyhiä kotimaisia taiteilijoita.

Sela ja Otteli Ståhle astuivat sävyisästi edellä ja herrat tulivat perässä. Tytöt tuijottivat katuun ja lausui-

vat silloin tällöin toisilleen jonkin sanan, mutta kuuntelivat pääasiassa keskustelua takanaan.

— Tuntuupa, hitto vie, hauskalta, että olet täällä Bennu-poika.

— No, tässähän minä ...

— Ja noin nuori ja veikeä sinä olet vielä ...

— Älä, älä ... reumatismi, reumatismi. .. Täytyy taas saada käsiin hieroja.

— Hierotatko sinä?

— Täytyy, täytyy ... Kerran viikossa.

— Vai niin, vai niin. Mutta kerrohan nyt, millaista oli siellä ulkomailla.

— Minähän olin vain parannuksella. Juuri sen reumatismien vuoksi. Ja siellä se pysyikin aivan poissa, mutta heti laivalla taas rupesi tuntumaan. Se on siten vietävä, kun sen saa.

Herrat puhuivat suurista kaupungeista, ja kunnallisuuden nauru soi iloisesti pitkin matkaa, kajahtaen kahdenkertaisella voimalla porttiholvien kohdalla. Kun herrojen äänet alenivat, kävivät tytöt tarkkaavaisiksi. Maisteri Bernhardin puheesta kuuli vain yksityisiä sanoja, mutta isän puhe kuului kokonaan.

— ... luulisi noiden isäksi.

— Hehhehheheheh, siltä minusta itsestänikin tuntuu. Niiden kanssa voi pitää niin hauskaa kuin jos ne olisivat mitäkin vieraita tyttöjä.

Maisteri puhui pitkälti. Mitä kummaa hän sanoi-kaan?

— Ei hiidessä, Bennu-poika, en minä sitä ... ! Me elämme mamman kanssa onnellisessa, vanhanaikaisessa avioliitossa... Niin, niin, mitäpä pieni seikkailu haittaisikaan ...

... ?

— Eivät ne mitään kuule. Niillä on uudet vaatteet, kantapäästä kiireeseen asti. Katsos, meillä on koko vuosi käyty mustissa, kun meiltä kuoli tytär, näiden vanhempi sisar, tässä juuri tuli vuosi. Ihminen on sellainen, että se aina tahtoo sitä vaihtelua. Minä kirjoitin siitä sinulle ...

— Niin, niin, kyllä minä ... Toinen näistä nuorista neideistä haluaa siis ottaa laulutunteja...

— Niin, sitten kun sinä ehdit ajatella hänelle opettajaa.

—, Entä mitä tama toinen harrastaa?

Sela? Niin, ei mitään erityistä. Siellä maalla oli yhtä ja toista pientä tekemistä. Mutta kuule, sanohan suoraan — se taitaa olla niin, että tyttöjen täällä Suurkaupungissa aina pitää harrastaa jotakin?

— Niin, ei muuten, mutta jos aika käy pitkäksi. Jolleivät he ota jotakin tointa, niin he laulavat tai soittavat tai maalaavat tai jotakin sellaista. Tanssi on viime aikana tullut muotiin.

— Jaa se paljasjalkainen?

— Se myöskin.

— Siinä pitää tietysti olla hyvin kapea ja kepeä, heh-heh-heh-heh-heh. Ja kai tuollaisia tanssijoita kuitenkin pidetään vähän ... kevytjaikaisina, tai kuinka minä sanoisin?

— Ei mitenkään. Hienoimpien perheiden tyttäret juuri tanssivatkin. Se on kerrassaan *comme il faut*'a.

— Vai niin, vai niin. Hienoimpien perheiden tyttäret ... Vai on se niin komilfoota.

Tyttäret kiirehtivät askeliaan ja lausuivat toisilleen kuumeisen kiihkeinä sisällyksettömiä sanoja, sillä he tunsivat isänsä katseen seuraavan heitä ja arvasivat isänsä ajatukset.

He olivat saapumaisillaan kotiovelle, kun kunnallisneuvos rupesi puhumaan pääomastaan ja jostakin pienestä toimesta, jota hän halusi.

— Vähän työtä ja paljon palkkaa, sanoi hän. — Josakin konttorissa tai sensemmoisessa. Pari kolme tuntia työtä päivässä, pari kolme sataa markkaa kuussa.

— Eiköhän niitä ilmaannu, sanoi maisteri Bernhard. — Sillä Roos-vainajalla, jolta jäi sievoinen vaillinki, sillä oli niitä sellaisia toimia useampiakin. Pitää kuulostaa, pitää kuulostaa. Ja onhan täällä kaikenlaisia tuottavia yrityksiä tekeillä. Keväällä kauppasivat niitä kaivososakkeita, niin että niistä oli aivan pääsemättömissä. Ja sitten täällä pitäisi perustettaman kirjankustannusliike — ne kuuluvat kyllä ne kustannusosakeyhtiöt tuottavan — ja tiilitehdas ...

Kunnallisneuvos ei millään ehdolla sallinut maisteri

Bernhardin vielä erota. Hänen täytyi tulla ylös, mitä mammakaan sanoisi, jos kuulisi, että hän oli ollut ovella asti. Maisteri Bernhard tuli. Hän uudisti tuttavuutensa rouva Stählen kanssa, joka yhä oli sama miellyttävä ystävällinen nainen kuin viisitoista vuotta sitten, jolloin maisteri Bernhard oli käynyt Syvälahdessa, hän näki Leon, josta oli tullut pitkä, komea nuorukainen, sekä Danielin, jonka kalpea, sisäänpäinkääntynyt kauneus ei voinut olla herättämättä huomiota. Volle Stählella oli koreita lapsia, ei voinut sanoa muuta. Koti oli niin-ikään hauska, joskin hiukan kirjava — sekaisin vanhaa ja uutta. Tällä hetkellä lainehti siellä auringonvalo ja kukkakaalinhaju.

Kunnallisneuvos näytti vanhalle ystävälleen kaikki uudet esineet erikseen, astiakaapista tyttöjen irtopeitteisiin ja peiliin asti. Salin seinällä riippui perheen vanhoja kuvia uusissa kehyksissä. Kunnallisneuvos kertoi rouvansa isoisästä, joka oli ollut hyvin kunnioitettava mies ja kuollut sokeana. Hautajaissaatto oli ollut toista virstaa pitkä. Erikoisen ylpeänä näytti Stähle omaa isoäitiään — hän oli ollut kaunis, kaunis nainen, kuten kuvastakin näkyi. Kolme kertaa hän oli ollut naimisissa — hän oli osannut nauttia elämästään, hän! Gramofoni pantiin soimaan ja Ottelin piti laulaa. Gramofonin esitykset menivät nuottien mukaan, mutta Ottelin Grieg-esitykset tekivät tenää. Sela sotkeutui säestäessään, Griegillä oli aina niin merkillisiä sointuja tai oikeastaan epäsointuja. Tytöt riitelivät hiukkasen — ja hyvin herttaisesti — keskenään, mutta rupesivat vihdoinkin syyttämään pianoa, joka oli epävireessä.

Mutta tyttöjen laulaessa sai maisteri Bernhard vihdoinkin selville, että vanhempi heistä, joka säesti, oli Sela ja nuorempi, joka lauloi, oli Otteli. Sela teki jonkin verran kulmikkaamman vaikutuksen ja oli hyvin vaalea. Otteli liikkui pehmoisesti ikäänkuin hänellä olisi ollut allaan eläimen — vaikkapa kissan — käpälät. Hän nauroi usein, vaaleni ja punastui samassa silmänräpäyksessä ja hänellä oli punaiset hiukset. Heitä katseli mielellään.

Kunnallisneuvos pani taasen gramofonin soimaan, kuiskasi jotakin rouvansa korvaan ja vei maisteri Bern-

hardin omaan huoneeseensa. Ovi suljettiin. Maalainen piika, joka oli saanut ylleen pitsiesiliinan ja tärkätyn myssyn, kuljetti herroille hetkisen perästä totitarjottimen, kantaen sitä kankeasti ja juhlallisesti.

Omituinen odotuksen jännitys oli vallannut talon. Tytöt puhuivat kuiskaten ja äiti muistutti palvelustytöjä kulkemaan hiljaa ovissa. Leo keskeytti viheltämisensä samassa hetkessä, jolloin huomasi käyneensä kiinni sävelen päähän. Tuntui siltä kuin perheen kohdaloa olisi ratkaistu isän kamarissa, suljettujen ovien takana.

— Harvinaisen herttainen mies! sanoi mamma.

— Rikas joka tapauksessa, sanoi Leo.

— Inhottava kukko! sanoi Sela.

— Smaragdi, smaragdi! muisti Otteli.

Gramofoni lauloi yksin salissa. Silloin tällöin yhtyi kunnallisneuvos huoneestaan säveleeseen ja lauloi: »Aamu armas sunnuntain.»

— Kas kas, pappa on jo ottanut vähän liikaa, keskellä päivää, sanoi Leo.

Mutta se ei ollut totta. Kunnallisneuvos oli ainoastaan niin tyytyväinen. Tytöt ja heidän äitinsä nuhtelivatkin heti paikalla Leoa hänen häijyydestään ja näkihän Leo itsekin isänsä viattoman hilpeyden, kun maisteri Bernhard tuli sanomaan hyvästi. Kunnallisneuvos läksi häntä saattamaan ja lupasi palata viiden minuutin perästä.

Mutta hän ei palannut. Daniel tuli koulusta ja ruokapöytä oli valmiina. Daniel huvitti odottavia koulujutuillansa. Ranskassa oli tänään ollut uusi neiti, ja pojat olivat pitäneet hirveää melua. Neidin nimi oli Thyra Stark. He olivat ristineet hänet »Talitiaiseksi» ja pojat olivat päättäneet tehdä olon koulussa hänelle kuumaksi. Mitä semmoiset mamsselit tulevat poikakouluun. Heikki Vikberg oli huomiseksi luvannut keksiä hyvän juonen häntä vastaan, hän ei ollut vielä ilmaissut minkä.

— Onko hän niin ruma? sanoi Leo.

— En minä tiedä. Kaunis hän kai on.

— Antaisitte hänelle nyt armoa, jos hän on kaunis.

— Minkämoinen hän on? kysyi Otteli vilkkaana.

— Mistä minä tiedän. Huomenna hänen käy huonosti. Vikberg on mainio keksimään.

— Jos minä olisin hänen sijassaan, sanoisi Sela tanakka käsi nyrkkinä Danielin edessä, — niin kyllä minä näyttäisin teille ...

— Sinua me emme nyt ensinkään tottelisi, huusi Daniel ja paiskasi uhkaavan nyrkin luotaan. — Sinut ottaisivat pojat ja viskaisivat pihalle...

— Ohoh, ohoh ...

Daniel oli muutaman päivän aikana silminnähtävästi vilkastunut. Äiti yritti nuhdella häntä poikien pahuuden tähden, mutta iloitsi mielessään siitä, että Daniel vihdoinkin näytti saaneen ystäviä ja kiintyneen kouluelämään.

— Tuo joskus se Vikberg tänne, pyysi Otteli.

— Hänellä on aina niin paljon mentävää.

Kunnallisneuvosta odotettiin runsas tunti, ennen kuin ryhdyttiin syömään.

— Pappa saisi soittaa, kun näin viipyy, huomautti Sela.

Papalla on tärkeää puhuttavaa maisteri Blundhille, rauhoitti äiti.

Illallisen tienoissa kunnallisneuvos tuli. Tytöt tunsivat heti sieraimiinsa punssin ja sikarien hajun ja ilaikoivat hänen ympärillään. Pojat katselivat isänsä hehkuvia kasvoja ja odottivat hekin.

— Oletko sinä syönyt, rakas Volle? kysyi äiti.

— Syönyt ja juonut, vastasi Leo isänsä puolesta.

Kunnallisneuvos tarjosi keikaillen käsivartensa puolisolleen ja vei hänet salin sohvaan.

— Tulkaa nyt, tulkaa koko joukko, puhui hän, — niin saatte kuulla. Missä sinä, Otteli olet? Sinusta voi tulla laulajatar, niin sanoo setä Bernhard. Sinä saat ruveta laulamaan parhaimman opettajan johdolla ja parin vuoden päästä saat matkustaa ulkomaille. Setä Bernhard kustantaa sinun matkasi — mutta siitä et sinä saa olla tietävinäsi, muista se. Setä Bernhard uskoi sen papalle salaisuutena. Muistakin, ettet tiedä siitä, sillä jos setä huomaa, että sinä tiedät, niin ei hän anna sinulle penniäkään. Ja se olisi vahinko, sillä setä on rikas. Pappa ei tietänytkään, että hän on niin rikas ...

No kuinka rikas? huusi Otteli ja hänen silmänsä loistivat. — Tietääkö pappa... ?

Ei sitä voi häneltä kysyä, mutta miljoona hänellä saattaa olla.

— Miljoona! kuului kaikkien naisten suusta ja Otteli teki korkean hypyn ilmaan.

— Miljoona, toisti kunnallisneuvos. — Mutta hän auttaa niin paljon. Sen tähden sinunkin on pidettävä varasi.

Minkä tähden juuri Ottelin? kysyi Sela. — Eikö sen vanhan saidan kukkarosta riitä ... ?

— Odota nyt, odota nyt, sinun vuorosi tulee. Sinä voit ruveta soittamaan tai maalaamaan tai tanssimaan. Niin, vaikkapa tanssimaan. Setä on katsellut sinun käyntiäsi ja viivojasi ja plastiikkaasi — ja sinä laihtut ja siitä tulee hyvää. Jos pappa nyt kuitenkin sanoo oman mielipiteensä, niin ... niin papan toivomus on, että te menette naimisiin ja tulette onnellisiksi. Mutta voittehan te soittaa ja laulaakin siihen saakka...

— Minä olen valmis ottamaan sekä setä Bernhardin että hänen miljoonansa, sanoi Otteli.

— Onko setä Bernhard valmis kustantamaan minutkin ulkomaille? huusi Sela.

— Hiljaa nyt — sen osoittaa tulevaisuus. Jos setä Bernhard pitää teistä, niin kuka tietää, mitä hän on valmis uhraamaan teidän puolestanne. Sinusta, Leo, sinusta setä Bernhard heti huomasi, ettei sinusta ole lukumieheksi. Setä Bernhard on ihmistuntija! Käytännölliselle alalle sinun on mentävä. Setä Bernhardilla on jo tiedossakin jotakin, »piirit» panevat täällä pystyyn hyvin tuottavan yrityksen, mutta se on vielä salaisuus. Sinun täytyy vain kiireen kautta mennä harjoittelemaan johonkin kirjakauppaan ja sitten sinun täytyy sieltä maalta hankkia todistus, että autoit opettajaa lainakirjaston hoidossa. No niin, autoithan sinä opettaja Huttusta lainakirjaston hoidossa.

Syntyi hetken äänettömyys. Oli päästy aikaan päivästä, jolloin aurinko lähenee laskuaan. Poutaisen syyskuun alkupäivien auringonlasku on vielä hehkuva kuin sydänkesän. Ilma värisi rusotusta ja lämpöä, ikään kuin kaupunki nyt, viilenevässä illansuussa olisi hengit-

tänyt keuhkoistaan ulos kaiken, minkä se päivän aikana oli hengittänyt sisään. Kunnallisneuvos Stählen salissa istuivat kaikki huulet auki, valmiina ottamaan vastaan mitä Suur-Kaupunki heille lupaili.

— Se oli niin lyhyt aika, sanoi vihdoin äiti, tarkoittaen Leon tointa lainakirjastossa.

— Aika kuin aika, sanoi kunnallisneuvos.

— Huttunen on kuollut, sanoi Leo.

— Rovasti antaa todistuksen! keksi kunnallisneuvos.
— Ja hyvän todistuksen antaakin.

— Mitä minä sillä todistuksella? kysyi Leo. — Minä en mene minkään lainakirjaston hoitajaksi.

— Ei sinun tarvitsekaan, älä nyt vikuroi, sanoi kunnallisneuvos ja nauroi. — Sinä voit sillä todistuksella päästä konttoristiksi tai ekonomiksi tai kukaties johtajaksi... No, no... suoraan sanoen pappa ei itsekään oikein ymmärtänyt, mikä yritys se oli, josta setä Bernhard puhui, mutta piirit, nämä hienoimmat piirit sen panevat pystyyn, ja siellä tulee täytettäviä virkoja. Ja — niin, miksei pappa puhuisi teille siitäkin — oli kysymys setä Bernhardin kanssa, että pappa sijoittaisi rahat tuohon yritykseen.

Laskeva aurinko, joka suurena ja kirkkaana läheni raukeita lehtoja kaupungin äärellä, näki kunnallisneuvos Stählen salissa iloisesti hämmästyneitä kasvoja.

— Onhan se vain taattu paikka? sanoi vihdoin mamma, joka aina piti velvollisuutenaan epäillä.

— Kun Bernhard Blundh on mukana — mamma-kulta, hehhehhehheh!

— Kuinka paljon prosentteja se tuottaa? kysyi Otteli.

— Tietysti riippuen siitä kuinka se hoidetaan — **8 á 14** prosenttia.

— Mikä yritys se on? kysyi Leo ja asettui tiukkana isänsä eteen.

— Kuulithan, ettei pappa niin tarkkaan tiedä.

— Pappa ei tiedä ja on valmis panemaan sinne pääomansa — sehän on sulaa järjettömyyttä!

Kotiväki suorastaan hämmästyi Leon tarmoa ja varmuutta. Hän käyttäytyi kuin valmis johtaja. Suur-Kaupunki oli viikkokaudessa ehtinyt tehdä ihmeitä heissä kaikissa. Kunnallisneuvos totesi Leon kypsy-

den niitä suurimmalla tyydytyksellä eikä vähääkään suuttunut siitä holhoavasta sävystä, jolla poika häntä kohteli. Oli hiukan ollut puhetta Blundhin kanssa, että isä ja poika illalla tulisivat »istumaan» erinäisten herrojen kanssa. Isä oli itsekseen pelännyt, että Leon nuoruus jo ensi näkemältä asettaisi esteitä hänen menestymisensä tielle, mutta nyt hän tunsi, että Leoa kelpaisi näyttää. Hän ei kuitenkaan vielä sanonut mitään, vaan odotti Blundhin puhelinsoittoa.

No, mitä sinä nyt tahdot? sanoi hän Ottelille, joka oli liukuen tullut hänen polvelleen ja silitti hänen poskiaan.

— En mitään, en mitään. Sinulla on niin kaunis parta eikä yhtään harmaata karvaa. Ja sinun vaatteissasi on niin hieno tupakanhaju ...

— Jotakin sinä tahdot — oletko utelias? Mitä sinä nyt tahtoisit tietää?

— Kaikki, kaikki!

Ainoa, joka oli jäänyt ulkopuolelle yhteistä iloa, oli Daniel. Hän meni ikkunaan ja heittäytyi katselemaan kadulle. Siellä asteli pieni joukko miehiä ja naisia, käsissä torvet, rummut ja harput. Heidän etunenäsään kuljetettiin lippua.

Mihinkähän sotaan nuokin ovat menossa? ajatteli poika.

Silloin otti eräs miehistä lakin päästään, ikään kuin hän olisi tervehtinyt, ja katsoi suoraan siihen ikkunaan, mistä poika nojasi ulos. Mutta hän vain pyyhki otsaansa. Daniel kääntyi pois ja tuli huoneeseen. Otteli oli maljakosta irroittanut suuren kukan ja sovitteli sitä rinthaansa.

— Mutta tunnemmehan me setä Bernhardin, puhui kunnallisneuvos, — menisikö hän nyt panemaan rahojaan epävarmoihin yrityksiin! Ja sinun, mamma, sinun pitää neulottaa se silkkikangas, jonka olen sinulle antanut. Blundh arveli, että olisi hyvä, jos pitäisimme pienet kutsut, — kymmenkunta henkeä — mitä sanot siihen, mammaseni? Katso, meidän täytyy tutustua näihin piireihin. Ilman piirejä ei pääse mihinkään. Jos sinä voisit, mammaseni, päästä rouva Gunilla Murmanin neulomaseuraan. No, tiedättehän te kaikki, kuka hän

on, olettehan satoja kertoja lukeneet sanomalehdistä hänen nimensä.

Puhelin soi.

— On, on, Bennu-poika, Volle Stähle on puhelimessa ... Kello yhdeksän tienoissa siis ... Samassa paikassa, missä me söimme päivällistä. No ja tulenko minä yksin vai tuonko minä ... ? Jahah, jahah, hyvä on — siis toisen kerran ... Kuule, onko teitä siellä paljonkin? Vai niin, vai niin, vai niin — saakeli soikoon, siis piirien suurimmat nimet... Kyllä minä, kyllä minä ... Kuule, pannaanko sinne pitkätakki ja silinteri ... ? Jahah, jahah, jahah ... Kyllä, kyllä. Ajöö, ajöö.

Isä tuli saliin ja ilmoitti lyhyesti, että hänen piti lähteä. Kaikki huomasivat, ettei hän halunnut antaa lähempiä tietoja, ja vaikenivat. Isän ajaessa partansa, hiipi Otteli huoneeseen, istuutui ikkunalaudalle, hypisteli kukkaansa ja katseli aurinkoa, joka suurena, säteilevänä tähtenä loisti taivaanrannalla.

— Pappa, mihin pappa menee?

— Kaikkiko sinun pitäisi tietää.

— Kaikki!

— Pappa, mitä ne »piirit» ovat?

— Kaikki mahtihenkilöt.

— Ja nekö päättävät asioista?

— Ne.

— Ja jollei ole piirien suosiossa, niin ei pääse mihinkään?

— Ole hiljaa nyt.

— Pappa, pääseekö pappa piirien suosioon?

— Ei tiedä nyt.

— Mutta kuinka piirit voivat olla niin mahtavat?

— Ne ovat keskenään sukua. Ja suvun sukua.

— Pappa sanoo jonkun, joka kuuluu piireihin.

— Rouva Murman, rouva Gunilla Murman. Ole hiljaa nyt!

Otteli painoi suurta, punaista syyskukkaa sieraimiaan vastaan ja imi sen tuoksutonta hajua, ikään kuin se olisi ollut kukkanen siitä huumaavasta tarhasta, jonka portille hän oli päässyt.

— Pappa, tuleeko rouva Murman sinne?

— Paljaita herroja. Johtaja Sariola, kamreeri Svan, tohtori Angervoinen — kaikki sinun pitääkin tietää! Nyt ei pappä enää sano mitään.

Aurinko laski.

Koko perhe oli eteisessä, kun mamma harjasi papan kaulusta ja pappä otti keppinsä ja hattunsa.

— Eihän sinun vain pitäisi ottaa päällystakkia, rakas Volle?

— Pappä ei nyt vain tee hulluja kauppoja.

— Pappä muistaa vain, että me tahdomme tulla rikkaiksi.

— Rikkaiksi, rikkaiksi!

Kunnallisneuvos astui nopeasti alas portaita. Kolmesta avonaisesta ikkunasta hänen kodissaan seurattiin hänen askeliaan. Yhdessä ikkunassa istuivat molemmat tytöt, pojat olivat vallanneet kumpikin ikkunansa. Raukeassa illassa kuulivat he torvisoittoa jostakin puistosta sekä rattaiden jyrinää ja auton törähdyksiä kadulta. Meluun helähti äkkiä kirkonkellon soitto.

Isä tuli kadulle ja vihelsi ajuria. Vaalea hattu oli keikarimaisesti kallellaan hänen päässään, hän heilutti ohutta keppiä ja koputti sitä malttamattomasti katuun.

— Minervan ravintolaan, sanoi hän ajurille.

Sekä tyttäret että pojat kuulivat nimen.

Sinä iltana tarttui kunnallisneuvos Stähle Suur-Kaupungin elämän pyörään kaksin käsin, ja jokainen hänen perheensä jäsen timsi, että hekin läksivät liikkeelle. Jotakin ratkaisevaa oli tapahtunut. Pyörä kuljetti jo heitä kaikkia.

Kunnallisneuvos kuuli jo tänä ensi iltana suurimman osan niitä nimiä, jotka kohtalokkaasti tulivat liittymään hänen elämäänsä. Hän tutustui useihin niistä henkilöistä, jotka enemmän tai vähemmän ratkaisevasti tulivat vaikuttamaan hänen ja hänen perheensä kohtaloihin. Hän kuuli sitä yritystä, josta maisteri Blundh oli puhunut, mainittavan nimeltä: Kustannusosakeyhtiö Runola. Niinikään kuuli hän tiilitehdas Sammon nimen. Hän sai tietää, että kirjailija Matti Lohipato oli ulkomailla. Hänelle esitettiin maisteri Aarne Ruokoranta, rikkaan ukko Säfstrandin ainoa poika, tirehtööri Sariola,

joka oli rouva Gunilla Murmanin tyttären kanssa naimisissa, ja kamreeri Svan, joka oli professori Svanin, samaisen rouva Murmanin toisen vävypojan, veli. Tohtori Angervoinen ehdotti kunnallisneuvokselle heti lähempää tuttavuutta ja pian seurasivat useat muut herrat esimerkkiä. Kunnallisneuvos ei ollut voinut odottaa, että se kävisi niin nopeasti. Mutta se oli tietenkin Bernhard Blundhin ansiota. Kunnallisneuvos käyttikin jo samana iltana hyväkseen paria hetkeä, jolloin joutui istumaan Bennu-pojan viereen, kiittääkseen häntä. Niin hienoa herraa kuin Ruokoranta ei kunnallisneuvos koskaan ollut nähnyt. Ja hauskoja miehiä olivat sanomalehdentoimittajat Raitio ja Hornanheimo.

Hän oli hyvin onnellinen, kun Hornanheimo parin päivän perästä salli hänen auttaa itseään satunnaisessa rahapulassa panemalla nimensä pitkäänpaperiin, ja kun nimi pankissa meni.

Tämäntapaista onnea alkoi hänelle sittemmin tarjoutua useamminkin: yhä useammat henkilöt kääntyivät luottamuksellisesti hänen puoleensa. Tohtori Angervoinen otti häneltä toista tuhatta markkaa, jotka hän tarvitsi hoitaakseen runoilija Lohipadon vekseleitä, sillä välin kuin Lohipato oli poissa. Kunnallisneuvoksen talossa oli eräänä aamuna hyvin hauska hetki, kun keksittiin Maan Äidissä petiittikirjoitus, jossa selvästi kuvattiin kunnallisneuvoksen luottavaisuutta ja hyväsydämisyyttä. Tytöt, jotka eivät lehdistä lukeneet paljoa muuta kuin petiittikirjoitukset, sen huomasivat. Kirjoituksen nimenä oli »Köyhä saatana ja laupias kunnallisneuvos» ja sen alla nähtiin tuttu nimimerkki »Riti-Rati». Se oli hyvin kauniisti ja samalla leikillisesti kirjoitettu ja se teki kunnallisneuvoksen yhdellä iskulla tutuksi Suur-Kaupungissa.

MINERVAN RAVINTOLASSA

Saattaa sanoa kustannusosakeyhtiö Runolan, kuten niin monen muunkin kansallisen yrityksen, saaneen alkunsa Minervan ravintolassa. Historialliseksi muodostui siinä suhteessa varsinkin muuan ilta maaliskuussa, keväällä ennen sitä syksyä, jolloin kunnallisuusneuvos Stähle joukkoineen muutti Suur-Kaupunkiin. Asiain kulku oli seuraava.

Matti Lohipadolle, runoilijalle, oli ensi kertaa hänen elämässään tapahtunut, että kustantaja oli palauttanut hänen käsikirjoituksensa. Kohtelias kirje tirehtööriltä sisälsi viittauksia siihen, että herra Lohipadon kirjoilla valitettavasti viime aikoina oli ollut huononpuoleinen menekki, eivätkä arvostelutkaan olleet edistäneet asiaa. Johtaja arveli ehkä olevan syytä odottaa, ennen kuin käytäisiin julkaisemaan uutta teosta.

Lohipato oli hyvin suuttunut. Koko juttua olisi voinut pitää humoristisena, jollei kukkaro olisi ollut tyhjä. Tietenkin toinen kustantaja mielihyvin oli valmis julkaisemaan teoksen, mutta niiden kauppojen tekemiseen menisi taasen aikaa ja juuri nyt olisi pitänyt päästä pistäytymään ulkomaille. Matka Ranskaan oli Lohipadolle tällä hetkellä välttämätön senkin vuoksi, että hän oli ottanut vuoden kuluessa suorittaakseen suuren ranskalaisen runokäännöksen eikä tuntenut kieltä muuta kuin kouluajalta. Jätettyään käsikirjoituspinkan asuntoonsa suuntasi hän askeleensa keskikaupungille päin, ja ikään kuin itsestään veivät jalat sisään tutusta lävestä suuren kivimuurin kyljessä, ja Lohipato oli Minervassa.

Vastaiseksi ei salissa näkynyt ainoakaan sielua. Tuntui kolkolta, oli tuuletettu. Peilissä, joka kulki pitkin

paneelausta, näki runoilija kiihtyneet kasvonsa ja ajamattoman leukansa. Hän päästi kirouksen hampaattensa välitse ja lupasi kääntää nurin maat ja taivaat. Hänen oli saatava oikeutta! Johtaja tulee tätä tekoaan vielä katumaan. Hän, Lohipato, ei syyttä suotta ole viiden valtiomahdin, — vai kuudesko se oli — sanomalehdistön liittolainen.

— Hyvää iltaa, herra Lochipaatho, sanoi Minervan kaunein tarjoilijaneiti ja laski iltalehden pöydälle.

Lohipadolla ei nyt ollut halua jutella. Häntä hermostutti tytön alituinen hymy. Käsittämätöntä sekin, että hän kerran todenperään oli aikonut naida tuon vaaleatukkaisen sireenin — silloin, kun hän oli julkaissut ensimmäisen runokokoelmansa, taisi olla siitä kymmenen vuotta.

— Hyvää iltaa, neiti Vesterberg, minä otan jotakin ... myöhemmin. Tuokaa vastaiseksi pukki olutta.

Runoilija näytti selvästi, että hän halusi olla yksin, mutta tarjoilijaneiti ei lähtenyt.

— Minä näen, ettei herra Lochipaatho vielä ole lue-
nut iltalehteä, sanoi hän ja hänen nukenkasvonsa olivat yhtenä hymynä.

— Pukki olutta, huomautti Lohipato kylmästi ja veti johtajan kirjeen taskustaan.

Silloin purskahti tarjoilijatar nauruun ja levitti lehden runoilijan eteen. Lohipato sävähti suuttumuksesta.

— Meillä on tänä iltana aivan tuoretta kuhaa, koetti neiti lepytellä ja tekeytyi juhlalliseksi.

— Tuokaa olutta, olenhan minä sanonut. Otan myöhemmin metsästäjänpihvin tai niitä frankfurtilaisia...

Neidin rannerengas helähti pöytään, kun hän vei kätensä erään uutisen kohdalle, missä päällekirjoitus oli lihavaa painosta. Hän läksi nyt keikaillen ja vartalooaan heilutellen, voitostaan varmana. Hän saattoi turvallisesti lähteä. Kun hän palasi, tapasi hän äskeisen jurojukan tilalla hauskan pojan.

— Mikä mainio tyttö sinä sentään oletkaan, Asta! Olen, olen minä lukenut! Me otamme kuhaa munan ja voin kanssa, onkin niin vietävän nälkä. Kuule Asta, kuinka sinä sen huomasitkaan?

— Kas, sanoi Asta ja istuutui, tarkastettuaan, että

sali oli tyhjä, runoilijan rinnalle, Lochipaathohan on niin pitkä sana. Ja ainahan sitä lukee uutiset kirjailijapalkinnoista, kun on tuttavias... ja ystäviä... heidän joukossaan. Ja hauskaahan se on, kun he saavat rahaa. Kas, huomaahan sen, kun taskut rupeavat käymään tyhjiksi — silloin tilataan frankfurtilaisia ja metsästäjänpihviä ja...

Lohipato kiersi kätensä Astan vyötäisille ja nauroi. Astakin nauroi.

— Sinä olet helkkarin viisas tyttö, Asta! Mutta sinä et sittenkään tiedä, miten hyvään aikaan tämä tuhat markkaa tulee. Tämä kirje tässä — voitko arvata keneltä se on?

— Jaa-ah, sanoi Asta pienen miettimisajan kuluttua, — se on vähän vaikeaa. Joka tapauksessa joltakin, josta herra Lochipaatho ei pidä.

— Hahhahhahhah, oikein sanottu, — joltakin, josta minä en pidä. Mutta menepäs nyt tuomaan kuhaa.

Asta sipaisi kädellään runoilijan sänkistä leukaa ja nousi.

— Kuinka se on hauskaa, kun herra Lochipaatho on iloinen.

— Kosto on suloinen, rakas Asta, hahhahhahhah. minä en pidä. Mutta menepäs nyt tuomaan kuhaa.

Runoilija luki onnellisen uutisen toiseen ja kolmanteen kertaan. Pieni tyytymättömyyden välähdys meni hänen sielunsa lävitse, kun hän näki, että oli jaettu kaksi suurempaa palkintoa ja että hänet oli pantu samaan ryhmään parin naisen kanssa. Mutta kirjailevia naisia oli kuin olikin siunautunut niin paljon tämän armaan isänmaan osalle, ettei niitä voinut välttää. Ja ykskaikki: palkinto kuin palkinto, eikä se olisi voinut tulla parempaan aikaan.

Parempaa kuulijaa Matti Lohipadon vuodatuksille ei niinkään olisi voinut löytyä kuin se mies, joka tällä hetkellä astui keskikäytävää pitkin, tähyillen itselleen paikkaa: dosentti Vilho Oskari Angervoinen. Hän hyrähti lapsellisen hyvään hymyyn niin pian kuin hän näki runoilijan, ja tuli, käsi oikonaan, häntä vastaan. Painaessaan Lohipadon kättä piti hän kokonaisen pienen puheen siitä, miten oli onnellista, että toki oli saatu

tilaisuus muistaa kotimaista kirjailijaa tunnustuksella, vaikkapa vaatimattomallakin, ja tasoittaa hänen niin okaista tietään.

— Mitä veli sanoo tästä? keskeytti runoilija hänet ja paiskasi johtajan kirjeen pöydälle.

— Ei suotta mainittu Vilho Oskari Angervoinen sydäntä yhdeksi kultaisimmista miessydänten joukossa. Niin pian kuin tohtori käsitti, mitä vääryyttä oli tehty nuorelle kotimaiselle kirjailijalle, kärsi hän vääryyden omassa lihassaan ja valmistautui hankkimaan nuorukaiselle hyvitystä.

— Kuulumatonta ... kuulumatonta ... hävytöntä. Mitä kustantaja ajattelee? Mitä meidän kustantajamme yleensä ajattelevat? He jakavat 12—14 prosenttia. He rikastuvat. Mutta kansallinen asia, se on käynyt heille yhdentekeväksi. Minullakin on heistä hiukan kokemusta. Ei niin, että toki olisin itse tarjonnut heille vaatimattomia kirjallisia tuotteitani, mutta jotkut muut ovat kääntyneet puoleeni. Niin on esimerkiksi muuan maalaisopettaja koonnut satuja — tämä arvokas kokoelma ei saa kustantajaa. Niinikään pölyttyy hyllylläni muuan runokokoelma, kierrettyään kustantajan luota kustantajan luo. Minä näin paljon vaivaa loppusoinnuista ja yleensä parannellessani runojen ulkoasua — kustantajat eivät ota!

— Sikamaista, sanoi vuorostaan Lohipato ja johdatti niin pian kuin mahdollista keskustelun omaan teokseensa.

Dosentti Angervoinen sai kuulla, että aihe oli kalevalainen ja että sitä oli käsitelty aivan uudella, omintakeisella tavalla. Kirjailija oli tehnyt rohkean yrityksen kuvata Väinöä, ennen kuin hänestä tuli »vaka vanha Väinämöinen». Olihan hänen kerran täytynyt olla nuori, ja varmaan hän silloin oli ollut sankari naistenkin silmissä.

Tohtori pyyhki otsaansa ikään kuin hän olisi ollut sairas.

— Tietysti Väinämöisen kerran on täytynyt olla nuori! Nerokas ajatus, kerrassaan nerokas. Sikamaista, sikamaista ...

Hän sai vielä kuulla, että teos oli kaksiosainen, että

runoilijan olisi pitänyt päästä ulkomaille ja että häneltä lankeaa vekseli ylihuomenna. Siltä varalta ettei se toinen suostuisi antamaan nimeään tai että hän olisi esimerkiksi poissa kaupungista, tarjosi Anger voinen heti nimensä paperiin. Niin ikään hän rohkeni arvella, että runoilija ehkä voisi käyttää niitä muutamaa kymmentä markkaa, jotka hänellä sattui olemaan taskussaan, kunnes palkinto olisi nostettavana. Hänellä oli antamisen ilo, vasen käsi ei tietänyt, mitä oikea teki.

Niin pian kuin miehiä alkoi tulla ravintolaan, kohosi tohtorin valpas katse tirehtöörin kirjeestä, jonka hän uudelleen ja uudelleen luki, etsiäkseen tuttavია. Vanhat hyvät tutut löysivät itsestään vanhaan tuttuun pöytään ja saivat heti, vuoronperään kuulla, mitä oli tapahtunut. Matti Lohipadon ei tarvinnut muuta kuin ottaa vastaan onnitteluja palkinnon johdosta, poltella sikareja ja silloin tällöin täydentää Vilho Oskari Angervaisen kertomusta. Tohtori Angervoinen mainitsi myöskin ne kaksi käsikirjoitusta, jotka pölyttyivät hänen hyllyllään. Petiittimies Riti-Rati kertoi silloin hänkin säilyttävänsä pöytälaatikossaan käsikirjoitusta, leikillistä esitystä oleskelustaan Berliinissä ja Münchenissä — palasia siitä oli ollut lehdessä, kaikki tunsivat ne, mutta kokonaisuutena olisi teos vasta päässyt oikeuksiinsa. Tuntien kustantajat oli hän kuitenkin kavahtanut kääntymästä heidän puoleensa. Toimittaja Hornanheimo nauroi, kohautteli olkapäitään ja väitti kauppamiehen olevan oikeutetun myymään sitä tavaraa, mikä meni kaupan. Hänen puolelleen meni Ruokoranta, »kaupungin hienoin herra», joksi häntä kutsuttiin ja joka periaatteesta ei halunnut mitään vakinaista työtä, vaan ainoastaan silloin tällöin kirjoitti Maan Äitiin. Hänen erikoisalansa olivat taidekysymykset koti- ja ulkomailla.

— Kaikki me teemme sielullemme vahinkoa, sanoi Ruokoranta. — Kaikki me olemme kauppiaita. Sen sanoo arkkikauppias Säfstrandin ainoa vesa.

— Mutta mihin me joudumme, jos tämä katsantokanta saa vallan? huusi dosentti-idealisti kuumana. — Jollei meidän kansallinen asiamme lepää ihanteellisella pohjalla, niin me olemme hukassa. Kustantaja ei saa olla kauppias — me olemme hukassa, jos ...

Sillaikaa rapisi Riti-Ratin kynä taskukirjan lehdillä.
»Uusi teos Matti Lohipadolta.

Nuori kirjailijamme Matti Lohipato on saanut valmiiksi laajan kaksiosaisen romaanin, nimeltä Sinipiikain lemmitty. Kuten jo nimikin osoittaa, on teos kalevala-aiheinen, mutta mikä nimestä ei käy selville, on, että kirjailija Sinipiikain lemmityssä esittää meille kansallissankarimme Väinämöisen ei vakavana ja vanhana, vaan nuorena ja tulisena. Kirjailijan rohkea ajatus psykologisesti kuvata Väinämöisen nuoruus on omiaan mitä suurimmassa määrässä kiinnittämään kirjallisuudenystävän mieltä. Ne, joilla on ollut tilaisuus lukea käsikirjoitus, ennustavat, että Sinipiikain lemmitystä tulee merkkiteos.»

Toimittaja Raitio eli niinsanottu petiittimies Riti-Rati ojensi liuskat Angervoiselle, joka heti syventyi lukemaan uutista. Pöydät ympärillä alkoivat täyttyä, ilma oli jo saanut sen sakeuden, mikä on ominainen ravintolailmalle.

— Miten olisi, sanoi tohtori, lieventäen korjaustaan tutulla lapsellisen hyvällä hymyllään, — jos sanoisimme: »Etevä nuori kirjailijamme» jne. Ja jos Väinämöisestäkin sanoisimme hiukan enemmän: »... kansallissankarimme Väinämöisen ei vakavana ja vanhana, vaan nuorena, tulisena ja liekehtivänä ...?»

Petiittimiehen suupielessä vavahti.

— Kyllä se käy.

Tohtori laski suojelevasti kätensä Matti Lohipadon olalle. He hymyilivät molemmat ja kohottivat lasejaan. Kahvi ja punssi olivat tulleet pöytään. Koko sali verhoutui vähitellen yhä sakenevaan savupilveen, jossa yksityisten sikarien punaiset päät kytivät ja hehkuisivat, muodostaen eri pöytäkuntien välille ikään kuin yhteisen salaperäisen merkkikielen. Tunnelma eri pöytäkunnissa oli tasaisesti kohonnut, ja miten erilaisia asioita niissä kussakin pohdittiinkin, tuntui niiden välillä kuitenkin vallitsevan eräänlainen yhteenkuuluvaisuus, niinkuin on kiertotähdillä samassa aurinkokunnassa. Savupilven muodostaman kaaoksen läpi nähtiinkin meteorien välittävän aivan suoranaista yhteyttä eri planeettain välillä. Niinpä kulki dosentti Angervoinen,

sikari kädessä, ympäri salia ja löysi vielä paljon tuttavia, jotka toi yhteiseen pöytään ja joille kertoi uutisen Sinipiikain lemmityn kohtalosta. Nurkassa istui kuitenkin muutamia vanhempia herroja, joita ei ilman muuta saattanut viedä nuorten pöytään. Muiden muassa oli siellä tirehtööri Sariola ja maisteri Blundh. Tohtori Angervoinen meni heidän pöytänsä, koettaen kykynsä mukaan syventyä kysymykseen sementtitiilistä, joista herrat keskustelivat. Tämän pöytäkunnan tunnussana **011** nimittäin tiilitehdas. Osakepääoma, satatuhatta markkaa, oli miltei jo koossa, koski, käyttövoima, oli edullisilla ehdoilla tiedossa — hitto vieköön, kauniit tiililäjät häämöttivät jo tuossa silmien edessä ja niiden takana rivit uusia kivimuureja, jotka antoivat 10, jopa **12** prosenttia! Olihan mieletöntä viskata vierasten savensotkijain kitaan kalliit rahat, kun saattoi itse pyörryttää ilmoille valmiit tiilet. Se se täällä olikin kansallinen heikkous, että aina piti turvautua toisiin, tavallisesti ulkomaalaisiin. Haljenneethan olivat kauppaneuvos Grönlundinkin kaakelit, vaikka olivat tuodut muka Hollannista asti. Mitäs muuta kuin ruljanssi käymään vain! Ja johtaja Sariola löi suuren kämmenensä pöytään, kaataen vahingossa konjakkilasinsa. Dosentti Angervoinen, joka oli tullut seuraan aivan toisessa tarkoituksessa kuin kuunnellakseen keskustelua tiilitehtaasta, imi hiukan malttamattomana sikariaan ja maisteli eteensä tilattua konjakkia. Rahamiehet jatkoivat yhä keskusteluaan tiilitehtaasta ja sen yhteydessä olevista asioista.

Se Ilmarinen, se rautakauppa, se nyt ei ollut menestynyt, mutta kuka kaskikin luottaa siihen hutilukseen, siihen Lempiseen! Oli sitä paitsi ollut liian pieni kapitaali. Rohkea se rokan syö — täytyy myöskin uskaltaa. Puuttui yritteliäisyyttä. Menihän siinä sen Sjömanin lesken rahat, mutta kuka käski niitä pikkueläjiä panemaan liikepuuhiin omaisuuttaan. Liikepuuha on aina liikepuuha. Ja tämä tiilitehdas, se oli nyt alun pitäen aivan toisenlaatuinen asia. Siinä nyt ei ollut mahdollisuutta muuta kuin voittoon. Aluksi saattoi, varovaisuuden vuoksi, ajatella neljän — viiden, sitten seitsemän — kahdeksan prosentin korkoa. Ja jollei tämä tällainen

liike viiden vuoden perästä antanut 10 prosenttia, niin oli tämä mies aasi! Mutta kuka pannaan johtajaksi? Ei siitä senaattori Hyvenin pojasta taitaisi olla? Eikö se ole kohta insinööri? Mutta sillä ei ole liikekokemusta ja tällaisen tiilitehtaan kuntoonsaattamiseen riittää oikeastaan rakennusmestari. Mutta siinä Lempisessä on vähän rakennusmestarin vikaa — mitenkä olisi, jos sentään ajattelisi sitä? Sillä oli kuin olikin liikemiehen silmää. Täytyisi vain aina katsoa sitä hyppysiin. Kyllä se poika sentään... Ei se ollut vailla lahjoja. Eikähän pientä oveluuttakaan ole katsottava niin kuolemansynniksi liikemiehelle — vai mitä, veli Blundh?

— No niin, no niin, enhän minä nyt ole mikään katkismus.

— Hahhahhahhahhah!

Tohtori Angervoinen, joka kauan oli odottanut hetkeään, katsoi mielialan vihdoin keventyneen sen verran, että hän rohkeni purjehtia esiin, ensin hiukan ylimalkaisine viittauksineen liikemaailman ihanteettomuudesta yleensä ja sen jälkeen alkaen kuvailla sitä kuulumatonta vääryyttä, joka oli kohdannut runoilija Lohipatoa ja hänen kansallista teostaan Sinipiikain lemmitty. Kun dosentti oli huomaavinaan, että hänen puheensa ei kaikunut aivan kuuroille korville, uskalsi hän edelleen ehdottaa, että *patres conscripti* — sillä nimellä kutsui tohtori Angervo juhlallisina hetkinä piirien edustavia herroja — suvaisisivat osoittaa myötämieltään jokaiselle sivistyneelle kansalaiselle tärkeää pyrkimystä kohtaan siirtymällä nuorempien pöytään, missä muun muassa vastikään valtion palkitsema runoilija Lohipato istui.

Patres conscripti katsoivatkin, etteivät he oikeastaan voineet tällä hetkellä enää viedä tiilitehtaan asiaa eteenpäin — se oli kuin olikin hyvillä perustuksilla — ja että he huoleti nyt saattoivat kallistaa korvansa sille, mitä nuorella polvella oli sanottavaa. Lähdettiin siis liikkeelle. Uusia pöytäryhmiä muodostui, savupilvet hulmuilivat, sikarit hehkuivat yhä syvemmällä punalla, koko kaaos tuntui olevan luomistilassa.

Yhtäkkiä nousi tohtori puhumaan. Hänessä oli nimitäin, istuessa rahamiesten pöydässä ja kuunnellessa hei-

dän kehittävän nerokkaita ajatuksia tiilitehtaasta, syntynyt rohkea tuuma, tuuma, joka oli vangitseva hänet koko illaksi. Ei ollut lupa vaieta. Hänen täytyi puhua.

— Niin, hyvät herrat, meillä on täällä tällä hetkellä tiedossa... yksi, kaksi, kolme, neljä teosta, etevää teosta, uskallan sanoa, jotka ovat vailla kustantajaa vain sen vuoksi, että kustantajamme ovat vaipuneet aineelliseen itsekkäisyyteen ja henkiseen kylläisyyteen. Niin, tuntuupa siltä kuin kansallisten kirjailijoiden täytyisi turvautua omiin voimiinsa ja ajatella uuden, ihanteelliselle pohjalle rakennetun kansallisen kustannusyhtiön perustamista. ..

Dosentti Angervoinen oli puhunut. Kaikki äänet pöydässä olivat hiljenneet. Viime sanoihin tuli jotakin ennustuksentapaista sen verkkaisen tahdin ja painavuuden vuoksi, joilla ne lausuttiin. Jotakin ennustajantapaista tuli niin ikään tohtoriin itseensä sen vakavuuden vuoksi, joka oli laskeutunut hänen kasvoilleen. Vähitellen alkoi jännitys pöydän ympärillä laueta. Hornanheimo kohautti olkapäitään, vaihtoi katseen Raition kanssa ja rupesi täyttämään tyhjentyviä laseja sillä kulmalla pöytää, missä istui.

— Eläköön! huusi Lohipato.

— Onko... onko tällainen kustannusosakeyhtiö tarpeen vaatima... tarpeen vaatima, nimittäin... minä tarkoitan... todella tarpeen vaatima? sanoi johtaja Sariola.

— Erinäisillä vinneillä kuuluu olevan erinäisiä käsikirjoituksia, vastasi Ruokoranta ilkeästi.

Seurasi pieni äänettömyys.

— On hyvin ikävää kuulla, alkoi tohtori, — hyvin ikävä, että erinäiset kansalaiset suhtautuvat käsitteseen »kansallinen» suorastaan niinkuin... muuan... muuan raavas punaiseen vaatteeseen.

Ruokoranta maistoi lasistaan, nieli pienen hymyilyn ja kääntyi sitten, vakavuutta teeskennellen, Raition puoleen.

— Riti-Rati, jokin aika sitten kirjoitit sinä hyvin kauniisti eräästä kotimaisesta keksinnöstä. Se oli jokin lakaisija eli pölyttäjä, jokin harjojen harja — »Kansallisharja», jollen erehdy. Sen minä lahjoitan pölytysneitä käsikirjoituksia varten veli Angervoiselle.

Tohtori Angervoinen pyyhki kylmää hikeä otsaltaan, luullen ehdotuksensa joutuneen kokonaan karille, kun johtaja Sariola rupesi puhumaan.

— Ei ole, ei ole sopivaa... mielestäni... tehdä nau-runalaiseksi ehdotusta, joka lähtee lämpimästä... lämpimästä mielestä. Varovaisuus... varovaisuus on tietenkin ennen kaikkea tarpeen, mutta niiden tietojen perustuksella, mitä silloin tällöin on tullut korviimme... korviimme, ei taitaisi olla haitaksi, jos meillä todella olisi kustannusliike... kustannusliike, jota johdettaisiin niiden periaatteiden... periaatteiden... mukaan, joita tohtori Angervoinen tässä tunnetulla taidollaan toi ilmi. Mikäli on luotettavalta taholta... varsin luotettavalta taholta kuulunut, ovat kustantajiemme voitot niinikään meidän oloissamme sangen huomattavat... huomattavat... ..

Ruokoranta nousi. Kun hän oli pitkä mies, saattoi hän luomiensa alta hävyttömästi katsoa yli koko pöytäkunnan.

— Teidän luvallanne, hyvät herrat, siirryn hetkeksi baarin puolelle. Suosittelen mitä lämpimimmin »Kansallisharjaa».

Jopa... jopa se oli käynyt sikamaiseksi suustaan tuo Ruokoranta, tuo Sanfrid Säfstrandin poika. No niin, se kulki tietysti harjakset pystyssä, kun isä oli maksanut velat. Mutta malttakoon! Joka tapauksessa tuli kaikille helpompi olla, kun hän oli lähtenyt. Puhuttiin sekä tiilitehtaasta että kustannusliikkeestä. Dosentti Angervoinen ansio oli, että kustannusliike kuitenkin pysyi etualalla. Vähitellen sai keskustelu varsin oudon nousun. Siirryttiin yksityiseen huoneeseen, jota kaupungin lihavimpien miesten kuvat koristivat, Minervan isäntä tuli hetkiseksi tervehtimään, istuen, kuten aina, masteri Blundhin vieressä, ja taasen palattiin tiilitehtaaseen ja kustannusliikkeeseen. Ympäristön muutos oli virkistänyt, uusi tarjoilijatar oli hänkin tuonut vaihtelua. Jokin sana uhrattiin silloin tällöin ukko Säfstrandille, hänen omituisuuksilleen ja miljoonilleen sekä hänen pojalleen Ruokorannalle. Yhtäkkiä puhuttiin uudesta kustannusliikkeestä kuin päätetystä asiasta ikään. Ehdotettiin sille nimiä, huoneistoja ja johtajia. Ennen kaik-

kea oli aineellinen pohja tietenkin saatava lujaksi. Helppoa tulisi varmaan olemaan löytää osakkaita yritykselle, joka hyvin johdettuna tuottaisi 12—14 prosenttia.

— Johtaja on kostettu! huusi Lohipato, tyhjensi lasinsa ja paiskasi sen suurta peiliä vastaan.

— Nuori mies, nuori mies! huusi vuorostaan tohtori Angervoinen ja riensi peilin luo.

Lasi oli halki.

— Rahaa on, veli Angervoinen, vastasi Matti Lohipato ja karkasi hänen kaulaansa. — Veljen täytyy tulla meidän Runolamme johtajaksi.

— Runola — no, siinähan meillä on nimi! sanoi tohtori, kädessä peilinsärö.

— Mahdotonta, mahdotonta! huusi Hornanheimo. — »Matti Lohipadon runot ovat ilmestyneet Kustannus-osakeyhtiö Runolan kustannuksella» — miltä se nyt kuuluu?

Tohtori Angervoinen korotti taasen äänensä.

— Minä ehdotan, että me yksissä neuvoin suoritamme kulut tästä peilistä ... Mitä herrat sanovat? Huoneessa oli niin hiljaista, että saattoi kuulla sauhujen leijaillen lähtevän sikareista. Sitten maisteri Blundh vei käden taskuunsa, katsoi kelloa ja nousi.

— Minä puolestani ehdotan, että asianomainen itse suorittaa viulunsa. Onhan hän juuri saanut tuhat markkaa.

— Se on sydämetöntä, — nuori, etevä kirjailija, joka sattuu innostumaan ...

Maisteri Blundh katseli tohtoriin, toinen silmä puoleksi kiinni. Hän aikoi selvästi sanoa jotakin, eikä varmaankaan mitään tohtorille miellyttävää, kun Ruokoranta palasi ja etsi entisen paikkansa.

— Täällä on sattunut pieni vahinko, toisti tohtori ja piteli peilinsäröä ilmassa, — minä ehdotan, että maksetaan yhteisesti... Mitä mieltä veli Ruokoranta on?

— Kuka on himoinnut nautintoa rikkoa peilin eikä tahdo maksaa? sanoi Ruokoranta ja silmäili ympärilleen.

— Tass' on mies, lempo ties! huusi runoilija kasvavalla intomiehellä.

— Hm. Se en niin, että nautinto aina maksetaan

omasta kukkarosta, sanoi Ruokoranta. — Viisaus ei ole minun, vaan Diogeneen.

Diogenesta mainitessa tohtori unohti peilin. Hän seisoi yhä peilinsärö kädessä, mutta hänen ajatuksensa liikkuvat muualla ja hänen ääneensä tuli se todellinen lämpö, joka on ominainen hyvälle ihmisille.

— Jokaisen ihmisen elämässä tulee hetki, jolloin hänen kansallistuntonsa herää. Jos me uskaltaisimmekin toivoa, että tämä hetki nyt on tulossa ystävällemme Sanfrid Säfstrandille ...

Hornanheimo ja Raitio purskahtivat nauruun. Heillä oli tuoreenpuoleiset kokemukset ukko Sanfridin kansallisesta heräämisestä.

— Minä väitän, jatkoi tohtori, luoden ojentavan silmäyksen naurajiin, — että tämä kansallinen Diogeneemme, niin, toistan vieläkin: tämä kansallinen Diogeneemme on kunnon mies.

Läsnäolevan pojan vuoksi vaikenivat herrat, vaikka jokaisen mieleen tuli ikäviä muistoja saiturista. Sitten kun Aarne Ruokoranta pääsiäisen jälkeen äkkiä oli ruvennut elämään entistä komeammin ja kun oli saatu tietää ukon pitkänäperjantaina maksaneen hänen velkansa, — mihin eivät suinkaan vähät riittäneet — oli päätelty ukon tulleen mielenmuutokseen ja tahdottu korjata hänen miljoonistaan niin paljon kuin suinkin hyviin tarkoituksiin, ennen kuin poika saisi ne käsiinsä.

— Antakaamme »kansan» puhua, sanoi Ruokoranta hymyillen. — Olen kerran kuullut parin naisen sanovan »piru», kun isäni meni heidän ohitse, ja rantajätkien sanovan »saatanan piru» — ja Maan Äidin palstoilla on ollut...

— Älä nyt huoli, keskeytti Raitio, — sitä nyt tulee sanoneeksi yhtä ja toista, kun puoleksi paiskataan alas portaita, niin että on taittaa niskansa...

— ... »Tämä suomalainen isä Grandet» ...

— Entä jos tämä arvon vanhus Runolan hyväksi hellittäisi kymmenen tuhatta, sanoi tohtori toivorikkaana.

— Nautinnot maksetaan aina omasta kukkarosta, toisti Ruokoranta hellittämättömästi.

Peilinsärö putosi tohtorin kädestä ja palautti kilahduksellaan hänen mieleensä asian, joka oli jäänyt kes-

ken. Hän haparoi esiin lompakkonsa, mutta muisti antaneensa pois rahansa. Ruokoranta otti hänkin esiin lompakkonsa, erotti, laskematta, pinkan pikkusetelejä, repi ne kappaleiksi ja lasi kappaleet tohtorin eteen pöydälle.

— Tuossa, lapset, alkakaa leikkiä. Tämä on sellainen peli, että jos nämä palaset panee kokoon, niin . . .

Tohtori tuijotti päätään pudistaen setelinpalasiin, jotka läjässä makasivat hänen edessään.

— Kuulumatonta kevytmielisyyttä, aivan kuulumatonta . . .

Runoilija rupesi ilosta huutamaan ja suistui pöydälle, ojentaen kätensä ottamaan palasia. Kun tohtori korjasi hänen ylettyviltään kallisarvoiset rahankappaleet, tarttui hän tuhkakuppiin ja heitti sen peiliä kohti.

— Rahaa on kuin roskaa! Ja Runola jauhaa lisää. Runola on rahamyllä, Runola on Sampo . . .

Tohtori piteli häntä olkapäistä. Kaikki puhuivat yhtäkaaa.

— Sampo, siinähan on nimi. . .

— Ukon täytyy antaa kymmenen tuhatta.

— Me emme nyt ole. . . emme ole siinä mielentilassa, että voisimme keskustella... keskustella vakavista asioista . . .

— Jokohan koko puuhan voisi panna lehteen?

— Helkkarissa, mitä sinä ajattelet, Riti-Rati!

— Pannaan huomiseen lehteen — miksei pantaisi?

— Onhan asia selvä. Meissä on tänä iltana ollut Herran henki.

— Herran henki, Herran henki.

— Johtaja on kostettu — eläköön!

— Eläköön!

Hornanheimo irroitti paksun, tupsuilla koristetun hihnan, joka piteli uutimia, ja köytti sillä salaa Lohipadon kiinni tuoliin. Nousi nauru ja melu, kun runoilija hosuen ja potkien pyrki irti kahleistaan. Hornanheimo oli tehnyt niin lujan solmun, että täytyi se panna veitsellä poikki, ennen kuin Matti Lohipato pääsi vapautteen.

Mieliala oli sillä korkeudella, jonka seuraava aste on laulu, tappelu, uni tai puhe. Tässä mielialassa ollen sei-

sovat ihmiset kuin tienhaarassa. Tohtori valitsi äkkiä tien — hän valitsi aina saman. Hän nousi, kilisti lusi-kallaan lasin laitaan ja alkoi:

— Hyvät naiset ja herrat... hyvät herrat, piti minun sanoa. Mikään ei ole sattuma tässä elämässä, lempeä käsi johtaa kaikkia meidän polkujamme. Varmaan ei ole ollut sattuma, että me kaikki tänä iltana olemme joutuneet näkemään tapausta, joka mitä suurimmassa määrässä on omiaan loukkaamaan kansallisesti herännyttä mieltä: nuori, etevä kirjailija on saanut kokea kylmyyttä, joka sen pahempi niin usein on ollut lahjakaiden miesten palkka tässä maassa... ja muissakin maissa. Olemme onnelliset siitä, että lempeä kaitselmus on sallinut meidän ajaa asioitaan ja tehdä oikeutta. Runolan eli Sammon ajatus on syntynyt tänä iltana. Niin ollen uskaltanemme sanoa, että ilta on niitä historiallisia, jotka...

— Hyvä!

— ... jotka... joiden todistajina nämä vanhat Minervan seinät ovat olleet. ..

— Hyvä, hyvä, hyvä!

— Eläköön kustannusosakeyhtiö Runola!

— Sampo — eläköön!

— Runola — eläköön!

— Eläköön tiilitehdas Sampo!

— Hyvä!

— Eläköön!

Runolan asia jäi Vilho Oskari Angervaisen käsiin. Uskollisemmissa käsissä se tuskin olisi voinut olla. Matti Lohipato läksi ulkomaille ja hän saattoi huoleti lähteä. Tohtori Angervoinen oli ottanut vastatakseen hänen sitoumuksistaan. Sinipiikain lemmitty oli sekin hänen hallussaan, eikä hän laiminlyönyt mitään tilaisuutta tehdäkseen mahdolliseksi sen ilmestymisen jouluksi. Selvää on, että hän, käyttäessään eri teitä, tuli käyttäneeksi sitäkin tietä, mitä diplomaatit niin usein ovat käyttäneet: naisten tietä. Hän puki ylleen vanhan pitkäntakkinsa, jonka hän jo viiden vuoden aikana joka lukukauden lopussa oli tuominnut virkaheitoksi, ja meni

itse »Pesään», kaupungin vaikutusvaltaisimman naisen, rouva Gunilla Murmanin puheille.

Gunilla-rouva, joka neljättäkymmentä vuotta joko välittömästi tai välillisesti oli ollut mukana miltei jokaisessa kansallisessa sivistysharrastuksessa ei yksin kotikaupungissaan, vaan kautta maan, katseli kustannusosakeyhtiön perustamista suopein silmin. Ajankohta hänestä ehkei kuitenkaan ollut varsin sovelias: oli muistettava, että monet — hän itse niihin luettuna — olivat saaneet maksaa tirehtööri Roos-vainajan puolesta. Gunilla-rouva lupasi kuitenkin tehdä voitavansa, hänen luonaan sattui juuri huomenna olemaan ompeluseura ja hän lupasi rouvien kesken ottaa asian puheeksi. Vilho Oskari Angervoinen ei ollut vailla eräänlaista oveluutta, niin vilpitön ja rehellinen kuin hän olikin. Hän tiesi, mikä tehosi Gunilla Murmaniin ja kävi puhumaan tulevan kustannusliikkeen virkailijoista. Oli tietenkin tärkeää, että niitäkin ajateltiin ajoissa, koska liikkeen menestys juuri riippui niistä.

Gunilla-rouva istui nahkatuolissa miesvainajansa kuvan alla ja kutoi ruusunpunaista, aivan pienen lapsen sukkaa. Hän loi tohtoriin silmänsä, ja hänen katseensa oli niin läpitunkeva, että tohtori punastui. Hän tunsikin tunsikin olevansa pakotettu selittämään tarkoitustaan lähemmin.

— Rouva Murmanillahan on niin suuri ihmistunteemus ... ja niin suuri tuttavapiiri. . .

— Ja niin paljon sukulaisia! sanoi Gunilla-rouva ja naurahti.

Tohtori tunsikin itsensä kokonaan paljastetuksi, punehtui korvanlehtiä myöten, yski ja nauroi hänkin.

— Onhan niitä, onhan niitä, jatkoi vanha rouva. — Jos te minulle uskotte virkailijan hankinnan mihin toimeen tahansa, niin kyllä minulla on lapsenlapsia ja sisarten ja veljien lapsia ja lasten lapsia varastossa. En minä joudu pulaan. Te tiedätte vaalilauseeni: mitä tahdot tehdyksi, se tee itse. Minä en luota muihin kuin omaan itseeni — omaan itseeni kolmannessa ja neljännessä polvessa. Minulla on seitsemän tytärtä ja tyttären miestä, kaksikymmentäseitsemän lapsenlasta, viisikymmentäkaksi lapsenlapsenlasta, tässä — hän keskeytti

kudontansa, joka tapahtui aivan koneellisesti, ja nosti ruusunpunaista, pientä sukkaa — tulee sukat nuorimmalle heistä: Eeva Salmensuulle syntyi eilen poika, menen huomenna katsomaan häntä. Kahdeksantoista vuoden vanha, sellainen lapsi itse! Mutta mitä sanotte: hänen miehensä, maisteri Antti Salmensuu — siinähan on mies, jota etsitte. Koko Salmensuun sukuhan kirjaillee. Luulen, että Antti mielellään ottaisi toimen nyt, kun perhe lisääntyy — hänellä on kyllä suurenpuoleinen stipendi yliopistosta, hän kirjoittaa väitöskirjaa, mutta...

Gunilla-rouva kuuli puhelimen soivan ja riensi, mennessään huomauttaen, että kauanpa se nyt oli ollutkin ääneti, eteiseen. Tohtori kuuli yhtä päätä kolme eri keskustelua, jotka peräperään seurasivat toisiaan. Ensiksi oli kysymys arpajaisista sokeiden hyväksi ja päävoitosta, joksi ehdotettiin Peräpunttalan seurakunnan tilaamaa ja samaisen seurakunnan hylkäämää alttaritaulua. Toiseksi tiedusteltiin rouva Murmanin mielipidettä tuhannesta parista kenkiä, joita köyhiä kansakoululapsia varten aiottiin tilata maaseudulta. Kolmanneksi kysyttiin, suostuisiko rouva Murman myymään muutamia Kansalliskirjapainon osakkeita. Vanhuksella oli valmiina selkeät, täsmälliset vastaukset. Hän tiesi mitä hän tahtoi ja säästi usein sanojaan samalla pienellä, valoisalla naurulla, joka oli saattanut tohtorin niin hämilleen.

— No niin, sanoi hän, palatessaan huoneeseen, jonka kynnyksellä tohtori jo odotti, peläten häirinneensä liian kauan, — yrittäkää vain. Ehkä se menee. Kyllä minä teen, mitä minä voin.

Astuessaan alas portaita kuuli tohtori taasen hänen puhuvan puhelimesta. Tällä kertaa oli nähtävästi kysymys jostakin ruokalajista, koska rouva Murman selkeällä äänellään lausui muun muassa sanat »pippuri» ja »suola».

— Mikä nainen, ajatteli vanhapoika painaessaan kiinni katuoven. — Itse Louhi, lisäsi hän ääneen ja naurahteli, päättään pudistaen, täynnä ihailua. — Ja tämä vanha koti — todellinen »pesä»!

Muutaman viikon perästä ilmoitti Gunilla-rouva toh-

torille ystäväpiiristään keränneensä osakkeita viidenkolmattatuhannen viidensadan markan arvosta. Hän oli myöskin tiedustellut maisteri Salmensuun ajatusta, ja maisteri oli luvannut miettiä. Tämä luonnollisesti ei sitonut osakeyhtiön toimintaa vähimmässäkään määrin.

— Ottakaa vain johtajaksi joku toinen, ne olivat Gunilla-rouvan viimeiset sanat, — jos te löydätte.

Tohtori tiesi, mitä se merkitsi. Se oli tulkittava näin: auta armias, jos otatte toisen!

Yleensä menestyi hanke, sitä ei voinut kieltää. Tohtorilla oli syytä pelkkään iloon. Erikoisen loiston sai yritys siksi, että siihen onnistuttiin kiinnittämään sellainen nimi kuin tohtori Jaakko Pitkänen. Tämä voitto oli kyllä vaivan takana. Ei ollut helppoa taivuttaa eurooppalaista kuuluisuutta, jonka erikoisala oli foneetiikka, antamaan nimeään Runolaan. Tohtori Pitkänen oli sitä mieltä, että hänen olisi täytynyt liittyä suoraan työntekijäksi liikkeeseen, jos hän kerran kantoi sen johtajan nimeä. Siihen hänellä ei ollut aikaa eikä mielestään myöskään edellytyksiä. Kesti kauan, ennen kuin hänet saatiin käsittämään, ettei tarvittu muuta kuin hänen suuri, kuuluisa nimensä — työn saattoi suorittaa kuka nuori mies tahansa. Tohtorin velvollisuudet supistettiin mahdollisimman vähiin, jo senkin vuoksi, että hän paljon oleskeli ulkomailla, ja hänen palkkansa tulisi olemaan ainakin muutama tuhat vuodessa. Kun dosentti Angervoinen oli saanut tämän puolen asiasta järjestetyksi, oli hänen ymmärtääkseen suurin vaikeus voitettu. Ainakaan ei mikään kustannusliike nyt johtajan puolesta saattanut tulla kilpailemaan Runolan kanssa. Ja toivottavasti tulisi Runolan toiminta muodostumaan yhtä onnelliseksi kilpailevien yhtiöiden toimintaankin nähden. Aivan odottamattomalta taholta sattui se tapaus, joka hetkeksi lamautti tohtori Angervoinen menestyksellisen työn ja toimintahalun. Eräänä aamuna luki tohtori Angervoinen sanomalehdestä, että Matti Lohipato oli luovuttanut vastavalmistuneen kalevala-aiheisen romaaninsa Sinipiikain lemmitty vanhalle kustantajalleen, ja että se ilmestyisi piakkoin.

— Olenko minä viisas vai olenko minä hullu? lausui tohtori ääneen ja karkasi kirjoituspöytänsä luo. — Eikö

käsikirjoitus ole minun laatikossani? On. Tässä, tässä se on ja Vilho Oskari Angervoinenpa ei luovutakaan sitä ensi hädässä. Eikö Lohipato itse ole uskonut sitä minun haltuuni ja eikö se ole ensimmäinen kirja, minkä Runola julkaisee?

Mutta mikäpä siinä auttoi. Vanhan kustannusliikkeen johtaja oli jo lähettänyt runoilijalle palkkion — hyvin runsaan lisäksi, johon oli syynä tämä harmillinen jupakka — ja runoilijan oman kirjeen perustalla vaati hän käsikirjoitusta. Tohtori Angervaisen oli todella varsin raskasta tämän jälkeen hoidella runoilijan rahasioita ja toimia Runolan hyväksi. Lohipadon kirje, joka tuli jonkin viikon perästä, ei ollut omiaan paljoakaan rohkaisemaan. Lohipato kertoi myyneensä Sinipiikain lemmityn vanhalle kustantajalleen, koska se oli huono kirja, todella kaikin puolin kelvoton kirja, ja jo alkaneensa kirjoittaa Runolaa varten uutta teosta, pariisilaisaiheista, nimeltä Orkidea.

— Sikamaista, puheli Angervoinen itsekseen. —
— Pitääkö Runolan aloittaa pariisilaisaiheisella romaanilla! Hävytöntä...!

Hänen retkensä ukko Säfstrandin luo onnistui varsin huonosti. Ukko ei ajanut häntä ulos, kuten hän oli tehnyt Riti-Ratille ja Hornanheimolle sekä monelle muulle. Dosentti Angervoinen ei ensinkään päässyt sisään. Ainoastaan Bella, suomalaisen ukko Grandefn kuuluisa villakoira, tulkitsi talon tunteita vierasta kohtaan kiiwaalla haukunnalla, joka jonkin aikaa kuului lukittujen ovien takaa. Ukko kuului olevan sairaana ja ainoastaan »insinööri», hänen ainoa uskottunsa, oli käynyt hänen luonaan. Hän ei ollut päästänyt sisään lääkäriäkään, jonka Ruokoranta oli toimittanut hänen portailleen asti. Lääkäri oli ollut suuttunut, kuului sanoneen, että ukko olisi toimitettava holhouksen alaiseksi. Nämä tiedot sai tohtori Angervoinen kadun kulmassa seisovalta poliisilta, joka vuosikymmenen palveltuaan näillä tienoin tunsu talon tavat.

Tohtori Pitkäsen kuuluisa nimi ei sekään merkinnyt juuri niin paljoa kuin dosentti Angervoinen oli uskonut. Yhtä helppoa kuin alussa oli ollut saada ihmisiä innostumaan, yhtä työlästä oli saada kokoon viimeiset kym-

nientuhannet. Angervoinen puhui ja juoksi ja juoksi ja puhui. Hän olisi niin hartaasti halunnut saada Runolan asiat selviksi, ennen kuin hän läksi kesäiselle keräysmatkalleen — ehkä viimeiselle elämässään. Hän oli jo lähtövalmis, hänen kokoelmansakin olivat siirretyt hänen vaatimattomasta poikamiehenasunnostaan »Seuran» turvallisten seinien sisäpuolelle. Silloin hän vielä teki viimeisen yrityksensä miehen luo, josta ei hän suorastaan pitänyt, mutta josta hän aina oli tahtonut uskoa kaikkea hyvää — ja jolla oli rahaa. Hän meni maisteri Blundhin luo.

Maisteri Bernhard oli, kuten Vilho Oskari Angervoinen itsekin, lähdössä ulkomaille, ja matkavalmis hänkin. Tosin olivat molempien varustukset varsin erilaiset. Kun Angervoisien rapistuneissa huoneissa oli ollut huiskin häiskin reppuja ja laatikkoja, mitkä tuskin pysyivät koossa, oli Blundhin ruokasalin permanto täynnä uusia, kalliita arkkuja ja käsilaukkuja. Maisteri koetti paraikaa kenkiä, joita hänelle oli lähetetty kaupasta, ja verevä, nuori palvelustyttö kantoi hienoa pyykkiä pöydälle. Angervoinen pääsi sisään soittamatta, koska kenkäkaupan lähetti seisoi eteisessä odottamassa. Hän ei kiinnittänyt huomiota laukkuihin eikä tyttöön, hän suuntasi askeleensa suoraan Blundhia kohti ja ojensi hänelle kätensä.

— Terve mieheen, sanoi Blundh. — Hyvä, että tulet. Mitkä minä nyt otan, nuoko kilpikonnannahkaiset vaiko nämä vasikannahkaiset... Ei, en minä kesäksi mustia. Uskotko, että näillä hinnassa on helkkarin suuri ero. Mitä luulet näiden kilpikonnannahkaisten maksavan? Heh, etkö kuule.

— Minulla on vähän kiire.

— Kiire — no, mitä luulet minulla olevan. Odota nyt, poika, minä otan nämä molemmat, mutta en minä tällaisia laskuja mene maksamaan. Pitää pudottaa, pitää pudottaa. Kun otan kaksi paria. Mene nyt, nuori mies. ja palaa kello neljän ja viiden välillä. No, mikä on hätänä, veli Angervoinen? Oletpa sinä pölyttynyt, niin kuin ne käsikirjoituksesi, joista aina puhut.

— Niistäpä juuri on kysymys ja niiden julkaisemisesta. Runolan asia pitäisi saada . . .

Äsken hymyilevä maisteri Blundh oli muuttunut luoksepääsemättömäksi ja ankaraksi, ikään kuin hänen edessään olisi seisonut kerjäläinen, joka pyysi rahaa mennäkseen kapakkaan.

— Ei sanaakaan siitä asiasta, puhui hän pingotetusti.
— Ja minä vielä ottaisin osaa teidän lapsellisuuksiinne ja hullutuksiinne! Niin tyhmä minä toki en ole. Koko Runola on humalaisten mielihoure ...

— Veli Blundh, ajattele, mitä sanot. . .

— Mitä ajattelemista siinä on. Jokainen viisas ihminen nauraa sellaiselle puuhalle. . .

— Veli Blundh ...

— Istu ja sytytä sikari. Jutellaan niin kauan kuin tästä jäähdyn. Tuli helkkarin kuuma noiden kenkien kanssa.

— Minä en voi puhua mistään muusta kuin uudesta isänmaallisesta yrityksestämme. Tiedäthän sinä, miten kustantajat kohtelevat. . .

— Se Lohipatohan sopi kustantajansa kanssa. . .

— Niin, mutta hän antaa seuraavat kirjansa meille.

— Tämäpä sinipiika juttu sai kovin huonot arvostelut. . .

— Seuraava romaani onkin parempi.

— Veli Angervoinen, minäpä sanon sinulle: kirjoitetaan ihan liian paljon.

— Kuinka sinä voit. . . Jokaisella isänmaanystävällä on syytä iloita nuoren kirjallisuutemme vehmaudesta. . .

— En penniäkään minä anna Runolaan.

— Sitä sinä et voi tarkoittaa.

— Jumaliste!

— Muista, missä maineessa sinä kuljet koko kansan edessä...

— Ja missä sitten?

— Sinä olet mesenaatti, kansasi hyväntekijä. . .

— Mene hiiteen, narri!

— Mitä sinä sanot?

— Että sinä puuhinesi olet narri, jota jokainen järkevä ihminen nauraa.

Tohtori paiskasi sikarin tuhkakuppiin ja tuijotti punoittavin silmin Blundhiin.

— Entä jos minä paljastaisin sinut, sanoi hän hiljaa.

— Sen minä teen! Kansan pitää nähdä, minkämoisia »hyväntekijöitä» sillä on.

Blundh jäi nauramaan. Mutta hetken perästä tavoitti hän tohtorin kiinni portaissa.

— Hoi miestä! Angervoinen kuulehan!

Angervoinen tuli, kiihtyneenä, syvästi loukkaantuneena, mutta toivoen hyvitystä. Blundh astui muutamia portaita alemma, tarkkasi uusia kenkiään ja kumartui sitten Angervoinen puoleen:

— Minulla on, katsos, tässä jonkin vuoden perästä merkkipäivä. Aion silloin... hiukkasen lahjoitella. Ymmärrätkö?

Angervoinen tuijotti häneen, pyyhki otsaansa ja kävi epäluuloiseksi. Äkkiä hänen hahmonsa kirkastui, hän tarttui Blundhin käteen ja pusersi sitä lujasti.

— Anna anteeksi, veli Blundh. — Anna anteeksi.

Hän riensi pois.

Ja läksi matkaan, Runolan asiat kesken.

Kun hän syyskuussa palasi kaupunkiin, pidätti Blundh hänet eräänä iltana esplanaadissa ja istutti hänet penkille viereensä tuoksuvien ruusuistutusten ääreen.

— Oletpa sinä päivettynyt, en ollut tuntea. Nyt saat päätellä, ansaitsinko minä kaikkea, mitä sinä keväällä syydit vasten naamaani.

— Vielä kerran, anna anteeksi...

— No niin, no niin. Katsos, minä olen kaiken kesää pitänyt mielessäni sinun hullutuksesi ja voin nyt sanoa sinulle, mistä saat rahaa. Tänne on hiljan muuttanut maalta perhe, hyvin hieno perhe: kunnallisneuvos Stähle, minun luokkatoverini — tyttäret suuria ja muhkeita kuin nuoret fasaanit ja kalkkunat! Olen koko päivän ollut heidän seurassaan. Mies on niin raju saattelemaan ja kävelemään, että ihan täytyy istuutua lepäämään, vaikkei reumatismi siitä suinkaan pidä näin illalla. No niin, Stähle on myynyt kartanonsa ja haluaa sijoittaa rahat edullisesti. Hänellä voi olla kolme-, neljäsataa tuhatta, en tarkkaan tiedä! Mutta hänen poikansa, maisteri, tarvitsee toimen. Tämä nuori herra on jonkin vuoden työskennellyt kirjakauppa-alalla. Huomaa: jos poika saa paikan, sijoittaa isä rahat. Ainahan nyt sellaisessa yrityksessä tarvitsee miehiä. Mutta huo-

maa, liikkeen täytyy olla lujalla pohjalla. Kunnallisneuvoksen ystävänä minä en voi sallia, että hän antautuu epävarmoihin yrityksiin. Lähde pois nyt Minervaan, kunnallisneuvos tulee hänkin, heti kun annan hänelle merkin.

KAUNIIT TYTTÄRET

Kun Sela ja Otteli Stähle seurasivat vanhempiaan Suur-Kaupunkiin, anoivat he elämältä yhtä ainoaa: rakkautta. Eivät he tehneet sitä tietoisesti. Jos heiltä olisi kysytty, olisivat he voineet leikkiä lyöden vastata, että he pyysivät »rikkautta, rakkautta, pitkää ikää», niin kuin siellä kotipuolella oli tapana sanoa. Tai ehkäpä he olisivat mahdollaneet sen, mitä he luulivat elämältä haluavansa, sanaan »onni». Mutta heidän sisimmässään eli onnentunne väkevänä rakkaudenkaipuuna.

Sankariaan he kaipasivat. Häntä he odottivat, kun he kuumina iltoina kotinsa ikkunoista tähyilivät kadulle, häntä varten he koristivat itseään ja iloitsivat, kun peili sanoi, että he olivat kauniit. Hänen puolestaan he olivat levottomat, kun eivät tietäneet, minkä vuoksi heihin kadulla katsottiin. Sillä vaikka he ahkerasti seurustelivat peilinsä kanssa, eivät he aina uskaltaneet siihen luottaa. Oliko varma, että he olivat kauniit? Mistäpä he olisivat voineet saada vakuuden siitä! Ja se oli heille hyvin tärkeää tietää, niin, kaikkein tärkeintä. Sankarin tähden se oli tärkeää. Mutta tämä kaikki, kuten sanottu, ei ollut heissä tietoista.

Jospa he olisivatkin aavistaneet, minkä huomion he olivat herättäneet Suur-Kaupungissa! Heistä kulki huhu, että heillä kummallakin oli satatuhatta markkaa ja että he lisäksi olivat hurmaavia tyttöjä.

Oli kyllin aikaa miettiä maailman menoa. Ei ollut työtä. Äiti parsi ja paikkasi kuten Syvälahdessakin. Hän ehti enemmän kuin ennen, kun oli kaksi palvelustyttöä talossa. Sela ja Otteli viettivät suuren osan päivää kadulla. Isä vei heidät mielellään teatteriin tai kon-

serttiin. Sela rupesi ottamaan tunteja posliinimaalauksessa ja Otteli laulussa, mutta tämä vei aivan vähän aikaa. Joskus, ehkä, he aikoivat ruveta ansaitsemaan. Mutta ei vielä. Eihän heidän nyt tarvinnut ansaita, eikä isäkään sitä tahtonut. Ehkeivät he itsekään tahtoneet. Joka tapauksessa heidän voimansa kokoontui ja heidän kauneutensa oli kuin raskas umpu, joka etsii aurinkoa. Heissä oli voimaa antaa elämä vaikkapa kymmenelle lapselle ja elämän kallisarvoiset vaistot olemuksessaan astuivat he pää pystyssä ja hymy huulilla, mutta sydämessään olivat he nöyrät. Sankarin odotus teki heidät nöyriksi.

Keskikesän juhlaan, juhannukseen, ovat nuoret ihmiset yhdistäneet leikin, joka on kasvanut esiin itse nuoruuden keskeisimmästä, kuten kukkasat ovat kasvaneet esiin juhannuksesta. Aattoiltana poimivat tytöt yhdeksää lajia yrttejä ja kätkevät ne yöksi päänsä alle. Ensimmäinen mies, joka seuraavana aamuna tulee heitä vastaan, on heidän valittunsa. Onko viisasta ottaa hänet, sitä ei tytön sydän kysy. Yrttien taika on tehnyt tehtävänsä.

Sela ja Otteli Stähle olivat siinä iässä, jolloin juhannusyöt eivät seuraa mitään kalenteria. Jospa he olisivatkin ymmärtäneet olla viisaat. Isän unelmat kauliasta tyttäristään olivat niin likellä toteutumistaan.

Tuli esimerkiksi sellainen ilta, että Sela ja Otteli Stähle olivat pyydetty Pesään rouva Gunilla Murmanin luo. Tytöt olivat kuulleet niin paljon Gunilla-rouvasta. He tiesivät, että hänellä oli valta ylentää ja alentaa. Joka pääsi hänen sukuunsa ja suosionsa, oli turvattu. Mikseivät he kätkeneetkin juhannusyrttejä päänsä alle yöksi marraskuun kuudennettatoista päivää vastaan? Kuudentenatoista päivänä oli Gunilla-rouva syntynyt.

Pesässä oli illalla koolla lapsia, lapsenlapsia ja henkilöitä, jotka naimisen kautta olivat joutuneet suvun sukulaisiksi. Niiden harvojen joukossa, jotka ulkopuolelta olivat saaneet kutsun saapua, olivat kunnallisneuvos Stählen tyttäret sekä heidän veljensä Leo Teräs, jolle suuressa kiireessä oli teetetty hänen ensimmäinen pitkätkkinsä.

Sela ja Otteli Stähle olivat nähneet komeampia asun-

toja kuin Gunilla-rouvan, mutta Pesässä, jolla nimellä vanhan rouvan koti oli tuttu kautta maan, oli jotakin, jollaista eivät he olleet tavanneet missään. He katselivat vanhoja, osaksi kuluneita huonekaluja, jotka seisovivat kunniasi joilla ja jotka kokoontuneille sukulaisille näyttivät olevan täynnä muistoja. Muistoesineillä näkyivät rakastavat kädet muutenkin täyttäneen kodin. Huoneissa oli suuritöisiä, ommeltuja pöytäliinoja, uutimia, tyynyjä ja mattoja ja seinillä riippui sekä maalauksia että valokuvia. Pöydillä ja lipastoilla katseli kehyksistään kymmenittäin mitä eri-ikäisimpiä suvun jäseniä.

Stählen tytöt jäivät kokonaisuuden ulkopuolelle, vaikka kaikki olivat heille ystävälliset ja vaikka jokin nuori herra aina istui heidän rinnallaan ja jutteli. Se ei johtunut yksin siitä, että he olivat vieraat, se riippui siitä, että he olivat suvun ulkopuolella. Suvulla oli luja yhteenkuuluvaisuus. Eri perheiden rajoitetussa piirissä saattoi ehkä yksilöllinen elämä, luonteiden eroavaisuudet ja niistä johtuvat ristiriitaisuudet tulla kysymykseen. Mutta suvun suuressa kokonaisuudessa tapahtui ani harvoin rikkomuksia yksimielisyyttä vastaan. Kaikki näyttivät joka hetki muistavan, että olivat samaa suurta perhettä. Varmaan he aina olivat valmiit auttamaan toisiaan. Iloisuus kaikkien kasvoilla rouva Gunilla Murmanin juhlapäivänä oli aivan yhteinen. Se oli kuin puku, jolla oli se ihmeellinen ominaisuus, että se sopi heille kaikille. Tämän huomasi varsinkin, kun tuli puhe vieraista. Silloin vaihtui yhteinen iloisuuden ilme välinpitämättömyydeksi, ystävällisyydeksi tai vihamielisyydeksi, aina asianomaisen aiheen mukaan, mutta jokainen ilmeenvaihdos tapahtui kaikilla kasvoilla miltei yht'aikaa ja hyvin samaan tapaan. Kerran oli kuin irvistys olisi vallannut sijan hymyilevillä huulilla Gunilla-rouvan kodissa. Puhuttiin jostakin naisesta, ja hänen nimeään tuntuivat kaikki ikään kuin nokkivan. Stählen tytöt olivat muistavinaan, että jotkut linnut nokkivat kuoliaaksi vieraan poikasen, jos se tuli niiden pesään. Kaunista oli kuin olikin tämä ihmeellinen sopu. Tytöt koettivat tarkkaan seurata, mitä tapahtui, sillä he tiesivät, että heidän kotona oli tehtävä tili kaikesta, mitä olivat nähneet ja kuulleet.

Rouva Gunilla Murmanin vävy-poika, professori Svan oli palannut matkalta maan ympäri ja tuonut mukaansa joukon muistoesineitä sukulaisia ja tuttavien varten. Paluutiellä oli hän Vähässä-Aasiassa kohdannut poikansa, nuoren tohtorin ja dosentin, joka, seuraten erästä saksalaista retkikuntaa, oli ollut mukana tekemässä kivaustöitä Efesosssa. Kun nuoren Kuno Svanin matkara-
 raha velvoitti häntä viipymään vielä poissa kuukauden eikä hän lisäksi halunnut heittää töitään kesken, saapui hän muutamia viikkoja myöhemmin kuin isä, tuoden mukanaan osan isän tavaroita, jotka tämä oli jättänyt hänen haltuunsa. Näiden tavaroiden joukossa oli kaksi kallisarvoista pantterintaljaa, joista professori oli aikoinut toisen kotiinsa, toisen kunnioitetulle anopilleen hänen syntymäpäivänään. Lähetys viipyi niin, ettei se vielä ollut saapunut syntymäpäivän aamuna, kun lukuisa suku laululla, kukkasilla ja lahjoilla tervehti päivän sankaritarta. Kuno-tohtori, joka erikoisesti oli vanhuksen suosiossa ja joka puolestaan erikoisesti rakasti isoäitiään, ei hellittänyt, vaan pani lennättimen ja puhelimen liikkeelle, ja sai kuin saikin illansuussa tietää, että lähetys juurikaan oli saapunut Suur-Kaupungin asemalle. Iloisena ja onnellisena kuin poikanen ilmestyi hän pitkämatkaisine kääroineen Pesään keskelle seuraa.

— Kuno on täällä! kuului huuto kautta huoneiden. — Onko se mahdollista? Onko tibetiläinen pantteri todella tullut!

Ja vieraat jättivät teekuppinsa, hedelmä- tai hilloannoksensa, paiskasivat albumit ja kuvateokset käsistään ja karkasivat suin päin eteistä kohti. He eivät päässeet lähellekään. Toisiaan vastaan sulloutuneina, päät kurkotettuina toinen toisensa olkapäiden yli seisoivat he jännityksessä, kysellen ja huudahdellen, ja seurasivat tapahtumia, mikäli se oli mahdollista. Keskellä eteisen lattiaa avasi nuori tohtori polvillaan laatikkoa yhdessä talon vanhan palvelijattaren kanssa. Gunilla-rouva ei tänään saanut nähdä vaivaa, ei mistään hinnasta, hänen piti odottaa valmista. Ja vihdoinkin tuli kummallisten käärepapereiden ja silkkisuojusten keskeltä tohtorin käsiin itse pantterintalja. Hän nosti sen äänetönnä käsivarsil-

laan ilmaan, mutta sekä miehet että tytöt huusivat ilosta ja kunnioituksesta, kun kellahtava karva, kuuma ja runsas kuin erämaiden kiiltävä, auringon paahtama hiekka, valahti heidän eteensä. Kokoonsulloutunut ihmisrykelmä läksi nyt liikkeelle, tehden tilaa sille ryhmälle, minkä kunniavanhus ja nuori tohtori, kantaen tibetiläistä pantteria, muodostivat. Tytöt olivat saaneet käsiinsä silkkipaperinlehtiä ja raakasilkkikangasta, mitä oli pantu kaukomatkaisten tavaroiden ympärille. He tunsivat oudon tuoksun käärröjä avattaessa tulleen taloon, piirittivät professorin ja tekivät hänelle tuhat kysymystä. Oliko pantteri todella juossut Aasian aavikoilla, oliko setä nähnyt sellaisia elävinä, miten setä oli saanut taljan, oliko hindu-mies, joka sen myi, kaunis, olivatko naiset siellä kauniit, oliko siellä hyvin kuuma, oliko setä nähnyt Ganges-virran ja gaselleja? Professori vastasi hymyillen kysymyksiin, milloin asiallisesti, milloin leikillä kiusoitellen ja liioitellen. Mutta Gunilla-rouva sulki syliinsä sekä vävypoikansa professorin että tyttärenpoikansa nuoren tohtorin.

Suvun luja yhteenkuuluvaisuuden voima oli kokonaan täyttänyt Pesän.

Gunilla-rouva kulki nyt ryhmästä ryhmään, huolta-pitävästi ottaen selkoa jokaisen asioista.

— Kuule nyt, Akseli, sanoi hän tirehtööri Sariolalle, vanhimman tyttärensä miehelle, joka jo oli harmaapää.

— Kyllä teidän todenteolla täytyy pitää aisoissa ne petiittimiehenne siellä Maan Äidin toimituksessa. Riti-Rati kirjoittaa taas tänä päivänä lievimmin sanoen sopimattomasti.

Johtaja alkoi liikutella itseään kuten ihminen tekee, kun hän on toista mieltä pelätyn ylivoiman kanssa.

— Niin mutta, niin mutta, sanoi hän, — kyllä Riti-Rati on hyvä kynä. Yleisö lukee häntä erinomaisen mielellään . . . Ukko Säfstrandia saakin vähän rökittää . . .

— Mutta miksei ukko Säfstrandilla olisi oikeutta käyttää rahojaan, miten hän tahtoo?

— No niin, no niin, on tietysti, on tietysti, mutta . . . mutta . . .

— Minkätähden hänen luokseen mennään? Tiedäm-

mehän kaikki, ettei hän tahdo olla missään tekemisissä maailman kanssa.

— Mutta mitä hän tekee rahoillaan, viekö hän ne... viekö hän ne hautaan?

— Hänen asiansa. Onhan hänellä poika.

— Joka hajoittaa kaikki tuuleen... tuuleen. Juuri sen vuoksi... sen vuoksi minusta on isänmaallinen velvollisuus kovistaa ukkoa... kovistaa..., että hän tulisi järkiinsä... järkiinsä, ennen kuin poika saa kaikki ja panee varat ties minne.

— Luuletko, että ukko lukee sanomalehtiä?

— Kai jokin huhu... jokin huhu sentään jollakin lailla vie hänen korviinsa, mitä hänestä sanotaan.

— Ja sinä luulet hänen välittävän siitä, mitä hänestä sanotaan.

— Ihminen välittää aina... aina siitä, mitä hänestä sanotaan... sanotaan.

Gunilla-rouva naurahi.

— Suoraan sanoen minulla itsellenikin on ollut suuria epäilyksiä uuden kustannusyhtiön perustamisesta. Onko se tarpeen vaatima?

— Hm. Minä en... minä en tiedä muuta kuin että... että jos onnistumme menestyksellisesti kilpailemaan... kilpailemaan muiden yhtiöiden kanssa, ja saamme hyvän koron... hyvän koron rahoistamme, niin...

— Usuttaisitte kerran koiranne Blundhin kimppuun, sanoi Gunilla-rouva äkkiä voimakkaasti, ikään kuin hän kauan olisi halunnut sanoa julki tämän ajatuksen.

— Täti käyttää, pyydän anteeksi, täti käyttää vähän... kuinka minä sanoisin: voimakkaita sanoja.

— Pitäisikö minun kaunistella asioita sen tähden, että on minun syntymäpäiväni?

Gunilla-rouva nauroi. Hänen raikas naurunsa säesti suoria sanoja, niin että ne tuntuivat luonnollisilta ja oikeutetuilta.

— Riti-Riti on parhaita kyniämme, parhaita..., puolesti johtaja itseään. — Petiittikirjoituksissa pitää olla, pitää olla... kuinka minä sanoisin... sukkeluutta...

— Raakuutta...

— Niin, miksei, vaikkapa... vaikkapa raakuuttakin,

jos se on sukkelaa... sukkelaa — yleisö vaatii, yleisö vaatii. Ja mitä taas Blundhiin tulee, niin... täti tietää, täti tietää: hänellä on hyvin suuri määrä osakkeita... täytyy ottaa lukuun, täytyy ottaa lukuun ...

— Voi olla, vastasi Gunilla-rouva, jo valmiina lähtemään eteenpäin, — mutta hänen ei pitäisi haluta meseenaa nimeä, jollei hän halua mitään uhrata... Ukko Säfstrand on misantrooppi ja elää sen mukaan ... Vie minulta ne terveiset Riti-Ratille.

Gunilla-rouva suuntasi askeleensa Antti Salmensuuta ja Leo Terästä kohti, jotka istuivat rinnan. Molemmat nousivat.

— Ei, ei, istukaa vain, hyvät herrat, sanoi hän, ja veti tuolin heidän eteensä. — Kuulkaa nyt, te molemmat nuoret maisterit...

Leo Teräs punehtui mahtavan rouvan edessä korvanlehtiä myöten ja yritti änkyttää jotakin, jota hän viime aikoina oli usein saanut sanoa, nimittäin: »Minä en ole maisteri.» Ei hän käsittänyt, mistä huhu oli päässyt liikkeelle, itse hän ei ainakaan ollut tehnyt muuta kuin kaikin keinoin koettanut sitä oikaista. Siitä asti, kun hän tuli Runolan apulaisjohtajaksi, puhuteltiin häntä maisteriksi, eikä yleisö kuunnellut hänen vastalauseitaan enempää kuin Gunilla-rouva nyt.

— ... olkaa te viekkaat kuin käärmeet ja vakavat kuin kyyhkyset, kun te siellä Runolassanne työskentelette. Minun täytyy sanoa, että minulla on suuria epäilyksiä. Aika on niin huono ja kilpailu niin suuri. Te olette alkaneet niin komeasti: suuri huoneisto ja ...

— Ei ollut pienempiä saatavissa, mummo rakas, sanoi Salmensuu pehmeällä, lapsellisella äänellä, ja tehden kunnioittavan pienen päännliikkeen.

— Minä tiedän, minä tiedän ...

— Sen täytyy sijaita keskikaupungilla ...

— Ja herättää kilpailussa kunnioitusta, mutta ajatella lapset: kuusituhatta vuokraa!

— Me tulemme tekemään mainioita kauppoja, puuttui puheeseen Leo Teräs. — Me nypimme kustantajilta kaikki heidän parhaimmat kirjailijansa.

— Mitenkä te ne nypitte?

— Me maksamme.

— Jaa — vanhat kustantajat maksavat aina ajan pitkään paremmin.

— Se on kyllä liikesalaisuus, sanoi Leo Teräs, — mutta tiedänhän minä, kenelle sen uskon. Me aiomme lisäksi alkaa seurustella kirjailijoittemme kanssa. Niin, seurustella, hauskasti ja toverillisesti. Nykyiset kustantajat ovat kokonaan laiminlyöneet sen puolen ...

— Kapakoissa ... ?

— Ravintoloissa, kodeissa — aivan sen mukaan kuin kirjailijat viihtyvät.

Gunilla-rouva nauroi sydämellisesti.

— Ettehän te saaneet sitäkään Lohipatoa, joka on syynä koko Runolan syntyyn ...

— Hänen uusi käsikirjoituksensa tuli juuri, iski nuori liikemies kiinni kuin herkkuun, joka heitettiin hänelle. — Panemme kaksi latojaa työhön. Parin päivän perästä saapuu Lohipato itse.

— Hyvä olisi, hyvä olisi, sanoi Gunilla-rouva.

— Viime suomennostamme, tätä »Ilmalaiva Zulamithia», sanoi Salmensuu, — on mennyt niin, että saamme ottaa uuden painoksen.

— Roskaa, näin meidän kesken, sanoi Gunilla-rouva — mutta sehän se on tuottavinta ... Yhtä asiaa minä olen monesti ajatellut: eikö johtajan, tohtori Pitkäsen kuitenkin joskus määrääjällä pitäisi olla tavattavana siellä toimistossa ... ?

— Niin, riensi Salmensuu vastaamaan, — olemme kyllä koettaneet järjestää asiaa, mutta se on vaikeaa. Hänellä on aina niin paljon työtä ja... .

— Ja, tarttui Leo Teräs reippaasti keskustelun lankaan, — kyllähän me kahteen mieheen hoidamme lankan. Sehän järjestettiin alun pitäen niin, että tohtori Pitkänen antaa vain nimensä ...

Hän vaikenä, sillä vanhan rouvan silmä välähti, kun hän katsahti nuorukaiseen. Maisteri Salmensuu riensi täyttämään kiusallista pientä hiljaisuutta.

— Kyllä me koetamme parhaamme, rakas mummo ...

— No niin, no niin, sanoi isoäiti ja laski kätensä Runolan kirjallisen johtajan olalle, — en minä sitä epäile, enkähän minä mitenkään tahdo maalata paholaista sei-

nalle. Hyvä on, jos selviyditte. Kukaan ei sitä toivo hartaammin kuin minä.

Hän jätti Runolan herrat ja tuli ryhmään, jossa istui pääasiallisesti nuoria tyttöjä.

— No May, oletko sinä lukenut liiaksi. Pitää lihoa jouluaikana. .. Sylvi, laita vain kuntoon hakupaperisi olen puhunut rehtorille. Tietysti ei hän voinut luvata aivan varmasti, mutta toiveita on joka tapauksessa ... No, pikku Liisu, eikö se teatteridemoni vain lähde sinusta! No niin, no niin, lapsukaiseni, ehkä meidän täytyy yrittää sitten. Kyllä minä tulen sinun kanssasi... Niin, Gretaseni, et saa pahastua, minä pelkään vain sinun terveyttäsi. Sairaanhoitajattaren toimi on hyvin kaunis toimi, mutta se kysyy terveyttä. No niin, no niin, sinun täytyy odottaa tämä vuosi, ennen kuin pääset kursseille, mutta voit käyttää hyväksesi tämän vuoden: perehdy taloustoimiin, opi ompelemaan, opi keittämään ja pesemään ... No, ja tämä pikkuinen tuleva maalaisruusutinna! Ajattele nyt, että Kustaa saa niin suuren pitäjän. Mutta kun on sellaiset jumalanlahjat... Ja pappila kuuluu olevan niin kaunis. Mutta on se aika matka asemalta: kymmenen peninkulmaa... Tulen, tulen minä tietysti teitä tervehtimään, jos vain pysyn voimissani. Ja nytpä minä kerron teille kaikille, mitä minun äiti-vainajani kerran sanoi, kun minun sisareni, Mina-täti, meni kihloihin papin kanssa. »Papin sielunhoito alkaa hänen puolisonsa kautta pappilan keittiössä...» No Martti, kerropas nyt oikein, millaista siellä opistossa on.

Hyvin nuori herra, kansanopiston johtaja, nousi ja kävi iloisesti hymyillen vastaamaan isoäidin kysymyksiin.

— Hyvä siellä olisi, rakas mummo, jollei... jollei olisi pieniä vastuksia. Kehoitteen juuri tässä tätä Emmaserkkua lähtemään sinne työtoverikseni...

— Ohoo!

— Niin, rakas mummo, kun siellä on johtajatar, jonka kanssa minä en mitenkään tule toimeen. Johtokunnan puheenjohtaja on aivan minun puolellani. Mutta johtajatar on ollut jo viisi vuotta ja ... ja ... Mummo, joka ymmärtää kaikki asiat, eikö mummo voisi sanoa, miten minä saisin Emman sinne hänen sijaansa. Kuinka me

tekisimme työtä, Emma ja minä! Mekös pitäisimme iltamia ja tekisimme iltamaretkiä lähipitäjiin. Työhön tulisi aivan toinen vauhti... .

Gunilla-rouva nauroi ja pudisti päätään.

— Antaa Emman vain rauhassa suorittaa kandidaattinsa...

— Oma rakas mummo, kun setä Alfred sanoo, että minun pitäisi mennä maalle ja päästä tästä yskästäni . . Ja minusta olisi niin hauskaa tutustua maaseutuun ja kansanopistotyöhön. Eikä Martti missään tapauksessa ole siellä kuin pari vuotta....

— Mutta lapsikullat, sanoi isoäiti, — kuinka te saatte pois entisen johtajattaren ... ?

— Kyllä hän vielä suuttuu, niin että hakee pois. Johtokunnan puheenjohtajakin on siitä aivan varma. Sellainen vanha, ikävä neiti.

— Hm, sanoi isoäiti, — itsepähän tiedätte. Ajatelkaa kuitenkin, ennen kuin toimitte.

Setä Alfredia, kirurgian tohtoria, pyydettiin puheliin. Hänen täytyi viipymättä rientää sairaalaan. Hetkinen kosketeltiin sitä vaikeaa leikkausta, minkä hän pari päivää sitten oli tehnyt. Sitten puheli Gunilla-rouva lastenlastensa, nuorien rouvien kanssa, joiden lapset saivat hampaita tai opettelivat lukemaan. Vihdoin hän kiertoretkellään tuli siihen pieneen kulmahuoneeseen, missä hänen tyttärensä, nykyiset johtajien ja professorien rouvat kerran olivat puetut morsiamiksi. Valkea huonekalusto seisoi siellä yksinkertaisena ja tyylijuhnaana, ja punertava valo lankesi katosta. Hämmästykseseen tapasi Gunilla-rouva kultapoikansa, Kuno-tohtorin, sohvassa nuoren naisen rinnalla, joka ei ollut kukaan muu kuin kunnallisneuvos Stählen nuorempi tytär, ja toisella puolen huonetta puheli Olli Sariola, tanssitaiteilija, suurin elein niin ikään nuorelle naiselle, joka sattui olemaan kunnallisneuvos Stählen toinen tytär.

Vanha rouva kävi silmänräpäyksessä läpi kaikki, mitä hän oli kuullut Stählen perheestä. Sitten hän ajatteli, miten onnellista olisi, jos Kuno saataisiin kiinnitetyksi kotilieden ääreen ja miten turvallista, jos Olli joutuisi naimisiin nuorella iällään. Gunilla-rouva meni pöytä-

laatikolle ja oli etsivinään jotakin. Olli kuvasi kuulijattarelleen tanssin aatteellista sisältöä, tanssin ideaa. Hän oli harjoittanut opintoja pääasiallisesti Pietarissa ja aikoi panna pystyyn tanssiopiston. Huoneisto oli jo vuokrattu . . . Gunilla-rouva loi katseensa nuoreen neitiin ja päätti ehdottaa hänen äitiään talousyhdistyksen johtokuntaan. Kuuluivat olevan sivistynyttä väkeä, kelpo ihmisiä nuo Stählet. . . Kunon puhetta oli näin syrjästä vaikeampi seurata. Linnuista hän puhui ja tropiikin palmumetsistä. Kuulijatar istui ääneti. Isoäiti työnsi kolauttaen kiinni pöytälaatikon ja meni heidän luokseen. Tyttö loi vieraaseen rouvaan aran katseen ja hymyili kuin pyytäen anteeksi olemassaoloaan. Pian molemmat naiset kuitenkin kuuntelivat, mitä nuori tiedemies kertoi. Hän kuvasi kaivaustyötä ja kiihkoa, millä seurataan jokaista lapionliikahdusta. Mikä juhmallinen tunne valtaakaan mielen, kun ase maan povessa kalahtaa ja silmien eteen alkaa paljastua temppelinpääty tai veistokuva! Alussa oli hän, elänyt sellaisessa kuumeessa, ettei malttanut odottaa, vaan tarttui omin käsin lapioon ja kaivoi auringon noususta auringon laskuun.

Tytön kasvoille oli laskeutunut se arkaileva punastus, millä nuoren tytön aina sallitaan salata onnea, jonka hänen eteensä sytytetty rakkauden suistutusuhri hänelle tuottaa. Otteli Stählen huulet avautuivat ja sulkeutuivat, ikään kuin hän olisi juonut jostakin maljasta, jota näkymätön käsi silloin tällöin toi hänen huulilleen. Hänen silmänsä kiittivät kosteina joka sanasta, joka hänelle lausuttiin, niinkuin kukkanen kiittää kasteesta, joka lankeaa sen lehdelle. Gunilla-rouva ei enää katsellut kultapoikaansa, vaan Otteli Stählea, ja äkkiä laski hän kätensä tytön tanakalle käsivarrelle. Tyttö käänsi silmäteränsä isoäitiin ja ajattelematta mitä teki, kiersi hän kätensä hänen kaulaansa. Kunon isoäiti sulki tytön syliinsä ja silitti hänen hiuksiaan, poskeaan ja valkoista kaulaansa. Sitten hän silminnähtävästi tyytyväisenä lähti huoneesta.

Otteli Stähle tunsi sillä hetkellä, että jotakin oli tapahtunut, että hän ikäänkuin kuului perheeseen ja että isoäiti mielessään oli siunannut häntä. Hän ei enää

ensinkään voinut seurata tohtorin puhetta. Hänessä liikkui outo onnen- ja pelonsekainen tunne. Tohtorikin vaikenä. Heille oli molemmille helpotus, kun heitä tul-
tiin hakemaan. Oli kuultu, että neiti Stähle lauloi. Hänet talutettiin puoliväkisin soittokoneen ääreen. Kunnallis-
neuvoksen pieni Otteli koki ensi kerran, mitä on yleisön suosion makeus. Yleisö oli haltioissaan. Hän lauloi kaikki mitä osasi ja sellaistaikin mitä ei osannut — yleisö huusi ja vaati enemmän. Hänelle ojennettiin kukkia, joita ryöstettiin kunniavanhuksen syntymäpäivävihoista. Tohtori Kuno antoi hänelle ruusun. Otteli hymyili kuin unessa.

Hyvästi jättäessään suuteli isoäiti häntä, lähetti kotiin terveisiä ja lupasi pian tulla tervehtimään äitiä. Outo pelko tytön mielessä ei väistynyt, vaan kasvoi.

Hän heräsi, kun viima kadulla puhalsi läpi vaatteiden ja lumisäröt lentelivät vasten kasvoja.

— Herää nyt jo, puhui Leo hänen vierellään ja nipisti häntä käsivarresta. — Kuule, Otteli, sinun täytyy puhua papalle. Papan täytyy panna Runolaan suurempi summa. Sehän on sulaa järjettömyyttä, että me tyy-
dymme kuuteen prosenttiin, kun me voimme saada kak-
sitoista. Onhan järjettömyyttä uskoa, ettei yritys kan-
nattaisi, kun kaupungin parhaat liikemiehet ovat sen takana. Salmensuu lupasi vielä kerran käydä Ruoko-
rannan kimppuun — minun osalleni jäi taivuttaa pappa. Se se on aika nahjus se Angervoinen. Kustannuttaa meillä kirjoja, joita ei kukaan osta. Täytyy välttämättä saada se Hornanheimo niistä kirjoittamaan.

Tytöt astelivat toisiaan vasten painautuneina, hymäh-
tivät jonkin lyhdyn alla katsahtaen toisiinsa, ja Leon puhe meni heidän korviensa ohi kuin rataspyöröien jyrinä kadulla, joka vasta alkoi peittyä lumeen.

— Hoi, pysähtykää toki, huusi veli ja levitti nauraen käsivartensa heidän eteensä, sulkien heiltä tien. — Kat-
sokaa toki tuonne. Osaatteko lukea? »Kustannusosake-
yhtiö Runola» — katsokaa toki, miten komeasti kirjoi-
tus juoksee ympäri nurkan. Angervoinen, se aasi, olisi
tahtonut fraktuuraa, meidän täytyi Salmensuun kanssa
käyttää kaikki energiamme saadaksemme antikvan.
Kyllä hän on mahdoton johtokunnassa, kyllä hänet täy-

tyy saada pois tavalla tai toisella . . . No, katsokaa nyt, eikös ole ovikin komea . . .

Tytöt näkivät kauniin, uuden kivimuurin ja tutun oven, josta he niin monta kertaa olivat menneet ulos ja sisään. Suuressa kulmaikkunassa, jonka yläpuolella sana »Runola» oli luettavana, nähtiin ruudussa kiiltävä täplä, jonka yksityiskohtia oli mahdoton kuitenkin pimeällä erottaa. Se oli uuden osakeyhtiön merkki: Väinämöinen, päässä tuttu lakki, jaloissa pauloilla kiinni sidotut virsut. Merkki oli tohtori Angervaisen keksimä, taiteilija oli hänen neuvojensa mukaan tehnyt sen.

— Se vanha aasi, sanoi Leo, ajatellen tohtori Angervoista ja rupesi viheltämään isänsä lempilaulua: Kaunis, kirkas nyt on aamu. — Tuo naurettava Väinämöinen on hänen syynsä. Kannel olisi sittenkin ollut parempi. Se vanha aasi!

Kotiin päästyä koettivat he hiipiä huoneisiinsa, niin etteivät vanhemmat heräisi, mutta sekä isä että äiti olivat valveilla. Istuen kunnallisneuvoksen vuoteen laidalla tytöt kertoivat illan vaikutelmista, ottaen sanat toistensa suusta.

Oli ollut niin hauskaa, ettei koskaan . . . Ei, ei tanssittu, eikä ollut illallista, ainoastaan teetä, hedelmiä ja voileipiä. Mutta kuitenkin oli ollut äärettömän hauskaa.

— Olkaa nyt hiljaa, että muutkin saavat puhua, koetti Leo keskeyttää. — Pappa on aina toivonut, että me päästäisiin piireihin — ja nyt päästään, vieläpä sakeimpaan kermaan ja sakkaan . . .

— Älä nyt sinä, huusivat tytöt ja luettelivat, keitä Pesässä oli ollut ja mitä Gunilla-täti oli puhunut — niin, niin, hän oli heidän lähtiessään ehdottanut lähempää tuttavuutta...

— Pappa saa uskoa, että Sela ja Otteli menevät naimisiin itse tohtori Svanin ja tanssitaiteilija Sariolan kanssa...

— Jollet sinä . . . ! toruivat tytöt, puhuivat puhumistaan ja uhkasivat veljeään nyrkit pystyssä.

Papan ja mamman huudahdukset ja kysymykset eivät kuuluneet missään. Daniel tuli poikain huoneesta, pitkät sääret paljaina, paidan yllä päällystakki, ja istuutui äitinsä viereen tämän sängyn laidalle. Tytöt kertoivat,

että Pesän kalustuksena oli ollut sellaisia vanhoja peilejä ja huonekaluja, jollaisia oli myyty Syvälahden huutokaupassa. Johtaja Sariola oli lähettänyt papalle terveisiä ja luvannut huomenna soittaa. Ei, maisteri Bernhard ei ollut, Gunilla-täti ei tunnu pitävän hänestä.

— Ja Otteli lauloi, keskeytti taasen Leo, — ja kaikki olivat hänet syödä... Minusta se meni mukiin, mutta joku herroista sanoi: ei tytöllä ole ääntä eikä korvaa, mutta korea hän on!

Otteli punastui kaulaa myöten.

— Kuka se oli? sanoi hän. — Mitä ne sitten tahtoivat minua laulamaan. Minä en mitenkään olisi... Se oli hävytöntä... Kuka se oli, sinun täytyy sanoa... Mitä ne sitten taputtivat käsiään ja toivat kukkia ja... ja... Otteli itki.

— Älä nyt viitsi, lohdutteli sisar. — Hyvin se meni.

— Ja Selästä tehdään väkisinkin tanssijatar ja rouva Sariola lisäksi, tanssitaiteilijan rouva, kertoi Leo. — He haaveilivat kaiken iltaa Pesän morsiuskamarissa... no, nämä molemmat papan tyttäret ihailijöineen. Ja Gunilla-rouva kävi silloin tällöin valvomassa, että kaikki tapahtui säännöllisesti ja säädyllisesti. . .

— Sinä olet inhottava! huusi Sela. Sinusta on tullut katupoika... Sinun kanssasi on mahdoton enää olla... !

Leo jäi tyttöjen lähdettyä puhumaan isänsä kanssa.

Sinä yönä nukkuivat kunnallisneuvoksen talossa ainoastaan pojat. Sekä vanhemmat että tyttäret valvoivat.

Olisivatpa Sela ja Otteli Stähle nyt ymmärtäneet onnensa. Itse Gunilla-rouvan tyttärenpojat olivat heihin vakavasti rakastuneet. Sekä nuori tohtori että tanssitaiteilija näyttivät selvästi tarkoituksensa. He alkoivat käydä talossa ja he lähettelivät kukkia. He pyysivät sydämensä valittuja sekä teatteriin että ajelemaan autolla. Selaa huvitti ja mairitteli, Otteli pelkäsi. Mitä? Vanhemmat odottivat iloisessa jännityksessä.

Sattui sitten aamu sen yön jälkeen, jolloin yhdeksät yrtit olivat olleet Sela Stählen pään alla. Ei ollut mikään juhlapäivä eikä tyttö ollut missään ihmeellisessä tai eriskummallisessa paikassakaan. Hän oli kotona ja siellä vallitsi tavallinen arki, kun veli, Leo, toi hänen eteensä

aivan vieraan herran ja käski häntä toimittamaan kahvia. Vieras esiintyi hyvin ulkomaalaisissa pukimissa, hänen sormessaan oli leveä sormus, joka ei kiiltänyt ja jonka kannassa oli pääkallo. Nuori herra kumarsi, suuteli Selan kättä ja sitaisi syrjään hiukset, jotka olivat valahtaneet otsalle.

— Runoilija Matti Lohipato.

Ottelille koitti yhdeksäin yrttien aamu hiukan myöhemmin.

Maisteri Aarne Ruokoranta oli kaiken syksyä katselut kunnallisneuvos Ståhlen tyttäriä ja havainnut heidät molemmat suloisiksi. He olivat panneet hänet ajattelemaan, kuinka olisi, jos heittäisi nämä nuorenmiehenpäivät ja rupeaisi johonkin vakinaiseen työhön, liittyisi esimerkiksi Maan Äidin toimitukseen, johon häntä monesti oli tahdottu. Pitkään aikaan ei hän voinut päättää, kumpiko neiti Ståhle oikeastaan oli hänelle myötämielisempi, mutta kerran teatterissa hänelle selvisi, että se punainen oli hänen makunsa mukainen, hän eikä kukaan muu. Ruokoranta kiikaroi häntä kaiken iltaa, niin että se herätti yleistä huomiota, ettei sanoisi pahennusta. Herkullinen hän oli vihertävässä, avokaulaisessa puvussaan, jokin halpa hely hiuksissa. Saada timanttinen diadeemi noihin hiuksiin — kautta Pluton, se näky oli jumalia varten. Ruokoranta ei koko yöhön ajatellut muuta kuin kosteaa katsetta ruskeissa silmissä ja niskaa, jonka rehevä kaarevuus toi mieleen Rafaelin tutut madonnat. Estetiikan maisterin uusi tunne oli niin oudon yksinkertainen, että se teki hänet poikaseksi. Hänen mieleensäkään ei johtunut ryöstää tyttöä, ottaa hänet kadulla hämärissä syliinsä, nostaa hänet autoon ja kiidättää pois — mikä hänen periaatteensa mukaan oli ainoa oikea tapa kohdella naista. Hän tiesi sitä paitsi kokemuksesta, että tämä tapa vei perille: nainen rakastui ehdottomasti sen voiman edessä, mikä hänet oli lannistanut. Mutta Otteli Ståhlen nähden Ruokoranta punoi pauloja ja suunnitteli sotajuonia.

Hän läksi Runolaan tapaamaan veljeä, Leo Terästä, tarjoutui itse puolestaan ottamaan osakkeita kymmenellä tuhannella markalla ja lupasi koettaa vaikuttaa isäänsä. Hän tunsu kyllä, luvatessaan käydä isänsä kimp-

puun, tekevänsä jotakin huonoa — olivathan he isän kanssa sanoneet toisilleen hyvästi ikään kuin olisivat kuolleet. Mutta nainen oli kuin olikin saanut hänet valtoihinsa: naisen tähden oli hän valmis rikkomaan sopimuksensa ja pyytämään isältään rahaa Runolaan, jonka kumoonmenosta hän itse puolestaan oli varma. Ehkei kuitenkaan nainen aivan yksin ollut tässä vaikuttavana tekijänä. Sitten jäähyväisten oli Suur-Kaupungin »hie-noimpaan herraan» tullut omituinen tunne, miltei hellyys isään.

Runolan nuori apulaisjohtaja salasi huonosti iloaan rikkaan ukko Säfstrandin pojan, maisteri Ruokorannan käynnin johdosta. Hänen kohteliaisuutensa lähenteli nöyryyttä ja tuli vastenmielisen tuttavalliseksi, kun hän ehdotti, että mentäisiin Minervaan istumaan. Mutta sittenpähän sidottaisiin solmu tytön perheen kanssa lujaksi, ajatteli Ruokoranta.

Minervassa syntyi ilo ja riemu, kun Teräs ja Ruokoranta tulivat. Tuttu seura oli koolla ja tutut järjestömyydet toistettiin. Kun Angervoinen kuuli, että Ruokoranta oli luvannut taivuttaa isänsä panemaan Runolaan kymmenen tuhatta, piti hän puheen Ruokorannalle. Riti-Rati katui nalkutuksia, joita järjestelmällisesti oli viime aikoina kyhännyt Maan Äitiin, ja lupasi kirjoittaa oikein kauniisti ukko Sanfridista. Lohipato löi lypsyyn Salmen-suun silinterin ja vaati romaanistaan kolmea tuhatta markkaa, koska Runola nyt saisi näin paljon rahaa. Kun hänelle lopulta vakavasti täytyi huomauttaa, että hän jo oli nostanut koko palkkion, kaksi tuhatta, mikä palkkio lisäksi oli hyvin runsas, rupesi Lohipato riitelemään, tehden koko seurustelun suorastaan mahdottomaksi. Sopu palasi kuitenkin, kun Ruokoranta tilasi meukovia ja käski katsoa, että sitä tuli runsaasti. Angervoinen toi nyt toisesta päästä salia pöytään pari riuorta kirjailijaa, nimittäin Onni Kotkan ja Toivo Ruosteen. He olivat Runolan kirjailijoita ja Teräs lyöttäytyi heti heidän kanssaan keskustelemaan. Tohtori piti puheen kansalliselle Diogeneelle, Sanfrid Säfstrandille. Juotiin kansallisen Diogeneen malja.

Kaksi päivää myöhemmin istui Ruokoranta ajurin reessä, järjestäessään lainaa, jonka hän otti ostaakseen

osakkeita kauniin Otteli Ståhlen veljeltä. Koronkiskuri-eukko oli kuin jostakin Dostojevskin romaanista peräisin ja mieluummin olisi lainanottaja kohdellut häntä samalla tavalla kuin mainitun kirjailijan sankarit kohdelivat nylkyreitään. Joka tapauksessa hänellä noiden parin päivän perästä oli käsissä luvattu summa, jos kohta siitä oli mennyt huikea korko. Jäljellä oli vielä retki isän luo. Tuntui sekä helpolta että vaikealta.

Ajuri pysähtyi tutun, luhistuvan portin eteen. Ruokoranta maksoi ja viskasi savuavan sikarinpätkän lumeen. Tie kadulta pihamaalle oli niin tukossa, että nuori mies tuli ajatelleeksi isänsä mahdollisesti kuolleen. Hänessä sävähti, kun hän sitä ajatteli. Portailta johtivat kuitenkin koiran jäljet avaran piha-alueen toiseen päähän ja taasen takaisin portaille. Ulkokuonerakennusten mustat ovet, viisi luvultaan, olivat lukossa ja tuijottivat rinnan pihamaalle. Se ei todistanut mitään, ne olivat kauan tuijottaneet samalla tavalla. Polvia myöten kahlaten lumessa isänsä ainoa poika kulki kaivon ja tikapuiden ohitse portaille. Nainen oli toki tehnyt hänet hulluksi! Hän ei kunnioittanut omaa lupaustaan eikä isänsä tahtoa: tässä hän tuli ja valmistautui koputtamaan oveen. Outo liikutus yritti ottaa hänet valtoihinsa. Hän muisti hyvin hämärästi kuvan varhaisimmasta lapsuudestaan: tuolla puiden alla oli istunut kaunis nainen, pukeutuneena siniseen pukuun, ja hän, Aarne, oli leikkinyt hiekassa. Nainen oli hänen äitinsä. Hän ei muistanut hänestä mitään muuta, mutta tämä kuva oli kesäinen ja valoisa, joskin niin utuinen, että se, kun sitä rupesi ajattelemaan, hukkui ikään kuin taivaan sineen. Muistot myöhemmiltä ajoilta olivat kovat ja karkeat. Kuinka monta kertaa poika nauraen ja pilkatien oli paiskannut kiinni kotinsa oven ja kuinka monta kertaa hän oli potkaissut siihen, sen sijaan että olisi pyytänyt päästä sisään! Isä oli hävittänyt soittokellon, mikäs siinä auttoi muu kuin kova kovaa vastaan. Toki isän ja pojan viime kohtaaminen oli ollut sovinnollinen. Aarne oli vieläkin näkevinään pohjattoman surun isän katseessa, kun hän sanoi hänelle: kuolemaan asti. Hän käytti näitä sanoja samassa mielessä kuin ihmiset käyttävät sanoja »näke-

miin asti». Haudan lepo oli todella jo laskeutunut heidän välilleen — ja nyt rikkoi poika sen.

Koira rupesi haukkumaan ja vanhan Bellan tutut, mustan- ja valkeankirjavat, itkettyneet kasvot ilmesyivät ikkunaan vasemmalla.

Poika koputti.

— Avatkaa ... Elätekö te, isä ... ? Minulla on tärkeää puhuttavaa, minä menen heti ... Kuinka te voitte? Isä! Isä!

Hän jyskytti ovea ja koira haukkui. Hän kahlasi hankkeen ja heitti lunta isän makuuhuoneen ikkunaan. Hän palasi portaille ja jyskytti taasen ovea. Tämä oli toki kohtuutonta, isän piti tietää, ettei hän tullut syyttä suotta.

— Minä särjen oven, jollette avaa!

Hän potkaisi jo laudoitukseen. Silloin lähenei koiran-haukunta, lukko sisäpuolella väännettiin auki ja isän tutut, nopeat askeleet kuuluivat narisevilla permantopalkeilla.

— Isä!

Poika odotti ja kuunteli.

— Niniven lapsi, puhui vihdoinkin oven takaa se väsynyt ääni, jonka poika tunsikin jäähyväiskohtauksesta, — minkä tähden sinä tulet takaisin?

— Isä ... päästäkää sisään. Minulla on tärkeää puhumista ...

— Niniven lapsi, me olemme jo kuolleet toisillemme ...

— Isä, päästäkää ...

Silloin muuttui ääni siksi kovaksi ja leppymättömäksi, jonka poika niin hyvin tunsikin koko nuoruutensa ajoilta.

— Mene Niniveen, mihin sinä kuulut, ja jätä kuolleet rauhaan.

Vanhuksen askeleet etenivät, peruuttamattomasti, lukot sisäpuolella kiertyivät kiinni ja koira lakkasi haukkumasta.

Nuori mies työnsi lakin niskaansa ja varustautui särkemään ovea. Hän oli silmittömästi suuttunut. Samassa huomasi hän portilla poliisin kuuromykan pojan ja ymmärsi, että oli turhaa taistella ukkoa vastaan. Poliisi-

sin kuuromykkä, vähämielinen poika oli viime vuosina ollut isän ainoana apulaisena. Aarne tunsikin mykän merkikielen ja jäi puhumaan pojan kanssa.

Hän sai tietää, että kauppias nyt oli jalkeilla ja että hän kirjoitteli numeroita ja jotain muutakin. Insinööri oli käynyt talossa pari kertaa samalla viikolla. Aarneherran huoneessa ei enää ollut mitään kalustoa, sängynkin oli kauppias hakannut polttopuiksi.

Maisteri Ruokoranta pisti rahan pojan kouraan, sytytti savukkeen ja läksi.

Vielä samana päivänä meni hän tapaamaan Leo Terästä ja hänet esitettiin Ottelille.

Pian olivat heidän ensi suudelmansa vaihdetut. Heille alkoi hullun ja heikumallisen rakkauden aika.

Sulhanen toi morsiamelleen sädehtivän diadeemin, kalliita kankaita, hajuvesiä ja kukkasia. Nainen kulki kuin juopumuksen vallassa aamusta iltaan ja illasta yöhön. Hänelle ei enää ollut isää eikä äitiä, ei sisarta eikä menneisyyttä. Ei hänelle myöskään ollut tulevaisuutta, hänelle oli vain odotus ja odotuksen täyttyminen. Hän ei kysynyt aikaa eikä paikkaa. Oli tyhjiys silloin, kun hän oli yksin, oli kylläisyys silloin, kun huulet koskettivat armaita huulia.

Vanhemmat seurasivat ymmällä tyttäriensä uuden-aikaisia kihlauksia, joita he eivät käsittäneet. Varsinkin oli äiti huolissaan. Hän syytti itseään kasvatuksesta, jonka oli tyttärilleen antanut. Siitä oli nähtävästi puutunut kuri ja vakavuus. Hän ei ollut tietänyt, mikä kevytmielisyyden itu hänen lapsissaan asui. Kunnallisneuvos koetti selittää, että ajat olivat muuttuneet: mikä heidän nuoruudessaan katsottiin sopimattomaksi, oli nykyajan nuorille varsin sopivaa. Mutta kunnallisneuvoksen selitykset eivät vakuuttaneet, sillä hän ei itsekään uskonut niihin. Poissa olivat unelmat yhteiskunnallista arvonantoa nauttivista, varakkaista kodeista. Vanhemmat vain toivoivat, että pappi olisi sanonut aamenensa, jotta luvaton olisi tullut luvalliseksi. Äiti vietti vapaahetkensä polvillaan pienessä huoneessaan. Hän oli tottunut rukoilemaan polvillaan ja hänen rukouksensa oli hätääntyneempi kuin milloinkaan. Mitä oli hänen pienistä tyttäristään tullut, maalaislapsista,

joiden kädet hän oli liittänyt yhteen illoin ja jotka kotikirkossa olivat uudistaneet kasteensa liiton kyynelillä ja vannotuksilla?

Sela kuitenkin noudatti joitakin muotoja. Hän kärsi puhuttavan kanssa ja rupesi valmistamaan myötäjäisiään. Otteli tuli tuskin yöksi kotiin, hän vietti päivän sulhasensa komeassa nuoremiehenkodissa ja karkotti naurulla, itkulla tai suuttumuksella luotaan kaikki kysymykset. Hän ei enää vaihtanut vanhempiensa kanssa sanaa muusta kuin ilmasta, ruuasta tai juomasta. Jos häneltä ruvettiin kysymään, mikä hänen oli, miksi hän oli niin muuttunut tai milloin hän aikoi naimisiin, niin turvautui hän, kuten sanottu, nauruun tai kyyneliin. Ei hän ollut muuttunut, hän oli tietysti vain onnellinen! Selaile tuli sulhasensa kanssa erimielisyyksiä, kuten muillekin morsiamille. He riitaantuivat heti kihloihin jouduttuaan Lohipadon uudesta kirjasta, josta ei Sela pitänyt ja josta hän vaatimalla vaati pois joitakin paikkoja. Heille oli jo silloin tulemaisillaan ero. Sela iloitsi, kun julkinen arvostelu oli samaa mieltä hänen kanssaan, ja ryhtyi siitä lähtien Lohipatoa kasvattamaan. Sulhanen suututti Selaa antamalla hänen odottaa sovituisissa kohtauspaikoissa, joskus ollen kokonaan tulematta. He riitelivät, mutta sopivat taasen ja olivat iloiset ja onnelliset. Lohipato oli pari kertaa koko lailla juonut tullessaan morsiantaan tervehtimään — onneksi ei Sela sitä huomannut. Isä ei pitänyt pitkistä kihlauksista, hän oli heti sanonut sen molemmille nuorille pareille, ja Sela ja hänen sulhasensa alkoivatkin katsoa itselleen huoneistoa.

Vanhemmat aavistivat, että heidän pieni Ottelinsa oli pahojen puheiden esineenä kaupungilla, ja tunsivatkin sen liikkueensa ulkona. Kunnallisneuvos kuuli suorastaan rumaa leikinlaskua ja sekä mahdollisia että mahdollottomia juoruja. Mutta hän vastasi kaikkeen sanomalla, että he heti menevät naimisiin, ja pääsi rauhaan.

Toki Ruokoranta kuitenkin hoiti asiansa, kunnallisneuvos ei ollut missään raha-asioissa hänen kanssaan, mutta Lohipato maksatti vekseleitään ja tarvitsi muutenkin rahaa.

— Parempi olisi ollut, ettei kaunis Otteliana olisi

nähty Sanfrid Säfstrandin poikaa, sanoi maisteri Bernhard kunnallisneuvokselle. — Tämä ei pääty hyvästi, muista minun sanoneeni.

— Sano muuta, Bennu-poika, vaikeroi kunnallisneuvos. — Minkä niiden nuorten sydämelle voi! Kyllä Aarne kuitenkin rakastaa Ottelia. Näkisit, miten hän on hänet koristanut.

— Onhan se nähty. Teatterissa kun on pimeä, valaisevat Ruokorannan morsiamen jalokivet — niin sanotaan.

— Sanotaanko?

Kunnallisneuvos ei voinut kieltää, että tämä oli hänelle mieleen.

— Mutta, sanoi maisteri Bernhard ja katseli kunnallisneuvokseen, toinen silmä raolla, — jos nyt tulisi jotakin . . . jotakin nuorten väliin, niin . . . suoraan sanoen, se olisi vain onneksi molemmille. Otteliana voi ruveta laulamaan, sellaisella tytöllä on menestystä missä vain.

— Me olemme mamman kanssa olleet hyvin huolisamme, sanoi kunnallisneuvos, — mutta toivomme toki, että he menevät naimisiin. Ja ehkä rakkautta riittää, ja ainahan Aarne elättää vaimonsa. Eihän ukko voi ottaa miljooniaan hautaan. Minä olisin niin tahtonut, että Aarne olisi vienyt Ottelin ukon luo, mutta ei hän ole sitä tehnyt. On nekin välit isän ja pojan kesken!

Eräänä yönä ei Ottelia ensinkään kuulunut kotiin. Sela huomasi aamuyöstä, että hänen vuoteensa oli tyhjä, ja rupesi kuuntelemaan liikettä huoneista tai kaduilta. Hetken kuluttua hän nousi, tähyilläkseen ikkunasta. Joka lähenevää rekeä, joka lähenevää jalankulkijaa hän odotti. Muuan tuli alas katua ja heidän ovelle: se oli isä. Sela puki vaatetta ylleen ja meni eteiseen vastaan.

— Älä siinä hulluttele, sanoi kunnallisneuvos, — ei ole ensinkään niin myöhäistä.

Isä oli juonut ja tahtoi nopeasti päästä tyttärensä näkyvistä. Selan teki mieli kysyä, oliko isä nähty Mattia, mutta isä oli jo sulkenut oven.

Sela ei saanut unta ja odotti taasen. Leo, seurassaan joku herra, läheni nyt vuorostaan kodin ovea. He puhelevat ja nauroivat. Odotuksen hetket kävivät Selaile pit-

kiksi ja hän aikoi jo avata ikkunan. Vihdoin viimein Leo tuli. Häinkin tahtoi päästä sisarestaan eroon ja vastasi vältellen kuten isä. Sela ei päästänyt häntä.

— Jotakin on tapahtunut, minä tunnen sen, väitti hän, itku äänessä.

Leo vastasi:

— Kyllä he hoitavat asiansa — antaa heidän olla!

Kun Sela tuli huoneeseensa, istuutui hän vuoteen laidalle ja itki. Hänelle kävi äkkiä selväksi, miten heidän kaikkien elämä oli muuttunut. Mitä tapahtuisikaan lopuksi? Näin lyhyessä ajassa — miten tämä oli mahdollista? Mitä tapahtuisikaan lopuksi?

Kun jo oli niin aamu, että ihmiset alkoivat liikkua kadulla, meni hän ruokasaliin ja tapasi äitinsä täysissä vaatteissa. Äiti istui, kuten ennen Syvälahdessa, sukan-kutimensa ääressä, edessään kahvipannu ja raamattu. Hän ei pelästynyt niin pahasti kuin Sela oli odottanut. He joivat yhdessä kahvin ja neuvottelivat. Tulivat siihen johtopäätökseen, että oli parasta lähteä Aarne Ruokorannan asuntoon kysymään häneltä. He koettivat herättää Leoa, mutta Leo ei ottanut herätäkseen. Daniel, jolla ei sinä aamuna sattunut olemaan tuntia koulussa, sen sijaan läksi sisaren kanssa.

He astelivat ääneti aamupakkasessa ja tulivat asianomaiselle kadulle.

— Mutta jos he vielä ovat automatkallaan, sanoi Daniel äkkiä.

— Automatkalla? Koska he sitten ovat menneet?

— Eilen. Minä näin. Ottelilla oli jonkun toisen turkki, tuskin olisin tuntenut.

— Ja sen sinä sanot nyt vasta.

— En minä muistanut.

Turhaan he soittivat kelloa, Aarne Ruokorannan asuntoon he eivät päässeet. Talossa tiedettiin, että maisterin oli tapana nukkua hyvin kauan, siivoojattaren oli lupa tulla vasta yhdeltä. Uutimet ikkunoissa kadun puolella olivat alhaalla. Todennäköisesti ei ketään ollut kotona?

— Mutta tunsitko sinä varmaan Ottelin?

— Enkö minä nyt tuntisi Ottelia! sanoi poika loukkaantuneena.

— Mutta mikseivät he sitten ole soittaneet kotiin? pitävät ihmisiä tällaisessa pelossa.

Rauhoittuneempina tulivat he kuitenkin takaisin ja kertoivat, että Otteli ja Aarne olivat automatkalla.

Odotettiin iltaan — ei mitään kuulunut. Kunnallisneuvos ja Leo, joille ei äiti ollut maininnut mitään pelostaan, läksivät kokouksiinsa, kuten tavallisesti. Lohipato tuli hakemaan morsiantaan kävelemään. Äiti ja Daniel jäivät kahden ruokasaliin. Danielilla oli pää täynnä Vikbergin suunnitelmia, Talitiaisen ahdistelua kun yhä jatkui. Lisäksi hänen oli uni. Mutta hän oli niin tottunut seurustelemaan äitinsä kanssa, ettei hänen mieleensäkään johtunut jättää häntä yksin, kun hän näki äitinsä olevan levottoman.

— Lukisitko jotakin mammalle.

Se oli tuttu pyyntö, äiti toisti sen aina, kun häntä jokin painoi. Daniel nouti kirjan. Hän haukotteli niin, että leukapielet narahtelivat, kun hän istui kattolampun alle. Mutta kun hän avasi kirjan, tuli hänen eteensä tämä kohta:

»Ja Herran sana tuli Joonalle, Amittain pojalle, sanoen: 'Nouse, mene Niniveen, siihen suureen kaupunkiin, ja saarnaa sitä vastaan; sillä heidän pahuutensa on tullut minun kasvojeni eteen.' Ja Joonä nousi paetakseen Tarsikseen Herran kasvojen edestä. Ja hän meni alas Joppeen ja tapasi laivan, joka kulki Tarsikseen; ja hän maksoi kuljetuspalkan ja astui siihen mennäkseen heidän kanssansa Tarsikseen Herran kasvoja pakoon. Mutta Herra lähetti ankarän tuulen merelle...»

Sela ja Matti palasivat. Daniel kuuli äidin pyytävän Mattia juomaan teetä. Matti ei olisi tahtonut tulla sisään enää, mutta tuli lopulta. Daniel luki itsekseen eteenpäin. Ei milloinkaan kirja, josta hän usein oli lukenut äidilleen, ollut tehnyt häneen tällaista vaikutusta. Oli kuin hän yhtäkkiä olisi nähnyt laivan taistelevan tuulessa ja matkustavaisten hengenhdässä huutavan Jumalan puoleen. Kukin huusi omansa puoleen. Ainoastaan Joonä, joka oli lähtenyt Jumalaansa pakoon, nukkui. Hän makasi alhaalla laivan ruumassa, käsivarsi päänsä alla ja kuorsasi, vaikka laiva kiikkui ja huojuu ja ryski joka liitteessä, hajoamaisillaan. Poika näki kaikki elä-

västi. Joonalla oli ruskeat vaatteet ja pitkä, musta parta...

— Oletko sinä varma, että ne olivat Aarne ja Otteli, jotka sinä näit autossa? kysyi Matti hänen edessään.

Daniel liikahti ikään kuin hän olisi ollut Joona, jota merimiehet herättelivät. Tuleva lanko ravisteli häntä olkapäästä ja uudisti kysymyksensä.

— Olen.

— Mutta kun ei Ottelilla ole turkkia, sanoi vuorostaan Sela.

— Hänellä oli valkoinen, suuri turkinkaulus.

— Tiedäthän sinä, ettei Ottelilla ole...

— Hänen tukkansa oli irtautunut tuulessa, tai siinä kun he ajoivat niin nopeaan. Otteli mätti hiuksia lakkiinsa. Minä näin hänen vihreän samettihihansa ja hiukset, jotka olivat punaiset. He ajoivat tästä ohi. Otteli katsoi ikkunoihin. Hän ei nähnyt minua — minä ... minä ...

Daniel oli ollut heittämässä puita vajaan. Isä oli kuitenkin kieltänyt häntä auttamasta palvelijoiden tehtävissä. Sela ja Matti eivät huomanneet saaneensa häntä kiinni luvattomasta työstä. Ottelin katoaminen täytti kokonaan heidän ajatuksensa.

— Varmaan on tapahtunut onnettomuus.

Kaikki kiihtyivät, puhelivat sekavasti ja ääneen ja ryhtyivät vihdoinkin soittamaan poliisille.

Daniel oli niin kiintynyt kertomukseen, ettei hän voinut heittää kirjaa kädestään. Hänen ei enää ollut uni. Hän pakeni äitinsä huoneeseen, saadakseen olla rauhassa, ja luki.

»—————Mutta Ninive oli Jumalan suuri kaupunki, kolmen päivämatkan suuruinen. Ja Joona alkoi kävellä kaupunkia yhden päivän matkan ja saarnasi sanoen: vielä on neljäkymmentä päivää, sitten Ninive hukkuu...»

Outo liikutus valtasi pojan. Kun hän oli lukenut Joonan kirjan loppuun, lankesi hän polvilleen siihen, missä äidin oli tapana polvistua, ja purskahti itkuun. Kauhea syy painoi häntä. Tekivätkö he väärin Talitiaiselle? Hän oli monta kertaa ollut purskahtamaisillaan itkuun. Mitä hän sille voi, että hän oli mamsseli eikä mies.

Yhtäkkiä Daniel huomasi äidin polvillaan vähän matkan päässä. Äiti ei itkenyt, ainoastaan rukoili hiljaa.

— Kaikki on Jumalan kädessä, sanoi hän vihdoin ja nousi ylös.

Daniel muisti Ottelin ja ymmärsi äidin tarkoittavan onnettomuutta. Daniel oli levoton jostakin toisesta syystä. Olisiko Vikberg voinut erehtyä, eikö olisi ollut oikeutta kiusata Talitiaista? Mutta mitä hän puki ylleen sellaisia vaatteita!

Kun eivät Aarne ja Otteli vielä toisenakaan päivänä olleet tulleet, pantiin poliisi liikkeelle. Kunnallisneuvos, joka oli suuttunut siitä, että asia näin myöhään ilmoitettiin hänelle, soitti lisäksi sanomalehdentoimituksiin kuulostellakseen, olisiko tullut tietoa auto-onnettomuudesta, ja meni vihdoin poliisimestarin puheille. Siivoojattaren avulla, joka tavattiin lämmittämässä Ruokorannan asuntoa, päästiin hänen huoneisiinsa ja tavattiin siellä naisen kalossit, jotka tunnettiin Ottelin omiksi, sekä toinen, nähtävästi jostakin myymälästä lähetetty käärö, sisältävä autoiluhuiveja, toinen sisältävä kintaita.

Automatka oli siis selvä. Poliisilta saatiin lisäksi tietää, että suuri, tummansininen auto, jossa oli istunut pitkä vaalea herra ja valkoturkkinen, punatukkainen nainen, oli toissailtana nähty lähtevän kaupungista.

Koko kaupunki tiesi sulhasen ja morsiamen huviretkestä. Kukaan ei uskonut onnettomuuteen, paitsi omaiset.

— Hääretki, sanottiin. — Hää tulevat perästäpäin.

Talon naiset valvoivat kolmannen yön ja ottivat pelästen käsiinsä aamulehdet, etsien uutista, jonka heidän mielestään täytyi tulla. Mutta sitä ei ollut. Ei myöskään poliisi eivätkä sanomalehdentoimitukset olleet saaneet mitään tietoja.

Illansuussa, kun äiti ja Daniel istuivat ruokasalissa, tuli Ruokoranta.

— Saisinko minä puhua rouva Stählen kanssa, sanoi hän Danielille, joka avasi oven.

— Onko Otteli kuollut? kysyi Daniel.

— Kyllä hän elää.

— Missä hän on?

Äiti ja Ottelin sulhanen menivät kahden saliin. Daniel

näki ruokasalin ikkunasta Ruokorannan auton kadulla oven edessä.

— Otteli elää ... ei ole tapahtunut mitään onnettomutta ... hän on hotellissa... hän ei tahtonut tulla kotiin.

— Ei tahtonut tulla kotiin? pääsi äidiltä soinnuttomasti.

— Ei. Hän tulee vasta, kun saa kuulla, että te olette antaneet hänelle anteeksi... Hän on sillä lailla kasvatettu, että hän tarvitsee anteeksiantoa.

— Herra Jumala, mitä on tapahtunut?

— Mitä? Se minkä piti tapahtua. Otteli saa kertoa ... mitä tahtoo.

— Mitä sinä olet tehnyt meidän lapsellemme? Sinä olet velvollinen ...

— Rouva Ståhle, te olette hyvä ihminen ja jumalaa-pelkäävä ihminen. Kysykää jumalaltanne, miksi hän loi miehen ja vaimon... Me olemme, teidän tyttärenne ja minä, kolmessa päivässä eläneet läpi sellaisen onnen, että siitä olisi riittänyt säästäväisesti eläen koko elinajaksi. Mutta minä en rakasta säästämistä. Jos minä tunnustaisin synnin olemassaolon, niin minä sanoisin teille jonkin kauniin anteeksipyynnön sanan, — jos sillä voisi olla jotakin merkitystä — mutta minä en mitään kadu. Jos neiti Ståhlen isä tai veli haluavat tapella kanssani, olen valmis. Sen vielä sanon, että jos tämä nainen olisi ollut minulle vähemmän rakas ...

Äiti piteli kiinni ovenpielestä ja viittasi häntä lähtemään. Ruokoranta laski pöydälle lipun, missä oli hotellin nimi ja numero. Sitten hän kumarsi ja läksi.

DANIEL

Daniel Ståhle oli odottamattaan saanut vierustoverikseen luokan hauskimman pojan, Heikki Vikbergin. Opettajat olivat kauan epäilleet Vikbergiä vallattomuuden voimakeskukseksi luokkahuoneen perällä, ja niin hänet siirrettiin aivan opettajan eteen, sen pojan viereen, jota pidettiin siivoimpana ja hiljaisimpana ja josta luultiin hänen saavan vähimmin osaveljeä kujeihinsa. Daniel sävähti punaiseksi ilosta, kun hän kuuli Vikbergin kolisevien askelten likenevän pulpettiaan ja tunsi hajun hänen vaatteistaan. Eikä Vikberg olisi koko koulusta voinut löytää uskollisempaa toveria ja kannattajaa. Daniel puolestaan pääsi Vikbergin uskotuksi ja sai siten erikoisen tärkeyden koko luokalla. Vikberg oli kuin kenraali ja Ståhle hänen adjutanttinsa. Päättä pitempänä luokan pisimpiä poikia soveltui Ståhle lisäksi erinäisiin kurkottamis- ja kiipeämistehtäviin, jotka tuon tuostakin tulivat kysymykseen, eikä kukaan enää uskaltanut pilkata häntä hänen omituisen hentoluonteisuutensa ja hajamielisyytensä vuoksi, hän kun oli Vikbergin ystävä. Hän oli kyllä jo tässäkin koulussa ehtinyt tuntea esimakua siitä ylenkatseesta, mikä vanhassa koulussa oli tehnyt hänen olonsa niin tukalaksi. Nyt oli ylenkatse kokonaan poissa, Daniel oli korotettu arvoon ja kunniaan. Pojat uskoivat hänelle salaisia asioitaan ja opettajatkin alkoivat epäillä häntä. Kotona huomattiin merkillinen vilkastuminen perheen nuorimman jäsenen luonteessa ja iloittiin siitä kaikin puolin.

Aivan erikoisen yhteishengen synnytti luokalla se kujeiden sarja, joka pantiin toimeen neiti Starkia, uutta ranskankielen opettajatarta vastaan ja jossa Vikberg näytti suunnittelijan, Ståhle toimeenpanijan osaa.

Tapahtui esimerkiksi näin.

Talitiainen astuu luokkaan, avaa päiväkirjan ja painuu sen ääreen. Kun hän nostaa kasvonsa, huomaa hän, että yksi pojista tuijottaa hänen kenkäänsä kärkeen. Hän katsahtaa siihen nyt itse, ei huomaa mitään vikaa ja aikoo palata työhönsä, kun hän näkee, että toinenkin poika tuijottaa samaan kohtaan. Hän katsahtaa nyt toistamiseen kengänkärkeensä, mutta ei yhäkään voi keksiä mitään ihmeellistä, ja luo levottomana katseensa takaisin luokkaan. Silloin huomaa hän, että koko luokka tuijottaa samaan kohtaan hänessä, hän valahtaa punaiseksi ja jättää huoneen. Pojat ovat voittaneet! He väänтелеvät naurusta, mutta kukaan ei saa hiiskahtaakaan, täytyy puhua liikkeiden avulla, siis aivan ääneti, se kuuluu Vikbergin suunnitelmaan ja kaikki menee pilalle, jollei sitä noudateta johdonmukaisesti. Ei saa kuiskatakaan. Muutaman silmänräpäyksen ajan on luokkahuone kuin hullujen vallassa: kaikki hosuvat, irvistävät, aukovat suitaan ja tekevät mitä erilaisimpia merkkejä. Vikberg vartioi, seisoen kulmakarvat rypyssä, että kaikki tapahtuu järjestyksessä, ja kun hän kuulee askelia käytävästä, komentaa hän suurella käden liikkeellä luokan paikoilleen. Pojat istuvat kuin kynttilät. Talitiainen astuu, vielä punaisena, mutta jo rauhoittuneena paikoilleen, huomaa, että luokkakin on rauhallinen ja käy päivän tehtäviin. Mutta kun kello on tullut puoleen, alkaa peli uudelleen. Nuori neiti huomaa nyt jonkun pojan tuijottavan nappiin hänen hameensa käänteessä polven kohdalla. Koko luokka tuijottaa samaan kohtaan, liikkumattomana, vakavana ja viattomana. Talitiainen käy tulipunaiseksi, sotkeutuu sanoihinsa ja katsoo luokkaan kuin armoa anoen. Silmänräpäykseksi kääntyvät katseet Vikbergiin, kysyen, joko armonaika on koittanut, mutta samassa ne taas hellittämättä nauttavat Talitiaisen nappiin. Vasta kun mamsseli on purskahtamaisillaan itkuun, nostaa Vikberg kättään syhyttääkseen päätään — silloin laukeaa jännitetty jousi, sillä se on ollut sovittu merkki. Kun Vikberg toisen kerran nostaa kättään, merkitsee se »victoire» ja vakavina ja viattomina käyvät pojat vastaamaan Talitiaisen kysymyksiin. Sillä tunnilla ei enää tapahtunut mitään ja seuraavalla oli rehtori kuuntelemassa.

Jokin aika kului rauhallisesti. Eräänä päivänä ennen joulua oli ylimääräinen tunti iltapuolella. Koko koulussa ei tuntunut olevan muita kuin luokka ja Talitiainen. Vikbergille oli heti, kun ylimääräinen tunti ilmoitettiin, tullut mieleen suurenmoinen tuuma ja hän oli rientänyt koululle hiukan ennen muita.

Mustan taulun taakse tehtiin karttapuikon ja nuorien avulla »ihminen». Eräs pojista lainasi sille yhden kengän, toinen toisen, kolmas lakin, neljäs takin ja pisin poika antoi housut. Kun Talitiainen tuli huoneeseen, vallitsi siellä täysi pimeys ja hiiskumaton hiljaisuus. Talitiaiselta pääsi hempeä »ah!» ja hän kiersi sähkön palamaan: silloin hän huomasi »ihmisen» ja näytti olevan pyörtymäisillään. Pojat nousivat viattomina ja vakavina seisomaan, ikään kuin eivät he olisi nähneet mitään outoa, sekä istuutuivat taas. Mutta Talitiainen juoksi, tapansa mukaan, huoneesta. Silloin syntyi luokassa kiire. Tulisella nopeudella korjasi kukin vaatekappaleensa. Kun Talitiainen rehtorin seurassa — mistä hän taasen lieenee saanutkin rehtorin käsiinsä! — astui sisään ja heti viittasi taulua kohti, ei näkynyt mitään. Hän mahtoi itsekin luulla nähneensä aaveen, niin noloksi hän kävi. — *Nous avons vaincu, vous avez vaincu, ils ont vaincu* kuiskasi Vikberg suurella taidolla, nimittäin aivan kuulumattomasti.

Tunti kului sitten rauhallisesti. Talitiaisien asemaa luokkaan nähden ei vastaisuudessa mitenkään parantanut se, että rehtori tavallisesti tuli hänen tunnilleen.

Eräänä päivänä ilmestyi Talitiainen luokkaan vaaleassa silkkipuserossa, pitseissä ja koreuksissa. Hiuksetkin olivat käherretyt. Vikbergille annettiin toimeksi keksiä jotakin oikein tepsivää.

Vikberg vihelteli ja ilmoitti, että täytyi odottaa ilta-päivätuntia — sellaisia ei ollut joka päivä. Ståhle kulki kuin kuumeessa. Pojat arvailivat, että Vikberg oli määrännyt hänet vaikkapa kantamaan Talitiaisien ulos luokasta. Ståhle heilutti uhmaten päätään, vihelteli hankin ja vastasi, ettei oltu arvattu sinnepäinkään.

Kotona oli kaikki nurin. Otteli makasi äidin huoneessa, jossa oli rauhallisinta, ja hänen vaikerruksensa kuului ajoittain ovien ja käytävienkin läpi. Äiti viipyi yöt päivät hänen luonaan. Sela oli ärtynyt ja riiteli

Matin kanssa. Isä torui jokaista, joka sattui hänen läheisyyteensä. Leo sai kuulla, että he, Ståhlet, Runolassa vielä kadottaisivat koko omaisuutensa. Leo puolestaan ei jäänyt vastausta vaille, vaan paiskasi tulemaan, että hänen koko kunniansa ja maineensa oli menossa sisaren vuoksi, josta koko kaupunki puhui. Oli pelättävää, että suorastaan alettaisiin vainota häntä piirien puolelta. Miksei Otteli ollut mennyt kihloihin Gunilla-rouvan kultapojan kanssa? Gunilla-rouva oli hyvin suuttunut. Ja syystä.

Danielille kävi tukalaksi olla kotona. Hän kuljeskeli katuja Vikbergin ja muiden poikain kanssa. Vain jonkin kerran ehti äiti katsoa häneen.

Tuli sitten odotettu iltapäivätunti. Vikberg ja Ståhle häräsivät luokkahuoneen ovella, määräten asennot. Talitiainen myöhästyi. Vihdoin kuultiin alaoven käyvän ja Talitiaisen askeleet, jotka olivat kuin pienen koiran juoksemista, sipsuttivat portaissa. Silloin sammutti Vikberg valon, huomautti Ståhlelle, että »lujasti vain ja oikein kuonoon!» ja meni paikalleen. Ovessa, joka jäi hiukkasan raolle, tempasi Ståhle syliinsä Talitiaisen ja suuteli häntä. Nuori nainen huudahti, purskahti täyteen itkuun ja karkasi huoneesta.

Pojat istuivat mallikelpoisessa järjestyksessä puoli tuntia, sähkön valaistessa syyllisiä ja syyttömiä. Kun ei opettajaa kuulunut, läksivät pojat kotiin. Kadunkulmassa tönäisi Vikberg Ståhlea kylkeen ja koetti rohkaista häntä.

— Älä nyt taas ole akka. Muista pitää suu kiinni. Ei tästä tule mitään. Rehtori luulee Talitiaisen nähneen unta — on hänessä sentään siksi miestä.

Vikberg näki Ståhlen hoiperrellen kulkevan aivan päinvastaiseen suuntaan kuin hänen kotinsa oli. Vikberg kiroi, juoksi hänet kiinni ja käänsi hänet kova-kouraisesti ympäri.

— Tuonnepäin, tolvana! Etkö sinä tiedä, missä asut!

Ståhle kulki osoitettuun suuntaan. Sekä hänen ruumiinsa että hänen sielunsa olivat kuin hajoamaisillaan. Jokin käsittämätön onni nosti häntä ja jokin käsittämätön onnettomuus painoi häntä. Thyra Starkin kuva välähteli lakkaamatta hänen silmissään ja hänen kätensä vapisivat ikävästä saada sulkea hänet syliinsä, kuten

äskén. Thyra Stark oli kaunis, kauniimpi kuin mikään muu maan päällä. Ja hänet hän oli pelästyttänyt, hänen mieltään hän oli pahoittanut. Kukaties oli Thyra Stark niin suuttunut, ettei milloinkaan antaisi anteeksi. Ja varmaan hän olikin, hänen täytyi olla.

Yhtäkkiä kääntyi Daniel ympäri ja läksi nopeasti astelemaan. Hän pysähtyi suuren kivimuurin eteen.

Siellä hän asui, Thyra Stark, mutta missä kerroksessa? Ja täälläkö vai pihan puolella?

Poika tuijotti ikkunoihin ja asteli edestakaisin vastaisella puolella katua. Jos Thyra Stark tulisikin ulos. Silloin ... silloin hän karkaisi tämän luokse ja pyytäisi anteeksi.

Ihmisiä tuli ja meni, ovi avautui ja sulkeutui — hän ei tullut eikä mennyt.

Daniel päätti kirjoittaa hänelle. Ainoastaan sitä hän pyytäisi, että saisi anteeksi. Ja taas hän kulki nopeasti eteenpäin saadakseen kirjoittaa kirjeen ja keventää syytään. Kun hän rupesi likenemään kotia, muisti hän äidin, Ottelin, opettajat. Nyt tulisi onnettomuutta onnettomuuden päälle. Mitä isä sanoisi? Kaikki muu oli kuitenkin pientä sen rinnalla, mikä koski Thyra Starkia. Saada häneltä edes hiukkasen anteeksiantoa — muuten tulkoon vaikka mitä!

Hän pääsi huoneeseensa ilman että kukaan huomasi häntä. Hänellä ei ollut kirjepaperia. Olisi pitänyt olla kaunista, punaista paperia. Eikä hänellä ollut rahaa. Hän pani maata ja nukkui sikeästi. Äiti tuli hänen vuoteensa ääreen, huomasi, että hänellä oli kuumetta, hoiteli häntä eikä päästänyt häntä seuraavana päivänä kouluun. Otteli vei äidiltä ajan ja ajatukset. Daniel sai rauhassa kirjoittaa. Hän ei enää kysynyt paperia, hän käytti kaikki puhtaat lehdet kouluvihoistaan, vaikka hän tiesi, minkä rangaistuksen tämä teko tuottaisi, ja koetti saada kokoon kirjettä Thyra Starkille. Vähät rangaistuksesta, kunhan vain saisi anteeksi. Hän oli kylmässä hiessä, mutta ei syntynyt mitään, jota olisi voinut lähettää. Hän pani maata ja alkoi nukuttuaan uusilla voimilla. Lopulta ei hänellä enää ollut yhtään lehteä, jonka olisi voinut käyttää.

Parin päivän perästä tuli kaikki ilmi. Kun rehtori kysyi Danielilta, ei hän yrittänytkään kieltää. Mitään

kanssarikollisia ei hän suostunut ilmoittamaan, ja kun häneltä kysyttiin, miksi hän oli ruman vallattomuutensa tehnyt, ei hänen suustaan saatu ainoaa sanaa. Opettajakunta oli vakuutettu hiljaisen pojan joutuneen toverien aseeksi ja, ottaen lukuun kaikki muutkin lieventävät asianhaarat, erotti hänet pariaksi kuukaudeksi koulusta. Vahinko ei ollut erittäin suuri, sillä kaikesta näkyi, että hänen joka tapauksessa oli jääminen luokalle toiseksi vuodeksi.

Oli tuskin kulunut seitsemää päivää kunnallisneuvoksen lempilapsen, Ottelin, onnettomuudesta. Kunnallisneuvos oli tuskin tointunut ensi vaikutelmasta, joka oli saanut hänet suunniltaan. Hänen mielentilassaan oli ehkä ollut surua enemmän kuin suuttumusta. Otteliin nähden ei se ollut muuta kuin surua, suuttumus koski yksinomaan Ruokorantaa. Häväistyn tyttären isä oli varustautunut masentamaan viettelijän maan tasalle, hän oli ensi hetkessä ajatellut, että olisi suorinta ampua hänet kuin koiran. Mutta kun hän tuli viettelijän eteen, oli hän neuvoton. Ruokoranta oli aina lannistanut hänet. Jo kerran syksyllä heidän tuttavuutensa alussa, kun Ruokoranta oli pyytänyt hänen nimeään vekseliin, oli kunnallisneuvoksesta tuntunut, että komea nuori maitteri antoi hänelle suuren suosionosoituksen. Muutamalla sanalla oli viettelijä nytkin vakuuttanut kunnallisneuvokselle käyttäytyneensä tytärtä kohtaan ritarin tavoin. Kunnallisneuvos ei sylkenyt häntä silmille, ei antanut häntä korville, ei edes sanonut mitään kaikesta siitä, mitä hän oli päättänyt sanoa. Hän vain valitteli ja voivotteli. Tuskin oli hän kuitenkaan päässyt kadulle, kun hän jo taasen raivosi ja sadatteli viettelijää. Isän viha oli itse asiassa turha niin kauan kuin Otteli asettui aivan samalle kannalle entisen sulhasensa kanssa. Suhde oli perin kummallinen. Isän kävi mahdottomaksi pakottaa nuoria avioliittoon. Otteli lannisti hänet aivan kuten Ruokoranta oli tehnyt.

Tyttö makasi äidin huoneessa, hulluna kaipauksesta ja rakkaudesta. Hän ei sallinut lausua pahaa sanaa rakastetustaan. Hän toisteli toistelemistaan, ettei mitään, ei mitään hän antaisi pois elämyksistään. Olihan hänellä valta kutsua takaisin rakastettu — hän tulisi viipymättä

ja veisi hänet, Ottelin, alttarin juurelle, ja he eläisivät yhdessä elämänsä loppuun. Mutta kytkisikö hän heidän rakkautensa arkeen, jossa se riutumistaan riutuisi ja vihdoin sammuisi? Ei, ja tuhat kertaa ei! Hänen armaansa, hänen ainoa rakastettunsa oli ajatellut asian niin kauniisti kuin yksin hän saattoi sen ajatella. Vaikka Otteli menehtyisi kaipaukseen, vaikka hän siihen paikkaan kuolisi, ei hän sormellaankaan viittaisi, kutsuakseen Aarnea takaisin.

Kauheaa puhetta, kauheaa puhetta! Mamma tunsikin koko sielullaan ja mielellään, että itse paha henki puhui hänen lapsensa suun kautta. Hän ei kuitenkaan voinut olla niin ankara kuin hänen olisi pitänyt olla, nyt kun Otteli oli sairas. Mutta hän päätti myöhemmin koettaa parastaan.

Pappa, eikö pappa ymmärtänyt? Otteli käänsi surulliset silmäteränsä isään ja oli niin liikuttava, että kunnallisneuvoksen täytyi kaikin tavoin häntä lohduttaa. Kyllä, kyllä hän ymmärsi Ottelin, niin, ja myöskin Aarnen. Heidän kihlauksensa oli ollut hyvin runollinen. Mutta eikö heidän avioliittonsakin olisi voinut tulla runolliseksi ja onnelliseksi...? Vai eikö, vai eikö, vai eikö! No niin, no niin, no niin, ei sitten, ei sitten. Ei nyt itketä tuolla tavalla! Kunnallisneuvos myönsi taa-sen tyttärelleen, että tämä kaikki oli hyvin runollista, mutta kun hän pääsi saliin, sulki hän ovet, pani gramofonin soimaan ja itki yksin.

Käytännössä oli tämä asia mitä suurimmassa määrin kiusallinen ja harmillinen. Juuri nyt tarvitsi hän kaiken yhteiskunnallisen kunniansa, voidakseen asettaa sen piirien nähtäväksi. Hän toivoi näet tointa, hyvää tointa rahastonhoitajana. Ja vaikkei toimi ollutkaan suorastaan piirien johtohenkilöiden määrättävissä, oli hän vakuutettu, että heidän kätensä ulottuisivat vaikuttamaan vaaliin. Hän oli äärimmilleen kiihtynyt ja hylitsi itseään vaivalloisesti. Silloin tuli Danielin juttu lisäksi.

Kun rehtori puhelimitse pyysi kunnallisneuvosta yhdessä Danielin kanssa koululle, tiesi Daniel puolestaan, mikä häntä odotti. Häntä ei sanottavasti pelottanut, häntä painosti vain, ettei hän ollut saanut synty-

mään kirjettä Thyra Starkille. Niin kauan kuin oltiin koulurakennuksen sisäpuolella ja vielä kadullakin, hilitse kunnallisneuvos itseään, mutta koko viime päivien kiihtyminen pääsi valloilleen niin pian kuin kotoisen porraskäytävän ovi oli lisahtanut lukkoon. Poika juoksi edellä ylös portaita, sillä kunnallisneuvos tavoitti häntä kepillään. — Tällaista häpeää minun lapseni tuottavat minulle juuri nyt, kun minun pitäisi tehdä arvokkaan vaikutuksen. Minä en ikinä saa sitä virkaa, kun minulla on tuollainen poika, ja tiedätkös sinä, että siinä on neljänsadan markan palkka eikä paljon mitään työtä. Mutta luuletko sinä, että he antavat sen minulle, kun minun poikani on aasi? Luulevat, että minäkin olen aasi. Mitä sinulla on oikein päässäsi, sinä pöllö? Tappuroita? Tappuroita, hahhahhahhahhah! Mutta jollen minä saa sitä virkaa, niin ei sinun myöskään pidä saada ruokaa, tiedä se. Kolme kertaa päivässä teillä pitää olla ruokaa ja elokuvaan pitää päästä ja vaatteita pitää olla, mutta nyt se on loppu. Kerjää kadulla, kävele alasti — isäsi ei anna. Mene pois minun näkyvistäni, taikka minä lyön ... !

Daniel ei päässyt mihinkään, sillä hän oli, isänsä edellä kulkien, joutunut nurkkaan porraskäytävän päässä. Litistyneenä kiviseinää vastaan hän kuunteli isän saarnaa, käsillään varjellen silmiään kepillä, joka huiski hänen edessään. Hän näki jonkun palvelustytön tulevan pihan parvekkeelle kuuntelemaan ja joku naapurien naisistakin avasi oven ja katsahti ulos. Isä ei huomannut heitä.

— Koko ikäsi sinä olet ollut minulle häpeäksi. Sinun tähtesi minun täytyi myydä taloni, kun ei sinusta koulussa ollut muuta kuin harmia ja kulunkeja ja häpeää ... No niin, sinä aasi, mitä siinä tuijotat — totta se on, isäsi ei koskaan valehtele! Totta, totta, totta: sinun tähtesi täytyi Syvälahti myydä ...

Danielin kädet olivat vaipuneet ja hän katseli suoraan isänsä kasvoihin. Poika oli tullut aivan kalpeaksi ja sinertävät varjot kulkivat hänen kasvojensa yli kuin kuolevalla. Isää ärsytti hänen outo ilmeensä, hän koputti häntä kepillään päähän, niin että huopahattu meni lypsyyn, ja toisteli:

— Tappuroita, tappuroita, tappuroita!

Poika ei enää kuullut, mitä hän sanoi. Lyhistyneenä seinää vastaan hän antoi isän lyödä. Äiti vihdoinkin tuli, vei neidät sisään ja toimitti Danielin vuoteeseen. Hän saattoi taas ajatella, kun äidin kädet ja kylmä vesi olivat viilentäneet hänen otsaansa. Hän rupesi itkemään, kun hän ajatteli äitiä. Isän ääni kuului, vaikka ovi oli kiinni. Daniel makasi tyttöjen huoneessa. Ottelin valkea silkkipuku riippui naulassa ovensuussa, pöydällä oli punaisia tulppaaneja... viisi... kahdeksan... viisitoista... kaksikymmentäyksi — minkä tähden kaksikymmentäyksi eikä kaksikymmentä? Jos hänellä olisi ollut rahaa, niin olisi hän lähettänyt tuollaisen kukkalaitteen Thyra Starkille...

Kaikki, mitä oli tapahtunut, syöksyi äkkiä hänen eteensä: Thyra Stark... rehtori... pojat, häpeä... Syvälahti... häpeä. Ja kaikki oli hänen, Danielin, syy. Heidän kaikkien onnettomuutensa — kaikki oli hänen syynsä.

Hänestä tuntui äkkiä, että hän oli Joona, joka oli paennut Herran kasvojen edestä ja makasi laivan ruumassa. Mutta ylhäällä kannella huusivat matkustajat kukin Jumalan tykö ja olivat suuressa hädässä. Vihdoinkin tulivat he ja herättivät hänet ja pyysivät, että hänkin rukoilisi. Kuinka hän saattoi rukoilla, koska hän oli vihoissa Jumalansa kanssa! Hän tunsikin kuitenkin heti, että Jumala oli yllättänyt hänet hänen syntiretkellään ja lähettänyt suuren myrskyn hänen tähtensä. Hänen tähtensä olivat kaikki hukkumaisillaan.

Kauhea levottomuus ajoi hänet ylös siitä levosta, johon äiti oli hänet viihdyttänyt. Synti poltti hänen luissansa. Hänen tähtensä oli vanha koti myyty, hänen tähtensä tuli isä kotiin humalassa, hänen tähtensä oli Leo muuttunut ja kiroili, hänen tähtensä oli Ottelilla tuollainen puku. Synti oli siinä puvussa. Hänen, Danielin, tähden oli synti tullut.

Isä olikin tuntenut sen ja luvannut heittää hänet mereen. Hänet oli jo heitetty, vaikka hän piteli kiinni köydenpäätä! Hän riippui vielä kiinni tässä laivassa, joka oli hukkumaisillaan. Täällä hän oli luullut voivansa olla turvassa Jumalan vihalta, mutta hän oli vetänyt

kaikki muutkin mukaansa onnettomuuteen, äitinsäkin. Ja Ottelin, Otteli-raukan! Hän tuns i äkkiä suloista tuoksua ja avasi käden, jonka oli puristanut kokoon suutaan vastaan. Hänen kädessään lepäsi pieni pitsiliina, Otte lin nenäliina, joka tuoksui.

— Synti! parkaisi hän ja paiskasi liinasen luotaan.

Samassa tuntui hänestä siltä kuin hän olisi päästän y t irti touvit ja pudonnut mereen. Oli kylmä.

Hän ajelehti ja ajelehti.

Meressä oli paljon muita ihmisiä. Syntisiä, jotka ajelehtivat ja joita oli heitetty laivoista. Muutamat puhut elivat häntä, mutta hän ei vastannut, koska hänestä tuntui, että hän oli kuollut.

Nyt hän heräsi, muisti missä oh, muisti mitä isä oli sanonut ja kauhistui uudelleen itseään. Täällä ei hänellä enää ollut paikkaa, äitikään ei enää ehtinyt muistaa häntä. Ja isä, isä ei sietänyt häntä silmiensä edessä.

Poika karkasi ylös ja riisti kääreen päänsä ympäriltä. Hänen sydämensä löi, niin että hänen täytyi kuuntele malla kuunnella, oliko eteisessä ihmisiä. Vihdoin hän varovaisesti avasi oven, kulki varpaisillaan pöydän luo, sai käsiinsä lakin ja päällystakkinsa, ja riensi ulos porraskäytävään.

Tuossa, juuri tuossa oli isä sen sanonut hänelle. Pakoon sitä paikkaa, pakoon kaikkea!

Hän tuli kadulle ja ajelehti ihmisvirrassa, kuten hän äsken houreissaan oli kuvitellut ajelehtivansa meressä. Ajoittain uudistui äskeinen mielikuva. Nämä kaikki olivat syntisiä, joita oli heitetty laivoista. Joku puhutteli häntä ja kysyi, oliko hän kipeä. Hän vastasi, ettei ollut, ja kulki eteenpäin.

Hän oli kulkenut pitkän aikaa, kun hän huomasi seisovansa nojaten johonkin seinään. Ihmisiä tuli ja meni, he kääntyivät katsomaan häneen. Keskellä katua seisoi vanhanpuoleinen mies, poliisi, joka hänkin katsoi tänepäin. Daniel huomasi kätensä olevan veressä, hänen oli myöskin nälkä ja hänen oli vilu.

— Kerjää kadulla, kävele alasti! oli Jumala sanonut.

Ja se oli hänelle oikein, hänen suurten syntiensä vuoksi.

Häntä kalvoi sellainen kaipaus pois synnistä, että

hänen sydämensä oli kuin sulava kappale, joka odottaa toista olomuotoa. Päästä synnistä, päästä Jumalan kasvoja näkemään!

— Isä meidän, joka olet taivaassa, äänsi hän. — Anna minun kuolla.

Hän nojasi suljettuun porttiin ja oli hetkisen taas kuin horroksissa. Joku ärjäisi hänelle niin, että hän heräsi. Silloin hän pelästyi ja avasi portin.

Hän oli suurella pihamaalla, jolla lumi suli. Pieni polku vei kaivolle ja kaivolta portaille. Tuoreet miehenjäljet johtivat pihan perälle. Oli kuin maalla. Danielilla alkoi sydän sykkiä. Minne hän olikaan tullut? Rapistunut rakennus, jossa oli viisi mustaa ovea, muistutti heidän vanhaa aittariviään, joka oli purettu. Päärakennuskin oli kuin se vanha keltainen huvila, missä mummo oli asunut. Tämäkin oli joskus ollut keltainen. Hämärsi. Räystäs tikapuiden vierellä tippui. Tuntui omituisen kotoiselta. Ikään kuin isoäiti olisi asunut tässä, likeni Daniel portaita. Hän muisti kuitenkin hyvin pian, että isoäiti oli kuollut, mutta hän meni silti eteenpäin. Hänen teki mieli nähdä, kuka talossa asui, vai eikö siellä asunut ketään. Oli sentään käyty kaivolla ja pihan perälle vei tuoreet jäljet.

Daniel kopisteli lunta jaloistaan ja toivoi ihmisten kuulevan sen, jottei hän yllättäisi heitä. Portaat olivat kallistuneet. Eteisen ikkunoissa suli kuura. Ilma tuntui kolkolta kuin kellarissa. Lattialla oli kirves ja seinää vastaan oli pantu lapio.

Kolistellen avasi nuorukainen seuraavan oven. Hän oli avarassa eteisessä, josta johti portaat yläkertaan tai vinnille. Kaidepuitten koristukset olivat valkoisiksi maalatut ja seinät olivat valkoiset. Pitkässä naulakossa riippui jokin takki. Ulko-oven suussa lattialla oli vesiämpäri. Muuta ei näkynyt. Ovet, jotka johtivat oikealle ja vasemmalle sekä suoraan perälle, olivat suljetut. Ei kuulunut luiskahdustakaan.

Äskeinen iloinen odotus, jonka maalaismuistot olivat herättäneet, alkoi vaihtua kammoon. Pojan olisi tehnyt mieli kääntyä takaisin, mutta jokin voima ajoi häntä eteenpäin. Ohimot tykkien aukaisi hän oven perällä. Tuliko hän kellariin, ehkä hautaholviin? Huone oli läm-

mittämätön, siellä oli kylmempi kuin ulkona, se oli suuri, matala sali. Kaikissa neljässä kulmassa kohoili outoja läjiä — olivatko ne kultaa vaiko multaa? Siinä läjässä, joka oli likinnä muuria, kimmelteli kullalta, mutta ei siellä ollut kuin vanhoja huonekaluja. Yhdessä läjässä oli perunoita, yhdessä olkia, yhdessä santaa. Katossa riippui suuri kruunu, jonka lasit kimmeltelivät kuin kirkonkruunuissa. Sen ympärillä kattopaperissa kulki kaunis seppel punaisia ruusuja, ja seinät olivat kaunist, punakukkaista paperia. Ne olivat kultalisteillä jaetut osastoihin, mutta listet olivat enimmäkseen irtaantuneet. Ovi oikealle oli pönkitetty jollakin, joka muistutti vanhan taffelipianon kantta. Sellainen piano oli myyty Syvälahden huutokaupassa.

Mikä kumma paikka tämä oli?

Sydän sykkien peräytyi nuorukainen valkoiseen eteiseen ja mietti, mistä ovesta olisi paras yrittää keittiön puolelle. Kai ihmiset olivat siellä. Hän päätteli keittiön olevan sillä suunnalla, missä vesiämpäri seiso, asteli kolistellen ja koputti. Ei ääntä. Hän tarttui puuntynkään, joka oli lukon sijalla, ja veti. Huoneessa oli halloja. Permantoa ei näkynyt, se oli kauttaaltaan lastujen vallassa ja keskellä lastuja seiso hakkuupölkkö, vieressä saha. Vieläkö yrittää toiselle puolelle taloa. Poikka alkoi yhtäkkiä väsyttää niin, ettei hän muuta halunnut kuin istua, vaikkapa vain vähäisen hetken. Eihän se kuitenkaan sopinut, kun eivät talonväet antaneet lupaa. Hän kulki eteisen poikki ja kuunteli. Ei ääntä. Koputtamatta tarttui hän kolmannen oven lukkoon ja astui sisään. Vihdoinkin oli hän tullut asuttuun huoneeseen. Siellä oli oudonhajuinen, lämmitetty kellarililma. Pöydällä näkyi ruuanjätteitä, lasi puolillaan maitoa ja teevadilla maitoa tai kermää. Puhdas, valkoinen lakana, kokoonkäärittyinä, oli sekin pöydällä. Kun poika näki leivän, kihosi vesi hänen suuhunsa. Lakanassa oli hieno välipitsi, samantapainen kuin mummon morsiuslakanoissa, joita äiti vieläkin säilytti kuin silmäterää. Näin omituista sänkyä ei poika milloinkaan ollut nähnyt. Se oli hyvin suuri, pylväissä oli leijonanpäitä ja päädyt olivat koristetut moninaisilla lehvilla ja köynnöksillä. Mutta itse makuusijana oli köyhän litteä, haal-

tunut pahnasto. Kello seinällä ei käynyt. Iloinen hirvi laukkasi kellotaululla, mutta heiluri puuttui kokonaan.

Koira!

Se ei haukkunut, se ei liikkunut, mustan- ja valkean-kirjava villakoira. Sillä oli allaan pehmoinen tyyny, se makasi nurkassa tuolin luona. Se oli kuin kuollut, se ei liikahduttanut korvaakaan, kun poika sitä puhutteli. Se olikin kuollut.

Kun Daniel huomasi, ettei siinä ollut henkeä, valtasi hänet sellainen kammo, että hän olisi parkaissut, jollei tämän kuolleen talon hiljaisuus olisi vaistomaisesti tukahduttanut hänen ääntään. Talon ainoa asukas tuntui olevan kuollut eläin, joka makasi sen ainoassa lämpimässä huoneessa, ikään kuin sinne kuuluen. Jos se olisi ollut kuollut ihminen, ei se olisi voinut vaikuttaa kauheammin. Hiki puhkesi kylmänä esiin pitkin pojan ruumista, ponnistaen kaikki voimansa hiipi hän pois huoneesta ja hengitti vasta, kun hän oli päässyt ulkoilmaan. Mikä olikaan tämä talo ja kuka täällä asui? Oliko Herra lähettänyt tottelemattoman lapsensa valaskalan vatsaan?

Pihan perällä liikahti. Kuin kasvaen esiin maasta tuli näkyviin mies. Jollei äskeinen kammo olisi käynyt tämän näyn edellä, olisi poika voinut pelästyä, mutta nyt teki elävän ihmisen läheisyys turvallisen vaikutuksen ja rauhallisesti astuen jalanjälkiä pitkin näki poika, että syvästä kuopasta pihan perällä nousi ihminen. Mies pysähtyi äkkiä keskitiehen, oikaisi, tikapuilla seisoen, kätensä ja sanoi:

— Anna minulle kätesi.

Daniel oikaisi kätensä ja mies astui maakamaralle. Hänen toisessa kädessään oli lapio, hänen vaatteisiinsa oli tarttunut multaa. Se oli laiha, kalpea mies. Se katsoi poikaan tavalla, jolla ei kukaan milloinkaan ollut häneen katsonut, mutta silmät eivät pelottaneet, ainoastaan tekivät oudon surullisiksi. Daniel pani kätensä ris-tiin ja hengitti suu auki.

— Tahdotko auttaa minua? sanoi mies.

— Tahdon, sanoi Daniel ja tunsu kyynelten pyrkivän ylöspäin.

Vanha mies meni edellä. Siltapalkit vanhassa keltai-

sessä rakennuksessa huojuivat ja lukot kitisivät, vaikka vanhus koetti liikkua ääneti. Hän avasi oven saliin. Jos poika olisi ollut toisessa mielentilassa, olisi hän huomannut, että vieras kulkiessaan oli jättänyt kaikki ovet raolle.

— Tuolla nurkassa on olkia, sanoi hän hiljaa, ikään kuin talo olisi ollut täynnä nukkuvia, — ota niitä niin paljon kuin voit kantaa, ja vie ne haudalle.

Poika hiipi varpaisillaan yli maalaamattoman permannon, jonka siltapalkit olivat hyvin leveät. Uuninkomerossa näki hän valkoisen, ruukkuja kantavan naisen kuvan. Oljet kahahtivat pelottavasti, nurkassa jyrsi toukka seinähirttä. Ulkona syttyi jokin valo, jonka viiru heijasti huoneeseen, pannen kattokruunun lasit kimmentelemään seinillä. Syli täynnä olkia hiipi poika ulos. Asuinhuoneessa oli hiljaista, mutta raosta näkyi valoa. Poika seurasi jälkiä pihamaalla ja laski oljet kuopan reunalle. Oliko tämä hauta? Peittämättömästä ikkunasta näkyi palava kynttilä keskellä pöytää, ja maitokannu. Räystäs tippui kuin keväällä. Poika kuunteli.

Vihdoin kuuluivat ovet käyvän ja vanhus tuli ulos, kantaen käsivarsillaan valkoista kääröä. Varovasti asteli hän suoraan hautaa kohti. Hetkeksi täytyi käärö laskea lumelle, kun tikapuut nostettiin kuopasta. Vanhus sirotti olkia pohjalle, otti sitten hiljaa käsivarsilleen käärön ja järjesti köyden, jonka avulla hänen piti päästää se maan poveen. Hetkisen piteli ihminen eläintään ikään kuin sanoakseen sille viimeiset jäähyväiset. Poika näki kärsimyksen hänen kasvoillaan. Sitten laskeutui pieni ruumis valkoisessa lakanassa maahan. Hellemmin ei kukaan olisi voinut sirottaa ruusuja rakastetun vainajan arkulle, kuin vanhus sirotteli olkia eläimensä yli. Daniel nieli kyyneliään, häneltä oli Syvälahdessa kuollut monta rakasta eläintä.

— Autatko vielä, sanoi vanhus. — Eteisessä on lapio, minä unohdin sen.

Poika lähti etsimään lapiota, vanhus jäi yksin. Ääneti he yhdessä loivat umpeen haudan, joka oli syvä. Sitten he veivät sisään lapiot ja tikapuut. Ne pantiin huoneeseen oikealla, missä säilytettiin halkoja.

Vanhus ei enää kysynyt pojalta, halusiko hän auttaa.

He sulkiivat portin ja alkoivat puhdistaa huonetta. Kun piti tehdä tulta eivätkä halot tahtoneet syttyä, toi vanhus salista sytykkeitä. Sulloessaan niitä pesään huomasi poika, että kauniit taulunkehykset olivat pilkotut pieniksi. Kankaanpalasista päättäen, mitä vielä riippui puussa, olivat puitteet reunustaneet sotaherran rintakuva. Kunniamerkinkin saattoi erottaa. Puut eivät sittenkään syttyneet, vaan sihisivät ja savusivat.

— Noin ne itkevät, sanoi vanhus. — Salista löydät lisää sytykkeitä.

Poika osasi jo romuläjälle. Siellä oli sekä pieniksi pilkottuja huonekaluja että vielä pilkkoamattomia. Tuntui hauskalta penkoa niitä. Mutta häärätessään tulen ääressä hän väsyi. Hänen oli jo hyvin uni ja nälkä.

Vanhus yhä puhdisteli ja järjesteli. Uutterammin ja tarkemmin ei Danielin äiti olisi voinut sitä tehdä kuin vanha, hyvä mies. Hän mahtoi olla hyvin hyvä. Pieni eläin oli mahtanut olla hänelle hyvin rakas.

Heidän saadessaan valmiiksi työnsä tuikkivat tähdet jo taivaalla. He puhdistivat vielä vaatteensa lyömällä niitä lumeen, ja näkivät silloin, kuun valossa, sulavan lumipeitteen keskellä mustan pienen kummun, joka merkitsi vasta umpeen luodun haudan sijaa. Ilma oh leuto kuin keväällä.

Heidän syödessään huoneessa, missä puut palaa sihisivät sinisellä liekillä, jäi poika yhtäkkiä tuijottamaan isäntäänsä. Toisena hetkenä oli hän kuin mies, jota täytyi pelätä, toisena kuin vanhus, jota täytyi rakastaa. Kun kärsimys tuli hänen kasvoilleen ja verestävät silmät jäivät katsomaan yhteen kohtaan, alkoivat kyyneleet nousta pojan silmiin. Kun hän taas nosti päänsä ja jännitti kätensä pöydän laidan ympäri, tuntui siltä kuin hänellä olisi ollut voimaa auttaa mistä hädästä tahansa.

— Oletko sinä Kristus? parkaisi poika äkkiä, nousi ylös ja tuli askeleen likemmä.

Hetkisen katselivat molemmat aterioivat toisiinsa. Tumma mies huojutti päätään ja kärsimys pingotti ihon luita myöten.

— Kristuksen halvin palvelija, sanoi hän soinnuttomasti ja oh taasen vanhus.

— Mutta sinä olet päässyt synnistä, sanoi poika kiih-

keästi, — sinä olet kieltänyt maailman, sinä poltat kul-
taukset ja kunniamerkit, sinä .. .

Mies katsoi alas ja hänen kasvonsa ikään kuin sul-
keutuivat. Kaikki meni hänessä äkkiä niin lukkoon, että
poika pelästyi. Mitä hän olikaan ruvennut puhumaan!
Hän vaikenä. He söivät ääneti.

— Tahdotko jäädä tänne yöksi vai onko sinulla koti?
sanoi vanhus.

— Ei minulla ole kotia, sanoi poika ja hätkähti
samassa sanojaan, ikään kuin hän olisi valehdellut.
Mutta hän huomasi, että se oli niin, ja sanoi toistami-
seen: — ei minulla ole kotia. Mutta minulla on äiti. Hän
on kyllä levoton minusta, mutta hän lankeaa polvilleen
ja jättää minut Jumalan huomaan.

Vanhus katseli poikaa ja poika näki, ettei hän ollut
suuttunut.

— Jos tahdot olla yötä, voit mennä minun vuotee-
seeni.

— Mutta missä sinä itse nukut?

— Kyllä minulla on sija.

— Anna minun nukkua lattialla vieressäsi.

— Nouda sitten olkia ja valmista tila.

Poika liikkui jo kuin kotonaan. Hänestä oli hauskaa
mennä saliin, katsella kattokruunua ja tarkastella romu-
lajjää, josta aina löysi jonkin kauniin esineen, mitä ei
ollut ennen huomannut. Hänestä tuntui luonnollisim-
malta asialta maailmassa, että salissa oli juuri mitä siellä
oli: santaa, romua ja perunoita. Hän kantoi asuinhuo-
neeseen pari sylystä olkia, teki permannolle vuoteen ja
rupesi ilosta nauramaan, kun hän istui orjilla. Oli haus-
kaa. Tuntui samanlaiselta kuin kotona maalla, kun oli
nukkunut heinälatoon. Hänen piti sanoa hyvää yötä
vanhukselle ja rukoilla äitinsä puolesta, mutta hän
nukkui.

Hän heräsi siihen, että hänen päänsä alle pantiin tyy-
nyä. Hän nukkui kuitenkin samassa taas.

Ei hän tietänyt, että vanha mies kauan istui hänen vie-
ressään ja katseli häneen.

Kun hän aamuhämärässä heräsi, tuntui ikävältä ja
ahdistavalta. Hän ei muistanut missä oli eikä hän voi-
nut erottaa, oliko hän nähnyt unta vai oliko todella

kaikki tapahtunut. Kun vanhus tuli, tunsu hän, että kaikki oli ollut totta. Mutta vanhus ei tänään ollut sama kuin eilen, poika pelkäsi häntä.

— Sinä olet nukkunut, sanoi ukko, — ja ikävöit äitisi luo.

Poika katseli ukkoa ja tunsu, että tämä näki hänen lävitseen.

— Ninive on kaunis kaupunki, sanoi outo mies.

Poika ei ymmärtänyt häntä, hän näki ainoastaan, että hänen huulensa olivat käyneet hyvin ohuiksi.

— Niniven lapsena on hyvä olla, jatkoi mies.

Poika ymmärsi äkkiä.

— Enkö minä enää koskaan saa tulla tänne? kysyi hän levottomana.

— Sinä rakastat Niniveä.

— Ninive on onneton, Ninive hukkuu! huusi poika hätääntyneenä.

— Ninive hukkuu, toisti outo mies.

Poika katsoi häneen ja pelkäsi. Hänen tuli yhtäkkiä hyvin ikävä vanhusta, jonka hän eilen oli nähnyt täällä.

— Anna minun tulla, rukoili hän. — Minä en kerro kenellekään, että olen nähnyt sinut.

— Mikset?

— Jumala ei tahdo.

Hetkisen katselivat outo mies ja poika toisiaan silmästä silmään. Ja siinä pojan kyyneltyvän katseen alla suli miehen silmä ja hyvyys laskeutui taasen hänen kasvoilleen. Hän oli taasen vanhus. Poika tuli niin onnelliseksi, että hän lankesi maahan ja syleili hänen polviaan.

— Minä kiitän Jumalaa sinusta, sanoi vanha mies ja laski kätensä pojan hiuksille. — Minulta otettiin pois ystävä ja sinä lohdutit minua.

— Anna minun olla aina täällä, pyysi poika ja painoi poskeaan vanhuksen polvia vastaan.

— Hän ei koskaan ollut pettänyt minua, hän ei koskaan ollut tuottanut minulle surua...

— Minä kyllä tulen tuottamaan sinulle surua, sanoi poika levottomana, — minä olen aina tuottanut vain surua, mutta anna minun kuitenkin olla luonasi!

Vanha mies ei kuunnellut häntä eikä poika voinut seurata hänen ajatustensa juoksua.

— Kaikki on turhuus, puhui vanhus, nähtävästi toistellen jotakin, jota hän oli lausunut hyvin usein. Tomu ja tuhka on vanha Ninive ja tomu ja tuhka on oleva jokainen uusi Ninive. Sillä jokaisen Niniven otsaan seisoo kirjoitettuna Nautinto, mutta kaiken nautinnon loppu on tomu ja tuhka.

Poika päästi irti otteensa ja tuijotti puhujaan.

— Joonä, oletko sinä Joonä? kuiskasi hän.

— Turhuuden turhuus on elämä, sanoi vanhus soinnuttomasti, ikään kuin hän olisi ollut yksin.

Poika kävi kiinni hänen käsiinsä.

— Tule ja sano tämä Ninivelle.

Miehen kasvot muuttuivat omituisesti.

— Jollei Ninive tiedä! koetti poika puolustautua.

Outo mies hymyili ja poika ymmärsi hänen hymystään, että hän vihasi Niniveä.

— Mutta jollei Ninive tiedä, missä vaarassa se on! rukoili poika.

Silloin nauroi mies ja poika tiesi, ettei hän milloinkaan leppyisi Ninivelle. Poika heittäytyi oljille ja kyyneleet nousivat hänen kurkkuunsa. Hän puserteli olkia käsissään, oli kai noustava ja lähdettävä pois, lähdettävä maailmalle, jossa ei enää ollut kotia. Ja mitäpä täälläkään enää oli, kun vanha, hyvä mies oli poissa.

Vanha, hyvä mies ei kuitenkaan ollut poissa. Kun poika taasen löysi hänet, vihloi hänen sydäntään. Vanha mies oli niin murheellinen.

— Enkö minä koskaan saa tulla? kysyi poika hiljaa.

— Ihmisen täytyy aina olla yksin, vastasi vanhus.

Heitettiin lunta ruutuun, lunta tai hiekkaa. Heitettiin toisen ja kolmannen kerran. Vanhus meni ikkunaan ja teki joitakin merkkejä käsillään. Kun hän palasi, sanoi hän pojalle:

— Meidän pitää nyt erota. Mutta minä tahdon rukoilla sinulle näkevää silmää ja tuntevaa sydäntä. Ihmiset tahtovat nauttia ja muuttua tomuksi, ja niin kuin he tahtovat, niin heille tapahtuu. Kuolemaan asti.

— Kuolemaan asti, toisti poika soinnuttomasti, ja tuntien vanhuksen ohjaavan käden olkapäällään, liukui

hän yli narisevien siltapalkkien ulos ovista pihamaalle, portailla seisoj nuorukainen, jonka kasvojenilme oli poissaoleva kuin kuuromykällä.

Daniel Ståhle ei tietänyt, että hän oli ollut yötä sisarensa viettelijän isän, kuuluisan kauppia Sanfrid Säfstrandin luona. Hän oli sattunut tulemaan sinä ainoana päivänä, jolloin ukon sydän oli sulana, päivänä, jolloin vanhuksen ainoa ystävä, mustan- ja valkoisenkirjava villakoira oli kuollut. Jos hän olisi tullut eilen, olisi hän tavannut oven suljettuna, ja jos hän olisi tullut huomenna, olisi hän turhaan kolkuttanut. Mutta tänään olivat ovet olleet auki.

KAHDEN PUOLEN JOULUA

Joulu teki tuloaan.

Trrrrrr...

— Sataseitsemänkymmentäseitsemän, tehkää hyvin. Onko »Mamman» toimituksessa? Onko se Riti-Rati? Terve mieheen, tämä on Teräs. Kiitos, kiitos, hyvin vain. Mennä hurisee. Teitä ei sitten kuulunutkaan eilen ... Vai liikemiesten seuraan ... Ollikainen ja Pak-sula, vai niin, vai niin. Vai satatuhatta. Sellaisia voitoja sitä pitää. Mikä talo se on ... Kivimuuri... kul-massa? Kuule, sinun pitää esittää minulle ne miehet, ne osaavat ajaa kokoon rahaa, niillä näyttää olevan vainua kuin jahtikoirilla. Kuule, tottahan sinä sitten kirjoitat, niinkuin puhe oli, tästä meidänkin lafkasta... ja ... olen ajatellut... mitenkä olisi... jos prykäisit oikein sellaisen — miksikä ne niitä sanoo — koserian ... siitä mitenkä on kiire... kun korrehtuuripojat tulevat ja menevät, ja kirjakaupoista soitetaan ja tilataan uusia kirjoja — kyllähän sinä tiedät... Jaa toiset kustantajat? Niin, kyllähän ne tietää, ne on niin kateita. Mutta katsos, kun tämä Runola nyt on uusi ja alkava liike ja ihanteelliselle pohjalle perustettu ... Voisit sitten kuvata joulutontun... Hahhahhahhahh, mainio ajatus: Angervaisen hahmossa! Sinä olet nerokas, Riti-Rati... Kuule, ja joitakin runoilijoiden henkiä, Lohipadon ja Kotkan ja Ruosteen esimerkiksi, kuinka ne leijailevat näin ennen joulua... Hahhahhahhah! Mainiota, mainiota. Antaa niiden nyt kadehtia. Tulethan sinä sitten illalla. Minä tarjoan... No niin, kiitos, kiitos. Kuule, keitä f aareja siellä toimituksessa nyt on, onko Hornan-heimo? ... Jaa, kahvitunnille, odotas nyt, tänne lupasi

juuri siihen aikaan tulla Sariola ja Svan ... mutta jolleivät ne nyt ole kovin pitkäpiimäisiä ... Vai tulevat Ollikainen ja Paksula, no kyllä minä sitten, kyllä minä sitten. Kutsupas nyt se Hornanheimo langanpäähän ... Onko Hornanheimo? Terve mieheen, Teräs puhuu... Kuulehan ... No, kiitos, kiitos. Hyvin täällä ... mennä hurisee. Kuulehan, etkös sinä voisi toimittaa jotakin kirjoitusta tästä Lohipadon uudesta kirjasta, kun se teidän arvostelijanne oli sille niin suoraan sanoen sikamainen ... ? Niin, niin, sellaisiahan ne ovat, sinun olisi itsesi pitänyt kirjoittaa siitä, mitä sinä panit niitä suutareita ... No niin, siitä pitäisi saada jotakin... jotakin vastalauseita, tai miksi häntä sanoisi. Katsos, kun se joka paikassa on saanut niin sikamaisia arvosteluja ... No niin, onhan niistä täytynyt koettaa jotakin murua luetteloon, mutta työlästä se on ollut... Kyllä minä ymmärrän, ettei arvostelua voi, mutta jotakin muuta kirjoitusta, tai jossakin yhteydessä ... Mies oh toivonut uutta painosta, ja pitäisihän sen kansilehdenkin olla vetävän, onhan siinä niin korea pariisitar että pois tieltä ... No niin, no niin, mieti nyt. Ja kai sitten illalla tulet... Muuten, kuules, ei olisi ensinkään haitaksi, jos pitäisitte vähän enemmän ääntä siitä meidän satukokoelmastamme, jonka se Angervoinen toimitti, se on yhtä kaikki merkkiteos ja kansallinen teos. Sellaiset olisivat yleensä suurten seurojen kustannettavat. Eiväthän ne koskaan kannata yksityiselle kustantajalle. Ja sille on nyt annettu niin komea ulkoasu, että sehän on loistoteos, kerrassaan loistoteos ... No niin, kiitos, kiitos. Minä koetan muuten päästä sinne Mamman kahvitunnille, koska ne liikemiehetkin tulevat sinne. No niin, kiitos, kiitos, terve, terve.

Nuori liikemies oli tuskin lopettanut ja saanut savukkeen palamaan, kun puhelin soi.

— Runolassa. No Lempinen, terve, terve pitkistä ajoista ... Jaa kuka tänne puhui? ... Noo, eihän nyt, korkeintaan viisi minuuttia. .. Älä nyt — puoli tuntia? — Viisi minuuttia kaikkein enintään! Ei, kas, täytyy aina puhua niihin toimituksiin ja sanat täytyy silloin sijoittaa ja sovittaa niin, etteivät loukkaa eivätkä suututa ja että samalla kuitenkin saa tiukkaan sanotuksi,

mitä pitää. Ne ovat niin olevinaan ne sanomalehtimiehet — sinä et niistä mitään tiedä, kun kauppaat tiiliä. Minä olen niihin herroihin jo niin kyllästynyt, että monesti olen ajatellut, että olisikin pitänyt mennä Sampoon, ettei olisi tarvinnut niitä kiittää ja kumarrella... Kiire? Kiire, kiirehän se minullakin on... No... vai... vai kiipelissä — sinä! Kyllä minä kirjoitan, kyllä minä kirjoitan... Tuhat markkaa... Oletko sinä sitten nyt kaupungissa? ... Eikö voitaisi tavata Mammassa kahvitunnilla? Kyllä minä panen pojankin tuomaan,... Kuule, tehdään samalla vähän suurempi paperi, minä ottaisin mielelläni vaikkapa... vaikkapa kuusisataa... No, mainio asia... Kuinkas siellä teillä muuten menee? ... Vai niin, vai niin, sehän on hauskaa... No hyvin täälläkin, oikein hyvin... Niin, siitä »Ilmalaiva Zulamitista» loppuu jouluksi toinen painos. Oletko lkenut — jaa, sehän onkin hieno kirja, tulevaisuuden kirja... No niin, Mammassa siis. Terve mieheen.

Teräs veti muutamia syviä sauhuja savukkeestaan ja läksi sitten toiseen huoneeseen, kirjallisen johtajan luo. Salmensuu luki paraikaa lehtiä. Heti nähdessään Teräksen puhkesi hän puhumaan.

— Mainio arvostelu Kotkan runoista... Pitää panna huomisiin lehtiin. »Luonnontaju on nuorella Onni Kotkalla erinomaisen kehittynyt. Todella kuin kotka liitelee hän sinisissä korkeuksissa...»

Trrrrrr.

Salmensuu heitti lehden Teräkselle, joka nopeasti kävi jatkamaan siitä, mihin kirjallinen johtaja oli lopettanut.

— Runolassa... Hyvää päivää, hyvää päivää... No kiitoksia — mitenkäs veli itse jaksaa?... No kyllä täällä, juuri luemme »Pirttien Valosta» erinomaisen kiitävää arvostelua Kotkan runoista... Kyllä, me panemme huomisiin. Eikö veli muuten tule täällä käymään?... Onko veli niin vilustunut? Hyvänen aika, täytyy kysyä lääkäriltä... No, eihän nyt, eiväthän ne kansalliset asiat mene eteenpäin, jolleivät kansalliset miehet niitä aja. Tässä tulivat juuri eilen nämä viimeiset uutuuudet, panen paikalla pojan tuomaan. Kansilehdet tulivat vähän räikeät, mutta sellaisethan ne vetävät... Jaa satukokoelma?

- Sano hänelle, kuiskasi Teräs, — että minä juuri soitin Hornanheimolle. Hän toimittaa siitä »Sunnuntai-lukemisiin».

Apulaisjohtaja oli keskustelusta tuntenut Runolan suojeluspyhän, dosentti Angervoinen, olevan langan-päässä.

— Tämä Teräs on juuri soittanut siitä Maan Äitiin, kyllä siitä tulee... »Zulamitin» toinen painos näyttää loppuvan. Tuskin kuitenkaan ehdimme kolmatta ennen joulua... Kyllä se on hauskaa... Niin, tietysti se meille kaikille on kunnia-asia, että se menee... Kyllä, kyllä se on mukava mies... ja innostunut... Niin, kokemattomiahan me molemmat vielä olemme, mutta...

Teräs näki Salmensuun hymystä, että suojeluspyhä puhui hänestä, Teräksestä. Hyvä mies, hyvä mies hän oli, suojeluspyhä Angervoinen, eihän siitä päässyt mihinkään, ja kuitenkin — ettei vain satukokoelmillaan ia neuvoillaan veisi kumoon koko lafkaa!

— Veli on aivan liikuttavan hyvä, jatkoi Salmensuu puheluaan puhelin torveen. — Tietysti asiapoika tulee olemaan tavattoman kiitollinen... Niin, minä en koskaan ole ottanut selkoa hänen kotioloistaan... vai on heitä niin monta lasta. Sittenhän vaatteet tulevat erinomaiseen tarpeeseen. Minun pitää puhua vaimolleni, ehkä häneltäkin riittäisi jotakin. Minä luulen, että hän aina on antanut vanhat vaatteensa rouva Murmanille, joka on puheenjohtajana yhdistyksessä »Vaatteita köyhille»... Tietysti sellaisesta pitkästä takista saa vaikka mitä. Vai lahjoittaa veli pois pitkäntakkinsa. Sellaiset **ovat** kalliita ostaa...

— Lakkaa jo hiidessä, kuiskasi Teräs, leikatessaan irti arvostelua lehdestä.

Konttorineiti tuli hakemaan häntä puhelimeen. Hän neni oman puhelimensa ääreen, sakset ja sanomalehti-otteet kädessä.

— Päivää, päivää... Minä olen sanonut, ettei tänne pidä soittaa... Niin, ei minun kotiini myöskään. Uudes-avuodesta minä saan oman asunnon ja puhelimen... Kuinka suuri lasku on?... Neljäkymmentä. Mutta onkosillä nyt hiidessä niin kiire, eivätkö voisi lähettää mdelleen? Kun me tapaamme lauantai-iltana, niin minä

annan sinulle rahat... Helkkarissa, tänne... olenhan minä sanonut, ettei saa tänne... Niin, mutta minähän en aina ole täällä. No niin, sille ei siis nyt mahda mitään... Voit muuten hyvin? ... Ei kestä, ei kestä, onko hattu sievä? No, se on hauskaa... Siis matkustajakoti »Immessä» tavalliseen aikaan. Hyvästi. Hyvästi.

Leo Teräksen kasvoilla oli tavallista helakampi puna, kun hän tuli työtoverinsa puolelle. Puhelinkeskustelu-suojeluspyhän kanssa riitti yhä.

— Lopeta helkkarissa, sanoi Teräs malttamattomasti ja katsoi kelloaan.

Johtokunnan miehet saattoivat minä hetkenä hyvänsä tulla. Hänen piti päästä lähtemään ennen sitä. Vihdoin lopetti Salmensuu.

— Ohhohhoh, sanoi hän ja pyyhki otsaansa.

— Mies-raukalla on taas ollut »harmeja», luulen, että se Lohipato taasen on maksattanut hänellä, vaikkei hän hienotunteisuudessaan siitä puhu. Ja sairas hän on lisäksi.

— Kuulehan, keskeytti Teräs, — minun pitäisi lähteä tapaamaan paria miestä. Tänne tulee, kuten muistat Sariola ja Svan — kai sinä hoidat heidät ilman minua.

— Viivytkö sinä? Minun pitäisi pistäytyä junalla saattamassa vaimoni serkkua...

— Kyllä minä siksi. .. sehän on se pohjoinen juna... kyllä minä siksi. Mutta tänne voi tulla... tulla lasku, hattulasku. Se on sisareni asioita, vanhemman sisareni... Se voi kyllä olla toisen nimellä, jonkun ompelijattaren nimellä. Se on neljäkymmentä markkaa. Ehkä sinä voisit maksaa sen — ota vaikka kassaneidiltä. Minulla ei satu olemaan pientä, maksan huomenna... No kiitos, kyllä minä tulen siksi.

Tähän tapaan kuljettiin Runolassa kohti joulua ja uutta vuotta.

Kunnallisneuvos Ståhlen kotiin, jossa toinen palvelustyttö oli pantu pois ja rouvan huone vuokrattu ylioppilasneideille, toi lähestyvä juhla iloisen lahjan. Kunnallisneuvos oli valittu palovakuutusyhtiö »Revontulten» rahastonhoitajaksi. Lahja tuli todella hyvään aikaan. Toivon tähti nousi sen mukana taas taivaalle, joka

viime aikoina oli ollut niin mustassa pilvessä. Tosin toimi antoi enemmän työtä kuin kunnallisneuvos oli ajatellut, mutta olipahan hän nyt ollutkin työttömänä ja levännyt vaivoista ja vastuksista maalla. Ei silti ettei vastuksia olisi ollut Suur-Kaupungissakin. Mamma näytti olevan oikeassa: niitä oli joka paikassa, koko elämä oli niitä ja vain niitä. Mutta toki tällä hetkellä taas alkoi valjeta. Olipahan vakituista tuloa nyt neljäsataa kuussa, vaikkei Runola näin ensi vuonna olisi tuottanutkaan kymmentä prosenttia.

Rouva Stähle salasi vaivoin kaipaustaan maalle, kun hän torilta osti kotiin mitä tarvittiin juhliksi ja paistoi leipiään ja torttuojaan kaupungin ahtaissa uuneissa. Se ei kuitenkaan ollut pahinta: hän ikävöi omaisiaan, sekä eläviä että kuolleita. Ei kukaan nyt levittäisi vihantia kuusenoksia lasten hautakummuille. Ei edes tallattu polku pääkäytävältä johtaisi hänen rakkaittensa haudoille. Hän muisteli erikseen jokaista vanhusta entisistä alustalaisistaan, jokaista kummilastaan mökeissä ja torpissa. No niin, mitäpä hän suri: Jumala pitää murheen kaikista luoduistaan.

Daniel auttoi äitiään. Hän teki kaiken, mikä oli raskainta, ja tuli äidilleen vähitellen välttämättömäksi. Sitä ainoaa hän vain rukoili: ettei häntä enää pantaisi kouluun. Hän ei voinut sinne palata, ennen vaikka mitä! Isä, joka oli katunut kovuuttaan porraskäytävässä ja nähnyt omituisen muutoksen pojan koko olennossa, ei kovistanut häntä, varsinkaan sen jälkeen kun tieto säännöllisesti juoksevasta palkasta teki hänet toivorikkaaksi. Varmaan Daniel voisi saada sopivaa työtä Runolassa, siellähän tarvittiin virkamiestä jos minkä kaltaista. Jokikin aikaa päivästä poika mielellään läksi kaupungille. Kun häneltä kysyttiin, missä hän oli ollut, hän vastasi, että oli käynyt »katselemassa ihmisiä». Ja todella hän saattoikin pitkät ajat kuljeskella ilman päämäärää ja katsella vastaantulijoita. Kun isä antoi hänelle rahaa, ei hän enää mennyt elokuviin, vaan hän ajoi raitiovauussa: siellä saattoi niin kauan nähdä samat kasvot. Vanhan ihmeellisen miehen suljettua asuntoa Daniel niin ikään kierteli, mutta siitä ei hän puhunut kenellekään.

Kunnallisneuvos oli pyytänyt jouluaatto vieraiksi taloonsa maisteri Blundhin, Bennu-pojan, jonka seurassa hän oli tullut olleeksi paljon vähemmän kuin hän olisi tahtonut, sekä dosentti Angervaisen, jnka seurassa hänen sijaan oli ollut usein ja josta hän päivä päivältä oli ruvennut pitämään enemmän. Matti Lohipato oli tietenkin itseoikeutettu jouluvieras. Kunnallisneuvokselle oli tärkeää, että kaikki kestitys onnistuisi. Hän kävi itse keittiössä taputtelemassa mammaa ja kyselemässä, oliko kaikkia lajeja. Siis oli tarjoilun järjestys ja jouluaaton ohjelma yleensä oleva seuraava: vieraat saapuvat kello seitsemän, jolloin ruokasalissa juodaan teetä — onhan iso rinki, sokerikaakku ja kaikenlaisia pieniä leipiä? Sitten tuodaan sisään totitarjotin — kaikkein hienoin konjakki, — niin, toti juodaan ehkä papan kamarissa, voivathan vieraat siirtää lasinsa saliin, jos tahtovat. Sitten sytytetään joulukuusi ja istutaan salissa — pöydällä voi olla rusinoita, pähkinöitä, marmelaadeja, viikunoita ja omenia. Sitten ...

Tässä tuli kunnallisneuvos vaikeasti ratkaistavaan kohtaan, kysymykseen, jonka useimmat perheen jäsenet vaieten olivat tehneet itselleen, mutta johon ei kukaan ääneen ollut rohjennut kajota: jouluvirteen. Se oli entisinä jouluina maalla muodostanut juhlan huippukohdan, se oli veisattu kymmenillä suilla kartanon suuressa salissa, joulukynttiläin palaessa. Virsi oli aina ollut sama, »Enkeli taivaan», ja sekä vanhukset että nuorempi väki ja lapset olivat yhtyneet virteen. Mamma oli itse säestänyt. Hän ei osannut soittaa muuta kuin pari virttä, ja yksi näistä oli »Enkeli taivaan».

— Sitten, toisti kunnallisneuvos, — sitten panemme ehkä gramofonin soimaan — mitä arvelet mamma. Meillä on muutamia hyvin vakavia ja hienoja kappaleita, niin kuin se aaria sieltä ... mistä se nyt onkaan? Se on kerassaan hieno...

Sekä äiti että Daniel vaikenivat ja kunnallisneuvos nosti kattilankantta, jonka alla linssiherneet turposivat iltaa varten.

— Aijaijai, mamma, sanoi hän, — hehhehhehheh, kyllä sinä olet se mestari... Niin, sitten annetaan joululahjat ja syödään illallinen. Kyllä kai me otamme ryyppyn ja

viiniä — paitsi tietysti jouluolutta, mamman mainiota jouluolutta...

Kunnallisneuvos nosti taas jotakin kantta, sillä hän tiesi hellittelynsä huonosti tehonneen.

— Kai tytöillä on joitakin pieniä lahjoja meidän vieraillemme? sanoi hän äkkiä, saadakseen syytä lähteä pois keittiöstä. — Pitääpä mennä kysymään.

Sela ja Otteli koristivat salissa joulukuusta.

— Pappa, huusi Daniel hätääntyneenä isänsä jälkeen, — Jumala ottaa kätensä pois meistä.

Rukoilevat silmät katselivat Danielin kalpeista kasvoista isään.

Kunnallisneuvos punehtui hiusrajaa myöten ja kääntyi äkkiä vihan vallassa ikään kuin lyödäkseen poikaa, mutta muisti, että oli jouluaatto, pääsi tasapainoon ja koetti kääntää kaikki leikiksi.

— Mistä se Jumala niin pahasti suuttuisi!

Ja kunnallisneuvos riensi saliin.

Hänen kalpeat tyttärensä ripustivat siellä kirjavia helyjä kuusen oksille. Sela ja Otteli Stähle olivat laihuneet. Jokin kuukausi sitten olivat he olleet niin saman näköiset, että heitä oli ollut vaikea erottaa toisistaan. Kärsimyksen mukana vasta alkoi yksilöistyminen. Selaan oli hänen lyhyessä kärsimyksensä ajassa ehtinyt tulla jotakin epäluuloista ja ärtyisää. Ottelin suupielin oli ehtinyt piirtyä tyhjennetyn nautinnon heikumalliset viivat, jotka tekivät leuan kaarevuuden tanakammaksi kuin ennen. Hänen kalpeudessaan, punaisten hiuskehysten sisäpuolella, oli jotakin paha-aennustavaa, ja silmä välkähti pelottavasti. He olivat ääneti työssään.

— No lapset, sanoi kunnallisneuvos naurahdellen ja vielä punaisena kasvoiltaan, — kai te olette varanneet jotakin pientä meidän vieraillemme? No, sanokaahan nyt... Hehhehhehheh, onko se ehkä salaisuus?

— Mikäpä salaisuus se olisi, sanoi Sela. — Minä olen neulonut molemmille jotakin pientä, aivan mitätöntä ..

— No, mitä sinä olet neulonut... ?

— Ei siitä kannata puhua.

— No sanohan nyt papalle ...

— Angervoinen saa kynänpyyhkijän ja Blundh ken-

käkotelon, sellaisen ... sellaisen, jossa hän voi pitää kenkiä matkoillaan ...

— No sehän on kovasti hauskaa. Hehhehhehheh, miten sinä olet ollut kiltti... Ja entä papan pieni Otteli, onko hänellä jotakin setä Bernhardille, joka hänestä niin pitää?

Ottelin silmät leimusivat.

— Pitääkö setä Bernhard minusta?

— No, olisihan hän ollut valmis lähettämään sinut ulkomaillekin...

— Mutta minäpä en pidä setä Bernhardista, minäpä en siedä häntä ...

— No no, no no .. . mitä sinä nyt. Ethän vain aio olla epäystävällinen setä Bernhardille?

Otteli paiskasi käsistään lankakerän, jota oli tarvittu parannellessa hiukan laihan kuusen ulkoasua.

— Ei pappa ole levoton, en minä sano hänelle mitään, olkoon vain minun puolestani, kunhan antaa minunkin olla rauhassa.

Kunnallisneuvos oli kuitenkin jonkin verran levoton illasta. Hän kuljeskeli, vihelteli, koetti lepytellä siellä ja lepytellä täällä, tunsi, ettei se onnistunut millään taholla, ja teki lopulta vihoissaan itselleen kysymyksen: millä oikeudella he ovat suuttuneet? Hänen teki mieli karata keittiöön mamman ja Danielin eteen ja antaa heille aika läksytys heidän kiittämättömyydestään: eikö heillä ollut yllin kyllin kaikkea — ruokaa, juomaa, kaudis asunto eikä hätää mitään? Ja hänen teki mieli astua tyttäriensä eteen, lukea heille lakia ja kysyä, minkätähden eivät he menneet kihloihin piirien hienojen poikien kanssa, vaan ottivat seikkailijoita, jotka tuottivat onnettomuutta ei yksin heille, vaan koko talolle. Pitikö hänelle, isälle, kostettaman tästä? Se oli hävytöntä. Kunnallisneuvos piti saarnat itsekseen, osaksi puoliääneen, ja löi nyrkin oman huoneensa pöytään, mutta ei pannut täytäntöön tuumaansa, sillä illan onnistuminen olisi siitä voinut käydä vieläkin vaaran alaisemmaksi.

Ilta näytti kuitenkin muodostuvan iloisemmaksi kuin oli voitu odottaa. Ja se oli kokonaan dosentti Angervoisen ansio. Hän oli niin onnellinen siitä valosta ja lämmöstä, mikä ympäröi häntä, että hän suorastaan

säteili kiitollisuutta. Hän iloitsi ruuasta ja juomasta, lakan- ja joulukuusen tuoksusta, joka tuntui ilmassa, ja hän kuiskasi Ottelin korvaan, että hänellä oli pari aivan, aivan pientä kääröä, jotka pyysivät päästä joululahjakoppaan — kai sellainen oli talossa, jossakin pimeässä huoneennurkassa, tai jonkin vaatesäiliön suojassa? Otteli vei hänet asianomaiseen pimeään nurkkaan ja hänet valtasi täydellinen ihastus tuon joululahjakopan ääressä, joka toi hänen mieleensä kotipappilan ja joulut kauan sitten, kaukana maalla. Hän seisoi hetkisen ääneti pimeässä ja rupesi sitten puhelemaan äidistään, jolla oli tapana jokaiselle lapselleen antaa joululahjaksi kutomansa sukat ja kintaat, oikeat rehelliset harmaat sukat ja tumput... Tämän jälkeen oli hänellä ja Ottelilla jonkinlainen yhteenkuuluvaisuuden tunne. Kun muut herrat, Selän sulhanenkin, istuivat kunnallisneuvoksen huoneessa totinsa ääressä, siirsi tohtori, »arvoisten naisten luvalla», lasinsa saliin. Puheltiin joulutavoista ja puheltiin muistoista. Muistot ovat jokaisella, joka on viettänyt lapsuutensa maalla, sukua toisilleen. Ei liene mitään muuta — paitsi ehkä yhteinen suru — joka niin voi yhdistää ihmisiä kuin yhteiset lapsuudenmuistot. Ennen kuin tiedettiinkään, puhuttiin jouluvirrestä, ja ilman että kukaan sitä varsinaisesti ehdottikaan, istui mamma soittokoneen ääreen ja »Enkeli taivaan» täytti salin. Kaikki lauloivat hartaasti. Herratkin kunnallisneuvoksen huoneessa laskivat käsistään sikarit, tulivat ovelle ja kuuntelivat virren loppuun. Vapautuksen mieliala oli tullut taloon.

Se ei kuitenkaan saanut vallita kauan. Tähän asti oli seurustelun keskipisteenä ollut Vilho Oskari Angervoinen lapsellinen ilo. Nyt astui etualalle Bernhard Blundh. Hän astui aluksi esiin lahjansa kautta, joka tavattiin äkkiarvaamatta salin pöydällä ja joka jo käärössään herätti hämmästystä ja odotuksen jännitystä. »Neiti Otteliana Stähle» oli kirjoitettu paperiin, joka kaikesta päättään sisälsi rasian. Kunnallisneuvos ensinnä tunsia setä Bernhardin käsialan.

— Bennu-poika, huusi kunnallisneuvos, — Bennu-poika, mitä sinä nyt. .. Tulehan nyt, Otteli. Otteli — missä sinä olet?

Isä pelkäsi hiukkasen tyttärensä puolesta, mutta se oli turhaa. Jotakin jouluvirren hartaudesta vielä kasvoillaan Otteli äänetönnä irroitti paperin, luullen lahjaa joksikin vähäpätöisyydeksi. Hän kalpeni äkkiä ja pudotti kädestään kylmän kultakoristeen, ikään kuin se olisi polttanut.

Ympärillä kuului hämmästyneitä huudahduksia. Var sinaista iloa ei osoittanut kukaan muu kuin kunnallisneuvos, mutta hän tekikin sen niin liioitellen, että hänen äänekkyytensä korvasi mitä kaikki muut laiminlöivät. Maisteri Blundh oli antanut Ottelille suuren, kultaisen rintaneulan, jonka keskellä kimmelsi ihana timantti.

Ottelilla ei ollut sellaista, ja hän oli monesti sitä toivonut.

Ensin, kun kullan ja timantin loisto sattui hänen silmäänsä, hän pelästyi. Seuraavassa hetkessä hän suuttui ja kieltäytyi mielessään ottamasta vastaan tungettelevaa ystävällisyyttä. Mutta kolmannessa hetkessä oli nainen hänessä voittanut. Hän vei korun mustaa samettipukuaan vasten, ilostui ja kiinnitti sen.

Hän ei aavistanut, mitä hän sillä hetkellä teki.

Maisteri Blundhilta ei jäänyt huomaamatta, että hän todella ilostui. Hänen kiitollisuutensa, kun hän kaksin käsin pusersi maisteri Blundhin kouraa, oli täydelleen vilpiton. Jatkuvasti iloiten hän yhä piteli korua kädesään ja katseli sitä. Äkkiä hän hävisi.

Hän oli katunut, ettei ollut varannut mitään joululahjaa maisteri Blundhille ja mielessään läpikäynyt kaikki mitä omisti: eikö hänellä nyt todella ollut mitään niin uutta, että hän olisi voinut antaa sen. Vihdoin viimein hän muisti kauniin kirjan, jonka Leo oli tuonut kotiin. Hän ei ollut katsonut muuta kuin ulkoasua, mutta se oli Runolan kirjoja ja varmaan viiden tai kahdeksan markan arvoinen. Hän meni nopeasti huoneeseensa, kirjoitti kanteen Bernhard Blundhin nimen, pani lahjan kääröön ja laski sen muiden lahjojen joukkoon.

Siitä lähtien kun Otteli sai timanttineulan, vallitsi hänen ja Blundhin välillä yhteenkuuluvaisuuden tunne.

Angervoinen osoitti ensi hämmästyksen perästä mitä suurinta iloa timantin johdosta. Hänen ilonsa ei kuitenkaan ollut ensinkään vähempi kaikkien muidenkaan

joululahjojen johdosta, ja kaikkein suurin oli hänen ilonsa, kun hänen omat lahjansa avattiin. Ne olivat puukkoja, virsuja ja muita kansallisia esineitä pienoiskoossa, jommoisina niitä ostivat ulkomaalaiset muistoiksi matkalta. Lahjoille antoi erikoisen sisällön se, että antaja oli valinnut jokaiseen sopivan runon, joko painattamattornista kokoelmistaan tai suorastaan itse tehdä pyöräyttäen. Kiitollinen vanhapoika sai ilonaihetta vielä siitäkin, että Otteli Ståhlen lahja maisteri Blundhille oh hänen toimittamansa ja Runolan kustantama satukokoelma. Vilho Oskari Angervoinen katseli kirjaa ikään kuin hän olisi nähnyt sen ensi kerran. Ja kaikki muutkin ihailivat kirjaa. Otteli näki maisteri Blundhin huomaavan, että omistuskirjoitus tuskin oli ehtinyt kuivaa. Otteli punastui ja koetti ystävällisyydellä korvata, mitä hänen lahjastaan puuttui.

Selän ja Matin joulunvietto tapahtui oikullisesti, kuten heidän seurustelunsa yleensä. Toisena hetkenä he suurimmassa hellyydessä kuhertelivat jossakin ikkunakomeroissa, toisena hetkenä he kinastelivat. Kun Matti viipyi isän huoneessa juomassa totia, tuskitteli Sela itsekseen salissa, ajatellen, miten rankaisisi sulhastaan. Hän epäili Matin rakkautta mitä suurimmassa määrässä! Sela Ståhle oli vanhanaikaiseen tapaan, muiden lahjojen muassa, ommellut sulhaselleen tohvelit, paljotoista ja erittäin kaunista mallia. Nousi yleinen kiusoittelu tohvelien johdosta. Matti, jossa ei ollut vähääkään huumorin lahjaa, suutahti, paiskasi, leikkiä teeskennellen, tohvelit pöytään ja karkasi huoneesta. Angervoinen otti silloin hylätyt naisvaltikat käteensä, ihaili ja silitteli niitä sekä ylisti onnea saada totella niitä. Sela juoksi Matin perässä, kuiskaili, suuteli ja silitteli, kunnes kihlattu pari sovinnossa palasi saliin.

Runoilijan joululahja morsiamelleen ei sekään kyennyt herättämään iloa ja ymmärtämystä. Sela sai Matti Lohipadolta hänen viimeisen kirjansa »Orkidean», sidottuna, kuten hän vakuutti, ihmisennakkaisiin kansiin. Kukaan ei ensin tahtonut uskoa tähän vakuutukseen. Kannot olivat kellahtavat, himmeät ja varustetut erittäin kauniilla kultaisella painolla. Epäilemättä kau-

niit kannet. Mutta Sela pudotti kirjan kädestään, kuullessaan sanan »ihmisennahkaa».

— Vasikannahkaa se on, vakuutti kunnallisneuvos, tarkastellen kansia, — rehellistä vasikannahkaa.

— Minulla on kirja, sanoi Blundh, — jonka minä olen saanut eräältä italialaiselta kirjailijalta kerran Caprilla, se on aivan samanlainen kuin tämä ja se on lampaannahkaa.

Leo pani pois sikarinsa ja tuli tuntijansilmällään tutkimaan kantta. Hän oli hiljan lukenut teoksen eri nahkalajien ja paperien soveliaisuudesta kansilehtiin ja kirjanselkiin, ja hänkin tuli siihen johtopäätökseen, että nahka oli tavallista vasikannahkaa. Mistä olisi sitä paitsi saanut ihmisennahkaa.

— Älä lausukaan sitä kamalaa sanaa! huusi Sela.

Lohipato tulistui. Kansi oli tehty Kööpenhaminassa. Hän oli varta vasten lähettänyt kirjan sinne erään osoitteen mukaan, jonka muuan pariisilainen virkaveli oli hänelle antanut. Hän oli tahtonut valmistaa morsiamelleen aivan erikoisen ilon, ja morsian, hän ei tahtonut ottaa »Orkideaa» käteensääkään!

Sela otti nyt käteensä kirjan. Hän teki sen tahdon ponnistuksella, ikään kuin olisi ollut kysymys hänen elämänsä ristin kantamisesta.

— Kas, minun pieni Tupuni pitää ymmärtää kaikki tällaiset asiat. Pitää ymmärtää niin paljon asioita, kun on runoilijan morsian.

Ikkunakomerossa vaihtoivat he taasen rakkauden hulla-juuhyväilynimiä, niin naurettavia siitä, joka oli ulkopuolella. He olivat päättäneet Ottelin tähden, mikäli mahdollista, olla päästämättä näkyviin hellyyttään, mutta he unohtivat päätöksensä alituisesti.

Daniel istui pöydän ääressä kuten kaikki muutkin, mutta hänellä oli se omituinen tunne, että sekä hänen kotiväkinsä että vieraat leikkivät jotakin leikkiä, joka ei ensinkään kuulunut elämään. Se oli hyvin kummallista! He kävelivät, puhuivat, nauroivat ja istuivat ikään kuin he olisivat olleet nukkeja, joita vuoronperään vedettiin nuorasta. Kun äiti tuli huoneeseen, huomasi Daniel, että hän oli toisenlainen kuin kaikki muut — hän ei leikkinyt. Samassa nukkienkin kasvot rupesivat elämään,

ikään kuin äidin vakavista, hiljaisista kasvoista olisi siirtynyt niihin jokin valo.

Setä Bernhardin tekee mieli saada Otteli valtoihinsa, ajatteli poika. Pappa pelkää setä Bernhardia. Setä Bernhard tekee pilkkaa papasta. Setä Bernhard tekee myöskin pilkkaa herra Angervoisesta. Kaikki ovat pahoja herra Angervoiselle, kaikki, paitsi mamma. Mamma ei leiki. Leo ... ? Mitä Leo ajattelee? Leo on levoton, Leo on tehnyt jotakin pahaa ja pelkää, että se tulisi ilmi. Matti ei rakasta Selaä, Sela tulee onnettomaksi. Ottelia uhkaa jokin vaara. Kaikki nauravat — onko kenenkään hyvä?

Daniel sivalsi otsaansa, ja aivan aiheetta johtui hänen mieleensä muuan kuva. Syksyllä, heidän muutettuaan kaupunkiin, hän oli sen nähnyt: pieni joukko miehiä ja naisia oli kulkenut ohitse, kantaen lippua edellään. Eräs miehistä oli paljastanut päänsä ja, väsyneenä työstä, sivaltanut otsaansa. Nyt Daniel ymmärsi, mitä vastaan he kävivät sotaa: onnettomuutta vastaan, syntiä vastaan.

Hän sävähti kuin unesta heräten, kun hänen nimeään mainittiin. Äiti tuli koettamaan hänen otsaansa, pelästen hänen olevan kipeän.

Hänet valtasi palava ikävä vanhan miehen luo, joka oli ollut kuin Kristus. Vanha mies oli yksin nyt, kun hänen koiransa oli poissa. Vanha mies oli ihmeellinen, kuinka ihmeellinen!

Juuri kun oli siirrytty aterialle, saapui taloon odottamaton lähetys: ihana kukkalaite, yksi niitä, jollaisia Otteli tuhkatihedään oli saanut vastaanottaa lyhyen kihlausaikansa kestäessä. Onneksi ei kukaan muu kuin Daniel ollut näkemässä, kun Otteli riisti auki paperit.

Otteli vapisi tuntiessaan käsialan kirjekuoressa. Työnnettyään veljen luotaan sulkeutui hän huoneeseensa ja luki kuin hengenhdässä:

»Ma bien-aimée,

minä jätän nyt maan, tehtyäni lukemattomia epäonnistuneita yrityksiä juurtua sinne.

Jos olisin syntynyt puolisataa vuotta aikaisemmin tai sata vuotta myöhemmin, olisin ehkä voinut kotiutua ja kasvaa persoonallisuudeksi, mutta juuri tällä ajankoh-

dalla ovat olosuhteet minun luontoiselleni miehelle mahdollisimman epäsuotuisat.

Meillä on tällä hetkellä kaikki käymistilassa. Sille ei voi mitään, täytyy odottaa ja antaa käydä loppuun, sitten nähdään, mitä viiniä syntyy. Joka tapauksessa puolikulttuuri on ottanut haltuunsa maan, eikä se tule lempein silmin katsomaan mitään muuta kuin keskinkertaisuuksia ja mitättömyyksiä. Nyt on niiden aika. Me elämme uutta kansainvaellusta — samantekevää tulevatko barbaarit ulkoa vaiko omasta keskuudestamme, niinsanotusta kansasta. Kaikki kulttuuri huojuu, kaikki muodot käännetään nurin. Kaikki on liikkeessä. »Je hais le mouvement qui déplace les lignes.» Minä lähden.

Sinä, ma bien-aimée, viimeiset suudelmat tuoksuville punaisille niuksillesi.

Aarne.»

Ottelissa olivat kaikki hellyyden ja kaipausten kulusaan pidätetyt lähteet päässeet valloilleen. Hän vaikeoi onnesta ja tuskasta, hän raivosi ja hän siunasi. Vihdoin hän vaipui permannolle, rukoili, että hän saisi kuolla, ja itki.

Elämän pyörää ei pysähdytetä niinkuin vaununpyörä seisahdutetaan. Se on pillastunut pyörä.

Vuodet vierivät, pyörä vinkui ja soi. Syvälahden kartanon entinen herra oli tarttunut lujasti kiinni eikä päästänyt otettaan. Oli hetkiä, jolloin hän aavisti asioiden olevan hullusti. Mutta jos hän olisi hellittänyt otteestaan, olisi hän voinut murskata päänsä, ja hänen mukanaan koko hänen joukkonsa. Ja niin hän seurasi mukana vauhdissa, hän ja hänen väkensä.

Vuodet kuluivat.

T A N G O

Kerran lahjoitti Amerikka Euroopalle lelun, johon Eurooppa hyvin mielistyi; tango-tanssi tuli uudesta maailmasta vanhaan. Eurooppa ihastui todella tangon imevän ikävöiviin säveliin ja sen rytmin ärsyttävään oikullisuuteen. Eurooppa omisti tangon itselleen ikään kuin se olisi lähtenyt sen omasta kaipuusta.

Ensin tanssittiin tangoa maailman metropolissa, Pariisissa, sitten kiersi tanssi miljoonakaupungit ja vihdoin se löysi tiensä siihen syrjäiseen sivistyskeskustaan, mihin kunnallisneuvos Stähle ja hänen joukkonsa muutama vuosi sitten oli asettunut.

Tango kerrassaan hurmasi Suur-Kaupungin. Väen-tungos ravintoloiden ilta-esityksissä oli niin suuri, että täytyi panna toimeen matineoja, puolipäivänäytäntöjä. Näillä päivätilaisuuksilla oli se etu, että vanha väki saattoi saapua niihin tarvitsematta rasittaa itseään valvomisella. Tango hurmasi nimittäin vanhat yhtä hyvin kuin nuoret. Valkopäiden isoäitien ja tätien, jotka töin tuskin jaksoivat mennä kirkkoon, nähtiin päivänä päivän perästä kammertavan Bristol-hotellin talvipuutarhaan katselemaan tangoa, jota jokin Kööpenhaminasta saapunut pari — veli ja sisar, sanottiin — esitti. Kaupungin tanssinopettajilla oli työtä niin paljon kuin he jaksoivat tehdä, sillä perhekunnittain opeteltiin tangoa. Sitä eivät opetelleet yksin nuoret, vaan isät ja äidit opettelivat tanssia hekin. Ja kun kodeissa tuli hetki, jolloin perheenjäsenet olivat koolla ja ehkä vieraitakin läsnä, siirrettiin yhtäkkiä pöydät syrjään ja alettiin tanssia tangoa. Mitä oli jäljellä alkuperäisestä tangosta tai mitä oli osattu omaksua niiltä kööpenhaminalaisilta »sisaruk-

silta», jotka tarjosivat parhaimpia mahdollisia esikuvia tällä alalla — sitä ei kysytty. Ei liioin huolittu siitä, että tango erinäisissä eurooppalaisissa piireissä leimattiin epäsideelliseksi — viimeksimainittu asia teki amerikkalaisen lelun viehätysvoiman, jos mahdollista, vieläkin suuremmaksi Euroopassa. Kaikki tanssivat siis tangoa, kuka paremmin, kuka huonommin, ja tästä tanssista riitti keskustelemista loppumattomiin. Kerrottiin kaupungilla, että jotkut vanhat ystävät olivat tulleet verivihollisiksi kiistellessään siitä, miten tango on tanssittava, ja eräässä tunnetun nimimerkki Riti-Ratin petiittikirjoituksessa Maan Äidissä oli kuvattu kohtausta maalla, jolloin kummit, tuodessaan lasta kastettavaksi, määräävät sen nimeksi »Tango Maria». Mainittu petiittikirjoitus herätti suurta huomiota ja huvia, mutta tapahtuman todenperäisyyttä ei kukaan ottanut vakavalta kannalta — Riti-Ratilla oli oikeus runoilla! Sen sijaan ei kukaan epäillyt tango-karamellien, tango-savukkeiden, tango-hameiden, tango-kenkien ja muiden tangoesineiden olemassaoloa. Jokainen saattoi rahalla ja hinnalla hankkia itselleen tätä tangotavaraa. Ja sitä hankittiinkin. Saattoi nähdä kalpeiden nuorten tyttöjen käyvän tango-värisissä puvuissa, lainkaan katsomatta siihen, ettei väri heille sopinut. Se oli tango-väriä ja siinä kyllin. »Tango» oli kuin olikin päivän tunnus. Tango-tanssi tyydytti päivän nautinnontarpeen.

Eräänä päivänä oli kaikissa Suur-Kaupungin sanomalehdissä ilmoitus, että taiteilijatar Gila Acero esiintyisi tangossa, tanssien yhdessä Dagobert Lyngen kanssa. Etusivuilmoitus, jossa esiintyvien nimet olivat painetut hyvin lihavalla, oli varustettu kaikilla asiaankuuluvilla huutomerkeillä ja vaikkei arvokkaissa päivälehdissä tietenkään sopinut mainita tällaisesta ravintolatilaisuudesta muuta kuin ainoalla lyhyellä petiittilauseella, oli Bristolin talvipuutarha asianomaisena iltana täpö täynnä väkeä.

Dagobert Lyng, hän oli selvästi kööpenhaminalaisia, mutta Gila Acero? Mikä eksoottinen nimi! Oliko tanssijatar espanjalainen? Ehkä suorastaan tangon kotimaasta, Argentiinasta?

Mielenkiinto oli suuri saliin tullessa, ja jännitys kas-

voi kasvamistaan. Orkesteri ei ollut huono, sitä kuunteli mielellään. Ohjelmakin oli, ollakseen ravintola-ohjelma, harvinaisen arvokas. Ensi viulu sai toistaakin jonkin kaihoisan sooloesityksensä. Kuitenkin odotettiin itse asiassa vain tangoa.

Hienoin Suur-Kaupunki istui katettujen pöytien ääressä, aterioitsi, jutteli ja katseli odotellessaan ympärilleen. Naiset olivat hyvin pukeutuneita ja heidän värilliset silhuettinsa erottautuivat edullisesti talvipuutarhan vihantaa vastaan. Herrat tekivät kaikin puolin euroopalaisen vaikutuksen. Pöydillä paloi, vatien ja pullojen keskellä, pieni sähkölamppu, hehkuen punaisen varjostimensa sisässä kuin satumainen kukka. Punaisia matoja myöten astelivat tarjoilijat äänettömästi. Katosta valaisivat himmeälasiset lamput vihreitä palmuja, ihmisiä niiden siimeksessä, kultakaloja altaassaan, soitto-kuntaa ja matalien reunakasvien ympäröimää lavaa, millä tanssiesitys tulisi tapahtumaan. Ilmassa tuoksui sikarinsavu, hajuvedet ja kukkaset. Musiikki ja puheensorina vaihtelivat peilien, kultauksen ja vihannan koristamassa salissa.

Erikoista huomiota herätti yleisön keskuudessa muuan pari, herra ja nainen, jotka istuivat kahden keskellä salia. Naisella oli yllään vihreä samettipuku, hattu niin ikään vihreää samettia, ja töyhdöt ja näädännahat hänen hatussaan olivat kiinnitetyt kivillä ja soijilla. Herra oli vanha, hänen poskensa riippuivat ja pää oli kalju, mutta puku oli nuhteeton ja solmiossa kiilteli smaragdi. Heidän edessään oli shamppanjaa.

Koko sali puhui heistä. Tiedettiin, että neiti Ståhle vasta oli palannut Pariisista ja että hän pian antaisi konsertin Suur-Kaupungissa. Arveltiin, että maisteri Blundh oli kustantanut hänen opintonsa ja että hän palakseen tulisi vaatimaan vihille upean, punatukkaisen kaunottaren. Neti Ståhle oli useiden mielestä liian rehevä. Se ei vielä häirinnyt, mutta jos tätä menoa jatkuisi, kävisi se hänen kauneudelleen vaaralliseksi. No niin, ehkä maisteri Blundh piti senlaatusesta kauneudesta. Naurettiin. Olisi se kuitenkin ihmeellistä, jos tuo nuori nainen ottaisi ikälopun, iljettävän maisteri Blundhin. Mutta mitäpä ei ihminen ollut valmis teke-

mään rahan vuoksi. Vanhalla madonsyömällä keikarilla oli rahaa, luultavasti enemmän kuin tiedettiinkään. Jotkut katsoivat kadehtien neiti Stahlea, toiset sanoivat: hyi.

— Missä on toinen sisar? Hän on ollut tämän punatukkaisen mukana, tiedän sen varmasti — onko hänkin palannut? Eikö kukaan tiedä? Hitto vie, Suur-Kaupungin parhaat vainukoirat, eikö teistä nyt yksikään tiedä? Riti-Rati hoi, onko kunnallisneuvos Ståhlen vanhempi tytär tullut kotiin?

Nämä sanat lausuttiin pöytäkunnassa, missä kymmenkunta henkeä, herroja ja naisia istui. He olivat taiteilijoita. Heidät oli kyllä huomattu salissa, sillä he esiintyivät jonkin verran äänekkäämmin ja vapaammin kuin muut.

— Vai ei minulla olisi mitään sanomista, puhui äskenen ääni. — Hän on minun entinen rouvani, hitto vie. Vuoden ja kuukauden on hän totellut nimeä Gisela Lohipato, eikö minulla olisi oikeutta olla huvitettu hänestä? Tahdon tietää, miten Pariisi on kehittänyt häntä. Hänessä oli kuin olikin ainesta. Hän oli ruutia ja pippuria ja moraalia, ja hän teki tyhmästi, kun yritti komentaa minua, mutta minä olen huvitettu hänestä. Naurakaa te vain — minä olen kuin olenkin huvitettu. Muuten, suoraan sanoen, hän olisi paremmin sopinut maalarille. Hän oli dekoratiivinen. Eikö kukaan tiedä, onko hän palannut kotiin punatukkaisen sisarensa kanssa? Missä on Teräs? Eikö kukaan voi antaa minulle tietoja entisestä rouva Gisela Lohipadosta?

Koko pöytäkunta nauroi ja teki pilaa. Kysyttiin, aikoiko Matti Lohipato uudelleen kosia Gisela Ståhlea, josta hän kolme vuotta oli ollut erossa. Runoilija Lohipato nauroi itsekin ja tyhjensi vierustoverinsa, neiti Irja-Tuura Myrskylän viinilasinsä. Irja-Tuura oli maalari, hänen maalaamansa runoilija Matti Lohipadon kuva oli vasta-avatussa näyttelyssä herättänyt huomiota. Neiti Irja-Tuura Myrskylän ja runoilija Matti Lohipadon persoonallinen seurustelu oli sekin herättänyt huomiota pitkin syksyä ja antanut aihetta puheisiin.

— Maljasi, Irja-Tuura, sanoi runoilija. — Uskallatko

sinä ottaa käteesi kirjan, joka on sidottu ihmisennahkaksiin kansiin?

— Mitä? sanoi Irja-Tuura.

— Jos minä sidotan kirjani ihmisennahkaksiin kansiin ja lahjoitan sen sinulle, niin uskallatko ... ?

Irja-Tuura ymmärsi jo. Hän sulki silmänsä ja laski leikillisesti käden sydämelleen.

,— Tässä on kirjasi paikka.

— Hyvä, sanoi runoilija ja tyhjensi viinin pullosta lasiinsa. — Minä nain sinut.

Irja-Tuura nauroi.

Runoilija Kotka suuntasi silmänsä viimeksi tyhjentyneeseen viinipulloon ja siitä pariin sen edeltäjään. Kaikkien silmät kuin siepaten kiinnittyivät Kotkan katseen, seuraten sitä toisesta tyhjästä pullosta toiseen. Kotka teki hullunkurisen eleen, kaikki omaksuivat senkin, ja rupesivat vihdoin nauramaan.

Pöydässä oli erään asian johdosta vallinnut mieltä kiinnittävä jännitys, ja sen pienen välinäytöksen jälkeen, minkä Lohipato oli kutsunut esiin entisen rouvansa johdosta, palasi tämä jännitys. Se ei koskenut yksin tangoa, vaikka tietenkin jokainen halusi nähdä sitä paria, joka häämötti Gila Aceron ja Dagobert Lyngen salaperäisten nimien takana. Taiteilijapöydässä valitsi erittäin huvittava jännitys seuraavasta syystä.

Kaikki pöytäkunnan jäsenet olivat syöneet ja juoneet komeasti, mutta kenelläkään ei ollut rahaa maksaa. Herrat olivat toinen toisensa jälkeen vieneet toisiaan syrjään kysyäkseen, olisiko asianomaisella antaa parikymmentä markkaa lainaksi, ja niin oli vähitellen käynyt selväksi, että suurin summa, mikä löytyi yksissä käsissä, oli viisi markkaa! Se sijaitsi neiti Irja-Tuura Myrskylän pienessä hopeaverkkokukkarossa, ja hän levitti heti auliisti rahat pöydälle. Mutta mihinkä ne olisivat riittäneet — eivät edes juomarahoiksi. Koko seuran yhteenlaskettu rahasumma teki kaksikymmentäkolme markkaa kolmekymmentä penniä. Pöytäkunta purskahti niin makeaan nauruun, että sen iloisuus toiselta puolen herätti salissa kateutta, toiselta puolen suuttumusta häiriön vuoksi, joka syntyi keskellä musiikkinumeroa. Yleisestä rahattomuudesta tuli erinomaisen yhdistävä ja huvit-

tava lisä illan hauskuuteen. Koetettiin keksiä, mistä saataisiin lainaksi parisataa markkaa, etsittiin uhria yleisön joukosta ja tehtiin pari yritystä puhelimitse. Turhaan. Silloin vakuuttivat Kotka ja Lohipato, että he hoitavat asian: syödään ja juodaan rohkeasti — he suorittavat jälkilaskut hovimestarin tai vaikkapa itse isännän kanssa. He ovat ennenkin olleet mukana samanlaisissa tilaisuuksissa: isäntä ei ole uskaltanut hiiskahtakaan. Eikä uskalla nytkään. Eikö heillä ole joukossaan sanomalehtimiehiä? Eivätkö he kaikki olleet julkisia henkilöitä, joita ei ole hyvä loukata. Mutta tarpeelliseksi katsottiin, että elettäisiin komeasti, laskun ei sopinut olla pienen tällaisessa tapauksessa. Kotka soitti ja tilasi shamppanjaa. Taiteilijatytöt nostivat köyhänkoreita hattutöyhtöjään ja loivat välinpitämättömiä silmäyksiä saliin. Oliko punatukkainen laulajatar niin kaunis kuin väitettiin? Aikoiko hän todella ottaa kaljupään vanhan herran? Oliko hänen entinen sulhasensa todella kadonnut jäljettömiin? Intresantti mies sulhanen joka tapauksessa oli ollut. Mutta häpeämätöntä oli kuitenkin sanoa, että tämä maa oli niin nousukasmainen ja puolivillainen, että kulttuuri-ihmisen oli mahdoton elää täällä. Häpeämätöntä se oli. Ja parasta että läksi, joka niin ajatteli. Mutta kummanko antamat olivat neiti Stahlen timantit, entisen sulhasen vaiko nykyisen ihailijan?

Vihdoin kajahti odotettu tango-sävel ja ikään kuin vangitsi koko elämän salissa. Kaikki odottavat katseet kääntyivät tanssilavaa kohti ja pysähtyivät punaisiin verhoihin, joiden peittämää oviaukkoa pitkät palmunlehdet varjostivat. Soiton kaihoisa sävel karkasi kuin liekki ihmisten veriin ja täydessä vireessä ottivat he vastaan tanssijat, ikään kuin he olisivat olleet jokaisen läsnäolijan persoonallisen tunteen tulkitsijat.

Punaisten samettiiutimien takaa tuli korkea, upea nainen, pukeutuneena mustaan silkkipukuun. Mikään muu väri ei olisi voinut siinä määrässä saattaa hänen vartalonsa sopusuhtaisuutta oikeuksiinsa kuin tämä ras- kas, pehmeä, kiiltävä musta, joka valui kuin vesi jäseniä myöten. Valkoiset kiilat hihoissa, sukissa, kaulan ja niskan tienoilla vaikuttivat hurmaavasti. Hyvin vaaleat hiukset kehystivät kalpeita, puhtaita, miltei viattomia

kasvoja. Hiukset laskeutuivat laineina alas kulmille ja yli korvien, muodostaen niskassa runsaan hiussolmun.

Mikä yllätys, mikä ilmentys!

Gila Acero!

Hän nosti tummat silmäripsensä ja naulasi silmäterät tanssitoverinsa kasvoihin. Hän huumasi tällä katseellaan miehen. Sitten hän antautui hänen johdettavakseen. Heidän ojennetut kätensä ikään kuin tavoittelivat kiinni jotakin kaukaista, heidän jalkansa s. atuttivat maata varovasti, ikään kuin ne olisivat tietäneet sen kasvavan okaita, ja kimmahtivat sitten säikkyen takaisin, kun piikit olivat pistäneet heitä jalkaterään. Kun he syöksyivät polvilleen, tuntui siltä kuin he olisivat pyytäneet anteeksi jotakin syytä. Kun he nojasivat toisiinsa, oli kuin he olisivat hukkuvin turvautuneet toisiinsa, ja kun he silmäilivät yli olkapäitensä, oli kuin he olisivat pelänneet vauhdissaan polkevansa jotakin onnen sirpaletta, joka ehkä oli jätetty heidän tielleen. Sanomaton ikävöinti oli heidän katseissaan ja heidän ojennetuissa käsissään. Sävelkin itki ja nyhyki.

Naiset salissa istuivat kostein silmin, huulet auki hengittäen kaihoa ja ikävöintiä. Seurasi tangon valoisa vuoro, ja tanssijat keinuivat hymyillen, katse katseen uponneena, toistensa käsivarsien varassa. Katselijakunta vapautui heidän mukanaan, hymyili heidän mukanaan ja tunsikin keinuvat rytmit veressään. Tanssi kävi kuumaksi ja tempasi katselijat valtoihinsa. Heissä alkoi itää ja kasvaa, vaistot olivat herätetyt ja värisivät ja versoivat.

Taiteilijapöydässä oli Matti Lohipato äkkiä hypännyt pystyyn. Toverit huomasivat hänet vasta, kun hän jo oli keskellä lattiaa, menossa tanssilavaa kohti. Kotka, joka luuli hänen olevan humalassa, hiipi hänen peränsään ja veti hänet takaisin paikoilleen. Syvään hengittäen ja painaen kouraansa pöydän laittaa vastaan hän hetkisen istuikin muiden joukossa, mutta kun suosionosoitusten pauhina tanssin loputtua täytti salin, täytyi toverien voimiensa takaa koettaa pidellä häntä.

— Päästäkää irti, tolvana, huusi hän. — Ettekö näe, että se on hän, minun vaimoni! En siedä, että hän tanssii tuon roikaleen kanssa. Hän rakastaa minua!

— Oletko sinä hullu! sanoivat toverit. — Lähdetään selvittämään laskujamme ja mennään sitten pois ...

— Menkää hiiteen, ärjyi Lohipato. — Enkö minä tuntisi vaimoani! Minä olin heittiö ja konna, hän istui yökaudet suomentamassa Runolalle »Haaremin helmeä» pitääkseen pystyssä meidän kotiamme. Uskollisemmin ei yksikään nainen ole rakastanut. Runola, senkin kirottu lumppuliike, maksoi hänelle viisikolmatta markkaa arkilta. Hänen kauniita hartioitaan särki, kun hän tappeli »Haaremin helmen» kanssa. Miehen hän tahtoi tehdä minusta, hän rakasti minua ja hän rakastaa vielä... Mitä? Mitä sinä sanot, Irja-Tuura? Mikä sinä luulet olevasi? Älä mainitse hänen nimeäänkään, minä en kärsi sitä. Päästäkää irti, minä menen väkisin, jollette...

Lohipato istui kuitenkin kuin naulittuna koko ajan, jolloin tanssi toistettiin, ja seuratessa Gila Aceron liikkeitä meni hänen ensi vaikutelmansa tanssijattaresta jonkin verran sekaisin. Ei, ei sittenkään Acero saattanut olla Sela. Kasvot muistuttivat hetkittäin ihmeellisesti Selaa, mutta jota enemmän Aceroa katseli, sitä vieraammaksi hän kävi. Mutta Gila — se oli Gisela, keskitavu vain poissa. Ja Selän tarmon ja neuvokkuuden mukaista oli kuin olikin juuri opetella tämä ajan tanssi, tämä tango, auttaakseen isäänsä, jonka omaisuus oli mennyt. Kun tanssijatar oikullisesti heilautti päätään, niin että hänen profiilinsa tuli näkyviin, tunsii runoilija oman rouvansa niiltä aamuhetkiltä, jolloin hän, mies, oli tallustellut kotiin Minervasta ja Sela ärtyneenä oli saarnannut hänelle ja lopuksi itkenyt. Ei, Gila Acero oli sittenkin Sela, ainoa uskollinen nainen maan päällä.

Matti Lohipato odotti vain, että hosuminen lavalla lakaisi, mennäkseen rouvansa luo. Voimakkaat, käärme-mäiset liikkeet tanssin lopulla ja tanssijattaren koko hallitseva antautuminen kuitenkin taasen vaikuttivat, että oli mahdoton ajatella tällaisen muutoksen tapahtuneen poroporvarillisen moraalisisessa Sela Stählessä. Lohipato pani merkille, että esimerkiksi Riti-Rati, joka lukemattomat kerrat oli ollut heidän kodissaan sen vuoden ajan, jolloin he olivat naimisissa, katseli tanssijatarta kuin ainakin otusta, josta saa hyvän petiittipalasen. Ja mikä oli

kaikkein luotettavinta: Otteli Ståhlen kasvoissa ei näkynyt mitään levottomuuden merkkiä, hän katseli sametinsa ja jalokiviensä kehyksestä tanssiesitystä täydelleen kylmänä eikä sen loputtua hievahtanutkaan, mennäkseen tervehtimään taiteilijatarta. Tanssitaiteilija Sariola istui hänkin yleisön joukossa täysin tyynenä, joskin tosin innostuneena, kuten muutkin. Hänhän oli ollut rakastunut Sela Ståhlen, olisihan hänen pitänyt tuntea tämä. Ja loppujen lopuksi: jos Gila Acero olisi ollut Sela Ståhle, olisi hyvä pappa kunnallisneuvos tietenkin ollut täällä eikä hänen lörpöttelyhaluaan olisi pidättänyt mikään.

Yleisö huusi ja taputti käsiään. Se ei antanut rauhaa, ennen kuin tango oli tanssittu kolmannen kerran. Ja vielä sittenkin huudettiin ja vaadittiin taiteilijoita esiin. Gila Acero ei nähtävästi enää olisi halunnut tulla. Vihdoin viimein hän näyttäytyi ja kumarsi, katsettaan nostamatta. Hänen eteensä sateli kukkasia, joita vieraat ottivat ruokapöydiltä.

Matti Lohipato oli pahalla tuulella. Häntä harmitti, että hän oli erehtynyt — olihan selvää, että jos hänen entisessä rouvassaan olisi ollut sitä, mitä tässä tanssijataressa, niin ei hän, Matti Lohipato, ikinä niin kovakouraisesti olisi tehnyt hänestä eroa. Häntä harmitti myöskin, että jos tämä tango-nainen olisi ollut hänen entinen rouvansa, hänellä muka ei olisi ollut oikeutta ilman muuta katsoa häntä vaimokseen. Mutta hänpä olisi uhallakin sen tehnyt! Ja vihdoin häntä harmitti, ettei hän enää voisi tulla tänne Bristoliin tarkastamaan tuota tango-naista, koska hän ei tietänyt, milloin hän voisi suorittaa suuren ravintolavelkansa.

Suur-Kaupungissa ei puhuttu muusta kuin Gila Ace-rosta ja hänen tangostaan. Sellaista tangoa ei Suur-kaupungissa oltu nähty. Kerrassaan ihanteellinen tango! Ja itse Gila Acero — mikä intresantti henkilö! Hänestä ei saanut selvää, vaikka olisi tehnyt mitä. Hän asui Bristolissa, ei ottanut vastaan ketään, ja pysyi tunnottomana kaikille kukkalähetyksille ja kirjeille, joita hänelle vietiin. Ei kysymystäkään siitä, että Riti-Rati ja muut haastattelijat olisivat päässeet hänen puheilleen.

Hän ei ottanut vastaan edes tanssitaiteilija Sariolaakaan, joka frakkiin pukeutuneena seisoi hotellin käytävässä, lähetetty ään sisään ranskankielisen nimikortin. Joka tapauksessa kirjoitti Olli Sariola omalla nimellään Maan Äitiin Gila Acerosta ja hänen tangostaan, ja sen jälkeen alkoivat piirien merkkihenkilötkin käydä katsomassa tanssijatarta. Ei saatu selvää, mitä kieltä hän puhui ja mihin kansallisuuteen hän kuului. Vilaukselta vain nähtiin hänet hotellin käytävissä tai ajurin vaunuissa. Kerrottiin, että hän olisi saanut loistavan tarjouksen Amerikasta ja että hänen vierailunsa Suur-Kaupungissa pian päättyisivät.

Silloin tehtiin eräänä päivänä kauhistuttava paljastus.

Tanssitaiteilija Sariola saapui isoäitinsä pesään keskelle tavanmukaista torstai-illan kahviseuraa ja kertoi Bristolin edustalla joutuneensa todistamaan, miten kuuluisa tanssijatar oli maksanut ajurille. Ja neiti Gila Acero oli puhunut tämän maan selvää kieltä! Niin, niin, tämän maan selvää kieltä! Hän ei ollut mikään argentiinalainen, ei edes ulkomaalainenkaan, vaan suorastaan täältä. Ja kuka? Senkin saattoi Olli Sariola sanoa? Oliko kukaan tullut ajatelleeksi nimeä Gila Acero? Jos »Gilaan» lisäsi keskelle tavun »se», niin siitä tuli Gisela. Ja Acero — se oli espanjaa ja merkitsi »teräs». Asia oli selvä, vai kuinka?

Ja tällaisen suunnattoman petoksen varjossa oli rouva Gisela Stähle eli Lohipato tullut tänne ja vallannut koko Suur-Kaupungin. Koko Suur-Kaupunki oli antanut vetää itseään nenästä. Suurimpaan salaperäisyyteen oli tämä tango-nainen ymmärtänyt verhota itsensä ja voittaa. Eivät edes isä eikä äiti olleet tietäneet juonesta mitään. Ainoa, joka oli ollut salaliitossa tanssijattaren kanssa, oli ollut »laulajatar», Otteli Stähle.

Kaunis juttu — koko Suur-Kaupunki oli petkutettu perin pohjin! Ja minkä vuoksi tämä salaperäisyys ja petos? Minkä tähden peruukit ja harhaan viepä naamioitus? Sisarukset erehtyivät, jos luulivat, että tullaan taiteilijoiksi tätä tietä.

Ei, siitä pidettäisiin huolta, ettei tällaisella petoksella »tultaisi, nähtäisi ja voitettaisi». Rehellisyys piti toki olla taiteessakin.

Gila Aceron tähdestä ei voinut sanoa, että se olisi laskenut — se putosi. Kun tanssijatar seuraavana iltana esiintyi ihmeen kauniissa tangovärisessä tangopuvusaan, katseli häntä miltei vain pieni perhepiiri: kunnallisneuvos, Leo Teräs, Runolan kassaneiti ja tohtori Angervoinen, jonka kunnallisneuvos Ståhle oli pyytännyt seurakseen — Leo Teräs istui eri pöydässä muutamien liikemiesten kanssa. Tuskin sataa henkeä oli salissa, paitsi heitä. Ja seuraavana iltana oli vieläkin vähemmän. Ei auttanut, että tohtori Angervoinen kirjoitti ihmeen kauniisti kotimaisesta puutarhurittaresta, joka oli istuttanut hennon ja hehkuvan ulkomaalaisen kukan pohjoiseen maaperään. Suur-Kaupunki ei enää antanut pettää itseään.

»Hento ja hehkuva ulkomaalainen kukka» ei sekään oikein tahtonut viihtyä Suur-Kaupungin maaperässä. Kukaan kotimainen puutarhuritar ei yrittänytkään sitä vaalia, kaikki seuraavat tangotanssijat olivat ulkomaalaisia. Heidän joukossaan oli hyviäkin tango-esittäjiä, mutta varsinainen tango-innostus oli poissa. Se oli nousut korkeimmilleen ja pudonnut yhdessä Gila Aceron tähden kanssa.

Itse Gila Acerolle eli Gisela Ståhlelle oli hänen lyhyt tango-kautensa antanut opetuksen koko elämää varten, sen, että yleisö on inhottava otus, jonka suosiosta ei kukaan järkevä ihminen tahdo olla riippuvainen. Gisela Ståhle tahtoi olla järkevä ihminen. Parin päivän ajan hän tulisella kiukulla purki kotiväelleen vihaansa yleisöön. Sitten häntä huvitti ruveta tutkistelemaan, millä lailla juoni häntä vastaan oli järjestetty. Miten oli mahdollista, että ihastunut yleisö niin äkkiä saatiin kääntymään hänestä pois? Jos juoni todella oli suunniteltu ja ohjattu Pesästä käsin, niin olivat kuin olivatkin rouva Gunilla Murman ja hänen jälkeläisensä kolmanteen ja neljänteen polveen nerokasta väkeä.

Olisi ollut huvittavaa ja opettavaakin tutkia, millä lailla tällainen tähdenpudottaminen järjestetään, mutta Gisela Ståhle ei katsonut voivansa uhrata aikaa asiaan.

Hän punnitsi mahdollisuuksiaan puolelta ja toiselta, ja tuli vihdoinkin siihen johtopäätökseen, että oli paras

ryhtyä käännöstyöhön, samaan, mihin hän oli turvautunut ollessaan naimisissa Lohipadon kanssa, kun talosta loppui sekä puut että ruoka.

Rouva Murmanista ja hänen sukulaisistaan oli joka tapauksessa paras pysyä loitolla, jottei suututtaisi heitä. Heidän oli menestys ja heidän oli tulevaisuus. Kaikkein parasta olisi tietenkin ollut päästä heidän suosiionsa. Mutta sitä ei nyt voinut toivoa.

Kuinka vähän ihminen yhtä kaikki tietää taipumuksistaan ja mahdollisuuksistaan! Idut ja lahjat saattavat olla niin ihmeellisen salassa. Kuka olisi uskonut, että Gisela Ståhlesta, Syvälahden entisen kunnallisneuvoksen tyttärestä, tulisi kirjailijatar!

Ensin hän vaatimattomasti julkaisi nimettömiä käännöksiä Runolan kustannuksella. Sitten alkoi Maan Äidissä näkyä matkamuistelmia Pariisista sekä kirja- ja teatteriarvosteluja, joiden alla oli nimimerkki »Sela Rauta».

Sela Rauta — se oli ainakin rehellistä ja läpinäkyvää. Tiedettiin heti paikalla, kenen kanssa oltiin tekemisissä.

Ja vihdoinkin kantoi huhu pitkin Suur-Kaupunkia tietoa, että Sela Raudalta oli odotettavissa esikoisnovelli tahi -romaani, ei tarkoin tiedetty kumpiko.

Sela Ståhlesta tuli kuin tulikin kirjailijatar. Ja se oli kokonaan tango-yrityksen epäonnistumisen ansio.

LAULAJATAR

Niin asuivat siis kunnallisneuvos Ståhlen tyttäret taa-sen isänsä ja äitinsä luona siinä kodissa, johon muutama vuosi sitten niin toivorikkaina oli asetuttu. Heidän hallussaan oli heidän vanha huoneensa — siinä oli, heidän kiertäessään maailman rantaa, ehtinyt asua yksi ja toinen opiskeleva ylioppilasneiti, jolle huone oli vuokrattu. Kaikki mitä kodista saattoi luovuttaa vieraille, oli tälläkin hetkellä luovutettu. Äiti nukkui ruokasalissa, ja Daniel, joka pari vuotta jo oli ollut Runolassa oikolukijana, pimeässä käytävässä ruokasalin ja keittiön välillä. Vakinaista palvelijaa ei ollut talossa, äiti otti ainoastaan tilapäisesti jonkun avukseen. Sen vuoksi joutui hän olemaan verraten vähän muiden perheenjäsenten seurassa. Hän olikin loitonnut heistä, he eivät edes tietäneet kuinka etäälle.

Se tuli yhtäkkiä ilmi, kun Otteli eräänä päivänä pukeutui valkeaan pariisilaiseen silkkihameeseen, jonka hän oli teettänyt konserttiaan varten Suur-Kaupungissa. Isä seiso i hastuksissaan tyttärensä edessä, vakuutettuna siitä, ettei Ottelin tarvinnut muuta kuin tällaisena astua yleisön eteen, niin voitto olisi hänen. Sela juoksi keittiöön ja nouti äidin. Kun äiti näki pienen Ottelin, pani hän käden silmilleen, huojutti päätään ja meni pois.

Otteli ja isä jäivät tuijottamaan toisiinsa. Otteli kat-sahti peiliin ja näki kasvoillaan niin oudon ilmeen, että hänen täytyi kysyä itseltään, mitä oli tapahtunut tai mitä tulisi tapahtumaan. Sekä isä että tytär kuulivat keittiöstä Selän kiihtyneen äänen, joka nuhteli äitiä. Äidin tavanmukaisten hiljaisten vastausten sijalla oli nyt vain

pieni äänettömyys. Äkkiä tempasi Otteli laatikostaan kappaleen pitsiä ja verhosi sillä kauniit, paljaat olkapäänsä. Mutta puku ei sallinut sitä: koko kuosi meni pilalle. Hän repi pois pitsin, kyyneleet nousivat silmiin, hän tunsi vihaavansa äitiä ja samalla hän vihasi Selaä, joka uskalsi nuhdella äiti-raukkaa, äitiä, joka raatoi heidän kaikkien puolesta, hän vihasi koko elämää.

Elämä ei ollut helppoa. Juuri tällä hetkellä kasaantui kunnallisneuvoksen pienen Ottelin niskoille enemmän huolia kuin hän olisi jaksanut kantaa. Ne olivat käytännöllisiä, arkipäiväisiä huolia, kokonaan vailla sitä runoutta ja kauneutta, mikä oli ollut surussa kihlauksen jälkeen. Ja vasta muutama viikko sitten olivat sisarukset reippaina ja toivoa täynnä palanneet ulkomailta.

Mutta se oli Gila Aceron tango, joka oli heidät masentanut. Miten oli itse asiassa mahdollista, että yritys päättyi sillä tavalla?

Selaan oli hänen avioliittonsa jälkeen tullut jotakin ärtyisää ja alituisesti moralisoivaa, mutta hän pystyi ajattelemaan erinäisiä asioita niin kauniisti, ettei »pieni Otteli» ikinä olisi pystynyt ajattelemaan niitä sillä tavalla. Kuinka kauniisti Sela oli suunnitellut esimerkiksi tango-asian. Hän ei mitään muuta tahtonut kuin auttaa isää! Hän oli pannut päämääräkseen maksaa takaisin, mitä isä hänen vuokseen oli menettänyt. Eikä se ollut vähän: Lohipato oli ollut mestari panemaan rahoja liikkeelle, isä oli joutunut velkoihin, takuihin ja lukemattomiin ikävyyksiin — luultavasti hän oli menettänyt suuren osan heidän omaisuuttaan, vaikkei hän sitä tunnustanut. Hän odotti yhä kärsivällisesti suuria voittoja esimerkiksi Runolasta, vaikka kaikki muut ihmiset näkivät miten huonosti Runola meni. Dosentti Angervoisen alati toivorikas puhe saattoi yhä vaikuttaa kunnallisneuvokseen — muut nauroivat häntä vasten kasvoja. Oli miten oli, Sela tiesi, että hän elämänsä aikana tuskin ehtisi hyvittää, mitä parina vuonna oli rikottu, ja käytännöllisenä ihmisenä ryhtyi hän kaikkiin mahdollisiin keinoihin.

Hän oli sattumalta joutunut eräässä illanvietossa Pariisin Skandinavisessa Yhdistyksessä esittämään tangoa, hän oli onnistunut, ja tämä oli antanut sisaruksille

ajatuksen, että päivän tanssilla ehkä voisi ansaita rahaa. Yhdessä he olivat keksineet Selaile taiteilijanimen, yhdessä he olivat keksineet, että oli paras verhota tango-yritys syvimpään salaisuuteen.

Ennen kaikkea se täytyi tehdä vanhempien vuoksi.

Sisarukset ja heidän ystävänsä maailmankaupungissa olivat lapsellisuudessaan uskoneet, ettei salaisuus tulisi ilmi. Mutta he olivat laskeneet väärin.

Kuitenkaan eivät he olisi voineet aavistaa salaisuuden paljastuksen vaikuttavan sillä tavalla. Minkä tähden Suur-Kaupunki suuttui?

Sela, kuten sanottu, tointui iskusta verraten pian. Hän oli ehtinyt ansaita sievän summan — sääli, että ansio-työ oli lopetettu häneltä kesken. Joka tapauksessa saattoi iloita siitäkkin, mitä oli kukkarossa. Lausuttuaan veljelleen Leo Teräkselle karuja totuudensanoja Runolasta kääntyi hän toisen kustantajan puoleen, sai tuhatsivuisen käännöstyön ja painui siihen. Mikä hätä nyt oli, kun osasi ranskaa!

Mutta Otteliin oli tango-yrityksen epäonnistuminen tehnyt musertavan vaikutuksen. Entä jos yleisö kääntyisi häntäkin vastaan? Entä jos Gunilla-rouva kostaisi hetken, jolloin hän Pesän morsiuskamarissa oli sulkenut syliinsä Otteli Ståhlen?

Ottelilla oli, kuten sanottu, jo pukukin valmiina konserttia varten Suur-Kaupungissa, ja hänen tarkoituksensa oli tietysti ollut esiintyä siellä ennen kuin lähtisi maaseudulle. Mutta nyt häntä pelotti. Miten olikaan mahdollista onnistua, kun pelkäsi näin äärettömästi? Varmaan Gunilla-rouva ja hänen sukunsa nokkisivat hänet hengiltä.

Kuitenkin täytyi ruveta laulamaan ja ansaitsemaan rahaa. Otteli oli velkaa maisteri Blundhille, velkaa niin paljon, ettei sitä uskaltanut ajatellakaan. Vanha kitupiikki oli koulutoverinsa tyttarelle antanut rahaa runsaammin kuin tämä oli rojhennut pyytääkään. Selakin oli saanut maisteri Blundhilta sievän pienen summan matka-apua, jotta hän hyvästi hoitaisi Ottelia. Maisteri Blundh ei ollut vaatinut mitään velkakirjoja — Otteli todella ei tietänyt, olivatko rahat olleet laina vaiko

lahja. Pienet kuitit vain oli Otteli saamistaan tuhansista jättänyt hyväntekijälleen.

Maisteri Bernhard oli ollut erinomaisen ystävällinen. Otteli kutsui häntä Bernhardiksi ja sinutteli häntä hän tahtoi niin. Minkä tähden laulajatar sitten pelkäsi? Minkä tähden ei hän päässyt ajatuksesta, että maisteri Blundh saattoi heille kaikille tehdä mitä tahansa? Sisimmässään luultavasti isäkin pelkäsi »Bennu-poikaa», koska hän aina piti tarkkaa lukua siitä, että Otteli kävisi hänen luonaan ja että häntä pyydetäisiin heille. Täytyi, täytyi ruveta ansaitsemaan. Mutta jos konsertti Suur-Kaupungissa epäonnistuisi, olisi retki maaseudullekin turha. Jollei taas Suur-Kaupungissa ensin antaisi konserttia, suvaitsisivat maaseutukaupungit kohdella yli olkainsa. Ajat eivät enää olleet samat kuin ennen, jolloin maaseutu kiitollisena otti vastaan jokaisen taiteilijan, joka vaivautui sinne. Harva sinne silloin läksi, mutta nyt läksivät kaikki. Maaseutu oli köyhä ja maaseutu oli käynyt kriitilliseksi.

Kaikki vakuuttivat Otteli Ståhlelle, että oli välttämättömyyttä ensin antaa konsertti Suur-Kaupungissa ja vasta sitten lähteä kiertämään. Muussa tapauksessa olisi tulevaisuus laulajattarena kokonaan pilattu. Isä, kunnallisneuvos, jolle laulajattaren ulkomuoto konsertissa aina oli ollut vähintään yhtä tärkeä puoli kuin hänen taiteellinen esityksensä, kehoitti hänkin kaikin puolin tyttärtään esiintymään Suur-Kaupungissa. Hän vannoi ja vakuutti, että ainakin Maan Äidissä olisi hyvät arvostelut. Mutta pelko oli Ottelissa tullut kuin taudiksi.

Turvauduttiin maisteri Bernhardiin ja kysyttiin hänen mielipidettään konsertista. Ihmeellistä kyllä, ei maisteri Bernhardilla ollut mitään mielipidettä. Hän katsoi Otteliin toinen silmä raollaan, kuten hänen tapansa oli, ja Ottelille tuli se tunne, että hän hautoi jotakin pahaa aietta häntä vastaan. Kunnallisneuvos uteli moneen kertaan Bennu-poikansa mielipidettä tässä heille kaikille niin tärkeässä asiassa, mutta Bennu-poika sanoi hyvin vähän.

Kotona vallitsi painostava mieliala ja alituinen rahanpuute. Pappa antoi selvästi tyttäriensä tuntea, ettei hän

ollut lakannut toivomasta heidän joutuvaan rikkaisiin naimisiin — olivathan he molemmat taasen vapaat. Mutta he olivat parantuneet kaipuustaan eivätkä enää uskoneet rakkauteen. Täytyi koettaa tehdä työtä ja ansaita.

Aah, työllä ansaitsi niin vähän ja elämä oli kallista. Jokainen koetti hiukan nauttia kurjuudessaan.

Kunnallisneuvos ei viihtynyt kotona. Tyttäret tiesivät, että äidillä siinä oli paljon syytä. Äiti ei sanonut pahaa sanaa isälle enempää kuin muillekaan, häntä ei voinut syyttää mistään, mutta hän oli loitonnut heistä kaikista, varsinkin isästä. Daniel oli ainoa, joka hänelle vielä kelpasi. Tyttäret olivat katkerat äidille. Kotona oli painostavaa ja raskasta. He eivät ihmetelleet, että isä pakeni kotoa.

Joskus iltapäivällä sulki kunnallisneuvos ovet saliin, pani gramofonin soimaan — se soitti nykyään tangoa — ja istui pää käsien varassa. Otteli hiipi silloin hänen luokseen ja silitti hänen harmaita hiuksiaan. Hän lauloi hänelle kauneimmat laulunsa. Tuntui kuitenkin siltä kuin pappä olisi pitänyt gramofonista miltei enemmän.

Kerran illalla, kun Otteli ja hänen isänsä olivat kahden kotona ja Otteli oli laulanut, purskahti isä äkkiä itkuun. Tytär painoi hellästi hänen päänsä rintaansa vastaan ja puheli iloisesti ja tyynnyttäen. Isä työnsi hänet luotaan.

— Jos sinä tietäisit, jos sinä tietäisit! voihi hän.

— Mitä minun pitäisi tietää? laverteli Otteli kuin lapselle.

— Millainen isä sinulla on ... Jos te tietäisittekin, jos te tietäisittekin kaikki . .

— Minä tiedän, vakuutteli tytär, — minä tiedän, että minulla on kaikkein kaunein ja rakkain ja paras isä maan päällä ...

— Se ei ole totta! huusi isä, — te ette tiedä, ette kukaan...

Kunnallisneuvos työnsi pois tyttärensä kädet, ikään kuin hän olisi pelännyt tartuttavansa hänet.

— Pappa on sairas, pelästyi Otteli. — Pappa sanoo pienelle Ottelilleen, lankeaako huomenna vekselejä... Ei pappa suutu ...

Otteli oli tehnyt kysymyksensä niin varovasti, mutta kunnallisneuvos ei kärsinyt, että hänen raha-asioihinsa kajottiin. Ottelinkaan ei ollut lupa kysyä niitä.

Ottelin sydäntä särki, kun hän ajatteli isäänsä. Joskus hänestä tuntui, että hän ehkä voisi mennä naimisiin, jos löytäisi miehen, joka ei olisi suorastaan vastenmielinen. Entä jos Gunilla-rouvan kultapoika vielä huolisi hänestä — silloin uskaltaisi turvallisesti laulaa Suur-Kaupungissa. Mutta tämä ajatus oli tietenkin vain leikkiä.

Konserttitoimistot eivät antaneet tarjoakaan toivoa maaseutukaupungeista tällä haavaa. Oli joukko musiikkitaiteilijoita liikkeellä. Tosin ei se paljoa paransi myöhemminkään, heitä oli niin paljon ja kaikkien piti elää.

Otteli oli omituisen haluton ja tarmoton. Sela istui kirjoituspöytänsä ääressä aamusta iltaan. Otteli töin tuskin jaksoi laulaa välttämättömimmät jokapäiväiset harjoituksensa.

Kerran, kun hän palasi kaupungilta, kohtasi häntä kotona outo meteli. Nähtävästi oli jotakin tapahtunut. Isä huusi ja joku toinen herra huusi, Sela puhui sillä kiukkuisella, läpitunkevilla äänellä, jonka hän oli omaksunut ollessaan naimisissa Lohipadon kanssa. Mitä olikaan voinut tapahtua? Luullen jonkun vieraan olevan isän ja Selän seurassa hiipi Otteli huoneeseensa, yhä ihmetellen melua, joka tunki ovienkin läpi. Äkkiä seisivat Sela ja pappa hänen edessään. Pappa piteli päättään, löi rintaansa ja juoksi läähättäen edestakaisin, ikään kuin hän olisi ollut tukehtumaisillaan. Sela seisoi kuivakiskoisesti paikallaan ja hosui käsillään. Molemmat puhuivat yhtäkaa.

— Hukassa, hukassa! sanoi pappa. — Vararikko, mitäs muuta. Konkurssi... maantie... Kaikki minulta on mennyt, mitä minulla on ollut... minun lapseni ovat hävittäneet kaikki: minun rahani ja omaisuuteni... ja nyt menee minun hyvä nimeni. Mitenkä minulla onkin tuollaisia lapsia? Piruko teidät on tuollaisiksi tehnyt — en suinkaan minä eikä myöskään mamma. Me olimme rehellisiä ihmisiä, sekä pappa että mamma... Teidän isännekin oli rehellinen ihminen silloin, kun hän piti Syvälahtea. Mutta nyt... nyt ei hänen kanssaan kohta

enää seurustele muut kuin ... kuin juopot sanomalehtimiehet. Mahtihenkilöt ja piirit eivät kohta enää tervehdi häntä kadulla... Kohta he jättävät kutsumatta hänet kokouksiin eivätkä valitse häntä johtokuntiin ... Hänen nimensä ei mene pankeissa... He ottavat häneltä pois viran ... Ja kenen se on syy tämä kaikki? Minun lasteni, jotka vievät minulta minun varani ja minun kunniani hahhahhahah ...

— Pappa rauhoittuu nyt, sanoi Sela. — Pappa rauhoittuu eikä noidu ja kiroa. Se ei sovi. .. Hän on varastanut, se lurjus, niin, taikka kavaltanut, mikä on yksi ja sama. Kuka? — Leo tietysti, kukas muu ... Ottanut kassasta, Runolan kassasta, mistäs muualta... Tarkastuksessa hänet saatiin kiinni. Se oli hänelle oikein, hän on elänyt kuin viimeistä päivää, mutta nyt hänet saatiin kiinni. Nyt hän saa istua linnassa. Ikävöiköön nyt edes jonkin kuukauden viinaa ja konjakkia ja — naisia. Se tekee hänelle hyvää ...

— Ei... ei... ei! huusi isä läähättäen, — minun nimeni... teidän isänne nimi... Ajatelkaa — mitä muuta hänellä enää on? Teidän isästänne tulee varas, ryöväri, jos hänen nimensä menee ... Armahtakaa ... ! Teidän isänne antaa viimeisen takin päältään, mutta nimeään ei hän anna, rehellistä nimeään ...

Isän kiihtymys likenteli jo sairauskohtausta. Sela lakkasi torumasta, asettui kirjoituspöydän ääreen ja rupesi selailemaan paperejaan. Otteli sai vähitellen isänsä rauhoittumaan.

— Paljonko tarvittaisiin? kysyi hän. — Minä tarkoitan: suurenko summan Leo on ottanut?

— Kolmetuhattaneljäsatata, vastasi Sela.

— Ei enempää, sanoi Otteli, joka oli kuvitellut, että oli kysymys kymmenistä tuhansista.

Sela kääntyi ja katsoi häneen.

— Vai on se sinusta niin vähän — no, hanki se sitten.

— Älä viitsi, tiedäthän sinä ...

— Tiedän kyllä — voithan sinä viedä panttiin jalokivesi, ehkä niistä saat kokoon tuon »pienen» summan.

— Älä puhu ...

— Tai voithan sinä kääntyä esimerkiksi — »Bernhardin» puoleen, ehkä hän ...

— Ole vaiti! huusi Otteli, karkasi ylös ja juoksi, kädet nyrkissä, sisartaan kohti.

Mutta kunnallisneuvos oli kuullut maisteri Blundhin nimen ja hän takertui siihen kuin pelastukseen. Kun tyttäret olivat aikansa vaihtaneet sanoja, puhui isä:

— Papan pieni Otteli, olisiko sinusta niin vaikeaa mennä setä Bernhardin luo?

Otteli seisoi sanattomana ja tuijotti isäänsä.

— Miksei pappa itse mene? kysyi Sela ja katsoi ilkeästi isäänsä.

— Hän ei anna mitään, jos pappa menee, selitti kunnallisneuvos lapsellisen yksinkertaisesti.

— Pappa! pääsi Ottelilta kuin hengenhädässä.

— Setä Bernhard pitää papan pienestä Ottelistä, jatkoi kunnallisneuvos. — Hän on monta kertaa sanonut, ettei koskaan ole nähnyt niin kaunista naista...

— Pappa ei puhu! parkaisi Otteli ja peitti korvat käsillään.

Kuin suunniltaan juoksi hän huoneesta. Kauhu, jonka syystä ei hän ollut selvillä, oli hänet vallannut. Maisteri Bernhardin hahmo nousi hänen silmiensä eteen ukon muotoisena, ukon, jolla ei ole hiuksia, mutta jolla on kultaiset paikat hampaissa. Hän pelkäsi ukkoa, hän vihasi häntä!

Äkkiä hänen mielikuuhunsa pysähtyi. Hän oli tullut toisen huoneen kynnykselle ja katseli veljeään kasvoista kasvoihin. Leo oli kalpea ja tuijotti eteensä, hautoen jotakin ajatusta. Otteli ei milloinkaan ollut nähnyt häntä sellaisena. Hän lausui Leon nimen. Silloin nuori mies hätkähti valveille, nousi, katsahti ympärilleen ja läksi huoneesta.

Otteli säikähti. Mitä Leo aikoi? Sisar juoksi hänen perässään ja tapasi hänet portaissa.

— Minne sinä menet?

Leo ei kuunnellut häntä.

— Kuule, minne sinä menet?

— Anna minun olla.

Otteli juoksi alas portaita.

— Kuule... sinun täytyy palata. Heti paikalla! Minä... minä... Kuule, tule takaisin, niin ajatte-

lemme. Keksimme jonkin keinon. Me keksimme, usko nyt, kun minä sanon ...

Leo pysähtyi, ja katseessa, jonka hän loi sisareensa, välähti kaukainen toivo. Hän ei työntänyt pois Ottelin kättä, kun Otteli käänsi hänet ympäri. Häntä väsytti. Tahdottomana palasi hän takaisin kotiin.

Illansuussa oli Otteli matkalla maisteri Blundhin luo. Hän asteli oudon tunteen kannattamana, hän meni uhraamaan itsensä isänsä, veljensä, kotinsa puolesta. Hänen askeleensa oli kevyt ja hänen huulensa tapailivat lapsuudenaikaisia rukouksia. Hän juoksi nopeasti ylös portaat ja soitti kiivaasti: hän tahtoi sulkea itseltään paluutien, siltä varalta, että pelko iskisi häneen kynensä viime hetkellä.

Iäkäs palvelija — maisteri Blundhilla oli nykyään vanha palvelija — avasi ja ilmoitti, että maisteria hierottiin. Mutta hieromatunti olisi kyllä pian kulunut.

Otteli istui maisteri Bernhardin salissa, sirolla silkki-kukkaisella sohvalla, ja selaili koruteoksia. Hänen silmänsä harhailivat seinillä, jotka olivat täynnä tauluja. Köyhien taiteili joiden tauluja. Maisteri Blundh oli auttanut heitä. Näin he olivat tulleet, kuten hän, Otteli, nyt. »Bernhard ... Bernhard», saneli hän itsekseen, painaen mieleensä, ettei vahingossa sanoisi »maisteri Blundh» tai »setä Bernhard». Viereisestä huoneesta saattoi erottaa epämääräistä ääntä. Hierominen tapahtui siellä.

Otteli painoi sormensa pöydän kaunisten venetsialaisten mosaiikkilevyä vastaan. Kivi oli viihdyttävän kylmä. Pöydän mosaiikissa leijaili punaisen ruusun yläpuolella keltainen perhonen.

»Bernhard» ... »Bernhard».

Viereisestä huoneesta alkoi kuulua puhetta. Pelkuruus valtasi taasen Ottelin, niin että hänen täytyi kutsua mieleensä isä ja Leo, jotka toivoen odottivat häntä kotiin. Hän rupesi kiihkeästi tavaamaan sivua, joka aukeni kirjasta pöydällä.

»Sem-moi-nen tie on hy-vä tie, jos-sa on kaut-taaltaan ko-va poh-ja. Sii-nä saa he-vo-nen juos-ta ja, jos

on lun-ta sa-ta-nut pääl-le, as-tu-a huo-le-ti mi-ten tah-too; tä-tä huo-nom-pi tie on...»

Käytiin ovissa, kuului askelia. Otteli kuuli sydämensä sykkivän ja luki lukemistaan.

»Bernhard», »Bernhard».

Maisteri Bernhard astui saliin punaposkisena ja kuumana hieromisen jäljeltä. Hän oli hyvällä tuulella, sulki kaikki ovet, jottei vetäisi, ja istuutui Ottelin viereen. Ottelin tuli helpompi olla. Hän oli kiitollinen setä Bernhardin ystävällisyydestä — mihin hän olisi joutunutkaan, jos setä Bernhard olisi ollut kylmällä tuulellaan ja katsellut häneen toinen silmä raollaan.

— Noo ... Otteliana näyttää vähän rasittuneelta ... tai kiihtyneeltä. Harjoitellut liiaksi — mitä? ... Se on hyvä, ei pidä harjoitella liiaksi. Kyllä sitä vähemmäläkin ... Vai maaseudulle ... Vai kaksikymmentä kaupunkia. Luuleeko Otteliana, että se kannattaa... Noo ... niin ... Onhan hyvä koettaa ... Kyllähän minä, se tekee hyvää tuo hierominen. Sen jälkeen on poika niin notkea, että vaikka sirkukseen. Pitää sanoa Vollelle ... papalle ... että tämä on mainio hieroja tämä Pääkkönen... Jaa niin, papalla ei ole reumatismia, mutta mammalla... Se on oikein kaunis pusero tuo. Ottelianaalle sopii sininen yhtä hyvin kuin vihreä. Pitää tuoda Ottelianaalle kerran sellainen korallinauha, jos Otteliana sellaisesta pitää ... Noo, noo ... onhan niillä hintaa, mutta mitäpä siitä, jos miellyttää Otteliana. Tuo kuva tuossa... se on hyvin Ottelianaan näköinen. Se on sieltä Italiasta ... Kai Otteliana juo teetä ... Tässä olisi siksi asti näitä marmelaadeja, niistähän Otteliana pitää ... Jaa ... kas vain ... Sohvi on täällä laittanut teetä. Sehän oli hyvä. Kai Otteliana sitten taas on emäntänä. Pitää ostaa piano, että Otteliana voi laulaa. Minkähän tehtaan olisi paras? Ei kai se siitä Steinwaysta parane. Kai Otteliana sitten tulee minun kanssani valitsemaan, että saa mieleisensä.

Joka hetkeltä kävi Ottelin olo tukalammaksi. Hänen vastauksensa lyhenivät lyhenemistään. Hänen oli vaikea syödä ja juoda, mutta hän teki kumpaakin, luullen siten edistävänsä asiaansa. Kaiken aikaa hän kutsui mieleensä isän ja Leon, pysyäkseen lujana. Tuntui mahdot-

tomalta pyytää rahaa, ja lisäksi niin suurta summaa. Hädissään haeskeli Otteliana muististaan jotakin, josta voisi riittää puheenaihetta hiukkasen pitemmälti. Hänen mieleensä johtui silloin kertoa, miten Bernhardin suuri smaragdi oli miellyttänyt häntä ensi hetkestä alkaen, silloin syyskuussa, kun he olivat muuttaneet kaupunkiin. Hän pelästyi itsekkin kertomuksen vaikutusta: Bernhard tuli siitä kovin hyvilleen. Tämän jälkeen kävi Ottelille yhäkin vaikeammaksi puhua asiaansa. Kädet kylmässä hiessä hän puserteli nenäliinaansa ja vastasi, katsettaan nostamatta, kysymyksiin, joita maisteri Bernhard teki smaragdin ja tuon ensi kohtaamisen johdosta. Vihdoin huomasi maisteri Bernhard kauniin vieraansa levottomuuden, tarttui hänen täyteläiseen valkoiseen käteensä ja kysyi, mikä Ottelianan oli.

Jollakin lailla sai Otteli vihdoin sanotuksi, mikä hänen mieltään painoi ja miksi hän oli tullut. Puhuminen oli ollut hänelle niin vaikeaa, että hän jännityksen lauettua purskahti itkuun.

Silloin kiersi maisteri Bernhard kätensä hänen ympärilleen ja suuteli häntä niskaan, kaulaan, mihin vain ehti.

Otteli riuhtaisi itsensä irti ja pakeni huoneen viimeiseen päähän. Äärimmilleen loukattuna päästeli hän katkonaisia huudahduksia ja pyyhki, kääntyneenä selin sohvaan, kuin kuumeessa kaulaansa ja kasvojaan. Hetkisen seurasi maisteri Bernhardin katse Ottelia himokkaasti, ikään kuin hänen tarkoituksensa olisi ollut uudelleen sulkea tämä syliinsä, mutta sitten hän jätti huoneen.

Kun hän palasi, puhui hän ikään kuin ei mitään olisi tapahtunut.

— Noo ... noo ... onko Vilho Oskari Angervoista näkynyt siellä herrasväen luona? Minä näin hänet eilen varsin surkeassa tilassa: hänellä ei ollut päällystakkia. Kai hän oli antanut sen jollekin kansalliselle vaivaiselle, hahhahhahhah ... Noo ... noo ... mikäs siinä muu: koetinhan minä auttaa, ja soitin vielä Sariolallekin, että hänkin puolestaan tekisi jotakin. Koko »vanha Väinö» olisi pantava holhouksen alaiseksi, hän joutuu muuten keppikerj alaiseksi... Tämä shekki... tämä ei nyt ole juuri niin suuri kuin piti, mutta minun ei oikein sopi-

nut... Ja kun eivät rahat ole Ottelianalle itselleen. Ja smaragdin saa Otteliana koska vain... Antaisin nyt jo, mutta neula on korjattavana, se meni rikki... Otteliana tulee vain noutamaan. Ja Steinwayn ostamme sitten yhdessä. Eikä nyt pidä harjoitella liikaa ettei laihtu. Ja jolleivät ne konsertit tuottaisikaan, niin ei pidä surra sitä.

Kuunnellessaan maisteri Blundhia kysyi Otteli itseltään, oliko äskeinen kohta pelkkä mielihoure. Hetken hän kulmiensa alta tuijotti maisteri Blundhiin, ja valkea paperiliuska pöydällä tuntui hänestä olevan kuin hänen oman verensä hinta. Mutta kun maisteri Blundh huolettomana oli sytyttänyt sikarinsa ja hilpeästi jatkoi puheluaan, vahvistui Ottelissa outo tunne jostakin rumasta, josta hän korkeintaan saattoi syyttää itseään, ja hän sai puhelajahansa takaisin, vastasi yksikantaisesti maisteri Bernhardin huomautuksiin, otti shekin pöydältä, jopa kiittikin siitä. Keikarimaisen kohteliaana auttoi maisteri Bernhard takin hänen ylleen ja kiitti häntä käymästä.

Tämän päivän jälkeen alkoi Ottelin suupielin piirtyä vihamielinen, miltei raaka pieni vako. Hyvyys ja kiitollisuus, millä häntä kohdeltiin kotona, kävi hänelle räsikseksi ja ärsytti häntä. Äiti oli ainoa, joka moitti häntä siitä, että hän oli kääntynyt maisteri Blundhin puoleen — olisi pitänyt antaa asioiden mennä menojaan, Leon olisi pitänyt saada kantaa tekonsa seuraukset — ja Otteli tunsi, että äiti oli oikeassa. Mutta entä jos Leo olisi ampunut itsensä?

Tuskallinen levottomuus oli tullut Ottelin koko olemukseen. Hänen täytyi lähteä liikkeelle ansaitakseen rahaa ja päästäkseen vapaaksi. Toki noiden kahdenkymmenen kaupungin täytyi tuottaa hänelle muutamia tuhansia. Silloin hän voisi paiskata veronsa Molokin kitaan, vähitellen hän ostaisi itsensä irti kauheasta miehestä.

Ottelille tuli paljon työtä. Suurilla, valkoisilla ja punaisilla lehdillä, joita lähetettiin joka taholle maata, upeili kaunis kuva laulajatar Otteliana Eleonora Ståhlesta. Lehdet kuvineen olivat niin kauniit, että kun-

nallisneuvos Ståhle naulasi yhden niistä työhuoneensa seinälle ja piteli toista taskussaan, alati valmiina näyttämään sitä ystäville ja tuttaville.

Nälkäisenä kuin pitkän paaston jälkeen nautti Otteli vapaudestaan. Hän nautti niin ikään huomiosta, jota hän herätti, minne ikinä tuli. Kuin ruhtinatarta koettivat kanssamatkustajat rautatievaunussa palvella häntä. Hän riemuitsi kauneudestaan, jonka hän nyt varsin hyvin tiesi omistavansa, ja hän astui miltei ilman pelkoa yleisön eteen, tai poistui pelko heti hänen päästyään lavalle: hän tiesi, että hänen kauneutensa vangitsi katsojat. Hänellä oh myöskin kauniit puvut.

Hän lauloi, hurmaantui ja hurmasi. Mutta huoneet eivät olleet täydet eikä arvostelukaan aina ollut hänen puolellaan. Maaseutukin oli jo ehtinyt saada virkaintoisen, toimeliaan kritiikkinsä, ja se saattoi olla varsin tyly. Tavallisesti se kirjoitti suorastaan mielettömyyksiä.

»Kauniit kiitoslauseet ja uhkeat mainosjulisteet olivat jo aikoja sitten ennustaneet laulajatar Otteliana Ståhlen saapumista paikkakunnallemme. Valitettavasti ei alkava laulajatar voinut antaa kuulijakunnalleen sitä, mitä komeita mainoksia vastaava, vaateliias ulkonainen esiintyminen olisi edellyttänyt. Äänentapailu oh haparoiva ja epävarma. Koko esityksessä huomasi enemmän totuntatapaa kuin sielua ja sisältöä. Ranskalainen koulu onkin jo, kuten tunnettu, liian vanhanaikainen ja kulunut. Sitä paitsi oli ensi askeleitaan ottava laulajatar valinnut aivan liian vaikean ohjelman...»

Tähän tapaan sitä jatkui palstan pituudelta, kunnes vihdoinkin käytiin yksityisten laulunumeroiden kimppuun. Eikä herra arvostelija suinkaan löytänyt niistä mitään hyvää.

Otteli ei ymmärtänyt. Minkä vuoksi arvostelija oli häijy?

Mutta jokainen tämäntapainen julkinen lausunto syvensi niitä vakoja, jotka olivat ilmaantuneet laulajattaren suupieliin.

Ei niin, että häneltä olisi puuttunut sitä pientä ihailijajoukkoa, joka toimitti hänelle kukkia ja jäi taputtamaan käsiään konsertin lopulla. Miltei poikkeuksetta

piti tämä joukko ääntä lavan edessä, kunnes vahtimestari sammutti tulet. Niinikään löytyi aina kymmenkunta herraa ja pari naista — ehkä suurempikin ryhmä ihailijoita — jotka pyysivät laulajattaren illallisille eli ns. kollatsioniin. Nämä rakastettavat henkilöt antoivat myöskin täysin vakuuttavat selitykset siitä, miksi konsertissa ei ollut täyttä huonetta, tai miksi oh ollut vähänpuoleisesi tai suorastaan vähän väkeä: paikkakunnalla oli ollut niin paljon konsertteja. Joillakin muilla musiikkitaiteilijoilla oli ollut vieläkin vähemmän väkeä. Joku oli saanut suorastaan tappiota. Kaikki tämä lohdutus ei saattanut tehdä tyhjäksi sitä tosiasiaa, ettei konsertti onnistunut, kuten laulajatar oli toivonut.

Kaikkein kaamein ilta odotti laulajatarta eräässä suuressa, kylmässä salissa, minkä vuokra teki toista sataa markkaa. Oli myyty lippuja kolmellakymmenellä markalla, ja kolmenkymmenen markan yleisö tunsii aseman nolouden yhtä tuskallisesti kuin laulajatar itse. Otteliana Eleonora Stähle nieli kyyneleitään, kun hän kauniissa puvussaan niiasi yleisölle. Paikkakunnan säestäjä oli kehnö, laulu meni kehnosti. Ottelin täytyi koota kaikki voimansa saadakseen ohjelman suoritetuksi loppuun. Yleisö häipyi sitten ääneti salista, tuskin ainoakaan ihminen uskalsi häiritä hiljaisuutta lyömällä käsiään yhteen.

Tähän kurjuuteen ilmaantui kuitenkin lohdutus. Se nuori sanomalehtimies, joka oli toiminut laulajattaren käytännöllisenä järjestäjänä eli »impressariona», rakastui mielettömästi Otteliana Eleonora Stähleen. Onnetoman konsertin jälkeinen päivä sattui Ottelilla olemaan vapaa, ja nuori maisteri Aarnio loihti laulajattaren kunniaksi esiin kaikki mahdolliset juhlallisuudet. Mikä taikojen tekijä maisteri Aarnio lienee ollutkaan.

Aamupäivällä pantiin toimeen pieni rekiretki Pirtti-niemelle. Aurinko helotti, hanget kimmelsivät, kulukset soittivat ja pormestarin kuomireessä leiskuivat vällyt ja taljat. Laulajatar ja maisteri Aarnio ajoivat tietenkin pormestarin kuomireessä, joka oli ensimmäisenä ja jonka edessä vikuroi juoksijanalku »Hippa».

Rekiretkeltä palattiin niin myöhään, että laulajatar tuskin ehti vaihtaa pukua, kun jo oli mentävä päivälli-

sille Seurahuoneelle. Maisteri Aarnio tuli pormestarin kuomireellä noutamaan häntä ja sai istua Ottelin huoneessa, kun Otteli peilin edessä kiinnitti viimeiset hius-suortuvansa. Hän sai myöskin auttaa päällyskengät laulajattaren jalkaan. Hänen hiukan tottumattomana vetäessään niitä Ottelin helmillä kirjailtujen kenkien ylle, nojasi Otteli kädellään hänen olkapäähänsä. Hänellä oli kaunis niska, jossa vaaleat hiukset kähertyivät. Ottelin teki mieli kädellään koskettaa hänen niskaansa ja hän teki sen.

Silloin tarttui nuori mies hänen jalkaansa ja suuteli sitä.

Laulajatar rupesi nauramaan ja otti pari tanssiaskelta. Huhhei, hullu tässä rupeisi suremaan. Pidetään hauskaa, pidetään hauskaa, pidetään hauskaa!

Vallattomasti juoksivat nuoret maaseutukaupungin pitkän hotellikäytävän päästä päähän ja alas portaat. Aarnio yritti nostaa Otteli Ståhlen rekeen, mutta hän ei jaksanut. Otteli rupesi nauramaan ja taputti hänen kättään.

Päivälliset muodostuivat harvinaisen hauskoiksi sen tähden, että kunniavieras oli niin huolettoman iloinen. Otteli Ståhle piti ensi kerran eläessään puheen — hän kiitti paikkakuntalaisia, muusta ei kukaan oikeastaan saanut selvää. Mutta se riitti, sillä Otteliana Eleonora Ståhle oli puhuessaan, viinilasi kädessä, häikäisevän kaunis. Tuskin oli sitä läsnäolevaa herraa, joka ei niissä päivällisissä olisi pitänyt puhetta. Kukaan ei olisi voinut aavistaa, että eilistä konsertti-iltaa seuraisi tällainen päivä. Kaikki vakuuttivat, etteivät he ikinä olleet kokeneet mitään tällaista. Kaksi kertaa sanoi kunniavieras hyvästi, lähteäkseen levolle ja päästääkseen isäntänsä ja emäntänsä rauhaan — herrat kantoivat kantamalla hänet takaisin. Maisteri Aarnio alkoi jo käydä murheelliseksi mustasukkaisuudesta, kun hän vihdoin viimein sai jumalattarensa haltuunsa. »Tervetuloa takaisin» ja eläköön-huudot kaikuivat pormestarin kuomireen ympärillä, kun kulkuset alkoivat soida.

Oli leuto yö. Maisteri Aarnio kiersi kätensä tukemaan neiti Ståhlea, ja kysyi, uskalsiko hän äänensä vuoksi lähteä pienelle ajelulle Näköalavuorelle. Se oli aivan lähellä.

Laulajatar kuiskasi turkkinsa sisästä, että hän mielellään läksi ajelemaan, mutta puhua hän ei uskaltanut.

Se ei ollutkaan tarpeellista. Maisteri Aarnio kiersi vällyjä ja taljoja hänen ympärilleen ja suojeli käsivarsillaan hänen olkapäitään. He tunsivat toinen toisensa sydänten lyönnit. Jolleivät kulkuset olisi soineet, olisivat he kuulleet ne.

Jota lyhyemmäksi paluutie lyheni, sitä kiinteämmin piteli maisteri Aarnio kiinni aarteestaan, ja heidän ajaessaan läpi nukkuvan kaupungin, jonka kaduilla ei näkynyt ainoata ihmistä, ryösti nuori maisteri Otteli Stahlen huulilta ikävöimänsä suudelmia.

Kun hevonen pysähtyi, havahtuivat molemmat. Maisteri Aarnio auttoi laulajattaren reestä ja lähetti pormestarin juoksijan. He kuulivat kulkusten etenemistään etenevän. He olivat kahden. Oli yö. Sanoissa, joita he vaihtoivat, ei ollut mitään sisältöä. Heidän verensä kulki kuumana ja heidän mielensä täytti yksi ainoa halu: vielä saada olla yhdessä. Oli suorastaan mahdoton erota. Nuori maisteri pusersi laulajattaren käsiä ja peitti ne suudelmillaan. Kun Otteli yritti sanoa hyvää yötä, kiersi hän käsivarret hänen ympärilleen ja rukoili vain yhtä ainoaa pientä hetkeä vielä.

— Tulkaa nyt sitten hetkeksi! kuiskasi laulajatar.

Hulluna onnesta rakastunut mies seurasi laulajatarta ylös portaita. Uniselle palvelijattarelle täytyi sanoa jotakin siitä, että »tämä herra» heti lähtisi, ja niin he onnellisesti pääsivät istumaan köyhän hotellihuoneen sohvankulmaan. Suuri, ankara fiikus katseli toisen ikkunan alta heidän lyhyttä onneaan. Heidän täytyi hyvin pian erota, laulajattaren juna meni niin aikaisin ja ... niin ... onni oli aina niin lyhyt.

Aamulla näkivät he toisensa vielä ja lupasivat kirjoittaa toisilleen. Maisteri Aarnio oh valvonut koko yön ja sepittänyt runon, jonka hän viime hetkessä ojensi Otteleana Eleonora Stählelle. Kauan heilutti toinen lakkiaan asemalla ja toinen nenäliinaansa vaununsillalla.

Tämäntapaisia muistoja karttui Otteli Stählelle useampiakin matkan kestäessä. Yleisömenestys vaihteli. Rahaa ei maaseutu tuottanut.

Otteli Stähle työnsi luotaan ikävät ajatukset. Ei aja-

telia mitään! Lavalta lavalle ja juhlasta juhlaan! Mutta vihdoinkin hän astui alas viimeiseltä lavalta ja juhla valot sammutettiin. Karumpana ja pimeämpänä kuin milloinkaan oli edessä todellisuus.

Kun Otteliana Eleonora Ståhle, painuneena toisen luokan vaununnurkkaan läheni Suur-Kaupunkia, oli hän väsynyt ja haluton. Kaikki tuntui yhdentekevältä. Kaikki oh harmaata.

Harmaudesta kuuli hän tuon tuostakin vaunun ryskeen läpi ikään kuin äänen, joka hiljaa puhui hänelle. »Mitä sinä nyt aiot? Miten nyt asetat elämäsi? Alatko antaa laulutunteja? Menetkö ehkä laulamaan johonkin ravintolaan?»

— En tiedä, en tiedä, en tiedä, äänteli hän itsekseen, painui turkkiinsa ja koetti nukkua.

ODOTTAMATON VIERAS

Eräänä keväisenä sunnuntaina, kun Ståhlen perhe kaikessa rauhassa istui kotoisen kahvipöydän ääressä, tuli taloon odottamaton vieras. Tai oikeastaan tämä vieras tuotiin, hän ei itse vielä kyennyt liikkumaan eikä hän tietänyt mitään tämän maailman pahuudesta tai hyvyydestä. Hän lepäsi kalpean nuoren äitinsä sylissä ja äidin tarkoitus oli ollut soittaa kunnallisneuvos Ståhlen ovikelloa ja jättää hänet ulkopuolelle odottamaan, kunnes ihmiset tulisivat ja armahtaisivat häntä. Mutta äiti sattui tulemaan hetkenä, jolloin ovi oli auki, ikään kuin varta vasten, ja kaikki ihmiset jossakin syrjäisessä huoneessa, josta ainoastaan heidän äänensä kuuluivat, mutta johon he itse olivat ikään kuin teljettyt. Nuori äiti hiipi siis eteiseen ja tuli salin kynnykselle. Hän näki kauniin huoneen tulvillaan aurinkoa, hän muistutti mieleensä, että kunnallisneuvoksen rouva kuului olevan hyvä ihminen, ja hän päätteli vielä kerran, että lapsen täällä on parempi kuin hänen luonaan. Ja niin hän viimeisen kerran suuteli pienokaistaan, laski sen sohvalle keskelle auringonpaistetta ja hiipi pois samaa tietä, jota oh tullut.

Lapsi makasi siis auringonpaisteessa ja siitä löysi sen Otteli Ståhle, joka ensinnä sattui tulemaan huoneeseen.

Otteli pelästyi niin, että hän aivan kalpeana palasi ruokasaliin. Pian seisoj koko kunnallisneuvoksen perhe sanattomassa hämmästyksessä oudon pienen tulokkaan ympärillä.

— Lapsi! pääsi vihdoon Danielilta. — Mamma, se on pieni lapsi.

— Niin, se on pieni lapsi, toisti rouva Ståhle, ikään kuin nämä sanat olisivat päästäneet hänet jostakin painajaisunesta, johon hän hetkeksi oli vaipunut.

Ja kun hän oli ymmärtänyt, mikä oli hänen velvollisuutensa, kumartui hän ja otti syliinsä lapsen. Ja niin-pian kuin hän tunsu avuttoman pienen olennon lämmön rintaansa vastaan, puhkesi hänestä esiin kokonainen hyvyyden tulva ja hän puheli lakkaamatta lapselle.

— No, no, no, no ... Keitä me nyt oikeastaan olemme? Kas noin, kas noin, kas noin... Ja mistäs me tulemme? Pistääkö aurinko silmiin ... No niin, no niin, no niin ...

Daniel seisoi huvitettuna äitinsä edessä, hymyillen hänkin lapselle. Äiti asettui nojatuoliin ja alkoi irroitella kääröjä lapsen ympäriltä. Kun se sai kätensä vapaiksi, vei se ne pieninä, punaisina nyrkkeinä kasvojaan vastaan, siristeli silmiään ja maiskutteli suutaan.

Daniel nauroi ja kosketti lapsen kättä. Hyvät ihmiset, miten lujassa nyrkissä se pikkuruikkunen käsi oli, ja sormissa näkyi kauniit pienet kynnet!

Kaikkiin muihin perheenjäseniin oli outo vieras tehnyt kaamean vaikutuksen. Sanattomina seurasivat he aikansa äidin ja Danielin iloa auringonpaisteessa, sitten he loittonivat ryhmästä ja rupesivat keskustelemaan tapahtuman johdosta.

— Kuka täällä on voinut käydä? pauhasi Sela. — Kuka on jättänyt oven auki? Se on anteeksiantamatonta. Varkaathan voisivat tulla ja viedä kaikki, mitä meillä on. Sinä, Leo, sinä olet jättänyt oven auki, kukas muu.

— Daniel sen tietysti on tehnyt! huusi Leo tulipunaisena kasvoiltaan. — Kirkkomiesten työtä se on! Semmoista se on, kun juoksennellaan kirkoissa.

Daniel ei puhunut mitään, hän tuskin kuulikaan, mitä hänestä sanottiin. Hän teki hullunkurisia eleitä kasvoiltaan ja käsillään, ja lapsi tuijotti häneen ylen vakavana, otsa rypyssä, ja pusersi tuon tuostakin hänen kättään.

— Älä sinä syytä toisia, jatkoi Sela. — Daniel käy aina keittiön tietä. Sinua meidän on kiittäminen tästä ... tästä lahjasta. Mutta katsokin, että se pian joutuu pois talosta, sillä minä en rupea kuuntelemaan lapsenitkua. Sinä tiedät, että minun pitää tehdä työtä.

Leo vimmastui.

— Mitä tekemistä on minulla lahjojen ja lapsenitkujen kanssa? Oletko sinä aivan hullu? Soitetaan poliisille, sillähän siitä päästään.

Leo paiskasi savukkeenpätkän kädestään ja oli jo eteisen kynnyksellä, kun Otteli pidätti hänet. Hän seisoi nojaten oveen, hän oli sinertävän kalpea.

— Ei, ei, ei, älä soita! pyysi hän.

— Ja miksei? ärjäisi Leo.

— Siksi, siksi, että... se on mahdotonta!

— Mitä sinä puhut? sanoi Sela. — Mitä sinä vapiset? Mikä sinun on? Sinähän pelkää, ikään kuin lapsi olisi sinun.

Otteli pudisti päätään ja hänen huulensa liikahtivat, mutta kukaan ei voinut kuulla, mitä hän sanoi.

Keskellä sisarusten riitaa rupesi lapsi itkemään. Silloin jokainen oli pakotettu vaikenemaan ja kaikki odottivat hermostuneina ja malttamattomina, että itku loppuisi. Ystävällisenä ja tyynenä hallitsi mamma koko salia.

— No, no, no, puheli hän pikkulapselle, — ei nyt suututa. Mennään keittiöön ja saadaan maitoa... Mikäs meidän on nimi — jokos meillä on nimi? ... Älkää te, lapset, tuskitelko, — ja tämä oli hänen omille suurille lapsilleen — tällaisia te kerran kaikki olette olleet. Voi, voi sentään tätä maailmaa, kuka onkaan voinut hylätä tällaisen kullannupun, näin kauniin lapsen? Vaatteet ovat niin siistit, vaikka ovatkin köyhät, ei ole ollut äidille helppoa jättää sinua. No, no, no, no, ei suututa, ei suututa.

— Mamma, pyyteli Daniel, — emmekö me voi ottaa lasta omaksemme?

— Se se vielä puuttuisi, nauroi Leo. — Tämä talo on jo kohta valmis hullujenhuone!

Kun äiti nousi lähteäkseen viemään lasta keittiöön, putosi käärejen sisästä kirjelippu. Daniel otti sen lattiaalta ja luki:

»Tuon lapsen sen isälle. Hän voi antaa sille paremman kasvatuksen kuin sen

köyhä äiti.»

Hetkisen vallitsi kunnallisneuvoksen salissa täysi äännettömyys. Sitten Leo sanoi päättäväisesti:

— On jo aika, että poliisi tulee ja tekee lopun tästä pelistä.

Nyt esti Sela vuorostaan häntä soittamasta.

— Sinä junkkari, sanoi hän, — sinä aiot soittaa poliisille. Asia on kuitenkin aivan selvä: lapsi on sinun.

— Se on saakelinmoinen valhe! vastasi Leo ja alkoi juosta pitkin huonetta. — Mutta löytyykö mitään hävyttömämpää kuin kirjaileva nainen. Se se on kauhistus.

— Vai kiellät sinä! Mutta selitä sitten, minkävuoksi lapsi olisi tuotu tänne.

— Mitä se minuun kuuluu. Yhtä hyvin voit sinä sen selittää. Selitä, selitä, tee se.

— Mutta kenen lapsi sitten olisi?

Yhtäkkiä Leo pysähtyi isänsä eteen. Hän ei sanonut mitään, mutta hän katsoi häneen. Sitten hän jatkoi kävelyään. Kunnallisneuvos tuskin häntä huomasi. Hän istui kyynärpäät polvilla, pää käsien varassa, pitkät valkeat suortuvat valuen yli käsien.

Otteli syöksyi hänen luokseen, lankesi polvilleen hänen eteensä ja kietoi kädet hänen ympärilleen, ikään kuin suojelemaan häntä.

— Pappa, rakas pappa. Mennään pois papan huoneeseen, mennään.

Leo nauroi.

— Lakkaa nauramasta, huusi Otteli. — Minä en voi kuulla sitä.

— Et voi kuulla totuutta! vastasi Leo.

Äiti ja Daniel olivat poistuneet. Huone oli täynnä aurinkoa ja kaameaa ihmistuskaa.

— Tämähän on hyvin kaunista, sanoi Sela ja silmäili vuoroin isäänsä, vuoroin veljeensä. — Tässä lopulta ei tiedä, kuka on syyllinen, kuka ei.

Otteli, joka oh polvillaan maassa, kääntyi yhtäkkiä, ikään kuin hänelle olisi selvinnyt jotakin.

— Ei tiedäkään, sillä kaikki ovat syylliset, sanoi hän.

Ja sanat tulivat kuin synnintunnustus. Niiden jälkeen ei kukaan puhunut. Leo, joka oli seisonut ikkunassa, tuijottaen eteensä, paiskasi savukkeen kädestään, astui permannon poikki, otti eteisestä vaatteensa ja jätti talon. Isä ja molemmat tyttäret jäivät saliin. Parin huoneen läpi kuului pienen lapsen itku. Se viilsä läpi luiden ja ytimien. Oli kuin itse elämä olisi valittanut siinä.

S M A R A G D I

Nuori rouva seisoi ruokasalin ovella ja kuunteli toisella korvallaan juhlallisia puheita salissa, toisella korvallaan liikettä keittiön puolella. Hän oli ankarasti kielittänyt kilistelemästä posliineja puheiden aikana, mutta sittenkin tahtoi aina kuulua jotakin helinää ja pauketta.

Puhuja, joka sillä hetkellä esiintyi, oli pitkä, laiha mies, silmälasit päässä. Nuori rouva ei tuntenut häntä, hän näki miehen ensi kerran. Pää kohosi muiden päiden yli.

»Te voitte, herra maisteri, tänä merkkipäivänänne katsoa taaksenne elämäntyöhön, joka harvinaisen laajalla alalla kantaa tuottoisaa satoa. Sen vuoksi, että te elämänne viime vuosikymmenen olette voinut olla vapaa vakinaisen työn kahleista, olette te saanut omistaa lämpimän sydämenne harrastuksen ja koko tarmonne maamme kansalliselle sivistystyölle. Tuskin on kolmena viime vuosikymmenenä ollut sitä kansallista tai yleishyödyllistä yritystä, jossa ei teidän nimenne olisi ollut mukana aloitteentekijäin tai kannattajien joukossa. Ja lukemattomat johtokunnat ja komiteat ovat sittemmin saaneet nauttia teidän valistuneesta ja vastuunalaisuuden tuntevasta jäsenyydestänne. Tämä toiminta ei koskaan tule näkyviin samassa määrin kuin sen henkilön, joka ahtaasti on antautunut yhden ainoan työn palvelukseen, mutta... mutta sen siunaukselliset seuraukset eivät silti ole vähemmät. Mutta pelkäänpä, että vien sanat niiden kansalaisten suusta, jotka taajassa rivissä täällä odottavat malttamattomina vuoroaan päästä tuomaan kiitollisia onnittelujaan päivän sankarille. Supis-

tan siis sanottavaani ja lausun sydämelliset onnentoivotukset Teille, herra maisteri Bernhard Agapetus Blundh, sen kirjaston puolesta, jolla oli onni kaksikymmentä vuotta lukea teidät virkamiestensä joukkoon ja jossa teidän persoonanne aina on säilyvä esimerkiksi kelpaavan kansalaisen ja tunnollisen virkamiehen perikuvana. Ottakaa, herra maisteri, vastaan kirjastoväen lämmin onnentoivotus.»

Pitkä, laiha herra ja Bernhard Blundh kättelivät toisiaan. Suuri kukkalaite purjehti samalla esiin väentungoksesta ja joutui pöydälle muiden kukkalaitteiden joukkoon.

Rouva Blundhin mieleen johtui, etteivät sokerikakut, jotka hän oli tilannut, varmaankaan riittäisi. Sali oli täynnä väkeä ja eteiseen saapui alituisesti lisää. Hän korottautui varpailleen, näki miehensä, toinen silmä raolla, kuuntelemassa uutta puhetta, jota joku punakka, nähtävästi hyvin tottunut naispuhuja piti, sekä ihmisiä, jotka eteisessä irroittelivat kukkia paperikääreistä. Aina-kin kolme kakkua täytyi tilata niiden seitsemän lisäksi, jotka olivat talossa... Eikö taasen kolisteltukin keittiössä!

»—————turvallista onkaan ollut tietää, että meillä aina on ystävä, joka ymmärtää pyyntömme ja jonka puoleen voimme kääntyä. Maisteri Bernhard Blundhin juhlapäivä on samalla Kansallisen Riennon juhlapäivä... Me olemme päättäneet Kansallisessa Riennossa perustaa »Bernhard Blundhin rahaston», josta korot jaetaan stipendeinä, apurahoina...»

Rouva Otteliana Blundh hiipi varpaillaan keittiöön ja nuhteli paljelijattaria ja heidän apulaisiaan kolinasta. Sitten hän vielä kerran tarkasti komeat, odottavat tarjottimet ja kahvileipävarastot. Parasta oli heti noutaa sokerikakut. Palvelijat ilmoittivat, puhuen puoliääneen, että viimeksi noudettu kerma oli hapanta. Onneksi ei sitä vielä oltu ehditty kaataa muun kerman sekaan. Sellainen vahinko: viisi litraa paksua kermää! Täytyi nopeasti lähteä hankkimaan uutta... Sitä olikin jo lähetetty noutamaan...

Kun Otteli tuli takaisin ruokasaliin, kuuli hän toimittaja Hornanheimon äänen salista:

»... miehuullisesta rohkeudestanne ja väsymättömästä uurastuksestanne. Tarvittiin rohkeutta, kun pieni, ker-
ran viikossa ilmestynyt, nenäliinan kokoinen lehti oli
muutettava jokapäiväiseksi sanomalehdeksi. Mutta yrit-
täjät uskoivat valistustarpeeseen syvissä riveissä, he
uskoivat, että lukuhalu kansassa...»

Puhelin soi. Kilinä viilsi keskelle puhetta ja juhla-
mielialaa salissa. Nuori rouva kiirehti varpaillaan etei-
seen. Kuka nyt soitti, evätkö nyt kaikki tietäneet, että
talossa vietettiin syntymäpäivää!

Kunnallisneuvos Stähle oli jo ennättänyt puhelimeen
ja koetti antaa hiljaisia, lyhyitä vastauksia. Hiljainen
puhuminen oli kuitenkin hänen maalaiselle äänelleen
mahdottomuus, ja niin hänen moneen kertaan lausu-
mansa sanat: »Ei voi tavata... ei voi tavata... ei koko
päivänä» yhdessä Maan Äidin puhujan sanain kanssa
muodostuivat jonkinlaiseksi vuoropuheluksi. Nuori
rouva tarttui isänsä käsivarteen. Kunnallisneuvos
hymähteli tyttärelleen ja hänen kasvonsa loistivat erään-
laisessa mielenliikutuksen ilossa, joka, vuoroin nousten
kyynelten rajalle, vuoroin leikkien hillittynä onnena suu-
pielissä, kaiken aikaa kunnianosoitusten kestäessä oli
hallinnut hänen koko olentoaan. Heijastus vävypojalle
tulevasta kunniaa lankesi sekä hänen että hänen per-
heensäkin osalle, juuri tämä tietoisuus loisti kunnallis-
neuvoksen kasvoista.

». . . sydämellisimmät onnittelut. Suotakoon teille vielä
pitkälti ikää toimiaksenne sen kansan eteen, jota te
rakastatte ja joka rakastaa teitä, sekä iloitaksenne siitä
nuoresta, ihanasta onnesta, joka hiljan on tullut omak-
senne.»

Maan Äidin lähetystö kätteli päivän sankaria. Sanka-
rin rouva, joka isänsä kanssa seisoi eteisen ovella, oli
valahtanut tulipunaiseksi ja nopeasti yrittänyt vetäistä
kätensä kunnallisneuvoksen kädestä, lähteäkseen pois.
Kunnallisneuvos ei päästänyt irti kättä. Ilon mielen-
liikutus, johon tällä hetkellä yhtyi isällinen ylpeys, nosti
kyyneliä hänen silmiinsä.

— Katsos nyt, katsos nyt, kuiskasi hän hymyillen, —
emme ole tietäneet, mikä tämä sinun miehesi oikeastaan
on. Nyt sen vasta kuulemme. No, ole nyt tässä papan

kanssa ja anna niiden palvelijain hoitaa sitä keittiöpuolta. Kyllä ne nyt osaavat.

Kaunis, hyvin nuori tyttö astui eteiseen kahden niin ikään nuoren ja kauniin herran seurassa. He ottivat paperikääröstä kotelon ja kotelosta suuren kirjan, joka oli silkkipaperiin kääritty ja joka nähtävästi sisälsi adressin. Hiljaa naureskellen keskustelivat he, seisoen kiinteässä ryhmässä, siitä, oliko adressi annettava koteloiheen päivineen, vaiko vain silkkipaperiin käärittynä. He olivat unohtaneet kysyä sitä. Kunnallisneuvoksen huomio kiintyi nuoriin ihmisiin, ja Otteli liukui hänen käsistään ja hävisi keittiön puolelle.

Vihdoin viimein olivat lähetystöt esittäneet onnitte-lunsa ja talon emäntä astui tervehtimään vieraita, korkeana ja rehevänä, keveässä, vaalean vihreässä puvus-saan.

— Pyydän saada esittää vaimoni, sanoi päivän sankari ja katsahti ylpeänä entisen luokkatoverinsa tyttö-reen, jota hän* rahalla ja hinnalla oh kosiskellut niin monta vuotta ja joka nyt vihdoin viimein oli hänen omansa.

Vieraat, jotka puheiden päätyttyä olivat etsineet itsel-leen istuinpaikan, mikä mistäkin huoneesta, nousivat nopeasti, kun Otteliana Blundh läheni. Hän hymyili rakastettavasti ja kiitteli oikealle ja vasemmalle. Kukkalaitteiden edessä löi hän kätensä yhteen ja ihmetteli ja huudahteli.

— Hyvänen aika sentään! sanoi hän ja upotti kasvonsa kukkasiin, jotka seisoivat venetsialaisella mosaiikkipöydällä. — Kuinka äärettömän kaunista!

Mutta ikkunalla seisoi kristallimaljakossa muutamia tummia ruusuja, ja kun hän näki nämä, ihastui hän niihin. Niiden rinnalla oli pienessä tuohilaitteessa kimppu orvokkeja. Tämä tuohilaite ja orvokit taas toivat hänen mieleensä lapsuuden ja liikuttivat häntä.

— Kuinka äärettömän ystävällistä, puheli hän ja kät-teli uusia ihmisiä. — On todella niin kuin isäni sanoo, etten ole tietänyt, mitä mieheni oikeastaan on ...

Otteli naurahti.

— Noo, katsos, niiden ansioiden laita on nyt niin ja

näin, sanoi päivän sankari vaatimattomasti. — Pyydän saada esittää vaimoni.

Maisteri Blundh ja hänen rouvansa olivat tulleet kirjastohuoneeseen. Siellä istui pelkästään herroja. He nousivat nopeasti ja laskivat savukkeet käsistään. Olipa se, olipa se Bernhard Blundh osannut valita muhkean rouvan. Nuortunut se muuten oh itsekin. Tiesihän sen!

— Sällithän sinä, Otteliana, että herrat rauhassa polttavat savukkeensa, sanoi päivän sankari.

— Tietysti, tietysti, hymyili nuori rouva. — Herrat tekevät hyvin. Katsos nyt, Bernhard, täälläkin on kukkia. Ei, minä päivinvastoin pidän tupakansavusta...

— Herrasväki on kai aivan hiljan palannut häämatkaltaan, lausui se pitkä laiha herra, jonka Otteli äsken oli nähnyt puhumassa erään lähetystön puolesta.

— Niin, viikko sitten, vastasi rouva Blundh. — Töin tuskin sain kodin kuntoon. En minä, suoraan sanoen, osannut odottaa tällaista ... tällaista ystävällisyyttä ...

— Maisteri Blundh on toiminut niin laajalla alalla, jatkoi kalpea herra, silmälasejaan korjaten. — Ja sitten nämä kauniit lahjoitukset tänään.

— No niin, hymyili Otteli, — yksi tuhat joka vuoden osalle. Eihän se ole niin paljon ...

— Hyvänen aika — jos jokainen kansalainen merkkipäivänään uhraisi suhteellisesti yhtä paljon! Ja valinta oli niin erinomaisen onnistunut: Taiteen Ystävät, Kansallinen Riento, Naisten stipendirahasto, Maan Äidin eläkelaitos — niin, oli todella erinomaisen onnistunut vaali, että juuri näitä laitoksia muistettiin.

— Kuinka hauskaa! huudahti Otteli.

— Herrasväki oli koko kesän Italiassa?

— Kyllä.

Kahvi- ja leipätarjottimet olivat kuin mikäkin laivasto lähteneet liikkeelle satamastaan ja saapuivat nyt höyryten vieraiden keskelle, jotka istuivat isännän työhuoneessa.

Puhuttiin viimeisistä tärkeistä virkamies vaihdoksista maassa, kosketeltiin ranskalaista skandaalijuttua, joka kierteli sanomalehdistössä, ja mainittiin Sampoa, tiilitehdasta, joka meni niin hyvin.

— Siinä on ... siinä on liikemiestä siinä Lempisessä

Miten olisi. .. miten olisi... jos sittenkin ottaisimme sen ... sen ... sinne Runolaan.

Otteli tunsii johtaja Sariolan äänen.

— Olisi sentään väärin Sampoa kohtaan, ja Lempistäkin kohtaan, vastasi siihen joku, jota ei Otteli nähnyt, mutta joka äänestä päättäen mahtoi olla kamreeri Svan.

— Ei, puuttui samassa puheeseen talon isäntä, itse maisteri Blundh, — Lempistä ei liikuteta Sammosta, koska kerran hän on saanut sen menemään. Ei, Lempistä ei liikuteta. Vai tiilitehdas pönkittämään kirja-tehdasta ... !

Keskustelu olisi voinut kiristyä pahastikin, jollei olisi ollut juhlapäivä. Yhtäkkiä nousi salissa iloinen nauru. Dosentti Angervoinen oli tönäissyt maahan tyhjät kahvikupit joltakin pöydänlaidalta, ja naiset rupesivat kiihkeästi ennustamaan hänelle häitä. Kansallisen Riennon punakka naisedustaja tarjoutui puhemieheksi ja vakuutti hankkivansa tohtorille kaikkein suloisimman tytön koko maasta. Juuri hänet tohtori ansaitsi. Kunnallisneuvos Ståhle yhtyi täydellisesti edelliseen puhujaan: suloisimman tytön koko maasta Vilho Oskari Angervoinen ansaitsi! Ja kunnallisneuvoksen nauru raikui yli kaikkien äänten salissa.

— Eipä se Ainokaan huolinut vanhasta Väinämöisestä, sanoi Angervoinen hymyillen ja hänen äänessään oli sekä surumieltä että leikkiä.

Alettiin pyytää rouva Blundhia laulamaan. Herroja tuli hänen luokseen, sekä yksitellen että lähetystöittäin. Naisiakin tuli. Kansallisen Riennon tarmokas puhuja otti muutta mutkitta talon rouvaa käsipuolesta ja yritti väellä ja voimalla kuljettaa häntä saliin, jossa uuden flyygelin kantta jo avattiin. Rouva Blundh oli käynyt aivan kalpeaksi. Ei hän voinut laulaa nyt. Oli liian levotonta. Vieraat tulivat ja menivät. Ei hän voinut... Ja sitä paitsi häntä tarvittiin keittiössä.

Kunnallisneuvos Ståhle kumosi suurella naurulla hänen viimeisen väitteensä ja kuiskasi hänen korvaansa, että hän laulaisi papan lempilaulun, »Kaunis, kirkas nyt on aamu». Kukaan ei hellittänyt, vaikka Ottelin kalpeus alkoi käydä pelottavaksi. Johtaja Sariola hänet vihdoin pelasti. Hän tuli sanomaan hyvästi, kiitti ja toivotti

tervetulleeksi juhlapäivällisille. Johtajan poistuminen antoi muillekin vieraille lähtömerkin ja ennen pitkää oli maisteri Blundhin sali vain ahtaan sukulaispiirin hallussa.

Päivän sankari heittäytyi nojatuoliin ja päästi keuhkoistaan pitkän, huojentavan puhalluksen:

— Ohohhohhohhoh!

— Hehhehhehheh, naurahteli siihen kunnallisneuvos, joka ihastuneena seisoi vävypoikansa ja luokkatoverinsa edessä. — Onpa tämä ollut suurenmoinen juhlapäivä, Benn... Bernhard!

Kunnallisneuvos ei enää saanut puhua »Bennu-pojasta». Jouduttuaan naimisiin halusi maisteri Blundh kantaa ainoastaan nimeä Bernhard.

— Onhan se ollut, sanoi maisteri Blundh ja katseli väsyneiden silmäluomiensa alta pöydällä oleviin kukkalaitteihin. — Kyllä noihin tuollaisiin yhtä kaikki pannaan paljon rahaa. Noista tulisi yhteensä satoja markkoja. Yksistään tuokin, tuo taiteenystävien kukkuorma... niin, kyllä se on maksanut kolmekymmentä tai neljäkymmentä markkaa.

— No kyllä niiden sopikin antaa, kun saivat sinulta kaksikymmentätuhatta, sanoi kunnallisneuvos.

Maisteri Blundhin ainoa sukulainen, sisarentytär, joka oli naimisissa yhteiskoulun johtajan kanssa maalla ja joka varta vasten oli tullut enoan onnittelemaan, tutkisteli kukkalähetyksiä seuranneita nimikortteja. Naisten Stipendirahaston johtokunnan maljakon mukana oli muiden muassa tullut rouva Gunilla Murmanin kortti.

— Helkkarissa, en tietänytkään, sanoi päivän sankari ja ojensi kätensä ottamaan nimikorttia.

Kunnallisneuvoskin tuli tarkastamaan sitä. Varsin tavallinen kortti.

— Kas vain, kas vain, sanoi kunnallisneuvos, — eukko on aina mukana, kun on kysymyksessä jotakin tärkeää. Saa nähdä, tuleeko hän päivällisille.

Sisarentytär laski kukkalaitteet ja sai niistä kaksikymmentäseitsemän. Niistä oli kolmetoista hyvin suurta ja komeaa. Adresseja oli kolme.

— Sitä paitsi yksi stipendirahasto, sanoi sisarentytär,

laskien yhteen kaikkia kunnianosoituksia. — Sähkösanomat luetaan vasta päivällisillä, touhusi kunnallisneuvos. — Minä annoin omalla vastuullani luvan viedä ne kaikki Kansallispirttiin. Ja häirinythän se olisikin, jos niitä olisi tuotu tänne.

Talon rouva keräsi kahvikuppeja ja hedelmälautasia pöydiltä ja ikkunoilta ja kantoi niitä ruokasaliin. Sisarentytär, joka oli ollut hyvin suuttunut enolleen siitä, että tämä vanhoilla päivillään meni naimisiin, hieroi, minkä ehti, ystävyysttä »Otteliana» kanssa.

— Otteliana, sinä näytät kovin väsyneeltä. Mene levolle, että jaksat olla virkeä päivällisillä. Kyllä minä toimitan nämä kupit.

Otteli vakuutti, ettei häntä väsyttänyt, ja kehoitti vierasta levollisesti istuutumaan sohvaan.

— Vaimoseni, sanoi päivän sankari, — tuopas minulle rehellinen voileipä. Ei niistä ravintolan ruuista kuitenkaan koskaan tule kylläiseksi.

— Niin, sanoi kunnallisneuvos, — mikä siinä lieneekin, ettei niistä tahdo lähteä nälkä. Syöt ja syöt ja aina vain tekee mieli lisää. Otteli, tuopas papallekin voileipä, kinkkua päällä.

— Ja olutta, huusi maisteri Bernhard.

— Papalle myöskin! huusi kunnallisneuvos.

— Voi, voi, kun ei päivällisillä tarvitsisi pitää puhetta, sanoi päivän sankari, nojasi päänsä tuolin selustaan ja sulki silmänsä. — Ohohhohhoh. Otteliana, päivällisille pitää panna uusi valkoinen puku, brysseliläinen kaulus ja smaragdi!

Juhlapäivälliset Kansallispirtissä muodostuivat mieliä ylentäväksi tilaisuudeksi. Pariinsataan henkeen nouseva juhlapukuinen yleisö täytti salin, kun kunniavieraat marssin soidessa otettiin vastaan. Rouva Gunilla Murinan tarjosi käsivartensa maisteri Blundhille, ja Taiteenystävien puheenjohtaja, professori Kuno Svan rouva Blundhille, samalla ojentaen hänelle kimpun ihania punaisia ruusuja. Peräpöytä oli kauniisti koristettu. Mieliala pääsi oikealle tolalle heti, kun vieraat kävivät kiinni ruokalistaan, joka oli laadittu seuraavan runon muotoon:

Kansalliselle mesenaatille
tänään kiitos raikuu,
tuhansista sydämistä
tuhatkerroin kaikuu.

Hän on Muusain ystävä
ja taideniekkain hoiva,
häir on altis kukkaro
ja sydän lämmin oiva.

Nytkin merkkipäivänänsä
lahjat runsaat jakaa:
kiitollinen kansa hälle
ikimaineen takaa.

Muistopäivän kunniaksi
yhdess' murkinoidaan,
päivää kansan merkkimiehen
yhdess' ihannoidaan.

Ensin syödään voitaleivät,
jottei nälän pulaa,
sitten häränhäntä lie mi
kielellemme sulaa.

Palvelevat henget sitten
pöytään kantaa lohta.
Lohen kintereillä seuraa
fasaani-lintu kohta.

Paistin jälkeen Sariola
alkaa puheen sarjan.
Tellervoinen jälkiruuks
tarjoo mäkeen marjan

Ravittuina juhlavieraat
yläsaliin matkaa.
Siellä puhein, lauluin helein
intomieltä jatkaa.

Naurahdukset ja huudahdukset kaikuivat pitkin pöy-
tiä. Mikä hupaisa runo! Kuka olikaan sen kirjoittanut?

Arveltiin sinne ja tänne. Puheensorina täytti salin, parvekkeelta soivat vuoroin kotimaiset, vuoroin muut tilaisuuteen sopivat sävelet.

— Tiedättekö te, maisteri Blundh, sanoi rouva Murinan suorasukaiseen tapaansa vierustoverilleen vasemmalla puolella, — että minä monesti olen harmitellut teidän säästäväisyyttänne. Mutta tänään te olette sovit-
tanut minut. Teidän lahjoituksenne tuli erinomaiseen tarpeeseen. Nyt me voimme alkaa avustaa lahjakkaita nuoria naisia heidän opiskeluaikanaan.

— Tjaah, sanoi maisteri Blundh ja katsoi viekkaan veitikkamaisesti virkeään eukkoon. — Jos minä olisin jaellut oikealle ja vasemmalle, kuten esimerkiksi Angervoinen, niin... niin minulla ei olisi tänään lahjoittaa yleishyödyllisiin tarkoituksiin sitäkään murua, minkä nyt rohkenin...

Päivän sankari oli hiukan myrkyllinen.

— Kun te täytätte seitsemänkymmentä vuotta, sanoi rouva Murman ja nyökäytti päätään, niin että musta pitsimysy heilui, — niin te taas teette stipendirahastollemme pienen lahjoituksen. Silloin ei minua enää ole, mutta muistakaa sanani.

— Ohoh, ohoh, ohoh, nauroi maisteri Blundh, — rouva Murman elää sadan vuoden vanhaksi.

— Älkää hullutelko. Minä alan väsyä. Eikä ole väliäkään, kyllä lapset ja lapsenlapset hoitavat asiat. Ja kyllä ne odottavat lahjaanne, jahka te täytätte seitsemänkymmentä vuotta. Mikäs teidän nyt on eläessä, kun teillä on kaunis nuori rouva. Suoraan sanoen, minä olin aikoinani toivonut häntä eräälle omaiselleni ja olin hyvin suuttunut hänelle... ! Mutta nyt minä olen täydelleen leppynyt.

Gunilla-rouva oli uhannut maisteri Blundhia sormellaan ja lopetti puheensa nauruun. Maisteri Blundh naurahteli hänkin tuon tuostakin vanhan rouvan puheen joukkoon. Hän oli hajamielinen, sillä häntä vaivasi puhe, joka hänen täytyi pitää.

Otteli sen sijaan piti hauskaa vierustoverinsa ja tämän rouvan kanssa, joka viimeksimainittu istui vastapäätä. Kuno Svan ja Otteli eivät olleet vaihtaneet ainoaa sanaa sen illan jälkeen, jolloin he olivat rakastuneet toisiinsa.

Rouva Svan kuunteli hymyillen, kuinka he kävivät läpi muistojaan ja kohotti vähän väliä viinilasiaan rouva Blundhin puoleen.

Sela Ståhle ja hänen entinen rakastettunsa istuivat hekin ensi kertaa eronsa jälkeen näin samassa juhlahuoneessa. Alussa oli Matti Lohipato viereisen pöydän alapäästä luonut uhkaavia silmäyksiä entiseen rouvaansa, mutta sittemmin oli hän täysin tyyntynyt ja osoitti ainoastaan halveksimistaan kääntymällä selin häneen. Maisteri Teräs oli saanut vierustoverikseen sen kauniin nuoren neidin, joka aamupäivällä oli tuonut adressin maisteri Blundhille, ja hän ylläpiti niin äänekästä keskustelua, että heidän kulmallaan ruvettiin heittämään heihin vihaisia silmäyksiä.

»Fasaani-lintua» kuljetettiin pitkin pöytiä, kun fanfaarit tekivät lopun keskustelusta. Johtaja Sariola nousi, kolisteli hetkisen tuoliaan ja löysi vihdoinkin haluamansa asennon tuolin takana.

— Hyvät naiset ja... ja herrat! Kauneimpia kukkasia jokaisen kansan... kansan kukkatarhassa ovat tie-tieteen ja... ja taiteen kukkanen. Nämä molemmat ovat... ovat hentoja ku-kukkasia ja...

Johtaja Sariola oli heittäytynyt todella runolliselle tuulelle. Kukaan ei ollut tietänyt hänessä olevankaan niin paljon lämpöä ja intomieltä. Hän piti pitkän ja kerrassaan kauniin puheen. Voimakkaan tunteen valtaamana yleisö puhujan kehoituksesta nousikin, kohotti eläköön-huudon ja joi päivän sankarin maljan.

Kun puheiden sarja näin oli aloitettu, jatkettiin sitä sekä leikillisessä että juhlallisessa ja runollisessa muodossa. Puhuttiin kauniille rouva Blundhille, joka sulostutti päivän sankarin kotia ja parhaita miehuuden päiviä. Vihdoin kilisti maisteri Blundh lasinsa kylkeen ja sai tällä toimenpiteellään syvän hiljaisuuden saliin. Hän seisoi pää pystyssä, toinen silmä raollaan, ja katseli yleisöön ikään kuin hänen tarkoituksensa olisi ollut sanoa sille hävyttömyyksiä.

»Kunnioitetut emännät ja isännät. En ole mikään puhuja, mutta koska minulle on puhuttu niin paljon, niin minun kai pitää vastata. Pyydän siis saada kiittää kaikesta siitä kunniasta ja myötätuntoisuudesta, mitä tänään

n tullut osakseni. Jos luen oikein vaimoni silmistä, niin myöskin hän pyytää minua kiittämään niistä kauniista sanoista, jotka ovat lausutut hänelle.

Mitäpä se minun työni on ollut muuta kuin, suoraan sanoen, laiskottelemista ja matkustelemista. Minä olen tehnyt, mitä on haluttanut. Komiteatyöt ja johtokuntien kokoukset — eihän niitä voi kutsua työksi. (Salissa: ohoo!) Se kirjallinen työ, mitä minä vuosien kuluessa olen koettanut tehdä, valmistuneeko se koskaan. (Hilpeyttä salissa.) Sillä kaikki komiteat vaativat aikansa. Kaikesta tästä minä kuitenkin saan vastaanottaa laulua, kukkia, adresseja ja puheita. (Hilpeyttä salissa.) Mutta rahalla saa ja hevosella pääsee. Se, että minä silloin tällöin olen saanut lahjoitella jonkin summan yleishyödyllisiin tarkoituksiin, ei suinkaan ole minun ansioni. Monet, jotka olisivat olleet avun tarpeessa ovat sitä paitsi, kuten kaikki hyvin tietävät, saaneet tyhjin toimin mennä matkoihinsa kitupiikin ovelta. (Myhäilyä salissa.) Mutta se, että, kuten sanottu, joskus olen antanutkin, on aivan toisten ihmisten ansio. Kuten tiedetty, lahjoittivat hyvät kasvatusvanhempani, nahkurimestari Ulrik Blomgren ja hänen vaimonsa Fredrika minulle kuollessaan koko omaisuutensa. Ja heidän varojaan minä olen lahjoitellut. Sellainen on asia.

Pyydän vielä kerran saada lausua vilpittömät kiitokset kaikesta siitä ansaitsemattomasta hyvyydestä, millä minua tänään on muistettu.»

Päivän sankari istuutui, mutta mieltymys salissa oli yleinen. Ei olisi uskottu maisteri Bernhardissa olevan miestä lausumaan näin suoria, voimakkaita sanoja. Itse rouva Murman kilisteli ihastuksissaan puhujan kanssa, kiittäen miehekkäistä sanoista. Kuiskailtiin, että nuoren rouvan vaikutus vanhaan saituriin jo tuntui ilahduttavassa määrässä. Kukaties hän vielä tulisi saamaan tästä mukavan ihmisen. Pidettiin puhe nahkurimestari Ulrik Blomgrenin ja hänen vaimonsa Fredrikan muistolle. Puhe päättyi jyrisevään eläköön-huutoon. Seurasasi kokonainen puhetulva. Dosentti Angervaisen kasvoista saattoi jo havaita, että hän hautoi puhetta, mutta nähtävästi hän aikoi säästää sen yläsaliin. Ennen kuin lähdettiin liikkeelle, kuultiin, että Riti-Ratin taskussa

oli kirjoitus, joka oli aiottu huomiseen Maan Äitiin, jonka hän lyhyen vastustuksen jälkeen salli luettavan jo juhlapäivällisillä. Petiittipalasen otsikkona oh Smaragdi ja se kuului:

»Eräänä kauniina syyspäivänä, kun aurinko helotti täydeltä terältään ja Suur-Kaupungin kukkalaitteet olivat hehkeimmillään, he tutustuivat. Tyttö oli vasta muuttanut maalta isänsä kanssa. Hän oli tuore ja raikas kuin marjanen mättäällä. Mies oli juuri palannut Eurooppaan tehdyltä kaukomatkalta, hänen pukimensa olivat oudon sirot ja kuosikkaat, kravatissa hehkui suuri, harvinaisen ihana smaragdi. Auringonsäteet taittuivat vihreään kiveen ja panivat sen kimmeltämään. Impi katseli smaragdian ja ihastui. »Tahtoisinpa tuon!» ajatteli hän. Hänellä oli punertavat hiukset kuin Tizianin ihanilla kaunottarilla ja hän tiesi, että kaikki mikä oli vihreää, kaunisti häntä.

Ihmetellen ja ihannoiden katseli hän myöskin komeaa eurooppalaista herraa. Don Juan! Syvään niiaten ojensi neitonen hänelle kätösensä, kun isä heidät esitti. Don Juan kumarsi maailmanmiehen tavoin ja jäi sanattomaksi ihastuksesta. Mikä sulotar, saadapa tuo omakseen!

Impi katseli, kuten heikomman sukupuolen tapa on, korua. Sankarimme ihmetteli loistoa tytön silmissä ja punertavissa hiuksissa — ja puistikon lehvien välitse suhahti Amorin nuoli.

Ja tämä sokea pieni jumaluus järjesti asiat — tosin vuosikausien puuhaamisen jälkeen — molempien toivomusten mukaan. Don Juan sai tizianilaisen kaunottarensa ja impi ihannoimansa smaragdin.»

Suosionosoitusten myrsky seurasi Riti-Ratin lastua. Päivän sankari istui sikariaan poltellen, silmäsi raskaiden luomiensa alta savukiehkuroita ja kiroili mielessään sanomalehtineekereitä. Typeriä ... mauttomia ... mahdottomia.

Hänen rouvansa istui pää käden varassa ja tuijotti pöytänsä. Punaiset hiukset kimmeltelivät kattokruunujen valossa ikään kuin jokainen hiussäie olisi värissyt. Hän oli hyvin kalpea. Hänen silkkipukunsa valkoisella pohjalla kimmelteli smaragdi.

LIIKEMIEHIÄ

Hohoijaa. Ne olivat kuin olivatkin vihoviimeisiä nämä johtokunnan kokouspäivät edelläkäyvine kassantarkastuksineen! Mistä nyt ajaisikaan kokoon ne neljätuhattakaksisataa, jotka vielä puuttuivat kassasta? Eilen ja edellisenä päivänä oli kaikki mahdolliset saatavat peritty, ja lainattukin oli joka taholta ja kaikilta ihmisiltä, joita saattoi ajatella.

Teräs oli tullut toimistoon varhain, juuri näiden puutuvien rahojen vuoksi. Ensi työkseen hän oli lähettänyt pojan Lohipadon luo, joka vähissä erissä oli saanut häneltä aina kuuteensataan markkaan asti ja jolla ei ollut puhelinta. Sitten hän oli tilannut annoksen kahvia ja vietti lyhyen hetken kuppinsa ääressä, silmäillen sanomalehtiä, ennen kuin ryhtyi soittamaan. Vihoviimeisiä päiviä, totta toisenkin kerran!

— Viisikymmentäyksi seitsemänkymmentäyksi. Onko asianajaja kotona...? No, herättäkää hänet sitten... Kyllä hän nousee, kun kuulee, kuka... Menkää nyt vain herättämään, kun minä sanon... No, maisteri Teräs. Sanokaa, että on tärkeää asiaa.

Ollikainen? No terve mieheen, vieläkö sinä vetelet hirsä, olitteko sitten vielä kauan...? Vai niin, vai niin... Kelloseppä... ja tahtoo huvilan... Se on sitten jo vanha mies ja elää säästöillään? Sillähän niitä sitten voikin olla frangeja. Katsos, niistä on tällä hetkellä turkasen tiukka paikka, kun ei saa saataviaan pois, vaikka ihan mikä olisi... Vai tulee se yhdeltätoista... no, vikittle nyt siltä parituhatta keinolla millä vain... No niin, varovaisiahan ne ovat tuollaiset vanhat kitupiikit, mutta jos sinä kuitenkin saisit... Kyllä minä maksan

jo huomispäivänä. Isäukko on matkalla, muuten olisin kyllä saanut häneltä... No, olet sinä oikein herran enkeli, jos hankit. Soita sitten, niin minä panen pojan hakemaan... Kiitos vain, mennä potkii, minä olen täällä toimistossa yksinäni vastaiseksi. Luotan nyt sitten sinuun ja kelloseppään. Kiitos, kiitos. Morjens sitten.

— Kuusikymmentäkahdeksan viisikymmentäyksi. Onko kirjailija Kotka kotona...? Nukkuu — kaikki tänään nukkuvat! Menkää sitten hiidessä herättämään... No, tärkeää asiaa... Maisteri Teräs. Sano-kaa, että hän soittaa maisteri Teräkselle.

Leo Teräs käytti jo maisterin arvonimeä ikään kuin se olisi kuulunut hänelle. Yleisö oli kerta kaikkiaan niin tahtonut.

— Kymmenen seitsemänkymmentä viisi. Onko kirjailija Ruoste kotona... Ruoste? No terve, terve. Kiitos, kiitos — lange nicht gesehen. Kyllähän täällä, kyllähän täällä mennä potkii. Missä sinä eilen olitkaan? Soitin...! viisi kuusi kertaa. Niin, ei muuta, mutta niitä frangeja... Jaa, se on paha asia. Lähde nyt yhtä päätä ajamaan kokoon, minulla täytyy, nääs, olla. Kello kaksi tulevat murjaanit... Maltahan nyt, se sinun velkasi on jo noussut suureksi summaksi. Kyllä se on minulla täällä merkittynä. Eldoradossa kerran kuusikymmentä... sitten minä maksoin sinun osasi vekselissä, sataviisikymmentä... sitten... niin, siitä tulee kuudettasataa... jaa, sitä minä en voi auttaa, jokaiselle on se oma nahka likinnä ja... Lanko ja lanko — lanko voi hyvästi nähdä minut linnassa, lanko ei tunne sääliä eikä häpeää... Ei, ei, ei... Angervoinen on kyllä perinyt hiukkasen, mutta hän on myöskin jo niin paljon auttanut...! Ei, ei, ei, ne tiet ovat tukossa. Kyllä sinun nyt täytyy lähteä liikkeelle ja ajaa kokoon vaikka mistä. Kello kaksi, kuten sanottu, tulevat tarkastajat. Hyvästi, hyvästi.

Poika palasi Lohipadon luota. Runoilija oli arvattavasti lähtenyt maalle, koskei häntä pariin yöhön ollut kuulunut kotiin.

Runolan varajohtaja mittasi permantoaan pitkin aske-
lin ja varisteli tuhkaa savukkeestaan sekä puolelle että toiselle. Jokohan tässä nyt oli joutuminen kiipeliin? Jos

^{se} Paksula jo olisi saanut kuntoon ne metsäkauppansa? Mutta puutavarakauppias sattui sillä hetkellä olemaan aivan pennitön mies. Kartanonomistaja, jonka kanssa metsäkauppa oli ollut aivan kuin valmis, oli viime hetkessä saanut päähänsä, että piti pyytää tarjouksia muualtakin. Sellaisia ne olivat!

—. Maaseudulle, tehkää hyvin... Storby seitsemäntoista... Kiitos... Onko tiilitehdas Sammossa...? Saanko minä tavata johtaja Lempistä... No terve mieheen, Teräs puhuu... Kiitos vain, mennä potkii. Kuule, kyllä se nyt on niin, että minun täytyy pyytää sinulta niitä frangeja, kun on sekä isäukko että lankomies matkalla... Anna nyt vain, mitä irti saat, huomispäivänä lähetän takaisin... Sano muuta, ihmiset ovat kerrassaan rahattomia... Kyllä tästä täytyy komennon muuttua, tämä ei kannata tämä laffa tällaisella hoidolla. Kuunnellaan kaikkien vanhojen ämmien mielipiteitä ja kustannetaan niiden mukaan. Suoraan sanoen, Salmen suu lupaa erota pois tästä, enkä minä häntä ensinkään itke... Niin, rehellinen kyllä ja ahkera, mutta ei se liike mene yksistään sillä, pitää olla initsiatiiveja ja muuta sellaista. Mitäs sinä sanot, Aapeli Lempinen, jos niin kuin tulisimme kumartamaan sinua... Ohohhohhoh, vai niin ikävä tiilejäsi! Kyllä nämä ovat mukavat nämä kirjatkin... Ne ovat helkkarin kauniit ne rakennukset siinä aseman luona... Eivät ne enää kotimaiset tiilet jää jälkeen missään suhteessa... No niin, mutta mitenäs minä nyt saan rahat? Et sinä tule kaupunkiin...? Minun täytyy sitten lähettää veljeni sinne, anna hänelle, kyllä hän tuo ne. Kiitos nyt vain. Terve, terve! — Kuusikymmentäseitsemän neljätoista... Onko pappa? Tämä on Leo. Mitäs sinne kotiin kuuluu? Kiitos vain, kyllä hän täällä. Pyytäkö pappa Danielin puhelimeen. Päivää. Tämä on Leo. Kuule, sinun pitää ihan heti lähteä Sampoon, tiilitehtaalle, ja ottaa johtaja Lempiseltä tuhat markkaa, jotka hän on velkaa meille. Palaa ensi junalla. Kun tuot rahat, voit saada ne viisikymmentä markkaa, mitkä vielä olet saamassa viime kuun palkasta. Hyvästi nyt sitten ja pidä kiirettä.

Trrrr.

— Runolassa... No, Matti, missä sinä nyt olet...?

Etkö olekaan maalla ... ? Ankkurissa ... Maximissa Jaa, minulta ei nyt liikene mitään, olisin päinvastoin karhunnut sinua... Olet, olet maar sinä minulle velkaa! Vai et muista ... etkä niin vähän olekaan ... Jätä nyt vaikka kellosi panttiin, kyllä ne päästävät... Taikka kuules, lainaa siltä Elleniltä siellä, se on kerran lainannut minulle... Kiitos vain, mutta ehkei nyt puhuta uusista töistä, ennen kuin vanhat on suoritettu. Se on se antologiakin vielä kesken ... Kassasta ei voi ottaa Koeta nyt, mistä tahdot, minä en tosiaankaan ehdi. Hyvästi...

Näytti pimeältä. Kaikki oli vielä epävarmaa, ja pian alkaisi konttoriaika. Ei suinkaan tässä auttanut muu kuin varustautua kaiken varalta. Ei silti, että hän luuli tarvitsevansa käyttää sitä keinoa, mihin hän aikoi ryhtyä. Varmaan rahat tulisivat viime hetkessä, kuten niin monesti ennen. Silloin hän hävittäisi paperin aivan yksinkertaisesti. Kuten joskus ennenkin. Hän oli kuin olikin jonkin kerran käyttänyt tätä hätäkeinoa. Kun liikkeen johdossa kerran oli sellainen suuri nimi kuin tohtori Pitkäsen, niin kai sitä piti johonkin käyttää. Varmaan ei hän tulisi koko paperia tarvitsemaan. Voisihan sen silti laittaa kuntoon. Vieläköhän hän osaisi kirjoittaa koko nimeä? Jaakko E. Pitkänen — hyvin tuli, kas kuinka hyvin tulikin! Noin koreasti poikkipäin. Paremmiin ei itse fonetiikan dosentti Jaakko E. Pitkänen itse olisi voinut nimeään kirjoittaa. Paperia ei tarvittaisi, se oli selvää, mutta saattoihan olla taskussa kaiken varalta.

Ja kun maisteri Teräs oli saanut vekselilomakkeen valmiiksi kirjoitettuna lompakkoonsa, tyyntyi hän kokonaan.

Salmensuu saapui toimistoon täsmällisesti kuten aina. Hän oli salaperäinen ja teeskenteli eräänlaista juhlaalista ystävällisyyttä, joka suututti Terästä. Ikään kuin ei hän, Teräs, olisi tietänyt Salmensuun eroaikeista. Niitä oli kuitenkin ollut ennenkin, ja kun johtokunta oli kauniisti pyytänyt — ja lisännyt palkkaa — oli Salmensuu jäänyt. Tarkoitus oli kai nytkin saada hiukkasen lisätuloja! Teräs tupakoi kuin vimmuttu ja naureskeli myrkyllisesti itsekseen, mutta ei vielä sanonut mitään.

Salmensuu pyysi häntä, Terästä, ottamaan vastaan neiti Liinu Palon, joka tuli kysymään käsikirjoituksensa koh-taloa. Teräs loi silloin toveriinsa pitkän, ilkeän katseen, mutta pyysi kirjailijattaren istumaan ja haki kaapista esiin käsikirjoituksen.

— Niin, kyllä se nyt on sillä tavalla, että me emme tällä kertaa voi ottaa tätä novellia. Nyt on niin huono aika, ihmiset eivät osta kirjoja. Ja juonikin on hiukkasen sovinnainen. Ja tyyliässä on toivomisen varaa. Epätasaisuuksia... Sanalla sanoen, juoni on hiukan sovinnainen, ja niin ikävää kuin onkin, niin...

Neiti ymmärsi, ettei hänellä ollut mitään toivoa, ja läksi. Mikä epäkaunis ihminen! Eikä nuorikaan. Miksi-kähän sekin luuli tulevansa? Kirjailijaksi? Kaikki tässä! Tuskin oli Teräs päässyt pöytänsä ääreen ja käynyt käsiksi päivän postiin, kun Salmensuu johdatti hänen huoneeseensa toisen ihmisen, tällä kertaa nuoren miehen. Teräs iski toveriinsa suuttuneen katseen, mutta mikäpä muukaan auttoi kuin käydä katsomaan, mitä nuorukainen otti esiin salkustaan. Ne olivat pieniä piirustuksia ja taiteilija ehdotti niitä kansilehdiksi. Teräs otti kouraansa pari kuvaa ja katseli vuoroin niitä, vuoroin nuorta, köyhästi, mutta taiteilijamaisesti pukeutunutta miestä, jolla oli hyvin vilkkaat silmät.

— Kyllähän ... kyllähän ne ovat hyvin kauniit, mutta ne ovat kenties hiukkasen liian ... hiukkasen liian ... sanoisinko ... hiukkasen kubistiset...

— Kubistiset? sanoi nuorukainen ja tuijotti ihmeissään johtajaan. — Muodothan ovat aivan pyöreät.

— Minä tarkoitan tietysti: hiukkasen liian... sanoisinko futuristiset...

Silloin puhkesi taiteilijan suupieliin selvä ivanauru ja hän sanoi:

— No niin, hyvä maisteri, kaikki taide on hiukkasen futuristista, koska se on tulevaisuutta varten ...

— Voi olla, voi olla, sanoi Teräs hermostuneena — mutta nyt on sellainen suunta, ettei käytetä kansilehtiä, nimittäin kuvallisia kansilehtiä.

Vihdoin viimein hän sai pois taiteilijan. Silloin hän karkasi Salmensuun huoneeseen ja päästi irti kiukkunsa.

— Mitä hittoa sinä lähetät kaiken maailman ihmiset

minun niskoilleni, sinä olet kirjallinen johtaja ja sinun asiasi on ottaa vastaan kirjailijat ja taiteilijat.

Nyt se tuli esiin. Salmensuu ilmoitti tyynesti ja arvokkaasti, kuten Gunilla-rouvan tyttärenpojan sopi, että hän eroaa toimestaan. Vieläpä hän pyytää saada päästä vapaaksi heti, ilman edelläkäynyttä irtisanomisaikaa. Hänen eronpyyntönsä pitää tulla tänään esityslistalle.

— Kyllä sinä jätät, sanoi Teräs naurahtaen.

— En, vastasi Salmensuu.

— Noo, vähän palkkaa lisää.

— Ei auta.

— Mikä sitten on?

— Tahdon kerrankin kirjoittaa väitöskirjani. Minulla on toivoa saada matkaraha ja päästä lähtemään vähän ulos.

Teräs seisoi Salmensuun pöydän edessä ja tuijotti häneen verestävin silmin, ikään kuin haluten nähdä hänen lävitseen. Mutta Salmensuu oli ottanut esiin korrehtuuriarkin ja silmäsi sitä. Tietääkö hän? ajatteli Teräs. Ei hän tiedä, jatkoi hän samassa ajatuksiaan — mutta hän epäilee. Hän epäilee ja sen tähden hän eroaa. Hän on viisas.

He laativat näennäisen tyyninä promemorian johtokunnan kokousta varten. Kumpikaan ei kuitenkaan ollut tyyni. Kun kello tuli yksi eikä Teräksellä vielä ollut puuttuvista rahoista koolla kuin vähän toistatuhatta markkaa, läksi hän pankkiin. Viimeisen kerran, totta totisesti, hän käyttäisi tätä keinoa. Kolmen kuukauden perästä hän maksaisi pois vekselin kokonaisuudessaan. Salmensuu aavisti jotakin — puhelinkeskusteluista vai mistä hän olikaan päässyt asioiden perille.

Vanha hyvä pankinjohtaja, jonka käsiin Teräs antoi paperin, ei puolestaan epäillyt mitään. Pitkäsen hyvällä nimellä läksivät rahat irti heti paikalla ja johtaja piti kaupanpäälliseksi pienen puheen. Hän sanoi, että nyt oli niin huono aika, että oli paras liikkeessä supistaa menot vähimpään mahdolliseen. Kirjojen kustantamiseen oli ryhdyttävä mahdollisimman varovasti, tai sitä oli vältettävä mikäli mahdollista. Johtaja nauroi ja taputti Terästä olalle. Teräskin nauroi, mutta päästyään kadulle, sytytti hän närkästyneenä savukkeen ja ajatteli

kustannusyhtiötä, jonka mikäli mahdollista piti välttää kirjojen kustantamista!

Juuri ennen kuin kassantarkastajat saapuivat, puskui Ollikainen sisään kuin veturi, tuoden ystävälleen seitsemänkymmentäviisi markkaa. »Lisänä rikka rokassa», sanoi ystävällinen liikemies ja loi kieron, puoleksi halveksivan, puoleksi pelonalaisen silmäyksen laihaan, yksivakaiseen herraan, jonka hän kohtasi ovella, juuri lähtiessään, ja joka ei voinut olla kukaan muu kuin tilintarkastaja. Ollikainen ehti niinikään katsahtaa Teräkseen, nähdäkseen, miten tämä oli varustettu. Teräs tervehti tulijaa ystävällisen arvokkaana, kuten ainakin mies, jonka asiat ovat kunnossa.

Illalla saapuivat johtokunnan kokoukseen täsmälliseen tapaansa Sariola, Svan, Angervoinen ja molemmat toimistonhoitajat, Salmensuu ja Teräs. Tohtori Pitkästä tietenkään ei voinut odottaakaan, mutta senaattori Hyvénin olisi pitänyt tulla. Kun hänelle kuitenkin soitettiin, oli hän vielä kotona eikä ollut aikonutkaan kokoukseen. Hänen reumatisminsa oli viime päivinä ollut niin pahana. Hän lupasi kuitenkin heti lähteä. Hyveniä odotellessa selailtiin uusimpia kirjoja, silmäiltiin käsikirjoituksia ja laskettiin pientä leikkiä Angervoisien uusista, hienonhienoista vaatteista. Hymyillen ja punastuneena selitti tohtori, että itse kaunis rouva Blundh oli ollut hänen kanssaan räätäilillä valitsemassa kangasta — eipä siis ihme, jos vaali oli onnistunut. Nämä kotimaiset kankaat vetivät täydellisesti vertoja parhaimmille englantilaisille kankaille. Vihdoin saapui Hyven. Huonon näköiseksipä hän todella oli käynyt, oikea käsivarsi tuskin nousi, kun hänen piti tervehtiä. Joka tapauksessa päästiin nyt alkamaan. Jokainen oli istunut tavanmukaiselle paikalleen ja silmäili esityslistaa, joka oli monistaessa mennyt jonkin verran sekaisin ja josta sininen muste tahtoi tarttua käsiin. Kaikkinaisten pikkuasioiden jälkeen oli Salmensuun eronpyyntö, kätkeytynä sanoihin »Kirjallisen johtajan tiedonanto». Kaikki johtokunnan jäsenet tunsivat tämän tiedonannon, useimmat tiesivät, että se oli peruuttamaton, senaattori Hyvenillä yksin oli vähemmän tietoa asiasta.

Tuijottaen yhteen kohtaan ja venytellen esityslistaa polvensa päällä lausui johtaja Sariola, johtokunnan puheenjohtaja:

— Niinkuin... niinkuin me näemme, on... on tämä meidän lafkamme... lafkamme... toiminut viime aikoina... olosuhteiden takia... olosuhteiden takia hiukkasen pienemmällä vuosivaihdolla... vuosivaihdolla kuin ennen. Mutta... mikäli nyt näyttää... ja... j. mikäli olen kuullut... yksityisessä puheessa... yksityisessä puheessa herra Teräksen kanssa, on toivoa... toivoa, että liike pian taas... pian taas saadaan entiseen kukoistukseen. Tähän ei suinkaan... ei suinkaan myöskään ole... ole osaltaan vaikuttamatta... vaikuttamatta se seikka, että... että tulemme saamaan... saamaan tilaisuuden lisätä... lisätä osakepääomaa... pääomaa. Sillä mikäli olemme kuulleet... kuulleet, tulee dosentti Angervoinen... tulee, kuten sanottu, dosentti Angervoinen... lisäämään... lisäämään osakkeittensa lukua... sovitulla summalla... summalla... kymmenentuhatta ...

Johtaja oli puhuessaan luonut katseensa dosentti Angervoiseen ja tehnyt muutamia ystävällisiä kumaruksia häneen päin. Angervoinen puolestaan oli punehnut, kumarrellut vastaan, laskenut paperossin tuhakuppiin ja samassa taas käynyt siihen käsiksi. Kaikki muutkin johtokunnan jäsenet olivat liikahtaneet ja kiitollisesti hymähtäen kumartuneet Angervoista kohti. Puheenjohtajan katse siirtyi nyt hänen oman saappaansa kärkeen, hän laski esityslistan pöydälle ja jatkoi:

— Mikäli... mikäli niinikään olemme kuulleet, on meillä toivoa... toivoa muun muassa... saada... saada pari kirjailijaa... muilta... muilta kustantajilta... Toinen näistä kirjailijoista... näistä kirjailijoista on taattu... taattu... vakavaluontoinen kynänkäyttäjä... kynänkäyttäjä... ja on hänen siirtymisensä meille... meille... arvioitava suuriarvoiseksi. Toinen... toinen... edustaa niinsanottua modernia... modernia suuntaa. Tosinhan... tosinhan ei meidän kan-kansallishanteellisille... kansallishanteellisille periaatteillemme perustettu yhtiömme... yhtiömme nimenomaan edellyttä, että... että me kustantaisimme tämänhenkistä...

henkistä kirjallisuutta. Mutta ... mutta, mikäli ymmär-
 rän ... eivät esimerkiksi ... esimerkiksi Lohipadon kir-
 jat ... kirjat ole olleet tästä ... tästä suunnasta kovin
 kaukana. Ja... ja sikäli kuin aika vaatii... on... on
 liikeasioissa pysyttävä ... pysyttävä ajan tasalla. Kir-
 jallisuus on ... on ... niinkuin taide yleensä ... taide
 kaksiteräinen miekka... kaksiteräinen miekka.
 Omasta puolestani minä... minä, käytännön miehenä,
 en niin ... en niin ole sisällä ... näissä ... näissä
 näissä taiteellisissa asioissa. Mutta mikäli... mikäli
 minä muistan ... muistan poikavuositani, niin on tämä
 niinsanottu... niinsanottu kaunokirjallisuus, — kun ei
 se ole ... ole hartauskirjallisuutta ... hartauskirjalli-
 suutta — aina ... aina ... kuinka minä sanoisin ... jon-
 kin verran ... hiukkasen ... jonkin verran epäsi-
 velistä ... Mutta ... mutta ... minun vaimoni on lukenut
 ... lukenut tätä modernististakin kirjallisuutta ... ja ...
 ja minun täytyy sanoa, että ... minä ... että minä hyvin
 paljon luotan ... luotan hänen arvostelukykyynsä ...
 Sitä paitsihan kai... kai saanemme toivoa,... että tohtori
 Angervoinen ... tohtori Angervoinen yhä edelleen
 neuvottelee ... neuvottelee kirjailijoiden kanssa ... ja
 pitää huolta ... huolta siitä, ettei... ettei mitään louk-
 kaavaa sanaa... loukkaavaa sanaa pujahda tekstiin.
 Tohtori Angervoinen nauttii... nauttii niin yksimielistä
 tunnustusta kirjallisissa piireissämme ... piireissämme,
 ... että me ... että me huoletti voimme ... luottaa
 häneen.

Syntyi keskustelu niinsanotun »modernisen» kirjalli-
 suuden suhteesta kansalliseen asiaan yleensä ja tässä
 tapauksessa ihanteelliselle pohjalle perustettuun kus-
 tannusliikkeeseen erikoisesti. Dosentti Angervoinen oli
 sitä mieltä, että hyvin paljon autettiin, kun saatiin teks-
 tistä karsituksi pois ulkomaalaisia lauseparsia, joita kir-
 jailijat niin mielellään käyttivät, ja, kuten puheenjoh-
 taja vast'ikään oli sattuvasti lausunut, loukkaavat sanat.
 Ja kirjailijat olivat yleensä suostuvaliset pieniin muu-
 toksiin, kun ei säikähtynyt heidän ensimmäisestä nuo-
 rekkaasta suutahtamisestaan. Kamreeri Svan oli sitä
 mieltä, että ns. modernitkin kirjat menivät muiden jou-
 kossa, kun yhtiöllä vain oli tarjottavana vakavahenkistä

kirjallisuutta ikään kuin toimintansa lähtökohtana. Täytyi aina koettaa katsoa, että sanomalehti-ilmoituksissa ja luetteloissa oli jokin arvokas uskonnollinen tai historiallinen teos alkamassa joulu- tai kevätkirjojen sarjaa. Leo Teräs yhtyi, kuten aina, joka suhteessa edelliseen puhujaan ja edellisiinkin puhujiin yleensä. Antti Salmensuu, jonka mielipidettä erityisesti kysyttiin, koska hän tänä iltana näytti aikovan istua vaiti, sanoi, että kaikki tuotanto lahjakkaiden kirjailijoiden käsistä, oli se sitten uutta tai vanhaa suuntaa, oli tervetullutta niin hyvin yleisölle kuin kustantajalle. Mutta todellisia taiteilijoita kirjailijoiden joukossa ei ollut juuri ensinkään. Kirjoittajia, kynänkäyttäjiä, »skribenttejä» kyllä oli, mutta hyvin vähän oli nykyajan kirjallisuudessa pysyvää. Se oli hänen kokemuksensa siltä ajalta, jona hänellä oli ollut kunnia olla kirjallisena johtajana.

Dosentti Angervoinen liikahteli hermostuneesti tuollillaan, veti kiihkeästi sauhuja savukkeestaan ja varustautui vastaamaan, kun senaattori Hyven pyysi puheenvuoroa.

— Minulla puolestani, virkkoi tämä selkeällä äänellä — ei näissä asioissa ole oikeutta kiittää eikä laittaa. Herrat tietävät, että hyvin vastenmielisesti suostuin rupeamaan jäseneksi johtokuntaan, jonka tulee ymmärtää myöskin niin sanottua taidetta. Minä sanon suoraan, niinkuin sanoin jo silloin, kun minut valittiin, etten ymmärrä taiteesta ja kirjallisuudesta enempää kuin tuo muuri. Jos nyt kuitenkin tavallisen poroporvarin mielipiteellä voi olla jotakin arvoa, niin sanon suoraan, että maisteri Salmensuu osasi hyvin likelle sitä, mitä minä ajattelen. Minun täytyy sanoa, etten sitten ylioppilasvuosien! — tai oikeastaan poikavuosieni — ole jaksanut lukea loppuun mitään kotimaista kirjaa. Ne alkavat kaikki, suoraan sanoen, niin ikävästi, että lukijan täytyy suorittaa kuin mitäkin raskasta päivätyötä, ennen kuin hän saa luetuksi sata sivua. Toista ne olivat ne »Pariisin mysteeriot» ja sensemmoiset — niitä luki ilokseen. Minä kyllä näen, että loukkaan veli Angervaisen — ja ehkä muidenkin herrojen — taiteellisia tunteita, mutta se on minun mielipiteeni. Myönnän niin ikään, että kotonani on tukuttain tätä meidän uutta kirjalli-

suuttamme, ja kai sitä siellä luetaan, koska usein näen kansien kuluneen — mutta minä, kuten sanottu, en jaksa sitä lukea. Ehkä minä omasta puolestani saisin antaa veli Angervoiselle sen evästyksen, että hän opastaessaan kirjailijoita kehoittaisi heitä kirjoittamaan jännittävästi ja hauskaasti. Niinkuin entisaikaan kirjoitettiin.

Peläten, että tohtori Angervoinen pyytäisi sananvuoroa ja puhuisi pitkälti, riensi puheenjohtaja lausumaan iloaan erittäin valaisevasta ja hauskaasta keskustelusta. Aihe oli intresantti ja tyhjentyvätön, toivottavasti tulisi pian tilaisuus palata siihen. Tänä iltana oli ehkä syytä siirtyä päivän tehtäviin. Dosentti Angervoinen nousi ja siirsi — syyttä suotta — läjän kirjoja toiselta pöydältä toiselle, siten painaen alas puhetta, joka väkisinkin pyrki ilmoille.

Siirryttiin päivän tehtäviin. Hyväksyttiin tai hylättiin ehdotuksia ja tarjouksia. Päätettiin lunastaa pari piirustusta, jotka tosin eivät olleet kauniit, mutta joita myöskään ei pilannut korkea hinta. Annettiin kassaneidille viikon vapaus, jotta hän saisi käydä tervehtimässä sairasta äitiään. Vihdoin tuli kirjallisen johtajan tiedonannon vuoro, jota kaikki olivat odottaneet.

Salmensuu pyysi eroa toimestaan niin pian kuin suinkin, sen syyn perusteella, että hän — ainoana hakijana — uskoi saavansa stipendin ulkomaanmatkaa varten, jolla matkalla hän vihdoinkin aikoi kirjoittaa valmiiksi väitöskirjansa.

Muut johtokunnan jäsenet, jotka tiesivät, että Salmensuun päätös tällä kertaa oli peruuttamaton, lausuiivat ainoastaan joitakin valittavia ja kiitollisia sanoja. Mutta Hyven, joka oli pysynyt verraten syrjässä liikkeen asioista, ryhtyi kaikin keinoin kehoittamaan Salmensuuta jäämään. Saattoihan kirjallinen johtaja saada virkavapautta ja valmiiksileivottuna tohtorina palata toimeensa. Hänellä olisi silloin käytännöllisen kokemuksensa lisäksi tohtorin titteli, joka ei suinkaan ollut arvioitava vähäksi, varsinkin kun osakeyhtiön kai pian täytyi luopua toivosta saada pitää tohtori Pitkästä johtajanaan. Tohtori Pitkänen aikoi, mikäli puhuja oli kuullut, vihdoinkin vaatia pois nimensä, eihän tuollai-

nen puhtaasti nimellinen jäsenyys suuressa liikkeessä voinutkaan tulla kysymykseen ajan pitkään. Näin ollen ei siis saattanut muuta toivoa kuin että maisteri Salmensuu, yhtiön monivuotinen ja ansiokas kirjallinen johtaja, ottaisi virkavapautta ja palaisi työhönsä tohtorina.

Leo Teräs tupakoi ja tupakoi. Hän näki puheenjohtajan ja kamreeri Svanin kasvoista, että he tiesivät jotakin, jota ei heidän olisi pitänyt tietää. Ei taitanut olla apulaisjohtajan asema erittäin luja tällä hetkellä. No niin — jos potkivat pois, niin entä sitten! Kyllä hänellä, Teräksellä, jo on sen verran liikemiessilmää, että hän elättää itsensä. Ja varokoot silloin herrat johtokunnan jäsenet itseään! Vaikkeivät he olekaan väärentäneet eivätkä kavaltaneet, niin he ovat laiminlyöneet yhtä ja toista! Ei pidä murehtia huomisesta päivästä. Mitä on Ollikaisella: paperilla viisi kaupunkitaloa, kolme maakartanoa ja kymmenen huvilaa sekä tyhjät taskut. Huomenna lähtevät talot ja huvilat liikkeelle ja Ollikaisella on satatuhatta. Mitä Paksula omistaa? Joskus hän on lahjoittanut hirret esikaupungin rukoushuoneeseen, silloin hänellä oli puutavarakauppa. Mutta tämä puutavarakauppa oli jo viidennen miehen käsissä siitä lukien, jolloin se oli Paksulalla. Kuitenkin Paksulaa aina mainittiin puutavarakauppiaksi ja hirsilahjoitus pysyi sekin muistossa. Näkivätkö Ollikainen ja Paksula milloinkaan nälkää tai janoa? Kukaan ei syönyt niin hyvin kuin he eikä juonut niin hyvin kuin he. Ehei, herrat kustannusosakeyhtiö Runolan johtajat — ei sitä leiväntömiksi jäädä, jos potkittaisiinkin täältä pois. Paremmatkin päivät voivat olla edessäpäin varsinaisella liikealalla, missä kysytään liikemiehen silmää ja neuvokkuutta!

Kauniin puheen jälkeen, jossa johtaja Sariola kiitti Salmensuuta ja jonka läsnäolevat seisolta kuuntelivat, halusivat herrat johtokunnan jäsenet neuvotella keskenään, ulkopuolella pöytäkirjan, uuden tilan johdosta. Salmensuu sanoi hyvästi ja Teräs meni toiseen päähän liikehuoneistoa. Herrat tilasivat teetä ja sulkivat ovet.

Ei kuitenkaan ollut kulunut montakaan minuuttia, kun Teräksen täytyi tulla noutamaan eräitä kirjeitä

huoneestaan. Ja ennen pitkää seisoi hän oven takana ja kuuli miltei joka sanan, joka läksi johtokunnan jäsenten huulilta.

He tiesivät paljon — mistä ihmeestä he olivatkaan saaneet tämän kaiken tietää? Sariola tankkasi tankkaamistaan: Kirjoittanut suurempia summia... suurempia summia kuin on tarvittu... Käyttänyt firman nimeä... firman nimeä itselleen... Lainannut kassasta... lainannut kassasta... Täällä huoneistossa... huoneistossa ottanut vastaan naisia... naisia.

Syntyi melu, jonka kestäessä kaikki puhuivat yhtä aikaa. Hyven tuntui syytävän kylmiä ja kovia sanoja johtokunnan silmille. Angervoinen nähtävästi keksi lieventäviä asianhaaroja. Askeleet, jotka sattumalta likenivät ovea, pelästyttivät apulaisjohtajan ja karkottivat hänet hetkiseksi toiseen huoneeseen. Kun hän taasen seisoi kokoontuneen johtokunnan oven takana, kuuli hän kiivasta väittelyä.

— Silloin, silloin olisi hänet pitänyt erottaa, kun hänet saatiin kiinni vaillingista...

— Hyvä sanoa, hyvä sanoa, mutta... mutta mistä olisi otettu... o-otettu toinen sijaan?

— Täytyy aina ajatella, että nuori mies voi tehdä ajattelemattoman teon ja parantaa tapansa.

— Ei sellaisia tapoja paranneta. Ne ovat luonteenvikoja.

— Minä olisin... olisin jo aikoja sitten... aikoja sitten ta-tahtonut siirtää Lempisen... Lempisen Sammosta tänne. Mu-mutta Blundh on aina pannut vastaan.

— Eiväthän nämä asiat ole todistetut. Ne ovat vain epäluuloja...

— Siinä on todistusta yllin kyllin, että kassassa keran on ollut vaillinki...

— Mehän päätimmekin silloin panna pois hänet. Mutta tuo Angervoinen tuli väliin.

— Hän on harvinaisen miellyttävä ja tarmokas nuori mies ja minä uskallan väittää... että herrat kaikki ovat antaneet arvoa hänen hienolle käytöstavalleen ja nuorekkaalle vilkkaudelleen...

— Puheenjohtajan asia olisi ollut sanoa...

— Mi-minkä tähden pu-puheenjohtajan? Minä olen aina sanonut, että hä-hänellä, on a-afäärisilmää.

— Veli juuri on suosinut häntä.

— Mutta onko nyt suuren liikkeen arvolle sopivaa...? Jos nämä huhut leviävät kaupungille, niin ei yksikään ihminen osta meidän kirjojamme...!

— Se on niin vaikeaa... vaikeaa. Tällä Teräksellä on kuitenkin liikemiessilmää... ja -innostusta... ja... ja hän on pa-paljon kehittynyt.

— Nyt minä lähden kotiin, mutta katsokaakin, että asiat tulevat selviksi...

— V-veli ei nyt lähde ennen kuin... ennen kuin... Se on ollut paha, ettei v-veljellä... veljellä ole ollut t-tilaisuutta säännöllisesti käydä... käydä näissä johtokunnan ko-kouksissa...

— Minun selkääni kolottaa ja minä lähden. Te tiesitte, kun minut valitsitte johtokuntaan, etten minä...

— Me lähdemme pian kaikki...

— Se on minun viimeinen sanani, että laittakaa asiat selviksi.

Leo Teräs istui perimmäisessä huoneessa, edessään pinkka korrehtuureja. Mutta hän ei lukenut niitä, hän tiesi, että hän nyt oli joutunut kiipeliin ja ettei häntä mikään pelastaisi. Toimittaisivatko he hänet linnaan? Sitä he eivät uskaltaisi. Pitkähköhän juttu siitä tulisi-kaan? Kuka olikaan saattanut ajatella, että näin kävisi! Nuoren miehen sydän löi kiivaasti ja ohimoissa takoi.

Hän painoi kasvot käsiään vastaan pöydälle ja hetkiseksi hänen elämänsä ikään kuin pysähtyi. Vuosien melun jälkeen vallitsi hänessä silmänräpäyksen hiljaisuus. Ajattelemattomuuden jälkeen, jota oli kestänyt koko hänen ikänsä, alkoi hänen sieluaan valaista ajatus: mitä minä olen tehnyt? Kuka minä olen?

Silloin avautui ovi ja johtaja Sariolan pää tuli näkyviin.

— No... no... no... täällähän hän vielä... vielä onkin. Korrehtuurinluvussa, vai... vai kuinka?

— Ahkera mies, ahkera mies, sanoi kamreeri Svan äänellä, jolla paha omatunto puhuu.

— Me olemme täällä keskustelleet siitä, lausui vuo-

rostaan Angervoinen hymyillen, — että, kun nyt kadotamme monivuotisen ystävämme Antti Salmensuun, niin meidän täytyy, kaikkien, niin nuorten kuin vanhojen, ruveta entistä tarkemmiksi ja varovaisemmiksi. Olisihan se anteeksiantamaton rikos, jos tämä kansallinen yritys...

Kuin toisista maailmoista tullen katsoi Leo Teräs johdokunnan herroihin. He eivät milloinkaan olleet nähneet sellaista vakavuutta nuoren miehen kasvoilla.

— Noo ... noo ... ei nyt pidä o-ottaa Salmensuun eroa niin ... niin surulliselta kannalta. Me olemme a-ajatelleet, että jos ... jos lähtisimme Minervaan hiukkasen istumaan, niin saisimme puhua ... puhua ..

Ja parhaimmassa sovussa läksivät herrat vanhaan Minervaan.

Kolmen kuukauden perästä tapahtui romahdus. Tuli ilmi, että Teräs oli väärentänyt Pitkäsen nimen — eikä ensimmäistä kertaa. Silloin ei Leo Terästä enää pelastanut mikään. Hän tosin ei joutunut oikeuteen, mutta asia tuli puolijulkiseksi ja hän sai lähteä Runolasta. Kysymykseen eivät tulleet kauniit puheet eivätkä juhlaillalliset Minervassa, jollaiset oli pidetty Salmensuulle. Poltettuaan erinäisiä papereita ja korjattuaan lukitusta laatikostaan vanhan ylioppilaslakkinsa sekä pari tyhjää konjakkipulloa hän, hattu niskaan painettuna ja sanomatta kenellekään hyvästi, paiskasi kiinni Runolan oven.

»Alhambrassa» ottivat liike- ja sanomalehtimiehet hänet avosylin vastaan. Eläköön — hän oli nyt kokonaan heidän miehiään — eläköön!

Ja omituista kyllä: vaikka Angervoinen pani liikkeesseen koko perintönsä ja vaikka tiilitehtaan taitava johtaja otettiin Runolaan, niin kustannusosakeyhtiötä oi enää pelastanut mikään.

Eräänä iltana olivat liikemiehet ystävineen koolla Alhambrassa eli Alhamprassa, kuten Ollikaisella oli tapana sanoa. Teräs oli samana päivänä tullut suuren kivimuurin omistajaksi. Mitenkä tämä oli mahdollista — sitä ei Leo Teräs itsekään ymmärtänyt, sillä penniäkään ei hän ollut maksanut eikä hänellä sillä hetkellä ollut taskussa kuin vähän päälle kymmenen markkaa.

Mutta Ollikainen ja Paksula olivat järjestäneet asiat ja teräs tunsii olevansa puuttuva rengas äärettömän pitkässä ketjussa, jonka toinen pää oli jossakin hämäräperäisessä maatilassa Suur-Kaupungin lähellä. Tästä maatilasta ketju juoksi erinäisten pankkien ja muiden epä-määräisten luotonantolaitosten kautta, sivuuttaen matkallaan erinäisiä suurkaupunkilaisia kivimuureja, sekä päätyi lopulta ihmeelliseen oikeusjuttuun, jota paraikaa selviteltiin Kulojärven käräjillä. Kauppakirja oli kuin olikin hänen hallussaan ja huomispäivänä oli hänen määrä korottaa kaikkien asukkaiden vuokraa. Tämä korottaminen, juuri tämä korottaminen, oli kaikkein tärkein pykälä koko kaupassa.

— Se ujostelee sitä korottamista, sanoi Ollikainen. — Kas, kas, kas kuinka se on totista poikaa!

Kaikki purskahtivat nauruun. Syntyi mahtava naurunrähäkkä.

— Eläköön! huusi Riti-Rati ja joi lasinsa pohjaan.

Hornanheimo katseli savupilven läpi Leo Teräkseen. Nuori liikemies teki vielä varsin lapsellisen vaikutuksen Ollikaisen ja Paksulan rinnalla. Hänen edessään oli vielä pitkä kehitysmahdollisuus. Hänen tielleen tulisi kohoamaan paljon sekä kaupunkitaloja että maakartanoja ja huiloita. Kauppojen kintereillä tulisi seuraamaan monet hauskat juhlaillalliset ja istunnot.

— Eläköön, veli Teräs! sanoi Hornanheimo juhlallisesti, ikään kuin hän olisi ollut Teräksen häissä ja juonut sulhasen maljan. — Onneksi olkoon.

— Eläköön! huudettiin remuisasti joka kulmalta pöytää.

Viereisessä pöydässä nousi äkkiä sielläkin sellainen ilo, ettei se voinut olla herättämättä huomiota liikemiesten seurassa. Mitä ihmettä nuo nyt nauroivat ja mitä se saarnasikaan se nuoriherra, joka seisoi tuolilla ja hosui, jokin paperi viuhka kädessä. Repäiseviä asioita se mah-toi esittää, koska nauru yhtä mittaa keskeytti puheen. Hienonnäköinen herra, vaikka seisoiakin selin. Paksula nosti nenänsä pystyyn ja kahmaisi kätensä toisen korvan ympärille kuullakseen paremmin. Muut pöytäkunnan jäsenet olivat siirtyneet omiin asioihinsa. Riti-Rati tiedusteli Ollikaiselta käräjäjuttua, jonka jokin kello-

seppä oli nostanut Ollikaisen välittämän huvilakaupan johdosta. Mikä se oli se sellainen kelloseppä, joka vaati kauppaa rikki muka petoksen perustuksella? Ollikainen päästi suuren naurun. Mikä se muu oli kuin sellainen varakas ukonkantttyrä, joka oli tahtonut saada korean huvilan ilmaiseksi. Mutta kärejököön ukko vain, maksamaan se hänelle tulee eikä mitään muuta. Hornanheimo ja Teräs olivat yhtäkkiä joutuneet vakavaan keskusteluun tämänlaatuisen talonvälitystyön periaatteellisesta puolesta, mutta molemmat kuuntelivat toisella korvallaan valppaasti, mitä naapuripöydässä sanottiin. He saattoivat varsin hyvin kuunnella kahta keskustelua yhtäikaa, aivan kuin heidän kummallakin korvallaan olisi ollut eri hermokeskusta. Hornanheimo pani merkille, että Teräs tänä yhtenä iltana oli tullut ikään kuin mieheksi. Oli oikein virkistävää jutella hänen kanssaan. Hänellä oli tosiaankin »silmää». Hän saattoi vielä koota suuren omaisuuden ja varmasti kokoaisikin. Yhtäkkiä jäivät molemmat herrat keskellä lausettaan tuijottamaan naapuripöytään, johon tarjoilijaneiti paraikaa kantoi jäihin upotettuja shamppanjapulloja. Puhuja, seisoen tuolilla, löyhytteli kasvojaan yhdenkokoisilla paperiarkeilla, joita viuhkan muodossa piti kädessään. Pöytäkunta nauroi haljetakseen. Äkkiä oikaisi puhuja viuhkaa yleisöään kohti ja jatkoi esitystään:

— Ottakaa siis tästä ikimuistettavasta illasta pieni muisto. Tekisi mieleni nimittää näitä ... todistuskappaleita käsissäni... sanoisinko historiallisiksi pelikortteiksi, sillä viisaat maan miehet ovat niillä ajanvietteekseen pelanneet korkeaa peliä. Näette tässä patanihdin asemesta patalakki-virsuäijän, eli... sanoisinko: kansallisnihdin. Hänen nimeään en mainitse sen kunnioituksen vuoksi, jota tunnen itse originaalia kohtaan. Kiitollisuuden velka ei ole mikään miellyttävä velka, mutta te ette jää minulle mitään velkaa, jos otattekin irti pari lehteä viuhkastani ja viette kotiin muistoksi. Sillä näiden paperien arvo, joka kerran oli sata markkaa kappaleelta — on nyt ± 0. Dixi.

— Runolan osakekirjoja! pääsi Leo Teräksen huulilta ja hän tuijotti tuijottamistaan puhujaan, joka rie-

muhuutojen kaikuessa oli asettunut istumaan. — Runolan osakekirjoja! toisti Teräs.

Paperit kiersivät käsistä käsiin ja herrat tarttuivat niihin nauraen ja meluten. Oli mahdotonta erehtyä: kuva sinivalkealla pohjalla oli kuin olikin Runolan merkki, Väinämöinen, patalakki päässä, jalassa virsut.

— Oliko se Ruokoranta, kuiskasi Hornanheimo jänityksen vallassa, — ... no, se Sanfrid Säfstrandin poika? Olisiko hän vuosien perästä palannut?

Tutkittuaan äskeistä puhujaa Hornanheimo kuitenkin kohta vakuuttautui, ettei puhuja ollut Ruokoranta. Taisipa vain olla noita Ruokorantoja muitakin kuin se kansallisen Diogeneen poika. Taisipa olla niin, että aika kasvatti niitä.

Hornanheimo naureskeli itsekseen. Ihmeellisesti tosiaan äskeinen pilkkaaja muistutti Ruokorantaa. Mihinkähän sekin, Ruokoranta, oli joutunut.

— Noo-o, ähkyi Ollikainen pöydän takaa, — kivimuurin isäntä hoi...! Kas, kas, vieläkö se nyt ujostelee sitä korottamista! Tilataanpas mekin sitä samppista, mitäs me tässä rupeamme olemaan huonompia kuin nuo tuolla. Pst... pst.. hoi, rööken ...

— Runolan osakekirjoja! huudahti Leo Teräs äkkiä ikään kuin hän nyt vasta olisi käsittänyt asian koko sen laajuudessa, ja purskahti nauruun. — Eläköön Runolavainaja! huusi hän toistamiseen ja huitoi käsillään.

Viereisessä pöydässä liehutti Matti Lohipato häntä vastaan sinivalkeista paperia ja nauroi. Jossakin salin perällä, keskellä sinistä sauhua, paukahti shamppanjanpullo.

NINIVEN PROFEETTA

Daniel Ståhlella ei ollut työtä. Hän mittaili Suur-Kaupungin katuja.

Päiväkausia hän saattoi katsella ihmisvirran kulkua ilman että mikään erityinen piirre ihmisissä pisti esiin. Hän seisoj kadunkulmissa ja unohti, missä hän oli ja kuka hän oli. Alituinen liike ympärillä vaivutti unen-
tapaiseen tilaan, kuten pauhaava vesi, kun se juoksee uomassaan rannallaseisojan ohitse. Daniel Ståhle heräsi johonkin nauruun tai katseeseen, joka kohtasi häntä, ja läksi silloin liikkeelle, häviten kuin pieni aalto lukemat-
tomien samanlaisten joukkoon.

Mutta sitten tuli hetkiä, jolloin ihmisten ajatukset astuivat ulos kätköistään ja asettuivat heidän kasvoil-
leen kuin irtipäästetyt linnut häkkinsä katolle. Silloin tuntui kauhealta. Oli kuin ei enää olisi voinut elää, kuin ei maailma olisi voinut pysyä pystyssä, kuin se tällä hetkellä, tässä silmänräpäyksessä olisi täytynyt muuttua tomuksi ja tuhaksi. Kauheita asioita seisoj kirjoitettuna ihmisten kasvoihin, lastenkin.

Kuinka Jumala saattoi sitä kärsiä, kuinka ei hän heti hävittänyt Niniveä? Olihan hänellä valta. Eikö sen pahuus vielä ollut tullut hänen kasvojensa eteen? Eikö hän nähnyt, mitä oli kirjoitettuna Niniven lasten otsaan?

Daniel hätäantyi Niniven puolesta. Vanha Ninive, Jumalan suuri kaupunki, kolmen päivämatkan suurui-
nen, oli ollut hänelle rakas, hän ei ollut tahtonut sen häviötä. Mutta Niniven lapset itse olivat tahtoneet naut-
tia ja muuttua tomuksi. Jumala oli viimeiseen asti tah-
tonut varjella heitä, mutta lopulta heille oli käynyt, niin kuin he olivat tahtoneet. Jo kauan oli vanha Ninive

ollut tomua ja tuhkaa. Jos uuden Niniven lapset olisivat tahtoneet mennä katsomaan sijaa, kuhunka Jumalan vanha kaupunki oli haudattu, niin eivät he olisi löytäneet sitä.

Kuinka kaunis olikaan tämä uusi Ninive! Sen lapset olivat rakentaneet komeita taloja, katuja, puutarhoja ja muistomerkkejä. Kun ilta tuli, loisti tuhansia valoja. Olisi luullut, että itse Jumala oli rakentanut uuden Niniven kuningaskaupungiksi ainokaiselle pojalleen. Jumala rakasti uutta Niniveä, suurta kaupunkiaan, kolmen päivämatkan suuruista. Eikö ollut mitään keinoa estää Niniven pahuutta tulemasta Jumalan kasvojen eteen, eikö ollut mitään keinoa poistaa tomun ja tuhkan ajatuksia, jotka asuivat Niniven lapsissa, eikö ollut mitään keinoa säästää Niniven kauneutta ja varjella sitä muuttumasta tomuksi ja tuhaksi?

Eräänä päivänä seisoj Daniel raitiovaunun sillalla. Aurinko paistoi häneen ja hänen ajatuksensa lepäsivät. Rahastaja seisoj hänkin auringossa ja katseli kevään tuloa. Viimeiset lumet sulivat, lehtisilmut paisuivat, nurmikot alkoivat vihannoida. Hyönteisetkin liikkuivat auringossa. Vaunu pysähtyi ja sillalle astui nuori tyttö. Ennen pitkää oli hän keskustelussa rahastajan kanssa. Heidän suunsa puhuivat vaihtolipuista, kaduista ja pysäkeistä, mutta heidän silmänsä ja hymynsä puhuivat aivan toista. Tytön hymyilevistä kasvoista hohti tulikiven karva kuin lahoavasta puusta. Hän puhui ja nauroi ja nauroi ja puhui. Hän ei huomannut kalpeaa kanssamatkustajaa, joka tuijotti häneen. »Älä tee Jumalaa murheelliseksi, ajattele itseäsi ja kaupunkia!» rukoili Danielin katse. Mutta tulikivenhohde silmissään hymyili tyttö vain rahastajalle. Silloin kävi Daniel kiinni hänen ranteeseensa.

— Jumalan tähden, mitä sinä teet!

Tyttö huudahti, rahastaja tönäisi rauhanhäiritsijää ja palautti hänet järjestykseen. Sitten oli kaikki ennallaan. Mies ja nainen jatkoivat leikkiään, heidän kalpea kanssamatkustajansa tuijotti katuun. Aurinko paistoi heihin kaikkiin.

— Ninive tahtoo tulla tomuksi, ajatteli Daniel.

Häntä värisytti keskellä auringonpaistetta ja hän tunsi suurta väsymystä.

Autot, jotka täynnä ihmisiä ajoivat keväisinä iltoina Suur-Kaupungista, tekivät kammottavan vaikutuksen. Miehet ja naiset huusivat ja nauroivat. He olivat kauniit ja nuoret, Jumalan rakkaan kaupungin lapsia. Mutta lahoamisen tuli ympäröi heidän kasvojaan ja loisti heidän silmistään. Eivätkö he tunteneet polttoa kasvoiltaan, eivätkö he nähneet, missä vaarassa he olivat ja mihin vaaraan he saattoivat kaupunkinsa? Eivätkö he tietäneet, minkä merkin he olivat ottaneet otsalleen? Daniel pysähtyi ja katseli henkeä pidellen, kuinka kävisi. Kuorma täynnä naurua läheni tomupilvessä. Vaunun silmät lähettivät edellään kaksi suurta, terävää sädettä, jotka ikään kuin puhkaisivat auki tien. Nauru ja lahoamisen tuli värisivät ilmassa vaunun yllä.

— Sammuttakaa, sammuttakaa! huusi Daniel ja juoksi kadulle.

Mutta vaunu suhahti hänen ohitseen ja meni menojaan.

Mitä tehdä? Eihän voinut antaa noiden kauniiden ihmisten hukkuu ja hukuttaa kaupunkia!

Daniel Stähle meni kaupungin ulkopuolelle, sinne minne hän oli nähnyt autojen ajavan. Hän seisoi tiellä, jonka kevätaurinko oli paahtanut lämpöiseksi, ja katsoi nuorta vihantaa, mutta hänen ajatuksensa olivat yksinomaan siinä vaarassa, mikä uhkasi kansaa ja kaupunkia. Ei yhtäkään autoa hän päästäisi ohitseen, ennen kuin hän oli näyttänyt ninivenlapsille merkin, joka paloi heidän otsallaan. Heidän täytyi kääntyä takaisin, kunkin täytyi mennä yksikseen kammioonsa ja huutaa Jumalansa puoleen. Heidän täytyi ymmärtää, että tämä oli kaikkein tärkeintä: välit selviksi Jumalan kanssa.

Danielin ei tarvinnut odottaa kauan. Suuri tumma auto tuli, puskien kahdella valosarvellaan auki tien tomua. Daniel seisoi keskellä tietä ja hui toi käsillään. Kummitus päästi kauheita törähdyksiä, mutta ei hiljentänyt vauhtiaan. Daniel huusi suurella äänellä. Ilma tuli jo, vauhdin työntämänä, voimakkaana puhalluksena häntä kohti.

— Kuilu! huusi hän kaikilla voimillaan.

Tomupilvi peitti hänet, törähdykset olivat kuin yhtämittaista ammusta. Äkkiä ne vaikenivat ja sijaan tulivat ihmisäänet.

— Kuilu! huusi Daniel hätäntyneenä. — Kääntykää takaisin ja menkää kukin kammioonne huutamaan Jumalanne puoleen ...

Vaunun ohjaaja huusi ja torui. Herra, joka istui nuoren naisen rinnalla, rupesi hänkin torumaan. He kysyivät jotakin ja vaativat vastausta, mutta kysymys koski Danielin mielestä jotakin aivan turhanpäiväistä ja hän sanoi heti tärkeän asiansa.

— Teidän otsallanne on lahoamisen merkki. Jumalan tähden, pelastakaa itsenne ja kaupunki!

— Hän on hullu, sanoi herra ja käski ajaa eteenpäin.

— Ei! huusi nainen ja nousi seisomaan. — Se on nyt se kuuluisa Niniven profeetta. Kuinka hän on kaunis! Minä tahdon puhua hänen kanssaan.

Herra puhui jotakin siitä, miten tuollaisten sallittiin vapaasti liikkua ulkona, mutta nainen oli noussut ja kääntynyt Danielin puoleen.

Tuo tahtoo pelastua! ajatteli Daniel ja tarttui auton laitaan.

— Käänny takaisin. Mene yksinäisyyteen ja ajattele elämäsi. Älä leiki. Sinä olet kaunis ja sinä kuulut Jumalalle. Minulla oli sisar, joka ajoi niinkuin sinä. Käänny takaisin ...

Nainen oli irroittanut kukan rinnastaan ja kosketti sillä keveästi nuoren miehen lapsellisia kasvoja.

— Oletko sinä Niniven profeetta? sanoi hän ja hymyili.

Daniel tunsu kasvoillaan liekin hänen silmistään ja aikoi juuri tulisesti käydä selittämään, miten vaarallinen merkki oli Niniven lasten otsalla, kun auto läksi liikkeelle ja työnsi hänet syrjään. Naisen punainen kukka lahosi jo maantien tomussa. Hänen huntunsa liehui vielä hänen ympärillään. Daniel seisoi tiellä ja katseli etenevää tomupilveä.

— Kuinka kaunis hän oli ja kuinka Jumala rakastaa häntä, ajatteli hän. — Voiko hänen toivonsa olla muutua tuhaksi ja tomuksi ...? Niniven profeetta! muisti

hän samassa. — Olisiko Jumalan sana tullut minulle . . . minulle?

Hän pysähdytti muitakin autoja. Kuljettajat ja herrat suutuivat hänelle silmittömästi, naiset katselivat häneen uteliaina, eräs heitti hänelle lentosuudelmia. Ei ainoakaan auto kääntynyt takaisin. Niniven lapsilla näytti olevan oma tahtonsa.

— Olenko minä hullu? ajatteli Daniel, kun hän illalla, väsyneenä ja nälkäisenä astui kotia kohti. — Vai olenko minä Niniven profeetta?

Kerran hän joutui näkemään, miten hevonen ylämaassa veti hyvin suurta kuormaa. Ajaja istui kuormalla, löi piiskalla ja kirosi. Daniel riensi auttamaan hevosta. Mutta mäen päällä nosti ajuri melun. Hän oli suutuksissaan lyödä Danielia. Ihmisiä kokoontui ja poliisi tuli. Ajuri vetosi yleisöön: oliko hänen hevosensa huono? Eikö se muka jaksanut, eikö hänellä ollut oikeutta käskää sitä ylämaassa, eikö se ollut hänen? Poliisi otti Danielia niskasta ja käski hänen lähteä kotiin. Daniel kulki katuun tuijottaen.

Joukko poikia käveli hänen perässään. Heitä huvitti repale, joka oli irtaantunut Daniehn takista. Daniel tunsu äkkiä haluavansa tehdä pojille jotakin iloa, lahjoittaa heille jotakin. Eikö hänellä ollut yhtään rahaa? Ei. Mutta hän tahtoi mennä heidän mukaansa ja kertoa heille tarinan Ninivestä. Hän kääntyi ympäri. Pojat hätkähtivät hetkeksi hänen katsettaan, mutta sitten he päästivät pahan naurun. Ja Daniel näki juuri sillä hetkellä, jolloin hän oli alkamaisillaan heille puhua, että ajatusten linnut oli päästetty irti ja istuivat häkkiinsä katolla. Kauheita asioita oli kirjoitettuna poikain kasvoihin, rikollisuutta tästä hetkestä lähtien aina heidän päiviensä loppuun asti.

Sanat kuolivat Danielin huulilla. Mitä kauheita asioita nuo tulisivatkaan tekemään. Eikö ollut mitään keinoa? Jollei, niin Niniven täytyi hukkuu.

Kerran hän joutui auttamaan naista, joka kantoi ruumisarkkua. Arkku ei ollut pieni, vaikka se oli valkoinen, ja sitä oli hankala kantaa sen pitkän muodon vuoksi. Nainen oli avusta kiitollinen. Hän kertoi, että hänen neljätoistavuotias tyttärensä oli kuollut. Olihan sitä

ikävä, se oli jo niin auttanut äitiä. Kaikki muut lapset olivat pienempiä. Mentiin sillan yli, tultiin köyhien kaupunginosaan ja poikettiin suuren kivimuurin portista sisään. Kolkolla pihamaalla juoksi vastaan joukko lapsia eikä Danielin apua enää tarvittu.

— Ninive ei sittenkään huku, ajatteli nuori mies palatessaan sillan poikki.

Hän seiso i kauan ja katseli kaupunkia kuten katsellaan toipuvaa rakasta sairasta, ja hänen mielessään oli kuin juhla.

Eräänä aamuna luettiin sanomalehdistä: Itsemurha. Eilen tavattiin ompelijatar Emmi Lilja kuolleen a vuoteessaan, asunnossaan Merikadulla n:o 35. Kun vainaja jo pitkän aikaa oli ollut raskasmielinen, epäillä n hänen h'ällä päättäneen päivänsä. Lääkärintutkimus tulee tietenkin varmistamaan kuoleman syyn. Lilja oli kuollessaan ainoastaan 20 vuoden vanha.

Luettuaan uutisen sai Daniel päähänsä, että tämä Lilja oli heidän pienen kasvattityttärensä, Annikin, äiti. Kotiväen vakuuttelut ja todistelut eivät auttaneet — ikään kuin rikokset olisivat kiertyneet kimppuun ja jokainen olisi iskenyt käärmeenpäänsä hänen lihaansa, Daniel kärsi. Minkä tähden maailma oh niin paha ja onneton? Äiti hoiteli nuorukaista ja puheli hänelle kuin sairaalle. Ei sopinut surra tuolla tavalla. Maailma oli sekä hyvä että paha, oli paljon kunnollisia ihmisiä, jotka taistelivat syntiä vastaan ja tekivät työtä. Täytyy jättää asiat Jumalan käteen, täytyy antaa nisujen ja ohdakkeiden kasvaa elonaikaan asti. Ihminen sekoo, jos rupeaa ajattelemaan maailman pahuutta. Mutta Daniel ei saanut rauhaa. Hän alkoi yhä enemmän uskoa, että Jumalan sana oli tullut hänelle, Danielille, Voldemar Ståhlen pojalle. Hänen täytyi varoittaa kansaa ja kaupunkia.

Ja hän astui sisään kiiltävästä ovesta, josta hän näki menevän paljon kansaa. Hän tuns i paikan, hän oli joskus ollut siellä isänsä ja sisarensa kanssa. Ihmiset istuivat pöytien ympärillä, söivät ja joivat — aivan kuten hän itse kerran oli istunut, silloin kun hän ei vielä ajatellut mitään. Huone oli rikas ja ihmiset rikkaissa

puvuissa. Heidän kasvoilleen oli kirjoitettuna, että he puhuivat tyhjiä ja turhia sanoja.

Daniel tarttui tuolinselustaan tyhjän pöydän ääressä keskellä huonetta ja sanoi:

— Ystävät, te puhutte tyhjiä ja turhia sanoja, ettekä ajattele mitään. Mutta älkää tehkö itsellenne vahinkoa. Jumala rakastaa teitä, te olette kutsutut onneen, te ja teidän kaupunkinne, tämä kaunis uusi Ninive.

Joku tarttui hänen käsivarteensa. Tarjoilijaneiti seisoi hänen edessään ja osoitti hänelle ovea. Kun ei puhuja tahtonut lähteä, tuli nuori poika tarjoilijaneidin avuksi. Daniel katsahti ympärilleen. Pilkka oli kymmenillä kasvoilla. Se istui kuin naurava harakka ihmisten silmissä ja suupielissä. Joku kalpea nainen oli noussut ja tuijotti, silmät täynnä kyyneliä, puhujaan. Kun Daniel jo käveli kadulla, juoksi sama nainen hänen perässään ja tarttui hänen käteensä.

Hän ei siis ehkä sentään suotta ollut puhunut!

— Tahtooko Ninive elää? kysyi profeetta itseltään illalla, kun hän palautti mieleensä monet naurajat ja jonkun harvan ihmisen, joka oli katsonut häneen vakavasti. — Tahtooko Ninive tulla tomuksi ja tuhaksi vai tahtooko se elää?

Daniel Ståhle oli herättänyt huomiota ja antanut Suur-Kaupungille puheenaihetta. Häntä kutsuttiin yleisesti Niniven profeetaksi. Hienot naiset keskustelivat hänestä mielenkiintoisesti ja jotkut tunnustivat suoraan, että he olivat rakastuneet häneen. Taiteilijat katselivat häntä sopivana mallina erinäisiin tarkoituksiinsa ja kirjailijoiden mielessä alkoi itää, kun he näkivät kärsivän, kuvankauniin nuorukaisen kulkevan kadulla. Kuinka saattoi olla niin kaunis eikä yhtään tietää siitä? Sisaret, joiden kauneudesta aikoinaan oli niin paljon puhuttu, eivät olleet mitään profeetallisen veljensä rinnalla.

Eikä yksin Suur-Kaupungin hienosto näin kiinnittänyt huomiota Daniel Ståhleen. Laitakaupunkien uskovaiset olivat hekin ottaneet selkoa hänen toiminnastaan ja odottivat, mitä hedelmiä hänen profeetallisesta toimestaan näkyisi. He jos kutka tiesivät, että Ninive tarvitsi herätystä. Niin syntinen oli aika, että vain täytyi ihme-

teliä Jumalan pitkämielisyyttä. Muutamat laitakaupungin naiset hankkivat Daniel Ståhlelle saarnaluvan ja rupesivat kutsumaan häntä pastoriksi. Tämä tapahtui kun Daniel kerran oli joutunut selkkauksiin poliisien kanssa ja viettänyt koko yön humalaisten seurassa poliisikamarissa. Sen jälkeen täytyi Danielin käydä kokouksissa ja ompeluseuroissa puhumassa.

Mutta profeetta oli kumma mies. Hän puhui aina yhtä ja samaa, aivan kuten lintu, joka osaa vain yhden ainoan oman nuottinsa. Aina hän puhui merkistä ihmisten kasvoilla, tomusta ja tuhasta. Kun saarnan oli kuullut muutamaan kertaan, osasi sen ulkoa. Niin sanoivat monet ja pilkkasivat profeettaa, mutta toiset olisivat jaksaneet kuulla häntä aamusta iltaan. He itkivät, kun he vain katsoivatkin häneen. Joskus saattoi profeetta yhtäkkiä poiketa aiheestaan ja lausua julki jonkun läsnäolevan pahat ajatukset. Ei sellaista kukaan kärsinyt, että toinen ihminen, vaikka hengellisesti armoitetukin, tuli suuren seurakunnan kuullen sanomaan: sinä näyttelet tässä uutta pukuasi, tai: sinä kadehdit ystävärtäsi, joka tuolla pyyhkii kahvikuppeja! Profeetta sai paljon vihamiehiäkin.

Hänen uskollisimpana ystävänään esiintyi aina leskirouva Alviina Viiman, joka eli pienestä pääomastaan ja joka niin muodoin oli riippumaton. Hän jaksoi kuunnella »pastoria» loppumattomiin, hän hoiti usein kokouksissa tarjoilua ja toimitti lukkarinvirkkaa. Hän oli vielä nuorekas ja hänellä oli laulunääntä. Hän myöskin puolusti nuorta saarnaajaa, kun hänen kimppuunsa käytiin.

— Pitääkö hänen sitten kaikin mokomin tunnustaa jotakin uskoa, sanoi hän, kun häneltä vaadittiin tietoa siitä, minkä hengen lapsia profeetta oikeastaan oli, ja lausuttiin epäily, etteihän vain oltu tekemisissä väärän profeetan kanssa. — Hän on ennen kaikkea Jumalan lapsi. Hänpä juuri ei vapaasta tahdostaan tahdo tunnustaa mitään lahkoa, vaan ainoastaan Jumalan lasten nöyryyttä . . . Vanhan testamentin uskoa? Sen vuoksi, että hän saarnaa Niniveä vastaan? Niinkuin ei tämä Suur-Kaupunki olisi Ninive pahuudessaan ja juoppouudessa! Minä olen aina ollut sitä mieltä, ettei ihmisen

pidä sitoa itseään mihinkään lahkoihin ja samaa mieli-
pidettä on pastori. Sen vuoksi me suhtaudummekin niin
hyvin toistemme seuraan. Pastori aina sanoo, että on
niin hauskaa, kun Viimanska pesee kupit, tietää, että
on puhdasta. Me menemme pyhänä Saareen ja minä
annan kahvia viisitoista penniä kuppi.

Pyhäiltana seisoi profeetta todella rantakalliolla Saa-
ressa ja katseli yli tyynen merenlahden valkoista Nini-
veään, jonka tornit kohosivat keväisen autereen sinestä.
Hänen ympärillään oli parikymmentä naista ja he lan-
kesivat kaikki polvilleen hänen kanssaan ja rukoilivat
kansan ja kaupungin puolesta. Tuli räiskyi kivien
kolossa ja rouva Viimanin kirkas kahvipannu mustui
liekkien keskellä. Sellaista kahvia kuin Viimanska, ei
kukaan keittänyt, se oli varma. Eikä kellään ollut niin
valkoisia pöytä- ja pyyhinliinoja. Juotiin kolme kuppia
kahvia ja veisattiin kuppien välissä. Kaunis, syntinen
Ninive hymyili lahden takana, ikään kuin ilkkuen pro-
feettaansa ja hänen seuralaisiaan. Illalla palattiin kah-
dessa veneessä kaupungin rantaan. Laulettiin.

— Miksei rouva Viiman laula? kysyi profeetta, joka
huomasi tutun äänen puuttuvan kuorosta.

— Pastori kysyy, miksei Viimanska laula! huudettiin
toisesta veneestä toiseen.

— Ihmisen ei aina tee mieli laulaa, vastasi Viimanska.

Kun saarnaaja rannassa sanoi hyvästi naisille, ilmoitti
rouva Viiman haluavansa kahden puhua pastorin kanssa.
Muut naiset jäivät siis kantamaan tarjoilutarpeita ja
rouva Viiman käveli Stählen rinnalla puhkeavien leh-
muksien alla.

— Minä vain sitä, sanoi rouva Viiman, — että pastori
ottaa vain muita keittämään kahvia — ainahan niitä on
tulijoita! Ja ehkä ne voivat antaa kahvin kymmenen
penniä kuppi. Ja voivathan ne laulaakin. Onhan sillä
Sandralla ääntä kuin palovahdilla. Niin että minä
vain . . . etten mitenkään tahdo olla tiellä.

Stähle ei ymmärtänyt syytä rouva Viimanin suuttu-
mukseen ja vakuutteli vilpittömästi, ettei kukaan muu
voinut tulla kysymykseenkään auttamassa huviretkillä,

niin kauan kuin rouva Viiman vain tahtoi nähdä sen suuren vaivan ja laulaa ja keittää kahvin.

— Mitä pastori sitten lähetti Sandran pyyhkimään kuppeja! huusi Viimanska.

— Ettei rouva Viiman väsyisi, siitä syystä vain, vakuutti Niniven profeetta.

Hetkisen rouva Viiman taisteli itsensä kanssa, mutta sitten hän purskahti itkuun.

— Pastori ottaa hänet vain! huusi ärtynyt nainen, — kyllä hän on tulossa. Hänellä on jo pastorille kirjekin taskussa, hän kehuu, että pastori nai hänet. Niin että pyyhkiköön vain kupit minun puolestani ja keittäköön kahvit myös. Ja koska nyt näin on, että tämä meidän karriäärimme tähän loppuu, niin... niin, jos pastori antaisi pois sen sata markkaa, jonka minä ... jonka minä pastorille kaikin mokomin tahdoin lahjoittaa, kun luulin, että me pitemmältäkin olisimme niinkuin ystävät.

Onneksi ei Stähle ollut kajonnut seteliin, jonka ystävätär väkisin oli tyrkyttänyt hänelle jokin aika sitten. Hän otti siis setelin taskustaan ja ojensi sen entiselle suojelijattarelleen. Tumma puna oli profeetan kasvoilla, kun hän sanoi hyvästi rouva Viimanille.

Hän ikävöi yksinäisyyttä. Jospa hän olisikin saanut mennä vanhan ystävänsä luo, joka oli löytänyt yksinäisyyden. Hän oli oikeassa: ihmisen täytyy aina olla yksin.

Profeetta joutui tekemisiin monenmoisten ihmisten kanssa. Niinpä rouva Jurvelin pysähdytti hänet kerran kävelyllä ja vannotti häntä tulemaan luokseen. Daniel ei tietänyt, että hänen edessään seisoi nainen, jota oli epäilty ja osaksi rangaistukin rikoksista mitä raskainta laatua: tiedettiin hänen myrkyttäneen miehensä, päästäkseen käsiksi hänen omaisuuteensa, ja käyttäneen apulaisenaan rakastajaansa. Daniel näki edessään ainoastaan surupukuisen naisen, jonka kasvoja peitti niin tiheä harso, ettei piirteitä voinut erottaa.

Niin pian kuin profeetta joutui katsomaan komeaa leskeä kasvoista kasvoihin, näki hän rikollisuuden rehevänä ja moninaisena versovan esiin joka rypystä kasvoista, maalatuista huulista ja silmistä, jotka olivat kuin kaivot. Suloisessa tuoksussa, joka ympäröi leskirouvaa, loistossa ja väreissä, joiden keskellä hän liikkui, yksin

elävissä ruusuissakin, joita pöydät ja ikkunat olivat täynnä ja joiden punaisia, valkoisia ja keltaisia kimp-puja peilit kertasivat, kaikessa tässä oli jotakin niin kammottavaa, että profeetta ajatteli suorastaan pakoa. Mutta rouva Jurvelin istutti hänet pehmeille patjoille koiransa viereen ja jäi itse toiselle puolelle pientä pöytää. Siitä suorastaan ei päässyt minnekään.

— Kaunis lapseni, sanoi rouva ja hänen silmänsä kaivot lepäsivät salaperäisinä profeetan edessä, — kuinka te näin nuorella iälläenne olette tullut ajatelleeksi sellaisia asioita kuin Jumala, Ninive ... katoavaisuus ... ja synti... ja muu sellainen pyhä? Nyt vasta minä rupean ajattelemaan niitä! Ja kun on noin kaunis kuin te — niin, niin, te olette hyvin kaunis — ja nuori, niin haluaisi ymmärtääkseni hiukan nauttia elämästä ja rupeaisi pyhäksi vasta vanhempana. Ei, ei, älkää keskeyttäkö minua: te olette pyhä ja juuri sen tähden rakastan teitä.

Profeetta nousi.

— Mutta lapsi, keskeytti kaunis rouva, ennen kuin hän vielä oli ehtinyt saada sanaa suustaan, ja laski lihav- van, valkoisen kätensä pöydän yli hänen käsivarrelleen, — olenko minä nyt niin syntinen?

— Olette, vastasi Daniel avomielisesti, — en ole koskaan nähnyt ketään niin syntistä.

Rouvaa huvitti suuresti. Sen sijaan, että hän olisi ottanut pois kätensä, oikaisi hän vielä toisenkin kätensä pöydän yli, niin että rannerenkaat helisivät.

— Oletteko te noin ankara? sanoi hän leikillisesti, — sitä minä en olisi uskonut. Ei, te ette saa mennä! Mihin teillä on kiire: rakastettuko odottaa, vai onko teistä synti rakastaa... ? No niin, teidän täytyy auttaa minua. Puhun teille nyt kuin rippi-isälle. Mutta istukaa nyt! Ettekö te tiedä, että profeetan aina täytyy olla valmis kuulemaan synnintunnustuksia. Juokaa vähän viiniä.

— Minä en tahdo kuulla mitään, minä en ...

— Oi voi, voi, voi sitä kiirettä!

Kaunis rouva levitti kätensä profeetan eteen ja nauroi.

— Menkää nyt, jos pääsette! Kas, minä tahdon kuin tahdonkin nyt tietää, mitä te sanotte minun »rikoksis-tani». Katsokaa, minä ymmärrän, että on tehnyt rikok-

sen, jos on tehnyt jotakin sellaista, jota katuu. Mutta minä en kadu enkä koskaan ole katunut. En siis ole tehnyt mitään rikosta, sillä onhan jokaisella ihmisellä omatunto. Ja kuitenkin ovat ihmiset pitäneet minua vankeudessa puolitoista vuotta. Sukkia sain kutoa ja neuloa paitoja — luuletteko, että se oli hauskaa! Minua syytettiin murhapoltosta. Tahdoin muka johtaa ihmisten huomion muualle siksi aikaa, kun otin hengiltä mieheni . . . Mutta jos joku tietäisi, kuinka hän kidutti minua, minä en saanut mennä ulos, en nähdä yhtään miestä . . . Hän . . . Sanokaa . . . Ei, älkää vielä . . . Viisi minuuttia...! Te, joka tunnette Jumalan, sanokaa, onko hän niin ahdasmielinen, ettei hän ymmärrä ihmistä, jonka hän itse on luonut, että hän tuomitsee . . .

Profeetta tarttui raivostuneena pieneen pöytään, paiskasi sen kumoon ja mursi auki tien. Nainen lyyhistyi maahan ja kietoi kätensä hänen polviensa ympäri. Hän vihasi tuota naista, kaikkia naisia, koko Niniveä.

— Hävitä Ninive, hävitä Ninive! huusi hän Jumalalle.
— Ja sinä hävitätkin!

Tämän jälkeen hän sairastui ja hänen omaisensa olivat hänestä hyvin levottomat. Kun hän alkoi tointua, näki hän edessään rakkaat, vakavasti hymyilevät kasvot. Äiti kertoi siitä, miten pappa pian saisi lomaa ja silloin he kaikki pääsisivät kuukaudeksi maalle. Kokonaiseksi kuukaudeksi! Daniel saisi niittää heinää ja leikata ruista. Se tekisi hänet terveeksi.

— Mamma, sanoi Daniel äkkiä, — enkö minä ole hullu?

— Et lapseni, ethän toki. Kipeä sinä olet ollut. Mutta sinä paranet. Nyt pitää vain paljon olla auringossa eikä ajatella mitään.

Daniel tunsu, että äiti sittenkin joskus oli ajatellut hänen olevan hullun. Eikö hänen kärsimyksiinsä sitten ollut mitään syytä? Eikö Suur-Kaupunki ollutkaan mikään Ninive, joka oli vaarassa? Mutta ei saanut ajatella, piti vain maata auringossa!

Sinä kesänä oli paljon aurinkoa ja Daniel lepäili kallioilla meren rannalla. Sinne ei arkipäivisin tullut ihmisiä, siellä oli vain sairashuoneita. Daniel oli löytänyt

kivien välissä syvennyksen, joka oli kuin häntä varten tehty. Hän näki sieltä meren ja läheiset saaret sekä sairaalarakennusten mustia kattoja, mutta kukaan ei nähnyt häntä.

Eräänä päivänä keskellä sydänkesää hän lepäili tavallisella paikallaan auringossa. Hän näki taivaan sinen, vihertävän meren, lokit ja sairaaloiden katot puoleksi kuin unessa, puoleksi todellisuutena. Hänen mieleensä johtui Joona, joka istui majassaan, katsellen, miten kaupungin kävisi. Mutta samassa ajatus haihtui. Tuulenhenki vei sen mukanaan.

Äkkiä hänestä tuntui siltä kuin kappale taivaan sineä olisi ilmestynyt alas maahan ja riidellen lähennyt häntä. Kolme tyttöä läheni, käsi kädessä. Kun he pääsivät punaiselle, auringonpaahtamalle kalliolle, jäivät he ihas-
tuksissaan katselemaan merta. Daniel seurasi heitä silmillään, niinkuin seurataan pilviä. He poimivat ruohoja kivien välistä, hyräilivät, katselivat merta ja katselivat taivasta, ja istuutuivat vihdoin lähelle sitä paikkaa, missä Niniven profeetta makasi.

Jonkin aikaa he olivat puhelleet sairaista, lääkäreistä, perhosista ja kukkasista, kun he rupesivat kyselemään toisiltaan, mistä syystä he olivat antautuneet sairaanhoitajan työhön.

— Minä hoidin äitiä, kun hän oli kuolemantaudissaan, puhui hiljainen, yksikantainen ääni. — Minusta tuntui jo heti äidin kuoleman jälkeen siltä kuin elämä olisi käynyt niin tavattoman turhaksi. Sitten meni isä uusiin naimisiin enkä minä enää voinut olla kotona. Minä koetin sitten yhtä ja toista, mutta kaikki tuntui niin turhan-
aikaiselta. Lopulta minä sitten tulin sairaanhoitajattareksi.

Tytöt vaikenivat hetken ja toinen kertoi:

— Minun on aina tehnyt mieli työtä, jossa olisi sisältöä. Minulla oli halu tulla näyttelijättäreksi. Isä ja äiti eivät suostuneet. Jos minulla olisi ollut rahaa, olisin ostanut maata ja hoitanut karjaa. Sitten tutustuin sinuun, Maria. Ja sinun kehoituksestasi rupesin sairaanhoitajattareksi. En, en kadu. Joskus tekee mieleni takaisin maailmaan. Mutta kun minä kaksi viikkoa olen ollut lomalla, ikävöin jo sairaitteni luo.

Taas vaikenivat tytöt. Sitten puhui kolmas.

— Te tiedätte molemmat, niin hyvin sinä Maria kuin sinä Anna, että minut sairaana tuotiin tänne sairaalaan. Mutta te ette tietäneet, minkä vuoksi minä tulin kipeäksi. Se oli minulle niin arka asia, etten edes haurastunut siitä. Minä olin rakastunut. Elämässäni ei ollut kuten yleensä nuorten, pieniä rakastumisia, ja kun tämä ensimmäinen ja ainoa tuli, teki se minut sairaaksi. Hän oh nuorempi minua, oppilaani, lapsi — mielettömyyttä...! Ihmeellistä on elämä.

Tytöt istuivat ääneti ja tuijottivat eteensä. Mutta Daniel Ståhlen elämä oli ikään kuin pysähtynyt kulusaansa. Hän oli kuullut tutun äänen ja kohtalokkain tapaus hänen elinikänsä aikana oli muistollaan vallannut koko hänen olemuksensa. Oli kuin hän sillä hetkellä olisi sulkenut syliinsä Thyra Starkin ja suudellut häntä.

— Katsokaa, puhelivat tytöt, — kuinka kummallisia pilviä!

Meren takaa purjehti pitkin taivaanlakea esiin valkoisia pilviä, ja kun ne ennättivät keskelle sinistä ilmaa, pysähtyivät ne ja saivat oudon muodon.

— Ne ovat pelottavia, kuiskasivat tytöt. — Kuin ruumisarkkuja!

— Todella kuin ruumisarkkuja!

— Ja noin äärettömiä!

Yhä uusia ja uusia pilviä tuli merten takaa ja kun ne pääsivät keskelle taivasta, saivat ne saman kolkon muodon kuin edelliset. Tytöt painautuivat toisiaan vasten.

— Mitähän ne tietävät?

— Kuolee paljon ihmisiä.

— Meidän syntiemme tähden.

— Jumala olkoon meille armollinen.

Pilvet seisoivat silmänräpäyksen paikallaan kuin uni, jossa näytetään ihmiselle tulevia asioita. Sitten olivat ruumisarkut taas pilviä vain, jotka purjehtivat yli poutaisen taivaan.

Tytöt huomasivat, että oli aika lähteä, ja Anna ja Maria riensivät punaisen kallion poikki. Kolmas tytöistä pysähtyi, ikään kuin pilvi-enne tai mennyt muisto olisi niin järkyttänyt hänet, että hänen täytyi koota voimia lähteäkseen työhönsä.

—Thyra! huusivat toverit, mutta hävisivät, kun näkivät hänen tarvitsevan yksinäisyyttä.

Daniel Ståhle oli noussut ja tuijotti tyttöön.

Herra Jumala, Herra Jumala!

Valtava muutos tapahtui silmänräpäyksessä hänen koko olennossaan. Oli kuin monimutkainen koneisto vuosikausien ponnistusten perästä äkkiä olisi siirtynyt paikoilleen. Hämärän jälkeen valkeni päivä. Kaikki, mikä vuosien aikana oli ollut ongelmallista, työlästä, läpipääsemätöntä, kävi äkkiä yksinkertaiseksi, helpoksi ja sanomattoman ihanaksi.

Tyttökin oli kääntynyt ja nähnyt Danielin. He lähes-tyivät toisiaan ja löysivät toistensa vapisevat kädet. Muutamalla pienellä sanalla pyyhkivät he pois vuosien väärinymmärrykset ja kärsimykset. He osasivat kaikki rakkauden mielettömät hyväily sanat ja tuhlailivat niitä toisilleen. He vaipuivat toistensa syleilyyn ja heidän huulensa löysivät toisensa.

KANSALLINEN DIOGENES»

Korkea lauta-aita oli jo vuosia ollut erottamassa »Kansallisen Diogeneen» taloa »Ninivestä». Myöskin portti oli tukeva ja lukko luja. Kun ohitse asteleva Suur-Kaupunki aikoinaan oli nähnyt mahtavan aidan kohoavan entisen lahon tilalle, olivat sen petiittimiehet nauraneet kilpaa sen katupoikien kanssa. Edelliset olivat sepittäneet »pätkiä» lehtiinsä, jälkimmäiset viskelleet kiviä ja törkyä aidan yli vanhan saiturin puolelle. Mutta pian oli aitaan totuttu ja yhä harvemmin muistivat ohikulkiijat lausua toisilleen: »Tuolla asuu rikas ukko Säfstrand.» Kerran vuodessa kummitteli ukon nimi vielä niiden henkilöiden joukossa, jotka korkeiden vuositulojensa ja niistä johtuvien korkeiden verojen vuoksi mainittiin sanomalehdissä, mutta hän itse sai olla rauhassa. Jos tuli kysymys Sanfrid Säfstrandin miljoonista, niin käännettiin insinööri Starkin puoleen, joka hoiti ukon asioita. Hän oli kuitenkin jäykkä mies eikä hellittänyt rahoista mitään. Daniel Ståhlen, Niniven profeetan, luultiin äkkiä saaneen vaikutusvaltaa ukon miljooniin, hän kun oli joutunut kihloihin insinööri Starkin sisaren kanssa. Piirienkin merkkihenkilöt saattoivat nyt kääntyä Danielin puoleen pyynnöllä, että hän koettaisi vaikuttaa insinööriin, jotta saataisiin jotakin pelastetuksi rahoista, ennen kuin ne häviäisivät Ruokorannan mukana ulkomaille.

Se, joka kaikkein kiihkeimmin vetosi Danieliin, oli hänen veljensä Leo Teräs. Hän ja eräät liikemiehet olivat kiinnittäneet huomionsa siihen erinomaiseen kadunkulmaukseen, josta kauppias Säfstrandin talo muodosti suurimman osan. Nyt sattui naapuritalo olemaan myytävänä, mutta se ei yksinään riittänyt sen suunnitelman

toteuttamiseen, joka väikkyi Teräksen ja hänen ystäviensä silmissä.

Kerrassaan suurenmoinen suunnitelma! No, sellainen, että Suur-Kaupunki sen toteuttamisen avulla todella kohoaisi eurooppalaisten miljoonakaupunkien tasalle. Sillä mitäpä Suur-Kaupunki tähän asti oli ollut muuta kuin pahanpäiväinen pesä. Mutta jos tämä suunnitelma saataisiin toteutetuksi, niin siitä yhdellä iskulla tulisi todellinen suurkaupunki. Siihen, missä nyt oli puuhökkeleitä ja lauta-aitoja, kohoaisi palatsi, sellainen, ettei maailmassa vertaa! Jo kun laivalla lähestyttäisiin Suur-Kaupunkia, täytyisi jokaisen ulkomaalaisen, silmät selällään, kysyä, mikä linna se sieltä loisti. Eivät mitkään Suur-Kaupungin entisistä rakennuksista olisi mitään tämän rinnalla. Syysiltoina voisi palatsi toimittaa suorastaan majakan virkaa, aivan kuten siellä Amerikan pääkaupungissa se Vapauden patsas. Se valaistaisiin nimittäin aivan erikoisilla lampuilla. Valaistus koko kaupungissa kävisi yleensä tämän valopalatsin vuoksi tarpeettomaksi, sellaiset vehkeet oli siihen suunniteltu.

Mitä palatsi oikeastaan tulisi sisältämään, nimittäin mitä huoneita eli saleja, siitä ei vielä ollut lupa puhua. Rahamiehiä oli tällä kertaa yrityksessä mukana ehkä hiukan liiankin monta, ja jokainen pyrki pitämään oman päänsä. Täyteen yksimielisyyteen suunnitelmasta ei niin muodoin oltu vielä päästy. Toiset tahtoivat enemmän musiikkipuolta, toiset vähemmän. Silti ei siitä mitenkään tulisi mikään musiikkikoulu. Tai mikseikäs sitä olisi voinut sanoa siksikin. Ja saattoi sitä, jos mieli teki, nimittää vaikkapa »Sivistyslinnaksi». Sellainen laitos siitä tulisi.

Kun Leo Teräs tuntikauden oli välkytellyt veljensä edessä kaikkea sitä loistoa, mikä »Sivistyslinnasta» tulisi säteilemään Suur-Kaupunkiin, oli päästy niin pitkälle, että Daniel lupasi koettaa kaikin keinoin varoittaa ukko Säfstrandia veljestään ja hänen ystävistään. Oli varma, ettei ukko möisi taloaan tähän tarkoitukseen, eikä muuhunkaan. Hän tahtoi kuolla talossaan ja myöhemmin rakennettaisiin paikalle jotakin aivan toista, nimittäin — niin, mikseikäs siitä saisi puhuakin, ukko ei ollut kiel-

tänyt sitä ilmaisemasta: koti sairaita ja kodittomia eläimiä varten.

Mi-mitä? Sairaita ja kodittomia eläimiä varten? Ukko oli hullu, päkkähullu, niinkuin hän aina oli ollut. Vai eivät ihmiset enää kelvanneetkaan mihinkään, nilkkuja koiriako piti tohtoroitaman kaupungin kauneimmalla paikalla? Ukko oli täysi hullu, hänen paikkansa oli hullujenhuone eikä mikään muu. No niin, jos hän oli saanut päähänsä kieltää ihmisiltä viattoman hovin ja virkistyksen ja ruveta laastaroimaan kissoja ja koiria, niin oli heidän suorastaan isänmaallinen velvollisuutensa panna kova kovaa vastaan.

Muuten ukon joka tapauksessa hyvin pian olisi pakko purkaa hökkelinsä ja siirtää se tuonnemmaksi, koska kaupunki aikoi levittää katuja siltä kohden. Eikä ollut sanottu, että rakennusjärjestelmä enää sallisi siinä entisiä lauta-aitoja ja rakennusrytöjä. Oli myöskin ollut kysymys siitä, että kaupunki pakkoluovutuksella ottaisi haltuunsa koko nurkkauksen, tehdäkseen siitä puistikon, johon asetettaisiin suihkukaivot ja Venukset ja muut sellaiset. Tietysti kaupunki luopuisi suunnitelmastaan, jos paikalle yksityistä tietä saataisiin sellainen kaunistus kuin suunniteltu palatsi.

Daniel tunsu, että Leo valehteli, mutta hän ei enää niin herkästi kuin jokin aika takaperin voinut erottaa, missä valheen ja totuuden rajat kävivät. Se taito oli kummallisesti mennyt häneltä samalla kun hän tuli terveeksi. Helpompi oli itse asiassa elää näin, näkemättä ihmisten ajatuksia, mutta joskus olisi ollut hyvä tietää heidän aivoituksensa. Sen Daniel ymmärsi, että punottiin vaarallista paulaa vanhuksen tielle ja että häntä täytyi varoittaa. Ruben Stark'kin, insinööri, oli matkoilla. Hänen täytyi heti palata.

Leo Teräs meni pitemmälle ja pitemmälle. Hän lupasi ensi työkseen toimittaa ukkorahjuksen holhoukseen — se olisi ollut tehtävä jo aikoja sitten, sanoivat kaikki lääkärinkin. Sitten oli sanomalehtiin toimitettava kirjoituksia kaupungin kauneimmasta paikasta, jonka sallittiin olla sellaisessa kunnossa kuin se oli. Kuinka viisasta olisikaan ajoissa saada ukko käsittämään, että hän nyt, myymällä talonsa edullisesti rahamiehille, säästyisi pit-

kistä rettelöistä kaupungin kanssa. Ja jos niikseen tuli, niin Kristallipalatsin miehet kyllä ajaisivat tahtonsa läpi, heillä oli käytettävänään sekä laki että oikeus. Kunhan ukko ymmärtäisikin, ettei tässä auttanut ruveta potkimaan vastaan! Insinöörikin oli nyt poissa.

Kristallipalatsi? Niin, toiset tahtoivat yhtiön nimeksi Kristallipalatsia, kun oli ajateltu julkipuoli rakennettavaksi pääasiassa raudasta ja lasista. Oli kuitenkin yhtä mahdollista, että sen nimeksi tulisi »Sivistyslinna» tai jotakin muuta sellaista. Jotkut ovat ehdottaneet, että rakennuksen katon päällä sähkökirjaimilla palaisi vetävä sana »Ninive» ja että tämä nimi näkyisi kauas merelle ja maaseudulle asti. Siitä olisi tietysti silloin tullut myöskin yhtiön nimi. No niin, kaikki nämä nimet olivat hyvät, riippui vain siitä, mihin tarkoitukseen palatsia lopulta käytettäisiin, tulisiko enemmän musiikki-puolta vaiko vähemmän. Joka tapauksessa ei Niniven profeetalla pitänyt olla mitään sellaistaakaan nimeä vastaan kuin »Ninive». Korea nimi, ja helkkarin hieno oli varmaan aikoinaan ollut itse kaupunkikin! Leo Teräs laski pientä leikkiä veljestään.

Mutta Daniel Stähle ei laskenut leikkiä. Hänen kasvoilleen oli noussut tumma puna ja hän selitti kiivaasti, että oli sydämetöntä ja jumalatonta ruveta ajamaan talostaan vanhaa miestä, joka pian kuolisi. Jos rahamiehet yrittävätkään ruveta vehkeilemään hyvää vanhaa miestä vastaan, niin... niin... heidän kävisi huonosti! Jumala ei sillä lailla antaisi itseään pilkata. Niin ikään oli kauheaa panna sivistyslinnan katolle palamaan sellaista nimeä kuin »Ninive». Olisi ollut rehellisempää panna »Tomu ja tuhka» tai suorastaan »Synti».

Teräs nauroi. Tunsiko herra Daniel Stähle sellaista asiaa kuin »leikki»? Ukkoa ei tarvinnut varoittaa, ei kajottaisi hiuskarvaan hänen pääläellaan. Ja mitä tuli nimeen »Ninive», niin rauhoittukoon profeetta vain. Ei toki sellainen syntinen nimi voinut tulla kysymyksenkään. Johan maaseutu olisi kauhistunut sellaista. »Sivistyslinna» tai »Kristallipalatsi» tai »Konserttipalatsi» tahi jotakin muuta sellaista. Nyt piti vain kiireen kautta saada ukko käsittämään, millä kannalla asiat olivat. Oli kiire — sattuneista syistä oli todella kiire.

Mutta eihän päässyt ukon puheille! Hän, Daniel, oli monta kertaa koettanut.

Leo päästi suuren naurun. Kyllä saattoi olla lapsellinen aikaihminen, joka lisäksi oli kihloissa insinöörin kauniin sisaren kanssa! He, Leo ja hänen ystävänsä pääsisivät ukon pihamaalle koska tahansa, niin hyvin yöllä kuin päivällä. Ja vielä kerran, ukon oli turha taistella vastaan. Jos rahamiehet tahtoivat, niin viikon kuluttua kaivettaisiin jo perustuksia Kristallipalatsia varten siinä, missä saituri oli määrännyt kerran tohtoroitavaksi hevoskaakkeja ja koirarakkeja. Tuollainen komea laitos oli kuin olikin tarpeen vaatima jokaisessa suurkaupungissa, joka tahtoi pysyä aikansa tasalla, ja se tulisi ennemmin tai myöhemmin tännekin, siinä ei auttanut ei niin mikään!

Sill'aikaa eleli »kansallinen Diogenes» varustustensa takana aavistamatta, mikä vaara hänen yksinäisyyttään uhkasi. Hän oli riippumattomampi kuin milloinkaan sen jälkeen, kun hän oli muuttanut pihamaansa kasvitarhaksi, sillä se antoi hänelle nyt elatuksen. Insinööri ja kuuromykkä toimittivat, mitä kaupungilla oli toimitettavaa. Insinööri tuli käymään, kun hän vain sai sanan, kuuromykkä tuli joka toinen aamu. Molemmilla oli portin avain. Vanhus oli virkeämpi kuin moneen aikaan, sillä työ kasvitarhassa oli tehnyt hänelle hyvää. Hän oli kerran siinä määrin luopunut tavoistaan, että oli sallinut insinöörin tuoda vieraakseen sisarensa ja tämän sulhasen. Ja taasen oli istuttu lehmusten alla pihan perällä ja naurettu kuten entisinä aikoina. Sanfrid Sästrandkin oli nauranut, nauranut vuosien perästä.

Mutta nauru maksettiin aina kalliisti: muistot nostivat heti paikalla päätään, ja kuvat, jotka vanhus oli haudannut, paljastuivat taasen, kuten erämaassa karavaani-tiellä luut, kun tuuli puhaltaa pois hiekan. Hän näki lehmusten alla naisen ja lapsen. Petturit, petturit! Kuinka hän oli rakastanut heitä ja kuinka he olivat hänet pettäneet. He olivat kauniit ja armaat niinkuin vain vaimo ja ainoa lapsi voivat olla — ja he olivat kavalat ja julmat niinkuin vain synty voi olla. Pois silmistä, pois mielestä! Siinä talossa, missä sillä lailla on petetty, kidu-

tettu ja kärsitty, ei naureta. Ei enää milloinkaan ketään Ninivestä tänne!

Ja vanhus oli kamppaillut muistojensa kanssa ja kauan kuullut korvissaan kysymyksen: mistä sinä tiedät — ehkä he olivat viattomat? Vihdoin hän oli jättänyt kasvinsa ja käynyt hakkaamaan kiveä, jonka hän yhdessä kuuromykan kanssa oli saanut vieritetyksi koiransa haudalle. Ja hän oli hakannut kiveä koko suvisen yön.

Mutta sill'aikaa kun kansallinen Diogenes näin aherteli pienissä kotoisissa askareissaan ja katkeroituneen sydämensä taisteluissa, kiersivät hänen kuuluisat miljoonansa maailmaa ja kasvoivat yötä ja päivää. Hänen testamenttinsa taas, joka määräsi miljoonien kohtalon hänen kuolemansa jälkeen, lepäsi tulenkestävässä lippaassaan, odottaen päiväänsä.

Puolet eläimille, puolet ihmisille — niin oli ukko säättänyt. Sillä niin oli Jumala säättänyt hänelle. Puolet miljoonista syntisille ihmisille, puolet viattomille luontokappaleille.

Eräänä päivänä, kun ukko oli kaivollaan nostamassa vettä, kiertyi portin lukko ja kaksi outoa miestä tuli pihamaalle. He eivät pelästyneet vihaa kuuluisan rikkaan silmissä — hän ei enää ollut niin voimakas kuin ennen, kun hän oli viskellyt rahanpyytäjät alas portaitaan, hän oli nyt laiha, auringon ruskettama, valkohapsinen ukko. Vieraat jättivät vastaamatta kysymykseen, miten he olivat päässeet sisään, he eivät olleet kuulevinaan, että heitä käskettiin poistumaan, he eivät olleet tietävinään, kun talon isäntä uhkasi heitä lapiollaan. He käänsivät nurin tyhjän saavin, istuutuivat sille ja puhuivat. Kuuluisa saituri talttui lopulta hänkin ja istui kaivonkannelle.

— Vai rukoushuonetta, sanoi hän myrkyllisesti. — Joko Suur-Kaupunki nyt rupeaa rukoilemaan . . . Eikä ole muuta paikkaa kuin tämä minun talonpaikkani . . . Nauttia Suur-Kaupunki tahtoo! huusi hän samassa kylmästi. Kaikkien sen halujen nimi on nautinto!

Seurasi pitkä, kiukkuinen saarna, ja taasen käski vanhus heitä menemään vaikkapa helvetistä hakemaan Suur-Kaupungille rukoushuoneen paikkaa, mutta tästä

ei sitä saataisi. Pakahtumaisillaan vihasta läksi hän vihdoin sisään. Etteihän vain liene sairastunut. Tuollaisessa kiukussa saattaa sappi haljeta. Vieraat herrat käyttivät nyt tilaisuutta hyväkseen ja rupesivat mittaamaan pihamaata. Silloin tällöin riipaisivat he pensaasta suuhunsa raakoja viinimarjoja. Vihdoin pysähtyivät he kiven eteen pihan perällä ja rupesivat tavailemaan sen kirjoitusta: »BELLA. Kymmenen vuotta korvasit sinä minulle ihmiset.»

Portailta kuului sairas nauru.

Naurun jälkeen ei talosta enää kuulunut mitään. Miljoonamies makasi vuoteessaan ja hänen aivonsa tuntuivat kiehuvan. Oli jo yö, kun hän katsoi ikkunasta. Silloin oli pihamaa tyhjä ja portti suljettu. Mutta eihän hänellä enää ollut mitään varmuutta, hehän saattoivat palata milloin halutti. Kirottu kuuromykkä oli tietysti pettänyt hänet. Kuten ihmisten tapa oli. Kaikki he olivat petteureita, alkaen niistä, joita enimmän rakasti.

Äkkiä muisti vanhus testamenttinsa.

Ei mitään ihmisille — kirous heille!

Hän nousi taasen ja hänen polttavat aivonsa vetivät häntä siihen suuntaan, missä testamentti oli. Ja hpas oli jo hänen kädessään, kun hän muisti: jos minä nyt kuolen, ottavat ihmiset kaikki. Täytyy odottaa, kunnes saa tehdyksi toisen testamentin. Hän pääsi taasen vuoteeseensa ja laski alas kipeän päänsä.

Surkeassa tilassa tapasivat hänet aamulla eihset vieraat ihmiset, jotka nyt ystävineen olivat tulleet katsomaan taloa. He ottivat hänet hoitoonsa, toimittivat hänen luokseen lääkärin, jopa papinkin ja vihdoin tuomarin. He tarkastivat koko talon. Vanhus kuuli, kuinka he kolistelivat.

— Kaikki viattomille eläimille! huusi hän kuumehoureissaan ja kiristi hampaitaan.

Silloin olivat vieraat ihmiset hetkisen hiljaa.

— Ei mitään syntisille ihmisille! jatkoi sairas.

Silloin tulivat he hänen vuoteensa ääreen, koskettivat häntä käsillään, katsoivat häneen ja puhuivat hänelle. He kiduttivat häntä tällä niinkutsutulla hyvyydellään ja koko läsnäolollaan. Hän oli läkähtymäisillään inhosta.

portti kansallisen Diogeneen taloon ei enää ollut lukittu. Uteliaat tulivat ja menivät. Daniel Ståhle pääsi vaivatta sisään. Hän karkotti vieraat ihmiset, sulki portin ja antoi sairaalle sen yksinäisyyden, mitä hän tarvitsi. Hän tointui muutaman päivän kuluttua. Daniel viipyi hänen luonaan. Mutta parantumisen mukana alkoi hänelle selvetä jokin teko, joka oli tapahtunut sairauden aikana. Jokin paperi oli luettu ja allekirjoitettu. Vieraat ihmiset olivat olleet ympärillä ja ojentaneet hänelle kynän.

Daniel saattoi uskoa, mikä se teko oli. Suur-Kaupungin lehdet olivat jokin päivä sitten tietäneet kertoa, että kauppias Sanfrid Säf**Strandin** omistama talo N:o 3 Luotokadun varrella oston kautta oli joutunut Kristallipalatsinimiselle osakeyhtiölle. Ja seuraavan sunnuntain lehdissä oli samaisen asian johdosta ollut sekä kuva että kirjoitus. Daniel luki:

»Kaupunkimme saa pian uuden ylpeydenaiheen, joka todella nostaa sen Euroopan metropolien rinnalle. Ylläoleva kuva esittää sitä suurenmoista suunnitelmaa, joka jo pitkän ajan kuluessa on kypsynyt kaupunkimme etevinten liike- ja rahamiesten mielissä. Mikä on sitten tämä uhkea palatsi, jonka näky hivelee katsojan silmää? Se on konsertti- ja huvilinna 'Ninive', suurisuuntainen laitos, jossa ...»

— Lopeta, sanoi ukko ja kävi kiinni päähänsä.

Aivot olivat taasen alkaneet kiehua. He istuutuivat portaille. Hetken perästä tahtoi ukko kuulla lisää.

»Lehtemme maaseutulukijat älkööt hämmästykö tämän linnan nimeä, 'Ninive'. Se on otettu suurmaailman mallin mukaan...»

Ukko voihkaisi ja piteli päätään. Yhtäkkiä hän ymmärsi, että hän oli myynyt talonsa, että hän oli täällä vieras ja että ihmisillä oli oikeus minä hetkenä tahansa tulla ja ajaa hänet pois. Itse oli hän heille antanut tämän oikeuden. Kirotut, kirotut! Eikö riittänyt vähempi? Näin kokonaan heidän aina piti ryvettää itsensä.

Daniel olisi tahtonut johdattaa ystävänsä vuoteeseen, mutta vanhus oikaisi selkänsä suoraksi, löi nyrkin porraspuuhun ja nousi.

Ei, se ei saanut tapahtua. Häntä oli petetty. Hänen täytyi vaatia oikeutta. Siellä oli ennen siellä kulmassa — mikä katu se nyt olikaan? — apteekin vieressä, lakimies, se oli rehellinen ihminen. Oikeutta, oikeutta!

He tulivat kadulle.

Jos kaupunki oli outo ukko SäfStrandille, joka ei vuosiin ollut sitä nähnyt, niin oli se outo Daniel Ståhlellekin, joka oli nähnyt sen pari päivää sitten. Mitä olikaan tapahtunut? Rattaiden räminä kaikui kolkkona huone-riivejä vastaan, saamatta säestystä ihmisäänistä. Puheensorina oli vaiennut. Ihmiset vaelsivat ääneti, kasvoiltaan jännitys ja silmissään kysymys: mitä tulee, mitä tulee? He kokoontuivat ryhmiin ja puhelivat kuiskaten. Mutta kaikkien näiden hiljaisten vaeltajien joukkoon levittivät poikaset lehtisiä — sinisiä, punaisia, valkoisia ja keltaisia. Ja ihmiset painuivat lukemaan niiden sanomia, ikään kuin olisi ollut kysymys heidän elämästään tai kuolemastaan. Ja terävillä lapsenäänillään julistivat poikaset pitkin helteisiä katuja: sota ... sota ... sota ...

Sota.

Ukko Säfstrandia pyörtytti. Hän seisoi lyhtypylväseen nojaten ja oli kuin suuret, mustat siivet olisivat suhisleet hänen ja koko maailman yli. Rangaistus likeni.

— Mennään kotiin, sanoi hän ja tarttui Danielin käteen. — Jumala näkyy jo itse istuvan käräjiä.

He nousivat ajurin rattaille ja pyörät jyristivät kamottavasti kaduilla, joita auringonpaiste valeli. Vastaan tuli kuormittain ihmisiä, jotka ajoivat asemalle, kuin pakoon tuomiota. Jonkin kasarmin pihamaalla satuloiitiin hevosia. Ukko Säfstrand muisti, että hänen talonsa oli myyty, mutta se ei häneen enää koskenut. Elämä oli äkkiä muuttanut muotoa.

Illansuussa saapui kaupungin rantaan valkoinen laiva täynnä pakolaisia, jotka sodan jaloista kiiruhtivat kotimaihinsa. Valkoinen laiva toi yksinäiselle ukko Säfstrandille sen ainoan ihmisen, joka häneltä saattoi tulla kysymään kotia: Aarne Ruokorannan.

Mutta Aarne oli ollut sairas jo laivaan astuessaan ja

matkalla hän oli kuollut. Hänet kannettiin siis rikkaan kauppias Säfstrandin portille ja kysyttiin, tahtoiko hän ottaa hänet vastaan, vai vietäisiinkö hänet muualle, sinne minne kodittomat ja tuntemattomat viedään.

Mistä minä tiedän, onko hän edes minun poikani! joutu vanhuksen mieleen, ja tämä ajatus täytti hänen sydämensä leimuavalla vihalla ja sai hänet hetkeksi unohtamaan sen suuren kuoleman, jonka enkelinsiivet jo suhisivat koko maailman yllä.

— Se on Aarne! kuiskasi Daniel, — se on Aarne ... Voi... voi... kuinka se on mahdollista ... mitenkä hän on kuollut... mitä hänelle on tapahtunut... ? Voi Otteli, Otteli, jos hän tietäisikin!

Kuollut otettiin vastaan kotiinsa.

Kantajat menivät ja talo hiljeni. Daniel lankesi polvilleen makuuhuoneessa ja ukko jäi yksinään saliin kuolleen kanssa.

Koko kootulla tahdollaan hän läheni ruumista ja tarttui peitteen kulmaan.

Totuus. Ensi kertaa elämässään näki hän totuuden. Ei mitään vilppiä, ei mitään koreutta. Totuus.

— Poikani, poikani, riemuitsi vanhuksen sydän. — Että sinä tulit... Poikani... poikani. Ja te kaikki muut ihmiset... Minä olen ... vihannut... teitä kaikkia ... Minä en ole muistanut, että te kykenette kuolemaan!

Hän oli huomaamattaan puhunut ääneen, mutta Daniel, joka luuli hänen kutsuneen häntä, astui huoneeseen. He asettuivat molemmat polvilleen permannolle, sillä ei ollut istuimia. Kuolleen kasvot loistivat elokuun yössä. Valo lankesi yli vanhuksen koko menneisyyden. Kuoleman valo yh elämän.

Yön tunnit kuluivat.

Kun vanhus huomasi aamun ensi säteet seinällä, veti hän peitteen yli rakkaiden piirteiden ja läksi portaille. Siellä istui Daniel ja itki. Jokin lintu äännähti lehmukissa. Punainen rusko paloi taivaalla.

— Mitä sinä itket, lapsi? sanoi vanhus ja laski kätensä hänen olkapäälleen.

Silloin painoi poika päänsä hänen polviaan vasten ja vaikeroi:

— Miksi meidän ihmisten aina pitää tehdä niin paljon syntiä?

Vanhus tuijotti lehmuksiin, joihin taivaalta lankesi veripunainen hohde, ja sanoi:

— Lapsi, lapsi, ei ole mitään syntiä — on ainoastaan onnettomuutta.

ELÄMÄN KASVOT

E n s i m m ä i n e n p a i n o s i l m e s t y i 1916

NELJÄS KÄSKY

Raatihuoneen tornista helähti viisi lyöntiä. Entisellä Kareliin — nykyisellä rouva Kambergin pihamaalla tuntuivat siistit puurakennukset, toinen valkea, toinen vihertävä, vielä olevan unessa. Takapihalla, vanhassa keltaisessa rakennuksessa sen sijaan jo liikuttiin. Korkeissa pihakoivuissa kadunpuoleista lauta-aitaa vastaan lauloivat linnut. Viluisina pidättelivät nuoret lehvät puhkeamistaan. Auringon kylmäkeltaiset säteet alkoivat vähitellen valaista avaraa pihamaata.

Liina Kareliin piti päivän kunniaksi teurastaa kana. Hän oli noussut varhain saadakseen pois tuskallisen toimituksen, ennen kuin muut talossa heräisivät — varsinkin hän toivoi, etteivät pojat heiltä, Freedi ja Pelle, joutuisi mukaan — ja likeni hitaasti ja vaanien kanalaumaa, joka rauhallisena nokki nuorta nurmea tai pöyhisteli hiekassa pihan perällä.

Kuinka tämä tänään olikin niin vaikeaa!

Kun kanat hänet näkivät, karkasivat ne tapansa mukaan häntä kohti, mutta ne mahtoivat heti tuntea jotakin outoa hänen liikkeissään, koska ne pysähtyivät ja kukko päästi suuren, varoittavan huudon. Liina pysähtyi hänkin ja hieroi vilusta sinipunertavia käsiään.

Hänen takaansa portailta kuului tuttua kopinaa, ovi narisí ja läiskähti samalla kiinni, kuistin siltapalkit vinkeivät ja rämisivät.

— Jos sen kuitenkin vielä säästäisi, sanoi Liina hiljaa, katsomatta taakseen.

Äiti seisoí ränstyneellä kuistilla. Ensi hetkessä näytti siltä, kuin hänellä olisi ollut monta paria käsivarsia. Hän oli kuin harmaa jättiläishämähäkki. Mutta se johtui siitä, että hän käytti kainalosauvoja.

— Aj aai, huusi hän läpitunkevasti, — mitä siitä surkeilee. Ota kiinni vain, ei se kuitenkaan enää muni.

Tytär puri kokoon valkoiset huulensa ja alkoi ahdistaa kanoja solaan aidan ja vihreän rakennuksen välissä missä pastorin herrasväki asui. Kanat näyttivät jo kokonaan ymmärtäneen, mistä oli kysymys.

— Minä herätän pojat, sanoi äiti, — kaikkea sitä nyt pitää itkeä.

— Ei, ei! pyysi Liina.

— Noita sinä kyllä itket ja suret, mutta äidistäsi ei ole väliä. Olen koko eilispäivän muistuttanut sinulle että kainalosauvani ovat terävät kuin hakkuuraudat, mutta sinä et niitä korjaa.

Liina liukui haalistuneessa hameessaan eteenpäin kalpeana kuin jokin aamu-unestaan herätetty aave. Puista soivat lintujen riemulliset laulut, oksien takaa siinsi taivas, siellä oli kaupunki ja kaikki muu...

— Minä herätän pojat, sanoi äiti toistamiseen portailla.

Mutta ennen kuin hän ehti liikahtaa, nostettiin uudin kauniin valkoisen rakennuksen ikkunasta ja talon omistajatar rouva Kamberg katsoi suuttuneena, mikä melu herätti ihmiset keskellä yötä. Rouva Karell tervehti nöyryyttä teeskennellen ja kertoi, että Liina oli saanut pastorskalta lahjaksi kanan. He tahtoivat paistaa sen päivälliseksi, he kun odottivat kotiin tyttöjä, Armida Forsia, nimismiehen rouvaa, ja Sannya, joka oli naimisissa kansakoulunopettaja Saarisen — muuten kelpo miehen kanssa. Pidellen punaista aamumekkoa kädellään kiinni rinnan kohdalta rouva Kamberg jäi katselemaan Liinan toimia. Kanat lensivät ja pitivät kauheaa melua.

— Parasta että Liina menee pyytämään Salmista avukseen, huusi rouva Kamberg, — heillä ollaan kyllä jo ylhäällä. Ei tuosta näy tulevan mitään.

— Oi-voih, onhan meidän pojat! huusi rouva Karell vastaan.

Hänen kammertaessaan herättämään poikia tuli pastorska Lehto paikalle, alushameisillaan, saali hartioilla. Hän tervehti iloisesti joka taholle ja ryhtyi auttamaan Liinaa.

— En minä ymmärrä, puheli Liina häpeillään, —

olenhan minä tämän ennenkin tehnyt, mutta nyt minä olen ihan taitamaton ...

— Varokaa, varokaa, etteivät tule takapihalta toiselle puolelle, huusi rouva Kamberg tuon tuostakin.

Ajaai kuinka ystävällinen pastorska oli, kun antoi Liinalle kanan, sanoi Liinan äiti, kuistin siltapalkkien vinkuessa ja naristessa hänen askeltensa alla. — Emme-hän me ole sukuakaan...

— Kaikki ihmiset ovat lähimmäisiämme, vastasi pastorska iloisesti ja riipotteli leivänmuruja hiekkaan. — Tipo-tipo, tipo-tipo ... Kaikki ihmiset ovat lähimmäisiämme! Lehto aina sanoo, ettei ihminen saa kiintyä näihin maallisiin, niinkuin sukulaisiinkaan ... Tipo-tipo, tipo-tipo ...

Pojat tölmäsivät nyt ulos pienestä keltaisesta rakennuksesta. Se tuntui huojuvan ja horjuvan, ovet läiskivät. Hiukset pystyssä, paljasjaloin, yllään vain paikatut housut ja ahtaaksi käynyt paita, karkasivat miehenalut isoäitinsä ohitse. Sekunnin ajan portaat ulisivat ja rämisivät, sitten häärivät pojat jo kanalaumassa ja heidän lasisen kirpeät äänensä viilsivät keskelle yhä hiljenevää linnunlaulua.

— Täti pois siitä! huusi Freedi ja tuuppasi Liinaa, niin että hän horjui kaivonkantta vastaan. — Pastorskakin on vain tiellä, jatkoi poika mahtipontisesi, kaikesta päättäen onnellisena siitä, että kerran, hänkin, sai tilaisuutta komentaa vanhoja ihmisiä.

— Kyllä me kahden! korotti nyt äänensä nuorempi-kin veli, Pelle, kuin vanhemman veljensä kaikuna. — Emme tarvitse mitään apua!

— Mikä kana se nyt on?

— Tuo, tuo, neuvoi pastorska ja viittasi, käsivarsi oikonaan, kanalaumaan.

— Senhän helottaa harja niin että! sanoi Pelle asian-tuntijan varmuudella.

— Ei, se on jo liian vanha, hymyili pastorska.

Yhdessä kädenkäänteessä oli onneton kana Freedin kainalossa ja nuorempi veli hyppi vihellellen edellä vajaa kohti talonmiehen huoneiden ja Karellien asunnon välillä. Kukko ja eloon jätetyt kanat pitivät vimmittua ääntä. Linnunlaulu oli kokonaan vaiennut.

Rouva Kamberg ja pastorska nauroivat makeasti.

— Mies on aina mies, sanoi rouva Kamberg, - heti tuli toinen ääni kelloon.

— On se ihmeellistä, säesti pastorska, — että siinä miehessä ja naisessa pitää olla niin suuri ero. Lehto aina sanoo, että se on Jumalan erikoinen armolahja luomakunnalle.

Vanha rouva Karell hymyili kuistilla, ilon kyyneliä nieleskellen.

— Miehenalkujahan ne ovat, huusi hän, — jolleivät olisi vähän laiskoja koulussa ja jolleivät kuluttaisi niin paljon vaatteita. Aina housut rikki, sukat rikki, kyy-närpäät rikki. Ruokahalua ei niiltä myöskään puutu.

Kaakatus vajassa lakkasi. Raatihuoneen kello löi puolentunnin-lyöntinsä. Joku ainoa lintu visersi koivuissa ikään kuin arastellen. Kukko nosti vielä silloin tällöin äänekkään hätähuudon. Vanha talonmies lakaisi jo portinpuoleista osaa pihamaata, hänen ketterä vaimonsa nosti vettä kaivosta, rohkenematta sekaantua rouvien keskusteluun, mutta silti tarkasti sitä seuraten. Vanha Martinska, joka asui Karellien keittiössä, varustautui koppa kainalossa menemään kitkijätyöhönsä kirkkopuistoon ja hautausmaalle.

— Kelpasi niitä poikia katsella! kehaisi pastorska vieläkin ja pysähtyi talonomistajattaren ikkunan alle kysyäkseen, miten rouva Kamberg ja Aline oikein jaksivat.

Rouva Kambergin jalat olivat huonot. Aline, hän voi hyvin, hän nukkui vielä. Rouva Kambergin ankaroille kasvoille ei tullut hymyn välähdystäkään, kun hän puhui ainoasta lapsestaan. Pastorska vuorostaan valitti miehensä, Lehdon, vatsakatarria. Sanoivat sen johtuvan kahvinjuonnista, mutta mahtoiko siinä olla perää. Kun ei hänkään, pastorska, mitenkään rajoittanut kahvinjuontiaan ja kahvi oli hänelle suorastaan kuin lääkettä.

Pojat tulivat kovaäänisinä vajasta, retuuttaen veristä kanaa jaloista.

— Ettehän kiusanneet? kysyi pastorska veitikkamaisesti.

— Se kuoli että paukahti, heti paikalla! selitti Freedi.

Rouva Karell oli niin liikutettu, että hän tahtoi astua alas portaita saadakseen kädestä kiittää pastorskaa. Pas-

torska riensi kepeästi hänen luoksensa ja vakuutteli, että tämä oli ollut hänelle vain suuri riemu. Oliko mitään suurempaa iloa kuin lahjan antaminen!

Pihamaalle tunki jo talon eri keittiöistä kahvin lemuu. Rouva Kambergilla juotiin kolmen markan kahvia, haju oli vieno kuin kukkasen tuoksu, pastorikin piti talossaan hyvän kahvin, vaikkei se vetänyt vertoja rikkaan rouva Kambergin kahville. Salmisella tuntui sikuri ja Karellilla, siellä pantiin milloin ruista, milloin ohraa, milloin mitäkin kahvin sekaan.

Naiset sanoivat toisilleen hyvästi ja hajaantuivat kukin haaralleen. Linnut lauloivat taas ja kukkokin kiekui ikään kuin ei mitään olisi tapahtunut. Laaja piha vastistutettuine kukkalavoineen ja vihannesmaineen lepäsi ystävällisenä odottelemassa päivää, sen askelia ja askareita. Pastorin puolelle helotti aurinko, välähdellen kuistin kirjavissa ruuduissa. Rouva Kambergin avonaisen kuistin yläpuolella kohotti vanha tuomipuu vihreänpuppuisia oksiaan. Karellien asunto takapihalla jäi varjoon. Vanhan rouvan ääni kuului sieltä ulos asti. Vuoteestaan tai tuoliltaan ikkunan ääressä puhui hän lakkaamatta tyttärelleen, joka liikkui askareissaan milloin missäkin osassa pientä huoneistoa tai pihamaata.

— Liinaa ... Liinaa ... missä sinä olet... etkö sinä tule? Ajaai, missä sinä näin kauan olet ollut? Koska sinä laitat mamman kainalosauvat? Ajaai, pitääkö minun pitkänäni ottaa vastaan naidut tyttäreni, kun ne tulevat minua tervehtimään! Katso nyt, röijyni ovat nuo rikkinäiset kainalosauvat aivan kuluttaneet. Liinaa... Liinaa ... minne sinä menet? Mammalla on puhumista ... ajaai, et sinä kuule, mitä äitisi sanoo ... Tule likemmä ... likemmä. Kuule: ovatko pojat tupakoineet. Ne ovat sellaisia hunsvotteja.

— En tiedä, sanoi Liina ja aikoi mennä.

— Ajaai, et tiedä! Sinun pitää torua heitä ...

— Kun en minä luule, että se auttaa.

— Ojooi mitä sinä puhut! Sinä et viitsi, siinä se on, sillä sinun ajatuksesi ovat muualla.

Liina punehtui. Hänen mustat silmäripsensä painuivat alas ja hän lähti nopeasti keittiöön.

— Oi-voih! huokasi vanha rouva syvään ja läpätunkevästi

Vuoteessa, johon hän laskeutui, oli kaikki iänikuisen haaltunutta ja kulunutta. Laihtunut kellahtava käsi päästi kainalosauvat kolahtaen lattiaan ja siirtyi sitten hakemaan nenäliinaa tyynyn alta. Tyyny oli harmaa, nenäliina oli harmaa, kaikki oli harmaata.

Oikeastaan olisi rouva Kareliin talon tänään pitänyt olla iloisen juhلاميelen vallassa: vanha äiti odotti luokseen kaikkia lapsiaan. Sellainen oli hyvin harvinaista, sillä kaupungissakaan asuvat tyttaret eivät aivan usein käyneet äitinsä luona, saattikka sitten pitkämatkaiset. Tänään piti heidän kaikkien tulla. Aihe, minkä vuoksi äiti oli heidät kutsunut, ei kuitenkaan ollut mikään iloinen. Hänen oli ollut pakko hälyttää heidät puhumaan järkeä vanhimmalle ja rakkaimmalle lapselleen, jonka myöskin olisi pitänyt olla viisaimman, mutta jonka saattoi sanoa suorastaan tulleen hulluksi.

— Oi-voih! oi-voih!

Hän, Liina, joka oli ollut äitinsä turva jo isän eläessä ja sitten läpi kaikkien vaikeiden vuosien, hän, jonka saattoi sanoa kasvattaneen nuoremmat sisarensa, hän joka aina oli ollut itse toimeliaisuus ja tyytyväisyys — hän oli käynyt uppiniskaiseksi äitiään, niin, itse Jumalaa kohtaan, ja ruvennut pyytämään asioita, joita hänen oli mahdoton saada. Hän oli aivan niinkuin huonosti kasvatetut tyttaret naapurissa, Nupposella, kadun toisella puolella, ruvennut laiminlyömään tehtäviään kodissa ja juoksentelemaan illoin soutelemassa ja katselemassa kuuta. Äidin nuhteet ja varoitukset eivät enää merkinneet mitään, hän hymyili kaikelle, lauleli, ruokki pastorskan kanoja — lisäksi lainkaan katsomatta, antoiko niille sellaista, mitä olisi voinut vielä käyttää kotona — ja kertoi satuja kaiken maailman lapsille, joita kokoon-tui illansuussa Karellien portaille. Niitä tuli aina kirkon takaa asti, köyhien ihmisten lapsia, ja tuli rikkaidenkin lapsia; sellaisia kuin itse kauppias Frilanderin Bertta ja Augusti. Lapset istuivat Liinan ympärillä kuin kananpoikaset emonsa siipien suojassa eivätkä olisi tahtoneet lähteä kotiin nukkumaankaan. Eihän hänellä ollut mitään makeisia tai sellaista niille antaa — mistä se olisi tullut, mutta lapset eivät sitä ajatelleetkaan, he vain tahtoivat kuulla satuja, he vain tahtoivat riippua tädin

kaulassa. Hän, äiti, olisi kovistanut heitä useamminkin pois siitä portailta meluamasta, jollei rouva Kambergin oma tytär, niin suuri ja vanha kuin olikin, olisi istunut kuuntelemassa Liinan juttuja. Äiti luuli saavansa Frilanderista liittolaisen, kauppias tuli jo kerran julmana pihaan hakemaan pois lapsiaan. Mutta se toivo oli ennen-aikainen: kauppias kävi, nähdessään Liinan ja lapset, vallan lauhaksi ja istahti vähäksi aikaa heidän kuistinsa penkille. Ja seuraavalla kerralla lähetti hän Bertan ja Augustin mukana vesirinkelejä lapsille ja Liinalle. Rouva Kamberg itse teki vihdoin lopun hullutuksesta: Aline oli saanut nuhan ja lisäksi oli pelko siitä, että kukkalavat tallattaisiin, niitä kun jo oli valmistettu keskelle pihaa ja myöskin sivuille, sinne missä rouva Kamberg kesäisin joi kahvia vieraittensa kanssa ja millä puolella pastorinväenkin oli lupa oleskella.

Oi-voih, kerran oli kaikki ollut Karellien hallussa, Karellien omaa, he olivat juoneet kahvia ja totia puiden alla, missä suuret pensaat keisarikruunuja ja tuulihat-tuja kukoistivat — nyt oli kaikki mennyttä, he kituivat talon äärimmäisessä päässä, ulkokuonerivin laidalla, entisessä vajassa, jossa postimestari Kareliin trillat ja kääsit kerran kiiltävinä olivat seisoneet ja joka sittem-min oli tehty köyhtyneen perheen asunnoksi, kun sairas postimestari oli kuollut, kun talot ja tavarat olivat men-neet. Oi-voih, niitä surkeita aikoja! Toki ne kaikki oli-vat kestetyt, tytöt olivat onnellisesti naimisissa — olisi luullut huolettomien aikojen vihdoinakin koittaneen äidille ja viimeiselle tyttäreille. Heillä oli viidensadan markan eläke — miten hyvin he kahden olisivatkin voi-neet elää sillä, kun sillä oli täytynyt tulla aikaan, vaikka oli syömässä seitsemän suuta. Rouva Kamberg, joka — tohtorin kehoituksesta — ajatteli uuden suuren talon rakentamista joskus tulevaisuudessa, oli sanonut, ettei hän rakenna, ennen kuin rouva Kareliin kuoleman jäl-keen, ettei rouva Kareliin tarvitse muuttaa pois van-hasta kodistaan. »Trillojensa ja kääsiensä kodista», oli rouva Karell katkerasti ajatellut, mutta sentään samalla ollut kiitollinen, että rikas rouva Kamberg, vaikkapa leikilläkin, otti lukuun hänenkin toivomuksensa. Kuinka hyvin olisi voinut olla — ja nyt rupeaa Liina hulluksi!

Mikäpä vanhalle rouvalle muukaan tuli neuvoksi kuin vedota lapsiinsa. Maalla-asuvat olivat pääasia, sillä näiden kaupunkilaisten omatunto oli jotenkuten paatunut Liina vaikutti heihin ja sai heidät puolelleen. Mutta Armidaan ja Sannyn saattoi luottaa. Ja niin oli äiti itse tehtyään kotelot, tuhlannut postirahan kahteen kirjeeseen sekä kahvikupin Martinskalle, joka Liinan tietämättä vei kirjeet postiin.

Ei heidän, Armidan enempiä kuin Sannynkaan ollut helppoa päästä irti kodeistaan, molempia pitelivät lapset ja miehet — ja entäs matkakulut! Sannyn kotona elettiin kansakouluopettajan palkalla, se ei tahtonut riittää, kun lapsia oh niin paljon. Armidan kodissa veivät kalliit juomatavarat, joita aina piti olla talossa. Nimismiehen koti on hieno koti, kolmas kuvernöörin kodista lähtien, siellä täytyy olla ruokaa ja juomaa. Se vei ja maksoi, ja Freedin ja Pellen koulunkäyntikin maksoi, vaikkei toki mummo ottanut heiltä kuin ne ruokatavarat, jotka he kuluttivat, mutta koulurahaa meni ja aina vaadittiin uusia kirjoja ja vihkoja. Niin että Armidan-kin oh pakko käännellä kohkkoa, ennen kuin hän päästi sen kädestään. Toki ei tässä kuitenkaan tällä kertaa auttanut mikään: tyttöjen täytyi rientää tukemaan vanhaa mummoa, sillä Liinan täytyi tulla järkiinsä!

Oi-voih! Oi-voih!

Sisarukset Armida Fors ja Sanny Saarinen olivat, kumpikin kuljettuaan hevosella useat peninkulmansa, tavanneet laivalla ja heti alkaneet udella toisiltaan, mitä kotona oli saattanut tapahtua, miksi mamma kirjoitti näin salaperäisesti. Pitkin yötä olivat he ärsyttäneet toistensa uteliaisuutta, peräsalongissa hoidellessaan Sannyn pientä lasta ja kertoessaan toisilleen kaikkea, mitä viime aikoina olivat kokeneet. Yhä enemmän he hämmästyivät, kun ei laivarannassa ollut ketään vastassa: mitä olikaan tapahtunut, missä olivat Titti ja Alme, jollei Valborg olisikaan päässyt kotoaan asti ja jollei Liina olisikaan voinut jättää mammaa? Varmaan oli mamma kipeä. Vai oliko Liina kipeä? Mitä kummaa olikaan tapahtunut?

Raahustaen sylissään ja käsivarsillaan vaatekääröjä,

lasta ja tuliais-koppia sisarukset hiestyneinä ja hiukan vaivalloisesti riensivät tuttua tietä laivarannasta kaupunkiin. Viisi kaunista punaista lehmää kulki rauhallisesti syöden puistikossa pormestarin kulmassa. Sisarukset naurahtivat. Joka kevät kiellettiin juhlallisesti kuultajan suun kautta sakon uhalla päästämästä lehmiä kaupungin puistoihin tai istutuksille. Kenenkähän nuo nyt olivat. Kauniita lehmiä. Tiellä kukoistivat vanhat tutut kevät-kukat, joilla ei olisi ollut lupa levitä tänne kaupungin hiekoitetuille käytäville. Kas, kas, pormestarin talo oli maalattu, aikoikohan hän naimisiin? Frilander tuli paitahihasillaan portailleen ja puisteli jauhoista takkiaa. Sisarukset tiesivät, että rouva talvella oli kuollut, kolme lasta oli jäänyt. Nähdessään matkustajien nousevan ylös laivarannasta esplanadin sivua kauppias meni sisään ja veti oven kiinni, niin että kello rämisi. Se oli vanha tuttu kello, joka oli rämissyt siinä jo isä Frilanderin aikana. Frilanderin viereen oli tullut uusi puoti, leipuri, heleänsinisessä kilvessä luettiin kultakirjaimin Benj. Lauren, yläpuolella oh kultainen rinkel. Kuinka hauskaa oli yhtä kaikki taasen nähdä tutut seudut, kunhan ei olisi ollut tätä levottomuutta.

Vanha kotipiha oli sitten viime näkemän jaettu kahtia uudella aidalla, joka oli vihreäksi maalattu. Että kuitenkin rouva Kamberg viitsi työntää talon entisen omistajan tuolla tavalla aitojen taakse! Rouva Fors tuskin muisti hiljentää ääntään, kun hän sisarelleen teki katteria huomautuksiaan. Rouva Saarisen silmiin nousivat kyyneleet. Täällä sitä lapsina oli leikitty, tuossa sitä keväisin oli hypätty nappikuoppaa ... Kuinka puut olivatkaan kasvaneet... lintuja tuntui olevan vieläkin enemmän kuin ennen. Mitä... oliko pääskysenpesä hävitetty kuistin päältä?

Nyt ilmaantui vihdoinkin kasvoja mamman kamarin ikkunaan, ja sisaret, toinen toisen perästä tulivat portaille. Tervehdittiin äänekkäästi, suudeltiin ja kyseltiin. Liina otti lapsen, muut sisaret ottivat mytyt ja kopat. Miten mamma jaksoi? Mitä oli tapahtunut? Mamman ääni jo kutsuikin saapuneita läpitunkevin huudoin, ja haihatellen ja voivotellen painuivat he vuoteen yli, missä äiti istui, yllään vanha, alkuaan sinikirjava pumpuli-

puku. He suutelivat äitiään sisäänpainuneille huulille he taputtelivat hänen laihoja olkapäitään. Kuumat kyy! neleet vuotivat alas äidin poskia, ja hän tarttui tyttäriinsä liikkein, jotka hellyydessään olivat miltei suonenvedon tapaiset. Mutta mitä, mitä olikaan tapahtunut?

Kukaan ei vastannut maalaissisarusten kysymyksiin. Titti pusersi arvokkaasti kokoon huulensa. Valborg hymyili ilkeästi ja Alme naureskeli huvitettuna. Oliko heidät sitten tuomittu puhumattomuuteen? Tekivätkö he pilkkaa sisarista, jotka olivat vakavasti levottomat? Liina oli lapsen kanssa jäänyt keittiöön. Mamma ei vastannut kysymykseen, jota tytöt ihmetellen toistivat, hän vain piteli heidän käsiään ja itki pientä onnellista itkua.

— Kuinka te olette kauniit ja lihavat! sanoi hän. — Niin oli mammakin ennen, oi-voih! Ja te olette kaikki naimisissa!

— Mikä mammaa oikein vaivaa? huusivat sisarukset kymmenenteen kertaan sillä kalsealla äänellä, joka oli ominainen niinhyvin äidille kuin kaikille tyttärille. — Mamma nyt sanoisi, mehän menedhymme levottomuuteen.

— Oletteko te noin levottomat mammasta! sanoi vanha rouva ja yhä itki ja hymyili. — Jumala siunatkoon teitä. Joka täyttää neljännen käskyn, hän täyttää kaikki muut. Ovatko teidän lapsenne terveet? Ja teidän hyvät miehenne — vai lähettivät mammalle terveisiä. Kuinka te olettekaan kauniit ja hyvät! Liinaaa ... Liinaaa! Tuo toki kahvia! Ota korppuja ja piparkakkuja.

Tyttyret sanoivat juoneensa kahvia laivassa, aamu oli ollut vähän kolea ja niin he olivat tilanneet kahvia ilman leipää ja syöneet omia voileipiään.

— Vai tulisitte te mamman luo ettekä saisi kahvia — Liinaaa... Liinaaa! Tuo kahvia, ota korppuja ja piparkakkuja ... läkkilaatikosta!

Vihdoin viimein saivat tyttäret tietää, ettei mamma ollut erikoisen kipeä. Mieliharmista hän kyllä olisi saatanut olla kipeä ja varmaan hänen hermonsensa pilaantuisivatkin kokonaan, jollei muutosta tulisi. Juuri sen vuoksi hän oli kutsunut heidät tänne. Liina, niin Liina oli syypää kaikkeen — kuka sitä olisi uskonut! Hänen tähtensä oli tämä melu ja hälinä ja entäs kustannukset.

Ottakoon nyt ja maksakoon Sannylle seitsemäntoista markkaa — kyllä kai matka siihen nousi niinkuin ennenkin, ei suinkaan laivamaksuja koskaan alennettu, ylennettiin niitä aina mieluummin —, ottakoon sen rahan vaikka silmästään, kun kerran on kaikkeen syypää.

— Mitä Jumalan nimessä on sitten tapahtunut! huusi Armida Fors, joka jo oli kokonaan tuskastunut.

— Älä turhaan lausu Jumalan nimeä, sanoi äiti. — Ajaai, sinä olet oppinut sen mieheltäsi, kotona et sinä ole sitä kuullut, Akseli on hieno mies ja suuri herra, mutta hän ei vielä ole tullut herätykseen. Mida, lapseni, onko sinulla taas uusi hame? Ajaai, kuinka se on hieno, kuinka sinä olet onnellinen! Minnekä ne muut tytöt joutuivatkaan? Sigrid, Valborg ja Alme, minne te jouduitte, tulkaa kaikki tänne, ette tiedä, kuinka kauan äitinne elää, ei sitä voi kauan elää, kun on ollut niin suuria suruja ja kun vielä vanhoilla päivillään saa sellaisen surun ... Te olette tietysti katsomassa Liinan kamaria. Kyllä sitä kelpaakin katsella, kätevä hän on ja tekee tyhjästä. Sohva on päällystetty tilkuilla — kuka sitä uskoisi! Eikö siinä ole kuin kukkiva kenttä, ruusut ja liljat ja pionit, ja kaikki pelkistä tilkuista! Mutta hän ei heitäkään hukkaan mitään, ei yhtä langanpätkää, ei yhtä tilkkua, ei tyhjää rullaa. Hyllypöytä on tyhjästä rullista, kuka sitä uskoisi, ja kaikki hän on naulannut omin käsin!

Vanhan rouvan ääni oli kiihtynyt ihastukseen ja ylistykseen, mutta yhtäkkiä se teki oikullisen kokokäanteen. Se kävi pisteliääksi, suorastaan myrkylliseksi.

— Siihen hänellä on ollut aikaa, hän on taitanut odottaa vieraita, mieleisiä vieraita. Mutta minun kainalosauvani ovat täyttämättä, niistä on kaikki kulunut pois, ne ovat terävät kuin veitset, en voi niitä käyttää, sen tähden makaan tässä. Mutta hänellä ei ole aikaa, Liinalla ei enää ole aikaa äitiänsä varten!

Maalaissisarukset, jotka istuivat äidin vuoteen laidalla, vaihtoivat katseita kaupunkilaissisarusten kanssa. He huomasivat äidin paljon heikentyneen viime näkemästä. Hän toisteli samoja asioita entistä enemmän, puhui sekaisin ja äänikin oli entistä särkyneempi.

— Missä kainalosauvat sitten ovat? sanoi Sigrid kivistä. — Minä laitan ne kuntoon.

— Ei, ei! Älä sinä mene niihin koskemaan. Ei niitä osaa laittaa kukaan muu kuin hän. Sen tähdenhän tämä kaikki on niin julmaa ja sydämetöntä, kun hän tietää miten tärkeä hän mammalle on. Ei, älä sinä, Titti, yrittäkään. Ei, älkää menkö keittiöön, olkaa täällä nyt kaikki, niin samme puhua, mammalla on teille tärkeää asiaa. Liinaaa... Liinaaa, eikö se kahvi nyt valmistu? Ajattele toki, että sisartesi on nälkä, niin pitkän ja kalliin matkan takaa kun ovat tulleet. Ja sinun vuoksesi! Ota korppuja ja piparikakkuja... läkkilaatikosta muuta ei tarvita. Ei mitään pehmeää leipää, kuuletko! Vai joko sinä taas olet juossut leipuriin. Jos sinä menet ulos ovestakaan, jos sinä menet leipuriin, niin minä... niin minä kuolen ...

Vanha rouva oli noussut istumaan sängynlaidalle ja nojasi toisella suonikkaalla kädellään sen laitaan. Äänillä hän oli lausunut sanan »leipuri» oli ollut niin leppymätön, että molemmat maalta tulleet sisarukset heti yhdistivät kultaisen rinkelin sekä kullatun nimen heleän-sinisellä kilvellä siihen onnettomuuteen, mikä oli tullut taloon. Mitä oli leipuri tehnyt?

Keittiöstä rupesi kuulumaan lapsen itkua ja Sanny lähti heti sitä kohti.

— Aih, onko sinulla lapsi mukana! huudahti vanhus ja hänen vihansa suli sulamistaan. — Niin, mitenkäs sinä muuten olisit päässyt matkustamaan. Tuo, tuo, mummon nähtäväksi — joko se on puolenkaan vuoden ikäinen, vai...? Oi-voih!

Vanha äiti vaipui lumppuläjänsä ja kaunis hymy kirkasti hänen kasvojansa niin kauan kuin itkua kuului. Kun lapsi lakkasi huutamasta, sulkeutuivat vanhuksen silmät ja hänen kasvonsa olivat keltaiset kuin kuolleella.

Maalaissisarukset katsoivat päätänsä huojuttaen kaupunkilaissisaruksiin. Nämä ottivat asiat varsin kylmästi. Alme, istuen ikkunan alla, söi karamellia, Sigrid siliteli pientä koiraansa, jonka hän, tottuneesti nostaen rinnan alta ja molempien etukäpälien välitse, oli ottanut syliinsä. Valborg, seisoen keskellä lattiaa, hypisteli hermostuneesti pitkiä kultaisia kellonperiään.

— Lopetetaan nyt jo tämä teatteri, sanoi Valborg,

suuttumustaan hilliten, — mamma on, niinkuin tiedämme, sairas ja vanha ja sen tähden ...

Kuolleen näköinen vanhus kimmahti istualleen uskottoman jäntevänä.

- Ajaai, vai olen minä sairas ja vanha! Minä olen tiellä, sinä tahdot minusta päästä, sinä kiittämätön lapsi, kaikki te tahdotte minusta päästä! Älkää te kieltäkökään, kyllä minä teidät tunnen! Ja enkö minä kuitenkin ole kasvattanut teistä kaikista kunnon ihmisiä, kauniita olette kaikki, miehet olen hankkinut teille kaikille! Ja nyt — vaivaistaloon te vielä minut toimitatte, hautaan te minut toivoisitte, oi-voih!

— Rakas, rakas pikku mamma, puheli Mida Fors puhumistaan, — mamma ei nyt noin kauheasti kiihdytä itseään.

Valborg Lindberg otti pöydältä Liinan työn. Se oli jotain tähtikuviollista virkkausta, Liina piti sen huolellisesti puhtaassa vaatteessa, jotta se säilyttäisi sinertävän valkeutensa. Valborgin ylpeät kasvot olivat kalpeina vihasta.

— Koko tämä hälinä on syntynyt siitä, virkkoi hän, jatkaen äskeistä lausettaan, — että leipuri Benjamin Lauren on kosinut sisartamme Liinaa. Näin merkillinen on juttu.

Hän vilkaisi äitiin ja vetäisi virkkauskerästä pitkän mitan lankaa. Äiti vaikenä, silmät suljettuina, ja vain kyyneläiset, jotka pusertuivat esiin, ja vavahdukset suupielissä ilmaisivat, että hän kärsi hirvittävästi.

Armida Fors oli noussut seisomaan ja tuijotti suu auki Valborgiin. Almea nauratti, hän tähtäsi karamellilla koiraa Sigridin polvella. Pieni eläin koetti asettaa suutaan sen suunnan mukaan, minkä herkkupala ottaisi lentäessään sen luo. Alme purskahti nauruun.

— Et saa antaa sille karamellia, sanoi Sigrid-rouva kesken kaiken, — muutenkin lihoo liiaksi ja saa sydäntaudin. Saisit itsekin lakata syömästä karamellia, hampaasi ovat jo aivan menneitä.

— Kuka on sitten leipuri Lauren, kysyi Armida. — Hän on kai hiljan muuttanut tänne. Kilpi minusta ei ollut hullumpi, tuollainen kullattu rinkelihän on kallis.

Vanha rouva vuoteellaan vilkastui.

— Mikä lieneekään roisto ja maankiertäjä! Emme

kukaan tunne häntä. Hän on hiljan muuttanut ties mistä. Liinaa ei koskaan ole esitetty hänelle, hän on nähnyt hänet puodissa, kun hän on käynyt noutamassa leipää. Siinä he ovat tutustuneet — ajatelkaa, kuinka sopivaa seurustelua! Ei toki minun aikanani sellainen tullut kysymykseen. Nuoret ihmiset esitettiin kunniallisesti vanhempien läsnäollessa. Nämä ovat siellä leipuripuodissa puhelleet kahden, ties miten paljon ja — mitä! Minä kyllä aloin huomata, että hän niin kauan viipyi kun aamulla läksi ulos, ja sitten rupesin huomaamaan, että kahvileipää tuli niin runsaasti. Kun ostettiin kymmenellä pennillä pennin piparikakkuja ja minä laskin ne, niin oli yksitoista ja kaksitoista, kerran oli viisitoistakin. Ensin olin mielissäni, luulin, minä hullu, että leipurilla oli myyjätär, joka laski niin huolimattomasti. Joskus toi Liina kotiin korvapuustin kaupanpäällisiä, joskus torttujakin, ja minä, hullu ihminen, vain olen mielissäni enkä näe, miten hän pussia avatessaan punastuu ja katsoo alas. Kunnes kerran joku mieshenkilö saattoi hänet tänne portaille asti ja siinä ojensi hänelle pussin. Silloin tuli totuus esiin. Ja nyt on sitten pitkin kevättä käyty soutelemassa ja katselemassa kuuta. Siinä tulee terveimmistäkin hermoista loppu, kun sellaista katselee, oi-voih!

Vanha rouva vaikenä nääntymäisillään.

— Mamma liioittelee niin kauheasti, sanoi Sigrid pureskellen karamellia, joka alun pitäen oli tarkoitettu hänen koiralleen.

— Hyviä torttuja häneltä vain saa ja suurta leipää, huomautti Alme, koettaen tekeytyä arvokkaaksi.

— No niin, sanoi Armida, — ei se nyt mikään hieno tarjous ole, tietystikään ...

Valborg naurahti vihlovasti.

— Hieno tarjous! sihahti häneltä hampaiden välitse. — Ja muut Kareliin tytöt ovat muka naitetut niin hienojen tarjousten tekijöille ...

— Ajaai, huusi äiti, — kuinka jumalaton sinä olet. Valborg, Valborg, sinun ei käy hyvin. Ajaai, Jumala rankaisee...

Sigrid Vohlström yskähti ja laski koiransa maahan.

— Kyllä minä tiedän, mitä sinä Valborg tarkoitat,

sanoi hän. — Te olette aina, sinä ja sinun miehesi, halveksineet meitä. Vahtimestari ei ole teidän mielestänne ollut ihmisenkään. Mutta viime viikolla, kun hienolle oluenpanijalle tuli rahasta tiukka, poikkesi hän raati-huoneelle ja lainasi vahtimestarilta puolisataa markkaa!

Valborg Lindberg paineli punastuen ohimoitaan. Ah sitä Gunnaria, kuinka hän saattoi...! Hänen, Valborgin, tietten ei se ollut tapahtunut... Heidän piti ostaa lehmä, se oli hiukan kallis. Mutta olisi saanut jäädä ostamatta, jos hän olisi aavistanut.

— Oi-voih, keskeytti äiti, — älkää Jumalan tähden riidelkö. Sisaruksethan te olette, vaikkei sitä teistä uskoisi. Valborg on kuin riivinrauta, Sigrid kuin koi-vunvasta. Aina minä olen sen sanonut, että Vohlström on kaikkein paras minun vävypojistani: aina vain esi-liinakankaat syntymäpäivälahjaksi vanhalle mammalle, aina röijykangas jouluksi. Ylivahtimestari kuolee vielä rikkaana miehenä.

— Mamma-pikku, puhui Armida ja teki äänensä oudon hiljaiseksi ja ystävälliseksi, ikään kuin siten koteloidakseen tulevia karvaita totuuksia, — mamma-pikku, en oikein ymmärrä ... Mitä mammalla on tätä tarjousta vastaan? Meidät kaikki mamma naitti sellaisella kiireellä, että tuskin olimme täysikasvuisia.

Ilman mitään levähdyshetkeä äiti puuttui heti asiaan:

— Oi-voih — moititko sinä minua siitä? Olisitteko tyytyväisiä, jos nyt istuisitte naimattomina? Oi-voih, kaikkea minun pitää kuulla! Vai enkö ole toimittanut teille kaikille hyviä miehiä. Nimismies, eikö hän ole hieno herra? Mitä sinulta puuttuu, Mida? Teillä on oma huvila, kuin palatsi, ja hevoset ja lehmät. Ja hienoja juominkeja pidetään Akselin päivänä — oi voih, kuinka Akseli piti minua hyvänä, kuinka monta lasia viiniä hän minulle kaatoikaan! Ja sinä sait istua kruununvoudin vieressä. Mida, Mida, kuinka sinulla on hyvät päivät.

— On kyllä, sanoi rouva Fors, — naimisissa täytyy naisen olla. Mikä mies tahansa mieluummin kuin naimattomana. Juuri siksihän en ymmärrä ...

Äiti ei kuunnellut häntä.

— Sigridin »papsista» toistan, mitä juuri sanoin. Hän on niin rikas, niin antelias, niin hieno! Henkikirjuri Flor

on »sinä» hänen kanssaan ja kaupungin hienoimpien herrojen kanssahan hän istuu Bouchtilla juomassa. Mutta eipä koskaan kuulla hänestä, että hän putoaisi alas portaita, niinkuin Flor ja Salén ja kaikki muut. Ei Titti, kiitä sinä onneasi: rikkaita ihmisiä te olette, kaksi ihmistä ja vapaat huoneet raatihuoneella. Ettekä te lapsia kaipaakaan, teillä on Ami.

Ylivahtimestari Vohlströmin rouva pani kädet ristiin yli rintansa, kainalosta kainaloon, painoi kokoon huulensa, nielaisi ja katsoi ulos.

— Sinä Valborg, alkoi äiti, — olet saanut inhimillisesti katsoen hienoimman miehen ...

Valborgilta vierähti kerä permannolle ja lihava pieni Ami karkasi heti sitä ottamaan. Sen kankeat, lyhyet takakäpälät luisuivat juostessa niin, että permannolla rapisi. Sigrid riensi pelastamaan valkoista kerää.

— Mamma ei jatka! keskeytti Valborg kiivaasti, — minä en kärsi sitä. Tiedän etukäteen kaikki, mitä mamma aikoo sanoa, menen matkoihini, jos minun taasen pitää kuulla jutut kuvernööristä ja lyseon maistereista ...

Valborg vapisi. Hän ravisti rajusti vaaleita kiharoitaan ja paiskasi työn pöydälle.

— Ajaai, sinä naurat kuin harakka, sanoi äiti. — Ajaai, kyllä sinä sen saat kärsiä, että mamma sinulle puhuu...

— Ei, minä en kärsi!

Huolimatta tyttärensä vastustuksesta äiti otti puheeksi eräät kuvernöörin tanssiaiset, missä Valborg oli ollut kaikkein kaunein ja huomatuin nainen. Koko residenssi-kaupunki oli puhunut hänestä. Lapset olivat sairaita, se oli kyllä surullinen asia, mutta kaikki piti ottaa vastaan mitä Jumala lähetti.

— Ajaai, älä sinä naura! lopetti äiti puheensa — kiitä sinä Jumalaa: hieno mies sinulla on ja lyseon maisterit kieppuvat vieläkin ympärilläsi, niinkuin olisit tyttö Eikä sinun tarvitse mitään tehdä, piikoja saat pitää niin paljon kuin tahdot. Neljättä käskyä ei miehesi kunnioita etkä sinäkään sitä kunnioita. Sen vuoksi teidän lapsenne sairastavat...

Valborg läksi huoneesta ja paiskasi oven kiinni jäi-

keensä. Maalta tulleet tyttäret koettivat johtaa keskustelua kysymykseen, jonka vuoksi oltiin koolla, mutta äiti ei hellittänyt. Häntä oli syytetty siitä, että hän olisi naittanut tyttärensä epäedullisesti. Hän tahtoi vielä puhua nuorimmasta tyttärestään.

— Sinä Alme — ajaai kuinka sinä olit kaunis ja kaunis sinä olet vieläkin! Sinä olisit saanut vaikkapa jonkun lyseon maistereista. Mutta hyvänäpä tämä Lundinkin sinut pitää. Kun posliininukke sinä olet ja karamellia vain syöt. Vanhalle mammalle hän kyllä ei ole antanut yhtä nappia, ei yhtä kahvipapua, vaikka seisoo Frilanderin tiskin takana ja kyllä olisi voinut ottaa nautan tai pari, sitä ei kukaan olisi huomannut.

Alme nauroi ja pureskeli karamellejaan.

— Eihän hän kotiinkaan uskalla tuoda mitään, sanoi hän. — Niin, joskus jonkun karamellin.

Sigrid katsahti sisarensa.

— Titti muistaa taas sen kukallisen karttuunihameen, sanoi Alme punastuen, — mutta Kalle osti sen, hän osti sen...

Liina ja Sanny ilmestyivät nyt keittiöstä johtavalle ovelle. He tulivat onnellisina ja hymyillen kuin muista maailmoista. Ei mutta, kuinka Liina olikin nuortunut! Midan täytyi lyödä kädet yhteen, hän ei ensi hetkessä ollut sitä huomannutkaan, Liinahan oli kuin kaksikymmenvuotias tyttö. Sannyn lapsi oli saanut ylleen ihkasen uuden heleänsinisen koltun. Liina laski lapsen isoäidin vuoteeseen, keskelle harmaita peitteitä, kuin kukkasen maantien hiekkaan. Äskeinen kirkas hymy tuli taas vanhoille kasvoille.

— Ajaai Sanny, kuinka se on kaunis! Siitä tulee kaunis tyttö, se pitää naittaa oikein hienolle miehelle!

Näytti tulevan levähdys siihen kiihotuksen mielialaan, mikä oli vallinnut huoneessa. Vanha äiti ja hänen nuorin tyttärensä hymyilivät äitien hymyä, tuota hymyä, josta ihmissukukunta elää, ja jokelsivat karkeilla äänillään lapselle. Ruoanhajukin vaikutti virkistävästi. Liina nosti pöydän mamman vuoteen eteen ja kattoi siihen aterian. Siirryttiin puhumaan vuokrien noususta kaupungilla. Kun nyt mammallekin, niin vanhalle vuokralaiselle, oli rouva Kamberg kehdannut ylentää

kaksi markkaa kuukautta kohti, joten vuokra nyt teki kymmenen markkaa kuukaudelta. Se oli sentään hirveä summa vanhasta liiteristä, jossa rotat pyrkivät syömään kaikki käsistä ja jossa oli niin kylmä, että tahtoi jäätyä. Pojat? — he voivat hyvin, olivat uljaasti tappaneet kanan tänä aamuna, kaikki olivat heitä ihmetelleet. Kunhan vain koulussa olisivat olleet vähän ahkerammat.

— Ei mutta kuinka tuo Liina on nuortunut! sanoi Armida varomattomasti.

Silloin vanha rouva yhtäkkiä muisti kaikki huolensa. Ei sopinut juuri nyt käydä puhumaan pääasiasta, sillä tytöt olivat liian vilkkaassa keskustelussa, mutta aina kun Liina tuli pöydän ääreen, tyhjensi äiti hänelle pahaa mieltään. Miksei hän ollut laittanut kahvia niinkuin mamma käski? Miksi hän oli laittanut aamiaisen? Miksi hän oli paistanut kalan eikä keittänyt? Miksi hän nau-roi eikä antanut oikeaa vastausta? Liinan kärsivällisyyttä oli mahdoton järkyttää. Hänellä näytti olevan loppumaton varasto hyvää tuulta. Hänen hymynsä ärsytti äitiä. Yksi yllätys oli vielä jäljellä. Juuri ennenkuin asetuttiin pöytään, kanto Liina Midan ja Sannyn tuliaisopat äidin sänkyyn.

— Ajaai — minkä tähden sinä nyt vasta näytät tämän mammalle? Ojooi, tytöt kuinka hyviä te olette, ojooi!

Kaikki häärivät nyt koppien ympärillä. Liina käveli edestakaisin keittiön ja mamman kamarin väliä. Hänen viimekesäinen sinikirjava pumpulihameensa oli kaulan ympäri saanut uuden pitsin. Puna läikähti tuon tuosta-kin hänen poskilleen ilman mitään järjellistä syytä.

— Odotatko sinä jotakin? kysyi Alme merkitsevästi hymyillen.

Liina punastui.

— Etteivät pastorskan kananpojat menisi meidän istu-
tuksillemme, sanoi hän nopeasti.

— Ei, huusi äiti ja päästi kolistellen käsistään lim-put ja paistetut lampaanlavat, — hän kyllä odottaa jota-kin. Katsokaa vain, kuinka hän on nuorentunut ja kau-nistunut! Synti nuorentaa etukäteen, jälkeensä tulevat vaivat ja vastukset. Mutta taitaakin tämä aamiai-nen olla valmis. Hän ei antanut kahvia sisarilleen, vaikka he tulevat niin kaukaa ja hänen tähtensä, ja vaikka mamma käski... No niin, päivälliseksi saatte

kananpaistia. Istukaa nyt, olkaa niin hyvät ja ottakaa, vaikkei täällä vanhassa kodissa olisikaan niinkuin teillä on kotonanne. Ajaai, Mida, kuinka hienoa ruokaa teillä oli silloin, kun kruununvouti oli vieraana Onnelassa. Sellaista kuhaa en minä koskaan ole nähnyt ja niin sanoi kruununvoutikin. Ja Akseli kaatoi minulle kaatamistaan portviiniä ja sanoi, että vanhan mamman pitää vahvistua, minä olin lopulta ihan pyörreksissä ... Mutta lapset, miksette te syö, onhan tässä ruokaa, ottakaa nyt... Älkää pelätkö, ettei pojille riittäisi, heille on jätetty keittiöön, he saavat, kun tulevat koulusta. Liina, etkö sinä anna maitoa Sannylle .. . Syökää nyt. .. ottakaa nyt. Minä syön aina kalan pään, se on kaikkein parasta kalassa ...

Maalta tulleet tyttäret halusivat kuulla kaupungin-uutisia. He saivat tietää, että Aline Kambergilla nykyään kävi paljon sulhasia. Koulun matematiikanmaisteri, se uusi apteekkiherra ja tohtori etupäässä kilpailivat hänen suosiostaan. Tohtori halusi perustaa kaupunkiin kylpylaitoksen ja tarvitsi vaikutusvaltaisia ystäviä — sen tähdenhän hän lienee hypännyt Kambergilla. Ahnehan ei ollut kaunis, mutta kyllä hän saisi miehen, hän oli rikas! Kestikievarin tytöistä oli vaiva ja vastus, he hakivat Liinan seuraa, äiti oli ikkunasta näyttänyt heille nyrkkiä. Vanha rovasti yhä eli, olisi ollut kaupungillekin eduksi, jos Jumala olisi kutsunut hänet pois. Blonda? Hän voi hyvin, oli nuorekas ja komea kuten ennenkin. Häneen eivät vuodet pystyneet. Paljon hän oli ansainnut tänä talvena. Jokin rikas kunnallisneuvos — Helin oli hänen nimensä — oli ostanut talon tässä lähellä. Nyt hän tarvitsi rouvaa. Väitettiin hänen luvanneen Blonda Bouchtille tuhat markkaa, jos Blonda toimittaisi hänelle hienon ja sopivan rouvan. Kunnallisneuvos oli pitkin talvea saapunut kaikkiin hienoihin tansseihin, ja jälkeinpäin hän aina jäi kaupungin herrojen kanssa juomaan Bouchtille. Kunnallisneuvos maksoi kaikkien puolesta, hän kuului olevan niin rikas, ettei sellainen raha kuin sata markkaa ensinkään tuntunut hänen kukkarossaan.

— Rakentaisivat nyt valmiiksi sen kylpylaitoksen, sanoi rouva Forst hellästi, — niin mamma voisi siellä tulla terveeksi.

— Mistä ne varat mammalle tulisivat — ajaai mitä sinä puhut! huusi äiti. — Ja mitäs mammasta, mamma menee pian hautaan, kunhan te vain...

— Ash, että mamma viitsii — minä en jaksa kuunnella! sanoi Valborg ja kolautti lasinsa pöytään.

Äiti jäi tuijottamaan häneen vihamielisesti ja samalla hellästi. Hetken vaiettuaan hän sanoi:

— Ajaai, mikä sinä olet, joka et rakasta äitiäsi?

— No kun mamma valehtelee, sanoi Valborg. — Me menemme hautaan ennen mammaa...

Sisaruksilla oli täysi työ saada äitinsä rauhoittumaan. Sellaisia sanoja ei hänelle toki kukaan ollut koskaan lausunut ja nyt piti hänen ne kuulla oman lapsensa suusta!

— Mamma, mamma-pikku, kiirehti Sanny tasoittamaan, — eikö mamma huolikaan minun kuminaleivästäni? Minä kun erikoisesti mammaa varten aina tiepuolesta kokoan kuminat...

Äiti pyyhki silmänsä ja näki viipaleen, jota tytär ojensi häntä vastaan. Hän tunsikin myöskin sieraimissaan kuminan hajun ja, unohtaen kokonaan äskeisen mieliharminsä, hän nälkäisesti ja kiitollisesti hymyillen tarttui leipään.

— Ajaai, kuinka se on hyvää, sanoi hän ja rupesi heti veitsellä erottamaan pois kuorta. — Liinaaa... mene sinä ja liota mammalle tämä leipä, en saa syödyksi, vaikka se onkin tuoretta... Liinaaa, tässä saat nämä kuoret, älä vain anna kanoille, syö itse, onhan sinulla hampaat... Liinaaa, missä sinä olet ja mitä sinä teet?

— Mamma-kulta, minä laitan nyt kuntoon nämä kainalosauvat.

Liina nosti huoneestaan kättään äitiään vastaan ja aurinko sattui punaiseen samettipalaseen, jota hän piteli.

Äidin koko huomio kiintyi samettiin. Hänen silmänsä tuntui iloisesti leimahtavan, mutta hänen suunsa moitti.

— Mitä... mitä... oletko sinä ostanut samettia? Utta samettia? Herra Jumala kuinka sinä tuhlaat! Mitä sinä oletkaan maksanut tuosta palasesta? Varmaan kaksi markkaa...

— Se oli oikein, hymyili vanhin naiduista tyttäristä, — pikku mammalla pitää olla!

— Niin pitää, niin pitää! säesti Sanny Saarinen. —

Mutta mamma-kulta, alkoi hän sitten varovasti koettaen päästä asiaan, josta he keittiössä olivat Liinan kanssa puhuneet, — miksei mamma soisi Liinan menevän naimisiin?

- Ajaai! parkaisi vanha rouva ikään kuin häneen olisi pistetty veitsellä.

— Mutta mamma, pikku mamma-kulta, jos Liina nyt rakastaa herra Laurenia eikä hän ole mikään huono ihminen...

— Ajaai... sitäpä hän juuri on!

Tyttäret vaikenivat ja katsahivat taas toisiinsa. Valborgin kasvot leimusivat. Liinan kamarista kuului tyyntä pientä koputusta ja nakutusta.

— Mamma, sanoi Valborg, koettaen hillitä itseään, — mamma on tullut niin pahaksi, suoraan sanoen, etten minä Liinan sijassa olisi yhtä päivää mamman kanssa ... Minä naisin vaikka jonkun rengin päästäkseni pois mamman kynsistä ...

— Ajaai, kuuletteko, mitä hän sanoo . . . että minä olen paha!

Maalaissisarukset koettivat voimiensa takaa saada aikaan rauhaa ja sovintoa, mutta Valborgia oli mahdoton hillitä.

— Mamma ei rakasta lapsiaan, se on turhaa puhetta! selitti hän.

— Ajaai — ettei mamma rakasta lapsiaan!

— Omia mielitekojaan mamma rakastaa — milloin meitä naitetaan, milloin emme saa mennä naimisiin ...

Liina teki lopun kiistasta laskemalla kainalosauvat voihkivan äitinsä eteen.

— No mamma, nyt mamma voi nousta.

Tuntui, että Liinan oli vaikea hillitä itseään. Hänen näennäinenkin levollisuutensa vaikutti kuitenkin rauhoittavasti.

— Ajaai, Liina, lapseni, minun kaikkein rakkain lapseni! puhkesi äiti puhumaan, silitellen kainalosauvojen punaista samettia. — Varmaan sinä olet uhrannut kaksi markkaa tähän samettiin, ehkä kolme. Ajaai, kuinka sinä olet hyvä mammalle! Eikö totta, sinä et heitä mammaa, sinä et ajattele leipuria! Ajaai, sinä et tiedä, mikä

palkka sinua odottaa. Sinä tulet rikkaaksi, sinä tulet rikkaammaksi kuin yksikään koko kaupungissa ...

Kiitollisina siitä, että mieliala hetkeksi oli käynyt keveämmäksi, kuuntelivat tyttäret taasen kerran sitä ihmeellistä tarinaa, jonka äiti joka kerta uskoi heille suurena salaisuutena ja jonka hän luuli heidän kuulevan ensi kerran. Tämä tarina oli aina pannut heidät epäilemään äidin järkeä.

Vanha rouva alkoi kertomalla joistakin kaukaisista sukulaisista, sekä aatelisista että aatelittomista, ja tuli vihdoin isoisäänsä kapteeni Svanbyhyn, joka oli hyvin rikas ja hieno herra jostakin kaukaisesta maasta, ja tämä isoisä oli kerran käynyt tervehtimässä heitä, silloin kun Karell, lasten isä, vielä eli ja talo oli heidän. Pappa oli trilloilla ollut häntä vastassa. Ajaai, kuinka kauniin hopeamaljan isoisä oli tuonut — niin, tunsivathan lapset sen, se oli täytynyt myydä, ja sadasta markasta, vaikka sen arvo oli ainakin kolmesataa. Blonda Bouchtilla oli ollut sydäntä antaa vain sata markkaa ja hänen hotellipöydällään se upeili, kaikkien juoppojen herrojen edessä.

Tähän asti oli kertomus varsin todenperäinen, vanhin lapsista muisti vielä hämärästi tuon ystävällisen isoisän, joka oli silittänyt hänen päättään, ja malja oli todella rouva Bouchtin kaapissa, sen he kaikki tiesivät. Mutta sitten seurasi äidin kertomuksessa tuo outo kohta, joka ei voinut olla muuta kuin sairaan mielikuvituksen tuote: isoisä, kapteeni Svanby, oli muka johonkin henkivakutusyhtiöön pannut suuren summan Karoliina Kareliin nimelle, ja kun Liina täyttäisi viisikymmentä vuotta, saisi hän rahat ja silloin hän olisi rikkaampi kuin yksikään tyttö koko kaupungissa. Papan vanhan lipaston salalaatikossa olivat paperit.

— Minä en koskaan ole koettanut avata laatikkoa, pappa oli ainoa, joka tunsu tempun, mutta kun Liina täyttää viisikymmentä vuotta, silloin se avataan, vaikkapa koko lipasto hakattaisiin kappaleiksi. Ja jollei mamma eläisikään, niin muistakaa avata ja ottaa paperit! Oi-voih! Ei mammaa silloin ole, oi-voih.

Vanha äiti seisoj postimestari Karell-vainajan lipaston ääressä ikään kuin suojellen tätä ajan hampaan syömää,

mutta sisällöltään niin kallisarvoista esinettä. Hänen kyyneleensä valuivat vuolaina, hän ei tuntunut luottavan uuteen aikaan.

— Liina, sanoi hän yhtäkkiä, hengissä nähden ne päivät, jolloin tytär olisi rikas ja tyttären avulla koko perhe, — kai sinä, jos mamma vielä siihen saakka eläisi, sitten mamman kuollessa toimitat mammalle kauniit hautajaiset, kauniin kirstun ja kiven haudalle...

Maalta tulleet sisaret kauhistuivat ja vakuuttivat, että tietysti he avaavat lipaston ja mamma elää silloin vielä...

— Ei, mamma ei elä ja te, te ette avaa! huusi vanha rouva epätoivoissaan. — Te teette vain pilkkaa äidistänne. Ja kuitenkin on lipastossa miljoona! Liina, Liinaa, mamman kaikkein rakkain lapsi, etkö sinä nyt voi tyytyä tuohon miljoonaan. Sen sinä saat eikä sinun tarvitse odottaa kuin muutama vuosi.

Vaivainen äiti oli siinä kuin itse nälkäinen vanhuus, joka rukoi nuoruudelta verta ja voimaa, tarjoten suurta ostohintaa. Valborg Lindberg katseli häntä inho suupielissä, alkoi sitten kiertää pientä huonetta kuin häkkiä ja kuiskaili itsekseen:

— Kuinka kauheaa olisi tulla vanhaksi, kuinka kauheaa!

Kukaan ei häntä kuunnellut. Maalta tulleet sisarukset lohduttelivat ja vakuuttelivat. He puhuivat äänekäästi, ja kun melkein kaikki sisarukset olivat suurikasvuisia, tuntuivat pienet huoneet olevan täynnä väkeä. Liina, joka oli kanniskellut astioita kaappiin, pysähtyi äitinsä eteen, tumma puna kasvoilla. Hän pakotti itsensä puhumaan.

— Rakas mamma, mitä minä teen miljoonalla?

Äiti hätkähti.

— Ajaai mitä sinä uskallat sanoa! Mamman isoisä-vainaja, hieno, hyvä, ylhäinen vanha herra varaa sinulle sellaisen summan, ja sinä olet noin kiittämätön! Odota sinä, mamma rikkoo vielä lipaston ja polttaa paperit etkä sinä saa mitään. Nälkää sinä olet omiasi näkemään, kerjätä sinun pitäisi, että oppisit tietämään, mitä raha on ja miljoona. Sinulla on ollut liian hyvät päivät — oi-voih! Mene sinä vain leipurisi luo, jähka Laurénin

kanssa näette vähän nälkää, niin tiedätte, mitä raha on. Oi-voih!

Maalta tulleet tyttäret rauhoittivat äitiä parhaansa mukaan. Liina ei ollut liikahtanut paikalta. Nojaten karkeita käsiään pöytään katsahti hän ulos ikään kuin saadakseen sieltä rohkaisua ja odotti hiljaisuutta. Kaikki puhuivat yhtaikaa, ylinnä vihloi äidin ääni. Sitten ei kuulunut muuta kuin pienen koiran käpäliden rapina permannolla ja Valborgin virkkausneulan kilahdus kellonperiin, jotka pitkinä riippuivat hänen rinnallaan.

— Mamma, sanoi Liina, — minä en koskaan jätä mammaa. Me olemme... me olemme sopineet, että mamma muuttaa meille ja me pidämme mammaa niin hyvänä ja ...

Vanhan rouvan nyrkki kolahti lipastoon.

— Kuuletteko, mitä hän sanoo! Että minun, hänen äitinsä, pitäisi muuttaa hänen ja mokomankin sivistymättömän moukan luo, jättää kaunis kotini, missä minä olen syntynyt ja kasvanut. Täällä on joka nurkka minulle tuttu, isäni on istuttanut joka puun, ja minun pitäisi lähteä kiertämään joka kirkonkylään, minne sopii ripustaa rinkeli maantien laitaan ... Ei kiitoksia — mene sinä vain, menkää te kaikki ja heittäkää vanha äitinne, jos te luulette siitä olevan siunausta. Neljäs käsky on ainoa, jolle lupaus on annettu. Mutta menkää te vain. Pojat, jos ohsivat eläneet, Torvald, joka oli saanut nimensä kapteeni Svanbyn mukaan, ja Selim, eivät olisi jättäneet vanhaa mammaa! Mutta he ovat kuolleet — oi-voih! Kuinka kauniita lapsia he olivatkaan. Viikkoon ei mamma riisunut vaatteita yltään eikä ummistanut silmiään, mutta Jumala otti heidät luokseen. Kuinka kauniit he olivatkaan valkoisissa kirstuissaan. Ne olivat kauniit kirstut, viisikolmatta markkaa kappale. Tuolla peräkamarissa, missä Aline Kamberg nyt nukkuu, siellä he makasivat, koko kaupunki kävi heitä katsomassa. He eivät olisi jättäneet vanhaa mammaa, oi-voih!

Armida ja Sanny ehdottivat heti mitä sydämellisimmin, että hän muuttaisi heille, sekä Akseli että Tuomas-han niin pitivät mammasta. Pienen hetken tämä tuntui tyynnyttävän äitiä, hän katsahti vahingoniloisesti vanhimpaan tyttäreeseen ja rupesi muka suunnittelemaan muuttoa.

- Ei, sanoi Liina, kääntäen katseensa pois ikkunasta, - ei mamma viihdy missään muualla kuin täällä, missä on syntynyt. Mamma asuu tässä ja minä tulen joka aamu mammaa katsomaan ja tulen taas illalla.

Äiti rupesi nauramaan. Se teki Valborg Lindbergiin niin kammottavan vaikutuksen, että hän pakeni toiseen huoneeseen ja otti hatun päähänsä.

— Ei sinun tarvitse tulla illalla eikä aamulla, huusi äiti, — ole sinä vain yöt päivät leipurisi luona.

Liina otti tarjottimen pöydältä ja hävisi keittiöön. Hänen omaisensa olivat äkkiä käyneet hänelle aivan kuin vieraiksi, Sannykin, joka äsken oli sanonut ymmärtävänsä häntä ja iloitsevansa hänen onnestaan. Ei enää tunnut olevan ketään muuta ihmistä maailmassa kuin Lauren, Benjamin, joka viime Karoliinan päiväksi oli lahjoittanut hänelle piparikakkusydämen, suuren kuin limppu, ja käsenyt hänen ajatella, mitä se merkitsi. Päivä päivältä heidän välinsä sitten oli käynyt selvemmäksi ja vapunpäivänä Benjamin niin kauniisti oli tarttunut hänen käteensä ja pyytänyt häntä vaimokseen ja sanonut, että hän pitää murheen myöskin sairaasta mammasta, jollei Liina voi häntä jättää. Liina ei kai olisi todenperään kallistanut korvaansa hänen puheilleen, jollei hän juuri olisi niin kauniisti luvannut pitää murhetta mammasta. Sitä ei moni mies olisi tehnyt, mutta niin tyyntä ja tasaista ei ollutkaan toista maailmassa kuin Benjamin. Ei muuta kuin se yksi! Liina tunsu, että hänellä on voimaa luopua kaikista omaisistaan, kaikista sisaruksistaan, mammastakin hänellä on voimaa luopua! Benjamin tahtoo ostamaan sormukset jo näinä päivinä, jo tänä päivänä hän saattaa tulla puhumaan mamman kanssa. Oi, tällä hetkellä Liina on valmis menemään!

Hän unohti työnsä, hän oli tämän jälkeen haluton kaikkeen täällä kotona. Vaistomaisesti hän meni kuis-tille ja jäi siihen katselemaan taivasta, jota näkyi koi-vunlehvien välitse. Kuinka häntä näin ahdistikin! Tun-tui siltä, kuin hänet olisi aiottu haudata elävältä.

Sanny tuli hakemaan häntä. Hän vakuutti Liinalle, että kaikki kääntyy hyväksi, kyllä mamma vielä taipuu, tällä hetkellä ei hänelle kuitenkaan enää pidä puhua, hän on sairas. Vihdoin viimein hän pitkien pyyntöjen

perästä suostui panemaan levolle, rakas pikku mamma — Se on sama, sanoi Liina hiljaa, — minä en välitä! Minä menen Laurenille.

Sanny vei hänet siihen huoneentapaiseen, missä pojat asuivat. Siellä seisoi Valborg ja silmäili jotakin kulunutta koulukirjaa.

— Se on sama, minä en välitä, toisteli Liina itkun ja hymyn vaiheilla, — minä rakastan Laurenia.

— Hän myöskin sinua? kysyi Valborg ja kohotti pilkallisesti kulmakarvojaan.

— Rakastaa ...

— Kuinka kauan?

— Aina. Te ette tunne häntä . . .

Muut sisaret tulivat varpaisillaan huoneeseen.

— Aiotko sinä, Liina, todella naimisiin? sanoi Mida.

— Etkö ole ajatellut, että sentään olet ikäihminen ja että Laurénin rakkaus voi sammua?

— Hän on yhtä vanha kuin minä.

— Mamma sanoi, että hän on vasta nuori poika!

— Se ei ole totta.

— No niin. Vaikka mies ja nainen ovat samanikäiset, on nainen vanhempi. Sinä et tiedä, mitä avioliitto on.

— Mutta, sanoi Liina, taistellen kuin henkensä uhalla,

— ettekö ensinkään muista niitä aikoja, jolloin teillä oli sulhanen?

— Liian hyvin, vastasi Valborg, punastuen ikään kuin häpeästä. — Kaikki on petosta! Nuoruus pettää, rakkaus pettää, elämä pettää. Minä varoitan sinua kokemuksesta.

Sannylla oli toiset kokemukset. Hän oli onnellinen. Seitsemän lasta heillä oli ja köyhyyttä vastaan täytyi taistella, mutta kyllä hän puolestaan vain kehoitti jokaista naista menemään naimisiin.

Tytöt unohtivat, että äiti oli levolla ja huusivat täydellä äänellään. Yhtäkkiä ilmestyi rouva Kambergin palvelustyttö ovelle ja toi emännältään ne terveiset, että neidillä on vieraita ja että täältä kuuluu kaikki. Liina heräsi ajatuksistaan lieden ääressä, pyysi anteeksi, että oli meluttu ja lupasi, että oltaisiin hiljaa. Tyttö ei heti lähtenyt. Hän katseli tuttavallisesti, kuinka Liina käänteli kananpaistiaan, ja kysyi, milloin häät tulisivat.

Tiedettiinhan se, että Laureeni kauan oli hakenut uskolista myyjätärtä puotiinsa. Rouva Lindberg käski ylpeästi tyttöä menemään tiehensä. Hänen mentyään sihisi pieni keittiö kuiskauksia. Siinä Liina nyt kuuli, mitä tarkoituksia Laurenilla oh! Parasta oli vain jäädä asumaan mamman kanssa. Ja mihinkä mammakaan olisi joutunut.

Liina vaikenä. Hän päätti antaa sisartensa olla siinä luulossa, että hän taipuu, mutta itse asiassa hänen päätöksensä vain vahvistui. Sisaret, raukat, olivat onnettomat, mitäpä he saattoivat tietää ihmisistä, jotka omasta vapaasta halustaan menivät naimisiin. Laurenilla oli kerran ollut morsian, joka oli kuollut, ja tähän asti ei hän ollut voinut häntä unohtaa, mutta sitten hän oli nähnyt Liinan ...

Mamman kamarin ovi avautui äkkiä.

— Ajaai miksi te puhutte niin hiljaa? huusi vanha rouva. — Senkö tähden ettei mamma kuulisi?

Hän sai tietää syyn. Oi-voih, silläkö lailla rouva Ramberg kehtasi heitä kohdella! Aidan hän oli pannut keskelelle pihaa ja jättänyt heidät, Karellit, takapihalle yhdessä pastorin kanojen kanssa. Heidän pienet istutuksensa hän oli työntänyt solaan, minne ei koskaan tullut aurinkoa, eivät yhtään kunnollista sikurinjuurta he saisi kahviinsa ensi talvena ...

Liina pesi astioita vadissa, joka oli liian pieni. Äiti ja sisarukset yhä puhuivat. Pojat tulivat kotiin koulusta ja hyökkäsivät äitinsä tuliaisten kimppuun. Kuin unessa kuuli Liina tuon tuostakin äitinsä äänen: »Älä nyt siinä viskele niitä astioita, mitäs ne ovat sinulle tehneet? ... Miksi sinä taas olet ottanut uuden pyyhinliinan, ikään kuin ei niitä vähemmälläkin saisi kulumaan... Heitätkö sinä pois kokonaisen potaatin — ajaai, kuinka jumalattomaksi sinä olet tullut! ... Kylläpä tämä kana on laiha, ei se mihinkään riitä, täytyy ottaa lihaa lisää. Se ei ole ensinkään pahentunutta, täytyy hakata hienoksi ja panna riivileipää... tuokkosesta ruokasäiliössä... mamma on valinnut pois jokikisen murenen, johon hiiret olivat koskeneet... kautta Jumalan olen minä sen tehnyt.» Sisaret tulivat sanomaan Liinalle hyvästi. Yksi pyyteli kahville tänään, toinen huomenna. Valborg syleili vanhinta sisartaan ja kuiskasi: »Kaikki

päättyy kerran — siinä on lohdutus.» Sitten hän sitoi solmuun pitkän valkean harsonsa. »Kun ei Liina-täti lukenut minun kanssani läksyjä», sanoi Pelle, »mitenkäs minä olisin osannut!» »Minä tapoin tänään kanan...» sanoi Freedi, »maisteri pani nurkkaan ja uhkasi jättää luokalle ... Housut, niin housut ovat taas rikki. Jos täti kerrankin panisi paikaksi nahkaa, etteivät aina menisi rikki!»

Kissa naukui oven takana. Liina heräsi mietteistään.

— Älä päästä, huusi äiti nopeasti Sannylle, — se on vain sellainen juoksukissa, Liina sitä on suosinut, se luulee jo, että tämä on hänen kotinsa.

Veri läikähti Liinan kasvoille ja hän iski hakkuurautaa, niin että se tarttui pytynpohjaan, jolla lihankappaleet olivat. Hänen kävi kissaa niin sääli. Olisipa hänellä ollut jotakin sille antaa! Mutta ei mitään omaa hänellä ollut, ei sen vertaa valtaa, että olisi antanut palasen nälkäiselle eläimelle. Olikohan maailmassa yhtään niin köyhää kuin hän! Kissa naukui yhä, venytellen ja nälkäisesti.

— Onko se kaunis? sanoi Sanny ja katsahti ikkunasta.

— Mitä vielä, vastasi taas äiti. — Silmäpuolikin se on, missä lieenee tapellut. Ei sillä ole hätää näin kesällä, syököön lintuja ja hiiriä, kummastakaan ei talossa ole puutetta. Rouva Kamberg tässä kuului valittelevan, etteivät saa aamuisin unta sen jälkeen kun ottivat kaksinkertaiset ikkunat pois, linnuthan alkavat laulaa jo heti puoliyöstä. Meille ei kuulu, kun emme ota pois kaksinkertaisia.

Olenko minä näin sanomattoman köyhä? ajatteli Liina ja taisteli tuskaansa vastaan. Mutta jahka minulla on koti, niin on silmäpuolella kissallakin koti. Ja tätä ajatellessa nousivat kiittollisuuden kyyneleet hänen kurkuunsa, niin että hänellä oli täysi työ salata niitä. Benjamin tulee häntä pyytämään, tällä viikolla oli hän sanonut tulevansa, ehkä huomenna, ehkä tänään — mamma ei saata kohdella häntä huonosti.

Ei, mamma ei saata. Kun hän näkee Laurénin, niin hän heltyy. Lauren on niin hieno ja vakava, suorastaan kaunis!

Jännitys Liinan mielessä kasvoi kasvamistaan. Hänen

asiastaan ei enää puhuttu. Tytöt, Mida ja Sanny läksivät päivällisen syötyä kahville Vohlströmien luo. Pojat, pelästyneinä maisterin ja äitinsä uhkauksista, lukivat läksyjään, niin että kumisi. Liina istui keittiössä ja tuuditti hyräillen uneen Sannyn lasta. Päivän levottomuuden jälkeen oli hänelle tullut suloinen levon hetki ja hän katseli tuon tuostakin ulos, ajatellen, että entä jos Lauren jo tänään, juuri nyt, saattaisi tulla. Hän tunsi käsiinsä voimakkaan lämmön lapsen ruumiista ja jokin juhlallinen ilo ja mielenliikutus täytti hänen rintansa.

Silloin tuli mamma keittiöön ja yllätti hänet keskellä hänen ajatuksiaan. Mamma katsoi häneen pitkään, ei auttanut, että hän loi silmänsä maahan, että hän painoi kasvonsa lapsen kasvoja kohti — mamma oli arvannut kaikki tyynni. Hän sanoi:

— Ajaai, vai luulet sinä, että sinäkin lapsistasi voit saada iloa ja siunausta. E-ei! Kirousta ja surua ne tulevat sinulle tuottamaan, jos sinulla niitä tulee olemaan. Oi-voih, oi-voih!

Mamma ei sanonut mitään muuta. Mutta mitenkä hänen sanansa lienevätkään musertaneet tyttären. Mamma ei suorastaan kironnut, mutta oli kuin elämisen idut olisivat tukahtuneet tyttären povessa. Liina viipyi vielä hetkisen painuneena lasta vastaan. Sitten hänestä rupesi tuntumaan siltä, että hän oli jokin kirottu olento, joka saastuttaisi viattoman lapsen. Nopeasti hän nousi ja nosti pienen olennon sängylleen, jossa vielä oli syvennys sen jälkeen kuin lapsi viimeksi oli siinä maannut. Se heräsi ja rupesi huutamaan, mutta hän pakeni sen luota. Tämä oli jotakin hermoheikkoisuutta, hän tiesi sen, ei olisi ollut lupa tehdä tällä tavalla. Mamma torui ja se oli aivan oikein. Liinan teki mieli karata kotoa, karata vaikkapa kaivoon, vaikkapa järveen. Mamma kopisti nyrkillään pöytään, hän kuuli sen, mutta hän ei totellut, hän ei voinut, hän juoksi pihamaalle ja paineli käsiä rintaansa vastaan.

Yhtäkkiä hän muisti pastorin. Pastorin luohan hän voisi mennä ja kysyä neuvoa! Pastori tietää, miten hänen on meneteltävä, pastori on aina ollut niin ystävällinen, niinkuin pastorska. Ehkei Jumala vielä ollut häntä hylännyt, kun lähetti tämän neuvon hänen suureen hätäänsä.

Ja Liina meni keittiön oven ohitse, missä äiti seiso i punainen sametti helottaen kainaloista, eteisen matalalle ovelle ja nousi vinnille, missä hänen musta pukunsa riippui lakanan sisällä. Hänestä tuntui siltä kuin täytyisi pukeutua näin ikään kuin ripille mennessä. Niin pian kuin hän koiruohojen ja paikatun lakanan sisältä sai käsiinsä tutun puvun, lankesi hänen mieleensä jotakin siitä rauhasta, mitä hän niin monta kertaa oli tuntenut tässä puvussa. Hän oli kuulevinaan rippivirren ylhäältä lehteriltä ja näkevinään pappien juhlallisina astuvan alttariympyrää kohti, kalkki ja öylättiastia kädessä.

Missä synnin ja vihan maailmassa hän tänään olikaan elänyt! Oma äitiään vastaan hän oli kantanut vihaa — oih, mitä veriruskeita syntejä hän olikaan kasannut omalletunnolleen! Voisiko Jumala milloinkaan antaa hänelle anteeksi?

Alhaalla parkui lapsi ja isoäiti huusi kilpaa sen kanssa. Liina kopeloi alas äkkijyrkkiä tikapuita lauhana, nöyränä, katuvana. Oli itse asiassa turhaa enää mennä pastorin luo: hän tiesi jo Jumalan tahdon. Mutta kun hän oli aikonut ja pukeutunutkin, niin hän kuitenkin meni. Äiti, nähdessään hänen aikomuksensa ei häntä pidättänyt. Hän tiesi, että pastori kyllä tuli oikaisemaan neljänn en käskyn rikkojan.

Pastorille tarvitsi tuskin mitään kertoa, hän ymmärsi kaikki ja oli kuullutkin kaikesta. Kyllähän koko kaupunki tuns i, että Lauren katseli Liina Karellia. Pastori pyysi häntä peremmälle, mutta Liina oli pysähtynyt tuolille ovensuuhun ja hypisteli siinä suurta nenäliinaansa, joka oli ollut mustan puvun taskussa sitten viime ripilläkäynnin ja hajusi koiruohoilta.

— Niin, tämä on vaikea asia, sanoi pastori ystävällisesti.

Hän nousi, meni salin ovelle, kuiskasi ovenraosta rouvalleen, että hän hetken perästä tulee kahville, ja sulki oven.

— Niin, tämä on vaikea asia. Oletteko te vakavasti neuvotellut omantuntonne kanssa? Te olette, niinkuin äitinnekin, herännyt ihminen. Teissä pitäisi omantunnon puhua.

- Niin, nyyhki Liina, kierrellen nenäliinaa käsissään ja niellen katkonaisia sanoja, — se on sanonut niin monella lailla. Se on sanonut senkin, että miehen pitää luopua isästänsä ja äidistänsä ja... että jos me... minä ja se toinen ... otamme mamman luoksemme ... Mutta mamma ei tahdo ...

Liina puhui ja puhui. Paperiveitsi kolahti pastorin kädestä pöydälle.

— Tutkikaa tarkoin, onko se tunne, jonka perusteella te ajattelette avioliittoon menoa, Jumalasta vai onko tämä vain kiusaajan ääni, joka houkuttelee synnin teille. Ehkä te tahdotte päästä siitä rististä, mitä vanhan äitinne sairaus teille tuottaa? Te tunnette ikään kuin kahleet käsissänne ja jaloissanne — mutta näiden kahleiden kautta voi kulkea tie vapauteen.

Liinaa puistatutti. Pastori puhui niin että meni läpi luiden ja ytimien. Milloin oh hänen äänensä lauha ja ystävällinen, milloin se jyrisi kuin tuomarin ääni. Pian tulivat he yksimielisiksi. Liinan omantunnonääni sanoi jo selvästi: ei sinun pidä jättämän vanhaa äitiäsi, ja samaa sanoi pastori. Liina aukaisi polvellaan nenäliinan, jonka hän oli kiertänyt nuoraksi, ja hänen kyyneleensä vuotivat helpommin.

Pastorska oli kai oven takaa kuullut, että puhe pastorin kamarista alkoi loppua, koska hän tuli sisään ja kutsui Liinaakin kahville. Kun ei Liina sanonut jaksavansa, huomautti hän, että totta kai Liina taas tänä kesänä, kun he matkustavat kylpylaitokseen, hoitaa kukat ja käy tuulettamassa huoneet ja ruokkii kanat, niinkuin ennenkin. Maksusta kyllä taas sovitaan. Liina niiasi ja kiitti. Pastori painoi osaaottavasti hänen kättään ja sanoi eteisen ovelta:

— Minä luulen, että omatunto pian tulee palkitsemaan teidät tästä päätöksestä. Menkää Jumalan nimeen.

Liinaa pyörrytti, kun hän astui alas portaita. Veripunainen iltarusko hehkui lauta-aidan takaa puiden oksien välitse. Ulkoilma selvitti hänen päätään. Kirkkopuistossa kukkui käki, heillä kotona itki pieni lapsi. Silmänräpäyksen Liina viipyi portailla ja hengitti. Silloin astui portista kuin Jumalan lähettämänä se ihminen, jolle hänellä oli asiaa tällä tärkeällä hetkellä.

Liina katsoi häneen hetkisen, ennen kuin pääsi liikahtamaan. Ja tuona lyhyenä silmänräpäyksenä näki hän hänet kokonaan: näki, kuinka hän oli kaunis ja verevä, kuinka hän oli hienoissa mustissa vaatteissa, uusi musta hattu päässä, kädessä suuri pussillinen torttuja.

Ja hänestä täytyy erota!

Liina nieli alas hätänsä, sai jalkansa liikahtamaan ja seisoi pihamaan hiekalla. Leipuri nosti lakkiaan ja hymyili, niin että leveät hampaat tulivat näkyviin viiksien alta. Hän oli ajanut sileiksi poskensa. Kuinka nuori hän oli!

Liina seisoi kädet ristissä hänen edessään ja sanoi, ettei se ollut Jumalan tahto ... että heidän täytyi erota ... olisi ollut suuri synty jättää äiti, sellaista syntiä ei olisi annettu anteeksi... siitä olisi seurannut paljon kirousta... Ei ollut Jumalan tahto.

Benjamin Lauren oli aivan hämmästyksissään ja kysyikin jotakin. Liina hoki itkunsa lomassa yhtä ja samaa ja rutisti käsissään märkää nenäliinaansa. Hän näki, että Benjamin loukkaantui. Hän ei voinut sille mitään.

Ei mitään hän voinut, vaikka olisi henkensä heittänyt!

Lauren sanoi hyvästi ja hänen äänensä oli närkästynyt ja jyrkkä. Liinan sydäntä vihloi, hän ei tuntenut Benjaminia, hän pelkäsi häntä, hän kutsui häntä takaisin. Jäähyväishetkellä hän rukoili häneltä armoa, yhtä silmänräpäystä vielä.

— No niin, mitäs minä ... mitäs minä asettuisin sinun ja Jumalan tahdon väliin.

— Eikös tämä sitten ... sinun mielestäsi... ole Jumalan tahto?

— Ei.

— Oi! vaikeroi Liina ja piteli päätään.

— Hyvästi sitten vain ja hyvää voimista.

Liina otti häntä kädestä ja katseli häneen niinkuin katsellaan kuolleeseen, ennen kuin arkku naulataan kiinni.

Lauren painoi hatun päähänsä, litisti leivospussin kainaloonsa ja meni yskähdellen porttia kohti. Silmänräpäyksen Liina seiso keskellä pihamaata pääsemättä

paikaltaan. Hän heräsi siihen, että jossakin naurettiin ja näki Kambergin palvelijan keittiönikkunassa vastapäätä. Aline ja rouva Kamberg taas olivat ruokasalin ikkunassa. Ja kun Liina kääntyi mennäkseen kotiin näki hän talonmiehen ikkunoissa ihmisiä ja mamman-kamarin ikkunassa tutut kalpeat kasvat.

Liina riensi kaikkien näiden silmien nuolten satuttamana eteenpäin kuin haavoitettu otus, joka etsii lymypaikkaa kuollakseen. Kuin hiiri hän sujahti sisään solasta pienen keltaisen talon ja rouva Kambergin rakennuksen väliin. Siellä hän lyyhistyi multalavojen ääreen seinää vastaan ja purskahti itkuun.

Hänen sydämensä oli halkeamaisillaan.

Oli hyvän aikaa koputettu seinään, ennen kuin hänen huomasi.

— Liina, Liinaaa... kitketkö sinä nyt niitä sikurejasi ja sipulejasi parhaimmassa mustassa hameessasi? Oi-voih! Tule heti sisään. Oi-voih!

Liina sävähti pystyyn, nielaisi muutaman kerran ja noudatti äitinsä käskyä.

RAKKAUDEN UNI

Liina istui ikkunassa vastapäätä äitiään ja virkkasi valkoisia tähdenmuotoisia kuvioita. Hän oli aloittanut työnsä silloin kun Benjamin Lauren pyysi häntä vaimokseen ja nyt kun unelmat omasta kodista olivat rauenneet, hän kutoi tottumuksesta ja ajatellen Laurénia. Mitä hän enää tekisi koko työllä — sitä ei hän kysynyt. Hänen suurin ilonsa oli kutoa, niinkuin silloin, elämänsä onnellisimpana aikana. Rihma muodostui hänen käsissään tähtikudokseksi ja jotakin samankaltaista tapahtui hänen sielussaan: halut ja pyyteet pakotettiin kuuliaisuuteen ja hetkittäin vallitsi hänen rinnassaan hiljainen ilo.

Kuinka elävinä muistot tulivatkaan hänen mieleensä! Hän näki edessään kadun, portaat, joiden päällä riippui suuri kullattu rinkeli, ja kilvessä sen takana tutun nimen ... Nyt hän juoksee ylös, käy kiinni lukkoon. Kello rämähtää iloisesti ja makea leivänhaju tulee vastaan. Hyllyt siellä sisällä ovat täynnä leipää, pöydillä on rinkelejä, leivoksia, piparikakkuja, kokonaisia läjiä! Nyt alkaa kuulua askelia... miehen askelia... Ne tulevat nopeasti läpi etuhuoneen ... Liinan sydän sykkii haljetakseen ja veri kohoaa poskille. Hänen täytyy sulkea silmänsä ... Niin, kuinka suloista olikaan elää muistoissa! Kyyneleet, jotka joskus varkain vierivät tähtikudokselle hänen helmassaan, eivät olleet katkeria.

— Oi-voih! Oi-voih! äänteli pöydän toisella puolen tuon tuostakin vanha rouva ja haukotteli, niin että leukapielissä narahteli.

Liina tunsu, että hänen äitinsä oli ikävä. Olisi pitänyt puhua jostakin, mutta kaikki asiat olivat aikoja sitten puhutut loppuun. Liina oli tänä kesänä saanut kuulla

sellaistakin, jota mamma varmaan ei alun pitäen ollut aikonut kertoa, muun muassa papasta, että pappa humalapäissään oli joutunut niihin suuriin takuihin, joista sitten menivät talot ja tavarat, ja mamman isoisästä, kapteeni Svanbysta, että hän kyllä oli ollut rikas herra ja hieno herra, mutta sellainen huono mies, joka ulkomailta toi matkassaan milloin minkinlaisen naisen. Isoäiti kuoli surusta. Sellaisia olivat miehet.

— Oi-voih! Oi-voih!

Liina hymähti itsekseen. Mamma luuli kertomalla huonoista miehistä voivansa järkyttää hänen uskoaan Lauréniin!

Niin, ja ne tyttöjenkin miehet — kyllä Valborgillakin oli kestämistä sen olut-Gunnarinsa kanssa. Sellaisia olivat miehet. Oi voih! Oi-voih!

Liinan mieleen muistui, miten paljon vaivaa mamma-parka oli nähnyt, ennen kuin hän aikoinaan sai Valborgin naitetuksi Gunnar Lindbergille. Valborgin piti päästä tansseihin eikä hänellä ollut pukua. Sen täytyi olla hieno, sillä Gunnar Lindberg oli hieno. Kangas maksoi seitsemäntoista markkaa ja Liina neuloi pukua yhdessä Martinskan kanssa kaksi yötä ja kaksi päivää. Mutta vaikka muut miehet olisivat olleet vaimoilleen millaiset tahansa, niin Liina tiesi, että hän ja Benjamin olisivat olleet onnelliset.

— Ajaai kuinka peitteestä tulee kaunis! huusi vanha rouva, nähdessään siitä vilauksen, kun tytär hikutteli raskasta tähtikudosta helmassaan. — Sinä saat peitteestä enemmän kuin sata markkaa, jos myyt. Kukahan se on niin onnellinen, että saa tuollaisen peitteen parisängylleen. Oi-voih!

Liina ajatteleh, että pitää olla hätä talossa, ennen kuin hän myy tämän peitteen. Tätä ei myydä.

Mamman oh ikävä. Pihamaalla ei näkynyt muuta kuin kanat ja silloin tällöin ne pari naista, jotka kesäksi ohvat jääneet taloon. Salmisen vaimo hoiti rouva Kambergin kukkaset, Liina kävi samoilla asioilla pastorin herrasväen huoneistossa. Martinin leski tuli kotiin vasta illalla, hän kävi kaupungin töissä ja kuuli retkillään yhtä toista. Kun hänelle säästi tilkan kahvia, niin sai hänestä iloisen puhekumppanin. Miksei mamma lähte-

nyt Midan luo? Hän olisi matkalla voimistunut kaikin puolin. Itse oli Akseli kirjoittanut kauniin kirjeen ja pyytännyt tulemaan. Liina ei tahtonut lähteä, hänen ei tehnyt mieli omaisten joukkoon, hän syytti sitä, että oli luvannut hoitaa pastorin herrasväen kukat. Mamma taas sanoi, ettei tahtonut jättää Liinaa yksin. Mutta itse asiassa kai ei uskaltanut jättää häntä, hän pelkäsi, että Liina vielä koettaisi tavata Laurénia. Liina aavisti tämän ja se loukkasi häntä. Olisihan mamman pitänyt luottaa häneen, koska hän jo oli taipunut Jumalan tahtoon. Niin istuivat siis äiti ja tytär päivästä päivään ja silmäilivät valkeaa tähtikudosta, joka syntyi tyttären ahkerissa käsissä.

Eräänä maanantai-iltana tulee Martinin leski uhoisaan kotiin ja alkaa jo pihamaalla hosua käsillään Karelkien ikkunaa kohti.

— No nyt kuulee Liinakin kerran uutisen. Laureeni on mennyt kihloihin. Ensi sunnuntaina pannaan kuulutukseen. Ja arvatkaa kenen kanssa!

Eukko nauroi ja piti kuulijattaria tahallaan jännityksessä.

— Kyllä se oli hyvä, ettei Liina sille Laureenille joutunut. Nyt sen näkee, mikä mies se on. Ilmankos postmesterska tunsikin sen nenäänsä, ettei sille pidä mennä. Minä ajattelin silloin keväällä, kun postmesterska tuihutti tätä Liinan rakkautta vastaan, ja kun minäkin vein niitä kirjeitä postiin, että lieneekö se oikein Jumalan tahdon mukaan, että estää lastaan menemästä naimisiin. Mutta »nenä on meidän rouvalla kuin jahtikoiralla», sanoi postimestari-vainajakin. Se haistoi, mikä tämä Laureeni oli. No, Nupposen Hertan kanssa kuulutetaan Laureeni ensi pyhänä ja Amaliian ottaa itse pormestari — se on pakosta se naiminen! Totta? Totta kai tämä totta on, kun Hertta itse näytti sormuksensa ja käski tuoda Liinalle ne terveiset, että pyhänä kuulutetaan. Hän olisi itse tullut tänne puhumaankin, mutta vanha rouva on näyttänyt hänelle nyrkkiä, kun hän on lähestynyt taloa. »Martinska kertoo nyt, ettei Liina pyhänä pyörry kirkossa, jos yhtäkkiä kuulee pöntöstä Laureenin ja Nupposen Hertan nimet yksissä.»

Liina kutoi ja kutoi. Hän pisti sormeensa ja lankaan

tuli veritahra. Äiti käski häntä kuumentamaan kahvia Martinskalle. Hän meni portaille ja veti syvältä henkeään. Ilmassa oli jotakin iljettävän pyörretyttävää lemuu: resedat. Hänen sydämensä löi, niin että vasaroi läpi koko ruumiin. Se täytyi saada tyyntymään. Ja hän otti sen ikään kuin käteensä ja pusersi sitä.

— Liinaaa! Liinaaa! Kuumenna kahvi — etkö kuule!

Ilta meni. Unetonkin yö loppuu ja sillekin valkenee aamu. Pihamaalla ei mitään ollut muuttunut. Kaivon vitjat vikisivät, kukko lauloi, kanat pyrkivät pahan-tekoon, pastorin herrasväkien kukat piti kastella. Kaikki oli ennallaan. Kun aurinko helottavimmillaan paahtoi ikkunoihin, istui tytär taasen käsityönsä ääressä.

— Eikö sinun tule kuuma, sanoi äiti. — Mennään puiden alle. Onhan siellä lupa istua niin kauan kuin Kambergit ovat poissa. Mamman isä on omin käsin istut-
tanut puut. Mennään vain sinne.

— Täällähän on hyvä, sanoi Liina.

Äiti kierteli häntä kysymyksillään, mutta ei uskal-
tanut tehdä sitä kysymystä, joka oli hänelle tärkein. Hän puhui taas tyttärensä käsityöstä.

— Ajaai kuinka se on kaunis. Sinä saat siitä varmaan enemmän kuin sata markkaa, jos myyt.

— Minun pitäisi saada satakaksikymmentäviisi, sanoi Liina, nosti päätään ja jäi tuijottamaan ulos. — Lan-
kaankin on mennyt kolmekymmentakuusi markkaa ja kolme kuukautta minä jo olen sitä virkannut.

— Ajaai, sataviisikymmentä sinun pitäisi saada! huusi äiti ja ilon kyyneleet tulivat hänen kurkkuunsa. — Val-
borgin mies saisi sen ostaa, ettei se joutuisi vieraille. Sinä olet sitten taitava, kaikkia sinä osaat. Kuulehan, etkö nyt ole mammalle kiitollinen, että mamma pelasti sinut Laurénista. Sellainen roisto! Sanoihan mamma, mutta sinä vain itkit ja nauroit ja vakuuttelit, että me kaikki kolme tulisimme niin onnellisiksi... Me kaikki kolme — se se olisi ollut! Kolmen hengen avio-
liitto! Karell, sinun isäsi, sanoi todella niinkuin Mar-
tinskakin muistaa, että mammalla on vainu kuin jahti-
koiralla. Ajattele nyt, että sinusta olisi tullut rouva Lauren — yhtäkkiä olisi miehesi ruvennut suosimaan Nupposen Herttaa ...

— Mamma, sanoi Liina, — mamma ei puhu, mamma ei puhu!

Vanha rouva näki, että tyttären poskilla paloi kipeät punaiset täplät, mutta hän oli päässyt vauhtiin eikä voinut pysähtyä.

— Sinä et tiedä, miltä se maistuu, mutta mamma tietää. Ja sellaisia ovat kaikki miehet. He istuvat korkeissa viroissa ja kuvernööri kutsuu heidät kemuihinsa mutta nurkissa rakastetaan Nupposen tyttöjä. Sinä et tiedä, miltä se tuntuu, kun lyödään ...

Liina ratkoi neulalla irti sitä tähteä, mihin oli tullut veritahra. Päästyään päähän tempasi hän tähden eroon peitteestä ja jäi ajatuksissaan hypistelemään sitä molemmin käsin.

— Minkä tähden mamma sitten meni naimisiin? sanoi hän ja keltainen kalpeus valui aaltona hänen kasvojensa yli.

— Ajaai, mitä sinät puhut! huusi vanha rouva ja kapusi kainalosauvoilleen, — Karell oli kaunis mies ja hieno mies! Ajaai, sellaisia miehiä ei enää ole. Mutta älä toki revi rikki sitä tähteä, luuletko nyt siihen olevan varaa, vaikka saisitkin peitteestä sataviisikymmentä markkaa. Voihan veren pestä pois.

Liina puri kokoon huulensa ja jäi painamaan tähtikuviota sormiensa väliin. Hänestä tuntui siltä kuin veri ei olisi vuotanut yksin hänen käsistään, vaan hänen sydämestäänkin tuohon pieneen esineeseen, ikään kuin se olisi ollut sieni. Kului hetkinen, ennen kuin hän muisti, mistä oli puhuttu.

— Pappa oli kaunis mies, sanoi hän mielenliikutustaan hilliten, — ja mamma rakastui häneen! Mamma ei kai tietänyt... tai kysynyt, miten huono mies hän oli.

— Huono, ajaai mitä sinä puhut! Onko mamma sanonut sinun isästäsi, että hän oli huono? Jumala taivaassa sen tietää, ettei mamma ole sellaista sanonut! Hyvä hän oli, ajaai mitä lahjoja hän toi mammalle: villakankaita ja kenkiä ja kahvia ja sokeria. Ei hän kärsinyt sikuria! Sinun isäsi oli mies — ajaai, mikä mies! Kenen hyvänsä kaupungin hienoimmista tytöistä hän olisi saanut. Sinä olet hänen näköisensä, sinä — ajaai!

Vanha äiti sulki silmänsä ja hymyili. Ehkäpä hän näki miehensä. Liinakin tunsı salaperäisellä kammolla

vainajan läsnäolon, hän tunsi sen omassa ruumiissaan, tunsi, että hän oli isänsä lapsi. Äiti ja tytär istuivat ääneti. Vihdoin kysyi tytär:

— Ottiko pappa sitten mamman sen vuoksi, että mam-malla oli tämä talo?

— Ajaai mitä sinä puhut! huusi vanha rouva ja kaivoi taskustaan esiin nenäliinansa. — Herra Jumala, luuletko sinä, että mamma aina on ollut tällainen vaivainen! Mamma on ollut korea ja iloinen, ajaai, mamma olisi saanut vaikkapa rovasti Grönstrand-vainajan vanhimman pojan, Harald Grönstrandin, joka sitten meni merille ja hukkui.

Äiti pyyhki silmiään, hänen kyöneleensä olivat päässeet valloilleen. Tyttären silmät olivat kuivat.

— Onko mamman mielestä mies hyvä, kun hän juo ... ja lyö... ja menee takuihin? kysyi tytär hetkisen perästä.

Vanha rouva istuutui sänkynsä laidalle. Kainalosauvat kolisivat hänen käsissään.

— Ovatko ne sitten sinun mielestäsi miehiä, jotka eivät osaa juoda eivätkä lyödä eivätkä mitään? sanoi hän ja hänen äänensä oli niin voimakas, että tytär vaimomaisesti tuli katsantaneeksi ulos, olisiko ihmisiä pihamaalla. — Ne eivät osaa muutakaan. Mikä sinun mielestäsi on Fransi, ylivahtimestari, sisaresi mies? Täähän hän on eikä mikään mies! Papsi!

Liina katseli äitiinsä silmät suurina päässä. Eikö hän ensinkään muistanut, että itsehän hän tälle vanhalle miehelle naitti tyttärensä?

— Mutta hänhän on paras mamman vävypojista, aina mammalle röijykankaat ja esiliinat ja...

Vanha rouva nauroi ja kallistui vuoteeseensa.

— Niinhän hän on, sanoi hän vieikkaasti, — mutta en minä hänestä vain miehekseni huolisi. Ikävä heillä aina onkin.

Liina tuijotti tuijottamalla äitiinsä. Hän ei ole täysin järjissään, kunhan ei vielä aikaa myöten tulisi raivohulluksi, ajatteli hän. Hänessä oli tänään jotakin hurjaa, jonka tapaista Liina muisti kohdanneensa hänessä joskus kaukaisessa lapsuudessaan. Hän muisti, että hän oli äitiään silloin pelännyt.

— Valborgilla ja olut-Gunnarilla on kai haus Kempaa? sanoi hän, viekastellen osaltaan hänkin, kuullakseen mitä äiti vastaisi.

— On! vastasi äiti ja hymy elävöitti hetkiseksi hänen kasvojaan. — Gunnar on toki jonkun näköinenkin. Lyseon maisterit hääräävät Valborgin ympärillä, Gunnar puettaa häntä kuin kedon kukkaa, lapsia hänellä on. Ajaai kuinka kauniita lapsia hänellä on. Oi voih — että asuvatkin niin kaukana oluttehtaalla! Ei yhtäkään lapsenlasta mammalla ole kaupungissa, Ami vain. Hyi mitä pitävätkään — koiraa! Tuolla kainalosauvallani minä vois in sen lyödä kuoliaaksi.

Kainalosauvat kolahtivat permantoon. Liina oli nousut ja katseli jännittyneenä äitiään. Häntä peloitti.

— Oi-voih! huokasi vanha äiti kuin sielunsa uume-nista ja oikoi itseään harmaissa pahnoissaan. — Avio-liitossa on kaikki sellaista sekavaa. Ei siinä tiedä, lyö-dääkö siinä vai suudellaanko siinä, itketäänkö siinä vai nauretaanko. Naimisiin pitää kuitenkin vain mennä — sellainen on Jumalan käsky. Ja kun tulee vanhaksi, niin lapset hylkäävät. Se ei ole Jumalan käsky, mutta he eivät tottele Jumalan käskyjä. Nuorina ei totella. Sama on heidän itsensä edessä. Mutta nuorina ei aja-tella. Oi-voih!

Äiti vaiken i ja ummisti silmänsä. Hänen ohuet silmä-lautansa olivat sinisen mustat. Sääli ja kammo sekaan-tuivat tyttären mielessä ja ikään kuin niiden liitosta taistelihe esiin jokin kolmas tunne, hänelle uusi ja vas-tenmielinen, jota hän turhaan koetti voittaa. Hän painoi kädet rintaansa vasten, sulki silmänsä ja näki edessään pitkän elämän, jossa viikot, päivät ja hetket kuluisivat täällä ja tällä tavalla. Jumala! koetti hän kuiskata, mutta hän ei tehnyt sitä uskossa eikä hän saanut lievennystä. Hän ei ymmärtänyt Jumalaa, syntiset ajatukset iskivät hänen kimppuunsa.

Pois täältä! Vaikka paeten. Juuri nyt, kun mamma nukkuu! Vaikkapa jonnekin palkkapiiaksi!

Veri pääsi hänessä liikkeelle ennen tuntemattomalla voimalla. Toiminnanhalu ja tarmo täyttivät hänen suo-nensa kuin tulella. Mutta sitä kesti vain silmänräpäyk-sen. Silloin hän taasen tapasi Jumalan nimen ja sai

takaisin jotakin uskostaan ja kyyristyi työnsä ääreen. Valkoinen tähti alkoi taasen muodostua hänen käsissään. Tahto ja tarmo olivat sammuneet. Äidin sängystä kuului syviä, kuorsaavia hengenvetoja.

Sen päivän jälkeen alkoi Liina ajatella. Mitä oli mies, mitä nainen, mitä rakkaus, mitä avioliitto, mitä lapset, mitä vanhemmat? Mitä Jumala tarkoitti? Mitä Jumala tahtoi? Kunhan hän olisi saanut pienen hetken puhua Laurenin kanssa kysyäksään, minkä tähden hän oli ottanut Hertta Nupposen, tunsiko hän häntä kohtaan samaa kuin Liinaa kohtaan, vai oliko hän Liinan unohtanut. Liina istui ja kutoi valkoisia tahtiaan, hän kutoi tottumuksesta.

Vanhalla äidillä oli hyvä näkö, häneltä ei jäänyt huomaamatta, että tyttären kasvot ajoittain kummallisesti jäykkenivät. Olisi voinut luulla näkevänsä edessään kuvan eikä ihmistä. Liina tarvitsi varmaan huvitusta.

Niin saattoi tapahtua, että äiti nähdessään jonkun talon naisista astuvan helteisellä pihamaalla, koputti ruutuun ja huusi häntä sisään juomaan kahvia.

— No Salmiska, mitäs nyt kuuluu? Ajaai kuinka sillä Salmiskalla on kaunis esiliina — ylioppilasko on lähettänyt?

He johtuivat aina ja heti paikalla puhumaan Salmisen ainoasta pojasta. Ville luki papiksi, vanhemmat olivat hänen tähtensä tehneet kuusisataa markkaa velkaa. Joka vuosi piti maksaa korot, he vanhenivat vanhenemistaan, yhä vaikeammaksi tuli saada kokoon korkoraha. Mutta Ville vain ei näyttänyt silmiään, siellä yliopistossa luki kesät talvet, ei yhtä kahvinaulaa lähettänyt köyhille vanhemmilleen. Oli hän toki vielä pari vuotta sitten käynyt tervehtimässä, mutta nyt ei häntä kuulunut eikä näkynyt. Ja he olivat kuitenkin papan kanssa usko-neet, että kun he ovat poikansa kouluttaneet, niin hän pitää heistä murheen ja maksaa velan ja hoitaa korot. Ja heillä on murheen vanhuus. Kuinka paljon vaivaa hänestäkin, tästä Villestä, oli ollut, niin paljon kuin hän sairasti lapsena. Kuinka monta yötä äiti oli valvonut! Ja näin se palkitaan. Ja tämä poika aikoo vielä papiksi.

— Ajaai, ajaai! huusi rouva Karell ja pyyhki silmiään. — Onneton seurakunta sekin, joka sen papin saa! Mutta kyllä Jumala rankaisee aikoinaan.

Liina oli kuullut Ville Salmisen tarinan ennenkin. Hän oli äitinsä ja Ville Salmisen äidin kanssa yhtynyt soimaamaan kiittämätöntä poikaa. Mutta nyt esiintyi asia hänelle toisessa valossa ja hän sanoi:

— Mitäs Villellä sitten on antamista vanhemmilleen?

Molemmat äidit vaikenivat ja jäivät tuijottamaan tyttöä, joka tuohenpalasen avulla sytytteli käryävää öljykeitintä.

— Mitä antamista? sanoi Villen äiti. — No, aina häneltä nyt riittää kahvinaulaan tai esiliinaan... Siitä mistä itselleenkin ottaa!

— Velkarahoista kai hän itselleen ottaa, ei kai hänellä vielä mitään virkaa ole, jatkoi Liina.

— Ajaai kuinka sinä puhut! Söisi vähemmän ja joisi vähemmän ja ottaisi sen verran vaikkapa silmästään! huusi Liinan äiti.

Liinan olisi tehnyt mieli jatkaa, mutta mitäpä **se** olisi auttanut, äitejä oli kaksi ja hän oli yksin. Ja tiesihän hän, että heillä oli puolellaan Jumalan laki. Mistä **nämä** syntiset ajatukset tulivatkaan hänen mieleensä? Ei ole hyvä syntyä lapseksi maailmaan. Mutta jatkahan kaikki kestää, niin lopulta saa elämän kruunun. Kunhan jaksaisikin olla uskollinen loppuun asti!

Pastori oli poissa. Jos hän olisi ollut kotona, olisi ollut helpompaa. Mutta nyt täytyi Liinan ajatella itse puolestaan.

Salmisen vaimon mentyä istui rouva Karell vielä pannun ääressä ja herutti kuppiinsa, mitä oli jäänyt. Kahvi oli kylmää ja sakeaa ja hän joi sen paljaaltaan.

— Liinaaa! Liinaaa! Mamma koettaa huvittaa sinua kaikin keinoin ja sinä vain suututat ihmiset. Olisipa pitänyt antaa sinun mennä naimisiin, niin olisit saanut tietää, mitä ovat tottelemattomat ja kovakorvaiset lapset...

Kalpeus meni keltaisena laineena yli Liinan kasvojen.

— Kunhan tänne tulisi kylpylaitos, sanoi hän hiljaa,
— niin mamma parantuisi.

Äiti suuttui. Hänen kainalosauvoillansa oli oma erikoinen kopinansa, kun hän oli suuttunut.

— Ajaai, minun oma lapseni tahtois minua kylpy-

laitokseen ja sairashuoneeseen, ehkäpä hullujenhuoneeseenkin ...

Äiti puhui pitkälti. Tytär kutoi ja kutoi. Hänen ajatuksensa sekaantui, hänen päänsä kävi tyhjäksi, äidin ääni kuului kaukaiselta ja vain valkoiset tähdet hänen helmassaan olivat likellä. Ne olivat kauniit ja puhtaat, ne syntyivät hänen käsissään ja tekivät mielen rauhalliseksi. Oli perjantaipäivä. Viikko oli loppumaisillaan, pitkä piinaviikko. Ja ylihuomenna kuulutetaan Benjamin Lauren.

Yhtäkkiä saapui Ville Salminen kotiin, ikään kuin äitien välinen kiihkeä keskustelu ohsi manannut hänet paikalle. Liina kasteli lauantaiaamuna kukkia pastorin työhuoneen ikkunassa, kun kalpea nuori ylioppilas pysähtyi kukkalavan eteen ja kysyi, missä Salmiset asuivat. Liina arvasi heti, kuka hän oli. Olisihan hän voinut puhua hänelle ikkunasta, mutta hän riensi pihamaalle.

— Laivallako on tultu? sanoi hän, pyyhkien esiliinaan märkiä käsiään ja tunsi omituista hellyyttä nuorta miestä kohtaan, ikään kuin hän olisi ollut omainen.

— Niin, vastasi nuorukainen. — Täällä on hyvin kaunista. En ole ennen käynyt, vanhempani ovat vasta pari vuotta sitten muuttaneet tänne.

— Te olette varmaan nuori pastori, sanoi Liina ja punastui. — Vanhukset ovatkin teitä kovin odottaneet.

— En minä ole pastori, sanoi ylioppilas, punastuen vuorostaan, — enkä edes tule papiksi.

Liina katsahti häneen pitkään ja näki jonkin kovan piirteen tulleen äsken niin hempeille kasvoille. Hiekka narskui heidän askeltensa alla. Rouva Kareliin kasvot ilmestyivät ikkunaan vastapäätä. Kukko lauloi. Ylioppilas huomautti, että se oli komea kukko, kiitti ohjauksesta, siirsi matkalaukun toiseen käteensä, ikään kuin se ohsi painanut, ja astui ylös vanhoja narisevia portaita.

Oli kuin koko laho vanha keltainen rakennus ohsi alkanut elää ja soida. Talonmiehen vaimo huusi ja iloitsi. Hänen onnensa tunki ulos ei yksin avonaisesta ovesta, vaan suljetuista ikkunoista, jopa seinänraoistakin. Hän juoksi ja hääräsi. Hän pysähtyi rouva Kareliin ikkunan eteen ja kertoi hänelle huutaen läpi ruudun, että Ville

oli tullut kotiin, hänen poikansa Ville oli tullut kotiin. Rouva Karell kammersi portaille, Liina saattoi, pyyhkiessään tomuja kristuksenkuvasta pastorin työhuoneen nurkassa, kuulla, miten kainalosauvojenkin ääni oli iloinen. Ja pian kutsui äiti häntä läpitunkevilla, liikutetulla huudolla. Varmaan kuului kauas kaupungille asti, että nuori pastori oli tullut kotiin ja että äiti pyysi Karelleilta lainaksi munia. Ilo tarttui Liinaankin. Tuntui siltä kuin hänen veljensä olisi tullut kotiin. Jospa se olisikin ollut hänen veljensä, tuo hento nuori mies, joka nyt istui porraspenkillä ja kuunteli lintujen laulua.

Kesken ilonsa ja onnensa olivat äidit joutuneet omittuiseen työhön. He seisoivat halot käsissä ruokakaapin edessä ja ajoivat takaa hiirtä. Se oli se junkkari, joka kävi syömässä kerman maidosta! Eivätkä he hellittäneet, ennen kuin Salmisen vaimo hännänpäästä nosti esiin pienen kuolleen hiiren ja nauraen paiskasi sen vasuun. Sitten iloittiin taasen Villen tulosta.

Naapuriäidin hellyydentarve oli tarttunut Liinankin äitiin ja hän kierteli tytärtään ikään kuin kerjäten hänestä jotakin ylimääräistä iloa. Liina oli tavallistakin köyhempi. Kun ei hän mitään keksinyt, asettui hän työnsä ääreen.

— Oi-voih! sanoi äiti ja istuutui sängynlaidalleen. — Nyt on Salmisilla iloa. Nyt saa Salmiska esiliinat ja kahvit ja sokerit — ylioppilaalla oli suuri matkalaukku kädessä. Mitäpä hän olisi ottanut niin paljon vaatteita mukaansa. Oi-voih!

Äiti kallistui vuoteelleen ja kainalosauvat kolahtivat surullisesi lattiaan.

— Totta sinä huomenna tulet mamman kanssa kirkkoon? sanoi hän hetken perästä. — Salmiset menevät tietenkin kaikki, voidaan mennä yksissä.

Sakea kalpeus valautui yli Liinan kasvojen ikään kuin veri hänen poskillaan olisi hyytynyt.

— Ei, mamma, kyllä minä huomenna olen kotona.

— Aiotko sinä sitten kaikki nämä kolme kuulutuspyhää olla poissa kirkosta? Ajaai, saisit tulla kiittämään Jumalaa siitä, että hän säästi sinut onnettomasta avio-
liitosta. Ihminen vieraantuu kirkosta, jos hän rupeaa

valikoimaan pyhiä. Olisimme kaikki menneet yksissä. Salmiska pyysi jo heille kirkkokahville. Oi-voih!

Ilo keltaisessa rakennuksessa loppui pian. Äiti ja tytär Kareliin puolella kuulivat äänten Salmisten puolella käyvän yhä vakavammiksi ja synkemmiksi. Liina tarkkasi levottomana vuorosanojen sävyä. Hän pelkäsi ylioppilaan puolesta sitä hetkeä, jolloin isä tulisi työstä ja kuulisi, ettei poika lukenutkaan pappistutkintoa. Kuinka poika parka oli mahtanutkaan taistella, ennen kuin hän teki päätöksensä. Ei, ei ollut helppoa tämä elämä. Liinasta alkoivat hänen omat surunsa tuntua pieniltä. Eihän hänellä toki ollut velkaa, jokapäiväinen leipä oli, hyvä toimeentulo oli. Mutta ylioppilaan täytyi lukea velaksi, joutua riippuvaisuuteen.

Illalla, kun Salmisen vaimo liikkui ulkosalla, koputti rouva Karell hänet sisään. Naapuriäiti oli itkettynyt.

— Paljasta surua ja murhetta, vaikeroi hän. — Ja niinkuin niitä lapsia rakastaa, ja paljon surua niistä saa! Kolmetuhattakahdeksansataa markkaa velkaa Ville on tehnyt, kolmetuhattakahdeksansataa! Eikä hän luekaan papiksi, vaan tohtoriksi lukee. Ja se kestää vielä viisi vuotta. Millä hän sellaiset velat maksaa ja sellaiset korot! Ja koska hän sen tuhannen markkaa ottaa köyhien vanhempiensa hartioilta? Ei meille tullut murheetonta vanhuutta: murhetta murheen päälle. Ja panee vielä rahoistaan sellaiseen kalliiseen kirjaan — niinkuin ei meillä olisi raamattua ennestään! Kauniin kuva-raamatun toi, sellainen kultainen risti oh kannessa ja siihen hän on kauniisti kirjoittanut, että »rakkaille vanhemmilleen Vilhelm». Mutta ei hän sittenkään vanhempien rakasta, se on puhetta vain. Jos rakastaa, niin täyttää tahdon. Mutta tämä ei täytä! Tohtoriksi lukee, sanovat, että ne ovat kaikki niin jumalattomia ne tohtorit, ja kun se oppiaikakin on niin pitkä ja kallis. Vuoden perästä olisi voinut olla pappi ja maksaa velkojaan ... Ja kyllä se sellaista lapsellista on ostaa niin kallis raamattu, niinkuin ei meillä olisi raamattua. Sanoi maksaneensa viisikolmatta markkaa — ensin ei tahtonut myöntää, mutta vihdoinkin viimein myönsi. Olisi ostanut naulan kahvia ja sokeria, yhtä hyvä olisi ollut ja helpommalla olisi päässyt. Ja niinkuin niitä lapsia rakastaa!

Ei lapsi ensinkään tiedä, mitä se on se äidinkin rakkaus. Saisi Liinakin vain ymmärtää ja ajatella, mitä se on kun aina saa olla tässä oman äidin luona.

— Oi-voih! pääsi rouva Karellilta. — Niin, kun ymmärtäisikin...

Molemmat äidit pyyhkivät silmiään. Liinan kurkkua kuivasi. Hän tajusi, että se tunne, minkä sääli ja kammo hänessä synnyttivät, oli vihaa. Hän vihasi omaa äitiään, vihasi ylioppilaan äitiä, vihasi kaikkia isiä ja äitejä! Hänen sydämessään oli tunne, joka paloi sulan raudan valkoisella valolla. Hän ei liikahtanut, hän ei äännähtänyt, hänen kätensä kutoivat lakkaamatta ja tuon tuostakin oikoivat sormet haaltuneelle siniselle hameelle polven päällä siroja tähtikuvioita. Hän tiesi tekevänsä syntiä, kauheinta kaikista synneistä, hän tiesi rikkovansa neljättä käskyä vastaan. Sellaiselta syntiseltä sulkee Jumala taivaansa. Mutta hän ei tahdokaan taivaaseen isien ja äitien kanssa. Hän tahtoo olla helvetissä lasten kanssa! Lasten vaivat hän tahtoo jakaa. Ehkäpä Jeesus armahtaa lapsia ja tulee ja kastaa sormensa pään heitä varten, Jeesus, lasten ystävä!

Isän ja pojan välillä oli illansuussa äänekäs sananvaihto. Vanha rouva Karell eli sellaisessa jännityksessä, että hän meni portaille istumaan kuullakseen jotakin. Kun naapurissa se huomattiin, alettiin siellä kuitenkin puhua hiljemmin. Jännittynyt oli tytärkin. Hän huusi kaikilla voimillaan avukseen Jeesusta — hän tiesi, että se tapahtui Jumalan selän takana ja ikään kuin salaa häneltä, mutta jokin vaisto hänessä sanoi, että hänen piti näin tehdä.

Aurinko laski. Talossa hiljeni. Salminen astui raskaasti yli pihamaan, porttia kohti. Hänen hartiansa olivat vieläkin kumaraisemmat kuin eilen ja hän sulki portin hitailla liikkeillä, ikään kuin kaikki olisi painanut enemmän kun ennen. Palatessaan takaisin ei hän jäänyt puhumaan Martinskan ja rouva Kareliin kanssa, jotka, istuen portailla, koettivat pidättää häntä.

Kun äiti tuli sisään, käski hän Liinaa panemaan pois työn, Jumalan tähden, silmäthän menivät pilalle. Liina totteli, kääri huolellisesti tähtikudoksen lakanaan, vei sen lipaston laatikkoon, suoristi hartioitaan ja meni ulos.

Auringon jättämä punerrus kalpeni kalpenemistaan koivujen takana. Kukkalavat tuoksuivat voimakkaasti, ikään kuin maa, päästyään iltaan, olisi huohottanut väsymystään niiden läpi. Keltainen hiekka yltympärillä oli mennyt pienille punertaville laineille, ja nurmikoilla kimmelteli kaste kuin hopeinen kuura. Vuoresta kirkon takana soi yökehräjän pitkä, värisevä ääni, ulottaen yhtämittaisen tasaisen valituksensa taivaanrannasta taivaanrantaan. Kuinka olisikaan ollut suloista vielä hetkeksi jäädä tänne ulos. Mutta mamma koputti ruutuun. Portti oli kiinni, ikkunat kiinni, ovet kiinni. Tuska, mikä pyrki särkemään rinnan, oli tukahdutettava peitteillä ja lakanoilla kuin tulipalon alku. Suljettujen ovien ja ikkunoiden läpi kuului yökehräjän pitkä, väräjävä valitus.

Sinä yönä näki Liina Karell ihmeellisen unen.

Hän oli lentävinään läpi pimeän avaruuden ja hänen rinnallaan seurasi jokin olento, joka samalla oli ja ei ollut, jota hän ei nähnyt ja jonka äänen tai ajatukset vain hän kuuli. He tulivat jonkin suuren oven eteen, jonka päällä oli kirjoitettuna RAKKAUS, mutta se kirjoitus oli tulinen, ikään kuin sadat pienet, lempeät ja punaiset joulukuusen kynttilät olisivat olleet muodostamassa sitä. Ovet olivat selkosen selällään ja aukossa vallitsi tungos. Tuskin he pääsivät sisään. He olivat äärettömässä salissa eli avaruudessa. Seiniä ei näkynyt missään eikä myöskään loppua. Sali oli täynnä ihmisiä, tuhansia, miljoonia. Oli hämärä. Kun tottui hämääseen, näki, että he olivat miehiä, naisia, tyttöjä, poikia, lapsia. Aivan pienet lapset ja aivan vanhat ihmiset olivat ihan toistensa näköiset, toiset suurempia, toiset pienempiä, mutta kaikki yhtä ryppyisiä ja surkeita. Sekä vanhukset että tytöt, pojat ja lapset olivat kahlehditut toisiinsa, ryhmittäin, milloin kaksin, milloin kymmenin. Kaikki tahtoivat eroon toisistaan ja tempoivat irti kahleistaan. He näyttivät pyrkivän joihinkin toisiin ryhmiin. Heidän kasvonsa olivat kärsimyksestä vääntyneet.

— Onko tämä helvetti?

— Se on rakkauden maa. Kaikki nämä ihmiset ovat tahtoneet rakastaa, mitkä miestä, mitkä naista, mitkä isää, mitkä äitiä, mitkä lasta.

Liinasta näytti, että hän tunsi heidät kaikki ja hänen sydämensä oli kuin suuri, vapiseva liekki, kun hän heitä katseli. Sellainen kärsimys henki häntä vastaan, että hänen silmissään pimeni. Tuskin hän saattoi hengittää.

— Eikö meille anneta mitään valoa? sanoi hän.

— Valo on annettu.

Liina avasi silmänsä.

Hänelle näytettiin pimeän avaruuden rinnalla jokin valoisa rauhan seutu. Heti saattoi nähdä rauhan, joka ikään kuin lauloi ilman värissä. Sydän hiljeni, kun sinne katsoi. Siellä oli tilavaa, näkyi jokin huimaava kaukaisuus. Ihmiset kulkivat yksin, vapaina. Oli vanhuksia ja lapsia, tyttöjä ja poikia. Kukaan ei kantanut kahleita. Kaikkien kasvoilla oli valoisuus ja rauha.

Liina tunsi liekin sydämessään rauhoittuvan ja alkavan palaa lämmittävällä valolla. Kiitollisuus täytti hänen sielunsa. Hän ojensi kätensä laulavaa avaruutta kohti. Koko hänen halunsa veti sinne. Hän tahtoi levittää siipensä ja lentää ...

Silloin hän heräsi. Hänen silmänsä sattuivat johonkin räikeään ja likaiseen. Nehän olivat tilkkukukkaset hänen oman kamarinsa pienessä sohvassa, omin käsin hän ne oli tehnyt. Tällaisetko ne olivatkin! Hän oli istuallaan omassa kovassa, kapeassa vuoteessaan, unen kyyneleet olivat vielä hänen kasvoillaan. Ulkona säteili jo suuri päivä, kirkas auringonsäde lankesi lauta-aitaan ja heijastui sisään pienestä ruudusta suoraan häneen. Hän muisti, että oli sunnuntai, hän muisti Benjamin Laurénin.

Mutta niin elävä oli uni ollut, ettei hän saanut sitä mielestään. Monet kysymykset heräsivät. Hän ei enää tuntenut tämän kohtalokkaan päivän painoa. Äidin monet kysymykset eivät repineet hänen mieltään, hän odotti vain, että äiti ja naapurit lähtisivät kirkkoon, jotta hän saisi jäädä ajattelemaan untansa. Jumala oli sen varmaan lähettänyt, Jumala ei ollut häntä hylännyt, vaan teki yhä työtään hänessä.

Martinin leski oli varhain lähtenyt hautausmaalle. Tällaiset kauniit kesäiset sunnuntait olivat hänen päiviään, hänen läsnäolonsa hautausmaalla oli silloin välttämätön, sillä silloin siellä oli sekä hautajaisia että muu-

tenkin koolla väkeä. Rouva Karell astui portailleen mustassa hameessaan, mustan hatun nauhat solmittuina leuan alle. Taskusta pisti esiin suuri puhdas nenäliina. Helmillä ommeltu laukku riippui kädessä, heiluen pitkien nauhojen päässä ja selvästi näyttäen virsikirjan, jopa silmälasikotelonkin muodot. Salmisten portaillekin astuivat kirkkoon aikovat, vaimo mustassa hameessa, päässä musta silkkihuivi, mies samaten mustissa, hattu painettuna korviin asti. Aurinko paistoi iloisesti ja tuuli humisi pihakoivuissa. He eivät olleet iloiset. Liina seurasi äitiään alas narisevia portaita ja pelkäsi, että äiti kysyi ylioppilasta. Hän tekikin sen jo ojentaessaan käteensä naapuri-äidille.

— Noo, kahdenkos Salmiselta lähdetäänkin?

Vaimo huokasi.

— Kahdennan me vanhat.

— Antaa nuorten olla! sanoi Salminen vihaisesti.

— Ajaai! Ajaai! Jumalan rangaistus tulee! huusi rouva Karell.

— Jäävätpä he tänne kahden, pitäkööt seuraa toisilleen!

Salmisen vaimo sanoi sen häijysti ja häijyyden alta tuntui onnettoman rakkauden raskas kärsimys.

He jäivät kahden taloon, Liina Karell ja ylioppilas Salminen. Liina seisoi pihakoivujen alla, kuunnellen tuulen suhinaa ja odottaen, että hän tulisi ulos. Liina olisi niin mielellään kertonut hänelle unensa. Ehkäpä hän, joka oli lukenut pappistutkintoa, olisi voinut sen selittää.

Ylioppilas tulikin. Liinan sydän sykki. Mutta nuori mies vain nosti lakkiaan ja hävisi portista kadulle. Liina oli yksin.

Hän painoi kädet rintaansa vasten pakottaakseen sydäntään hiljaisuuteen. Jospa olisikin voinut tavata sen lämmön ja rauhan tunteen, jota silmänräpäyksen hetken oli tuntenut unessa. Yksin, ajatteli hän, yksin ja vapaina kulkivat ihmiset kirkkaudessa. Siellä oli isiä, äitejä, lapsia. Eivät yksin lapset olleet helvetissä. Siellä oli myöskin isiä ja äitejä. Ei ketään kielletty menemästä valoon ja vapauteen, sillä eihän ollut mitään seinää erottamassa, mutta mahtoi olla jokin seikka, jota eivät

onnettomat ymmärtäneet. Mitä oli sitten tuo kirkkaus ja rauha? Mitä oli vapaus? Mitä rakkaus? Mitä Jumala tarkoitti?

Liina oli suuren kaipauksen vallassa. Hän huusi takaisin untaan, joka oli katkennut kesken. Hän ikävöi siipiään, jotka hänen piti levittää juuri kun hän heräsi. Koko hänen olentonsa paloi rukouksessa.

Kirkonkellot alkoivat soida.

Samana iltana saattoi Salmisen vaimo laivaan ainoan poikansa. Isä oli niin katkeroitunut, ettei hän tullut edes huoneesta.

— Ajaai kuinka matkalaukku on tullut keveäksi! sanoi vanha rouva Karell ikkunastaan, katsellen naapuriäidin ja hänen poikansa surullista retkeä. — Olipa se painava raamattu!

Ja hän kertoi Liinalle vielä kerran, millaista kirkossa oli ollut ja mitenkä ihmiset olivat kuiskailleet, kun nuori neito Hertta Nupposen ja leipurimestari Benjamin Laurenin nimet oli lausuttu. Liina kuunteli merkillisen tyynenä. Ei mikään liikahtanut hänen mielessään. Mutta illalla, kun hän meni puuvajaan, pelästyi hän niin, että oli pyörtymäisillään. Hän oli vielä aivan valkoinen, kun hän puusylyksineen pääsi keittiöön. Hän oli pelästynyt rottaa.

— Ajaai, miksi sinä olet tullut! Sellainen on rakkaus, kohta ei sinulla tee mitään! Tulisipa edes pastori kotiin, että oikaisisi sinua. Oi-voih!

Liina istui ja kutoi valkoisia tähtikuvioitaan. Peite alkoi jo olla liian suuri ja lanka loppua. Hän ei ymmärtänyt, mitä hän sitten tekisi. Kun voisi alkaa uudestaan. Mutta langat olivat kalliit, koko kesän vuokra maksamatta ja mamman turkkiin pitäisi koettaa saada uusi päällinen. Mamman täytyi päästä edes kirkkoon.

— Mutta neiti Karell — mutta Liina! huudahtelivat vuoronperään talon asukkaat, kun he reipastuneina ja ruskettuneina saapuivat kotiin kesälomalta, — kuinka te olette tullut laihaiksi ja kalpeaksi!

— Ajaai, huusi vanha rouva vastaan, — jos pastori ja pastorska tietäisivätkin, kuinka hän on käynyt heikko-

hermoiseksi. Tässä yhtenä iltana pyörtyi, kun näki rotan. Ei sellainen ole luonnollista.

Pastorska kurottautui veitikkamaisesti Liinan puoleen, nipisti häntä leuasta ja sanoi, että pikku Liinan jälleen täytyi tulla iloiseksi. Oli niin paljon hauskaa tiedossa, hän oli ajatellut, että perustettaisiin neulomaseura, ja pastori aikoi pyytää rouva Kambergilta, että pihamaalla puiden alla saataisiin pitää raamatunselitys — vain pienelle piirille — jonakin iltapäivänä. Kas niin, pikku Liina-neiti, täytyi saada punaa poskille ja hymyä huulille — kas noin! Ja lapset, kuinka ne olivatkaan ikävöineet Liina-tätiä. Kai täti jonakin päivänä . . . joskus taas ehtisi kertoa niille jonkin pienen sadunkin.

— Lehto aina teroittaa, miten tärkeät sadut ovat lasten heräävälle elämälle, sanoi pastorska, yhtäkkiä käyden vakavaksi.

— Koko elämä on kuin lyhyt kaunis satu, huomautti pastori hymyillen ja katseli vuoroin äitiin, vuoroin tyttäreen. — Senpä vuoksi satu niin hyvin soveltuukin kirkastamaan elämää. Eikä yksin lapsille, vaan täysikävuoisillekin. Mikäpä se on ollut teidänkään elämänne, rakas rouva Karell, muuta kuin lyhyt, kaunis satu.

— Ajaai, sanoi rouva Karell, — julma satu se on ollut, totta puhuen. Mutta onhan hyvä, jos pastori koettaa sitä vähän kaunistaa.

— Rakas ystävä, sanoi pastori, pudistaen päätään, — ei minun tarvitse sitä kaunistaa. Ajatellaanhan vain, että teidän nyt juuri pitäisi jättää elämä tai vaihtaa jonkun toisen kanssa.

Ajaai, kumpakaan ei rouva Karell tahtonut. Hän nauroi ja myönsi, että pastori oli oikeassa. Kuinka onnellista sentään oli, että pastori nyt oli kotona!

Liina iloitsi hänkin pastorin herrasväkien tulosta. Nytpä hän taas, niinkuin ennenkin, voisi laskea kuormansa pastorin hartioille ja päästä tästä vaikeasta ajattelemisesta. Pastori oli niin lempeä, melkeinpä iloinen. Pastorska kuiskasi vuoronperään molempien Karellien korvaan, että hänen terveytensä oli tullut kylpylaitoksessa niin paljon paremmaksi, ja sittenhän nyt näytti olevan toivoa siitä, että kaupunki pääsisi omaksi seurakunnaksi. Vanhan kirkkoherran tauti näytti toki vih-

doinkin kääntyneen loppuaan kohti. Vaikka eihän sitä tietänyt, kenen kaupunkilaiset sitten valitsisivat. Joka tapauksessa oli ilahduttavaa, että kaupunki pääsisi eroon maaseurakunnasta.

Miksei Liina voinut päästä entiseen lapsensuhteeseensa pastorin kanssa? Hänen suunsa oli kuin lukossa.

Talo kihisi nyt elämää ja menoa. Pojat, Freedi ja Pelle, olivat melkein täysiä miehiä. Heitä ei enää saanut kantamaan keittiöön puita. Liina ymmärsi sen olevan tyttöjen tähden. Pastorin tytöt olivat jo suuria, yhdessä ainoassa kesässä oli muutos tapahtunut. Aline Kambergkin istui nyt usein portailla käsityönsä ääressä, puiden alla, mietteihin vaipuneena. Pojat tietysti ujostelivat häntäkin. Vaikka nuoret keskipäivän olivat koulussa, niin tuntui siltä kuin nauru ja ilo kumminkin olisivat jääneet tänne piiloon jonkin nurkan taakse, karatakseen esiin heti, kun he kirjat kainalossa palasivat kotiin ja ikään kuin päästivät ilon vankeudestaan. Heti alkoi nauru helähdellä, heti lentelivät pallot ilmassa ja pitkin maata. Rouva Kambergkaan, joka oli niin ankara, ei sanonut mitään, vaan astuessaan yli pihamaan väisti krokettipalloja, jopa veti suutaan hymyyn, kun Aline kiidatti apteekkiherran pallon menemään sellaisella voimalla, että se vieri aina ylös suurta kukkalavaa, joka syksyisessä väriloistossaan oli todellinen silmien ilo. Näytti siltä kuin ei apteekkiherralla eikä matematiikan maisterilla olisi ollut mitään toivoa, Alinen sydän tuntui selvästi valinneen tohtorin. Tohtori puhuikin kylpylaitoksesta kuin päätetystä asiasta ikään ja ennusti, että kaupungissa kahden vuoden perästä on sellainen kylpysezonki, että se kilpailee minkä ulkomaalaisen kylpykaupungin kanssa tahansa. Aina jouduttiin kylpylaitokseen ja aina huudahti tohtori veitikkamaisesti rouva Kambergille:

— Sitten rakennetaan tähän paikkaan nelikerroksinen kivimuuri! Niin, niin, tarvitaan kauppoja, tarvitaan huoneistoja — koko kaupungin muoto muuttuu, tästä tulee pieni Nizza. Ja silloin saavat kaikki työtä ja tointa ja heräävät eloon.

Rouva Kambergin oikea suupieli nousi.

— Jos minä raaskin uhrata kauniit puuni. Ja raken-

nukset ovat vielä niin hyvät, että ne kestävät sata vuotta. Lisäksi olen luvannut, että rouva Karell saa kuolla syntymäkodissaan.

— Rouva Karell saa kuolla komeassa kivimuurissa! nauroi tohtori ja viittasi rouva Karellille, joka tavallisesti oleili joko ikkunassa tai portailla, haaltuneeseen saaliinsa kääriytyneenä.

Rouva Karell hymyili huomaavaisuuden johdosta, mitä hänelle osoitettiin, mutta hänen hymynsä oli itkun ja naurun vaiheilla ja hänen tunteensa olivat varsin jaetut. Hän huusi takaisin, että herrasväelle tietysti oli yhdentekevää, missä hän kuolisi, vaikkapa romuläjässä. Oi-voih! Mutta sitä ei kukaan kuunnellut.

Eräänä iltapäivänä istuivat Liina ja hänen äitinsä heidän portaillaan. Hiekkatantereella pelattiin krokettia. Freedi ja pastorin Elli olivat yhdellä puolella, toisella Pelle ja tuomarin Jenny. Molemmilla tytöillä oli somat kesäpuvut ja silkkinauhasolmu heilahteli heidän palmikoissaan. Tuon tuostakin hypähtelivät he iloisesti ilmaan niin, että heidän pitsitetyt alusvaatteensa lehahtivat. Ei koskaan ollut Liinan elämässä ollut tuollaisia huolettomia leikin päiviä, eivät koskaan olleet hänen palmikoissaan punaiset silkkinauhat heilahdelleet. Hänen varhaisimmassa lapsuudessaan häämötti jokin kaunis nukke, jokin kaunis esihina. Sittemmin oli hän istunut papan vuoteen ääressä, karkottaen pois kärpäsiä. Kärpäset hakivat pappaa eikä hän itse voinut niille mitään, hän ei voinut liikuttaa kättäkään. Uutimet olivat alhaalla. Ulkona paistoi aurinko ja lauloivat linnut. Myöskin lapsia leikki siellä, heidänkin pienempiä lapsiaan. Valborg oli lapsena häijy, lienee ollut kipeäkin, tyttö-raukka, aina hän itki, häntä täytyi kanniskella yölläkin. Mamma ei ehtinyt, mamma oli papan luona. Raatihuoneen kello löi. Yövärtijan huudot saattoi laskea tunti tunnilta. »Liinaaa... Liinaaa! Nostetaan pappaa!» Ei koskaan sellainen mene mielestä ... Mitähän tulee näistä lapsista, jotka käyvät koulua ja leikkivät? Heillä on kerran ollut iloa, vaikka myöhemmin tulisi kuinkakin paljon surua. He eivät tiedä, mitä on heidän edessään — hyvä on, etteivät he tiedä, hyvä on, että heillä on iloa. Tämä aika voi olla korvaus kaikesta siitä, mitä tulee. Ja niin se

onkin: lapsuus ja nuoruus ovat korvaus kaikesta, mitä tulee.

Nyt alkaa rakkaus — noin se alkaa!

Työ oli vaipunut Liinan helmaan. Hän huomasi ensi kerran, mikä voimakas poika Freedi oli, kuinka rohkean näköinen hän oh, kun suoristi selkänsä ja painoi lakin takaraivolle. »Nyt tuli retunperäretki!» huusi hän hihkaisten Pellelle, jonka pallo hipaisematta meni Ellin pallon ohi, ja silotti jalkansa terällä pienen epätasaisuuden sillä välimatkalla, jonka Ellin pallon piti kulkea. Elli hypähti ilosta, heilautti hiukset niskaan ja kävi kiinni nuijansa varteen. Hänen poskensa hehkuivat, kerran hän kuin tukea kaivaten nosti katseensa Freedin puoleen, sitten hän iski. Yhteinen vastoinkäyminen liitti yhteen Pellen ja Jennyn. He halveksivat vastustajiensa voittoja ja heidän rakkautensa läheni tämän yhteenkuuluvaisuuden turvissa kaukana, mutta varmasti.

Rakkaus — noin se alkaa, ajatteli Liina ja painui työnsä ääreen.

Hän oli kehruuttanut lankaa koiranvilloista, sellaiset sukat kuuluivat särkyyn olevan niin hyvät. Mamma kyllä tarvitsi lievennystä. Liinaa kalvoi paha omatunto. Hän ei ymmärtänyt, mistä hänen uudet ajatuksensa tulivat, etteiväthän olisi olleet sen jumalattoman kapteeni Svanbyn perintöjä. Selvää oli, ettei hän voinut puhua pastorille, kun hän tällaisia ajatteli. Hänen oli vaikea katsoa pastoria silmiinkään. Mutta pastorskalle hän uskoi osan huoliansa, huolensa valkoisesta suuresta peitteestään. Hän oli päättänyt myydä sen ja antaa rahat mamman parannukseen. Jos kylpylaitos tulisi tänne, niin piti koettaa saada mammalle hoitoa.

Kambergilla oli syntymäpäivät. Liina pääsi auttamaan keittiön puolelle. Hän oli luullut, että hänen sydämensä jo olisi kuollut, mutta kun hän näki kauniit kakut, jotka hän tiesi Laurenin omin käsin koristaneen kermalla ja hedelmillä, niin ratkesi haava taasen auki. Onneksi toki surun täytyi vaieta sellaisessa humussa, kun viidellekymmenelle hengelle oli valmistettava kestitys. Liina hioi veitsen kiiltävän teräväksi ja iski sen tuoreihin, tuoksuviin rinkeleihin ja kakkuihin. Sydän ikään kuin kuoli siinä.

Aline loisti valkoisessa puvussaan kuin morsian ja morsianhan hän kai olikin. Tohtori käyttäytyi jo kuin kotiväkeen kuuluva ainakin. Kun hän oli saanut steariinia hihalleen, tuli hän keittiökamariin ja Liina repäisi kappaleen imupaperia voileivosten alta ruokasäiliön hyllyltä ja kuumensi veitsenkärjen. Aline itse otti pois tahrان. Aline oli käynyt kauniiksi. Aline rakasti tohtoria.

— Jahka kylpylaitos tulee, sanoi tohtori ystävällisesti Liinalle, — niin pidämme huolen siitä, että neitikin saa siellä jotakin työtä. Ja nuo teidän pitkät poikanne tuolla portailla, Freedi ja Pelle, nekin voivat saada jonkin toimen. Ei suinkaan niistä lukumiehiä tule.

Liina punastui ja kumarsi syvään.

— Kun minun äitini vain tulisi siellä terveeksi, sanoi hän. — Kuinkahan paljon sellainen hoito tulisi maksamaan?

— No-no, no-no, nauroi tohtori, — koetamme sovittaa, että vanha rouva pääsee halvalla. Mutta kivimuurissa hänen täytyy taipua kuolemaan. Hahhahhahhah ...

Keittiön puolella oltiin varmoja siitä, että kihlaus tänään julkaistaisiin. Silloin, kun se kallis viini oli tarjottavana. Ja niin kävikin. Pastori teki ilmoituksen rouva Kambergin puolesta. Kaikki nousivat seisomaan, ei voinut kuulla eikä nähdä, mitä salin keskilattialla tapahtui, oli täysi työ päästä viemään viinitarjottimia läpi ihmisjoukon, joka oli kuin seinä. Sen jälkeen ilo varsinaisesti alkoi. Aline pyöri lakkaamatta tanssissa, kun toinen jätti, niin toinen otti.

Hyvä pastorska ajatteli keskellä soittoa ja juhlaa Liinaa. Salaperäisenä hän, eroten humusta, toi keittiökamariin tuomari Salenin rouvan ja apteekerskan ja kuiskasi Liinalle, että hän menisi noutamaan sen kauniin peitteensä heidän nähtäväkseen. Liina pelkäsi, että rouva Kamberg tulisi ja suuttuisi — tee kun juuri piti viettämään sisään. Mutta samalla hän tuli kovin iloiseksi ja ymmärsi, että tilaisuus oli hänelle erinomaisen edullinen, sellaista ei tulisi toista, oli mahdoton vastustaa kehoitusta. Kun hän juoksi ylös narisevia kotiportaita, oli hän sellaisen huumauksen vallassa, ettei hän huomannut Freediä ja Pelleä, jotka istuivat penkillä, sieltä

käsin nauttien juhlista. Hän parkaisi, kun pojat yhtäkkiä nousivat.

— No, kyllä nyt pitää olla kana! sanoi Freedi nau-rahtaen ja astui sisään kovin askelin.

— Onkos mitään tuliaisia? sanoi Pelle.

Äidin huoneesta kuului tuttu voivotus. Tähtitaivaan himmeässä kajastuksessa häämötti pöytä posliinituoppi-neen, lipasto, keinutuoli, vuode ja ikkuna vastapäätä Liinan kamarissa.

— Oi-voih, oi-voih! Junkkarit, oi-voih, jätätte mummon tänne yksin ... ! Eikö tätiänne jo kuulu ... Oi-voih, kyllä Jumala teitä rankaisee, kun tekin tulette vanhoiksi...

— Mamma, minä se olen, sanoi Liina ja hänen iloi-suutensa tuntui heti tässä ympäristössä väärältä. Hänen sisässään hiljeni ja tukahtui, ikään kuin jokin käsi olisi painautunut hänen suutaan ja sieraimiaan vasten.

— Ajaai, sinäkö, mamman lapsi! Tule hieromaan, tule. Junkkarit, siellä niiden pitää istua ja katsella, ja kallis öljy palaa huoneessa! Etteivät vain tupakoisi... Mummosta tuntuu, että tulee tupakalta, ja tuleekin... Jaa, tätihän se tulee tupakalta. No niin, vanhat herrat saavat polttaa. Huomenna täytyy panna kuntoon hiiren-loukku, muuten ne vietävät syövät kaikki käsistä... Ajaai — Liinaaa, etkö sinä jo tule? Ajaai, eikö siellä vielä loppunutkaan? Mikä sen Martinskankin nyt piti panna menemään kylään juuri kun sitä olisi tarvis. Oi-voih!

Liinan oli vaikea päästä odottavien rouvien luo. Äiti sanoi, ettei hän enää elä, kun kylpylaitos tulee eikä hän tarvitse sellaisia rahoja. Mutta nyt hän tarvitsisi hie-rontaa ja muutenkin lastensa rakkautta. Turhaan Liina selitti, että häntä odotetaan, että tee on lähetettävä sisään, hän puhui sellaisessa hädässä, että hiki pisaroi esiin. Hän koetti reipastuttaa äitiä kertomalla, että neiti Kambergin kihlaus oli julkaistu ja että hän toisi mam-malle kaikkea mitä pidoissa tarjotaan, viiniäkin. Pienen hetken vanha rouva kallisti korvansa näille iloisille asioille, mutta sitten hän taasen alkoi tuskitella. Liinan täytyi pakenemalla paeta, hän pelkäsi, että äidin huuto kuuluisi kihlajaistaloon. Portailla hän rukoili poikia,

että he toki silloin tällöin kävisivät katsomassa mummo-raukkaa, ja lupasi heille palkinnoksi makeisia.

— Emme me vain mene sinne, sanoi Freedi ja viha kiilui hänen silmissään. — Siellä läikähtyy.

— Mene itse! sanoi Pelle ja sylkäisi.

Heidän palavat savukkeensa kiiluivat penkin alla piilossa. Hieno sauhu tuntui ilmassa. Olivatkohan pojat todella ottaneet sen viisikymmentä penniä, joka oli kadonnut mamman kukkarosta viikko sitten?

— Puhu kauniisti tädille, rukoili Liina, käsivarrellaan lakana kallisarvoisine peitteineen, ja kiirehti varovaisesti alas narisevia portaita.

Hänellä ei ollut muuta neuvoa kuin jättää peite rouvien käsiin. Hänen kai täytyi mennä kotiin. Rouva Kamberg oli suuttunut — sellaista se oli, itse rouva Karell pyysi, että Liina saisi tulla auttamaan ja nyt hän vaati hänet pois keskellä kiirettä. Apuihmisistä ei ollut puutetta, olisihan niitä saanut, mutta kun hän itse pyysi, ja niin pyytämällä pyysi, olisihan saanut paljon tottuneempiakin kuin Liina. Kyyneleet tulivat Liinan silmiin. Mitäpä auttoi, että pastorska ja muut rouvat kehuivat peitettä, rouva Kamberg tempasi suuttuneena teekannun Liinan kädestä! Nousevien kyynelten läpi näki Liina tanssivat parit salin lattialla, täydet tarjotimet ruokasalissa ja palvelustytöt hellan ääressä keittiössä. Soitto pauhasi, permannot paukkuivat, ikkunoissa ja kattokruunuissa helisi. Ihmiset nauroivat. Liina painoi kiinni keittiön oven ja jäi hetkeksi portaille odottamaan, että hänen sydämensä lakkaisi takomasta. Hän pani kätensä ristiin valkoisen, tärkätyn esiliinan alle. Oli kolea ilta. Lehdet kahisivat osaksi puissa, osaksi jo maassa. Tähdet vilkkuivat. Huusiko mamma? Vai juhlatlostako ääni kuului? Molemmilla tahoilla huu-dettiin eikä ero tuntunut suurelta. Tässä ilon ja kärsimyksen välillä, tähtitaivaan alla, kävi kaikki kumman yhdenarvoiseksi. Ilo kestäisi pienen ajan, tuskin aamuunkaan. Kärsimys — se kestäisi kauemmin. Kuinka kauan? Liina astui portaille. Ne parahtivat hänen askeltensa alla.

Pari päivää myöhemmin asteli hän pitkin katuja, käsivarrellaan mamman morsiuslakanaan käritty valkoinen

irtopeitteensä. Alme oli luvannut olla mamman luona kunnes hän palaisi. Ensin tuntui vaikealta, Liina ei kuukausiin ollut käynyt pääkaduilla, hänellä oh se tunne että kaikki ihmiset katselivat häneen. Rouvien neuvoa noudattaen suuntasi hän ensin kulkunsa varakkaiden kihlattujen luo. Hän ei ollut voinut selvittää itselleen kysymystä, pitikö hänen kulkea isoa tietä vaiko keittiön portaista. Hän ei ollut kehdannut kysyä sitä pastorskalta. Äiti piti heitä yhä hienoina herrasväkinä, hän olisi tietysti suuttunut, jos olisi aavistanutkaan postimestari Kareliin tyttären ajattelevan keittiön portaita. Liina oli pukeutunut kuin kirkkoon, hän tuijotti maahan eikä uskaltanut kääntää päätänsä, astuessaan kadun poikki Laurénin puodin ohitse pormestarille. Kun tämä tuska oli voitettu, ei enää tuntunut vaikealta soittaa pormestarin ovikelloa. Liina oli laskenut kantamuksensa pöydän kulmalle eteisessä, kun pormestari astui hänen eteensä. Pormestaria mainittiin kautta kaupungin kohteliaaksi mieheksi, mutta Liina pelästyi niin, että hän tuskin sai sanan suustaan. Pormestari ei tahtonut voida käsittää hänen asiaansa. Hän kangersi kangertamistaan, että pastorska Lehto oli arvellut, että ehkä pormestari... ostaisi peitteen... kun oli kihloissa. Ja Liina avasi vapisevin käsin lakanan, josta tuli näkyviin valkoinen tähtikudos. Pormestari suuttui, hän oli kuitenkin kaikin puolin kohtelias, mutta hänen kasvonsa kävivät punaisiksi ja Liina ymmärsi, ettei hän halunnut kuulla puhuttavan siitä, että hän oli kihloissa. Hän pani siis nopeasti kokoon käärönsä, pyyteli nöyrimmästi ja tuhansin kerroin anteeksi, ja poistui porraskäytävään. Seisoen alhaalla punajuovaisen karvamaton päässä hän korjaili kääröään. Häntä hävetti, että oli mennyt pormestarille. Mutta Amalia-raukka, ei ollut hänkään onnellinen, ei pormestari rakastanut häntä. Se oli pakosta. He joutuivat siihen rakkauden maahan, missä temmotaan kahleita ja pyritään irti.

Liina käveli päämäärättä eteenpäin, onnellisena siitä, että toki oli päässyt pois pormestarilta. Hänen ei enää tehnyt mieli kihlattujen luo, ei, parempi oli koettaa muualla. Hän huomasi olevansa Allenin koululla ja poikkesi pihamaalle. Se oli niin suuri, kaunis pihamaa,

täynnä ikivanhoja puita, jopa siellä oli huvimajakin, sellainen vanhanaikainen, jollaisia näki kuvissa.

Olisihan hänen pitänyt ymmärtää, että täällä täytyi mennä sisään keittiön tietä. Hän yritti isolle ovelle. Vanhemman neiti Allenin kasvot ilmestyivät silloin matalalla olevaan ikkunaan ja käsi viittasi tulemaan keittiöön. Molemmat neidit ja heidän vanha Stiinansa, kaikki kolme olivat siellä vastassa. Liina niiasi syvään. Neidit taivuttivat koko päänsä, niin että pitsimysstyt heilahtivat. Stiina ei kumartanut vähääkään, kysyi ainoastaan tiukasti, mitä oli asiaa, ikään kuin hän olisi pelännyt, että vieras tulisi kerjäämään. Paljoa paremmaksi ei Stiina tuntunut häntä arvostelevan senkään jälkeen, kun kuuli hänen asiansa. Täällä talossa oli käsitöitä niin yllin kyllin, sukulaiset kun niitä aina lähettelivät ja neiti Brita kun koulutyönsä lomassa aina ehti niitä tehdä.

— Antaa hänen nyt näyttää se, sanoi vanhempi neideistä.

— Oi ei, sanoi nuorempi, — mitä se kannattaa, mitä me sillä! Ai, sehän on neiti Karell. No, kuinka mamma jaksaa? ... Te onnellinen, kun teillä on äitinne. Oi, se on sellainen menetys, ettei sitä koskaan voi unohtaa!

Molemmat neidit menivät ja hakivat silmälasinsa. Sill'aikaa punnitsi Stiina käsissään peitettä. Olipa siinä lankaa! Ja painoa! Sen peseminen ei ollut mitään leikintekoa. No niin, eihän sitä usein tarvitsisi pestä, mutta toki kerran vuodessa. Keittiö oli häikäisevän puhdas, suuri kuin sali ja valoisa. Joitakin prinssien kuvia oli seinillä, kiiltävien kattiloiden yläpuolella. Sisähuoneista kuului pianonsoittoa, luultavasti siellä harjoitteli joku niistä koulutytöistä, jotka asuivat johtajattarien luona.

— Jahah, sanoi vanhempi neiti, — katsotaanpa nyt. Jahah, se on kaunista työtä. Mutta paljonko te nyt tahdotte tästä? ... Satakaksikymmentä viisi — hahhahhah, luuletteko myöskin, että sen saatte! ... Niin, kyllä ne lankaa vievät nuo tuollaiset työt ja paljon niissä on tekemistä, mutta mutta —

Nuorempi sisar kehoitti Liinaa istumaan ja istuutui itsekin.

— Mitä sinä kiusaat neiti Karellia, sanoi hän Brita-

neidille, — emmehän me tarvitse tuota työtä. Mitä me sillä tekisimme. Oi, jos te tietäisitte, mitä se merkitsee kun äiti kuolee! Sitä olentoa, joka on minut synnyttänyt, ei enää ole! Ketju on katkennut... Hän olisi vielä voinut elää jonkin vuoden, eläväthän ihmiset sadankin vuoden vanhoiksi, olen kuullut eräästä rouvasta, joka oli täyttänyt satakaksi vuotta, ja mamma oli vasta yhdeksänkymmentäkaksi...

— Niin, keskeytti vanhempi sisar malttamattomasti, — me nyt emme tarvitse tätä peitettä, mutta jos te tahdotte luovuttaa sen sadalla markalla, niin otamme. Meidän täytyy antaa morsiuslahja eräälle sukulaiselle. Mutta emme mitenkään kehoita teitä. Jos te saatte paremman maksun, niin myykää vain.

— Se on pestessä raskas käsitellä, huomautti Stiina, — eikä se tuo malli ole kauneimpia. .. Mutta hieno lakana sen on ympärillä!

Kaikki tarkastivat lakanan koruommelta ja ihmettelivät sitä. Liina kertoi, että se oli hänen äitinsä häälakana. Johtajattaret kutsuivat koulutytötkin katselemaan ja kehuivat sekä lakanaa että Liinan peitettä. Sillä lailla piti ommella! Tytöt, yllään mustat esiliinat, jotka kuuluivat Allenin koulun pukuun, koskettivat käsitöitä ja ravistivat ihmetellen päitään. Niiaten he sitten johtajattaren kehoituksesta läksivät. Liinakin läksi. Nuorempi neiti lähetti mammalle terveisiä.

Onpa siinä ollut suuri rakkaus äidin ja tyttären välillä, ajatteli Liina. Hän muisti vielä varsin hyvin sen hienon vanhan rouvan, jonka aina näki kirkon etupenkissä ruotsalaisessa jumalanpalveluksessa. Viisi vuotta sitten oli everstinna Allen kuollut yhdeksänkymmenen kahden vuoden vanhana ja yhä suri tytär häntä niin, ettei löytänyt lohdutusta. Olipa se Jumalan lahja sellainen rakkaus!

Liinalla ei enää tahtonut riittää rohkeutta jatkaa kiertoretkeään. Hän pysähtyi, punnitsi, levähti ja kulki taasen. Hyvin hiljaa hän vihdoin soitti rehtorin ovikelloa. Hän miltei toivoi, ettei soitto olisi kuulunut, ja katui, ettei ollut mennyt keittiön tietä. Mutta hänet päästettiin sisään ja pian olivat sekä rehtorska että lapset hänen ympärillään.

Jaa, niin, kyllä pastorska oli puhunut. Kyllähän he tarvitsivat sellaisen peitteen, kun heiltä viime vuonna vahingoittui koko makuuhuoneen kalusto, heillä kun silloin syksyllä oli tulipalonalku. Kartiini syttyi, lapset olivat yksin huoneessa, onneksi eivät he vahingoittuneet. Mutta huonekalut menivät pilalle.

Rehtorska kertoi pitkälti. Kun kahvi juuri sattui olemaan ruokasalin pöydässä, pyysi hän Liinaakin juomaan. Liina huomasi hämärän jo lankeavan ja teki lähtöä. Silloin toi rehtorska hänelle kädessään kahvikupin, teevati kukkurallaan korppuja. Ja Liinan juodessa meni rehtorska neuvottelemaan rehtorin kanssa.

Niin, kyllähän se oli suuri työ ja kyllähän he juuri tarvitsivat tällaisen peitteen. Mutta eivät he voineet päättää asiaa näin yhtäkkiä. Satakaksikymmentä markkaa oli sentään suuri raha — olisi ollut edes sata. Ei, ei, ei se ollut paljon tuo satakaksikymmentäkään ... Eikö nyt rouva Kamberg ostanut.

Liina tuli kadulle. Peite painoi hänen käsivarrellaan. Hän tunsu, ettei enää jaksaisi tänä päivänä. Raskaasti hän asteli raatihuonetta kohden, poikkesi pihamaalle ja astui alas portaita kellarikerrokseen.

Ylivahtimestari lepäsi keinutuolissa ja haukotteli, Ami polvellaan. Sigrid istui lampun ääressä, silmälasit vajonneina syvälle nenänpäähän, ja kutoi harmaita rannikkaita. He tulivat iloisiksi. Amin piti näyttää temppujaan ja vihdoin Vohlström nosti sen niskanahasta ilmaan.

— Ohhohhohhoh, puhkui hän, — pääset tädin syliin. Ohhohhoh kuinka sitä nyt läähätetään. Kyllä se on sydänvikaa. Mutta Ami ei voi parantua, mami aina täyttää Amin sokerilla. Sokeri kuuluu olevan vihoviimeistä myrkkyä sydäntautiin.

— Vai minä sitä täytän, sanoi rouva Vohlström Karelkien läpitunkevalla äänellä ja sanoja venytellen. — Kukas se omalta teevadiltaan syöttää poika-paralle sekä kermat että vehnäleivät: papsi se on.

— Ohohohohohoho, ähki ylivahtimestari ja ilveili koiransa edessä, joka suurin, ulkonevin silmin Liinan polvelta tuijotti isäntäänsä. — Kysytäänpäs nyt tädiltä, miten mumi jaksaa. Mumilla on särkyä ja hengenahdistusta aivan niinkuin Amillakin. No kuulepas sinä Lii-

nukka, kyllä kai sinä jo olet heittänyt sen Laureenin mielestäsi? Ehehehehe — varo, varo, ettei veri poskiltasi tipahda syliisi. Ohohoho Liinukka-tätiraukka, hän on rakastunut! Mutta Laureenipa otti toisen. Kas, suoraan sanoen, hän pelkäsi mumia. Ei sellainen yksoikoinen mies kuin Laureeni olisi osannutkaan olla mumin kanssa. Mumia pitää kieputella ja pyöritellä — kas noin, kämmentensä välissä, että luut ja kepit kolahtelevat. Mutta Laureeni, hän läksi suoraan niinkuin virstantolppaa päin ja pelästyi lyövänsä puhki päänsä. Itse minulle puhui, että pelkäsi mumia. Se Hertta, onhan se semmoinen. Onhan se vilkas ja ystävällinen puodissa. Taitaa olla liiaksikin.

— Ja aina ikenet taikinassa! keskeytti rouva Vohlström. — Kyllä se on sopimatonta, että leipurinrouva aina syö.

Sisarukset löysivät yhtäkkiä Liinan valkoisesta peitteestä tahrان. Mitenkä se oli tullut? Liina oli suojellut työtä kuin silmäterää. Mitenkä hän nyt voisi sitä enää kaupata!

— Ihmisten käsistä jää tahroja, sanoi Vohlström syvämietteisesti. — Tuolla ylhäälläkin kun joskus pyytävät päästä näkemään istuntosalia, niin aina niiden pitää päästä kapineihin koskemaankin, hehhehhehheh.

Rouvan keittäessä kahvia istui Liina keittiössä. Titti kehoitti häntä koettamaan myydä peitettä Valborgille, Valborg tuhlassi muutenkin. Ettei tarvitsisi kiertää kaupungilla. Vohlström oli seurankipeä ja tuli perässä keittiöön. Hänellä oli sellainen salaisuus takanaan, että se mitä suurimmassa määrässä tuli huvittamaan Liinaa, mutta hän oli luvannut, ettei kertoisi sitä. Oliko se hyvää vaiko pahaa? Koskiko se mammaa? Saisiko Liina sen joskus tietää? Vohlström nauroi äänekkäästi hahattaen, kun näki Liinan pelästyksen ja uteliaisuuden. Hänen oli vaikea salata asiaa, kun Liina kysyi. Aina kun sisarukset rupesivat puhumaan muusta, rupesi Vohlström ärsyttämään kälyään. Ja vihdoin viimein salaisuus pajahti esiin. Frilander oli käsenyt kuulostella, vieläkö Liina suri Laureenia. Frilander tiesi ja tunsu, että Liina oli kunnon ihminen, ja hän ajatteli Liinaa. No eukoksi, eukoksi, miksikä muuksikaan. Lapsetkin olivat

kuunnelleet satuja siellä Kareliin portailla ja pitivät tädistä, Bertta ja Augusti. Niin, että nyt oli tilaisuus päästä rikkaan Frilanderin rouvaksi.

— Hehehehehehe! pääsi vahtimestarilta, kun hän näki Liinan kasvot. — Silmät kuin tulipuntit! Katsos, katsos Titti, se on jo rakastunut, tuo Liinukka. Niin, mikäs Frilanderissa on vikana, Fransi on niinkuin minäkin.

— Paras on, että Liinan kosijat kääntyvät suoraan mamman puoleen, sanoi Titti, — sieltä ne tulevat sekä rukkaset että kukkaset.

»Rukkaset annan muutamalle
kosijalle, katsojalle.
Sää olet miinun armahaisen ...»

lauloi Vohlström, jännittyneenä seuraten, paljonko hänen säästäväinen rouvansa pani kahvin joukkoon sikuria.

— Noo mami, vielä yksi hyppysellinen puhdasta kahvia! pyysi hän nauraen. — No noin! Saadaan oikein juhlahakahvit. Kas, ei se juo tuo Amikaan, jos vain on väkevä sikurinmaku.

— No siinäpä nyt itse tunnustit, kuka se on, joka Amia täyttää! tiuskasi hänen rouvansa.

— No niin, no niin, papsi se on, papsi se on! Mutta kyllä me tuon Liina-tädin vielä naitamme. Minä rupean puhemieheksi!

Vohlström riisui takkinsa ja istuutui Amin viereen kannelliselle puusohvalle. He olivat kaikki kolme hyvin toistensa näköisiä, Vohlström, Titti ja Ami, Vohlström vanhin ja paksuin, Titti pisin ja Ami pienin, mutta kaikki muistuttivat Amia, ikään kuin Ami olisi ollut määrään tekijä talossa.

— Että Fransi viitsii pilkata, sanoi Liina.

— Ja minä nyt rupeaisin pilkkaamaan vanhaa ihmistä! huudahti Fransi ja ryhtyi valmistamaan Amin kahvia.

— Minä naitan sinut, Liinukka! Mami saa taipua. Minä tulen ja trillaan ja trillaan ja nähdäänpäs vain, että ennen pitkää Liina Karell on rouva Frilander.

Liina vakuutteli, ettei hän tahdo enää ketään, hän ei rakasta ketään, Fransi ei saa puhua.

Mutta hän ei saanut mielestään, mitä ylivahtimestari oli sanonut. Kaiken aikaa astuessaan kotiin päin hän sitä ajatteli, ja kun mamma illalla oli suuttunut, rupesi hänestä tuntumaan, että hän menee vaikkapa Frilanderille, kunhan pääsee pois kotoa.

Seuraavana päivänä hän taas käveli katuja, astuen sisään vuoroin keittiönportaista, vuoroin isoista portaista. Seisoessaan apteekkarin eteisessä hän sisältä kuuli rouvan äänen, joka varomattomasti huudahti: »Ai, se on nyt se neiti Karell sen iankaikkisen peitteensä kanssa! Tuliko se nyt meillekin, vaikka minä käskin sen mennä kihlattujen luo!» Liina läksi nopeasti apteekkarinrouvan luota. Blonda Bouchtille hän vielä uskalsi mennä. Lyyhistyen tuolille, jota Blonda-täti hänelle osoitti, hän kysyi, eikö täti tahtoisi ostaa peitettä seitsemästäkymmenestäviidestä markasta. Blonda-täti tunsu tietysti tarinan Liina Kareliin peitteestä, koko kaupunkihan sen tunsu. Hotellin ruokasalissa oli vieraita — muiden muassa rikas kunnallisen neuvos Helin — ja tädin täytyi itsensä valvoa, että herrat saivat, mitä he tarvitsivat. Liinan piti hiukkasen odottaa. Mutta heti kun Blonda-täti avasi lakanan, huomasi hän tavaran arvon ja läksi hakemaan rahoja. Niin pian kuin Blonda kuitenkin oli poistunut huoneesta, Liina säikähti. Seitsemänkymmentäviisi markkaa: mitä hänelle jäisi päiväpalkkaa, kun tarpeet olivat lasketut pois? Ehkä viisikolmatta penniä — eikö se ollut sentään vähän? Blonda-täti oli hyvä ihmistuntija. Hän huomasi heti, kun oli laskenut rahat Liinan eteen, että Liinan oli vaikea luopua työstään. Hän rupesi nauramaan ja sanoi, että Liina vain koettaisi saada työstään enemmän muualta. Jollei kukaan muu ostaisi, niin kyllä hän.

Blonda-täti oli yhtä vanha kuin mamma, mutta Blonda-täti hallitsi taloaan kuin kenraali. Hän seisoi lakkaamatta lautasliina kädessä ja valvoi vateja, joita vietiin vieraille. Ja vuoroin hän lautasliinalla pyyhki vadin laitaa, vuoroin hän antoi sillä piikoja korville. Liina sai häneltä kokonaisen aterian. Sellaista ruokaa! Blonda-täti oli aina kuin juhlapuvussa, korkea kampa hiuksissa, valkea kaulus kaulassa ja sormukset sormissa. Hän pani Liinan mukaan vanhalle mammalle pussiin

namusia ja puheli mamman ymmärtämättömyydestä. Eihän siinä ollut mitään järkeä, ettei Liina ollut saanut mennä Laurenille. Kaupungilla oltiin keväällä asiasta eri mieltä, toiset pitivät oikeana, että Liina jäi hoitamaan vanhaa äitiä, toisten mielestä se oli hullutusta! Asia oli kuitenkin päivänselvä.

— Onhan minullakin ollut lapsia, mutta ovat saaneet mennä, minne tahtovat. Ja kiltisti he kirjoittavat kotiin silloin tällöin. Minä olen ottanut oppia meidän kanoiltamme tuolla pihamaalla. Eläimet voivat paljon opettaa. Minulla on siellä välistä montakymmentä kananpoikaa ja silloin tällöin minä katselen niiden menoa. Saattaa tapahtua, että kanaäiti tänä päivänä täynnä huolenpitoa kantaa jyviä poikastensa eteen — huomenna se nokkii niitä ja ajaa ne luotaan. Ne ovat silloin täysikasvuiset! Silloin minäkin tiedän, että nyt voi panna kaulan pölkylle. Se on opettavaista.

Seuraavana päivänä ei Liina enää kiertänyt kaupunkia. Hän läksi heti aamusta oluttehdasta kohti, missä Lindbergit asuivat. Hän toivoi, että Valborg ostaisi peitteen sadalla markalla. Tienhaarassa, juuri ennen kuin tultiin perille, tapasi hän Valborgin vanhimmat lapset, Ruthin, Rakelin ja Selimin. He olivat viluiset ja oudon ymmärtäväisen näköiset. Hetkeksi he iloisesti kiersivät kätensä tädin kaulaan, mutta sitten palasi varhaisvakava piirre ja he kertoivat odottavansa mammaa. Heidän piti kaikkien tulla kaupunkiin Alme-tädin luo, mamma oli itse tulossa perässä. Mamma oli itkenyt koko yön, mamma oli suuttunut täti Fannille, heillä ei tänään ollut tuntia ensinkään. Täti Fanni pakkasi tavaroitaan ja mamma pakkasi tavaroitaan. Mamma sanoi, ettei pappa enää välittänyt heistä. Mutta eihän se ollut totta, eihän? Pappa oli hiljan tuonut Ruthille ja Rakelille nuket ja Selimille sapelin — eihän se ollut totta, eihän?

Liina koetti hieroa lämpimäksi lasten käsiä. He juoksivat, mutta ei kotiin päin, sillä mamma oli käskennyt mennä niin pitkälle kuin suinkin, että he ennättäisivät pois, jos pappa tulisi. Pian Valborg saapui, ajaen työhevosella ja linjaalittomilla rattaila. Pienin lapsi oli hänen sylissään. Hän ajoi itse. Hän tuli iloiseksi, kun näki Liinan. Kaikki mahtuivat rattaille. Liina otti

syliinsä lapset ja Valborg ajoi. Liinan kallisarvoinen peite makasi lakanassaan rattaiden pohjalla.

Kuiskaten Valborg kuvasi siarelleen, että hänen kärsimystensä mitta nyt oli tullut täyteen, hän ei enää jaksanut. Hän aikoi koettaa saada puhtaaksikirjoitustyötä, toki Salén ja Flor hänelle sitä antaisivat. Jos Lindberg yrittäisi tulla heitä noutamaan takaisin, niin hän ei menisi, ei vaikka mikä oli.

Heidän oli kaikkien kylmä. Hevosta ei saatu juoksemaan. Pilvet riippuivat raskaina, lehdet putoilivat.

Noin se loppuu, rakkaus! ajatteli Liina ja hänen mieleensä johtuivat päivät, jolloin hän neuloi Valborgille vaaleansinistä tanssipukua ja Valborg oli seitsemäntoista vuoden vanha ja rakastunut — ja noin se loppuu.

Hyvä pastorska keksi uuden keinon Liinan peitettä varten. Kun hän kuuli, miten typeriä kaupungin rouvat olivat olleet, satti hän heitä, vaikka Lehto vieressä kielsi ja sanoi, että sellainen oli syntiä. Niin kaunis peite eivätkä he ymmärrä ostaa! Kyllä hän olisi ostanut, jos vain olisi ollut rahaa. Liina ehdotti jo, että hän ostaisi sen lankojen hinnasta — ei hän mitään muuta tahtonut. Mutta silloin rupesi pastorska nauramaan. Ei, ei toki — mitä Lehto olisikaan sanonut. Vaan keksitäänpäs viekas keino! Pannaan toimeen arpajaiset. Laitetaan esimerkiksi sataviisikymmentä arpaa ja ne myydään kaupungin rouville. Ähäh — täytyypäs heidän se sittenkin ostaa! Nyt vain lista nopeasti liikkeelle!

Eräänä iltana ennen joulua tuli pastorska hämärissä, saali hartioilla, Karellien puolelle. Hän otti esiin kokonaisen nytiilisen rahaa ja päästi sen kolahtaen pöydälle.

— Ajaai, ajaai, riemuitsi rouva Karell vuoteestaan, — Liinaaa! Tule toki pian! Ajaai, pane kahvi tulelle! Kuka on voittaja?

Ennen kuin Liina ehti paikalle, sai rouva Karell rahanyytin sänkyynsä ja punnitsi sitä kädesssä. Nenäliinan sisästä tuntui sekä kupari- että hopea- ja setelirahan lemu. Pastorska tavaili talviehtoon niukassa valossa ikkunan ääressä likaisesta, risaisesta listasta nimiä. Hän

piti veitikkamaisesti vanhaa rouvaa jännityksessä, ennen kuin hän ilmaisi voittajan nimen.

Kohtalokkaan numeron, numero kolmekymmentäseitsemän oh saanut... oli saanut... no pormestarinna!

Sekä äiti että tytär vaikenivat eikä hetkiseen kuullut muuta kuin syyssateen rapina katolla ja portailla. Sitten rupesi rouva Karell harmittelemaan. Kaikille muille hän olisi voinut suoda tyttärensä kauniin työn, muttei Nupposen tytöille. Mokomakin pormestarinna! Ajaai, eikö sitä voinut mitenkään muuttaa? Liina tuli kuitenkin heti rauhalliseksi: yhdentekevä, kenelle se joutui. Hän sytytti lampun, keitti kahvin ja iloisesti puhellen alkoivat he pastorskan kanssa laskea rahoja. Pian oli vähäinen pöytä täynnä pieniä rahatorneja. Satakaksikymmentäviisi markkaa — mikä omaisuus! Satakaksikymmentäviisi markkaa — mikä raha! Äiti Karell toivotti kyynelsilmin Jumalan siunausta hyvälle pastorskalle. Tytär nouti laatikostaan tähtikudoksensa. Laatikon pohjalle jäi yksi tähti, jossa oli pieni haaltunut veritahra. Kun hän oli luovuttanut pastorskalle peitteen, tuntui hänestä siltä kuin hän olisi luovuttanut kappaleen elämäänsä. Hän jäi katselemaan pastorskan jälkeen kaiken aikaa, kun tämä kulki pihamaan poikki, jolla seinät, aita, portaat, katot tihkuivat harmaata sadetta. Suuri valkea täplä loisti itkevästä harmaudesta, se oli hänen työnsä ja se eteni etenemistään.

Liina köytti lujasti kiinni rahanyytin ja laski sen vuoteeseen äitinsä rinnalle.

— Ajaai, ajaai, mammako tämän nyt saa. Ajaai, sinä rakas lapsi! Mutta kyllä mamma palkitsee, jahka vanha lipasto avataan ... Kuulehan ... Liinaaa, Liinaaa! Tule tänne.

Tytär palasi ja katsoi kysyvänä äitiin. Hän oli kalpea. Äiti nousi istumaan, kädessä rahanyytti.

— Kuule, sanoi hän, luoden tyttäreensä epäluuloisen katseen, — älä sinä kuitenkaan luulekaan, että tällä ostat itsesi vapaaksi neljännestä käskystä. Mamma ei tahdo rahaa, vaan rakkautta, ymmärrätkö. Oi-voih! oi-voih!

MIES

Rouva Kambergin pihamaalla helähti nauru. Naurua jatkui, puhetta seurasi välillä ja taas raikui nauru, nuoren miehen ylenannettu, tartuttava nauru.

Vanhat naiset eri rakennuksissa kiiruhtivat katsomaan. Kuka kumma se tuolla tavalla nauroi? Vaikutus eri haaroilla oli erilainen. Salmiskaa, talonmiehen vaimoa, joka oikopäättä kiiruhti portaille, se suututti: sellainen syntinen, jumalaton mies, mikä lieneekin ollut. Niitä kylpijöitä tietysti! Liina Karell nosti lieden äärestä päättään — mahtoipa se olla hyvä, iloinen ihminen, joka ei ottanut tämän maailman suruja taakaksi hartioilleen. Vanha rouva Karell lakkasi valittamasta, avasi silmät selkosen selälleen ja huusi tyttärelleen, että tämä nopeasti menisi katsomaan, kuka nauroi niin heleästi. Ruustinnan kävi sääli. Varmaan joku maailmanlapsi, sellaisia oli koko kaupunki täynnä. Ei ollut enää niinkuin ennen, kylpylaitos oli muuttanut kaupungin, niin ettei sitä tuntenut. Tuollainen naurukin olisi ennen ollut täällä mahdoton. Rouva Kambergin mielestä oli tapahtunut jotakin sopimatonta ja hän kiiruhti ikkunaan, minkä huonoilta jaloiltaan pääsi, ja työnsi ruudun auki.

Mutta joka taholla jäivät naiset sanattomiksi.

Suuri, komea herra seisoi nauraen keskellä pihaa auringonpaisteessa, Freedi Fors, Hopeisen Ketun omistaja, huitoi käsiään ja puhui hänen vieressään, kylpylaitoksen renki univormussaan pyyhki käsirattaiden ääressä hikeä otsaltaan. Hänen rattaansa olivat kukkurallaan hienoja matkalaukkuja, suurempia ja pienempiä.

— Pitääkö minun asua tuolla? sanoi vieras herra äänellä, jonka varmaan saattoi kuulla kasinoon asti, ja

viittasi luhistuneeseen keltaiseen rakennukseen pihan perällä. — Minun ... asua ... tuolla?

Hän nauroi niin, että kajahteli. Rouva Kamberg yskähti varottavasti ikkunassaan. Vieras herrapa ei pelästynyt hänen ankaria kasvojaan, vaan nosti kevyttä valkoista huopahattua ikkunaa kohti ja sanoi Freedille:

— Mutta miksikä ei tuolla?

Freedi kävi levottomaksi ja kumarteli.

— Siellä asuu talon omistajatar.

— Entä sitten?

— Hän ... hän ... hän ei ota vastaan kylpyvieraita. Hän on rikas. Hänen tyttärensä on naimisissa tohtorin kanssa, kylpylääkärin ...

— Aaah! No entä tuolla? jatkoi vieras ja viittasi rakennukseen vastapäätä.

Ruustinna vetäytyi pelästyneenä pois keittiönsä ikkunasta.

— Siellä asuu kirkkoherra Lehto, kaupungin pappi.

— Aaah! Nooh!

Vieras alkoi vähitellen ymmärtää ja käänsi taasen katseensa takapihaa kohti.

— Noo, Jumalan nimessä, rohkeasti siis eteenpäin, sanoi hän. — Mutta luuletteko, että tämän mittainen mies mahtuu sisään ovesta?

— Jaa, sanoi Freedi ja hymyili, — täytyy kumartua.

— Täytyy kumartua, toisti vieras, — ja yleensäkin koettaa tulla pieneksi. Sitä tietähän sitä päästään taivaaseenkin.

Rouva Kamberg läjäytti mielenosoituksellisesti kiinni ikkunansa. Mutta vieraan puhe kuului selvään läpi lukittujenkin ruutujen. Tuntui siltä kuin hän heti olisi aikonut ruveta ärsyttämään ja pilkkaamaan taloa. Freedi kulki kohteliaasti askelta edellä, vieraaseen päin kääntyneenä, ja käsirattaat tulla vikisivät perässä. Freedi selitti, miten rauhallinen talo oli, siellä asui näin kesällä, kun kirkkoherran nuoret olivat maalla, pelkkää vanhaa väkeä.

— Oo ... ooo ..., toisteli vieras. — Portti luultavasti suljetaan yöksi ja pahasti katsotaan, jos soittaa portinvartijan valveille...

Freedi naurahti hämillään.

— Ei voi soittaa, sanoi hän hiljaa. — Kello yhdeksän suljetaan portti. Mutta ... mutta ... minä olen kyllä käynyt ikkunasta.

— Aaa! sanoi vieras ja tarkasti yhtäkkiä nuorukaista rinnallaan, ikäänkuin hän vasta nyt olisi hänet huomannut. — Siis, kun isä on alkanut turvallisesti kuorsata, niin ylös peitteen alta, johon poika viisaasti on paneutunut vaatteet yllä, ja ulos ikkunasta — hyit!

Freedi nauroi ja katsahteli levottomasti ympärilleen.

— Ei minun isäni asu täällä, olen asunut vanhan iso-äitini ja tätini luona juuri täällä näin. Jaa... he ovat vanhaa väkeä, eivät ymmärrä nuorta... olisin kuollut ikävään. Ikkuna on matalalla ja pieni se myöskin on ... noo, kyllä minä takaan, että tekin mahdutte. Mutta hiljaa täytyy olla, kaikki kuuluu huoneesta toiseen.

Vieras tuijotti hetkisen värittömään rakennukseen, joka ontuen kahta nurkkakiveään oli vetäytynyt hulkurisesti viistoon. Sitten hän kiepahti ympäri kirkonsa varassa, laski kätensä Freedin olkapäälle ja sanoi, ettei hän kuitenkaan jäisi tänne. Vanhoja naisia joka taholla, kanoja, ja pappi lisäksi — parasta oli yksintein koettaa jonnekin, jossa ei ollut niin kovin hyveellistä. Nuori hotellinomistaja joutui neuvottomaksi. Tällä hetkellä oli aivan, aivan mahdotonta. Hänellähän oli itsellään ensi luokan hotelli, Hopeinen Kettu, ja vieressä hänen veljellään matkustajakoti, yhteensä kolmekymmentäviisi huonetta, mutta kaikki oli täynnä, täpö täynnä. Hopeisessa Ketussa tulisi viikon perästä tilaa, sillä silloin matkustaisi paroni, eräs ulkomaalainen paroni, joka oli ollut hyvin tyytyväinen — mutta nyt aivan mahdotonta! Viikon perästä, kuten sanottu, hän mitä suurimmalla mielihyvällä tarjoaisi asunnon Hopeisessa Ketussa. Siellä asui huomatuin osa hienostoa, muun muassa »Kosmopoliitat», kylpysesongin kauneimmat ja hienoimmat neitokset, kaikki ulkomaalaisia, rikkaista vieraista perheistä. Kaikki tahtoivat juuri Hopeiseen Kettuun, mutta ei ollut tilaa! Tänään oli tullut viisi uutta naista, äitejä ja tyttäriä niinikään — hajuveisiä, hatturasioita, päivänvarjoja — ja heidät täytyi sijoittaa matkailijakodin käytäviin, kunnes tulisi huoneita. Se kävi, sillä siellä asui pelkästään naisia. Mutta...

Vieras kysyi, eikö voisi vaihtaa huonetta jonkun kanssa, joka ... jonka olisi hiukkasen helpompi sopeutua tähän taloon, mutta vihdoin hän sai takaisin äskeisen hyvän tuulensa, alkoi taasen nauraa ja nosti rengin avuksi matkalaukut hiekalle.

Freedi karkasi yli vinkuvien portaiden kuin tuulispää.

— Nyt... ! kuiskasi hän molemmille naisille, — nyt saatte hienon ja rikkaan vuokralaisen. Ties mikä kreivi onkaan. Täti ei ensinkään pyydäkään vähempää kuin viisikymmentä markkaa kuussa. Ja mummo: hiljaa kuin hiiri! Ei mitään »ajaai» eikä »ojooi», sillä silloin hän menee tipotiehensä. Ymmärrättekö?

— Ajaai! huusi vanha rouva, — sinä lurjus ... sellaisia vuokralaisia sinä tuot... oi-voih, sellaista minun pitää kuulla ... Oi-voo ...

Freedi tempasi tuolilta saalin ja paiskasi sen vanhan rouvan kasvoille.

— Sellaista vuokralaista ei tule toista, maksaa, mitä pyydätte. Juomarahoja sirottelee että hyit! Ja mummo muistaakin ... !

Freedi näytti nyrkkiä vanhan isoäitinsä edessä.

Liina oli kiireessä suoristanut pukuaan ja astui portaille. Hän teki hitaan, väsyneen kädenliikkeen ja vieras tuli häntä vastaan, tarkaten jokaista parahtavaa askelta, ikään kuin hän olisi pelännyt porraspalkkien joka hetki pettävän. Liina oli hyvin kalpea, hänen kätensä oli kylmä. Vieras ikään kuin hiljeni hänet nähdessään ja tarttui sitten hänen käteensä.

Pian olivat kaupat tehdyt. Liina tuli puna poskilla äitinsä luo ja laski hänen rinnalleen vieraan nimikortin. Mikä nimikortti — hienoa valkoista paperia! Siitä levisi suloinen orvokintuoksu. Harry Tiger — mikä nimi! Oliko se aatelia? Ulkomaalainen kai se oli. Muutenkin hän käyttäytyi hyvin ulkomaalaisesti. Ja hän maksoi heti koko kuukaudelta, maksoi tinkimättä. Ja huomasi, että oli pantu uudet seinäpaperit ja maalattu lattia. Ja mikä oli kaikkein kummallisinta: hän kysyi, oliko hän, Liina, sen tehnyt eikä ensinkään odottanut vastausta, vaan sanoi: sehän on suurenmoista! Kyllä hän varmaan oli kreivi tai jokin muu suuri herra.

Liina auttoi äitinsä istumaan. Nyt saattoi ajatella sitä

kallista parantavaa savea, kun oli saatu tällainen vuokralainen. Tohtorihan oli niin hyvä, hän kyllä taas antaisi halvemmalla.

Freedi pahoitteli jo, ettei oltu ymmärretty pyytää seitsemääkymmentäviittä markkaa kuussa, kyllä herra olisi sen maksanut, hänelle ei raha merkinnyt yhtään mitään. Nuori hotellinomistaja jäi, kiireestään huolimatta, hetkeksi taloon välittääkseen viestejä vuokralaisen ja isäntäväen välillä. Vanha rouva kauhistui, kun vieras rupesi viheltämään.

— Ajaai! huusi hän, — piru tulee taloon, ajaai. .. !

Mutta silloin heitti Freedi taas saalin hänen päälleen niinkuin lintuhäkin päälle heitetään vaate, kun tahdotaan, ettei lintu laulaisi. Vieras siirteli matkalaukkujaan, helisteli jotakin ja rupesi nauramaan.

— Mene Jumalan tähden sinne, Freedi! kuiskasi isoäiti. — Ajaai... Lurjus! sanoi hän samassa, — häpeä vähän näyttää nyrkkiä vanhalle mummollesi. Kyllä Jumala sinut rankaisee. Oi-voih, mitä prinssi nauraa?

Freedi laski savukkeen kädestään ja meni vieraan huoneeseen. Naiset kuulivat kaikki, mitä herra Tiger sanoi. Häntä nähtävästi huvitti katon mataluus, hän selitti luulevansa, että se jäisi hänen päähänsä, jos hän nyt liikahtaisi. Mitähän hän tekikään. Freedikin nauroi ja pyyteli, ettei hän sitä tekisi. Sitten kuului vieras kysyvän jotakin ikkunasta, mutta Freedi puhui niin hiljaa, ettei voinut erottaa mitään. Vanha rouva kuunteli ja tukahutti huudahduksensa. Kyyneleet olivat hänen silmissään.

— Mamma, kuiskasi Liina, — jos minä veisin hänelle takaisin rahat ja pyytäisimme, että hän hakisi toisen asunnon. Eihän meidän huoneemme voi tyydyttää kreiviä, tai mikä tämä nyt onkaan, joka tapauksessa rikasta miestä.

— Ajaai, huonetta ei vaivaa mikään, kuiskasi äiti. — Ja me nyt antaisimme takaisin tällaiset rahat. Tekisikö mielesi taas ruveta kutomaan irtopeitettä. Ja kuinka me voisimme loukata kreiviä sanomalla, ettemme huoli häntä. Ja mitä ihmiset ajattelisivat, jos hän muuttaisi meiltä? Emme koskaan saisi ketään, emme hyötyisi koko kylpylaitoksesta, niinkuin kaikki muut. Ajaai

kuinka sinä olet ajattelematon... Kerro mieluummin mammalle, minkä näköinen hän on.

Tytär ehdotti, että hän auttaisi äidin ikkunaan jahka herra Tiger menisi ulos. Ei, rouva Karell tahtoi kuulla Liinan kertovan.

— Voithan sinä nyt kerran kertoa sadun vanhalle mammallesikin, kun olet huvittanut kaiken maailman vieraita lapsia, jotka eivät ole ensinkään sukua.

Liina kertoi, että vieras on pitkä ja voimakas, että hänellä on tummat hiukset ja tummat viikset. Hän on kalpea, hänellä on tummat, pistävät ja nauravat silmät, hänen huulensa värähtelevät niinkuin itkevällä lapsella... Kuinka hän on puettu? Hänellä on tumma, luultavasti tummansininen puku ja pehmoinen paidan-kaulus, leveämpi ja avonaisempi kuin miehillä tavallisesti, valkoinen hattu, valkoiset kengät...

— Valkoiset kengät — ajaai!

Hänen kätensä olivat hyvin kauniit, valkoiset... omi-tuiset. Siniset suonet näkyivät selvään.

— Liinaa... Liinaa...! keskeytti äkkiä vanha rouva, vainuten ympärilleen kuin koira. — Etkö tunne?

Tupakan ja hajuvesien lemu tuntui selvästi ahtaassa huoneessa. Äiti hymyili, kaivoi esiin nenäliinansa ja pyyhki silmiään. Hetkisen hän makasi liikkumattomana, silmät kiinni, ja hänen keltaisille poskilleen tuli heikko sinertävä hohde.

— Ajaai, kuiskasi hän, — tällainen lemu meillä oli kotona ennen... ajaai..., kun pappa eli ja asuttiin tuolla, missä rouva Kamberg... Ja tällainen lemu oli mamman isoisän, kapteenin nenäliinoissa. Hän unohti yhden... se oli silkkinen. Oi-voih!

Vanha rouva nieli kyyneliään, mutta hän teki sen aivan hiljaa. Hänen äänensäkin kaikui kuiskatessa ikään kuin se olisi ollut suljettu johonkin laatikkoon. Äiti ja tytär puhelivat kaiken aikaa kuiskaten.

Freedi tölmäsi nyt, painaen hattua takaraivolle, etei-seen, kaatoi mennessään pienen kolmijalkaisen pöydän, kumarsi päänsä ja pääsi mamman kamariin.

— Hyvä on, sanoi hän, — mummo on ollut kiltti: ei mitään ole kuulunut. Ehkä hänet saa pysymään viikon. Sitten minä otan hänet...

— Mitä? sanoi mummo. — Kenen sinä otat? Prins-sinkö meiltä? Lurjus ... eikö sinulla ole hienoja vuokralaisia yllin kyllin, hotellisi ihan täynnä? Vai haluaisit vanhan mummosi ainoaa vuokralaista ja ainoaa iloa! Ajaai! Freedi ... sinä olet minun lapsenlapseni. Enkö minä ole sinua ruokkinut ja kasvattanut... Freedi, minun ensimmäinen lapsenlapseni! Näillä käsivarsillani minä kannoin sinut pyhään kasteeseen ...

— Hssh! sanoi Freedi. — Kun osaisitte pitää suunne kiinni, niin ehkä hän pysyisi. Kyllä minulla on väkeä Hopeisessa Ketussa, pitäkää te vain kreivi. Mutta yksi asia on huomattava: en ole sanonut, että mummo on kipeä. Olen varma, että hän heti paikalla karkaisi, jos kuulisi sen. Tai jos näkisi mummon tuossa, sillä niin ruma mummo on, ettei pirunkaan isoäiti voi olla pahemman näköinen. Hssh!

Isoäiti takoi kättään rintaansa vastaan ja pidätti jotakin sanomatonta tuskaa sihisevien huultensa takana. Liina tarttui Freediä olkapäihin ja alkoi rukoilla, että hän toki ajattelisi, mitä hän sanoi.

— No, eikö se sitten ole totta? sanoi Freedi ja nauroi. — Ja hyvästi nyt vain sitten. Ja mummo muistaa, ettei mitään ajaai!-oivooia!

Portaat parkuivat Freedin askelten alla ja hiekka pihamaalla narskui. Sairas vanhus pusersi kokoon nyrkkejään ja puri yhteen suupieliä. Tuskan väreet repivät koko ruumista.

— Mamma, kuiskasi Liina ja pyyhki hikeä hänen otsaltaan, — mamma, hän on nuori, mamma muistaa, että hän on nuori!

Vieraan huoneessa helähti sävel... toinen! Viritettiin viulua. Sairas avasi silmänsä. Niissä ei ollut mitään ilmettä, ne olivat kuin sekaisin.

— Mamma, puheli Liina, — mamma herää nyt. Hänellä on viulu... Ehkä hän soittaa, mamma kun niin paljon pitää musiikista.

Mutta vieraan huoneesta ei enää kuulunut säveliä, ainoastaan askelten kopinaa. Vähitellen sai vanhan rouvan silmä takaisin värinsä ja muotonsa. Kyyneleet tulivat, hän haparoi taasen käsiinsä nenäliinan ja koetti sillä tukahduttaa itkuaan.

— Ajaai, kähisi hän, — kuinka selvästi minä muistan sinun isäsi. Hän oli kipeä, piti olla niin hiljaista, lapset eivät saaneet itkeä, mamma ei saanut itkeä, mamma ei saanut äännähtää ... En minä äännähtänytkään, minä purin rikki tyynyn, nenäliinani, sormeni, mutta minä en äännähtänyt.

Liina tunsu hien puhkeavan esiin ruumiistaan.

— Mamma, sanoi hän ja tavoitteli hymyä, — mamma ei saa kiusata itseään tällä tavalla! Mamman täytyy saada olla vapaasti. Minä kudon uuden peitteen, tai pitsiä, tai jotakin muuta, mutta minä vien pois rahat!

Liina suoristi jo kaulustaan ja tarttui seteliin, jonka vanha rouva oli pannut risaisen raamattunsa lehtien väliin. Äiti hätäntyi.

— Ajaai, mitä sinä ajattelet! alkoi hän unohtaen, ettei hänellä ollut lupa korottaa ääntään, — olenhan minä sanonut, että hän on minun ainoa iloni. Hän on mies, minä tunnen seinienkin takaa, että hän on mies. Ajaai, en ole nähyt miestä sitten kun isäsi tuli kipeäksi. Miehiä on niin vähän . . .

Äiti tempasi raamatun tyttärensä käsistä ja painoi sen rintaansa vastaan. Seteh oli Johanneksen evankeliumin lehtien välissä, Liina oli ehtinyt nähdä sen. Häntä kylmäsi. Koskahan äiti tulisi hulluksi? Kuinkahan kauan tätä kestäisi? Kunhan saisi jonkun sisaruksista tänne edes vähäksi aikaa, että voisi vähäsen levähtää. Mutta kukaan heistä ei tahtonut tulla, he eivät edes käyneet tervehtimässä. Eikähän äiti sietänyt heidän hoitoaan, hän oli tottunut Liinaan. Kunhan Liina jaksaisi loppuun asti, ei mitään muuta hän pyytänyt. Ja kunhan pääsisi senkin ajan yli, jolloin vieras herra oli talossa. Liina tunsu, että hänet oli otettu onnettomalla hetkellä, hänestä tulisi vielä jotakin ikävyyttä.

Ei enää ollut aikaa ajatella mitään muuta kuin häntä. Äiti oli yhtäkkiä muuttunut täydelliseksi lapseksi. Sitä oli kammottavaa katsella. Hän iloitsi hänen tupakan-savustaan, hänen hajuvesistään, hänen askelistaan. Nuoruus palasi hänen mieleensä, kaikki mikä oli ollut ikään kuin lukossa, avautui. Oli kuin hän olisi löytänyt avaimen johonkin kallisarvoiseen rasiaan, jossa säilytettiin

hänen morsiuskoristuksensa ja hänelle osoitetut rakkauskirjeet.

Tuli ilta. Talo hiljeni. Auringon rusotus hehkui taivaalla kuin kuuma purppurankarvainen pilvikerrostuma, joka yön aikana tulee vuodattamaan sateen yli elämänjanoisen maan. Lehdet olivat vielä nuoruuttaan ryppyiset ja nurmi nupussa. Ilma tuoksui. Kasinolta kuului soitto. Liinan silmät eivät enää sietäneet virkkaamista tai parsimista muuta kuin päivällä. Hän oli nostanut äitinsä keinutuoliin, auttanut häntä peseytymään, valmistanut vuoteen ja kantanut hänet siihen takaisin. Kouristuksista, jotka äiti tänä iltana valituksitta kesti, tytär päätteli, että edessä oli vaikea yö. Kukaties ei loppu enää ollut kaukana. Liina tuli portaille. Pilvet hymyilivät täällä ulkona. Tuonne sisään ei tunkenut ainoakaan säde illan ihanuudesta. Ikkunaruutuja ei oltu avattu kymmeneen vuoteen. Toki kuului soitto, kun ovet olivat auki. Äiti piti soitosta.

Salmiska tuli lakaisemaan portaitaan.

— Täytyy tässä, puheli hän vuolaasti ja valittaen, — täytyy tässä... Eihän sitä luonnoltaan saa kärsityksi tuota likaa. Vaan mikä se onkaan se sellainen, jonka Liina nyt taas on ottanut tänne taloon. Puhuvat kaupungilla, että se on sellainen teatteriherra tai silmänkääntäjä. Että mahtaisikohan rouvakaan sallia, että sellaisia otettaisiin, jos tietäisi.

— Jos rouva vain kääsee, niin kyllä me panemme pois, sanoi Liina.

Salminen tuli portaille.

— Kymmenen vuotta minä kohta tulen olleeksi tässä, sanoi hän vuorostaan, — ja aina on portti suljettu kello yhdeksän ja toinen avain on ollut minun takanani, toinen rouvalla. Ja lukea saa ne kerrat, jolloin porttia on pitänyt aukaista yöllä. Vain silloin kun oli tohtorinnan kihlajaiset ja häät ja pari kertaa kun pappia on tultu noutamaan sairaan luo. Ja nyt annetaan avain vieraan taskuun. Kuka hänet takaa, vaikka mitä tekisi. Mutta minä olen edesvastuussa, että kaikki pysyy järjestyksessä. Niin, ja sellainenkin määräys on annettu, että portti tästä puoleen kesän aikana suljetaan vasta kello

kymmenen. Mutta kyllä työmiehen pitää päästä makuulle yhdeksältä, ei sitä muuten jaksaa.

Rouva Kamberg tuli, kulki kahden kepin varassa, yllään pitkä kudottu villavaippa, portaille. Hän korotti lihavia kalpeita kasvojaan tuomenterttua kohti, joka riippui katonräystäään yli, ja hengitti sen tuoksua. Hän oli kuullut keskustelun keinutuoliinsa.

— Avain on annettu minun luvallani, sanoi hän, — ja tämän kerran. Mutta Liina saa valvoa ja odottaa, kunnes vuokralainen tulee. Kaikki on Liinan vastuulla. Ja tämä on viimeinen kerta. Portti suljetaan kello kymmenen, tohtorikin tahtoo joskus illalla tulla tervehtimään.

Talonomistajatar nähtävästi aikoi yhtäpäättä palata sisään, mutta ilta oli niin kaunis, että hän pysähtyi ja asettui porraspenkille. Ei kestänyt kauan, ennen kuin kirkkoherra ja ruustinnakin tulivat pihamaalle. He tervehtivät ystävällisesti joka taholle ja pysähtyivät rouva Kambergin portaiden eteen. He tiesivät kertoa, että herra Tiger tullessaan oli soittanut laivalla. Hän kuului olevan taiteilija. Kaikki olivat olleet hurmaantuneet, varsinkin naiset. Väitettiin, että satoja lokkeja oli kokoontunut laivan ympärille seuratakseen laivaa niin kauan kuin hän soitti. Olihan se sellainen taito suuri Jumalan lahja, kunhan se vain tulisi käytetyksi Jumalan kunniaksi.

— Niin, eihän pidä ketään tuomita, sanoi kirkkoherra, — mutta harvat vain tuntuvat muistavan lahjan antajan ja palvelevan häntä.

— Omaan itseä palvellaan, sanoi ruustinna.

— En minä muusta, puheli rouva Kamberg, — kun vain jättää rauhaan minun taloni. Onhan minultakin tahdottu vuokrata, kun nyt on sellainen huoneiden puute, mutta minä tahdon rauhaa.

— Niin, mitäpä sitä parempaa löytyy ...

— Varsinkin niin kauan kuin talo on tässä kunnossa, jatkoi rouva Kamberg. — Tohtori kiusaa minua joka kevät ja kai minun lopulta pitää suostua, vaikken pidä kivimuureista.

Puhuttiin kylpylaitoksen nopeasta noususta. Kuka olisi saattanut aavistaa, että kaupunki näin äkkiä muutti

muotoaan. Kyllähän tohtori oli ennustanut, mutta ei sitä sittenkään olisi uskonut. Kaikki hienoudet tunkivat tänne — olikin se ihme, kaunista oli ja hyvin järjestettyä. Ja hyviä hotelleja. Hopeinen Kettu oli kuin ulkomaalainen hotelli ikään. Mutta samalla oli synti tullut kaupunkiin. Se käveli hienoimmissa puvuissa ja istui hienoimmissa pöydissä. Alkuasukkaat, varsinkin vanhempi polvi, tunsivat itsensä syrjäytetyiksi — niin, mitäpä he olisivat jaksaneet seurata kehitystä, tai tahtoneetkaan.

Puhuttiin rouva Kambergin lapsenlapsista. Reippaita lapsia ne olivat, käviväthän ne usein tervehtimässä. Jokin hymyn välähdys valaisi rikkaan vanhuksen kuolleita, jähmettyneitä kasvoja, kun hän puhui lapsenlapsistaan. Kirkkoherran herrasväellä riitti ystävällinen sana takapihallekin. Kirkkoherra tuli kysymään, miten Liinan äiti jaksoi, ja lupasi pian tulla häntä katsomaan. Salmiskankin kanssa hän puhui. Ville-tohtorin äiti valitti, ettei poika taaskaan ollut mitään kirjoittanut sitten kuin lähetti sen viidensadan markan. Velka oli kasvanut vuosien kuluessa, poika kuvitteli, että se yhä oli se tuhat markkaa. Mutta velathan olivat sellaiset, että ne kasvoivat. Pitihän hänen se tietää, niin suuri velkataakka kun oli hänellä itsellään. Se siitä tuli, kun luki sellaisen pitkän tutkinnon eikä ruvennut papiksi. Ja lisäksi hän kuului olevan sellaisessa paikassa, jossa oli niin paljon köyhiä, ettei saanut niiltä otetuksi maksua niin paljon kuin olisi pitänyt. Tornikello löi kymmenen heleää lyöntiään, Salminen kulki kumaraisena porttia kohden ja musiikki kasinolla loppui. Kaikki tämä tapahtui aivan yhtäikaa. Naapurit sanoivat toisilleen hyvää yötä.

— Hän ei ole tullut! kuiskasi rouva Karell ikään kuin hän tänä yhtenä päivänä olisi unohtanut puhumisen ja ainoastaan voinut kuiskata.

— Ei ole, vastasi Liina. — Mutta onhan hänellä avain.

— Ajaai, kuinka oudosti mammaa repii tänään. Lie-neekö elämäksi vaiko kuolemaksi. Oi-voih!

Sitä ei liene vaikea arvata, ajatteli Liina. Ääneen hän sanoi:

— Minä menen huomenna tohtorille puhumaan, että hän pistäytyisi taas meillä, kun käy rouva Kambergilla.

Sekä äiti että tytär olivat vuoteissaan, mutta kumpikaan ei nukkunut. Silloin tällöin lausui äiti pitkään ja valittavasti kuiskaten tyttärensä nimen. Ja kun tytär seiso i hänen vuoteensa ääressä, sanoi äiti:

— Kuuletko sinä soittoa? mamma kuulee. Mutta minulla onkin vainu kuin jahtikoiralla. Ajaai, jossain soitetaan.

Tai:

— Minä luulen, että minä tulen terveeksi!

Tai:

— Liinaaa, ethän sinä ole tehnyt velkaa puodissa. Mamma ei tahdo olla velkaa minnekään. Et saa lainata lapsiltakaan, muista se, kun ovat niin jumalattomia, etteivät itsestään anna vanhalle mammalle.

Tai:

— Liinaaa, mamman rakkain lapsi, sinä luulet, ettei mamma soisi sinun tulevan onnelliseksi. Tämän vieraan miehen kanssa sinä saat mennä naimisiin! Ajaai, kuinka hyvin hän sopisi sinulle ...

— Mutta mamma ... Jumalan tähden, mamma ...

— Ajaai, älä sinä turhaan lausu Jumalan nimeä...

— Mamma, emme puhu sellaisia, koetamme nukkua, minä hieron.

— Sinä luulet, että mamma puhuu hullun puheita — ajaai, kuinka jumalaton sinä olet! Mammalla on tarkka vainu. Ja vanha mamma tulee vielä terveeksi ja istuu portailla — mitä sanot siihen, ajaai!

Nauru kähisi vanhan rouvan kurkussa. Liinalle kävi yhä selvemmäksi, että kuolema tekee tuloaan, hän hieroi äitinsä hartioita, hiljaa ja rauhoittaen. Tornikellon lyönnit palasivat säännöllisesti. Palovartija ei enää huutanut, äiti ja tytär kaipasivat häntä, kaikki kaupungissa oli järjestetty niin uudenaikaiselle kannalle. Josakin tappelivat koirat. Linnut alkoivat jo havahtua, päivän koi valoi taivaalle vihertävän kajastuksen, joka vähitellen selkeni ja sai loistoa.

— Nyt hän tulee! sanoi äiti äkkiä ja nosti voihkaisten käsivarsiaan.

Hän ei voihkaissut surusta, vaan ilosta, ja hänen kasvoilleen oli noussut puna. Hän kuolee! hätäntyi Liina ja nosti häntä hartioista.

— Mene ikkunaan, kuiskasi äiti. — Pane päällesi, ehkä hän tarvitsee jotakin.

Liina vakuutteli, ettei ketään tullut, olisi han kuulunut, kun avainta pantiin portin lukkoon.

— Eikö ole hullua, että rouva Kamberg sulkee portin! sanoi äiti yhtäkkiä. — Hän pelkää, että hänet ryövä-tään, kun hän on rikas. Muista sinä, lapseni, kun olet saanut kaikki käsiisi, ettet pidä rahoja kotona! Ajaai, jos mamma näkisikin sinut rikkaana!

— Kyllä, kyllä, sanoi Liina ja meni ikkunaan.

Hän näki yön tuoreuden kimmeltelevän aamun koissa, näki koivunoksien liikkuvan aamun tuulessa. Kukkalava hiekkakentän keskellä ikään kuin värisi. Kuului todella naurua. Se tuttu nauru ja kokonainen kuoro heleitä naisääniä. Oli kuin jokin kulkue olisi lähestynyt ja pysähtynyt portin taakse. Avain pantiin reikään. Portti avautui. Valkeapukuinen tyttö hyppäsi hiljaa kynny-spalkin yli. Sitten tuli sinipukuinen, sitten punapukui-nen, sitten taas valkea, sitten keltainen ja vihdo in herra Tiger tummassa puvussaan. Tytöt hiipivät varpaisilla — kuinka he olivat kauniit!

— Mamma! huudahti Liina, — minä autan mamman ikkunaan, että mamma saa nähdä!

— Ajaai, mitä siellä on? Anna kainalosauvat, anna, anna ... Kainalosauvat...

— Ei mamma kuitenkaan pääse niillä, minä kannan mamman ...

Hän toi kuitenkin kainalosauvat ja äiti pääsi pystyyn. Hän käveli, käveli horjahtelematta.

— Ajaai!

Tytöt hyppelivät varovasti hiekalla, nauroivat varo-vasti ja pysähtelivät. Herra Tiger kulki edellä ja hou-kutteli heitä kuin lintuja. Oli mahdoton kuulla, mitä he puhuivat. Tytöt olivat oudon ja ulkomaalaisen näköisiä, heitä oli viisi, toiset olivat vaaleita, toiset tummia. Heillä oli suloiset pienet kengät, heidän ympärillään oli har-soja ja heidän käsissään kukkasia.

— Ajaai, noin on ihminen, kun hän on nuori! sanoi rouva Karell ja kyyneleet valuivat alas hänen poskiaan.

Tytöt olivat tulleet keskelle pihaa. He ilakoivat huvi-tettuina, kun kukko lauloi. Yhtäkkiä joku katsoi suo-

raan Karellien ikkunaan ja kirkaisi. Muutkin katsoivat ja kirkaisivat. Kaikki läksivät juoksemaan porttia kohden. Eräs valkopukuinen tyttö heitti lentosuudelmia herra Tigerille, hävitessään portista.

Liina kantoi äidin sänkyyn. Kaikki Karellien puolella oli hiljaista, kun herra Tiger nousi portaita. Molempien naisten sydän löi väsymyksestä ja mielenliikutuksesta. Kukko lauloi. Lyhyen ajan kuului vuokralaisen huoneesta liikettä, sitten oli kaikki hiljaa.

— Mamma, kuiskasi Liina, — minä käyn katsomassa, että portti on suljettu. Sitten voimme mekin nukkua.

Suuresti hämmästyivät naapurit, kun he eräänä päivänä näkivät rouva Kareliin astuvan ulos portuastaan ja istuutuvan penkille. Hän ei ollut päässyt liikkumaan puoleen vuoteen ja nyt hän käveli kainalosauvojensa varassa! Heikolta hän näytti, mutta ystävällisemmältä kuin moniin aikoihin. Kaikki iloitsivat hänen kanssaan. Salmiska toi hänelle teevadilla mansikoita, joita hän oli onnistunut saamaan maalta, eihän niitä enää kannattanut ostaa torilta, kaikkihan oli niin kallista. Rouva Kamberg avasi ikkunansa ja kyseli sieltä, mitä lääkettä rouva Karell oli käyttänyt, ja ruustinna riensi ystävällisenä pyytämään kahville aamupäivällä. Lehtokin arveli, että täytyisi ensi pyhänä pitää selitys täällä vanhojen tuttujen koivujen alla, jollei rouva Kambergilla ollut mitään sitä vastaan. Tohtorinnakin tuli, itse työntäen lapsenvaunujaan. Ajaai, kuinka kauniit peitteet ja tyynyt hänellä oli. Niin, ja lapsi oli myöskin kaunis. Poika se oli, lihava ja tyyni.

— Jaa, jaa, sanoi tohtorinna, — kylvyt auttavat aina jälkeinpäin. Mieheni sanoi jo silloin, kun te aloitte, että kestää, ennen kuin te huomaatte vaikutuksen. Minun äitini tahtoo tuskastua, kun ei hän näe tuloksia, mutta ne kyllä tulevat aikoinaan.

Tohtorinna oli lihonut. Rouva Karell aikoi sanoa hänelle suoraan, ettei hänen parantumisellaan ollut mitään tekemistä tohtorien kanssa, mutta miksikäs hän olisi loukannut tohtorinnaa. Tohtorinna olisi nauranut häntä, jos hän olisi sanonut, että hän oli parantunut siitä lähtien kun vieras herra tuli heille asumaan. Hän ei

ollut tätä koskaan nähnyt, mutta hän käveli kuin kaverikin!

Herra Tiger nukkui kauan. Karelleilla ehdittiin syödä vanhan hyvän tavan mukaan aikainen päivällinenkin, ennen kuin hän nousi. Vanha rouva, puettuna uuteen pumpulipukuun, jonka Liina oli kiireesti neulonut, odotti häntä portailla. Muissa perheissä valmisteltiin vasta nyt päivällistä, paistetun lihan haju tuntui sekä kirkkoheran keittiöstä että rouva Kambergin puolelta. Vihdoin tuli herra Tiger. Rouva Karell nousi ylös, kumarsi syvään ja ojensi kätensä.

— Varmaan neiti Kareliin rouva-äiti?

— Jaa-a. Minulla on kunnia kiittää teitä, herra... kreivi... tai herra Tiger, miten sanoisin. Te nauratte ... no niin, antakaa anteeksi, en tiedä teidän arvoni-meänne. Tahtoisin kiittää kauniista soitostanne. Se on tehnyt minut terveeksi.

Vuokralainen katseli emäntää kiireestä kantapäähän.

— Hyvä rouva, alkoi hän hämmästyneenä, mutta rouva Karell keskeytti hänet.

— Niin, olen pystyssä, kuten näette — ajaai, kuinka olen kiitollinen. Liinaaa . . . Liinaaa ... tuo kahvia, toivon, että herra Tiger ei halveksi, meillä ei ole parempaa.

Turhaan vuokralainen selitti, että häntä odotettiin, että hänen piti mennä. Se ei merkinnyt mitään. Rouva Karell katseli häntä ihastuksissaan ja vakuutteli, että juuri tällaiseksi hän oli häntä ajatellut, noin kauniiksi ja pulskaksi, sanalla sanoen mieheksi. Ja miehiä oli maailmassa vähän.

— Todella? sanoi herra Tiger ja istuutui.

Vanha rouva puhui unettomista öistä, särystä ja suruista. Ja miten ihanaa nyt oli, kun oli ulkona. Ja tämä kaikki oli herra Tigerin ansiota. Nuori herra tuijotti vanhaan rouvaan puoleksi kummastuneena, puoleksi huvitettuna. Oli kuin hänen edessään olisi ollut jokin salakirjoitus, josta hän koetti päästä selville. Se ei ollutkaan vaikeaa, sillä vanha rouva puhui koko ajan itsestään ja kertoi lapsistaan, ketkä elivät, ketkä olivat kuolleet. Nuori herra tuijotti tuijottamistaan hänen keltaisiin, rypistyneihin kasvoihinsa, joissa silmät paloivat

elämänhaluisina ja vilkkaina, ja käsiin, jotka suonennevontapaisella himolla tarttuivat ruokaan ja juomaan.

Neiti oli tuonut kahvia. Vieraan katse siirtyi äidistä tyttäreeseen ja tyttärestä äitiin.

— Oletteko te hiljan kirjoittanut äidillenne? sanoi rouva Karell.

Nuoren herran pää heilahti närkästyneenä, mutta samassa hän hymähti ja vastasi lyhyesti kieltäen.

— Ajaai... Tai ehkä hän on kuollut?

— Ei. Kyllä kai hän elää.

— Kyllä kai... Ajaai... niin kaunis kuin te olette ja kuinka te puhutte!

— No niin, vanhempani ovat saattaneet minut maailmaan ja antaneet minulle terveen ruumiin. Se oli heidän velvollisuutensa. Itse olen poikasesta lähtien ansainnut leipäni. Se on ollut minun velvollisuuteni. He eivät ole minulle mitään velkaa enkä minä heille, me olemme kuitit.

— Ajaai, ajaai! vaikeroi vanha äiti, — ettekö te ole velkaa vanhemmillenne? Ettekö te ole saanut opetusta kristinopissa? Ajaai, tuli yhtäkkiä rouva Kareliin päähän, — kun kirkkoherra pitää selityksen, niin teidän täytyy tulla kuulemaan. Te olette niin hyvä, herra Tiger, ajaai, kuinka suuresti minä olen teille kiitollinen, tulettehan! Pyydän, että kirkkoherra selittää meille rakkauden, mitä rakkaus on. Ette koskaan saa rauhaa, jollette sitä ymmärrä, ajaai, teillä tulee aina olemaan paha omatunto ...

Rouva Karell puhui kyyneleet silmissä, ikään kuin pelastaakseen lähimmäisen ikuisesta kadotuksesta. Harry Tigerin nauru keskeytti hänet.

— Minä ja paha omatunto, me emme tunne toisiamme! huudahti hän. — Paha omatunto on kuin kuollut ruumis, joka heti aina on kuopattava. Kuka meistä ottaa ruumiin selkäänsä ja alkaa kantaa sitä, vaikka vainaja olisi ollut kuinka hyvä ystävä tahansa.

Liina nosti päätään työstä ja loi Tigeriin pitkän tyyneen katseen.

— Vai kuinka, neiti Karell? sanoi Tiger.

— Älkää kysykö häneltä! kiirehti äiti sanomaan, — lapset ovat aina samalla puolella vanhempia vastaan.

Harry Tiger yhä katseli Liina Karelliin.

— Enhän minä . . . ymmärrä näitä asioita, väitteli Liina, mutta vieraan naurahdus pakotti hänet esiin kuorestaan. — Niin, sanoi hän, — teidän on helppoa, sillä paha omatunto on vaikea asia. On ihmisiä, jotka ovat yhtä pahan omantunnon kanssa ja jotka eivät milloinkaan pääse siitä.

— Tyhmyrit! sanoi Harry.

— Ajaai, kuinka kauniisti sinä puhuit, lapseni! huudahti äiti. — Siinä kuulette, herra kreivi. Sen vuoksi on hyvä, että järjestää omantuntonsa asiat.

Vieras katsoi läpitunkevasti vanhaan rouvaan ja nousi.

— Liinaaa . . . Liinaaa . . . Tuo kahvia . . . lisää kahvia, joudu . . . Ajaai, teillähän oli kiire!

— Paha omatunto, alkoi Tiger, — se on edellisten sukupolvien perintö nykyiselle. Mutta onko se katsottava perinnöksi, josta ei voi kieltäytyä? Minä puolestani olen sitä mieltä, että voi. Minusta saattaa nykypolvi vaatia edellisiltä onnellisempiakin perintöjä . . .

Vanhan rouvan ajatus ei enää jaksanut seurata. Hän puhui jotakin siitä, että rakkauden aina täytyi vallita vanhempien ja lasten välillä. Vieras oli jo sanonut hyvästi, mutta kun äiti lakkaamatta pyyteli häntä jäämään, eikä kuitenkaan ymmärtänyt hänen puhettaan, vetosi hän tyttäreen:

— Miksi kaunistellaan asioita? Kun vanhemmat antavat elämän lapsilleen, niin lapsienko onnea he ajattelevat? Itseään he ajattelevat! Jos he voisivat nähdä lastensa elämän päästä päähän, niin ehkäpä he kavahtaisivat. Mitä se kiitetty äidinrakkaus on? Itsekkyyttä äärimmäisessä huipussaan. Äiti valvoo, äiti uhraa — ilokseen hän sitä tekee. Ja mitä tulee hänen kärsimyksiinsä, niin ne ovat yksinkertaisesti seuraus hänen nautinnoistaan ja iloistaan tai — hairahduksistaan. Ah, neiti Karell: paha omatunto, se painolasti on heitettävä mereen!

Liina oli noussut ja tuijotti puhujaan. Oli kuin jokin olisi alkanut hänelle valjeta.

— Minä olen kerran nähnyt niin kummallisen unen, sanoi hän. — Jos te voisittekin sen selvittää minulle.

— Tulkaa, sanoi Tiger, — lähdemme kävelemään, niin te kerrotte

— Hyvä herra! huusi rouva Karell entisellä läpitunkevalla äänellään, — teillähän oli kiire.

Liina ja herra Tiger olivat hyvin vakavat. He eivät kuulleet äidin huutoa. Vaikkeivät he mitään sanoneet, tuntui siltä, kuin he olisivat kertoneet toisilleen jotakin tärkeää, jotakin jota eivät muut saaneet kuulla. Rouva Karell huusi ja huusi, hän moitti Liinaa siitä, ettei Liina ollut kertonut untaan hänelle, omalle äidille, ja aikoi nyt kertoa sen ihmiselle, joka ei ollut edes sukua. Hän soimasi vierasta siitä, että tämä tahtoi tulla ja asettua äidin ja lapsen väliin. Mutta Liinapa ei menisi kävelemään, äiti ei päästäisi häntä! Äkkiä Tiger heräsi ajatuksistaan ja huomasi vanhuksen.

— Sukua ja sukua! sanoi hän ja tunki silmänsä vanhan rouvan silmiin. — Tunnustatteko te Kristuksen joksin? Sanokaa, onko hän teille auktoriteetti?

Rouva Karell tuijotti häneen ymmällä.

— Ajaai mitä te kysytte — tunnustanko minä Kristuksen. Vapahtaja hän minulle on, toki minä aina olen ollut hänen lapsensa. Ajaai — Liina, sano . . . nouda kirkkoherra. . .

— No niin, sanoi Tiger, — muistatteko, kun Kristuksen omaiset tulivat sukulaisvaatimuksineen, mitä Kristus vastasi?

— Ajaai, herra Tiger, kyllähän te olette lukenut raamattua, mutta . . . omalla tavallanne . . .

— Hän sanoi: jokainen joka tekee minun isäni tahdon, on minun äitini ja minun veljeni.

— Ajaai Liina, nouda kirkkoherra, hän voi selittää . . . Sinähän et mene? Liina, ajaai, sinä tottelet vierasta etkä omaa äitiäsi!

Liina astui likemmä äitiään ja huomautti, että hänen nyt oli paras lähteä lepäämään. Piti muistaa, että hän puoli vuotta oli maannut vuoteen omana ja tänään ensi kertaa oli pystyssä.

— Te ette siis tule kävelemään? sanoi vieras.

— Kiitoksia, en. Minun on sääli äitiäni.

— Sääli — no niin, se on varsin luonnollinen tunne

vanhan äidin ja vanhan lapsen kesken. Tässä tapauksessa se ehkä on hiukan pitkälle mennyt sääli.

Rouva Karell oli pyyhkinyt silmiään suureen puhtaanseen nenäliinaan. Kun hän nousi, törrötti uusi kankea pumpulihame hänen ympärillään kaikissa niissä monissa laskoksissa ja rypyissä, jotka hänen kiihtyneenä käännellessään olivat syntyneet. Hän teki syvän kumaruksen.

— Te olette mies, herra Tiger, — mutta hirmuinen ja armoton mies. Teille voi kuitenkin antaa paljon anteeksi. Ja minä annan teille kaikki anteeksi, sillä te olette soittanut minut terveeksi...

Harry Tiger nauroi. Hänen naurunsa oli sellainen, että Liinan ja rouva Kareliinkin täytyi naurahtaa. Mutta tuskin olivat he joutuneet hänen iloisuutensa vireeseen, kun hän pisti tulemaan:

— Vai niin, vai niin, te vanha velho, varokaa te, etten soita teitä kuoliaaksi, sillä sen minä mieluummin tekisin, jotta tämä lapsi pääsisi vapaaksi.

Vieras hypähti pihamaalle ja läksi taakseen katso-matta. Vanha rouva voivotteli portailla, nauroi ja pyyhki kyyneliään.

— Ajaai... ajaai... mies, mies, kauhea mies! kuis-kasi hän.

Tytär ehti parhaiksi häntä auttamaan, sillä hän oli pyörtymäisillään.

Koko talo oli kuullut keskustelun ja kaikki olivat kuohuksissaan. Ruustinna tuli oikopäätä rouva Kareliin vuoteen ääreen hautomaan hänen päätään kylmällä vedellä ja puhui hänelle lohdutuksen sanoja. Hyvä oli, että ruustinna ehti hiukkasen viipyä, sillä rouva Ramberg lähetti samassa noutamaan Liinaa. Hän ilmoitti, ettei hän tule sallimaan mokoman herran asua talossaan. Tämähän yökaudet kävelee pitkin kaupunkia, seurassaan kokonainen lauma tyttöjä, mitä ulkomaalaisia lienevätkään. Kosmopoliitat — ihailkoon kaupunki näitä Kosmopoliittoja miten paljon tahtoo, olkoot ne omasta ja muiden mielestä miten hienoja tahansa, puhukoot vielä useampia kieliä kuin puhuvatkaan — rouva Ramberg ei kärsinyt nähdä heitä pihamaallaan. Herra Tigerin täytyi muuttaa. Mutta keskellä rouva Kambergin

puhetta saapui tohtori, hiestyneenä ja kiireestä kuumeisena. Oli tapahtunut sellainen erehdys, että tänne taloon, Karellille oli eksynyt asumaan maailmankuulu mies, suuri taiteilija, joka oli tullut lepäämään ja viettämään kesää tässä syrjäisessä seudussa. Hän ei ollut saanut huonetta ja hän oli joutunut sellaiseen — sellaiseen loveen asumaan, että hän tuskin saattoi oikaista itsensä suoraksi. Oli kunnia koko kylpylaitokselle, että hän oli tullut, se saattoi suorastaan tehdä sen tutuksi ympäri maailman. Mutta niin täytyikin katsoa, että kuuluisa vieras sai kunnollisen asunnon. Aline oli luvannut järjestää, vieras saisi heidän salinsa, siellä oli soittokonekin, hänelle täytyi heti ilmoittaa, kun vieras palaisi kaupungilta.

Sill'aikaa kun tohtori kuunteli anoppinsa sairaskertomusta ja Liinan esitystä äitinsä ihmeellisestä parantumisesta vieras saapuikin. Tyttöjen nauru helisi portin takana ja heidän vaaleat pukunsa liehuivat edestakaisin. Kaikista ikkunoista Kambergin pihamaalla katseltiin ulos ja nähtiin, kuinka itse tohtori, hattu kädessä, kumarteli Karellien vuokralaista, tarjoten hänelle omaa sahaan ja heti luvaten lähettää noutamaan hänen tavaroitaan.

— Tuhannet kiitokset, sanoi Tiger, — olisipa tällainen tarjous tullut minulle pari päivää aikaisemmin, niin olisin ollut erinomaisen kiitollinen. Nyt — minä kieltäydyn.

— Mutta, herra Tiger, vakuutteli tohtori, — te ette mitenkään loukkaa ketään. Nämä hyvät naiset, joilla on ollut onni kattonsa alla pitää nykyajan ehkä alallaan suurinta taiteilijaa, ovat yksinkertaista väkeä, joilla ei ole mitään vaatimuksia. Vanha rouva on tullut ihmeteltävän reippaaksi savikylpyjen vaikutuksesta, joita hän sai keväällä. Katsomme taas, että hän saa hiukkasen savea, niin hän ...

Tytöt portin takana pistivät esiin päitään. Heidän naurunsa suli yhteen lintujen laulun kanssa. Tohtori kumarsi heille, hymyillen ja rakastettavasta

— Tulen heti, huusi Tiger heille. — Ei, katsokaas tohtori, minä olen tuossa viistossa laatikossa tuolla tutustunut kahteen hyvin intresanttiin naiseen, äitiin ja tyttä-

reen, enkä tahdo muuttaa. Aion soittaa kuoliaaksi toisen ja vapauttaa toisen. En muuta.

Taiteilija astui pihamaan poikki ja tytöt ottivat hänet vastaan riemuhuudoin. Oli kuin ilon kulkue olisi kääntynyt takaisin vanhojen portilta ja lähtenyt valloittamaan maailmaa. Kosmopoliitat olivat hurmaavat ja pelottavat, mutta pelottavin kaikista oli Harry Tiger.

Siinä sitä oltiin. Tohtori, ruustinna ja Liina Karell pitivät neuvottelua rouva Kambergin keinutuolin edessä. Naiset olivat kaikki sitä mieltä, että vieraasta täytyi päästä, hinnalla millä hyvänsä. Liina Karell vakuutti vieraalla olevan sellaisen vaikutuksen hänen äitiinsä, että vieras saattaisi tehdä hänet mielipuoleksi, jopa todella suorastaan tappaa. Mutta sitä ei auttanut ottaa lukuun. Tohtori sanoi, ettei heidän kaupungissaan sopinut loukata maailmankuulua taiteilijaa, joka oli hänen potilaanaan. Saattoi kuitenkin olla varma siitä, että tämä oli jokin oikku — taiteilijoilla oli niitä niin monenmoisia — ja että hän muuttaisi, ehkäpä hyvinkin pian ja vapaaehtoisesti.

Rouva Karell ja ruustinna punoivat salaisen juonen. Oli vaikea saada asianomaisia henkilöjä heidän mitään aavistamattaan yhtäikaa koolle. Sillä kirkkoherra oli aamupäivisin kansliassa ja taiteilija vietti illat ja puolen yötä muualla. Iltapäivän taitteessa, kun aurinko kääntyi kattojen taakse, naiset vihdoin saivat taiteilijan pysähdytetyksi juuri kun hän oli menossa ulos. Ruustinna näki suurimman vaivan, hän puheli, selitteli ja nouti neuvokkaasti paikalle miehensäkin. Taiteilija ja kirkkoherra eivät tietäneet juonesta mitään, taiteilija aavisti hyvin pian kaikki tyynni, mutta kirkkoherra pysyi viattomana. Hän lausui julki ilonsa siitä, että sai tutustua suureen taiteilijaan ja kiitteli onnea, että oli saanut kuulla hänen soittavan. Ruustinna toi heidän puoleltaan Karellien portaille sokerikakun ja kaikkinaisia muita herkkuja. Portaille oli kannettu pöytä. Taiteilija hymähti ja odotti suuttuneena ja huvitettuna, mitä tulisi. Tytär oli kalpea kuten tavallisesti ja liikkui katsettaan nostamatta, hänellä oli yllään jotakin haaltunutta mustaa, vaikka oli kuuma. Äiti eli jännityksessä, puhui ja

kehoitteli ottamaan ruokaa ja juomaa. Hän säilytteli jotakin mustaa kirjaa vieressään, mikäpä se muu saattoi olla kuin raamattu. Tytär ei nostanut vahingossakaan katsettaan, hän näytti häpeävän jotakin.

Puhuttiin kylpylaitoksesta ja vaivaishoidosta. Taiteilija huomautti kiivaasti, että täytyisi perustaa vanhojen koteja, hyviä laitoksia, joissa ihmisten kärsimyksiä lievennettäisiin, mikäli mahdollista. Siihen huomautti kirkkoherra yksinkertaisesti, että kaikki tällaisissa laitoksissa riippui siitä, saiko sopivia henkilöjä niiden johon, kaikki riippui siitä, löysikö kristillisen rakkauden läpitunkemia ihmisiä. Nyt katsoivat ruustinna ja vanha rouva Karell hetkensä tulleen.

— Ajaai, huusi vanha rouva sinertävä hohde kasvoiltaan, — jos kirkkoherra olisikin niin hyvä ja pitäisi meille pienen selityksen. Ajaai, kuinka se tekisi hyvää meille kaikille ...

Kirkkoherra punastui. Myöskin Liina Karell punastui. Ruustinna riensi rouva Kareliin avuksi.

— Mutta Malakia, voisithan sinä lukea jonkin pienen palasen raamatusta ja puhua sen johdosta — minä luulen, että rouva Karellilla on tässä raamattu käsilläkin, ja katsokaa, kuinka se on kulunut!

— Niin, ajaai... jos kirkkoherra olisikin niin hyvä ja puhuisi neljännestä käskystä ja Jeesuksen suhteesta vanhempiinsa, kuinka hänen äitinsä nuhteli häntä ja kuinka hän meni heidän kanssansa ja oli heille alamainen ... ajaai ...

— Niin, lisäsi ruustinna, — ja omastatunnosta ja rakkaudesta. Minä luulen, että sitä rouva Karell tarkoittaa.

Hän pelästyí, että heidän pieni viaton juonensa mahdollisesti oli paljastunut liian alastomaksi, sillä taiteilija loi häneen ilkeän, suorastaan pirullisen silmäyksen ja katsahti sitten rouva Karelliin.

— Ajaai, juuri sitä! huudahti vanhus kyyneleet silmissä eikä huomannut taiteilijan murhaavaa katsetta.

Kirkkoherra yskähteli hämillään. Oli kiusallisen hiljaista. Pääskysset lentelivät iloisesti pesilleen, valkeat rinnat välähdellen auringossa. Kahvikupit kilisivät. Yhtäkkiä rupesti taiteilija nauramaan ja käänsi ivalliset kasvonsa vanhaa rouvaa kohti. Saattoi epäillä, oliko

hän sivistyneestä kodista, hän käyttäytyi pahemmin kuin kadun lapsi.

— Vanha velho, sanoi hän, — nyt minä noudan viuluni ja soitan teidät oikopäätä helvettiin.

Kuppien kilinä vaikeni. Ruustinna ja kirkkoherra katselivat täynnä ihmettelyä ja loukkautumusta nuoreen mieheen. Rouva Karell pelästyi ensin, mutta koetti sitten ymmärtää, että tämä oli pelkkää leikkiä. Liina Karell oli laskenut käsityön viereensä ja tuijotti mielenliikutuksissaan eteensä, ikään kuin aikoen jotakin sanoa.

— Ei voi tyrkyttää Jumalan sanaa ihmisille vastoin heidän tahtoaan, sanoi kirkkoherra.

— Mutta, Malakia, jokin siemen voi sentään langeta hyvään maahan ..., alkoi ruustinna.

— Ajaai, keskeytti rouva Karell, — hän on soittanut minut terveeksi. Eivät ne olleet savikylvyt, vaan sellainen ihme tapahtui...

Liina Karell nousi ylös ja astui muuta seuraa lähemmäksi. Suuri jännitys ja mielenliikutus kuvastui hänen kasvoillaan.

— Jos minä saisin vähän kysyä, alkoi hän katkonaisesti ja ääni väristen. — Ei, ei, hyvä kirkkoherra, älkää menkö pois, minä olen niin paljon ajatellut erästä untani ja muutenkin sitä, että... että... kaikki me näemme unta rakkaudesta, kaikki me tahdomme rakastaa... eivätkä yksin nuoret, vaan vanhatkin, äidit ja isät. Mutta on niin paljon onnetonta rakkautta. Me emme saa rakastaa, vaikka me itkisimme silmämme sokeiksi... ja ne toiset menehtyvät ilman rakkautta eivätkä saa sitä, vaikka he sitä kuinka pyytäisivät. Pitääkö olla näin? Eikö löydy mitään keinoa, täytyykö näin kärsiä?

Harry Tigerin silmät iskivät kipunoita. Hän näytti hiovan kynsiään.

— Ajaai... ajaai... Liinaaa, Liinaaa! huusi äiti, — mitä sinä tarkoittit, etkö sinä sitten todella rakasta äitiäsi, enkö minä ole rakastanut sinua niinkuin vain äiti voi rakastaa... Kirkkoherra... ajaai, kuulitteko, kuinka hän puhui — hän puhui onnettomasta rakkaudesta. Mitä se on? Sitäkö, ettei lapsi olisi velvollinen rakastamaan äitiään — Herra Jumala, oi-voih!

Harry Tigerin silmät räpyttivät ja hän puri suupielään. Ruustinna koetti lausua jotakin rauhoittavaa, mutta näki parhaaksi vain vetäytyä syrjään.

— Pappiko puhuu ensin vaiko minä? sanoi Tiger.

Hänen kysymyksensä vaikutti kuin piiskansiiman vingahdus. Kirkkoherra yritti nousta ja painoi hattua päähänsä.

— Ei minulla ole täällä mitään sanomista. En luule, että minulla ja herra. .. herra Tigerillä — vai kuinka oli nimi? — on mitään yhteistä.

— Älkää menkö, kirkkoherra, rukoili Liina ja meni vaistomaisesti äitinsä ja taiteilijan väliin.

Kaikki tunsivat, että jotakin pelottavaa oli tulossa. He olivat sen itse kutsuneet esiin ja he olisivat mielellään peräytyneet, mutta se ei enää näyttänyt olevan mahdollista. Ruustinna ojensi Tigerille kahvikuppia ja tarjosi hymyillen kakkua, ikään kuin lepyttääkseen häntä.

— Te kurja vanha äiti, sanoi Tiger hilliten itseään, — te puhutte rakkaudesta! Olen teitä katsellut näinä päivinä enkä vielä koskaan ole nähnyt yhdessäkään äidissä itsekkyyttä niin paljaana kuin teissä. Koko sana »äidinrakkaus» on valhe. Verta te aina pyritte imemään lapsistanne — siinä teidän rakkautenne!

Ruustinna oli ojentanut kätensä rouva Karelliin päin ikään kuin rientääkseen hänen avukseen. Mutta se oli aivan turhaa. Vanha rouva näytti kasvaneen ja kohtasi, silmät terävinä ja pieni hymy suupielissä, rohkeasti nuoren miehen katseen.

Syntyi lyhyt, täydellinen äänettömyys.

— Mistä me sitten eläisimme? sanoi rouva Karell käheästi, — jollemme lastemme rakkaudesta. Ajaai, se on se hunaja, jonka me olemme koonneet talveksi.

Hän hymyili viisaasti ja ikään kuin tuntien hunajamakua suussaan. Harry Tiger katseli häneen ihailleen. Harry Tiger oli käynyt sanattomaksi.

— No niin, puhui hän vihdoinkin, — olemme siis yhtä mieltä: vanhemmat ajattelevat itseään ja omaa talveaan.

Se viisauden välähdys, joka äkkiä oli leimahtanut vanhassa rouvassa, sammui nopeasti. Hän oli samassa sekapäinen ja puhui uudelleen ja uudelleen unettomista

öistä, joita äiti viettää lasten tähden, vetosi tyttärensä ja kysyi, eikö äiti ollut häntä rakastanut, eikö äiti ollut pitänyt huolta siitäkin, että hän tulisi rikkaaksi ja että hänellä olisi huoleton vanhuus. Ruustinna puhui kasvattajan kannalta. Minne jouduttaisiin, jollei lapsia kasvatettaisi kurissa ja vaadittaisi heiltä kuuliaisuutta ja armeliasta sydäntä. Hän puolestaan vetosi mieheensä. Mutta kirkkoherra pysyi vaiti. Minne jouduttaisiin, jos lasten herkistä mielistä hävitettäisiin kaikki hellemmät tunteet!

Kun vieras taas otti sananvuoron, ei hän vastannut suoraan lausuttuihin väitteisiin. Hän nähtävästi lausui jotakin, joka oli häneen kokoontunut. Kun hän oli puhunut vähän aikaa, leimusi hänessä sellainen tuli, sellainen kipeä palo, että olisi luullut hänen puhuvan mieskohtaisten kokemusten perusteella ja aikovan polttamalla polttaa sanansa kaikkien vanhempien rintaan.

— Ei ole vanhemmilla oikeutta pyytää mitään lapsiltaan — ei mitään! Velkaa he ovat heille, velkaa koko ikänsä. Eivät lapset ole pyytäneet heiltä elämää, vanhemmat ovat sen omalla vastuullaan heille antaneet, heiltä suostumusta saamatta ja sen tähden voidaan oikeastaan puhua vain heidän velvollisuuksistaan. Ketä ovat vanhemmat ajatelleet pimeydestä kutsuessaan lapset elämään? Itseään! Mitä takeita lapsilla on ollut ilosta ja onnesta? Epävarmuus heitä on ollut vastassa. Eikö heillä niin ollen ole yllin kyllin huolta itsestään. Ihmisellä on velvollisuuksia vain eteenpäin, elämää kohti, ei taaksepäin, ei sitä kohtaan, jonka luonnon järjestyksen mukaan pitää kuolla. Luonto ei tunnusta mitään lasten kiitollisuutta synnyttäjiään kohtaan, sen ovat vanhemmat keksineet, koska he lastensa kautta yhä haluavat riippua kiinni tulevassa sukupolvessa, toivoen, että se lahjoittaisi heille jotakin nuoruudestaan. Aina ovat vanhemmat vaanimassa lapsilta korvausta vaivoistaan. Mutta luonnon talous ei tunne mitään sellaista korvausta. Äidin- ja isänrakkaus, sellaisena kuin sitä saarnataan kirjoissa ja kirkoissa ja kouluissa, on naimattomien kamariaivojen tuote. Missä tämä pakolliselle velvollisuudentunnolle perustettu rakkaus pääsee myrkyttämään nuorten elämää, siellä se voi tehdä heistä hen-

kisesti vaivaisia, kyttyräselkäisiä koko elämäksi. Minun vanhempani? En tiedä heistä mitään enkä tahdo tietää. En tunne mitään heitä kohtaan, en rakkautta enkä vihaa. He ovat minulle vieraita niinkuin tuolle taimelle tuossa se puu, josta sen siemen on peräisin. Jokainen uusi sukupolvi kasvaa omalla varrellaan eikä se voi tukea sitä, mikä on lahoa ja kukistuvaa, ellei se tahdo itse ennen aikaansa lahota ja kukistua.

... Rakkaus on ennen kaikkea vapauden lahja. Siitä ei koskaan saada mitään palkkaa, eikä sitä koskaan pidä harjoittaa minkäänlaisen palkan toivossa. Se kantaa itsessään koko ilonsa, koko nautintonsa. Se on kaikkein hauraimpia, epävarmimpia asioita maailmassa — ei mitään voi vannonaa rakkaudesta, elääkö se yli huomispäivän, lakastuuko se jo tänään. Jokaisen joka rakastaa on otettava tämä lukuun ja toimittava sen mukaan — muuten hän aina tulee pettymään. Te, jotka sanotte rakastavanne, älkää pyytäkö mitään, sillä jos te jotakin pyydätte, niin ette mitään saa ja ehkäpä sekin mikä teillä on, otetaan teiltä pois. Jollette mitään pyydä, silloin voi sattua, että jotakin saatte. Vaatimukset ovat syvin rikos rakkauden luonnetta vastaan. Se voi elää yksinomaan vapaudessa.

Vieras lopetti. Kului silmänräpäys, ennen kuin hän muisti, missä oli. Hän etsi hattuaan. Joku hänen ympärillään itki. Liina Karell katsoi häneen suurin kiitollisin silmin. Kirkkoherra yskähti ja nousi pidättämään vierasta.

— Valitettavasti ... valitettavasti, sanoi hän yskähdellen, — on kaikki ihmistyö epätäydellistä ja myöskin ovat meidän tunteemme synnin kautta soaistut. Arvoisa puhuja iskee kauas yli maalin, se on ilmeistä, mutta kuitenkin on myönnettävä ... myönnettävä ... että kaikki ihmistyö on vaillinaista. Tämä rakkauden vapaus ... tämä rakkauden vapaus, sehän on meidänkin kristittyjen kalleimpia pyrkimyksiä. Ihanimpia totuuksia mitä raamattu tuntee ovat Paavalin sanat juuri rakkaudesta:

»Rakkaus on pitkämielinen, rakkaus on lempeä; rakkaus ei kadehdi, ei kerskaa, ei pöyhkeile, ei käyttäydy sopimattomasti, ei etsi omaansa, ei katkeroidu, ei muista

kärsimäänsä pahaa, ei iloitse vääryydestä, vaan iloitsee totuuden kanssa; kaikki se peittää, kaikki se uskoo, kaikki se toivoo, kaikki se kärsii...»

Kirkkoherra seisoi kädet ristissä ja katseli ylöspäin. Vieras keskeytti hänet.

— Lopettakaa siihen, sanoi hän. — Te olette aivan oikeassa: ne sanat sisältävät rakkauden luonteen. »Rakkaus ei etsi omaansa.»

Ääneti jäi seura katsomaan hänen jälkeensä. Pääskyt lentelivät ilakoiden, valkoiset pilvet purjehtivat taivaalla, joka jo alkoi rusottaa illan purppurassa.

— Ajaai! voihkaisi rouva Karell äkkiä, — Liinaa ... vie mamma sänkyyn.

Liina ja ruustinna tukivat häntä. Hän tuntui olevan aivan sekaisin.

Samana iltana tuli Freedi Fors kylpylaitoksen rengin kanssa noutamaan Harry Tigerin tavaroita. Hopeisessa Ketussa oli äkkiarvaamatta tullut huone vapaaksi. Yhdessä Liinan kanssa pannessaan kokoon taiteilijan hienoja tavaroita Freedi kertoi hänen sanoneen, että hän lopulta oli ollut täällä tukahtumaisillaan. Omasta puolestaan Freedi huomautti, että mitä tuotiin pappi saarnaamaan hänelle, eihän hän ollut mikään sellainen, olisihan sen pitänyt näkyä päältäkin.

Niin, tottakin, hän lähetti kesäkuukausien vuokran. No, mitä siitä nyt rupesi itkemään! Sellainen summa ei nyt hänellä tuntunut ensinkään. Liina oli lyyhistynyt pienelle sohvalle ja itki.

Entinen hiljainen harmaus palasi taloon.

Luhistuvasta rakennuksesta takapihalla kuului nyt lakkaamatta, läpi öidenkin, vanhan äidin valitus.

NAINEN KAUNEudessaan

Kesä oli mennyt, Harry Tigerin piti matkustaa. Kuin unennäöltä tuntuivat nyt konsertit, veneretket, kävelyt, tanssiaiset. Harry Tigerin piti matkustaa — saisiko häntä milloinkaan enää nähdä? Ehkäpä jossakin eurooppalaisessa pääkaupungissa näkisi hänen nimensä suurissa ilmoituslehdissä kadunkulmissa, ja jos menisi hänen konserttiinsa, näkisi hänet lavalla vieraan ihmistulvan ihastuksen ympäröimänä eikä voisi käsittää, että kerran seurusteli hänen kanssansa, kokonaisia viikkoja, kokonaisia valoisia öitä umpeensa, kaukana, jossakin pienessä pahaisessa kylpypaikassa. Silloin olisi Harry Tiger yhtä ventovieras, luoksepääsemätön ja saavuttamaton kuin hän nyt oh kätten ulottuvilla, oli kesy, oli tuttu. Tämän ainoan päivän hän vielä olisi kätten ulottuvilla, olisi kesy, olisi tuttu. Tämän ainoan päivän säteilisi taivas, kimmeltäisivät vedet, kukkisivat nurmet, tämän ainoan päivän olisi kesä, olisi juhla. Illalla olisi kesä lopussa. Illalla Harry Tiger matkustaa.

Kosmopoliitat olivat ottaneet kylpyvieraiden puolesta järjestääkseen juhlahetken poispakenevan kesän kunniaksi. He olivat luvanneet järjestää pienen juhlahetken, vaikka he mielellään olisivat järjestäneet suuren. Suurta olisi pitänyt olla Harry Tigerin kunniaksi. Mutta mitäpä täällä saattoi saada aikaan!

Kaupungin mielestä oli jotakin ihmeellistä joka tapauksessa tulossa, koska kosmopoliitat olivat liikkeellä. Kosmopoliitat olivat kylpykauden hienoimmat tytöt, sellaiset kuin Fricca, Beata, Adela, Margareta ja Trolla. Kaupunki oli koko kesän puhunut heistä pahaa, kaupungin äidit olivat uhanneet, etteivät he millään ehdolla

sallisi tyttäriensä seurustella kosmopoliittain kanssa, ja kuitenkin: heti kun tilaisuus saattoi heidän tyttärensä yhteen kylpykauden vaarallisten neitojen kanssa, olivat he ylpeät ja onnelliset. Sillä pohjaltaan kaupunki ihaili kosmopoliittoja. He olivat kauniit ja vapaat, he olivat nähneet maailmaa ja saapuneet idästä ja lännestä. Eipä ihme, että kun he olivat luvanneet järjestää juhlahetken, kaupunki odotti sitä jännittyneenä.

Kylpylaitoksen kömpelö renki oli auttamassa. Köyhät lapset ja vanhat vaimot olivat sitoneet köynnökset ja sepeleet. Kauniit kädet eivät siedä sellaista työtä. Yhden sepeleen tahtoivat tytöt kuitenkin sitoa omin käsin, yhden pienen kukkakiehkuran. Ja sill'aikaa kun köynnökset lähtivät kiertämään seiniä ja pylväitä, sill'aikaa kun kattoon syntyi jättiläiskokoinen, keinuva kukkastähti, istuivat neidot parvekkeella villin viiniköynnöksen varjossa ja sitoivat tuota yhtä kiehkuraa, jonka vuoksi he tahtoivat panna alttiiksi ruusuiset kätensä. Aurinko varastautui lehvien välitse heidän kukoistaville kasvoilleen, heidän hiuksilleen, jotka olivat mustat, tai kypsyvän viljan väriset, tai punertavat, tai tuhkankarvaiset. Aurinko liukui yli heidän valkoisten, rypyttömien otsiensa, joiden ympärillä pienet kiharat leikittelivät, aurinko leikitteli kilpaa kiharoiden kanssa, se hypeli huulilla, hampailla, olkapäillä, käsillä. Pienet kädet eivät olleet ahkerat. Margareta yksin sitoi sepeitä, hän oli käytännöllisin. Ruusut ovat arkoja, ne varistavat äkkiä lehtensä, jos niitä taitamattomasti pitelee. Fricca ja Trolla olivat koettaneet, mutta he olivat tärvelleet monta ruusua ja pistäneet sormensa verille. Onneksi oli kukkia tarpeeksi. Mitä ruusuja! Seudun puutarhurit olivat antaneet parhaansa. Ruusuissa oli iloisen punaisia, verenkarvaisia, ja niissä oli sellaisia, joiden puna oli sairas ja raskas, miltei musta. Kaikissa ruusuissa oli jalot, suuret piikit. Niitä täytyi käsitellä varoen. Margareta teki työtään taitavasti, olisi luullut häntä opinkäyneeksi. Mutta tällainen taitavuus oli hänessä synnynnäistä. Toiset neidot ojentelivat hänelle ruusuja. He istuivat jokainen kukka kädessä ja odottivat hetkeään, sillä he tahtoivat tällä tavalla olla mukana työssä.

— Mutta kuka hänet seppelöi? virkkoi äkkiä Trolla.

Kaikki olivat ajatelleet tätä asiaa, mutta syystä, jota ei kukaan selvittänyt itselleen, he eivät olleet lausuneet ajatusta ääneen. Nyt kun se paljastettuna lausuttiin, värähti pieni punastus kaikkien kasvoille, sillä jokainen neidoista tunsii ajatelleensa itseään siksi, joka parhaimmin sopisi laskemaan ruusukiehkuran ihaillun miehen otsalle. Vaikka he olivat ystävät keskenään, eivät he mitenkään tahtoneet näyttää tätä mielihaluaan edes toisilleen, vaan jokainen avasi toistaan kohti viattoman, joskin samalla teroitettun silmäparin. Niin, kuka seppelöisikään Harryn?

— Sinä, Margareta, jatkoi Trolla, — sinä joka olet sepeleen sitonutkin.

Margareta punehtui ja hänen pitkät mustat silmäripsensä painuivat entistä alemma.

— Ei, ei, ei! huudahti hän ikään kuin säikähtäen selaista ajatustakin.

Mutta sisimmässään toivoi hän, että ystävättäret pyytäisivät häntä, kunnes hän suostuisi. Jos he tietäisivätkin, mitä Harry oli hänelle sanonut, niin he eivät hellittäisi, ennen kuin juuri hän olisi painanut ruusut noille villeille mustille hiuksille. Margareta koetti hillitä sydäntään. Syntyi pieni äänettömyys. Tuuli suhisi haavoissa, salista kuului koputusta ja nakutusta, kun sepeleitä lyötiin kiinni, hiljaa lipuivat laineet ylös loivaa hiekkarantaa, uimahuoneella kauempana meluttiin ja pulikoitiin. Kaikki ystävättäret olivat iloiset siitä, että Margareta oli kieltäytynyt, kukaan ei pyytänyt häntä uudelleen. Heidän jännityksensä kärjistyi kuitenkin entistä enemmän nyt, kun heitä oli entistä vähemmän.

— Mutta, sanoi Beata, — entä . . . entä Adela?

Adela nosti raskaita silmäluomiaan. Hänen silmänsä olivat kuin meri, milloin vihreät, milloin sinertävät, milloin ilman väriä. Ja muutenkin hän, siinä laiskasti nojatessaan parvekkeen kaidepuuta vasten, oli kuin vedenneito, joka tähyilee kaislikon laidasta ihmisten poikia, kun he askartelevat veneillään. Adelan vastaus viipyi, mutta hän hymyili tyytyväistä ja kiehtovaa vedenneidonhymyä. Beatan rintaan vihlaasi: Adela varmaan suostuisi! Beatan mieleen johtui, miten Harry oli kie-

tonut hänen, Beatan, suortuvia sormiensa ympärille, kerran heidän istuessaan rinnatusten samalla tuhdolla kukitetussa veneessä. Kuuma veriaalto läikähti vieläkin ylös Beatan kaulaa, kun hän muisteli, miten laineet olivat kuvastaneet heidän kasvojaan, vieden niitä vuoroin yhteen, vuoroin eroon, heidän kumartuessaan veneen laidan yli. Beata vavahti vieläkin, kun hän muisti, miten Harry oli huutanut kovasti ja suuttuneesti Trollalle, joka melusi toisessa päässä venettä. Harryn huulet olivat olleet valkoiset ja pelottavat. Silmänräpäyksessä kävivät nämä muistot läpi Beatan pienen pään. Adela hymyili vielä ja ystävättäret katselivat häneen jännittyneinä.

— Ah, jatkoi Beata, ääni pehmeänä ja verhottuna, — kuinka mielelläni minäkin sen tekisin, mutta varmaan Harry pitäisi siitä enemmän, jos sen tekisi joku toinen. Esimerkiksi sinä, Adela. Pukeutuisit vihreään harsopukuusi, panisit lumpeenkukat hiuksiisi, onhan hän aina ihaillut sinun käsivarsiasi, sinun silmiäsi, sinun ...

Fricca keskeytti hänet hiukan malttamattomasti ja pyysi Adelaä itseään sanomaan jotakin. Adela avasikin suunsa ja näytti hohtavan valkoiset hampaansa.

— Niin, niin, niin, sanoi hän. — Onhan meidän välillä lämmä ollut yhtä ja toista. Minun hiukseni ovat olleet punertavia viulunkieliä, minun huuleni koralleja. Kyl-lähän sitä luetteloa voisi jatkaa. Ja minä itse, minä olen viettelevä ja syntinen ...

Fricca purskahti nauruun ja Adela itsekin naurahti.

— Ajatelkaa, huudahti Fricca, — minulle hän on sanonut, että olen kylmä ja synnitön! Kumpiko näistä lausunnoista on katsottava komplimentiksi?

— Mikä psykologi hän on! riemuitsi Trolla ja taputti yhteen käsiään. — Molemmat lausunnot ovat tietysti olleet yhtä oikeat: voi tietysti olla yhtä kaunista olla syntinen kuin synnitönkin — miehen kannalta.

— Ah, keskeytti Adela, — miehen kannalta katsoen kai oikeastaan ei koskaan voi olla kaunista olla aivan synnitön.

— Antakaa minun seppelöidä hänet! huusi Trolla

äkkiä. — Minä sanon sen rehellisesti, että olen häneen rakastunut. Olen sanonut sen hänelle itselleenkin . . .

Kukaan ei rientänyt pienen Trollan avuksi. Hänen kuivat, tuhkankarvaiset hiuksensa tuntuivat räiskyvän hänen ympärillään. Margareta nosti hetkeksi siniset silmänsä, jotka olivat iloiset kuin ruiskukat ja sanoi, samassa kätkien katseensa:

— Ajatelkaa, minulle hän kerran sanoi, että tahtois nähdä minut kehdon ääressä hyräillen. Se olisi muka niin kaunis kuva — ajatelkaa!

— No mutta sitten hän pitää eniten sinusta! huudahti Trolla uhrautuvasti. — Eikö se ole selvää? Mies ihailee aina eniten sitä naista, jonka hän voi kuvitella äidiksi, se käy selville kaikista rakkausromaaneista, mitä minä ikinä olen lukenut. Minulle hän on sanonut aivan toisenlaisia asioita. Minulle hän on sanonut, että olen mahdoton, ettei minun koskaan pidä mennä naimisiin, että olen ilkeä, että hän tahtois purra poikki kieleni, kun puhun niin paljon. Eikö tämä nyt ole onnetonta rakkautta? Minä rakastan häntä, kuinka mielelläni läskiinkin seppeleen hänen päähänsä. Olin jo ajatellut kaikki valmiiksi: olisin pyytännyt häntä hiukan taivuttamaan päätään, olisin painanut seppeleen sillä lailla, että hänen itsepintainen kiharansa, jonka me kaikki niin hyvin tunnemme, olisi jäänyt otsalle. Mutta enhän minä voi tulla kysymykseen, kun hän Margaretalle on sanonut sillä tavalla. Minusta se on korkeinta.

— Rauhoitu, sanoi Beata. — Minulle hän on sanonut jokseenkin samaa: että muistutan madonnaa bysanttilaisessa kirkossa.

Fricca naurahti.

— Mutta onko se samaa!

Neidot vaikenivat. Tuntui käyneen yhä epäselvemmäksi, kuka seppelöisi päivän sankarin.

— No mutta Margareta tai Beata, jompikumpi heistä! huudahti Trolla käytännöllisenä. — Heitetäänkö arpaa?

— Fi donc! sanoi Fricca, ja hänen sievän nenänsä ympärille nousi muutamia rumentavia ryppyjä, — eihän nyt suurta taiteilijaa voi arvostella niinkuin joitakin perheenisiä. Eihän Harry koskaan mene naimisiin. Hän tarvitsee taiteilijatoveria, ystävätärtä. Minä en koskaan

ole ollut häneen rakastunut enkä näe unia kehtolauluista. Minä seppelöitsisin hänet viileästi, ikään kuin kreikkalaisesti, pukeutuisin valkeaan, ottaisin kultanauhahan hiuksiini... Minä seppelöin hänet mielelläni, jos te suostutte.

Kaikki vaikenivat ja tuijottivat toisiinsa tai eteensä.

— No seppelöi sitten, sanoi Trolla. — Vaikka minusta on hullua, ettei siinä ole rakkautta mukana. En ymmärrä, kuinka voi laskea ruususeppeleen maailman ihanimman miehen hiuksille ilman rakkautta!

Asia jäi yhä ratkaisematta. Neidot huomasivat äkkiä, että seppelöitsemisen yhteydessä miltei täytyi pitää puhe. Se oli heille jokaiselle epämukavaa ja he keksivät pelastukseksi, että puheenhan täytyi tulla kaupunkilaisten puolelta. Puheenpitäjähän jo olikin valittu. Tohtori tietysti. Kaupungin naiset kuuluivat kukittaneen laivan, eli oikeammin sen suojan, missä Harryn piti matkustaa. He olivat hekin kaikki ihastuneet Harryyn. Mutta kenestä hän piti eniten, sitä olisi ollut hauska tietää.

— Kuulkaa, keksi Trolla äkkiä, — keitä kaikkia meistä hän on suudellut?

Margareta loukkaantui. Kuinka Trolla saattoi sel-laista kysyä! Kaikki muut katselivat jännittyneinä ja uteliaina toisiinsa. Kukaan ei tahtonut puhua ensinnä. Margareta oli ainoa, joka heti työnsi luotaan kaikki epäluulot.

— Minun kättäni hän on suudellut monta kertaa, tunnusti Adela vihdoin.

— Se ei merkitse mitään, sanoi Trolla, — sen voi kuka hyvänsä tehdä. Minuakin hän on tuijottanut syvälle silmiin ja sanonut, että hän tahtoo saada selville sieluni arvoituksen. Varmaan hän on suudellut sinua, Beata, koska hän on kietonut hiuksiasikin sormiensa ympäri? No mutta eikö sinuakaan, Fricca? Eikö ketään edes niskaan, tai kaulalle, tai jonnekin muualle kuin kädelle? Oih, mitä te sanotte — eikö hän ole suudellut ketään meistä? Tilaisuutta on ollut yllin kyllin, koko kesän. Mikä taiteilija hän oikeastaan on, ja mikä mies... Nuoria olemme emmekä ole rumia! Tämä on kuulumatonta! Tämä on hävytöntä! Tämä on noloa!

Margareta nousi tuliseen puolustukseen. Kuinka saattoi lausua sellaista? Toki he kaikki olivat käyttäytyneet sillä tavalla, ettei sellainen olisi ollut Harryn puolelta mahdollista. Siitä syystä he toki punoivat Harrylle seppeltä, että he häntä kunnioittivat.

Fricca keksi, etteivät he seppelöitsisikään Harry Tigeriä, vaan uskoisivat Harry Tigerille tehtäväksi seppelöidä sen naisen, jota hän piti ansiokkaimpana, tai kauneimpana — kuinka hyvänsä. Joka tapauksessa hänen silloin täytyisi julkisesti näyttää, kenelle hän antoi etusijan. Neitojen muistoon alkoi tulla joitakin pieniä epämiellyttäviä asioita, joita Harry kesän mittaan oli sanonut. Hän oli esimerkiksi sanonut, että nainen on valheellinen, että hän on laskeva, että itsekkäisyys on hänen pääominaisuutensa, että hän on vain omien ja pienten harrastustensa keskipiste. Tietysti hän oli tarkoittanut, että heissäkin, kosmopoliitoissa, oli näitä ominaisuuksia. Kuka tiesi, jos hän tuli sille tuulelle, niin hän äkkiä kesken kaiken saattoi sanoa tällaisia ikäviä asioita jäähyväishetkellään.

— Ah! sanoi Adela ja vei kasvoilleen viimeisen ruusun, ennen kuin se kiinnitettiin seppeleeseen, — Harrylle täytyy antaa kaikki anteeksi. Hän löi minua kerran kädenselällään — ajatelkaa, kädellään — olkapäähän, niin että siihen jäi mustelma, niinkuin te muistatte, — sen vuoksi, etten minä hänen kanssaan tullut työntämään jotakin likaista kuormaa ylös mäkeä. Hevonen ei tahtonut saada sitä ylös ja Harryn piti tietysti auttaa. Minulla ei ollut halua panna likoon ihka uusia hansikkaitani. Kävelin tyynesti ja katselin, kuinka hän hikoili. Ja palatessaan luokseni hän lyö minua, ja löi, niin että tuntui! Niin, muistattehan te ja muistaa sen koko kaupunki. Ja hän käytti mitä sanoja hyvänsä, — sanoi laiskaksi ja veltoksi. . . . Mutta juuri siksi hän on ihana! . . . Sanon teille suoraan: odotin, että hän joskus olisi parantanut tuon ruman mustelman, joka viikkokausia oli näkyvissä. Pienellä suudelmalla hän olisi voinut sen tehdä, mutta ei! Olin hänelle suuttunut. Mutta nyt, nyt sanon: hän on ihana!

— Niin, visersi Margareta, — hän on niin puhdas mieleltään. Muistakaa vain hänen suurta konserttiaan:

köyhien vanhojen hyväksi hän soitti. Hän sääli köyhiä ja vanhoja. Siihen vaaditaan puhdasta sydäntä.

Kaikki neidot muistivat äkkiä sen vanhan rouvan, jonka luo Harry oli joutunut ensinnä asumaan. He olivat kerran nähneet hänen kasvonsa ikkunassa. Ne olivat kauhistuttavat. He olivat sittemmin nähneet ne unissaankin. Kuinka voikaan tulla niin hirvittävän näköiseksi! He olivat kerran varomattomasti tehneet Harrylle tämän kysymyksen ja Harry oli sanonut: kaikki te tulette sellaisiksi. Pääkalloja te olette kaikki.

Margareta kiinnitti seppeleeseen viimeistä ruusua ja neidot katselivat vaieten hänen työtään. Mainitessa Harry Tigerin konserttia köyhien vanhojen hyväksi olivat he jokainen muistaneet pelottavan vanhan rouvan ja siitä olivat he muistaneet Harryn julman leikin pääkalloista. Kylmä oli karmaissut heidän ilosta väreileviä jäseniään, kun Harry keskellä suvista katuja pudotti sanansa suoraan heidän nauruunsa, kuin minkäkin viikatteen terän kukkamaahan. He olivat miltei suuttuneet Harrylle. Mutta nyt ei tuon leikin muisto enää pelottanut eikä suuttuttanut. Harryn kuva värisi neitojen silmien edessä jäähyväishetken sädekehän ympäröimänä. Jokainen kantoi sen eteen pienen uhrilahjansa. Viimeisenä puhui Trolla.

— Harry on niin rehellinen, sanoi hän. — Hän loukkaa juuri siksi, että hän on niin rehellinen. Hän sanoo kenelle hyvänsä mitä hyvänsä. Muistattekko, kun hän venetsialaisessa illassamme käänsi selkensä pormestarelle — ah, mikä hetki! Aina tietää, ettei Harry puhu pahaa takanapäin, sillä hän sanoo kaiken pahan edessäpäin.

Seppel oli vihdoin valmis. Ihastuttavana lepäsi se Margaretan käsillä. Ei, ei sitä uskaltanut koettaa päähänsä, se oli niin arka. Nyt vain viileään kätköön odottamaan juhlahetkeä. Kuinka kaunis se olisikaan Harryn tummilla hiuksilla.

Hetkiseksi tuli neitojen mieleen, että siihen päähän ruusut kuuluvat! Mutta samassa he muistivat, että oli mahdoton päättää, kuka olisi sopivin seppelöimään ihanan pään. Ja vielä tärkeämpää oli tietää, kenelle Harry antaisi seppleen. Miten pyyntö kuitenkin oli Harrylle

esitettävä? Hän oli niin viisas! Saattoi olla varma, että vaikka punoi jonkin juonen miten ovelasti tahansa, niin Harry keksi kaikki, mitä sen yhteydessä oli puhuttu, jopa ajateltukin. Hän saattoi tässä suhteessa olla suorastaan harmittava ja inhottava.

— Ja ihana!

— Niin, tietysti ihana!

Neidot olivat yksimieliset siitä, että hän aina oli ihana, silloinkin, kun hän lausui ilkeitä rehellisyyksiään. He päättivät, että he yksinkertaisesti odottavat Hopeisessa Ketussa ja saattavat kunniavieraan juhlaan, sekä matkalla, kaikki yhtäkaa, esittävät hänelle pyynnön seppeleen jakamisesta.

Salissakin alkoi vähitellen valmistua. Kömpelö mies sai siellä täällä nousta korjailemaan. Köyhien lasten täytyi tulla sitomaan köynnöstä hiukkasen lisää. He kyyröttivät jossakin nurkassa laihoina ja ruskettuneina ja iloitsivat niistä makeisista, joita kauniit neidot heille antoivat. Neidot itse järjestivät kukkamaljat. He liikkuvat kuin mitkäkin haltijattaret tai joka tapauksessa yliluonnolliset olennot köynnöskaarten alla salissa, joka sekään ei enää vaikuttanut ihmiskätkten työmaalta, vaan joltakin satulinnaalta. Kaikki siellä kohoili ja keinui. Lepattavat haavat ja pienet aallot ulkopuolella soittivat uuvuttavaa säveltään.

— Kenelle hän mahtaa antaa ruususeppeleen? sanoi Margareta.

Niin, kenelle?

— Hän antaa sen Margaretalle tai Beatalle, vakuutteli Trolle.

— Jos minä ollenkaan tunnen hänen makuansa, sanoi Margareta, — niin Adela saa seppeleen.

— Minä luulen, että hänen päähänsä pälkähtää antaa se jollekin kaupungin naisista, sanoi Adela.

Se oli mahdollista, myönsivät tytöt. Hänestä ei voinut tietää! Seppel saattoi joutua jonkun vanhan ruman rouvan päähän...

— Mutta jos se on kauneuspalkinto! huudahti Fricca, — niin onhan hänen mahdotonta antaa se rumalle vanhalle rouvalle...

Neidot huomasivat, että oli tarpeellista pyytää Harry

Tigeriä jakamaan seppel nimenomaan kauneuspalkintona. Ja silloin, niin silloin sen oli vaikea eksyä pois tästä piiristä. Mutta kuka sen oli saava? Jokainen neidoista oli itse asiassa varma siitä, että se laskettaisiin hänen hiuksilleen. Ah, kuinka ihana olikaan tämä suven viimeinen päivä, ja kuinka kaihomielinen samalla!

Ilta tuli, varjot kaduilla ja puistikkojen hiedalla piteivät. Jotakin lähestyvän syksyn kuulaudesta oli ilmassa, taivas kohosi korkeana ja sinisenä. Pääskysel, sekä emot että poikaset, lentelivät vikisten, tornikellon helähdys oli niin kirkas, että se varmaan kuului taivaanrannasta taivaanrantaan. Loistava pilvisarja purjehti silloin tällöin läpi ilman. Pilvet olivat kuin mitäkin haaveilevia neitoja, jotka ajatuksettomina astelevat käsikädessä.

Pilviksi toiselta puolen olisi voinut luulla niitä neitoja, jotka käsikädessä riidellen astuivat läpi katujen, kasinolta kohti Hopeista Kettua. Heidän huulensa olivat hiljaisemmat kuin tavallisesti, heidän silmissään viipyi kaipaus, ja kun he järjestelivät harsojaan ja suortuviaan, kajahti heidän riemunsa esiin nuoruudestaan ja kauneudesta kuin kyynelverhon takaa.

Pihassa seiso i hotellin isäntä hermostuneesti katsoen kelloaan. Herra Tiger ei ollut kotona. Omituista väkeä nuo taiteilijat. Koko kaupunki, pormestarit, tohtorit, henkikirjurit, kaikki he odottavat kasinossa — juhlavierasta vain ei kuulu. Herra Fors saattoi täsmälleen kertoa nuorille neidoille kaikki, mitä herra Tiger oli tehnyt päivän kuluessa. Aamupäivällä oli pakattu tavaroita. Iltapäivällä oli taiteilija, shamppanjapullo kainalossa, lähtenyt hyvin omituisille jäähyväisille. Täällä oli, täällä kaupungissa, kummallinen, puolihullu köyhä vanha rouva, joka oli saanut sen päähänsä, että hänen piti nähdä kuuluisa mies, ennen kuin hän lähtisi pois. Hänellä, Freedi Forsilla, oli ollut täysi työ saada taiteilijaa suostumaan moisen toivomuksen täyttämiseen. Mutta vihdo in hän oli suostunut ja kasinosta oli hankittu kaikkein hienointa shamppanjaa, sellaista, jollaista vielä oh jokin määrä jäljellä kylpylaitoksen vihkiäisistä ja jollaista tohtori joskus käytti lääkkeenäkin heikoille sai-

raille. Tällaisen lahjan vei taiteilija vanhukselle. Neidot arvasivat heti, kuka tuo vanha rouva oli, ja nyt taas, näin illalla, kun lisäksi pettymys Harryn viipymisestä lamasi heidän iloisuuttaan, tuntui kaamealta muistaa aavemaisia kasvoja ikkunassa. Herra Tigerin olisi aikoja sitten pitänyt olla kotona, ties minne hän olikaan mennyt. Muutenkin hän oli käyttäytynyt omituisesti tällä samaisella jäähyväiskäynnillään — Hopeisen Ketun omistaja tiesi sen, sillä hän oli juuri käväissyt vanhan rouvan luona, hän tunsu tuon vanhuksen, hän oli hänkin puolestaan koettanut auttaa häntä silloin tällöin, kaikkihan tällaisessa pikkukaupungissa tunsivat toisensa. No niin, taiteilija oli sattunut tulemaan odottamatta ja joutunut näkemään tuon köyhän rouvan koko viheliäisyydessään. Hän oli laskenut shamppanjabullon harmaaseen sänkyyn, seisonut hetken katsellen ympärilleen ja sitten mennyt, sanomatta sanaakaan. Ja sillä tiellään hän oli. Hullu vanha rouva oli jäänyt itkemään. Hän olisi tahtonut puhua taiteilijan kanssa, kiittää taiteilijaa.

Neidot päättelivät keskenään, että pääkalloajatukset taasen olivat tulleet Harryn mieleen. Hän oli tunteellinen! Ei olisi aavistanut, että niin voimakas mies saattoi olla niin herkkä. Ei yhdenkään tytön sydän sulanut niinkuin Harryn. Millä mielellä hän olisi illalla? Ottaisiko hän jakaakseen koko kauneuspalkintoa? Kukaties koko ruususeppel menisi hukkaan. Hän olisi ehkä aivan mahdottomalla tuulella. Kaikki oli mahdollista. Jälkeenpäin saattaisi tämäkin piirre hänessä olla intresantti, mutta tällä hetkellä tuntui harmilliselta ajatella, että illan paras numero ehkä menisi hukkaan. Neitojen parvi oli laskeutunut penkille hotellin autiolla pihamaalla. He eivät suostuneet menemään huoneisiinsa, vaan tahtoivat odottaa tässä.

Kasinolta tultiin tuon tuostakin kysymään, eikö herra Tigeriä kuulunut. Herra Fors seisoi portilla, kello kädessä, pukeutuneena juhlapukuunsa, ja tähyili joka suunnalle, keksiäkseen herra Tigerin helposti tunnettavaa olemusta. Hän kertoi kaikille, jotka kasinolta tulivat, samat asiat, mitkä oli kertonut neidoille. Tohtori saapui portille jonkin verran mahtipontisena, hän oli nähtävästi aikonut koettaa sitä sävyä taiteilijaoikkuja vas-

taan, mutta kun hän kuuli, ettei taiteilija ollut kotona, kohautti hän olkapäitään, naurahti ja meni takaisin. Pormestari ja henkikirjuri laskivat leikkiä taiteilijatäsmällisyydestä ja kuuntelivat mielihyvin Freedi Forsin huomioita suuresta taiteilijasta. Neitojen tuli vilu, he kävelivät edestakaisin pihamaalla, heidän poskensa kalpenivat ja yhä alakuloisemmaksi ja levottomammaksi laski heidän mielensä. Juhlasta kohta ei voinut olla puhettakaan. Hetkeksi he taasen lämpenivät. Pormestarinna ja joku rouva, leipurinrouva vai mikä lieenee ollutkin, tulivat vuorostaan tiedustelulle. Pormestarinna selitti kovaäänisesti, että hän menee takaisin kasinolle ja ehdottaa, että alettaisiin syödä illallista. Olkoon poissa koko juhlavieras, tulevat he toimeen ilman häntäkin. Hänen äänensä, hänen vaatteidensa kahina, kaikki hänessä ja hänen toverissaan ärsytti neitoja. He puserutelivat toisiaan käsivarsista ja purivat yhteen huulensa. Miltei he toivoivat, ettei Harry tulisi ensinkään, jottei hänen tarvitsisi istua samassa pöydässä tuollaisten kanssa.

Mutta Harry tuli. Oli jo hämärä ja syksyn ensimmäiset kalpeat pienet tähdet syttyivät. Silloin hän astui portille ja yritti mennä yksintein sisään. Fors tervehti ja asettui hänen tielleen.

— No, sanoi taiteilija malttamattomana.

Fors hymyili tuttavallisesti.

— Täytyisi pitää vähän kiirettä, sanoi hän.

— Kuinka niin? Olen väsynyt.

— Vahinko, jatkoi Fors. — Koko kaupunki odottaa teitä.

— Kaupunki — oletteko hullu? Onko minulla ehkä konsertti?

— Ehei. Mutta juhlat. Teidän kunniaksenne vieteään juhlat tänä iltana kasinolla. Ette taida muistaa? Niin no, arvasinhan minä sen. Mutta kyllä te vielä ehditte. Minä tulen auttamaan teitä pukeutumisessa, viidessä minuutissa olemme valmiit.

— Ei ole tarvis. En lähde mihinkään juhlaan.

Harry Tiger astui sisään portista. Silloin ympäröivät neidot hänet. Hän kuuli, että he olivat koristaneet, että

oli niin kaunista! Hän kuuli, että koko kaupunki odotti. Kaupungin naiset olivat koristaneet laivankin.

— Minä en matkusta, selitti Harry. — Menen nukkumaan, olen sairas.

Neidot huomasivat, että Harry oli aivan kuuma ja heiltä pääsi voivotus ja valitus. Tietysti, tietysti Harryn täytyi mennä lepäämään! Mutta ehkei se kuitenkaan ollut kovin vaarallista, ehkä tohtori voisi antaa jotakin. Kas, kun koko kaupunki-raukka odotti! Ja kun he olivat koristaneet, ja sitten . . . sitten heillä oli vielä suuri, suuri pyyntö. He kuiskasivat toivomuksensa ruususeppeleestä.

— Toisen kerran, toisen kerran, sanoi Harry ja meni huoneisiinsa yläkertaan.

— Mutta Harry, luuletteko, että ruususeppeleet kestävät toiseen kertaan.

— Meidän on vilu!

— Ettekö näe, että olemme ihan kalpeat!

Harry Tigerin ovi pysyi suljettuna.

Fors ja neidot jäivät pihamaalle. Trolla istuutui penkille itkemään. No niin, arveli Fricca, jos hän oli sairas, niin mitäpä sille mahtoi. Mutta Fors ei katsonut asiaa lainkaan menetetyksi. Hän valitsi näköjään nopeimmat kauniista kosmopoliitoista ja kehoitti heitä hakemaan paikalle tohtorin. Sitten hän seurasi taiteilijaa ylös hänen huoneisiinsa ja hankki jäljelle jääneille neidoille luvan päästä taiteilijan saliin.

Taiteilija raivosi. Matkustakoon kuka hyvänsä tuossa kukitetussa laivassa! Juhlikoot ihmiset niin paljon kuin tahtovat. Hän vihasi heitä kaikkia eikä halunnut nähdä ketään. Turhuutta ja valhetta oli tämä kaikki, sitä oli koko elämä. Fricca rupesi puhumaan katoavaisuuden kauneudesta. Mitäpä olisi kukkanen, joka ei nopeasti lakastuisi? Beata tuli hiljaa nojatuolin ääreen, mihin Harry oli vaipunut, ja lyyhistyi maahan hänen jalkojensa juureen.

— Rakas, rakas Harry, kuiskasi hän, — mikä teitä nyt niin vaivaa? Emmekö me voi saada sitä tietää?

— Ah, sanoi Harry ja paineli otsaansa. — Mikä teitä huvittaisi paitsi valkoiset kätenne ja kiharanne ja hiuslaitteenne. Olisin kiitollinen, jos saisin olla rauhassa.

Neidot vaikenivat ja ajattelivat kauneuttaan, josta he niin olivat iloinneet ja jonka Harry nyt noin julmasti tuomitsi. Heitä suututti.

— Oi-oi! huudahti äkkiä Adela, joka seiso iikkunan ääressä, — jollen erehdy, niin astelee tuolla alhaalla yksi ihailijattaristanne laivarantaa kohti. Hänellä on kädes-
sään köyhä kukkakimppukin ... !

Neidot kiiruhtivat ikkunaan. Heidän naurussaan ja huudahduksissaan oli puoleksi sääliä, puoleksi pilkkaa.

— Se on sen köyhän vanhan rouvan tytär, sanoi Fors.
— Hän menee laivalle saattamaan suurta taiteilijaa. Kas, kas Liina Karellia, mistäs hän on saanut sen roh-
keuden!

— Tämähän on liikuttavaa! sanoi Fricca.

Yhtäkkiä Harry Tiger nousi.

— Odottakaa minua alhaalla, minä tulen juhlaan ja minä matkustan.

— Sitten täytyy pitää kiirettä, sanoi Fors.

— Kapteeni saa odottaa, huomauttivat neidot.

Hetken perästä he kaikki olivat kasteisella kadulla. Tohtori, Trolla ja Margareta tulivat vastaan, tohtori tarttui taiteilijaa käsipuoleen. Aina tottuneena reipas-
tuttamaan kylpyvieraita, tohtorilla nytkin oli valmiina pieni leikinlasku niistä raukoista, jotka kasinossa meneh-
tyivät ikävään. Neidot saivat takaisin jotakin iloisuu-
destaan ja juhlamielestään. Freedi Fors kertoi heille millaista täällä oli talvella, miltä tuntui kaupunkilai-
sista, kun viimeinen laiva lähtee. Mahtoi heistä, nei-
deistä, tuntua samanlaiselta nyt, kun herra Tiger lähtee.

Tohtori ja taiteilija astelivat jäljessä. Tohtori oli tul-
lessaan poikennut apteekkiin ja ottanut pienen pulve-
rin. Hän vakuutti, että pahoinvointi heti menisi ohitse.

Kesken kaiken Harry Tiger sanoi:

— Minä vien tästä pienestä kaupungista mukanani
muutamia voimakkaita vaikutelmia. Se harmaa vanha
rouva — te tiedätte, — häntä en koskaan tule unohta-
maan. Ei voi nähdä erinäisiä inhimillisen elämän puolia
edustettuina intensiivisemmin kuin silloin, kun sattuu
tulemaan hänen loveensa ilman että hän on odottanut ja
pannut itseään kuntoon. Ette aavista, miltä hän näyttää!

Tohtori nauroi.

— Kyllä minä tiedän. Olenhan minä hoitanut häntä. Tytärtä käy sääli. Niin, ja miksei äitiäkin.

— Olisitte antanut hänelle kerran hyvän unilääkkeen, sanoi Tiger.

— Hän elää hyvin mielellään. Ei hän tahdo sentapaista unilääkettä.

— Sepä se juuri on kauheaa. Vainaja, joka tahtoo pysytellä maan päällä ja imeä verta elävistä, ylläpitääkseen varjoelämäänsä.

— Kaikella on kai tarkoituksensa. Mutta en todella ihmettele, että hän oudokseltaan tekee kaamean vaikutuksen. Raihnaus on häneen aivan juurta jaksain kiteytynyt.

— Äitiys, köyhyys, vanhuus! sanoi Harry Tiger ja syvä kärsimys tuntui hänen äänessään.

Soiton sävelet juhlataloista tulvahtivat äkkiä vastaan. Toiset neidoista kiirehtivät edellä, toiset tulivat puhumaan Harrylle ruususeppeleestä. Nyt kun oli näin vähän aikaa, ehkei enää voisi jakaa koko kauneuspalkintoa. Se oli niin kovin ikävää, mutta minkä sille mahtoi.

— Lapset, sanoi Harry Tiger, — pitäkää seppel valmiina, minä noudatan teidän toivomustanne.

Joku myöhästynyt matkustaja kulki vielä laivarantaan. Toiset raahasivat myttyjään ja koppiaan omin käsin, jonkun tavarat olivat sälytetyt hevosten rattaille. Kasinon edustalle oli kokoontunut uteliaita kuuntelemaan soittoa ja katselemaan komeutta. Joku nainen niiasi, kun juhlavieras astui ohitse. Hän oli köyhissä mustissa vaatteissa, kukkakimppu kädessä. Hymy valaisi hetkeksi Harry Tigerin kasvoja.

Portailla seisoi kapteeni, ystävällisesti kumarrellen.

— Vahinko, vahinko, sanoi hän, — täällä on niin kaivattu. Tervetuloa joka tapauksessa. Pelkäsin, että sais lähteä viemään kukitettua laivaani tyhjiltään. Oikeastaan on jo lähdön aika. Mutta puoli tuntia voin antaa. Vain puoli tuntia.

Soiton räminä salissa lakkasi. Pormestari, tohtorinna ja joukko muita riensi vastaan. Kaikki olivat viluiset. Näytti siltä kuin nopeasti olisi noustu ruokapöydistä salin perällä. Tuntui selvästi, että juhlavieras jo olisi

saanut jäädä tulematta, kun ei ollut tullut aikoinaan. Kaikki kuitenkin hymyilivät ja vakuuttelivat iloaan.

Ah, nyt ei juhlasta tullut ei niin mitään. Kosmopoliitat olivat murheelliset, heidänkin oli vilu, he olivat koristaessaan salia nostattaneet suuret ikkunat kokonaan pois, ajattelematta illan kosteutta. Heidän kauneutensaakaan ei voinut heitä lohduttaa. Tuntui ilmassa ja ihmisten kasvoilla vielä liian selvästi, miten pari hetkeä ennen juhlavieraan tuloa häntä oli pilkattu ja parjattu. Jokin valheellisuus säräsi salissa kuin epäpuhdas sävel. Lisäksi oli kiire. Täytyi toimia kello kädessä. Virvokkeita tarjottiin päällekkäin. Juhlavieras oli väsynyt, sen näkivät kaikki, ja tohtori selitti minkä jaksoi, että hänellä oli kuumetta. Kapteeni soitatti rannassa ensimmäisen pitkän lähtösoiton. Tohtori nousi puhumaan juhlavieraalle. Hän oli leikillinen, sydämellinen ja myöskin juhlallinen. Hän kiitti sanoin, jotka hänen oli pakko supistaa niukimpaan mahdolliseen, maailmankuulua taiteilijaa siitä, että hän oli suvainnut viihtyä hetkisen täällä syrjäisessä pienessä kylpylaitoksessa. Erikoisesti hän kiitti siitä, että taiteilija konsertillaan oli laskenut perustuksen niin ihmisystävälliselle laitokselle kuin vanhojen koti. Sillä lailla oli taiteilija ainiaaksi piirtänyt nimensä kaupungin historiaan. Niille, jotka olivat mukana konsertissa, puhumattakaan niistä, jotka olivat saaneet joutua mieskohtaiseen kosketukseen hänen loistavan persoonallisuutensa kanssa, oli siitä jäänyt muistoja elinajaksi. Kylpylaitos ja kaupunki toivoivat, että suuri taiteilija ei voittoretkillään maailmalla kokonaan unohtaisi...

Tohtori suorastaan puhui juhlamielen saliin. Useat naiset itkivät. Kaikki olivat unohtaneet äskeisen pahan tuulensa, kaikki olivat lämmenneet. Vasta nyt he tuntuivat huomaavan köynnösten keinuvan ja kohoilevan ympärillään, vasta nyt he tunsivat, että kukkaset tuoksuvat huumaten. Harry Tigerin kalpea kauneus oli lumova. Hän oli tänään toisenlainen kuin muuten. Yksinäisyys ja luoksepääsemättömyys hänessä pitelivät jo kaikkia matkan päässä. Konsertissaan hän oli ollut tällainen. Tänään hän sentään oli väsyneempi, kalpeampi. Olisiko ollut mahdollista, että hänen oli jon-

kin verran vaikea erota täältä? Niin kauan kuin hänet oli nähty kaduilla kauniiden kosmopoliittain seurassa, oli häntä saatettu arvostella, jopa panetella. Nyt hän oli kaiken sellaisen ulkopuolella. Juovuttavan kaunis hän oli. Tohtorin puhuessa irroittelivat naiset vaistomaisesti kukkia poveltaan liittäkseen ne niiden kukkien joukkoon, joita jo aikaisemmin olivat vieneet laivaan. Kosmopoliitat kuiskailivat hetken keskenään. Heidän sydämensä sykki levottomasti.

Laivassa soitettiin toinen lähtömerkki.

Silloin astui Margareta esiin ja vei valkeissa käsissään Harry Tigerille ruususeppeleen.

Heti kun se oli tapahtunut, tunsivat neidot, että oli tehty tyhmyys. He kuumenivat, niin heitä hävetti. Seppel olisi pitänyt painaa Harry Tigerin päähän, mitään muuta mahdollisuutta ei ollut! Kuinka he olivat saataneetkin . . .

Harry oli hyvin kalpea. Punaisten kukkien rinnalla, joihin hänen silmänsä tähtäsivät, astui esiin jokin kärsimyksen ilme, jota ei kukaan ennen ollut hänessä nähnyt. Oli niin hiljaista, että haavanlehtien rapina ulkoa kuului saliin.

— Minäkin, alkoi Harry Tiger, katse tähdättynä sepeleeseen, — olen paljon velkaa tälle ystävälliselle seudulle, jossa olen viettänyt kesän. Voin supistaa sanottavani lyhyeen. Olen täällä tänä kesänä saanut katsella syvälle elämän kasvoihin.

Hän lausui viime sanat hiljaa ja harvakseltaan. Hänen äänessään oli jotakin, joka hellytti kuulijat ikään kuin he olisivat yhdessä puhujan kanssa kantaneet jotakin suurta yhteistä kärsimystä. Pienen äänettömyyden jälkeen taiteilija nosti päänsä.

— Olisiko joku niin hyvä, sanoi hän ikään kuin sulklauseessa, — ja menisi rantaan anomaan kapteenilta vielä viittä minuuttia.

Tulvahti esiin huutojen ja kättentaputusten myrsky. Puoli tuntia täytyi kapteenin antaa, tunti! Kokonainen tunti!

Hiljeni taas. Haavanlehtien rapina tynestä illasta täytti huoneen. Harry Tiger hymyili ja katseli vuoroin sepeleeseen, vuoroin yleisöön. Jännitys salissa kiristyi

kiristymistään. Pieni Trolla kamppaili kyyneliä vastaan. Beatan kyyneleet vuotivat rauhallisesti alas poskia.

— Tämä ruususeppel on oleva kauneuspalkinto, alkoi Harry, — ja minun tehtäväkseni on uskottu etsiä sopivin pää sitä varten.

Odotuksen kohina vei äänen lepattavilta haavoilta. Nuoret kaunottaret koettivat salata jännitystään.

— Ensinnä täytyy meidän kuitenkin saada selväksi, mikä on naisen kauneus. Kuka nainen on kaunis, kuka nainen on kaunein . . . ?

... Mies on kaunein voimassaan, nainen on kaunein rakkaudessaan. Mutta mitä on rakkaus? Siitä on paljon runoiltu ja kirjoitettu, paljon on tuhlattu sen takia paperia ja mustetta. Mutta yhdeksässä tapauksessa kymmenestä kaikki ne, jotka puhuvat rakkaudesta, tarkoittavat jotakin muuta. Vanha roomalainen Paavali on paremmin kuin kaikki kirkkoisät, papit ja runoilijat osannut asian ytimeen. »Rakkaus on pitkämielinen, ja rakkaus on lempeä, rakkaus ei kadehdi, ei kerskaa, ei pöyhkeile, rakkaus ei etsi omaansa, ei muistele kärsimäänsä pahaa, ei iloitse vääryydestä, vaan iloitsee totuuden kanssa. Kaikki se peittää, kaikki se uskoo, kaikki se toivoo, kaikki se kärsii.» Minun ymmärtääkseni kuuluu kauneuspalkinto sille, joka pääsee lähimmä Paavalin määritelmää.

Harry Tiger vaikenä, silmät tähdättyinä oveen. Hän oli taasen vakava ja kalpea. Salissa oli syntynyt levottomuus. Kaikki katselivat ympärilleen. »Kuka se on? Kuka se on?» kuiskailtiin. Kaunotarten huulilta oli hymy kuollut. Adelan kasvot olivat niin vaaleat. Fricca neidon suupielissä väreili pieni iva.

Harry Tiger kääntyi äkkiä yleisön puoleen ja kysyi:

— Eikö se ole oikein?

Kukaan ei vastannut.

— On! huusi vihdoinkin tohtori iloisesti ja kuuluvasti.

— On! huusi värisevä ääni kosmopoliittain parvesta.

— Oikein, mutta kovaa . . . kovaa!

Pienen Trollan ääni katkesi itkuun. Harry katsoi kelloaan ja läksi nopeasti salin läpi portaille. Seurasi melu ja hämmästyksen kohina. Kaikki liikkuvat levottomasti ja kyselivät toisiltaan, mitä tämä merkitsi. Äskenen

lämpö ja hartaus olivat poissa. Ihmisten kasvoilla kuvas-
tui jotakin kavalaa, ilkkuvaa, saaliinhimoista. Uteliai-
suus oli heidät vallannut. Olivathan he tottuneet tältä
taiteilijalta odottamaan mitä hyvänsä kesän mittaan,
mutta minkähän yllätyksen hän heille valmistaisikaan
vielä juuri jäähyväishetkellä? Kenen kumman hän kul-
jettaisi saliin? Ehkäpä jonkun kerjäläislapsen? Törmät-
tiin ikkunoihin ja portaille. Ketä kummaa hän siellä
aidan takana rukoili. Kansanjoukko oli viisaampi, se
nauroi. Vihdoin viimein suuren taiteilijan valittu astui
esiin. Kuka . . . kuka se oli? Kaikki päät kurottautui-
vat tulevia kohti. Pormestarinnalta pääsi suuri nauru.

Taiteilija talutti saliin solakan mustapukuisen naisen,
jonka tummissa hiuksissa jo oli harmaita suortuvia.
Hänen köyhä hattunsa oli pudonnut jonnekin ovensuu-
hun, hän tuli pää alas painuneena, puhtailla piirteillään
ihmettely ja punastus. Hän näytti ajattelevan, että
hänestä tehdään pilkkaa tai että hän näkee unta. Kes-
kellä salia, suuren keinuvan köynnöstähden alla hän
nosti silmänsä eikä nähnyt mitään muuta kuin Harry
Tigerin. Ympärillä oli aivan hiljaista, Harry Tiger
kumartui hänen puoleensa, ruususeppel kädessä, ja kat-
soi häntä silmiin. Molemmat olivat totiset kuin kuole-
man edessä.

— Liina Karell, lausui Harry Tiger yksinkertaisesti,
— olen saanut tehtäväkseni laskea tämän seppeleen
kauneimman naisen päähän. Teissä olen minä nähnyt
naisen kauneudessaan, naisen rakkaudessaan.

Hän painoi ruusut syvälle yli harmaantuvien hiusten.

Seppelöity seiso i ääneti, poissaolevana. Hänen hymynsä
oli kuin sadun nöyrän löytölapsen, joka äkkiä havaitaan
prinsessaksi ja korotetaan kuninkaanpojan puolisoksi.

Harry Tiger puhui vielä, puhui järvelle, metsälle,
valoisille öille. Kolmas soitto laivasta katkaisi hänet.
Huumauksen vallassa lähdettiin rantaan. Laulettiin.
Itkettiin. Tiellä oli kukkasia. Himmeä ulappa välkkyi
niin kauas kuin silmä kantoi, hiljaa soudatellen tähti-
valoja kalvossaan.

Harry Tiger painoi kymmeniä käsiä. Kymmenet kädet
ojensivat hänelle kukkia, kymmenet huulet lausuivat
hänelle kaipauksen sanoja. Hän pääsi yläkannelle ja

työnsi valkoisen hattunsa syvälle niskaan. Kukkasia yhä sateli. Ne putosivat järveen.

Erillään muista seiso i rannalla seppelpää nainen. Joko hän tunsi, mitä hänelle oli tapahtunut? Hänen seppeleestään alkoivat lehdet jo varista — joko hän käsitti, mitä hänelle oli tapahtunut?

Laiva irroitettiin rannasta. Harry Tiger kohotti keran ylpeästi lakkiaan. Seppelöity rannalla kumarsi syvään ja nöyrästi.

KUOLEMA

Entinen Kareliin talo oli hajoamistilassa. Maaliskuun ensimmäisinä helottavina päivinä oli portista ajettu kadulle suuria tavarakuormia, sekä arvokkaampia huonekaluja, jollaisia nähdään saleissa ja vierashuoneissa, että romua, jollaista kokoontuu perheen asuinhuoneisiin ja vinnille vuosien mittaan. Kirkkoherran väki oli vielä viime työkseen käynyt jäähyväisillä Karelleilla, vanhan rouvan sairasvuoteen ääressä oli juotu lähtökahvit ja itketty. Rouva Kambergin nouti tohtori itse omalla hevosellaan, Liina talutti häntä, toiselta puolelta tukien, alas portaita. Kun rouva Kamberg jo istui vällyihin peitettynä, pyyteli Liina vielä, ettei tohtori unohtaisi heidän sairastaan. Hymyillen sitä iloista leveää hymyä, joka hänet oli tehnyt niin suosituksi kylpyvieraiden kesken, tohtori huomautti Liinalle, että piti varustautua senkin mahdollisuuden varalle, että ... niin, että loppu ei ollut kovin kaukana. Vanha rouva Karell oli sitkeä, hän riippui kiinni elämässä kynsin ja hampain, kuka toinen olisi läpikäynyt mitä hän, aina viime aikoihin asti. Mutta jokin raja oli hänenkin voimillaan. Oikeastaanhan hän jo viime päivät oli viettänyt kuin kuolinkamppailussa. Eihän hän enää nähnyt eikä kuullut, tuskia vain kykeni tuntemaan. Olisihan hänelle vain huojenus päästä pois. Johan tätä oli kestänyt tarpeeksi. Liina lämmitteli käsiään esiliinansa alla. Näin ei tohtori koskaan ollut hänelle puhunut. Häntä järkytti ajatus, että mamma kuolisi. Mitä tekemistä hänellä sitten enää olisi maailmassa? Hän ei kyennyt mihinkään muuhun kuin hoitamaan mammaa, hänellä ei ollut mitään muuta maan päällä kuin mamma... Tohtori näki, että Liinan

suupielet alkoivat vavahdella, naurahti taasen ja sanoi, etteihän hän mitään tiedä, rouva Karell on, kuten sanottu, niin sitkeä, että hän voi elää kauemmin kuin kukaan heistä.

Se oli leikkiä. Tohtori oli, kun rakennustöistä keskusteltiin työnjohtajan kanssa ja kun piti määrättämän miten kauan vuokralaiset saisivat asua talossa, mielipiteenään lausunut, että vanha rouva ei kestäisi edes huh-tikuun ensi päivään asti. Huoleti saattoi antaa hänelle lupaa jäädä taloon vaikkapa vuodeksi eteenpäin, hän ei eläisi montakaan viikkoa enää. Ja tämän perusteella oli Karelleille annettu lupa jäädä taloon kesäkuun ensi päivään asti. Liina Karell oli silloin heti vuokrannut heille uuden asunnon, hän ei näyttänyt ottavan lukuunkaan, että äiti voisi kuolla. No niin, parasta antaa ihmisten elää toiveissaan, olivat ne sitten muille miten käsittämättömät tahansa.

Tohtori ojensi vanhalle neidille kätensä, käski tulla vain niin usein kuin tarvis vaati hakemaan, ja nousi rekeen. Liina kiitteli ja niiasi. Rouva Kambergin kalpeat, ankarat kasvot olivat käännetyt autiota rakennusta kohti, jonka ovet vielä olivat auki. Kylmä viima hiuskutti vanhan tuomipuun latvoja kuistin kattoon vastaan. Jokin kirje lenteli pitkin likaantunutta ja tallattua pihankeaa ja tarttui sitten aitaan, jääden siihen lepattamaan.

Talonmiehen vaimo tuli kyttyräselkäisenä tyhjästä rakennuksesta ja sulki oven. Hän oli kuin tonttu. Avaimen kiertäisyt vikisivät ja kajahtelivat. Kyyneliään kuivaten pisti vaimo avaimen taskuunsa.

— Salmiska ottaa sitten vain, mitä on jäänyt keittiöön ja kellareihin, sanoi rouva Kamberg.

Salmiska hymyili ja pyyhki kyyneliään. Rouva Kamberg vetäisi nyt lihavan, paisuneen kätensä untuvapuuhkasta ja ojensi sen Liinalle.

— Terveisiä vanhalle mammalle. Olisin mielelläni sanonut hänelle hyvästi — me emme suinkaan tässä elämässä enää tapaa — mutta kun ovat niin huonot nuo jalat. Lähdetään sitten.

— Kuulkaahan, sanoi tohtori samassa, — älkää pitkö lasta, sitä pientä tyttöä, siellä sairaan luona. Lapsi on

heikko. Pitää lähettää maalle. Onhan teillä sukulaisia maalla. Muistakaa nyt.

Liina niiasi, hieroen käsiään. Tuuli tarttui hänen hiuksiinsa, tempoi häntä helmoista ja röykytti vanhaa laatikkoa, joka oli jäänyt kyljelleen portaille.

— Lähdetään sitten, toisti rouva Kamberg.

Kulkuset alkoivat iloisesti kilistä. Jonkin askeleen kulki Liina reen perässä. Tuntui kolkolta ja surulliselta. Muutaman päivän perästä revittäisiin rakennukset ja vuoden perästä seisoisi tässä viisikerroksinen kivimuuri. Kesäkuun ensi päivään oli heidän lupa olla paikoillaan. Kuinka kestäisi mamma rakentamisen melun ja muuton? Mamma oli kyllä sitkeä, olihan hän kestänyt viime aikojen hirveät surutkin. Kulkusten helinä häipyi jo kuulumattomiin. Pihakoivut vapisivat ikään kuin ne olisivat aavistaneet mitä oli tulossa. Liinaa paleli. Salmisen tuli hitain, raskain askelin sulkemaan suurta porttia. Romun joukossa kirkkoherran keittiönportaiden edessä seisoi Salmiska, tarkastellen vanhaa kenkäparia. Olisivathan ne vielä olleet, jolleivät olisi olleet niin pienet. Salmiska näytti kenkiä Linallekin. Ei, ei niistä ollut Liinallekaan. Sen sijaan Liina otti maasta kappaleen punaista ruutua, joka oli särkynyt kuistin ikkunoista. Lapsena oli ollut hauskaa katsella niiden läpi. Ajatellen pientä Raakelia hän hymyili ja nosti päätään. Keltaisen rakennuksen ikkunasta katselivatkin häntä vastaan kalpeat lapsenkasvot. Rakel, pieni Rakel! riemuitsi Liinan sydämessä ja hän vilkutteli ilmassa punaista ruudunkappaletta ja kiirehti sisään. Porraspalkit eivät enää narissee, laudat hölskyivät raskaasti askelten alla.

Pieni Rakel oli ovella vastassa. Hän sai lasiruudun ynnä varoituksia, ettei vahingoittaisi käsiään. Hänen hennot hyppysensä pitelivät jännittyneinä vaarallista esinettä, ja hän etsi heti valoa saadakseen katsella, miltä näyttäisi punaisen lasin läpi. Liina meni rauhallisesti hymyillen äitinsä ääntä kohti, jonka hän oli kuullut jo ulos asti. Äkkiä hän säpsähti.

Lähettää pois lapsi! Mitä tohtori olikaan sanonut? Ei! Jos hän olisi kieltäytynytkin ilosta, jonka sen läheisyys tuotti, niin ei hän voisi tulla toimeen ilman pientä

Rakelia. Kuolleen Valborg-raukan tyttärestä oli tullut valonsäde ja tehoisin apu vanhaan kotiin.

— Liinaaa . . . Liinaaa . . . ajaai, etkö sinä jo tule. Tunnin varmaan mamma on sinua huutanut. Hiero, hiero . . . ajaai, ajaai! Eihän lapsi jaksu sellaista. Hiero, hiero . . . Itkikö rouva Kamberg edes, kun läksi talosta? Niin, mitäs hän, mitäs tämä talo hänelle on ollut. Mutta minulle . . . ajaai, pappa-vainaja on istuttanut koivut... ne ovat nyt niin suuret ja komeat. . . Mene sitten nopeasti kirkkoherran puolelle, muuten Salmiska vie kaikki, vaikka hän saa siistitä rouva Kambergin keittiön, sellainen hän on, ahne ja nälkäinen. Mene nopeasti. Ruustinna sanoi, että sinne olisi jäänyt kappale lohta... ajaai, mamma kun niin pitää lohesta! Paistamme nahan hiilillä. Mene, mene, mutta älä ole kauan. Onko portti jo kiinni? Käy muidenkin huoneiden läpi, jos olisi jonkin jotakin jäänyt. Ottikohan ruustinna mukaansa sen risaisen harmaan huivinsa, jota hän käytti päänsä ympärillä, kun hänellä oli hammassärkyä, se olisi mainio mamman päähän. Ajaai — mitä sinä viivyttelet? Salmiska voi viedä kaikki, hän ottaa lohenkin, jollet ennätä ennen häntä . . .

— Mutta rakas mamma, sanoi Liina, — avaimethan ovat minulla.

Pieni Rakel oli polvillaan tuolilla ja katseli ulos.

— Palaa, palaa, iloitsi hän. — Aita palaa, puut palavat, taivas palaa!

— Täytyy vain olla vähän varovainen, jatkoi Liina, kuulematta lapsen huudahdusta, — ettei mamma tulisi kipeäksi.

— Ajaai, ei sinun tarvitse neuvoa, kuinka paljon mamma jaksaa syödä. Ajaai, en ole moniin aikoihin syönyt niin paljon kuin olisin jaksanut. Ei sitä meidän varoillamme syödä liiaksi. Köyhyys on, nälkä on. Mutta ethän vain ole lainannut keneltäkään — Liinaaa, ajaai, oletko? Tytöiltä, se on toista, he ovat sukua, mutta ei vierailta. Vaikkei mamma koskaan näkisi yhtä läskinviiipaletta, yhtä voin kipinää, niin ei lainaksi keneltäkään . . . Se on toista, jos saa lahjaksi ystäviltä, niinkuin nyt hyvältä ruustinnalta. Mutta ei toki hänkään ole

jättänyt herkkuja naulakaupalla, ei sinun sitä tarvitse pelätä, että mamma siitä syö itseään kipeäksi.

Tyttönen oli kääntänyt punaisen lasinpalasensa huonetta kohden.

— Mummo palaa! huusi hän nauraen, — Liina täti palaa, kaikki palaa!

Isoäiti rupesi torumaan häntä tyhmästä leikistä. Eikö Rakel tietänyt, että se paikka, missä kaikki palaa, oli helvetti ja helvettiin joutuivat vain pahat ihmiset, sellaiset jotka tekivät Jumalan tahtoa vastaan. Vanha rouva oli vetäytynyt istumaan nuorien varaan, jotka riippuivat katosta hänen vuoteensa yläpuolella. Pitäen kiinni tukevista solmuista katseli hän himmein silmin lapsenlasta, joka nauroi ja hyppeli hänen edessään.

— Ajaai, ei saa nauraa, kun mummo puhuu, ajaai, Jumala rankaisee. Rakel antaa heti pois sen lasin.

Tyttönen lakkasi nauramasta ja isoäiti laskeutui nuoraa myöten solmu solmulta alemma, kunnes voihkaisten vaipui vuoteeseensa. Hän rupesi huutamaan tytärtään ja kuiskasi, kun Liina tuli, että piti ottaa pois punainen lasi, sellainen tyhmä leikkikalu.

— Mamma on taivaassa! huusi lapsi äkkiä, pitäen kaikin voimin kiinni lasista. — Mamma on taivaassa! toisti hän, suupielet väristen.

Liina otti hänet syliinsä, hän ei painanut enempää kuin kolmen vuoden vanha lapsi. He asettuivat ikkunan ääreen, Rakelin itku taukosi.

— Nyt me katsomme, puheli Liina, — mitä näkyy lasista. Katsopa nyt: on kesä. Aurinko laskee ja kaikki on punaista. Tuomenkukat ovat punaiset, koivunlehdet ovat punaiset, ruohossa hyppii sirkka ja sekin on punainen. Tässä kauniissa punaisessa talossa asuu Rakel. Näetkö, uutimet ovat vaaleanpunaiset, sellaiset kukalliset. Räystäään alla on pääskysen pesä. »Kvivit-kvivit, kuinka Rakel jaksaa?» »Kiitoksia, hyvin.» Kvivit-vivit, meillä on jo poikaset pesässä, neljä kaunista poikasta. Jos Rakel on oikein hiljaa, niin voi nähdä heidät, kun äiti tuo heille ruokaa. Silloin avaavat kaikki suunsa, nielevät ja sanovat: suurkiitosta, suurkiitosta...»

— Mamma on taivaassa, keskeytti lapsi itsepintaisesti ja haki levottomana tädin silmiä.

— On, on, sanoi Liina vakuuttavasti ja hymyili. — Siellä on hyvä, siellä on vieläkin kauniimpaa kuin meillä kesällä. Siellä ...

— Mutta mummo sanoo, ettei sitä tiedä.

Lapsi kuiskasi sanat Liinan korvaan, kädet hänen kaulassaan.

— Mitä Rakel sanoo ... ?

— Ettei sitä tiedä, missä mamma on.

— Kyllä sen tietää. Mutta nyt. .. nyt me panemme pois tämän lasin ja menemme katsomaan, mitä kaikkea me olemme saaneet lahjaksi. Me olemme saaneet paljon kaikenlaista tavaraa! Rakel tulee mukaan, niin auttaa tätiä kantamaan. Panemme takin päallemme ja kintaat käteen. Voi voi, nehän ovat niin rikki ja siellä on niin kylmä.

Vanha äiti ei tahtonut päästää molempia luotaan yhtä aikaa. Hän kapusi istumaan, hänen sumeat silmänsä ikään kuin kokoontuivat ja hän sekä rukoili että uhkasi. Liinaa pelotti jättää lapsi hänen kanssaan kahden. Puoliväkisin he läksivät kirkkoherran entiseen asuntoon ja toivat sisään paljon tavaraa. Rakel kantoi isoäidin sänkyyn silkkihatun, joka oli kuin savupiippu, ja koreat vanhat tohvelit, ne olivat olleet kirkkoherran, niissä oli ruusuja ja lemmenkukkia. Liina kantoi sisään posliineja, joista puuttui laita tai korva, pinkan harmaita lankavyyhtejä, kellastuneita kuvalehtiä, vanhanaikaisia hameenliivejä, Alinen, tohtorinnan, tyttöaikaisen ompe-lupöydän — ajaai, mikä sen sisässä kolisikaan? Pari tyhjää lankarullaa, kampa, jokin pieni kirja. Kirjan sisällä oli kiiltokuva, mustakiharainen tyttö, joka kantoi kukkaruukkua. Ajaai, sehän oli Rakel! Isoäiti ja lapsenlapsi olivat yhtä onnelliset. Molemmat huusivat ja nauroivat. Molempien äänet muistuttivat toisiaan niin kuin vanhan ruostuneen ladonoven ja jonkin salinoven narina muistuttavat toisiaan. Äkkiä vanhus, istuen keskellä romua, jota oli kasattu hänen ympärilleen, kävi vakavaksi.

— Ajaai, kuinka rouva Kamberg raskii heittää pois sellaisen muistoesineen kuin kuolleen miehensä hatun. Ajaai, Jumala rankaisee sellaisesta. Tottahan teidän papan hattu on tallella? Ajaai, pitää katsoa, että se

muutossa vain tulee mukaan. Se oli Karellilla päässä pormestari Corvinin hautajaisissa. Pappa oli kantajana ... Liinaaa, Corvin oli sinun kummisi, mutta et sinä muista. Hän toi sinulle hopealusikan. Mutta et sinä muista. Se myytiin. Ajaai — se täytyi myydä. Ja poikien hautajaisissa oli papalla silkkihattu... Ajaai, kuinka rouva Kamberg heittää pois tällaiset liivit. Niisähän on nuoruus. Ajaai, niissä on tanssittu. Liinaaa ... onhan mamman morsiusliivi tallella? Mamma oli paljon hoikempi — miltei saattoi pappa molemmilla käsillensä ottaa mamman vyötäisten ympäri. Pappa sanoi kerran, että hän katkaisee mamman poikki niinkuin piparikakutytön. Ajaai — pappa oli silloin hiukkasen iloinen. Sellainen oli pappa! ... Liinaaa, mitä luulet, eihän mamma vielä kuole! Kun mammasta tuntuu, että mamma paranee ... Ajaai, ei mamma muusta, kunhan mamma vain näkee toukokuun kahdeksannentoista päivän. Vain sen päivän yli mamma tahtoo elää, kun mamman kaikkein rakkain lapsi tulee rikkaaksi...

Liina oli uudestaan ja uudestaan päättänyt, ettei hän keskeytä mammaa, vaikka mamma puhuisi mistä ja kuinka kauan tahansa. Mitäpä siitä mitä sairas vanha ihminen aikansa kuluksi puhui! Mutta hän joko unohti päätöksensä tai katsoi olevansa lapsen takia pakotettu johtamaan mamman sanoja toisaalle. Se ei juuri milloinkaan auttanut, päinvastoin pahensi. Mamma ei tuntunut huomaavan ikäeroa itsensä ja lapsenlapsensa välillä.

— Ajaai, sinä et tahtois, että mamma puhuisi. Hiero vähän ... ei, tuosta, tuosta ... Nosta vähän ... Sinä luulet, ettei mamma tiedä, mitä mamma puhuu. Mutta kun mamma on odottanut neljäkymmentäkuusi vuotta, niin kyllä mamma nyt tahtoo nähdä sen päivän! Ajaai, sinä pääset residenssikaupunkiin kuvernöörin tanssiaisiin, sinä ...

— Mutta rakas mamma, eihän mamma nyt ole niin lapsellinen, että luulee minun ihmisarvoni siitä muuttuvan, jos...

— Ajaai, lapsellinen olet itse. Sinun arvosi muuttuu, sitä se juuri tekee. Kaikki tahtovat olla ystäviäsi. Ajaai, saat nähdä: tuomarin maisterit tulevat kosimaan sinua,

Harry Tiger tulee maailman ääristä! Kaikki kosivat sinua — ajaai, sinä saat antaa rukkasia oikealle ja vasemmalle. Anna rukkaset Florille, muista se. Florin isä haki ulos velkansa heti, kun pappa tuli sairaaksi. Viisituhatta markkaa — ajaai, hän ei antanut armoa, vaikka mamma itki ja rukoili. Lumessa mamma seisoi hänen portaidensa edessä. Ehkei olisi tarvinnut myydä kaikkea . . . vielä silloin . . . Anna Florin pojalle rukkaset. Mamma tahtois nähdä hänen menevän talosta häntä koipien välissä kuin piesty koira. Ajaai, mamma meni hänen isänsä luota kuin piesty koira. Mamma käveli vielä silloin . . . Ajaai — luuletko, että mamma vielä kerran kävelee? Täällä kotipihalla mamma tahtois kävellä . . . pihan poikki, toisesta rakennuksesta toiseen. Ja koivujen alle! Ja kirkkoon asti. Ajaai, ei koskaan mamma enää pääse pystyyn! Herra Jumala, ei koskaan mamma enää näe maata vihreänä eikä koivuissa lehtiä. Te suljette mamman mustaan arkkuun, ahtaaseen arkkuun. Herra Jumala, jos mamma ei olekaan kuollut, jos mamma herää haudassa, koettaa pystyyn ja lyö otsansa kanteen ja nauloihin — ajaai, ajaai! . . . Liinaaa, toimitathan sinä mammalle kauniit hautajaiset! Ajaai, everstinna Allenilla oli sellainen arkku, joka maksoi sataviisikymmentä markkaa. Mutta silloinhan sinä olet rikas! Sataviisikymmentä markkaa on sinulle niinkuin nyt sataviisikymmentä penniä . . . Liinaaa, kaikki neljännen käskyn siunaus on tuleva sinun ylitsesi, sillä sinä et heittänyt vanhaa äitiäsi, vaan niinkuin taivaan enkeli olet sinä lievittänyt hänen tuskiansa . . . Annathan rukkaset Florille ja Sassu Salelille . . . Mitä sanot, onko hän kuollut? Koska hän olisi kuollut? Ei niin paha mies äkkiä kuole. Hän osti trillat ja hevosen ja kuljetti niissä piikaansa! Ajaai — hän käytti hyväksensä sinun isä-vainajasi hätää ja maksoi kaiken kaikkiaan viisisataa markkaa. Piikaansa hän niissä kuljetti! Milloinka hän olisi kuollut? Älä sinä luule, vaan kun mammaa lähdetään viemään, niin hän seisoo tuolla vastapäätä porttia ja katselee minkälainen arkku on ja laskee hevosia ja on iloisissaan siitä, ettei häntä haudata . . . Katso vain, ettei häntä joskus haudata jonnekin mamman lähellekään. Papan viereen

mamma tahtoo. Oi-voih, onkohan siellä tilaa? Pappa haudattiin yhteiseen riviin, postimestari Karell ei saanut omaa hautaa — oi-voih! Mutta hänen tyttärensä tulee rikkaaksi! ... Liinaaa — ajaai, kun mamma näkisikin sen päivän, jolloin sinä istut silkissä ja sametissa etkä tee mitään, vaan käsket piikoja ja syöt joka päivä lohta ja juot viiniä — ja kaikki tämän kaupungin ihmiset, jotka ovat typeriä kuin pässit, tulevat rukoilemaan suosiotasi! Tiger oh mies, hän antoi heitä nenälle! Vielä jälkeinpäin he ovat uskaltaneet pilkata sinua ja Tigeriä. Älä anna heille rahaa, kun he tulevat kerjäämään. Naura heille. Sano, että vanha mamma käski nauraa. Tiger oli ainoa, joka tunsu sinun arvosi. Jumala siunatkoon Tigeriä. Mamma on häntä kironnutkin — ajaai, piru ja Jumala tahtoivat alituisesti kumpikin ottaa valtoihinsa hänen sydämensä, se on niin arvokas sydän, ei mikään lihakappale niinkuin näillä täällä — ties sitten kuka voittaa. Mutta siunaan minä häntä vielä kuolinhetkelläni siitä, että hän minun tyttärelleni antoi ne kukkasen, mutta kaikille pormestarinnoille pitkän nenän ... Liinaaa, saat nähdä, että mamma vielä kuolee täällä vanhassa kodissaan. Ehkä Jumala tekee lapselleen sen armon... Ajattele, ettei tarvitsisikaan muuttaa pois. Mamma ei jaksa kestää muuttoa! Rouva Kamberg lupasi, että... Liinaaa, sinun ei tarvitse antaa Sigridille eikä Almelle mitään, he ovat pahoja lapsia, eivät mitään ole lahjoittaneet vanhalle mammalle. Mutta Sannylle anna — hänen miehensä on vain kansakoulunopettaja, mutta hän on hyvä ja kunnollinen ... Valborgin lapsista pidä murhe...

— Rakas mamma, keskeytti Liina kymmenenteen kertaan, — mamma ei nyt noin väsyttäisi itseään. Sitteen tulee taas niin paha...

— Ei, ei... ajaai, anna mamman puhua loppuun. Missä lapsi on? Rakel, Raakel, Raaakel, mikset sinä pysy täällä! Ette tiedä, miten kauan mamma elää ... oi-voih! Anna Midalle, Armidalle, sisarellesi. ... Hän on ... ollut hyvä lapsi... vaikka pojat ovat lurjuksia ... Raakel, tule ... Raakel... oi-voih!

Sairas lyyhistyi tukahtumaisillaan vuoteeseen. Hän oli hiestä läpimärkä. Tytär nuhteli ja viihdytteli. Kunhan

ei tohtori olisi oikeassa niin yhdessä kuin toisessakin suhteessa.

Kauheaa tämä oli. Mamma puhui koko ajan, hän ei tuntenut eroa yön eikä päivän välillä, hän puhui lakkaamatta. Koko hänen liikkumattomuuteen kahlehdittu toimintatarmonsa otti oikeutensa tätä tietä. Liinan oli pitänyt koettaa tukkia ikkunat, ovenraot, jopa seinätkin, jottei hänen äitinsä puhe häiritsisi naapureja. Vieraita ihmisiä tuli hämärissä ikkunoiden alle kuuntelemaan outoa saarnaa sairaan huoneesta. Sunnuntai-illoin tulivat kaupungin palvelustytöt kaksittain tai joukoissa, niinkuin he menivät katselemaan ruumista, jos naapurissa tarjoutui tilaisuus siihen. Jos vanha rouva sitten äkkiä rupesi nauramaan tai päästi valituksen, lähtivät tytöt pelästyneinä pakoon. Sigrid Vohlström oli tietänyt rouva Kambergin ryhtyvän rakennustyöhön vain päästäkseen eroon sairaasta vuokralaisestaan, joka teki koko talon kolkoksi. Niin ainakin kerrottiin kaupungilla. Liina uskoi sen.

Kolme päivää ja kolme yötä oli Karellien vanha talo autiona. Sairas rouva tahtoi vielä kerran nähdä pihamaan, ennen kuin raa'at miehet tulisivat hajoittamaan rakennuksia. Pitkät paksut nuorat häälyivät hänen päänsä päällä, hän kävi kiinni niihin ja vetäytyi istumaan. Tytär tuli ja nosti hänet käsivarsilleen. Hän huusi. Päivä päivältä kävi vaikeammaksi tarttua häneen ja löytää kohtaa, joka ei olisi ollut kuin pakottava paise.

— Ajaai... ei siitä ... ei siitä ... päästä irti... Ei, ei mamma jaksa ... Vai luuletko, että mamma ... ? Rakel ... auta ... ajaai, tässäkö on pöytä ... ? No nyt... Mamma ei löydä ikkunaa. Ikkuna! Rakel, missä on ikkuna?

— Mamman edessä, sanoi Liina ja koetti ottaa kaikki leikiksi. — Mamma katsoo nyt vain suoraan eteensä. Minä en voi nähdä mitään, sillä mamma peittää minun kasvoni ... Mitä ... ? Eikö mamma näe?

Sairas itki.

— Ajaai ... sänkyyn ... sänkyyn ... ei mitään ... päättä... huimaa. Ajaai... lumi... päivänpaiste... Rakel... lämmittämään kättä ... Tule, tule ... Pian! Mummo kuolee.

Liina sai äitinsä vuoteeseen, talutti lapsen keittiöön ja rupesi lämmittämään äitinsä käsiä. Hänenkin päättään huimasi. Kunhan hän kestäisi loppuun asti. Tuntui siltä kuin voimat alkaisivat loppua kesken.

— Lumi häikäisee, sanoi hän naurahtaen, — me olemme jo maaliskuussa. Pihalla on kaikki ennallaan. Ei siellä olisikaan ollut mitään katsottavaa.

— Kirjoita tytöille, läähätti äiti, — että pian tulevat ... Mamma ei näe sinun syntymäpäivääsi... Kuule, kun lipasto on avattu, niin ... vie paperit kirkkoherralle, pyydä, että hän matkustaa ja tuo rahat... ja panee pankkiin. Älä pidä kotona, varastavat. Ihmiset rakastavat rahaa, varastavat...

— Mutta rakas mamma, sanoi Liina, — voimmehan heti avata lipaston, mitä meidän tarvitsee odottaa tuota syntymäpäivää...

— Ei! huusi sairas, — vasta sitten! Mamma on odottanut näin kauan ja mamma odottaa vielä... Et saa koskea lipastoon! Mamma ei ole mikään lapsi, joka ei voisi odottaa. Ajaai, mamma odottaa. Jumala ei voi olla niin kova ... mamma elää vielä ...

Liina antoi hänelle lääkettä, nieli alas kyyneliään ja nauroi.

— Mamma... mutta juuri tuo lipasto tekee meidät rauhattomiksi. Sitten olemme rauhalliset, kun olemme ... kun olemme nähneet, mitä lipastossa on.

— Ajaai, ajaai, sinä et usko, että siellä on rahoja ... Ajaai, jollei siellä ole ... niin sitten ...

Sairas tempasi käteensä nuoranpäät ja kimmahdi istualleen.

Liina purskahti itkuun. Äiti ei sitä huomannut. Kauhu oli hänen kasvoillaan. Kunhan ei kävisi välttämättömäksi viedä häntä vaivaistaloon, jota hän niin pelkäsi. Siellä oli hullujen osasto. Liina rauhoittui ja alkoi valmistaa äitiään siihen, ettei lipastossa olisi mitään. Varmaan se olisikin heidän kuolemattomille sieluilleen parasta. Rikkaus oli vaarallista.

Äiti makasi silmät kiinni, hamppunuorat suurine solmuineen häälyivät katossa, uudinkin häälyi, tuuli kierteli pitkin pihamaata. Liina tuijotti tummaan, synkään huonekaluun nurkassa. Se oli ollut isä-vainajan-

kin huoneessa hänen sairastaessaan ja hän sairasti näin kauan kuin mammakin. Aina se oli seisonut nurkassa, harjallaan lipas peilineen, hiusharjoineen. Liinaa pelotti, vaikka ulkona oli päivänpaiste. Tuli niin heikoksi, kun nukkui niin vähän. Liina muisti, että hänen pian täytyi mennä lainaamaan hiukkasen rahaa Vohlströmeiltä. Kun saisikin jotakin vahvistavaa ruokaa, ehkä mateita, että mamma vähän voimistuisi.

— Ajaai, kuka niidenkään kuolemattomuuden tietää, sanoi sairas äkkiä käheästi ja avasi silmänsä.

Liina, joka oli unohtanut, mistä äsken oli puhuttu, kysyi, mitä mamma tarkoitti.

— Sieluja, ihmisten sieluja — ajaai, mitäs muuta.

Liina tuijotti häneen. Hänen silmänsä olivat oudon kirkkaat ja viisaat. Oliko kuoleman hetki käsissä? Liina lankesi polvilleen, painoi pään vuoteen laittaa vastaan ja alkoi kiihkeästi rukoilla.

Keittiössä lauloi pieni Rakel.

Vanhuksen vuoteesta alkoi kuulua onnellisia, epämääräisiä ääniä. Vihdoin hän huitaisi kädellään Liinan päälakea ja sanoi:

— Ajaai, mitä siinä latelet... Tuo mammalle jotakin syötävää, eikö vielä ole sitä lohennahkaa... ja kutsu lapsi tänne. Rakel... Raakel... Raaakel...

Tyttönen tuli, päässään Kamberg-vainajan vanha hattu ja kädessään punainen ruudunsärö. Isoäiti ja tati hymyilivät häntä vastaan. Hän tuli nauraen ja hyppien, hattu lyyskähti kokonaan yli kasvojen ja keikahti sitten kolisten päästä maahan, hän paiskautui tädin kaulaan. Kaikki kolme he nauroivat, niin että huone täyttyi ilosta.

Elämä oli taas hetkeksi lähettänyt säteensä kuoleman varjojen keskelle.

Vanha rouva oli onnellinen siitä, että kaikki muut nyt olivat poissa talosta. Oli niinkuin ennenaikaan, kun mamman isä eli. Silloin ei pidetty vuokralaisia, molemmat rakennukset olivat talonväen omassa hallussa, toisella puolen asuivat sukulaiset, kun he olivat vierailulla. Siellä pidettiin myöskin häät ja hautajaiset. Pitkät valaistut ikkunarivit loistivat vastatusten niin ilon kuin

surun juhlissa. Näitä kaikkia oli hauska muistella. Mutta nythän kaikki oli luhistuva.

Eräänä aamuna alkoi pihamaalta kuulua miesten ääniä. Vanha rouva kävi silloin tavallista levottomammaksi. Kun ensimmäisiä hirsii alettiin kiskoa seinistä, ja ne ikään kuin parahtaen erkanivat sijoiltaan ja ryskähden putosivat maahan, parkaisi hänkin. Lapsi ei saanut hetkeksikään liikahtaa hänen viereltään. Hän piteli sen kättä, hän turvautui siihen. Hän puheli vanhoista ajoista, muisteli, mitä milloinkin oli tapahtunut missäkin huoneessa. Rouva Kambergin hiiret pakenivat heille. Liina ei ehtinyt muuta kuin seisoa halko kädessä. Ne karkasivat tyhjästä kellareista pelästyneinä ja nälkäisinä. Kesyinä kuin kissat ne menivät Karellien puuvajaan tai nousivat ylös portaita. Työmiehetkin nauroivat ja ihmettelivät.

— Sehän heiluu kuin kasakka! sanoi joku leikillä, nähdessään solassa keltaisen rakennuksen ja purettavan talon välillä laiha kalpea nainen, pitkä puu kädessä.

Itse rakennusmestari meni katsomaan solaan. Hän nosti hiukkasen lippolakkinsa toista syrjää, hymähti ja kysyi, montako rottaa jo oli tullut. Kas vain, kokonaista kahdeksan kappaletta. Kaupunki maksoi niistä nykyään viisi penniä kappaleelta, tällaisista suurista rotista. Saamarinmoisista rottia! Siinähan oli jo neljäkymmenen pennin saalis, eihän se ollut mikään hyleksittävä summa. Rakennusmestari oli pulska nuori mies, yllä lyhyt, sarkapäällä varustettu turkki. Hän laski leikkiä ja katsahti tuon tuostakin Liinaan.

— Kuulkaas miehet, sanoi hän, — kaipa joku teistä on niin kohtelias, että vie nämä poliisikamariin ja tuo rahat tänne... tälle. Sillä on täällä, kuulemma, sairas hoidettavanaan.

Liina kiitti ja viskasi puun kädestään. Hän tunsi rakennusmestarin vilkkaiden ruskeain silmäin tarkastavan itseään ja punehtui. Pitkä laiha mies tuli paikalle, painui maata kohti ja otti käteensä puun, jota Liina juuri oli käyttänyt aseenaan. Hänen kasvonsa olivat punakat, suurin osa mustan parransängän peitossa. Hartiat olivat leveät ja käsivarret riippuvat ja pitkät. Kun hän työnsi karvalakkia niskaansa, näkyi hyvin lyhyt tumma tukka.

Etteihän vain liene vasta istunut vedelläleivällä. Miehet jäivät nauramaan rottien ääreen, Liina meni pois. »Se se on», sanoi joku katolta. »Vai kauneuspalkinnon», sanoi rakennusmestari. »Sehän on vanha surkastunut ihminen!» Liina oli kuullut kaikki. Nopeasti hän kumarsi päänsä puuvajan ovesta ja katosi.

Mummon huoneessa istui pieni Rakel ja itki. Hänen olisi tehnyt mieli olla ikkunassa, mutta mummo tahtoi, että hän lämmittäisi hänen kylmiä käsiään. Rakel suutui ja löi pienellä nyrkillään vanhaa kättä, joka oli kuin luu ja nahka.

— Ajaai, ajaai, huusi isoäiti, — sinusta tulee samanlainen kuin mammasi oli. Ajaai, älä sinä ensinkään luulekaan, että hän on taivaassa. Joka on tottelematon Jumalalle, se joutuu sinne, missä kaikki palaa. Jumala rankaisi mammaa. Ja Jumala rankaisee kaikkia . . . lapsiakin . . .

Tyttönen huusi ja riuhtoi. Isoäiti piteli häntä rauvaisella kädellä. Hän puhui puhumistaan ja joutui aina siihen asti, että Valborg, hänen tyttärensä, Rakelin äiti, oli tehnyt itsemurhan, sellaisen kauhean synnin, joka painettiin sanomalehteen ja josta koko kaupunki puhui. Eihän mammaa haudattukaan kunniallisesti, vaan hiljaisesti, ilman kellonsoittoa ja . . .

— Mamma on Jumalan luona! huusi lapsi särkyneellä äänellä.

Kun Liina puusylyksineen astui portaille, kuuli hän kuin toisiinsa kietoutuneina nuo molemmat äänet, jotka niin muistuttivat toisiaan. Ja kun hän avasi oven, näki hän lapsen ja vanhuksen täydessä taistelussa. Lapsi itki ja riuhtoi, isoäiti itki ja piteli kiinni. Nääntyneinä molemmat oven avautuessa erosivat, toinen vaipuen vuoteeseensa, toinen lyyhistyen permannolle.

— Rakel, sanoi Liina, — kuulehan, täti kertoo sinulle jotakin. Sinä saat uudet kintaat, kauniit, uudet punaiset kintaat. Me kudomme ne yhdessä, täti opettaa sinuakin kutomaan. No mutta... ethän sinä nyt noin itke. Menään keittiöön.

Vanha rouva huusi yksinään hyvän aikaa, ennen kuin Liina tuli. Liina oli niin tahtova ja tarmokas, ettei äiti yrittänytkään häntä vastustaa. Hän ilmoitti Salmiskan

tulevan mamman luo siksi aikaa kuin hän, Liina, menisi kaupungille lapsen kanssa. Nuori Salminen oli kirjoittanut vanhemmilleen, Salmiskalla oli paljon kerrottavaa. No ... kaikenlaista hän oli kirjoittanut. Vanhempien velka oli nyt maksettu. Tohtori Salminen oli kihloissa. Hän oli tehnyt vararikon ... Niin, oli joku, joka hänet otti, vaikka hän oli tehnyt vararikon. Liina huusi niin, että hän oli tulipunainen. Mamma kuuli joskus niin kovin huonosti. Hän ei aina kuullut ihmisääntä, vaikka hän kuuli vähimmäinkin ryskeen pihamaalta.

Pieni Rakel oli nukkunut itkuunsa. Liina seisoj ja katseli hänen käsiään, jotka nytkähtelivät, ja kasvoja, joille kyyneleet olivat kuivuneet. Valborg tuli hänen mieleensä, lapsessa oli niin paljon äitiään. Kauhea oli Valborgin loppu ollut — miten kuluisi lapsen elämä ja miten se päättyisi? Jumala, Jumala ... ! Ja kuitenkin ymmärsi Valborgin niin hyvin. He olivat, hän ja hänen miehensä, riidelleet ja sopineet, sopineet ja riidelleet, kunnes Valborg oli väsynyt perin pohjin. Hän pani vain nukkumaan vuoteeseensa. Mutta ennen kuin hän sen teki, sulki hän peitin, puut eivät olleet palaneet vielä kokonaan loppuun. Hän nukkui. Mies oli poissa niinkuin tavallisesti. Lapset löysivät äidin aamulla. Liina pusersi käsiään ristiin. Hänen sydämensä huusi armoa kuolleelle ja eläville, kaikille onnettomille, syntisille ihmisille, lapsille, jotka eivät omasta tahdostaan olleet syntyneet elämään ...

Pieni Rakel jäi nukkumaan ja molemmat vanhat vaimot puhelemaan kahvikuppinsa ääreen. Pihamaalla ryski ja paukkui. Täytesammalet ja tapetinpalaset lentelivät. Eriväriset tapetit, joita oli liimattu päällekkäin, toivat mieleen eri aikakausia elämästä. Läpi kymmenien vuosien ne johdattivat muistot, aina lapsuuteen asti. Liina näki senkin paperin, jota hän oli katsellut papan huoneessa hänen maatessaan sairaana. Siinä oli sinikukkia. Hän oli aina koettanut laskea, kuinka monta oli kullakin seinällä. Ei se ollut onnistunut. Työmies tuli ja toi hänen käteensä neljäkymmentä penniä. Liinaa hävetti, hänen teki mieli pyytää miestä pitämään rahat, mutta hän oli jo mielessään päättänyt, mihin hän ne käyttäisi. Ja sitten mies niin oudosti häntä pelotti,

ettei hän tahtonut ryhtyä mihinkään keskusteluun. Mistä hän oli saanut päähänsä, että se oli vanki, kukaties murhan tehnyt. Mutta nehän joutuivat elinkautisiksi. Hän otti rahat, kiitti ja kiiruhti porttia kohti. Rakennuksessa vasemmalla, johon ei vielä oltu koskettu, helisivät ikkunaruuudut. Koivut värisivät.

Liina osti kauppapuodista neljänäkymmenellä pennillä punaista lankaa pientä Rakelia varten. Oli hauska tulla valaistuun kauppaan ja nähdä kaikkinaista tavaraa ja rihkamaa. Hän kysyi pilanpäiten jonkin sievän esiliinan hintaa, kysyipä mitä muuan ristinmuotoinen rintaneulakin maksoi, ei ensinkään siksi, että aikoi niitä ostaa. Tuosta hän ennen aikaan oli astellut sydän sykkien ja riemu mielessä. Siinä oli leipuri niinkuin silloinkin, mutta toinen nimi ja toinen kilpi. Pois oli Benjamin hävinnyt, ties missä olikaan, ja Hertta Nupponen, hän vietti syntistä elämää, sellaista, ettei sitä kehdannut ajatellaakaan. Ja Freedi Fors — Freedi oli ollut samassa kadotuksessa. Kuinka toisin olisi voinut käydä, jos heidän, Liinan ja Benjaminin aikeista olisi tullut tosi. Mutta toisin oli Jumala määrännyt.

Vohlströmit olivat kotona, niinkuin aina. Heillä oli huone ja keittiö hautausmaan laidassa. Vanha Martinska asui heidän keittiössään. Papsi rupesi sängyssä paikalla laskemaan leikkiä pattijaloistaan.

— No, Liinukka, luulisitko tätä äijää täällä sängyssä entiseksi koreaksi ylivahtimestariksi! Niin ovat kävelyneuvot kuin hautakivet. Raatihuoneen kellarien kylmyys on pesinyt niihin. Meillä olisi hauskaa mummin kanssa, jos mumi makaisi tuolla toisessa sängyssä, meillä riittäisi puhumista. Mutta mumi on siellä ja minä olen täällä.

Eikä se ääni täältä kuulu
kultani kammarin sänkyyn.
Enkä minä olisi ennen luullu ...

Ylivahtimestarin laulu oli käheää ja särkynyttä. Korkeissa paikoissa se kokonaan katkesi. Frans nauroi ja Liina nauroi. Sigrid ei nauranut.

Martinska rupesi puhumaan kuolevaisuudesta kaupungilla. Se oli tällä hetkellä tavaton. Lieneekö liikku-

nut jokin salainen kulkutauti. Joka päivä oli sanomissa tuttujen nimien yläpuolella risti. Ihan sitä kysyi itseltään, vieläkö eli vai joko oli kuollut. Postmesterska se oli sitkeä, mutta alaspäin oli kuitenkin mennyt. Silmissäkin oli jo sellainen toisenlainen maku.

— Titti, sanoi ylivahtimestari nöyrästi, — anna pieni konjakkari, vingerporillinen vain, kun noita hautakiviä taas niin kolottaa... Ja kuules, pikkuinen puteli pannaan mukaan mumille. Kippis, sinä, Liinukka! Tahdotkos sinä? Ei se sinulle miksikään pahaksi olisi. Minä naitan sinut vielä, Liinukka, Frilanderi tässä hiljan kysyi, eikö se mamma siitä jo kuole, että saisi korjata pois sen kunnon tytön. Mutta täytyy sinun vähän lihoa ennen sitä, hihi-hihi-hihi-hii.

Liina meni keittiöön Sigridin kanssa. Ei ollut pelkoa, että ylivahtimestari tulisi perässä. Liina sai Sigridiltä lainaksi kymmenen markkaa, mamman rohdot maksoivat ja ruokaa täytyi myöskin koettaa pitää hyvänä. Sitten Liina puhui pienestä Rakelistä. Lapsi täytyi toimittaa Midan tai Sannyn luo. Sigrid tarjoutui heti ottamaan Rakelin. Oli niin ikävä. Toista koiraa eivät he huolineet, ne elivät niin lyhyen ajan, aina ne kuolivat sydäntautiin ja sitten seurasi pitkä suru. Mutta Liina kiihtyi. Sannyn luona oli paljon lapsia, paras oli, että Rakel tulisi sinne. Eikö Titti muistanut, kuinka vaikeaa oli ollut lapsena, kun piti olla vanhojen ihmisten kanssa ja teki mieli leikkiä. Kaikki Valborgin lapset täytyi toimittaa yhteen, kauheaa oli ollut erottaa heitä. Hän, Liina, oli päättänyt neuloa pöytäliinan ja myydä sen, ottaakseen osaa lasten elatuskustannuksiin. Kunhan vain olisi saanut irti niin paljon rahaa, että olisi voinut ostaa tarpeet. Ehkä voisi saada lainaksi Ahneita. Sigrid esteli. Se oli mennyt tähän asti, kun Mida oli pitänyt toisen lapsista ilmaiseksi ja he Almen kanssa olivat maksaneet toisen puolesta viisi markkaa kuussa kumpikin, siis kymmenen markkaa yhteensä. Mutta pitikö heidän nyt maksaa viisitoista tai kymmenen — tuskin vähemmästä Sanny kaikkia kolmea ottaisi. Ja sellaista rahaa Almen Kalle tuskin suostui maksamaan kuussa. Sehän teki vuodessa yli sata markkaa. Ei kukaan mennyt vieraitten tähden panemaan sellaisia summia. Heillähän oli

omia lapsia eikä se itsenäinen kauppa niin hyvin kannattanut. Huolettomampaa oli vain ollut Frilanderilla. Ehkäpä oikeus joskus tuomitsisi rahat Lindbergiltä, lasten isältä. Mutta siitäkään ei ollut varmaa tietoa, kun isä riiteli lapsia itselleen. Hän väitti rakastavansa niitä, ikävöivänsä niitä. Ja kai se niin olikin. Olihan hän kovasti itkenyt Valborgia haudattaessa. Ja kerran hän oli tullut pihaan ja ottanut lapsen syliinsä ja luvannut pian tulla häntä hakemaan. Ehkäpä oli paras antaa Rakel isälle? Mutta jos isä juovuksissa tappaisi hänet? Sellaista oli joskus kuultu.

Liinan piti kiirehtiä. Hänen täytyi koettaa käydä kirkkoherrallakin, hän oli levoton mamman mielenlaadusta. Sen jälkeen kun kirkkoherra muutti talosta, oli mamma ruvennut puhumaan sellaisia, että joskus aivan hirvitti. Ehkä hän silloin oli sekaisin, mutta kuitenkin tuntui kauhealta, että kuoleva ihminen ...

Vohlström lauloi sängyssään.

— Tuollaisia tuokin laulaa, sanoi Sigrid ja paiskeli hellanrenkaita. — Ne eivät ole virsiä. Ja kuolemaa pitäisi senkin ruveta ajattelemaan. Johan se oli vanha mies, kun mamma sen minulle naitti. Mikä kiire minulla oli? Olisin saanut nuoren ja mieleiseni. Mitäs ne ovat Valborgin lapset, että niitä pitäisi ruveta säälittelemään? Onko meitä säälitelty? Joka kerta kun tuosta kanteen kuollutta kirkkomaahan, minä ajattelen, että ... että kuinka mielelläni minä olisin sen sijassa.

Sigrid itki, painautuneena hellan ja ruskean astia-kaapin väliin. Liina seisoi neuvottomana. Mutta Martinska, joka juuri tuli huoneeseen ja kuuli viime sanat, puuttui puhumaan:

— Ei Sigrid puhu joutavia. Kolkko on kuolema ja kolkoksi on Jumala sen tarkoittanut ja rangaistukseksi ihmisten synneistä. Kyllä täällä kelpaisi harjoittaa syntiä, jollei olisi tätä pelotusta. Ei, ei kukaan siihen mene vapaasta tahdostaan. Ja mikäs Sigridilläkään on hätänä? Ei yhtä hädän päivää, ei yhtä pahaa sanaa.

— Vapaaehtoisestipa meni sisarenikin, sanoi Sigrid.

— Niin, mutta ei ollut Valpori täydessä järjessään. Ei kukaan täydessä järjessään tee sellaista syntiä.

Ensi kertaa elämässä Liina palavasti toivoi, että hän

tulisi rikkaaksi, että papan vanha kolkko lipasto sisältäisi rahapapereja. Hän tarvitsi noita rahoja. Välttämättä! Hänpä tarkastaa lipaston heti paikalla. Maman täytyy antaa se tehdä.

— No niin, keskeytti hän, — kun vanhuus on niin vaikea ja kuolema on kolkko ja keski-ikä on hikeä ja vaivannäköä, niin täytyyhän ihmisen lapsuudessaan saada korvaus kaikesta tästä. Lasten täytyy saada iloa ja huolettomuutta ja opetusta hyvään. Vanhoille taas pitäisi toimittaa huojennusta ...

Ja taas Liinan tuli mieleen, että jos hän saisi paljon rahaa, hän voisi toimittaa lapsille iloa ja vanhemmille huojennusta! Jospa vanha lipasto sisältäisikin rahaa! Hän tunsu, että häneen tarttui pelottava rahanhimo.

Sigrid naurahti.

— Hyvä sinun on puhua, mutta mistäpä otat ilon ja huojennuksen.

— Jumalan sanasta ne otetaan, sanoi Martinska. — Jumalan sanan viljelemiseen pitäisi opettaa niin vanhoja kuin nuoria. Silloin voi ihminen kantaa ristinsä elämässä ja kuoleman hetkellä veisata, että kuolema, missä on sinun otas, helvetti missä ...

Ovi avautui, ja Vohlström seisoi hymyillen ovelsa. Hän tuntui hymyllään heti pyytävän anteeksi, että uskalsi näyttäytyä, ehkäpä hän rukoili anteeksi koko olemassaoloon. Hänen yllään oli tanakat villasukat ja paksut harmaat alusvaatteet ja hartioilleen hän oli vetänyt haaltuneen karttuunipeitteen.

— Mitä ... mi-mi-mitä ne sisarukset... täällä nyt toimittavat? alkoi hän iloisesti ja nöyrästi. — Kahviako saadaan? Mi-mi-miten olisi... jos olisi pikkuruikkuiset puolukupposet... ?

Hän vaiken, sillä hänen vaimonsa paiskeli pahasti hellanrenkaita ja Martinska riensi houkuttelemaan häntä takaisin sänkyyn. Häntä ei kuitenkaan haluttanut lähteä.

— Ei, sanoi hän, — minä tahdon nähdä Liinukan, minähän olen puhemies. Kun mumi kuolee, niin minä naitan Liinukan ja tanssinkin niissä häissä.

— Ajattelisit omaa kuolemaasi etkä toisten, sanoi Sigrid.

Vohlström naurahti.

— Mitä siinä on ajattelemista. Nukuinpa omaan sänkyyni tai haudan poveen — yhtä kaikki!

Valkopartainen mies hymyili lapsellisesti.

— Aijai tuota Vohlströmiä, sanoi Martinska nauraen, — ero sillä on niinkuin yöllä ja päivällä, nukkuuko haudataan vaiko omaan sänkyynsä.

— Kun minut kerran nuorena miehenä tuomittiin leikkauspöydälle, sanoi entinen vahtimestari, — niin minä pelkäsin. Aijai kuinka minä pelkäsin. Ihan minä huusin, kun hoitajatar pani sen sellaisen kuonokopan suuni eteen. Puhumattomaksi ne minut tekivät, mutta ei tunnottomaksi...

— Martinska auttaa Vohlströmin sänkyyn, sanoi Sigrid tiukasti. — Kaikki ovat kuulleet nuo jutut... moneen kertaan.

Ukko hymyili ja heilautti turvonnutta kättään.

— Kun tohtori pisti veitsen nahkaani, niin oli minulta kaikki pelko poissa ja minä ajattelin, että niinhän se ratkoo auki mahaani kuin mitäkin vanhaa takkia. Ja minua nauratti, vaikka teki niin kipeää, että purin hampaani poikki. Se vain kalisi suussa, hyvä oli, etten niellyt. Mutta sen leikin jälkeen minulle on yhtä kaikki, nukunko sänkyyni vaiko haudan poveen, niinkuin jo sanoin.

— Ja uskottele sinä vain, että olet niin valmis, sanoi Sigrid.

— Kuolema pelottaa etukäteen, hymähteli Vohlström, — mutta kun se tulee, niin ei se ole sen kummempi kuin maatameno illalla. Siunaan minä itseni aina ennen maatamenoa ja heitän minä itseni Herran haltuun kuollessanikin.

Sigrid polki jalkansa maahan. Martinska talutti vanhuksen sänkyyn. Liinan silmissä hän oli ikään kuin kasvanut. Kahvi juotiin hänen vuoteensa ääressä. Puhuttiin Valborgin lapsista ja kipeistä jaloista. Jalkatauti ja sydänvika näyttivät olevan useimpien vanhojen ihmisten risti.

Karellien vanhalla pihamaalla ryski ja paukkui. Muutamat varhaisemmat muuttolinnut palasivat pesilleen pihakoivuihin ja saivat peloissaan lähteä hakemaan

uutta asuinpaikkaa. Jokin rastas jäi, se oli sellainen rohkea ruskea lintu. Tohtorin ennustus joutui vallon häpeään: vanha rouva eli yhä. Olisi pitänyt päästä purkamaan rakennusta. Salmiset, talonmiehenväet muuttivat, Karelleilla oli lupa asua kesäkuun ensi päivään.

Vanha rouva makasi ja laski sormillaan päiviä. Ruokautunnillaan miehet joskus kuuntelivat hänen pitkiä hulluja puheitaan, ajaai'taan ja ojooi'taan. Kaikki he saivat tietää, mitä halusivat. Yhteen aikaan äiti ja tytär riitelivät pikkutytöstä, jonka tytär tahtoi lähettää pois ja jota äiti ei olisi päästänyt. Itkettyneenä tytär pujotelteline puuvajaan. Eukossa oli sisua. Hän luki lakia kaikille, jotka kävivät häntä tervehtimässä. Oliko heillä odotettavissa joitakin suuria perintöjä? Eukko puhui tuhansista ja miljoonista. Hourupäissään kai puhui. Ihmettä se oli, että tytär pysyi pystyssä. Hän kuului nukkuvan yötikin lattialla äitinsä sängyn vieressä, ollaksensa aina saapuvilla. Lattia oli kuin seula, hiiret kuuluivat kapuavan olkapäille. Oli siinä tytössä uhrilampaan kuuliaisuutta.

Tyttönen, se pieni Lea tai Rakel, tai mikä se oli, joutui kuin joutuikin pois. Isä sen haki, se olutmaisteri. Pulska herra se oli ja kai sen asiatkin taas olivat hyvällä kannalla. Hyvissä vaatteissa se oli ja hyvä hevonen seisoi portilla. Ei olisi voinut oma äiti sen hellemmin erota lapsestaan kuin täti, laskiessaan tyttösen sylistään rekeen. Ja katkeamaisillaan hän itki koivujen alla, ennen kuin sai voimia mennä sisään. Ei taitanut olla niin hauskaa nyt kohdata vanhaa lohikäärmettä. »Ajaai... ojooi... Nyt olet saanut tahtosi perille... nyt on lapsi poissa! Isä on korea katsella, sen me kaikki tiedämme, mutta jos hän tappaa lapsen, niin se on sinun syysi — vastaatko Jumalan edessä siitä? Ajaai... ojooi!»

Rakennusmestari meni tohtorin puheille. Nyt olisi pitänyt päästä purkamaan hökkeliä ja vanha rouva yhä eli. Tohtori istui puolen tuntia hänen pesässään ja koetti vakuuttaa hänelle, että sairaan oli mahdoton kestää sellaista ryskettä ja pauketta, mikä talossa tästä puoleen tulisi vallitsemaan. Pihakoivutkin täytyy kaataa, tulisi niin ikävän näköistäkin. Sairashuoneessa olisi paljon

parempi. Eikä neiti Karelikaan jaksaisi ilman levähdystä valvoa tällä tavalla, hänestä täytyisi tulla loppu. Tohtori lupasi toimittaa hyvän huoneen sairaalassa. Mutta vanhus tuli aivan onnettomaksi. Työmiehet, jotka jännittyneinä ja huvitettuina seurasivat tohtorin käynnin tuloksia, purskahtivat suureen nauruun, kun he kuulivat melun ja itkun, minkä vanha rouva päästi. »Ajaai, ojooi.» Tohtori tuli päättään pudistaen alas portaita. Rakennusmestari meni häntä vastaan ja he puhuivat hiljaa. Kaikki nuijat ja vasarat seisoivat hetken, miesten odottaessa neuvottelun tuloksia. Koko ajan kuului vanhan rouvan läpitunkeva, itkunsekainen valitus. Sanat »vaivaistalo» ja »hullujenhuone» toistuivat tuon tuostakin. »Jumala rankaisee!» vihlaisi tuon tuostakin räystäitten säännölliseen helähtelevään juoksuun huhtikuun harmaudessa.

— Hän on parempi, sanoi tohtori kohauttaen olkapäitään. — Hän voi elää kauemmin kuin me!

— Vapunpäivään asti hän saa elää, mutta ei sitten ... ! sanoi rakennusmestari. — Tai muuttakoon muualle.

— Koetetaan tarjota hänelle jokin summa rahaa, keksi tohtori, — niin hän lähtee. Jokin satanen!

Seuraavana aamuna alettiin hakata koivuja. Kirveeniskut kajahtelivat kirkkaassa ilmassa. Työmiehet löivät kirveenterän puuhun kuin vahingonilossa, kiusatakseen vanhaa rouvaa, joka ei väistynyt heidän työnsä tieltä. Kalpea neiti-raukka juoksi portaille ikään kuin anoakseen armoa. Painaen kädet poskiaan vasten hän katseli, kuinka puut huojatelivat ja vapisivat. Ne olivat täynnä paisuvia nuppuja. Hän karkasi sisään, ennen kuin ne kaatuivat. Pian oli hän kuitenkin taas portailla. Suuri kappale sinistä taivasta oli tullut lisää näköpiiriin. Oli paljasta ja autiota. Kuin muurahaiskeossa hyörivät ihmiset ja hevoset muuriruukin, tiilien ja kaikkinaisten koneitten keskellä. Ihmisten huudahdukset hevosille, koneitten poljento, ja kaatuvien puiden ryske täyttivät ilman. Taivas oli sininen, kaupungin katot kimmeltelivät sulan lumen vallassa. Paksut jääpuikot räystäissä valuivat. Joku hidas, tasatukkainen mies, nähtävästi maalainen, joka hakkasi pienemmiksi koivuja, kuljettaakseen ne pois, tuli suoraan työmaan poikki kalpeaa

naista kohti, jonka edessä portailla räystäs vuolaana tippui. Hän kantoi jotakin molemmissa kourissaan. Liina näki, että hän jo oli vanha. Oliko hänellä jotakin sanomista?

Hänen käsissään oh lintu, rastas, joka ei päässyt lentämään. Sen siipi oli nähtävästi katkennut. Liinan sydän hypähti säälistä ja ilosta. Vanhat puut lähettivät hänelle ja hänen sairaalle äidilleen viime hetkellä tällaisen lahjan, pienen kipeän linnun, joka oli voinut lentää ja laulaa ihanilla oksilla ja joka nyt tarvitsi heitä! Liina otti linnun hellästi käsiinsä ja painoi sen huuliaan vasten. Vanha mies näki, miten iloiseksi hän tuli, vaikkei hän osannut paljon kiittääkään. Linnun sydän sykki ja läähätti.

Taasen kerran oli elämä lähettänyt ilonsäteen ihmis-
ten luo, joita kuoleman varjot ympäröivät.

Eräänä iltana pistäytyi kirkkoherra heillä yksinään. Kun ruustinna oli mukana, puhuttiin kaikenlaisista kaupungin uutisista ja muista maallisista. Kirkkoherra puhui pelkästään hengellisistä asioista. Hän veisasikin sairaalle jonkin virren ja polvistui lopulta rukoukseen. Hyvästi jättäessään painoi hän moneen kertaan sairaan kättä ja heitti hänet Jumalan haltuun. Rouva Karell nyyhkytti ääneensä. Eteisessä kuiskasi kirkkoherra Liinalle:

— Suotta te surette äitinne mielentilaa. Hän on valmis astumaan Herransa eteen.

Yöllä kesken tuskiaan sanoi äiti äkkiä tyttärelleen:

— Ajaai... kauniisti kirkkoherra veisasi... ajaai! Mutta mitä hän aina siitä kuolemasta kaunistelee. Ajaai, kauhea se on. Nuoret eivät sitä muista, se on niin kaukana silloin... Mutta vanhalla se on aina silmien edessä. Ja sen mamma sanoo, että pahinkin päivä elämässä on parempi kuin päivä haudassa. Ajaai, minä en kärsi sellaista kaunistelemista! Liinaaa... Liinaaa... mamma pelkää!

Tytär, joka nukkui lattialla vaatteet yllään, pääsi pys-
tyyn. Hän oli niin väsynyt, että hän huojui. Hän toisteli ääneen äidin sanoja, ennen kuin käsitti ne.

— Liinaaa... ajaai... kuuletko sinä? Valvo vain, kyllä saat nukkua jahka... Kuule... älä kutsukaan

tänne kirkkoherraa, niinkuin mamma käski... Hän nylkisi sinut puhtaaksi. Pakanoille menisivät rahat ja kaikenlaisille kristiveljille, jotka eivät ole mitään oikeaa sukua meille... Meille itselle Svanby on rahat tarkoittanut. Muistatko? Nukutko sinä? Tohtori on ehkä sitenkin... kuuletko sinä: tohtori! Toh-to-ri! Ajaai, jos mamma näkisikin sen päivän.

Äiti laski päiviä. Hän sekosi laskussaan eikä muistanut kaikkia lukuja. Hän ei jaksanut köysienkään varassa päästä istumaan. Hän kuunteli tyttäriensä nimiä ja muistutteli mieleensä kaikkien syntymäpäiviä.

— Ajaai... Liinaaa, mamman rakkain lapsi, onhan sinun syntymäpäiväsi toukokuun kahdeksantenatoista päivänä... Mida on syntynyt tammikuun kymmenentenä. Selim on syntynyt tammikuun viidentenä. Se oli sunnuntai, Selim on sunnuntailapsi. Mutta mikä on kesäkuun ensimmäinen päivä...? Joku minun lapsistani on syntynyt silloin, mutta kuka? Missä minun lapseni ovat...? Eikö kukaan ehdi? Sannyy...! Onko Sannylla kaksitoista lasta vai onko niitä kolmetoista. Ajaai, Jumala on siunannut Sannya, hän on aina ollut hyvä tytär... Muista antaa Sannylle rahoista!

Lipasto törrotti nurkassa kuin aave. Se ei äidille ja tyttarelle enää ollut tavallinen kuollut esine. Sillä oli sielu, se kätki salaisuuden. Se pelotti ja kammotti.

Liina etsi koolle eri avaimia, joita oli kokoontunut laatikkojen pohjille ja vanhoihin kätköihin. Hän päätti koettaa niitä kaikkia saadakseen auki vanhan lipaston. Mamman täytyi kärsiä pettymys, jollei löytynyt mitään sala-laatikkoa ja hänen täytyi saada kokea ilo, jos hänen kummallisessa kuvitelmassaan oli jotakin perää. Talossa löytyi paljon pieniä avaimia, jotka kulkivat laatikosta laatikkoon kuin mitkäkin isännättömät koirat. Liinaa huvitti koota ne kaikki. Tuntui siltä kuin hän olisi elänyt toukokuun kahdeksannettatoista päivää varten, jolle ei hän itse puolestaan antanut mitään arvoa, vaan joka oli määrittänyt joksikin kohtalokkaaksi rajapyykiksi sekä hänen että mamman elämässä. Siihen saakka kuluisivat vuorokaudet samaan tapaan kuin tähän asti. Sen takana ei hän nähnyt mitään. Oli kuin elämä siinä olisi katkenut. Ei, muutto tietenkin seuraisi sitten.

Kevät tuli humisten. Työmiehet hikoilivat paitahihasillaan auringonpaisteessa. Silloin tällöin tulvahti parvi lintuja rakennusmaalle. Ne kiertelivät levottomina sinisessä ilmassa ja menivät sitten menojaan. Pääskyselä istuivat pitkässä rivissä puhelinlangalla, joka kulki portin sivu pääkatua kohti, ja vikisivät ikään kuin olisivat pitäneet neuvottelua. Kirkkopuiston latvat olivat käyneet punertavista vaalean harmaiksi, kaadettujen koiravujen rungoista tulvi mahlajaa pitkin maata. Silloin tällöin tulvahti yli savisen työkentän suloinen vihreä tuoksu, ikään kuin tullen niityistä, joilla pajut kukkivat ja villit mehiläiset heräsivät eloon. Luhistuvan keltaisen rakennuksen laidalla versoi vihanta. Nokkoset nostivat voimakkaita punertavia päitään, uhmaten häviötä. Joskus tuli rankka sadekuuro. Iltaruskot olivat lempeät ja suloiset. Aamuisin helisi kiurujen ääni kaikilta kumilta.

Ensimmäisellä laivalla saapuivat vanhan rouva Kareliin tyttäret. Midalla oli mukanaan suuri poika ja Sannylla rippikoulun käynyt tytär, paksut vaaleat palmikot niskassa. Äidit alkoivat jo kadulla valituksensa, portilla se kiihtyi ja täydessä itkussa syleilivät he portailla vanhinta sisartaan. Liina oh kuin haamu, se oli aivan kauheaa. Nuoret tulivat perässä, iloiten uusista vaatteista, jotka he olivat saaneet ylleen matkalle, eivätkä ymmärtäneet, miksi heidän äitinsä itkivät. He kursailivat ovesta — nuori Fors löi kantansa yhteen, kun serkku, nuori neiti Saarinen, astui sisään ovesta. Molemmat hymyilivät ja olisivat mieluummin jääneet portaille keskustelemaan kahden. Sisällä oli tukahuttavaa ... kauheaa. Kaikki taistelivat kyyneliä vastaan, paitsi mummi itse, joka jo oli kuin kuollut. Hän itki ääneensä ja tarttui kylmin, kankein käsin jokaiseen käteen, joka tuli hänen läheisyyteensä.

— Ajaai, onko tämä Saimi... ajaai kuinka sinä olet kaunis. Onpa sinulla tukka... ajaai! ja vaalea niinkuin isälläsi! Suutele mummoa. Ja tämä on Torvald? Oletko sinä jo viidentoista vanha? Siinä iässä melkein oli enosi Torvald, joka kuoli. Annahan kun mummo koettaa käsivartta — onpa se väkevä, ajaai. Osaatko sinä jo ampua ... jäniksiä ... ? Mitä ... mitä te olette tuoneet,

tytöt? Mitä te itkette? Ajaai, ei mamma nyt kuole! Mateita! Ajaai — Liina, mateita — keitä, laita! Kumina-leipää... juustoa! Ajaai...! Siikaa. Kuinka te olette hyviä tyttöjä. Liinaaa... tuo kahvia! Korppuja... onko sinulla leipää? Ajaai, te ette usko, kuinka hyvä hän on ollut... Jumala siunaa häntä... teitä kaikkia. Kuinka teidän miehenne jaksavat... ja lapset...? Ajaai, minne ne menivät... Saimiii! Torvaaald...! Raaakeeel...!

Nuoret istuivat portailla, nauroivat ja katselivat rakentamista. Mummon talo oli niin hullunkurisen viisto ja portaat surkean rikki. Jahka vielä oltaisiin vähän aika?, niin ehkä voitaisiin lähteä kaupungille kävelemään. Torvaldin piti ostaa uistin.

Alme tuli maitse. Sigridkin saapui, ja niin olivat taas kaikki koolla vanhassa kodissa. Valborg, niin, hän oli poissa. Liinasta ei enää näyttänyt olevan hoitamaan mammaa. Hän nukkui istualleen lieden ääreen, keittäessään kahvia. Vuoronperään tulivat sisaret ja ravistivat hänet hereille, saadakseen kuulla häneltä mamman voimisesta.

— Lopun täytyy pian olla käsissä, kuiskasi Mida itkien, — näkeehän sen... mamma on jo kuin ruumis!

— Kuinka sinä, Liina, aiot järjestää, kun mamma nyt on kuollut? kysyi Alme.

— En minä ole mitään ajatellut, sanoi Liina, — ei mamma kuole vielä. Me muutamme kesäkuusta uuteen asuntoon.

Liina selitti hajamielisenä, mitä asunto maksoi, mitä etuja siinä oli ja mitä varjopuolia.

— Minusta, sanoi Alme edelleen, — olisi hyvä tietää, kenen meistä pitää sinut ottaa. Et suinkaan sinä aio asua yksiksesi. Meille ei sovi. Juuri oli siitä puhetta Kallen kanssa — meille ei sovi.

Liina nosti väsyneitä silmiään. Mamma huusi häntä, mutta hän ei jaksanut nousta. Sanny kiirehti heti äitinsä luo.

— Niin, sanoi Sigrid, — kyllähän Liina saisi olla meillä... pienestä maksusta... mutta siitä tulisi kai sellainen nauraminen Vohlströmin kanssa, ettei sitä jaksaisi katsella.

Mida ei puhunut mitään. Sanny tuli hetken perästä keittiöstä, kiersi kätensä Liinan ympärille ja sanoi sydämellisesti, että heillä kyllä on tilaa sekä hänelle että Valborgin lapsille. Mutta hänkin toivoi, että mamma vielä eläisi.

Vanha äiti huusi heitä. Hänen äänensä oli pelottavan rasittunut. Torvald Fors tuli ilmoittamaan äidilleen, että he Saimin kanssa aikoivat lähteä kaupungille. Hänenhän piti ostaa se uistin. Vain vähäksi aikaa.

— Ajaai... , huusi mummo, — älkää olko kauan... minne te menette? Liinaaa... anna lapsille kahvia! Kyllä te jaksatte... Ajaai, ette saa mennä mihinkään, ennen kuin olette juoneet! Ottakaa nyt, olkaa niin hyvät.

Torvald meni portaille. Hän poimi käteensä Saimin palmikkonauhan, joka oli tarttunut kahden lahon nurkkauslaudan väliin. Kun Liina astui portaille kahvitarjotin käsissä, näki hän Saimin sitovan nauhaa, posket aivan hehkuvina. Torvaldinkin kasvot hehkuivat.

Kuinka hyvä, ajatteli Liina, että Saimilla on palmikoissaan punaiset nauhat.

Päivälliseksi oli mateita. Sairas hämmästytti kaikki tyttärensä ruokahalullaan. He tulivat kuin tulivatkin vakuuttuneiksi siitä, että mamma vielä paranee, eihän hän oikeastaan ole mikään vanha. Aijai, ehkä mamma voisi viettää kesän maalla, Akselin ja Midan luona!

Liinan piti saada nukkua seuraava yö. Sanny ja Alme jäivät mamman luo ja Liina läksi lasten ja Midan kanssa Punaiseen Kettuun. Freedi oli siellä pitänyt luonaan sitä hulttiota, sitä leipurin rouvaa, sitä entistä Hertta Nupposta. Mutta toki hän ymmärtäisi nyt lähettää hänet pois ja huomispäivänä aikoi äiti etsiä tuon syntisen olenon ja panna toimeen tarpeellisen puhdistuksen.

Liina nukkui kuin kivi. Kuoleman uni tuskin on syvempää. Se oh ihanaa, virkistävää unta. Häntä ei aamulla tahdottu saada valveille.

Kun hän keväisessä sateessa kiirehti läpi kaupungin kotia kohti, hän päätteli, että tänään kun tytöt kaikki ovat koolla, hän avaa lipaston. Hän tekee sen, estelköön ja kieltäköön mamma miten paljon hyvänsä.

Alme tuli kadulla häntä vastaan. Heillä oli ollut kauhea yö. Ei yhtä hetkeä mamma nukkunut eikä antanut

toisten nukkua. Eikä mitään läpeä saanut avata, vaikka kaikki olivat tukahtumaisillaan. Mamma oli koko yön huutanut Liinaa ja tahtonut, että mentäisiin häntä noustamaan. Ei Sanny enempää kuin hänkään, Alme, keltävannut mihinkään. Hän löi heitä, suorastaan, kun he häneen koskivat. Ja juuri hän oli pyytänyt hieromaan tai nostamaan! Ei, ei yhtä hetkeä hän, Alme, olisi sellaisen ihmisen kanssa. Häntä inhotti, kun hän ajatteli, että se oli hänen äitinsä.

— Hautajaisiin en minä tule, lopetti hän kotiportilla, — älä minua odotakaan. En ole koskaan nähnyt ruumista enkä tahdo nähdä. Kaikkein vähimmin mammaa!

Liina kääntyi sisään portista ja Almen vaalea hame jäi välähtelemään puhkeavien puiden alle.

Kun Liina astui huoneeseen, avasi sairas silmänsä ja hymyili avuttoman onnellisena. Liina näki, että hän tässä yhdessä yössä oli tuntuvasti heikentynyt.

— Liinaaa... ajaai... mamman rakkain lapsi... tulitko sinä! Ajaai, mamma kuolee ilman sinua... Ethän enää koskaan heitä mammaa... Jumalan siunaus lepää sinun päälläsi... Herra siunatkoon sinua ja varjelkoon sinua...

Hän itki. Hän ei jaksanut kuivata kyyneliään. Liina siveli hänen kasvojaan kostealla vaatteella.

— Ajaai kuinka sinun kätesi on suloinen... sinä Jumalan lahja...

Liina rupesi iloisesti puhumaan, kuinka virkistynyt hän oli, kuinka hän nyt taas jaksaisi. Siipirikko-lintu tuotiin esiin suuresta kopasta, missä se oli ollut yötä. Se istui Liinan kädellä, viserteli ja hyppeli pitkin permantoa. Auringonsäde sattui seinään, kevätsade rapisi vielä katolla. Sairas sai lääkettä ja vaipui horrokseen.

Liina hiipi varpaisillaan huoneeseensa, haki esiin avainkimpun, joka oli sidottu kokoon punaisella langalla ja viittasi veitikkamaisesti Sannyn luokseen.

— Nyt, kuiskasi hän, — me avaamme tuon vanhan lipaston, että saamme tietää, mitä siinä oikein on. Kun lintu visertää, niin mamma ei kuule, mitä me teemme. Ajattele, jos siellä olisi rahaa!

Sanny Saarinen oli käynyt aivan vakavaksi.

— Mitenkä sinä noin puhut? sanoi hän nuhdellen, —

mitä siellä olisi? Jumala varjelkoon siellä olemasta mitään. Pane pois nuo avaimet. Emme koske koko kapi-neeseen. Syntiä se on.

Liina nauroi ääneti. Yhden yön uni oli merkillisesti virkistänyt häntä. Hän avasi lipaston.

Levyllä, joka aukeni heidän eteensä, oli tuttu, iän-ikuinen mustepullo ja kynä. Pienten laatikoidenkin sisällön he tunsivat, niissä oli vanhoja kirjeitä, se rikkinäinen kukkaro, missä Liina säilytti mamman eläkkeen, kun se vuosineljänneksittäin maksettiin, ja hiuksista tehty rannerengas. Se oli mamman hiuksista, tehty hänen nuoruudessaan, ja Liina oli sen saanut. Liina aukaisi pienen oven taustan keskellä. Veitikkamainen hymy ei väistynyt hänen huuliltaan. Lokerossa olivat mamman morsiussukkanauhat, hyvin sirot, siniset, hellillä ommellut silkille. Ne oli mamma määrännyt Midalle. Tämä kaikki oli tuttua. No nyt... Liina veti lokeron takaa auki pienen laatikon. Se oli tyhjä. Tätä laatikkoa ei hän enää tuntenut. Eikä sitä pientä lukkoa, joka tuntui olevan tämän laatikon takana. Hänen sydämensä alkoi kiivaasti lyödä. Hänen kätensä vapisi, kun hän avainkimpusta koetti löytää sopivaa avainta. Sanny katsahti kalpeana vuoroin nukkuvaan äitiinsä, vuoroin sisarensa ja huojutti moittien päätään. Hänkin oli kuitenkin tullut uteliaaksi. Lintu viserteli ja nokki rauhallisesti lattialla siemeniä. Avainkimpussa ei ollut ainoakaan niin pientä avainta.

— Eivät ne sovi, kuiskasi Liina, tuntien hien nousevan otsalleen. — Mitä me nyt teemme?

Sanny työnsi vuorostaan kätensä pieneen aukkoon. Hänenkin kätensä vapisi. Molemmat olivat yhtäkkiä varmat, että heidän edessään oli salalaatikko ja salaisuus.

— Kun auringonsäde tulee mamman kasvoille, niin hän herää, kuiskasi Sanny. — Pannaan kiinni. Minusta on niin kauheaa. Annetaan olla koko rahojen.

Mutta Liina tunki uudelleen kätensä aukkoon ja hypisteli voimakkailla kynsillään lukkoa. Se risahti tuskin kuuluvasti, pieni puulevy lensi syrjään ja hänen kätensä joutui johonkin lokeroon ja tarttui paperiin.

Liina kalpeni. Hiki pisaroi hänen otsalleen.

— Minä en uskalla, sanoi hän. — Se on siinä nyt!

Hän otti sen kuitenkin samassa esiin. Se oli kirje.

Suuri kellastunut kirje lepäsi sisarusten edessä. Päällä oli sirolla, selvällä käsialalla: Karolina Kristina Karell.

Äiti äännähti. Sisarukset seisoivat kuin permantoon naulittuina. He pelkäsivät, että heidän sydäntensä lyönnit kuuluisivat. He hiipivät Liinan kamariin, avasivat kuoren ja tutkivat papereita.

He luulivat näkevänsä unta. Kaikki oli selvästi kirjoitettuna ja kuitenkin eivät he voineet uskoa, että se oli totta. He itkivät ja nauroivat ja alkoivat uudelleen lukea papereita. Se oli totta! Mamma oli ollut oikeassa ja he kun kaikkina näinä vuosina olivat luulleet hänen puhuvan mahdottomia! Mutta nyt piti hänen heti saada tietää, mitä oli tapahtunut. Heti piti toimittaman mamman tahdon mukaan. Kirkkoherralle piti lähteä viemään sanaa. Ei, vaan tohtorille! Ja pyytää, että hän heti tulisi tänne.

Sisarukset syleilivät toisiaan ja Sanny läksi menemään.

Liina tuli vanhan lipaston eteen ja sulki kannen. Kuinka uskollisesti se oli säilyttänyt salaisuuttaan ja hän kun oli sitä pelännyt ja pilkannut. Ilo, jollaista ei hän milloinkaan ollut tuntenut, nousi hänen rinnassaan. Hän muisti hetken unessa, kauan sitten, jolloin hän oli halunnut nostaa siipiään lentääkseen. Ei, täytyi antaa mamman nukkua. Hän asettui lattialle linnun viereen ja ajatteli, mitä kaikkea hän nyt tekeekään. Lintu asettui kesynä hänen kädelleen. Nyt mamman pitää saada savi-kylpyjä ja viiniä ja sitä hienoa juomaa, mitä Harry Tiger toi, shamppanjaa — niin paljon kuin mamma tahtoo! Ja Valborgin lapset, oi kuinka hyvä niille pitää tulla ja...

Auringonsäde oli jo aivan likellä mamman kasvoja. Oliko paras peittää ikkuna, vai... Liina ei jaksanut enää. Hilliten sydämensä lyöntejä laski hän kätensä mamman kädelle. Hän koetti olla aivan levollinen.

— Ajaai... äännähti äiti, — onko mamma nukkunut? Paistaako aurinko? Onko kevät?

— Mamma, alkoi Liina, — nyt mamma saa kuulla jotakin hauskaa... oikein hauskaa... Ei, ei sitä pidä pelästyä...

— Liinaaa... mamman rakkain lapsi... sinun kätesi vapisee ... mamma tietää: sinä olet avannut lipaston ... Oletko ... ? Ja sinä olet nyt rikas? Sinä olet rikas!

Liina painoi äitinsä kättä ja nyökäytti päätään. Hänen teki mieli pyytää anteeksi kaikkea epäuskoaan vuosien mittaan, kaikkea surua mitä sillä oli tuottanut, mutta kyyneleet tukkivat hänen suunsa. Äiti tuijotti häneen selkeällä pitkällä katseella. Ikään kuin sininen pilvi tuli hänen kasvoilleen. Liina pelästyi, koetti nostaa äitiään ja rupesi puhelemaan kaikesta, mitä he nyt tekisivät.

— Nyt..., sanoi äiti soinnuttomasti, — minä kuolen ... Se ei ole vaikeaa...

Sanat kuuluivat aivan selvästi. Kun aurinko tuli vuoteen kohdalle, lepäsi vanha äiti liikkumattomana. Sinitset poimut hävisivät hänen kasvoiltaan vähitellen. Hän näytti nukkuneen.

Liinan sydänkin hiljeni vähitellen. Vähitellen hän alkoi ymmärtää, että kuolema, jota he niin kauan olivat odottaneet, oli tullut. Näin helppoa se oli ollut. Kuinka onnelliselta mamma näytti.

MAMMONA

Liina Karell oli nyt rikas, hyvin rikas.

Oliko se todella näin onnellista? Hän ei koskaan ollut saattanut aavistaa, että se oli tällaista. Ymmärsi todella, minkä tähden ihmiset ajoivat takaa rikkautta.

Ei huolta huomisesta päivästä. Saattoi tehdä, mitä tahtoi. Olisipa mamma elänyt, kuinka hän olisikaan iloinnut tästä huolettomuudesta ja onnesta.

Liina eli lapsuuttaan ja nuoruuttaan, vuoronperään toista ja toista, aamusta iltaan ja läpi rusottavien suvisien öiden, jotka hehkuivat hänen aittaansa. Ei, ei hän ollut saattanut aavistaa, että elämä olisi näin ihanaa ja rikkaus näin iloista. Hänen päivänsä ja yönsä olivat kuin yksi ainoa loputon ylistyslaulu.

Hän vietti kesää sisarensa Sanny Saarisen luona. Talo oli täynnä väkeä, nuoria ja vanhoja.

Vallitsi kuumeinen kiire. Nukuttiin aitoissa ja luhdeissa, muualla ei ollut tilaa. Kullakin oli oma työnsä. Toiset tekivät pelto- ja puutarhatyötä, toiset olivat keittiössä, toiset kutoivat kangasta, toiset hoitivat kanoja, toisten hallussa olivat mehiläiset. Ateriat syötiin yhdessä suurella kuistilla, johon näkyi kirkko, kirkonkylä ja järvi. Opettajalla oli vuokralla kappale maata ja se antoi tämän työn. Hänelle itselleen oli välttämätöntä näin kesän aikana uudistua maatyössä, hänen henkensä kokoontui, hän jaksoi sitten taas talvella jakaa varastoistaan. Niin hän sanoi.

Liina oli koonnut ympärilleen kylän lapset ja piti heille leikkikoulua. Heitä oli yli puolensataa, heillä oli oma kasvitarhamaa, lavoja kukkineen, vihanneksineen, leikkikenttä, hiekkaläjä, siroja pieniä työkaluja. Mikäpä

oli hankkiessa, kun oli rikas. Kaikki oli käynyt niin äkkiä ja itsestään, ettei Liina voinut ymmärtää, että se oli totta. Alussa oli hän illansuussa kertonut satuja vain sisarensa nuorimmille lapsille. Sitten oli tullut lapsia naapurista ja ennen kuin hän tiesikään, oli hänen ympärillään monta kymmentä lasta, eri-ikäisiä, enimmäkseen risaisia, hoitamattomia lapsia, joita alituisesti oli kotona rangaistu pahanteosta. Mikä lieneekin heti tehnyt heidät tässä uudessa leikkikoulussa kilteiksi, tottelevaisiksi ja iloisiksi. »Täti» itse oli kaikista iloisin, hän kertoi satuja, hän lauloi ja leikki, hän kaivoi maata, kylvi ja kasteli. Hän juoksi kilpaa lasten kanssa, hän neuloi heille vaatteita, vanhemmat lapset saivat itsekin neuloa. Mikä oli tätä kaikkea tehdessä, kun oli rikas! Päivät kuluivat tällaisessa onnellisessa, iloisessa hälinässä ja koko yön sai nukkua. Mamma olisi varmaan sanonut: ajaai, että viitsitkin, eiväthän lapset ole sukuakaan! Liinasta tuntui, että he olivat sukua. Eivätkö itse asiassa kaikki, jotka syntyivät maailmaan ja joiden oli määrä kuolla, olleet sukua. Mamma ei ymmärtänyt tätä, vaikka hän ymmärsi niin monet muut asiat. Liina koetti mikäli mahdollista noudattaa mamman tahtoa. Hän ei ollut antanut rahoja kenellekään, vaikka sisarukset heti hautajaisten jälkeen olivat niitä pyytäneet eri tarkoituksiin. He olivat suuttuneet, sillä he katsoivat niitä yhteisiksi, mutta Liina muisti mamman käskyt ja tahtoi harkita asiaa. Mitäpä hän niillä itsekään tekisi, siltä oli hänestä kyllä alussa tuntunut, mutta tohtori oli heti lohduttanut häntä sillä, että rahat löytävät paikkansa, ja nyt alkoi Liina itsekin käsittää, mihin niitä saattoi käyttää. Hän tahtoi niin monelle lapselle kuin suinkin tuottaa iloisen, valoisan lapsuuden. Hän oli varma, että se auttaisi heitä elämässä ja tekisi heidän vanhuutensa helpommaksi kantaa. Ja vanhoille, heille hän tahtoi toimittaa kodin, jossa he saisivat hoidon ja kaiken lievennyksen, mitä oli mahdollista antaa ihmiselle ennen kuolemaa. Harry Tiger oli konsertillaan pannut alulle vanhojen rahaston, sitä piti kartuttaa, asiasta piti tulla tosi. Liina kuvitteli, että molemmissa laitoksissa, sekä leikkikoulussa että vanhojen kodissa, piti olla paljon kukkasia, iloa, hyvyyttä ja aurinkoa.

Ehkäpä säleaita vain välillä, jotta vanhukset saisivat iloita lasten leikeistä ja lapset tottua näkemään vanhuutta. Ehkäpä vanhojen kodin saattaisi omistaa Sofia Kareliin muistolle. Sellaistahan oli tapa tehdä. Siitä mammakin pitäisi.

Onnellista oli olla rikas! Silloin tällöin kesken työtään Liina äkkiä pysähtyi tämän ajatuksen eteen ja kysyi itseltään, oliko se totta, että hänen köyhän äitinsä hauta kaupungin hautausmaalla nyt oli kaikkein kaunein ja parhaiten hoidettu, että hän saattoi tulevaisuudessa rakentaa kokonaisen kauniin kodin sadoille köyhille äideille ja leikkitarhan yhtä monelle lapselle. Kun joku oli köyhä tai iloton ja kääntyi hänen puoleensa, saattaisi hän sanoa: mene sinne ja sinne, siellä on iloa ja työtä.

Onnellista oli olla rikas!

Illoin, kun rusko hohti sisään aitan harvoista seinistä, yön linnut kaihersivat ja ääntelivät ja ilma oli täynnä kuivavien heinien tuoksua, oikaisi Liina työstä ja leikistä väsyneet jäsenensä vuoteelleen, ajatteli äitiään ja rikkauksiaan ja nukkui rukoukseen. Ja koko yö meni kiinteässä, keskeytymättömässä unessa kuin lyhyt hetki vain ja kun aamulla työnsi auki aitan oven, oli silmien edessä kasteinen pihamaa ja vastapäätä maitohuoneen kuisti ja hylly kuivavine peltiastioineen, joihin aurinko paistoi. Ja pian alkaisi tieltä kuulua lasten ääniä ja käsissä olisi uusi työ ja uusi ilo. Tuomas Saarinen tunsu työn, laulut ja leikit ja auttoi saattamaan ne kaikki järjestelmälliseen kuntoon.

Tuomas Saarinen oli valoisa, tyyni mies, jota eivät ilot eivätkä surut saattaneet pois tasapainosta. Hän antoi Liinalle hyviä neuvoja kaikin puolin.

Eräänä sunnuntai-iltapäivänä, kun kylän nuoret olivat leikkimässä koulun pihamaalla ja opettaja vaimonsa kanssa istui portailla, otti hän Sannya, vaimoansa kädestä ja pujottelihe siihen riviin, missä Liina Karell seisoi, päivettyneenä, punaposkisena ja hehkuen leikin kiihkosta ja innostuksesta.

— Tule juttelemaan, Liina, sanoi hän.

Ja Sanny jäi siihen missä hänen sisarensa Liina oli seisonut ja tähtäsi silmänsä suureen palloon, joka huu-

tojen ja naurun kaikuessa lenteli leikkijäin päiden päällä.

Liina seurasi opettajaa, mutta hänenkään silmänsä eivät vielä voineet kokonaan irtaantua pallosta ja leikkivereista, jotka juoksivat edestakaisin. Kun hän näki, että hänen puolueessaan jotakin laiminlyötiin, lähti hän yhtäkkiä vaistomaisesti juoksemaan takaisin. Tuomas Saarinen nauroi. Eikö Liina huomannut, että Sanny oli hänen paikallaan? Eikö hän luullut Sannyn ymmärtävän hänen tehtävänsä? Sanny oli tosin kahdentoista lapsen äiti, mutta hän oli samalla leikkimestari Saarisen rouva ja sellaisena hän kyllä osasi leikkiä. Liina pysähtyi kuin pyörriksissä ja pyyhki otsaansa. Vihdoin hän tuli järkiinsä ja asettui portaille vastapäätä lankoaan.

Maisema lepäsi heidän edessään sydänkesän kukkeudessa, kypsytellen viljojaan ja kasvatellen niitä lukeuttomia eläviä olentoja, suurempia ja pienempiä, jotka oman onnensa nojassa tai emonsa turvissa ottivat ensi askeliaan tai tekivät ensi siivenlyöntejään. Kaukainen järvenselkä huokui uneliaassa autereessa, lähimmät rannat kuvastivat muotojaan oudon selvästi vedenkalvoon. Taivas siinsi lämpöisenä ja lempeänä.

— Katso tuota nientä tuossa, sanoi Tuomas Saarinen siihen hiukan opettavaan tapaansa, minkä hän oli saanut pitkän opettajatoimensa aikana, ja ojensi kätensä.

— Niemi on ihana, vastasi Liina.

Hän oli jo tyyntynyt leikistä ja sunnuntai-illan hartaus lankesi vähitellen hänen mieleensä.

— Minä olen niin ajatellut, alkoi opettaja, — miten sinä parhaiten hoitaisit ja kartuttaisit sitä Jumalan lainaa, mikä on sinulle uskottu.

— Niin, toisti Liina koneellisesti, — sitä Jumalan lainaa, mikä on minulle uskottu ...

Tuomas Saarinen alkoi puhua siitä, miten kaikki omaisuus, mitä ihminen eläessään nautti tai hallitsi, — oli katsottava vain Jumalan lainaksi, lainaksi, joka oli annettu hänelle väliaikaisesti. Jollei ihminen tältä kannalta ottanut omaisuutta, niin joutui hänen sielunsa vaaraan. Se oli ainoa tapa säilyttää sydämensä puhtaana ja vapaana. Silloin ei nurissut, jos toimeentulo oli niukempi, silloin ei niskoitellut, jos esimerkiksi isänä tai

äitinä joutui kokemaan sen, mikä tuntui kaikista vaikeimmalta: että lapsi tyytymättömänä ja ylimielisenä läksi kodista. Kun lapsikin oli vain Jumalan laina, niin täytyi olla minä hetkenä tahansa valmis luopumaan siitä. Silloin ei myöskään paisunut, jos sai haltuunsa suuren omaisuuden: kun ei se ollut oma, vaan Jumalan laina, niin tunsin vain vastuunalaisuutta siitä, miten se tuli käytetyksi. Tämä oli, kuten sanottu, ainoa tapamillla sai sielunsa säilymään puhtaana ja vapaana. Opettaja puhui katse tähdättynä kaukaisuuteen ja käsillään muovaillen näkymättömiä mielikuvia, niinkuin hän olisi pidellyt savea. Hänen edessään tuntui olevan suuri näkymätön kuulijakunta, jolle hän esitti tärkeää kokemusten summaa, tai oli hän aivan yksin ja toisti itselleen taasen kerran asiaa, josta hänen sielunsa rauha riippui. Häntä vastapäätä istuva valkopukuinen tyttö, jonka hiukset olivat harmahtavat, ilme kuin nuoren tytön ja silmät kuin lapsen, kuunteli ääneti, hyväksyen joka sanan ja iloiten siitä, että asia tuli näin täysin selvitettyksi.

He vaikenivat molemmat hetkisen ja katselivat pääskysiä, jotka lentelivät pesilleen, ja väsymättömiä leikkijöitä pihakentällä.

— Minä olen ehkä liiaksi iloinnut rikkaudestani, sanoi Liina hiukkasen säikähtäen. — Ehkä minä olen unohtanut, että se on Jumalan laina.

— Älähän nyt, hymähti opettaja. — Etkö olisi ollut iloinen, etkö olisi ollut kiitollinen! Mutta katsohan nyt tuota nientä tuossa. Se on totisesti kaunis. Jos ostaisit sen, rakentaisit mökin ja jatkaisit leikkikouluasi kesät talvet? Sinun oppilaasi tulisivat sitten kansakouluun, minä jatkaisin sinun työtäsi ja sinä saattaisit seurata oppilaittesi vaihteita kauas elämään.

Liinan kasvot hehkuivat.

— Niemi on ihana, toisti hän.

— Sinun täytyisi tietysti myöskin rakentaa koulu, jatkoi lanko, — sillä ei talvella käy pitäminen tunteja taivasalla ja ladoissa. Sinulla riittäisi työtä yllin kyllin, kylä on niin suuri. Tulet myös pian näkemään, että tämä työ on kaikkein rasittavimpia. Siitä ei koskaan saa kiitollisuuden palkkaa eikä myöskään tunnustusta. Mutta

kun kerran väsyvät, niin heitvät, ja asut punaisessa mökis-säsi. Tuossa ... tuossa noin se kohoaa. Kolmelta taholta näkyy ikkunoihin järvi. Minä tiedustelen, saako niemen ostaa.

Niemi kohosi kuin ääretön vihreä koivukimppu keskellä sinistä vettä. Koivut vanhalla Karellien pihamalla tulivat mieleen, nämäkin olivat niin voimakkaat, suoravunkoiset ja sirot. Kuinka ohkaan tuo niemi jäänyt niin yksinäiseksi ja koskemattomaksi keskelle kylää. Liinan sydän alkoi sykkiä. Jos voisikin tehdä sinne punaisen tuvan, pitää kissan, koiran ja ehkä lehmän. Vanhan Martinskan hän ottaisi kanssaan asumaan. Ja kaikki koivut saisivat kasvaa, ainoastaan niin paljon hän rai-vaisi peltoa, että saisi perunamaata ja vähän vihannes-lavoja. Koulu olisi täällä ylempänä, sen yhteydessä olisi suuri kasvitarha. Kunhan mamma eläisi, että hän näkisi, miten onnellinen hänen tyttärensä on!

Mutta sill'aikaa kun Liina Karell vietti myöhästynyttä lapsuuttaan ja nuoruuttaan kaukana maalla, missä ei hänen rikkauksistaan tiedetty mitään, antoivat samaiset rikkaudet hänen kotikaupungilleen paljon päänvaivaa. Liina Karell rikastunut — sekö laiha vanha neiti, joka asui yhdessä äitinsä kanssa ja joka silloin tällöin kiersi kaupunkia kauppaamassa joitakin käsitöitään? No, jo nyt olivat rahat joutuneet vääriin käsiin, mitä sellainen surkea vanha neiti niillä teki? Se oli toki tottunut kituuttamaan päivästä päivään eikä edes ymmärtänyt, mitä rahoilla voitiin tehdä. Oliko todella mahdollista, että Liina Karell oli saanut periä? Sehän oli sen hullun rouvan tytär, jolle se maailmankuulu hullu taiteilija kerran vuosia sitten antoi kauneuspalkinnon? Se se sama, kaikki tunsivat Liina Kareliin, hän oli kaupungin alkuasukkaita niinkuin hänen äitinsäkin. Vanhan rouvan hautajaisissa se jo nähtiin, ettei enää oltu köyhiä ja oikein puutarhuri oh sittemmin pannut kuntoon haudan — ei siinä oltu säästetty. Kuinka paljon tuo vanha neitonen sitten oli oikeastaan perinyt? Sata-tuhatta? Kaksisataatuhatta? Puoli miljoonaa? Miljoon-nan? Ihmisten hämmästys kasvoi kasvamistaan ja päät-tyi toisilla suuttumukseen, toisilla pilantekoon. Taisi

siitä laihasta vanhasta immestä paisua vielä kaupungin tavoitelluin tyttö. Kauneuspalkinnon saanut ja miljoonan omistaja, eikä mitään halpaa sukuakaan — totta totisesti, sitä kannatti ruveta ajattelemaan!

Ei ollut kaupungissa sitä ihmistä, joka ei olisi puhunut Liina Kareliin miljoonasta. Ja jokainen tuli siihen johtopäätökseen, ettei se kuulunut sellaiselle köyhälle rauhalle, joka ei osannut sitä käyttää, vaan sille, joka ymmärsi panna sen liikkeelle. Jokainen piti tietysti juuri itseään tuona valittuna, jonka käsiin Liina Kareliin miljoonan täytyi joutua. Jokainen mietti keinoja, miten saada rahat itselleen tai omiin tarkoituksiinsa. Kaikkinaiset köyhät vanhat muijat, jotka olivat seurustelleet Karelleilla, olivat tietenkin itseoikeutetut jakamaan onnen Liinan kanssa. Hehän olivat niin vanhoja ystäviä, vieneet vanhalle postmesterskalle ja hänen tyttäreleen mikä luudan, mikä kimpun katajia, mikä juurimaton, mikä mitäkin. Toki Liina muistaisi heitä ennen muita. Hehän aina olivat sinutelleetkin Liinaa! Ja Liina oli aina ollut niin nöyrähenkinen ja hyväntahtoinen — postmesterska se oli ylpeämpi, se muisti tarkoin ylhäiset sukulaisensa ja niiltä kai ne olivat tulleet nämä suuret perinnötkin. Mutta Liina, jos hän nyt ketä muistaisi, niin toki niitä, jotka hänen köyhyytensä päivinä olivat olleet hänen ystäviään. Kaupungin mahtihenkilöt taas, jotka tohtorilta olivat onnistuneet saamaan täsmällisempiä tietoja tuosta satumaisesta rikastumisesta, toivoivat pääsevänsä siitä osallisiksi, jolleivät juuri mieskohtaisesti, niin kaupunkinsa puolesta. Täytyi saada neiti Karell ymmärtämään, miten palveltiin yhteishyvää, hänen nimensähän voi suorastaan tulla kuolematomaksi, jos hän antoi rahansa sellaisiin laitoksiin kuin koulut, niin, ja vaivaishoidon uudestijärjestämiseksi. Täytyi myöntää, että nykyisessä vaivaishoidossa oli toivomisen varaa. Ne leikkikoulut, joita tohtori puolusti, niistä nyt eivät herrat olutpatruunat, kauppiaat ja kauppaneuvokset ymmärtäneet sanoa sitä eikä tätä. Mitäpä kasvattamista lapsissa oli ennen kouluikää, vitsa siinä oli tehokkain ja sitä hoitivat parhaimmin isä ja äiti. Mutta miksei sellainenkin leikkikoulu voinut olla kaupungissa, jos sen ilmaiseksi sai, kai tohtori asian ymmärsi. Itse

pormestari, joka selvästi muisti Liina Kareliin käynnin hänen eteisessään, mietti keinoa, millä parhaiten saataisi lähestyä rikasta neitiä. Hänen rouvansa, joka oli neiti Kareliin vanhoja tuttavvia, oli kaiken aikaa suhtautunut häneen niin ylpeästi, että ehkä oli vaikea yhtäkkiä tekeytyä ystäväksi. Pormestarinnasta se kuitenkin ei ollut ensinkään vaikeaa. Hän puheli oikealle ja vasemmalle »lapsuudenystävättärestään Liinasta» ja odotti odottamalla tätä palaavaksi kaupunkiin. Hänen oli tätä oikein ikävä, sellainen herttainen tyttö.

Pahin päänvaiva oli kaupungin hienoimmilla naisilla. Pitikö heidän tästäpuoleen alkaa lukea neiti Karell kuuluvaksi seurapiiriinsä? Pitikö heidän pyytää hänet kutsuihinsa? Nimi- ja syntymäpäivänvietoissa keskusteltiin tästä asiasta innokkaasti, jopa kiihdyttiin ja kiivastuttiinkin. Mikä oli neiti Kareliin syntyperä? Mikä hänen sivistyksensä? Kuinka hän käyttäytyi, oliko hänellä tapoja? Niille rouville, joiden kodissa oli tulossa kuu-deskymmenes syntymäpäivänvietto, tai häät tai hopeahäät, niille oli asia polttavin. Eräs leipuri oli kosinut neiti Karellia — se ei ollut hänelle eduksi. Hän oli perheissä kaupannut käsitöitään — se ei myöskään ollut hänelle eduksi. Muodostui puolueita myötä ja vastaan. Oteltiin myrskyisesti, niin vilkkaita yhdessäoloja ei ollut kaupungin hienoilla naisilla ollut sitten, kun he aikoinaan olivat kiistelleet Harry Tigeristä. Niin, ja se kauneuspalkinto, jonka neiti Karell oli saanut, se nyt oli suorastaan naurettava. Tohtorinna ajoi kiivaasti Liina Kareliin asiaa, puhui muistelmistaan jo siltä ajalta, jolloin hän kuuli hänen kertovan satuja, ja esitti miehensä, tohtorin, mielipiteet kiistanalaisesta naisesta. Ei voitu päästä yksimielisyyteen. Toiset päättivät alkaa seurustella neiti Kareliin kanssa, toiset asettuivat jyrkästi tällaista seurustelua vastaan. Apteekerska ei kahteen kukauteen puhunut yhtään sanaa tohtorinnalle. Kaikkein hienoimmat rouvat päättelivät tohtorinnan puolustuksen johtuneen siitä, että tohtorilla noiden hämäräperäisten rikkauksien hoitajana nähtävästi oli niistä odotettavissa suuria etuja.

Kirkkoherra Lehto ja hänen rouvansa pitivät itseään

ennen muita oikeutettuina neuvomaan Liinaa, miten Jumalan suuri lahja oli käytettävä.

— Hän saa lahjoittaa meille sohvamaton saliin, sanoi ruustinna. — Ja sen hän tekee mielellään. Kyllä minä olen eläissäni niin paljon auttanut häntä. Se ei hänen nykyisissä varoissaan tunnu ensinkään.

— Mutta, rakas ystävä, sanoi kirkkoherra, — emme saa olla itsekkäitä. Kirkkoa neiti Kareliin täytyy muistaa. Ja sen hän tekeekin, tunnen hänet, hän on herännyt ihminen. Aion ehdottaa, että hän lahjoittaa alttari-
taulun, se ei maksa kuin pari tuhatta, hän tulee iloiseksi, kun saa tämän ajatuksen. Tosin vähän olemme ajatelleet rukoushuonettakin peräkulmille — sinä tiedät, sinne, missä minä aina käyn silloin tällöin. Ehkäpä hänen paljon kärsinyt sydämensä voisi löytää lieven-
nystä siitäkkin rakkaudentyöstä. Ja seurakunnan köyhät, ne toivon voivani sulkea hänen huomionsa. Voisimme ajatella joulujuhlaa, jossa jaetaan lahjoja köyhille, rahaa, vaatteita, ruokaa. Kyllä Liina Karell vielä muistaa, mitä köyhyys on ...

— Jaa mutta sohvamaton hän saa antaa minulle joululahjaksi, keskeytti ruustinna, — kyllä minä niin monta kertaa hyppäsin pihan poikki vanhan sairaan äidin luo ...

— Vaimo, vaimo, naurahti kirkkoherra, — älä päästä tätä ajatusta pesimään sydämeesi. Jos Liina Karell huomaa, että haluamme jotakin itsellemme, vetäytyy hän kuoreensa eivätkä yleisetkään asiamme voita hänen myötätuntoaan.

— On tämä yhtä kaikki ihmeellistä Jumalan johdusta, sanoi ruustinna. — Minkä tähden juuri tuollaisen vanhan yksinäisen tytön pitää saada käsiinsä sellainen summa rahaa! Kun perheellistikään miestä ei muisteta. Onhan Liina Karellilla omaisia, on kyllä, ja nehän ne nämä rahat vievät, vanha rouva oli kovin sukurakas. Kuinka monta kertaa minun pitikään hänelle muistuttaa, että muutkin ihmiset ovat meidän lähimmäisiämme. Jos nyt tytär muistaisikin tämän. Ja täytyy minun sekin sanoa, etten minä sentään ymmärrä, kuinka Liina Karell antaa tohtorin hoitaa rahojaan. Olisihan hänen pitänyt ajatella, että Lehdon kodissa ne hänen parhaimmat ystävänsä aina ovat olleet...

Ei, kuten sanottu, ollut sitä kaupunkilaista, jonka ajatukset eivät olisi askarrelleet Liina Kareliin salaperäisen miljoonan ympärillä. Jokainen tunsi, että hetki oli tuleva, jolloin hänen oli astuminen esiin saamaan osuutensa aarteesta, tai paremmin sanoen avustamaan avutonta naista sen oikeinkäyttämisessä. Liina Kareliin miljoona oli koko kaupungin miljoona.

Ainoastaan vilkas kylpykausi sai pienen yhteiskunnan kauniiden järvien varsilla kesäkuukausiksi rauhoittumaan.

Eräänä heleänä syyspäivänä, kun kylpykausi jo oli loppunut, ajoi niin satumaisella tavalla rikastunut neiti Karell röykyttävillä maalaisrattailla kaupunkiin. Nyt olisi ollut tilaisuutta yllin kyllin katsella häntä, sillä pitkillä peninkulmilla väsynyt hevonen kulki ajomiehen kaikista ponnistuksista huolimatta käyden, vaikka hyvä maalaistapa vaatii, että sekä kylissä että kaupungeissa on näytettävä, mihin hevonen kelpaa. Liina oli puetuna vanhoihin tamineihinsa, jotka kaupunki hyvin olisi tuntenut, jos se olisi viitsinyt aikoinaan kiinnittää huomiota äitiin ja tyttäreeseen heidän jokapyhäisillä kirkkoretkiillään. Kaupunki ei ollut käyttänyt hyväkseen tilaisuutta tutustua tulevaan rikkaaseen tyttöönsä ja niin ei se häntä nytkään huomannut, kun hän säkkien, pyttyjen ja koppien ympäröimänä kesän poissaolon jälkeen palasi syntymäseudulleen.

Esplanaadit ja puistikot olivat jo keltaisinaan, pihamailta kallistui lauta-aitojen yli vaahteroja, joiden oksat olivat sinipunervat kuin mitkäkin satumaiset hedelmättertut. Kaupunki näytti maalta tullessa suurelta, kauniilta ja niin ihmeen tutulta. Muistojensa vallassa Liina katseli milloin talorivejä, milloin kauppoja, milloin kirkkontornia, milloin raatihuoneen muhkeaa julkisivua, milloin hautausmaan väriloistoa, milloin kylpylärakennuksia. Hän tuskin uskalsi katsoakaan sinnepäin, missä vanha kotitalo oli, mutta niin paljon hän tahtomattaan näki, että sieltä kohosivat tiilimuurit, jotka näkyivät yli kaikkien muiden talojen. Kaikkialla oli muistoja, näitä katuja oli hän koko ikänsä polkenut, noihin ikkunoihin katsellut. Yhden kesän vain hän oli ollut poissa, mutta kaikki oli käynyt entistä kauniimmaksi, rikkaammaksi,

tyhjemmäksi ja kaukaisemmaksi. Hänhän oli jo toisella jalallaan muualla, hänelle rakennettiin omaa punaista tupaa niemelle koivujen keskelle ja omaa leikkikoulua väkirikkaan kylän laitaan. Hän palasi kaupunkiin vain siksi kuin hänen uusi kotinsa valmistuisi. Mitäpä hänellä enää oli tekemistä täällä, mamma oli tuolla heleässä puistossa, Valborg oli siellä. Laskeva aurinko loi juuri sinne lämpöisimmän hohteensa. Samassa alkoi raatihuoneen kello lyödä. Liina ei enää voinut voittaa liikutustaan. Hän painui suurta saaliaan vasten ja koetti tukahduttaa nyyhkytystään. Kellon lyönnit valuivat kuin muistojen kyllästyttäminä alas korkeudesta. Kellon sävelissä yhtyi koko mennyt elämä, niissä oli lapsuus, niissä olivat valvotut yöt, niissä olivat keväiset päivät sellaisina kuin ne olivat puistojen vihannoidessa ja lintujen laulaessa hymyilleet kaupungille.

Kenenkään huomaamatta saapui Liina Karell sille uudelle asunnolle, jonka hän talvella oli vuokrannut äitiään ja itseään varten ja jonne heidän huonekalunsa olivat äidin kuoltua kuljetetut. Hän pääsi sisään, vaikka keittiön asujain, Martinska, oli poissa. Siellä oli lämmin, kahvipannukaan ei ollut ehtinyt vielä jäähtyä. Muut huoneet olivat lämmittämättömät, matalissa ovissa täytyi astua kumartaen. Toisessa kamarissa olivat ne huonekalut, jotka Liina itse oli kyhännyt kokoon omaa vanhaa huonettaan varten, toisessa seisoi vanha lipasto yksinään keskellä lattiaa, kansi avoinna ja laatikot vedettyinä auki ikään kuin varkaiden jäljeltä.

Miksi he olivat jättäneet vanhan huonekalun sillä tavalla? Liinasta tuntui käsittämättömältä, suorastaan pahalta, kiittämättömältä. Kuinka he olivat voineet? Muut huonekalut olivat poissa, sisaret olivat jo vieneet osansa. Mutta vanha lipasto, joka aikoinaan oli palvelut isää ja jossa Jumalan laina sittemmin oli ollut piilossa kuin siemen maassa ...

Liinan tuli äkkiä ikävä kesäistä elämää, opettajaa ja kylän lapsia. Miksi hän olikaan lähtenyt tänne, mikä häntä täällä odottikaan — tuo vanha huonekalu avonaisena ja raastettuna vaikutti kuin paha enne. »Kun Herra mua paimentaa, ei multa mitään puutu», tuli Liinan

mieleen. Opettaja oli viimeisenä iltana lukenut psalmin, ennen kuin erottiin.

Liina purki ajomiehen kanssa kuorman ja keitti kahvia. Hevonen söi, kaurapussi kiinnitettynä pään ympäri. Ajomies istui sillaikaa naapuriperheen portailla ja jut-teli vaimon kanssa, joka asteli edestakaisin askareissaan. Kun kahvi oli valmis, kutsui Liina miestä juomaan. Hän läheni omituisesti hymyillen eikä asettunut pöydän ääreen, mihin hänelle oli varattu tuoli, vaan ovensuu-hun. Keskustelu, jota he koko matkan olivat toverilli- sesti ylläpitäneet, ei sujunut ensinkään. Vihdoin mies, kopeloidessaan lakkiaan tuolin alta ja kiitellessään virkkoi:

— Kun en minä ensinkään tietänyt... eikä kukaan muukaan siellä meidän puolella, että ... että neiti oli niin rikas. Oikein kuulutte olevan satojen tuhansien omis- taja. Olisihan sitä kohdeltu toisella tavalla, jos olisi tiedetty ...

— Miten niin? sanoi Liina.

— No totta kai.

Liinaa kylmäsi.

— Ei minulla mitään ole, sai hän vaivoin suustaan.

Mies hymähteh.

— Tuolla kertoivat. Ja sellaisessa kaapissa olivat paperit... Kuuluu käyneen paljon ihmisiä katsomassa sitä kaappia. Onhan se täällä .. . eikö sitä saisi nähdä?

Veri nousi Liinan kasvoille.

— Ei siinä ole mitään näkemistä.

Mies ei pyytänyt uudestaan. Kun Liina maksoi mat- kansa, huomasi hän, että toinen katui pyytäneensä näin vähän. Hän ei kuitenkaan antanut enempää kuin sovi- tun summan. Mies läksi ikään kuin tyytymättömänä, sama mies, jonka kanssa pitkin matkaa niin hauskaasti oli puheltu. Ja siitä syystä, että hän oli kuullut Liinan olevan rikkaan! Nyt hän menee sinne kotipuoleensa ja kertoo kaikille, että leikkikoulun neiti on rikas ja kuka- ties tulevaisuudessa kaikki muuttavat kohtelutapaansa.

Martinin leski hänelle tiesi kuvata, mikä melu kau- pungissa oli noussut. Sellaisetkin paremmat henkilöt, niinkuin esimerkiksi tuomarin rouva, olivat pysähdyttä- neet hänet kadulla ja kyselleet, oliko se totta, että Liina

oli saanut niin paljon rahaa. Ja sitten he olivat tahtoneet nähdä kaapin. Alhaisempaa kansaa oli kaiket sunnuntait käynyt sitä katsomassa ja jotkut paremmatkin, sellaiset kuin ruustinna ja pormestarinna — vaikkeihän se pormestarinna alkuaan mikään parempi ollut — olivat käyneet viikolla. Kerran olivat jotkut poikaviikarit särkeneet ikkunan, kun hänen, Martinskan, poissaollessa olivat nousseet kiville ja katsoneet ikkunasta. Siinähan se kaappi oli seisonut keskellä lattiaa kaiken suvea. Hän oli lopulta aivan tuskastunut, hiekkaa olivat kantaneet huoneisiin, niin ettei muuta ehtinyt kuin siivota, eivätkä hänen ollessaan työssä hautumaallakaan antaneet olla rauhassa: aina tulivat kysymään niitä Liinan rahoja. Ja kaikkien puheista tuntui siltä, kuin he olisivat katsoneet vääräksi, että Liina oli ne saanut, ja oikeastaan pitäneet niitä itselleen kuuluvina.

Eivät saa mitään! ajatteli Liina kiihdyksissään. Hän muisti äitinsä. Mamma oli arvannut jotakin tällaista. Kuinka oikein mamma olikaan tuntenut ihmiset. Pitikö heitä nauraa vaiko itkeä?

Vohlströmillä tuli sairas pappa hyvin iloiseksi Liinan nähdessään.

— Aijai Liinukka, no nyt... nyt sinua vasta kelpaa naittaa! Sinähän olet kuin viidenkolmatta vanha tyttö ... Sinä olet kerrassaan lihava ja korea, olisipa vanhan mamman kelvannut sinua katsella!

Äijä hieroskeli paisuneita sinipunaisia käsiään ja siveli pitkää valkoista partaansa. Rastas hyppeli pienessä häkissään ikkunalla. Se oli nyt Amin sijaisena, Vohlström kutsuikin sitä Amiksi, mutta siitä ei Titti pitänyt. Amin nimeä ei saanut antaa kenellekään eikä millekään. Ami oli ollut sellainen melkein pyhä, parempi kuin lapsi onkaan. Mutta Vohlströmin mielestä Amiksi täytyi kutsua kaikkea, mistä piti. Vaikkapa tuota Liinukkaa. Pitää siitä täytyi, kun ei se ensinkään ollut muuttunut eikä tullut ylpeäksi, vaikka se nyt oli niin rikas, ettei ihmisille uskaltanut kertoakaan, miten paljon rahaa sillä oli — olisivat pian tulleet varkaksiin!

— Eihän minulla mitään ole, sanoi Liina ja pudisti päätään.

Oli alkanut tuntua kummalliselta. Koko kesän oli

rikkaus ollut suuri onni, ja nyt... Liina meni häkin luo, avasi oven ja pisti sormensa sisään. Olikohan lintu-kin muuttunut! Se ei enää tullut hänen sormelleen niin-kuin ennen. Hän päätti hankkia sille suuren häkin.

Sigrid keitti kahvia keittiössä. Liinaa pelotti mennä sinne, hän tunsi, ettei Sigrid ollut hänelle hyvillään. Sigrid ei häntä myöskään kutsunut. Vohlström kuiskasi hänen korvaansa, että Lundin, kauppias, Almen mies, aikoi nostaa oikeusjutun häntä vastaan, rahat kuuluivat muka kaikille sisaruksille yhteisesti, vaikka ne olivat pannut vanhimman nimelle. Flor oli sanonut, että Lundin voittaisi, hän oli luvannut ajaa asian vaikkapa senaattiin asti.

Kahvi ei maistunut. Puhe sisarusten kesken ei luis-
tanut. Vohlströmin leikinlasku tukahtui rouva Vohl-
strömin ivallisiin oikaisuihin ja opetuksiin. Keittiössä
seisoi mamma-vainajan sänky kokoontyönnettynä.

Kun Liina pääsi kotiin, istuivat Freedi Fors ja enti-
nen Hertta Nupponen Martinskan luona keittiössä.
Freedi nousi iloisesti.

— No kas täti, ja noin nuortuneena! Aijai, ollapa nyt
poikamies eikä liian läheistä sukua... Tässä saan esi-
tellä morsiameni... Meidät on jo kuulutettu.

Liina kalpeni. Hän muisti sunnuntain monta vuotta
sitten, jolloin tämä sama nainen oli kuulutettu toisen
kanssa. Rouva Lauren ojensi hänelle naurahtaen kätensä
ja rupesi puhumaan vanhasta tuttavuudesta. Hänen
hampaansa olivat kuluneet tyngiksi. Hänen yllään oli
jotakin tulipunaista.

He olivat kuulleet, että Liina oli tullut ja heti kiiruh-
taneet tervehtimään. Niin, Lauren oli kuollut, eikö Liina
ollut sitä kuullut. Jo kevättalvesta. Hävinneethän he
olivat siitä liikkeestä. Mitäs, kun Lauren oli käynyt
sellaiseksi puhumattomaksi ja synkkämieliseksi. Ei ollut
välittänyt puvustaankaan enää. Lopulta oli saanut sel-
laisen päähänpiston, ettei leivottaisi muuta kuin lim-
punkokoisia piparikakkusydämiä. Niillä pelkästään hän
itse eli. Sellaistahan se sitten oli kuin oli. Freedillä,
hänellä oli suuria tuumia. Oli perustettu uusi laiva-
yhtiö, ja jo ensi kesänä piti laivan välittää liikettä.
Freedi aikoi puhua herroille, että pantaisiin laivan

nimeksi »Sofia», mummon muistoksi. Varmaan ehdotus menisi läpi, jos . . . No niin, mitäpä täti siitä ihmetteli, hyvä eukkohan mummo oli ollut. Kai täti nyt ottaisi yhtiössä osakkeita — varmasti hyvä kauppa. Ja »Sofia-kin» menisi läpi siinä tapauksessa. Noo, eihän sitä nyt sopinut kieltää läheiseltä yritteliäältä sukulaiselta! Ja lapsuuden leikkitoverihan Herttakin oli. Hotellia täytyi sitäkin laajentaa. Puolella sadalla tuhannella toivoi Freedi pääsevänsä. Hopeiseen Kettuun piti tulla kaikki mahdolliset eurooppalaiset mukavuudet. Kai täti antaisi nuo rahat — lainaksi, jollei muuta?

Illalla makasi Liina kauan valveilla vanhassa kapeassa sängyssään ja mietti maailman menoa. Siis oli Benjamin Laurenkin nyt kuollut. Olisiko suru lopulta vie-nyt hänet hautaan? Liina mietti ja mietti ja kysyi mitä Jumala tarkoitti.

Aamulla tuli ruustinna visertäen ja läähättäen ylös mäennypylää, jolla pieni puurakennus seiso. Hän hymyili jo kaukaa ja piteli rintaansa, hänellä oli niin kova hengenahdistus. Sitten hän karkasi Liinan kaulaan ja kyseli kymmentä asiaa yhtäikaa. Lehto olisi myöskin tullut, mutta ei hän voinut, kun piti mennä kansliaan. Mutta hän lähetti terveisiä. Ja kaikki lapset. Elli oli nyt kihloissa... No, sen valkotukkaisen maisterin kanssa, joka häntä jo katseli koko viime talven. Ja eikö neiti Liina nyt heti tulisi heille... kulta rakas neiti Liina, oli niin hauskaa nähdä, oli niin paljon puhumista. Lehtokin halusi puhua niin monista asioista. Ensi sunnuntaina olisi heillä raamatunselitys. Sinnehän kai neiti Liina toki tulisi. Hän, ruustinna oli kuullut, että aiottiin pyytää neiti Karellia samaksi päiväksi rehtorille päivällisille, oli rehtorskan syntymäpäivä — vasikka oli juonut kolmatta kuukautta näitä päivällisiä varten —, hekin, Lehdot olivat pyydettyt. Mutta Lehto ei koskaan tahtonut laiminlyödä virkatehtäviään. Eihän raamatunselitys nyt sitä suorastaan ollut, mutta kuitenkin sinnepäin. Ja neiti Liina, kulta rakas neiti Liina... tulisihan neiti Liina heille.

— Rehtorille, toisti Liina ja väri hänen kasvoillaan vaihtui, — eihän minua toki sinne pyydetäkään, mitä

minä siellä, enhän koskaan ole ollut — muuta kuin asialla ... eteisessä ...

— Niin, pani ruustinna, pää veitikkamaisesti kallellaan ja syleili häntä, — mutta se on toista nyt! Hopeahäihinkin teidät pian pyydetään! Ja kuulkaa sitten, te kulta herttainen, Lehto on ajatellut... kai te nyt tahdotte tukea harrastuksiamme ... rahallisestikin. Olemme esimerkiksi ajatelleet joulujuhlaa köyhille... vaatteita, ruokaa... Mutta saamme sitten puhua niistä, kun te tulette! Kuulkaa... Liina, olemme olleet niin kauan tutut: emmekö voisi sinutellakin toisiamme. Sano Fiina vain ... Minä olen sitä jo niin monta kertaa ajatellut. . .

Tohtorin väet asuivat tutussa paikassa likellä kasinoa. Liina astui ylös tuttuja portaita ja tuli keittiöön. Syys-hämärässä istui rouva Kamberg lieden ääressä, yllään paksu kudottu villaröijy, ja jutteli palvelijan kanssa lähestyvistä markkinoista, silakoiden ja voim hinnasta. Hän katseli tulijaan pitkään ja kun hän tämän tuns, vetäytyi pieni ivallinen viiva hänen suupieliinsä.

— Noo ... noo ... vieläkö ... vieläkö nyt kuljetaan keittiönportaista? Parempien ihmisten kirjoihinhan sitä .. . kun on rahoj a . . . Menee vain peremmälle, kyllä siellä ollaan kotona... Tai, kysynnän samalla, mitä siellä maksettiin voista, siellä missä ... oli... oltiin suvea, että jos rupeaisi hankkimaan jostakin muualta, kun täälläpäin niin ovat kallistaneet. Eiväthän ne nuoret kysy, mitä maksaa, tohtorinnakin ... se minun tyttäreni .. . suoraan kouraan vain, mitä pyytävät. Mutta pian sitä sillä lailla tavaroistaan pääsee, jos niitä vähän onkin saanut kokoon. Kauankohan — jaa, minä sanon nyt vaan Liinaksi, kun olen ikäni sanonut, vaikka tulisitte kuinka rikkaaksi — niin, sitä minä vaan, että kyllä ne vievät rahat Liinankin kynsistä, niitä on niin paljon ottajia. Parasta olisi, että Liina uskoisi tohtorin taakse. Sen taakse minäkin olen uskonut ja rehellisesti se on hoitanut, ei yhtään itseensä päin. Vaikka senhän ne kaikki ovat sitten, kun minä kuolen, mutta niinkauan pidän itse enkä anna pois, kun en tahdo olla velkaa kenellekään.

Liina oli jäänyt seisomaan rouva Kambergin eteen.

Palvelustyttö mittaili häntä silmillään kiireestä kanta-päähän.

— Jos tohtori vain tahtois minua auttaa, sanoi Liina ja hänen tummat silmänsä katselivat kiitollisen odottavina lihavaan vanhaan rouvaan, joka painui kuin iäksi, siihen mihin hän keppiensä varassa oli siirtynyt.

— Eiköhän tohtori auta, sanoi rouva Kamberg — mutta täytyy siitä antaa vähän vaivanpalkkaa, annan minäkin, en minä huoli ilmaiseksi, vaikka hän onkin tyttäreni mies. En minä tahdo ketään kiittää. Mutta tohtori tahtoo aina jotakin sellaisiin yhteisiin tarkoituksiin. Minunkin omaisuudestani menee kymmenentuhatta markkaa sairashuoneelle ... kuolemani jälkeen. Tohtori olisi tahtonut testamenttiin viittäkymmentätuhatta. Omia rahojaanhan ne silloin ovat! Mutta sellainen se tohtori on. En minä ruvennut sellaisten summien alle panemaan puumerkkiäni. Lahjoittakoon hän itse sitten, mitä tahtoo. Mutta siinä tapauksessa hän kyllä Liinankin rahat ottaa taakseen tai niihin pankkeihin, että Liina antaa sairashuoneelle tai koululle tai sellaiselle... kuolemansa jälkeen.

— Minä annan mielelläni eläessänikin, sanoi Liina alttiina.

Rouva Kamberg naurahti.

— Ja joutuu vielä itse näkemään sellaistakin aikaa, että taas pitää muita kiittää. Minä en kiitä.

Terveet lihavat lapset tulivat keittiöön ja Liinan kädet sujuutuivat heti niiden pyöreiden käsivarsien ympäri ja hänen äänensä kävi pehmeäksi. Rouva Kamberg katseli iva suupielissä ryhmää, joka heti nauraa helistellen muodostui keskelle permantoa. Lapset vetivät Liina-tädin luokseen maahan, nojautuivat hänen polviaan vastaan ja kietoutuivat hänen kaulaansa.

— Miksi sinä olet ollut niin kauan poissa?

— Täti on ollut kaukana maalla. Siellä oli paljon lapsia. Leikittiin ja laulettiin koko päivä.

— Meidän puutarhassa oli paljon marjoja.

— Vai niin, vai marjoja! Mutta oletteko te nähneet, mitä siellä nyt on? Kuulkaahan nyt: siellä on tänään jotakin aivan erikoista. Siellä on suuret, suuret leikit ja tanssit, Tuuli soittaa ja kaikki lehdet tanssivat.

Vaahteranlehdet ovat pukeneet ylleen kauneimmat keltaiset pukunsa, orapihlajanlehdet ovat vihreät tai punaiset, koivunlehdet ovat ruskeat. Ne ottavat toisiaan kädestä ja juoksevat, juoksevat pitkin tietä. Nurmikolla mennään kuperkeikkaa... huppis! Mutta ei ensinkään itketä. Noustaan ylös ja juostaan taas... suuremmat odottavat pieniä. Nyt kädestä kiinni taas! Sireenien lehdet ovat vielä puussa. Niistä olisi kovin hauskaa leikkiä muiden kanssa, mutta niiden pitää suojella pieniä lintuja. Keltainen talitiainen on jo tullut. Kuinka hänellä on kaunis valkoraitainen takki! Pian tulee kylmä talvi... on vaikea löytää ruokaa... Kaikkialla on lunta. Mitä lapset silloin tekevät?

Käsi, joka ei ollut lapsenkäsi, kietoutui takaapäin Liinan kaulaan.

— Tervetuloa! sanoi tohtorinna sydämellisesti.

Kyyneleet nousivat Liinan silmiin, sillä hän tunsu lapsuudentuttavansa tervehdyksessä vilpittömän ilon. Sen erotti heti kaikista niistä ystävällisyydenvakuutteluista, joita täällä oli näinä parina päivänä lausuttu. Tohtorinnan oli ollut Liinaa ikävä. Kun Liina voisikin joka päivä oleskella joitakin tunteja hänen lastensa kanssa. Saduilla ja leikeillä niitä täytyy kasvattaa.

— Minähän olin suuri tyttö, kun istuin ja kuuntelin Liinan satuja! muisteli tohtorinna. — Kuinka se oli kaunis se satu pienestä Matti Rehellisestä, joka ei suostunut sanomaan väärää sanaa, vaikka olisi saanut sata markkaa ...

Rouva Kamberg naurahti.

— Ajattelin tässä juuri, sanoi hän, — kuinka tuo Liina viitsii pitää noita vanhoja vaatteitaan, vaikka nyt olisi varaa uusiinkin. Mutta parhaiksi ovat, koska niillä on määrä rypeä lattioilla.

Aline tulistui.

— Mamma ei ymmärrä mitään, sanoi hän. — Silloinkin ennen mamma keskeytti Liinan sadut. Muistaako mamma?

— Taitaisi sinulla olla keuhkotauti, jos olisit saanut mielesi mukaan istua kuuntelemassa Liinan loruja, nauroi vanha rouva.

Tohtori oli hyvin ystävällinen. Liina kertoi hänelle

aikeistaan ja tohtori lupasi ajatella niitä. Omasta puolestaan aikoi hän koettaa saada kaupunkiin vesijohtoa, muuten ei terveydellisissä oloissa tulisi tapahtumaan parannusta. Hänen täytyi juuri tämän vesijohtohankkeen vuoksi tänä syksynä paljon olla matkoilla. Jonkin verran rahaa tahtoi Liina luovuttaa sukulaisilleen. Äitivainaja oli kyllä ollut sitä vastaan, mutta hän tahtoi välttää riitaa. Se sisaruksista, rouva Saarinen, jolle äiti olisi tahtonut antaa rahoista, ei ottanut niitä vastaan. Eikö se ollut kummallista!

Liina läksi kiitollisena ja iloisena tohtorin talosta. Kuinka oikein mamma viime hetkessä oli huomannut asian, kun hän muutti edellisen määräyksensä ja käski pyytää tohtoria auttamaan rahoja nostettaessa, eikä kirkkoherraa.

Ei, ei ollut rikkaus niinkään huoletonta. Ei ollut koskaan rauhaa niinkuin ennen, kun eli unohdettuna ja köyhänä. Yhtä mittaa tuli tuttuja ja tuntemattomia. Mikä tarvitsi ompelukonetta elättääkseen sillä henkensä, mikä lainaa mennäkseen seminaariin, mikä takuuta ostaakseen lehmän, miltä oli kuollut hevonen ja täytyi saada toinen, minkä/Oli mies sairashuoneella eikä päässyt pois, ennen kuin maksoi laskunsa. Alituisesti tuli kaupustelijoita. Millä oli kopassaan villasukkia ja käsi-neitä, millä vehnäleipää, millä mustia tauluja hopeakirjaimisine raamatunlauseineen, millä paperia ja kirjekuoria, millä hiivaleipää, millä esiliinoja ja alusliivejä. He olivat kaikki tuttavია, joskus oli istuttu samoilla penkeillä Karellien, äidin ja Liinan kanssa kirkossa, oltu postmesterskalla pyykillä, silloin kun postimestari vielä eli, tai seisottu monet kerrat Liinan kanssa maitokuormien ympärillä torilla. Liina ei voinut muistaakaan kaikkia, ainakaan ei hän vuosikausiin ollut nähnyt näitä ihmisiä, mutta nyt he tulivat, joivat kahvia ja viipyivät niin kauan, että Liina luuli heidän aikovan jäädä yöksi. Vihdoin hän painoi pienen rahan heidän käteensä. Jotkut olivat tyytyväiset ja lähtivät heti, jotkut lähtivät vitkastellen ja tyytymättöminä. Liinan täytyi jo pyytää Martinin leskeä auttamaan kahvinkeitossa, sitä täytyi keittää koko päivän, onneksi oli syksy eikä kaupungin istutuksia enää pidetty kunnossa. Hautausmaalla täy-

tyi kyllä käydä lakaisemassa lehtiä, mutta Liina kävi vanhan vaimon apuna, hän teki sen huvikseen, hautausmaalla sai suorastaan levätä, siellä oli rauhassa vierailta ihmisiltä.

Martinin leski luki heille lakia. Mitä tämä uusi ystävyyks oli muuta kuin halua saada rahaa. Ei kukaan löytänyt postmesterskan luo, kun hän sairasteli ja mielellään olisi ottanut puhekumppalin. Hävetkööt! Liinan täytyi rauhoittaa vanhusta. Piti kärsiä ihmisiä. Rikkaus näkyi olevan sellaista, ettei saanut tehdä mitä tahtoi eikä olla kuinka tahtoi. Kadullakin ja kirkossa kääntyivät ihmiset katsomaan rikasta ihmistä, oli hän sitten kuka tahansa.

Tuli kirjeitä. Liina oli huono kirjoittamaan. Hän oli tuskissaan noiden kirjeiden vuoksi. Joku sanoi, että takuiden tähden myytäisiin kaikki mitä hänellä oli ja hän joutuisi vaimonsa ja seitsemän lapsensa kanssa talven selkään. Ensi hetkessä Liina päätti, ettei läheta mitään vieraille ihmisille, mitäpä hän tietää, vaikka he valehtelisivat. Ja voiko hän nyt kaikkia auttaa. Mutta hän ei saanut rauhaa ja hän lähetti kuin lähettikin vaaditut rahat. Joku tarvitsi matkaravoja Amerikkaan. Niitä ei Liina lähettänyt. Tarpeita oli monenmoisia.

Eräänä sunnuntaiehtona tuli muuan mies mustiin puettuna. Eikö neiti tuntenut häntä? Hänhän oli tehnyt työtä siellä tohtorin työmaalla keväällä . . . Hänhän oli antanut neidille linnun, rastaan — missä se nyt oli, oliko kuollut? Ja hänhän oli tullut auttamaan, kun vanhan mamman arkkua piti nostettaman rakennuskaivantojen yli. Hän oli tuonut lautoja lisää, että silta tuli leveämmäksi, siinä olisi muuten helposti voinut käydä huonosti, eikö neiti muistanut? Kyllä, kyllä hän jo muisti. Lintu oli jäänyt maksamatta, se oli hyvin paha. Se ei ollut kuollut, se oli entisellä vahtimestari Vohlströmillä, he kun siitä niin pitivät. Liina punastui, kun huomasi, että linnusta olisi pitänyt maksaa ja meni nopeasti lipastonlaatikolleen. Mutta mies ei ollut tullut sille asialle. Aivan toinen asia hänellä oli. Hän oli jo silloin katsellut tätä neitiä, kuinka se oli nöyrä ja kärsivällinen. Hänelläkin oli vanha äiti ja hän tahtoi täyttää neljänneksen käskyn. Mutta olisi tehnyt mieli niinkuin

naimisiinkin, ja he olivat äidin kanssa yhdessä ajatelleet, että jos niinkuin tämä neiti Karelli.. .

Neiti oli sen näköinen, että mies-raukka heti huomasi tilansa toivottomuuden. Neiti oli noussut ja pani kokoon käsityötään. Pöydänkulmalla oli maksu linnusta.

— Ei neiti tykkää pahaa . . . Jollei, niin ei. . .

— Ei, sanoi Liina ja meni toiseen huoneeseen.

Jonkin hetken kosija odotti hänen palaavan sanomaan hyvästi, mutta kun ei häntä kuulunut, mies murahti jotakin, otti setelin pöydänkulmalta, painoi lakin päähänsä ja läksi.

Rakennusmestari samaiselta työmaalta pidätti Liinan kadulla. Liina muisti heti sen pulskan ruskeasilmäisen miehen, joka oli toimittanut hänelle rotista neljäkymmentä penniä. Rakennusmestari pyysi torttuja syömään konditoriaan. Kun Liina katseli häneen epäluuloisesti, selitti hän olevan asiaa. Olisi ehkä vaikea puhua täällä sateessa. Liina punastui muistellessaan rottia. Saadakseen pienelle Rakelille kintaita hän oli ottanut rahat. Yhtä kaikki oli monessa suhteessa onnellista olla rikas. Olikohan se punakka, pelottavan näköinen työmies vielä siellä. Kun rakennusmestari huomasi Liinan aikovan valita sateen mielummin kuin kaupungin vastaperustetun ainoan konditorian, jossa sekä vanhemmat ihmiset että koululaiset niin mielellään istuivat leivosten ääressä, kumarsi hän mitä kohteliaimmin, mutta hiukan loukkaantuneesti ja ilmoitti kuulleensa tohtorilta, että neiti Karell aikoi perustaa kaupunkiin sekä leikkikoulun että vanhojenkodin. Tästä yrityksestä ja siihen sopivista paikoista hän aikoi puhua. Silloin Liina astui ylös konditorian portaita.

Hän ei ollut koskaan käynyt tällaisessa paikassa eikä hän tietänyt, miten täällä käyttäydyttäisiin. Tämä oli aivan toista kuin Laurenilla ennen. Mutta eikö se ollutkin rouva Lauren, Freedin morsian, joka istui tuolla takahuoneessa? Liina ei halunnut tavata häntä ja kiihuhti pienen pöydän ääreen, missä rakennusmestari odotti häntä. Mitä tällaisessa paikassa oikein tehtiin? Rakennusmestari tiedusteli hymyillen jotakin, vihdoin viimein Liina ymmärsi hänen kysyvän, halusiko neiti Karell itse valita leivokset vai soisiko hän hänelle,

rakennusmestarille, tämän onnen. Liina ei vastannut ja rakennusmestari toi hänelle niin paljon kuin pienelle lasilautaselle mahtui. Liina ei ollut maistanut tällaisia herkkuja sen jälkeen kuin hän ja Lauren joutuivat eroon. Ei koskaan, ei koskaan hän unohtaisi Laurenia.

Rakennusmestarin kohteliaisuus ei olisi voinut kohdata epäkiitollisempaa naista. Komea herra puhui kyllä Niemelän maakartanosta, jonka vanhojen haltijoiden kaikkien luonnon lakien mukaan pian täytyisi kuolla, mutta Liina vainusi kaiken aikaa, että hän halusi päästä hänen onnettomien rahojensa kimppuun. Tuntui niin vastenmieliseltä, että tuskan hiki pisaroi hänen otsalleen. Ehkäpä rakennusmestariakin aikoi pyytää häntä vaimokseen. Kylläpä hänet oli alennettu! Kuinka ylhäinen ja turvattu hän olikaan ollut ennen, yksinäisyydessään ja köyhyydessään.

— Kas, alkoi rakennusmestari puoliääneen ja taittoi lusikan avuksi sormillaan leivosta palasiksi, — kas, ensinnä ei sellaista paikkaa kuin Niemelä ole mailla halmeilla, ilman puolesta ensiluokkainen, lähdevesi ja siksitoiseksi puisto ja sitten se saamarinmoinen näköala! Ja aivan kaupungin laidalla — maalla ja siksitoiseksi kaupungissa! Saisi siis kaikki nämä etuudet, mutta pääsisi irti maista — kas Niemelässä on saamarinmoiset maat, mutta ne ostaa kaupunki, kun ovat juuri kaupungin laidassa. Ja vanhukset kuolevat, täytyyhän niiden kuolla ... ja siksitoiseksi koetamme tohtorin kanssa saada kaupungin ryhtymään kauppoihin nyt jo heidän eläessään...

Rakennusmestari puhui varsin järkevästi. Kunhan hän vain ei olisi puhunut noin kuiskaten ja painunut yli pöydän. Liina ei päässyt kauemmas, hän istui seinää vastaan.

— No, neiti nyt söisi, nämähän ovat niinkuin siirappia söisi. Eikö neiti pidä plommoneista... tai manteleista? Ja tämä ruskea velli, mitä tämä onkaan ... suklaata kai... Minun mielikseni... !

Liina punehtui ja laski lautaselle lusikkansa. Hän hämmästeli itsekin tuhlaavaisuuttaan: rahat olivat maksettavat ja tavara jäisi tänne. Pianpa tuhlaavaisuus tarttui. Mutta hän ei voinut. Hän rupesi vetämään kin-

taita käsiinsä. Takahuoneessa nauroi Hertta. Hän oli ollut mukana silloin kerran, kun oltiin soutelemassa... Kauan sitten. Silloinkin oli syöty torttuja, Lauren niitä oli tuonut mukanaan. Liina nousi.

— Niin, sanoi hän, — kyllä kai se Niemelä voi olla hyvä paikka. Minä lähden sinne katsomaan. Ja puhun tohtorin kanssa.

Rakennusmestari istui vielä, niellen viimeistä palaansa.

— Mihinkäs nyt on sellainen kiire? Miten olisi, jos mentäisiin katsomaan sitä Niemelää... Emmehän me sateessa sula. Ja siksitoiseksi taitaa ilmakin kirkastua. Minä vain sitä, että olisihan sitten nähtynä... Jaa totakin, maksaa pitää kanssa. Mitäs meillä tässä on? Kahdeksan leivosta, vaikkeihän niistä tullut puoliakaan syödyksi..

Rakennusmestarin lompakossa oli paksu pinkka setelirahoja. Hän levitteli niitä ikään kuin tahallaan.

— Täysi arvo niillä on, sanoi hän hymähtäen, kun näki Liinan katseen tähtäävän rahoihin, — vaikka ovatkin vähän likaisia. Rahat niin helposti likaantuvat.

Rakennusmestari tuli saattamaan kotiin. Liina ei voinut sitä estää. Hän kulki katsoen katuun. Rahat niin helposti likaantuvat.

— Kai sitä sitten on jotakin itselleenkin jäämään, vaikka annatte näihin julkisiin? sanoi rakennusmestari.

— Ei, kävi Liina kiivaasti kiinni, — ei! Minä annan kaikki pois... tai melkein kaikki. Saanhan sitten asua siinä kodissa, mikä rakennetaan vanhoille. Lahjakirjat laaditaan niin pian kuin tohtori ennättää.

— Vai niin, vai niin, nauroi rakennusmestari, — ihmisiä on monenmoisia.

Sitten hän rupesi puhumaan tohtorin matkoista ja vesijohdosta. Toimen mies oli tohtori, siitä täytyi olla yhtä mieltä.

He kulkivat ääneti. Lehdet putoilivat raskaina ja märkinä, liimautuen maahan. Siinä maatessaan ne muisuttivat vanhoja, mätäneviä setelejä. Postikonttorin kulmassa sanoi rakennusmestari hyvästi. Liina naurahti ja polki tukevalla jalallaan suureen lehtiläjään. Hän nauroi. Hetkisen perästä hänen kuitenkin teki mieli itkeä. Surullisina putoilivat lehdet, ikään kuin kokonai-

set kyynelsateet olisivat painaneet niitä maahan. Satoi hiljaa tihuttaen. Taivas oli kauttaaltaan harmaa.

Omituisen kihlatarjouksen esitti Liinalle Blonda Boucht, kaupungin vanha ravintoloitsija. Hän toi muusaan mamman hopeamaljan ja kysyi jalomielisesti, halusiko Liina ostaa sen, nyt kun on tullut rikkaaksi. Samalla hinnalla kuin se silloin oli myyty ei hän kuitenkaan voinut sitä antaa, ravintola kannatti huonosti, Hopeinen Kettu oli tehnyt suurta hallaa. Kun oli sovittu hopeamaljasta, esitti ryhdikäs vanhus kauppaneuvos Helinin kosimatarjouksen. Se oli varakas mies, kaikin puolin kunnan mies, ei liian nuorikaan — kaikenlaiset nuoretkin olivat kehoittaneet häntä kosimaan Liinaa puolestaan, mutta siihen ei hän ollut ryhtynyt —, vaan tämä Helin, se ...

Nuorin Kareliin sisaruksista, Alme Lundin ja hänen miehensä, kauppias, saapuivat omalla hevosellaan tervehtimään Liinaa. He toivat mukanaan kaikenlaisia lahjoja. Oli pari kaunista esiliinakangasta, kalossit, kuminaleipää ja pieni nelikollinen joitakin erinomaisia silakoita. Jälleennäkeminen oli mitä ystävällisin. Kaikki ne kovat sanat, mitkä mamman kuoleman jälkeen olivat lausutut, tuntuivat unohtuneen, mistään kärejäkäynnistä ei ikinä näyttänyt olleen puhettakaan. Päinvastoin olivat Lundinit nyt laajentaneet asuntoaan, siellä oli kamari Liinaakin varten, ja Kalle, hän oli valmis ottamaan hoitaakseen Liinan asiat. Viisaalla hoidolla saattoi pääoman saada tuottamaan uskomattomia. Nyt oli kireä aika, saattoi saada hyviä korkoja. Kallella oli valmiina joukko ehdotuksia. Alme puheli jo sillä tavalla kuin olisi ollut sovittu asia, että Liina muuttaisi heille. Heidän hevonen saattaisi tulla noutamaan Liinaa, se oli vahva ja kaunis hevonen. Ja trillatkin olivat uudet ja mukavat.

Illalla kun oltiin Vohlströmeillä, saivat he kuulla Liinan suunnitelmista. Lundin nauroi ja läjäytteli kädellä polviaan.

— Se on vanhapiikamaisuutta, sanoi hän, — anna anteeksi, paras käly.

— Se on runoutta! sanoi Vohlström, nauroi hänkin ja veteli pitkää partaansa.

Ja kun häneltä kysyttiin, mitä tämän viisauden piti merkitä, selvitti hän tarkemmin, että runous oli sitä mikä ei lyönyt leiville ja kuitenkin löi, eli toisin sanoen samaa kuin totta puhuminen ja hyvä tuuli ja muut sellaiset. Kaikki ivasivat tuota ikuisesti nauravaa pölkkylalkaa. Mutta pian Vohlström pääsi loistavasti voitolle. Liina ilmoitti, että hänen tarkoituksensa oli jakaa sisarilleen melkoinen osa varoistaan. Siitä nousi ilo. Sigrid sulii ja toi pöytään suuren rommipullon. Alme suuteli ja taputteli vanhinta sisartaan, vakuutellen, että he huomisaamuna vievät hänet mukaansa sinne heille nummikkoon. Lundin tuprutti suuria sauhuja, läjäytteli polviansa ja puhui osakkeista ja suurista voitoista. Lintukin rupesi äännähtelemään räkättirastaan karkealla suulla. Sigridin täytyi paremmin peittää lintuhäkki. Nyt nousi Vohlström istumaan vuoteessaan. Hän loi veitikkamaisen silmäyksen kaikkiin läsnäoleviin, kohotti Liinalle ryppyylasiaan, jossa oli kirkasta rommia ja sanoi: — Kippis, Liinukka! Se oli runoutta.

Ja hän tyhjensi mielihyvän irvistyksellä lasin ja pyyhki partansa.

Nyt ymmärsivät kaikki runouden ja antoivat sille arvoa.

Lauhana syyspäivänä, kun lehdet jo olivat varisseet, ajoi Liina tuttua tietä oluttehtaalalle. Hän ikävöi sisarvainajansa lapsia ja pelkäsi heidän isäänsä.

Jo matkan päähän kuului kartanolta posetiivin soitto. Koira ulvoi ja muutamia lapsia seisoj vanhan etelämaalaisen miehen ympärillä, ihaillen kuvaa soittokoneen takana ja lintuhäkkiä sen päällä. Siinä oli pari vierasta lasta, mutta Liinan käsivarret ojentuivat vavisten niitä kohti, joiden kasvoilla oli Karellien tutut piirteet. Vainoin saattoi hän hillitä mielenliikutustaan. Lasten sukat ja kengät olivat risaiset, heidän takkinsa niin pienet, että kapeaa rannetta oli hyvän matkaa alastomana hihojen ja kintaiden välillä. Nappeja oli poissa. Salatakseen kyynehään painoi Liina kasvonsa lasten olkapäitä vastaan ja teki siinä joukon kysymyksiä. Lapset saivat kukin rahansa ja antoivat sen vanhukselle. Lintu hyppeli ahtaassa häkissä ja tarjosi onnenlehtiä. Niitäkin ostettiin. Kiitollisuudessaan väänsi vanha etelämaalainen

konettaan kauemmin kuin vieras olisi halunnut häntä kuunnella. Liina paloi halusta sada tietää jotakin lapsista ja suuntasi askeleensa portaita kohti.

— Ei, Liina-täti, virkkoi vanhempi tytöistä, Ruth, äkkiä ja tarttui tädin käteen, — täti ei voi tulla sisään. Pappa on suuttunut tädille.

He pysähtyivät kaikki neljä ja pienemmät lapset katsoivat viisaasti Liinaan ja toistivat Ruthin sanat. Hetkisen seisoj Liina neuvottomana hiekalla portaiden edessä, sitten hän alkoi kiertää rakennusta ja käski lasten juosta edellä puutarhaan, ettei heidän tulisi kylmä. He tahtoivat häntäkin juoksemaan, ei heidän ollut kylmä, he olivat aina koko päivän ulkona. Liina tuli hiljaa heidän jäljessään saadakseen sydämensä rauhoittumaan. Varisseeseen sireenimajaan he asettuivat. Siinä olivat vanhat penkit, täällä oli usein istuttu, silloin kun Valborg oli onnellinen nuori rouva.

Liina antoi lapsille makeisia ja levitti käsivartensa heidän ympärilleen lämmittääkseen heitä. Heidän kalpeista kasvoistaan katsoivat varhain viisastuneet silmät ja heidän äänensä soivat vuoroin lapsellisina ja tietämättöminä, vuoroin huolestuneina ja aavistaen sitä onnettomuutta, missä he elivät.

Ei, täti ei voinut tulla sisään. Pappa oli paraikaa kovin juovuksissa. Fanni-täti oli mennyt vinttikamariin ja sulkenut oven. Ei heillä enää koskaan ollut tunteja eikä läksyjä, Fanni-täti oli enimmäkseen papan kanssa, hän auttoi pappaa, hän oli papan konttoristina. He riitelivät useammin kuin pappa ja mamma. Ei, Liina-täti ei voinut tulla sisään, pappa oli suuttunut tädille! Pappa oli sanonut, että täti, nyt kun on tullut rikkaaksi, luulee, että ihmislapsiakin voi ostaa. Mutta hän ei luovu lapsistaan, ei vaikka mikä olkoon. Hän ei huoli Liina-tädin rahoista! Ei, ei pappa ollut heille paha. He eivät menneet lähelle, silloin kun hän oli juovuksissa. He ottivat keittiöstä voileipiä ja menivät latoon, jos satoi. Fanni-täti ei ollut hyvä eikä paha. Mammaa heidän monta kertaa oli ikävä. Kun Fanni-täti oli kerran pannut rintaansa mamman kauniin kultaisen neulan, jossa on se sininen kivi, oli Rakel lyönyt häntä ja itkenyt. Fanni-täti oli suuttunut, mutta pappa pani

pois neulan, lipastoonsa kai. Mamman kuva oli taasen salin seinällä, se oli välillä ollut poissa.

Lapset saattoivat itkevän tätinsä rattaille. Hän sanoi kirjoittavansa papalle. He saivat kääsien laatikosta kukin käärönsä. Jokainen käärö oli sidottu erivärisellä nauhalla, Ruthin sinisellä, Rakelin punaisella ja Selimin keltaisella. Nyt puhkesi lapsi esiin noista varhaiskyp-sistä kalpeista olennoista. He hyppelivät ja nauroivat lahjojensa ääressä, muistamatta sitä, joka läksi talosta. Liina katseli heihin, kunnes metsä asettui seinäksi väliin. Ja kauan hän itki.

Päivät kuluivat. Hän ei tehnyt mitään ja kuitenkin ei hänellä ollut vapaata hetkeä. Hän otti vastaan vieraista, kirjoitti kirjeitä ja kävi vieraissa. Rahahuolet painoivat häntä lakkaamatta. Ne häiritsivät unta yölläkin. Nimittäin ei huolet rahojen puutteesta, vaan niiden olemassaolosta. Hän teki tyhmyyksiä, kun ei saanut tavata tohtoria. Hänen neuvonantajansa olivat tohtorinna, Bertta Frilander ja Martinska.

Eräänä päivänä tuli tohtori, muassaan kaunis pystykorva koiransa.

— Minä tulen torumaan, huusi hän Liinalle jo ovelta ja nauroi. — Te lahjoitatte oikealle ja vasemmalle ja saatatte aikaan paljasta pahennusta. Olkoon vielä menneeksi alttaritaulu, jos luulette sillä tekevänne Jumalalle palveluksen — minusta suorastaan teemme syntiä, jos hylkäämme sen iloisen Taivaaseenastumisen, jota montakymmentä vuotta olemme hartaudella kirkossamme katselleet. Olkoon menneeksi, että haluatte sisarvainajanne lapsille tai muille varattomille antaa jotakin. Mutta mitä varten te menitte lainaamaan Hopeisen Ketun isännälle ja hänen ystävilleen? Kolme päivää ja kolme yötä he nyt ovat mellastaneet teidän rahoillanne. Henkikirjurilta oli henki mennä, olivat korttipöydässä riitaantuneet, minut noudettiin keskellä yötä heitä parantelemaan. Tunnustan suoraan, että olen teihin suuttunut, neiti Karell. Hyvä sydän on toista, toista raha-asiat. Kuinka monta kertaa te luulette auttavanne, kun lainaatte rahaa? Niin, niin ... tultiin tänne itkemään, että tehdas on joutunut tilapäiseen pulaan. Panakit ovat käyneet varovaisiksi eivätkä anna luottoa. Koko

työväki, vaimot ja lapset joutuvat kurjuuteen, jos nyt yhtäkkiä tulee vararikko! Kun ei onnistuttu saamaan rikasta tättä ottamaan niitä laivaosakkeita, niin täytyi ryhtyä muihin keinoihin. Työmiesten vaimoja ja lapsia . . . tietenkään ei hyvä sydän voi vastustaa! Ja sellaisen summan te lainaatte — sehän on kokonainen omaisuus. Menette ja panette nimenne vekseliin, josta ette ymmärrä mitään. Ja te puhuitte niin kauniisti Jumalan lainasta — luuletteko te, että tätä lainaa oli käytettävä tällä tavalla! Menkää katsomaan Hopeiseen Kettuun.

Jollei tohtori olisi pitänyt saarnaansa naurussa suin, niin olisi Liina masentunut maan tasalle.

— Jumalan laina! puheli hän päättään pidellen. — Silläkö lailla minä olen käyttänyt Jumalan lainaa? Jumalan lahja, eikö kirkkoherra sanonut niin? muisti hän samassa, — minä olenkin taitanut viime aikoina ajatella kaikkea Jumalan lahjana.

Tohtori purskahti suureen nauruun ja taputteli koiransa.

— Sitä veitikkaa, sitä Lehtoa, sanoi hän, — menee ja sekoittaa käsitteet »lahja» ja »laina». Ero on varsin tuntuva ja myöskin seuraukset. Lahjaa käytetään aina kevytmielisemmin, lainasta tunnetaan sentään vastuunalaisuutta.

— Ei, sanoi Liina, — minä olen lainannut hyvin monelle ihmiselle, kun he hädässään ovat tulleet luokseni, mutta kukaan ei ole pitänyt sanaansa.

— Niin, kun olette lainannut sellaista, mikä ei ole omaanne, ja ihmisille, joita ette tunne, ilman takuita. Varmaan Jumala lainatessaan teille, neiti Karell, luuli olevansa tekemisissä hyvän tutun ja luotettavan henkilön kanssa.

Liinakin rupesi nauramaan. Tohtori oli mainio leikinlaskija.

— Varmaan, jatkoi tohtori, — Jumala muisti teidän vanhan äitinne ja luuli, että tytär on samaa maata. Keneltäkään ei lainattu, velka oli pelottava ja vakava asia...

Liina oli käynyt totiseksi. Hän oli kuulevinaan äitinsä äänen: oletko sinä lainannut joltakin — ajaai!

— Ei, lopetti tohtori, — raha on myrkyä, jota annis-

keilaan vain reseptin mukaan. Ja jos te nyt sallitte, niin minä rupean kirjoittamaan reseptit. Olen riippumaton mies, en tavoittele rahojanne. Yleishyvä on minun keppihevoseni. Minulle riittää huvi, että saan ratsastaa sillä.

Juuri joulun alla sai Liina maksaa vekselin. Se teki tuntuvan loven hänen jumalanlainaansa. Hänen viimeinen pettymyksensä kaupungissa oli se joulujuhla, joka hänen varoillaan pidettiin köyhille vanhuksille niinsano-
tussa kunnantuvassa. Oli hänen äitinsä syntymäpäivä.

Muhkea joulukuusi tuikki permannolla, veisattiin virsiä ja kirkkoherra piti selityksen. Kaupungin köyhimmät, toistasataa henkeä, naisia ja miehiä, oli kutsuttu. He saapuivat juhlatamineissa, omissaan tai lainatuissa, ja istuivat kunniasijoilla etupenkeissä keskellä harmaata, matalaa huonetta. Harmaat ja sammuneet olivat he itsenkin, tutisevat, tihrusilmäiset ja nälkäiset. Siihen kimeään kuoroon, jonka muodostivat ruustinnan, Kareliin sisarusten, Sigridin ja Liinan, sekä jonkun toisen naisen äänet, yhtyivät he yskinnällä ja tuhinalla. Kun kahvitarjottimet alkoivat kiertää, tuli heihin eloa. Suuret vehnärinkilät hupenivat toinen toisensa jälkeen. Ja kun vanhukset keksivät joululahjakäärönsä, jotka kuin mikäkin vuori täyttivät yhden kulman huoneessa, tuntuivat heidän katseensa ja ajatuksensa olevan vain siellä, vaikka he ristissä käsin olivat kääntyneinä kirkkoheraan päin. Hermostunut elämä tuli harmaaseen joukkoon, kun kääröjä alettiin jakaa. Kaikki se tuli, mikä vielä oli jäljellä näissä sammuvissa ihmisissä, leimahti. Ja kun jokainen sitten oli saanut lahjansa, kerääntyivät he neiti Kareliin ympärille, kiittivät, siunailivat ja itkivät. Liina muisteli äiti-vainajansa iloa, kun sisarukset tulivat ja toivat tuomisia — köyhän, nälkäänähneen ihmisen iloa. Mutta pian alkoi hänen luoksensa tunkea vanhuksia, jotka eivät olleet saaneet mitään: miksi olivat he jääneet ilman? Tämä ja tämä olivat köyhemmät kuin tuo ja tuo, jotka olivat saaneet — miksi heidät oli jätetty ilman? Kirkkoherra, ruustinna ja poliisi selittivät, ettei heitä oltu tänne kutsuttu, miksi he olivat tulleet, oli omantunnon mukaan kutsuttu köyhimmät. Syntyi sanasota. Ovenpuolella sätti joku äänekkäästi sellaisia rikkaita, jotka tekivät vääryyttä ja ovat olevi-

naan jumalisia. Joku vanha vaimo itki, että hänen rahansa oli häneltä varastettu: hän oli laskenut setelin penkille siksi hetkeksi, kun veti toista kinnasta käteensä ja silloin se oli viety. Porstuasta kuului täysi tora. Naiset alkoivat, nopean neuvottelun jälkeen, veisata virttä, jottei joulujuhla toki päättyisi tällä tavalla. Vain osa vanhuksia kuunteli virren loppuun. Lausuessaan suloisen joulupsalmin sanoja Liina mietti, mikä oli tämän Jumalan ihmiskunnan, ettei se onnekseen voinut suhtautua taivaallisen isän lahjoihin eikä lainoihin.

Pari päivää ennen jouluaattoja jätti Liina Karell syntymäkaupunkinsa asettuakseen Rauhalaan, vastavalmistuneeseen kotiinsa koivujen varjostamalle niemelle. Vanha lipasto ja muut tavarat olivat lähteneet aikaisemmin. Lyhdyn valossa kannettiin viimeisiä kapineita rekeen. Oli onneksi tullut lunta, ei enää ollut niin pimeäkään. Kissa oli köytetty vaatteiden alle koppaan, koppa liikkui itsestään pitkin autiota keittiön permantoa ja epämääräinen mourunta kuului silloin tällöin. Naiset, Liina ja Martinin leski, juoksivat edestakaisin rekien ja tyhjentyvien huoneiden välillä.

Huolimatta varhaisesta aamuhetkestä saapuivat muuttamat ystävät sanomaan hyvästi. Ruustinna tuli tuoden sokerikakkua, jonka hän oli illalla leiponut, kun oli sattunut saamaan munia. Se ei ollut oikein onnistunut, uuni oli ollut nähtävästi liian kuuma.

— Ja kuule nyt, sinä rakas herttainen: mikä pitkä suuri käärö se on ilmestynyt meidän eteiseemme? Siinä on minun nimeni ja »avattava jouluaattona». Mitä sinä nyt ajattelet! Sellainen kallis lahja... ja sinä kun kuullut saaneen maksaa niin suuria takuitakin. Minä aavistan, että se on sohvamatto, jota minä niin kauan olen tahtonut, mutta eihän siihen ole ollut varaa. Minä tyhmä ihminen kun silloin raamatunselityksessä tulin siitä maininneeksi — enhän minä voinut ajatella! Lehto on minua niin torunut. No, joka tapauksessa, sinä rakas herttainen: kiitos ja Jumala sinua palkitkoon...

Bertta Frilander toi ystävättärelleen pienen kukkasen. Ruukku oli kääritty niin hyvin, että kukkanen varmasti säilyisi. Heti joulun jälkeen piti Bertan tulla perässä, heidän piti yhdessä tehdä työtä leikkikoulussa,

Liina toivoi Bertasta leikkikoulun johtajatarta tänne kaupunkiin, sitten kun koulu täällä Niemelässä valmistui. Keväällä piti ruvettaman rakentamaan.

Tohtori ja tohtorinnakin tulivat. Tohtori toi Liinalle rahaa ja nuoren koiran, jota hän talutti nuorasta. Se oli Vahti, heidän koiransa pentuja. Se kyllä menisi, kun hän sille sanoisi, että oli mentävä, se oli ihmeen viisas ja tottelevainen koira. Aluksi oli paras pitää sitä reessä, sitten se kyllä juoksisi perässä. Tunsihan se jo uuden emäntänsä. Se tulisi hyvään tarpeeseen siellä Rauhallassa, Vahti. Ja tohtori piti sille, etusormi pystyssä, varoituspuheen.

— Minun tulee sinua äärettömän ikävä, sanoi tohtorinna, itki ja syleili Liinaa. — Uskon, että sinäkin vielä kaipaat takaisin tänne vanhaan kotikaupunkiin ja että tahdot johtaa tätä leikkikoulua täällä, jähka se valmistuu. Kuinka minä olisin iloinen — ja entä lapset!

Lapset olivat lähettäneet kukin pienen joululahjansa, eilen illalla ne juhlallisesti oli pakattu. Onneksi eivät lapset tänään olleet heränneet, muuten kaikki olisivat tahtoneet mukaan.

Täytyi kiirehtiä, päivänvalo taivaanrannassa alkoi jo tuntua.

Martinin leski asettui kissakopan kanssa toiseen rekeen. Hän nauroi ja viihdytteli kissaa kuin lasta. Liina astui alas portaita, yllään äitivainajansa turkki ja kädessään hänen kainalosauvansa, huolellisesti köytettyinä papereihin ja kankaisiin. Tohtorinna piteli lyhtyä, tohtori auttoi isällisesti Liinan istumaan ja kääri hyvin tottuneesti hänen jalkansa rekipeitteihin. Kainalosauvat olivat reen pohjalla vieressä. Tohtori tuuppasi vällyt laidoilta syvälle heinien alle, hän oli mestari siinäkin taidossa. Onneksi oli lauha ilma, juuri sen verran pakasta, ettei lumi sulanut. Tohtori komensi koiran Liinan viereen ja antoi nuoranpään hänen vasempaan käteensä. Naiset syleilivät toisiaan ja itkivät. Valo lyhdystä lankeksi suoraan Liinan kiitollisille, hartaille kasvoille.

— No niin, neiti Karell, sanoi tohtori ojentaen kätensä — ei, älkää toki ottako kinnasta kädestänne! — te olette nyt nähnyt, kuinka ihmiset seisovat lakki kourassa pokkuroiden mammonan edessä. Toivottavasti te siellä

maalla näette ihmisten lähestyvän ihmistä. Ja kun teidän tulee ikävä vanhaa kotikaupunkia, niin tervetuloa. Älkää hukatko mammonaa, jonka teille äsken ojensin. Onko hyvässä turvassa? Hyvästi, hyvästi.

Tohtori painoi hänen kättään. Seisoen takana reen jalaksilla tohtorinna syleili Liinan hartioita. Viisaana ja valppaana nousi koiran pää hänen viereltään. Kyyneelten tukahuttamina kuuluivat Liinan viime sanat, siten liukui reki pois ja sitä seurasi heti toinen, jossa vanha vaimo nauraen viihdytteli kissaa.

Oli mahdoton kuvitella mitään kauniimpaa kuin Rauhala riippukoivujuensa keinuvan katoksen alla. Jäätä ei vielä ajettu, eheänä ja valkoisena riitti sen pintaa niin kauas kuin silmä kantoi. Rauhalaan ei kuulunut mitään muita ääniä kuin kellonsoitot kylästä ja kirkolta. Kellot kylällä kutsuivat ihmisiä työstä levolle ja kirkonkellot kokosivat heitä Jumalan huoneeseen. Sielunkelloilla oli oma aikansa, ja niiden läppäyksestä tiesi heti mies vai nainenko oli jättänyt kauniin, lumen peittämän maan.

Vanhat huonekalut alkoivat jo sopeutua yhteen uusien kanssa, joita oli tehty täällä tai tuotu kaupungista. Isän lipasto seisoi Liinan makuuhuoneessa. Se sisälsi taas rahaa, työpalkkoja ja muita menoja piti pian suorittaa. Martinin leski nukkui keittiössä kissan kanssa. Koira oli ulkona. Se kaivautui lumeen ja vartioi uutta kotiaan. Se kuuh hienolla korvallaan kylältä ääniä, joita eivät ihmiset Rauhalassa erottaneet. He kuulivat enimmäkseen vain kellonsoitot.

Pian alkoivat kuitenkin lasten äänet yhtyä kellonsoittoihin, jotka kantoivat Rauhalaan. Pian tallattiin koululta alas mäkeä kiinteä polku niemelle koivujen suojaan. Polku oli lasten jalkojen tallaama.

Eräänä pakkasaamuna, kun lapset punaposkisina saapuivat, huomasivat he lumessa suuret miehen jäljet, jotka kiersivät kulman ja palasivat rakennuksen toiselta puolen.

— Täti, täti, kuka setä täällä on käynyt?

— Suuri setä!

— Sedällä on ollut naulat saappaissa!

— Se on ehkä ollut joku setä, sanoi Liina, — joka on

luullut, että tätä tietä pääsee kylään. Vahti kovin haukkui yöllä.

Vahti haukahteli vieläkin, nuuskiskellen jälkiä. Lapset ilakoivat niiden ääressä ja koettivat, miten monta heidän jalkaansa mahtui suuriin jälkiin.

Seuraavana yönä alkoi Vahti taas haukkua niin äkäisesti, että naiset heräsivät. He vaihtoivat keskenään pari sanaa keittiöstä kamariin ja Martinska nousi varovasti vuoteestaan. Kissa nukkui hänen jalkapäässään eikä sitä saanut häiritä. Hän katsoi ikkunasta, mutta ei nähnyt mitään. Koiran haukunta oli edennyt toiseen päähän rakennusta. Äkkiä se katkesi ikään kuin koiraa olisi lyöty. Martinska otti tulta kynttilänpätkään ja tuli kamarin kynnykselle. Liina nousi istumaan sängyssään. Molemmat kuuntelivat. Selvästi saattoi erottaa liikettä ikkunoiden alla. Koira haukahti ja vingahti samassa surkeasti. Ruudun taakse ilmestyi varjo. Liina voihkaisi ja veti peitettä kireämmin ympärilleen, mutta Martinska kiirehti hakemaan asetta. Ruutu helähti rikki, myrttiruukku putosi ja mies kapusi sisään. Hän oli nähtävästi haavoittanut sormensa, hän kirosi.

— Hyvä ihminen, huusi Liina, — mitäs te tahdotte?

Silloin kuului vanhan vaimon ääni miltei leikillisenä keittiöstä:

— Kyllähän sen tietää, mitä tahdotaan, kun keskellä yötä tullaan ikkunasta ...

Hän pääsi kynnykselle, toisessa kädessä halko, toisessa kynttilänpätkä. Ulkoa tulvi huoneeseen kylmä yöilma.

Särkyneestä ikkunasta nousi taas käsi ja sitten mies. Hänellä oli lyhty. Liina tunsu hänet heti, hän oli punakka ja mustapartainen. Kauhu, joka teki liikkumattomaksi, oli vallannut Liinan. Hän pusersi peitettä käsissään, ikään kuin hänen suontaan olisi vetänyt, hampaat kalisivat suussa. Martinska ei saanut häntä nousemaan. Halko pystyssä hän asettui hänen eteensä. Kiroten kohotti punakka mies kirveensä häntä kohti. Vanhus sai halon eteen.

— Vai täällä sitä nähdään, huusi hän kimeästi heidän kamppaillessaan, — muistanhan minä teidät, sieltä tohtorin työmaalta. Taidatte toimittaa minut pikakyydillä

toiseen maailmaan.. Kuolisinhan minä muutenkin pian... Mitäs sillä on väliä...

Liina tahtoi rukoilla, etteivät he tappaisi... saisivat-han he rahat muutenkin... Jumalan tähden!

Mutta hänen kielensä oli jäykistynyt eikä ääni lähtenyt rinnasta. Hikeä vain pisaroi otsalta.

Taistelevat olivat joutuneet nurkkaan. Vanhan vaimon sanoja ei enää voinut ymmärtää. Vihdoin kuului raskas isku ja jysähdys.

Liina ei sittenkään päässyt paikalta. Hän näki liikku-mattomin silmin, miten lipasto kirveen terällä murrettiin auki ja miehet häärivät sen ympärillä. Hänen päässä kumisi ikään kuin se olisi ollut halkeamaisillaan, koko maailma oli halkeamaisillaan. Äkkiä alkoi koira ulvoa ikkunan alla. Liina vavahti. Sen luo hän tahtoi paeta! Hänen elämänvaistonsa kerääntyivät, hän pääsi pystyyn ja juoksi keittiöön. Koira parahti ja ulvonta siirtyi kauemmas. Liinan kaikki vaistot riippuivat kiinni tuossa ystävällisessä äänessä, hän pyrki kaikin voimin sitä kohti. Ääni läheni taas, hänen voimansa kasvoi. Hän löysi ovelle ja sai kätensä lukkoon. Silloin tarttuivat lujat kourat hänen hartioihinsa ja paiskasivat hänet maahan.

Kaikki vaiken.

NAISEN ONNI

Sairaanhoitajatar oli mennyt, maalaissisar Sanny oli mennyt, vuode oli lykätty kokoon ja sairas julistettu terveeksi. Tohtori oli hymyillyt, taputtanut häntä olalle ja sanonut, ettei häntä enää vaivaa mikään.

Se olikin totta, hän ei enää huutanut eikä pelästyellyt, suonenvetokohtaukset olivat lakanneet, hänen silmänsä eivät enää nähneet pelkkää punaista. Kuitenkin oli se side, joka yhdistää ihmisen maailmaan häneltä poikki. Hänellä oli elämää taaksepäin, hän saattoi muistaa, mutta eteenpäin ei ollut mitään, hän ei saattanut suunnitella. Ja elämä takanapäinkin oli joutunut outoon, kaameaan valaistukseen, hän ei enää nähnyt sitä aurin gon valossa, vaan oli niinkuin suuri punainen koura olisi pidellyt jotakin pientä tihruista lyhtyä ja sillä valaissut menneisyyttä. Edesspäin ei ollut mitään. Tohtori puhui leikkikoulusta, hän meni ikkunaan ja näytti mäkeä, jolla vanha maakartano kohosi tumman puistonsa keskellä. Vuoden perästä siellä vallitsisi ilo ja riemu, sata lasta, parisataa lasta parveilisi silloin tämän Liina-tädin ympärillä. Liinan suupielet tavoittelivat hymyä — kun hän olisi voinutkin löytää entisen ilonsa ja rakkautensa! Oliko hänestä tuona kauheana yönä kuollut jokin hermo, jolla tunnetaan ja rakastetaan?

Pari kertaa päivässä tulivat tohtorin lapset äitinsä kanssa häntä tervehtimään. Hyvät tohtorinväet olivat uudessa kivimuurissaan järjestäneet hänelle kauniin asunnon, kauniimman kuin hänellä koskaan oli ollut. Hänellä oli suuri kaunis vuode, johon vaipui kuin unhotuksen syliin, hänellä oli uusi hieno sohva, nojatuoleja, tauluja, ruokasäiliöt kiilsivät ja hohtivat, kaikki oli uutta

ja kaunista, kaikki vanha oli jäänyt sinne niemelle riippukoivujen alle. Bertta Frilander uskalsi asua siellä, ei hän, Liina Karell, hän ei milloinkaan saattaisi palata sinne. Kun hän vain muististaankin alkoi etsiä sitä nimeä, jonka hän oli antanut kodilleen, niin häneen teki kipeää. Täällä oli parempi, täällä oli vierasta, hän ei tuntenut seiniä, jotka häntä ympäröivät, ei vuodetta, jossa hän nukkui, hän ei tuntenut suurta kaunista peiliä, johon ilmestyi kuva, kun hän läheni. Hän ei tuntenut kuvaakaan, jonka hiottu peililasi näytti: ne olivat hienohipiäiset kalpeat kasvot — pitkä sairaus ja työttömyys olivat tehneet hänet hennoksi ja hempeäksi. Hänen kätensäkin olivat hienot kuin jollakin ylhäisellä naisella. Täällä saattoi viettää varjoelämäänsä, tässä asunnossa ei ollut muistoja.

Ja kuitenkin oli hän syntynyt tällä samalla paikalla, missä hänen vieras kotinsa nyt oli. Täällä oli koko hänen elämänsä kulunut, tällä samalla kohdalla olivat muinoin heidän pihakoivunsa humisseet. Jossakin syvällä maan sisässä, kaikkien niiden tiilikerrosten alla, joissa nyt asuttiin ja elettiin ihmiselämää, kuolivat paraikaa ne hiushienot juuret, jotka kerran olivat imeneet elinnes-teet heidän pihakoivujensa oksille ja lehdille. Toisenlaista elämää oli kohonnut humisevien pihakoivujen tilalle: kivistä elämää niinkuin jonkin jättiläismäisen näkinkengän kuoren elämä, jonka sisäpuolella synnyttään ja kuollaan. Kylmää elämää se oli hänelle, Liinalle, elämää ilman toivoa ja huomista päivää.

Tuon tuostakin tölmäsivät tohtorin lapset sisään, vaatteissaan lumen lemu, poskillaan elämän ruusut ja rinoissaan äänet kuin kevään solina. He tulivat ja vaativat satuja. Mutta hän ei enää voinut niitä kertoa: vanhat sadut olivat kuolleet eikä uusia syntynyt. Hän lahjoi heidät makeisilla. Kuinka rikas hän olikaan ollut ennen köyhyydessään, kun hän tuhlassa satuja kymmenille lapsille! Nyt miltei vaivasivat häntä lasten äänet, hänen ruumiissaan jyskytti pieni lähestyvä särky, jollainen on paiseessa sen ensimmäisellä asteella. Tuntui helpommalta, kun lasten äänet loittonivat ja vaikenivat. Kerran tulivat lapset suoraan kelkkamäestä. Oli suoja ilma ja permannolle jäi kokonaisia lumiläiskiä, joissa oli hei-

dän pienten jalkojensa kuva. Liina muisti erään pihamaan uuden punaisen rakennuksen edustalla koivujen alla, joka oli ollut pienten askelten tallaama. Oli kuin hänen paiseeseensa olisi pistetty neuloilla. Hänen tuli ikävä kyyneliä, omaa muinaista hymyään, joka paistoi kilpaa lasten hymyn kanssa, hänen tuli ikävä muinaisia kovettuneita, karkeita käsiään, jotka hän oli kietonut hentojen pyöreiden lastenkäsivarsien ympärille. Nyt olivat hänen käsivartensa kuin poikki, hänen hymynsä oli kuollut, hän pelkäsi ihmisiä eikä hän voinut lähestyä Jumalaa. Miksei hän ollut saanut kuolla tuona kauheana yönä, miksi oli köyhän, viattoman ihmisen pitänyt heittää henkensä hänen, rikkaan ja syyllisen vuoksi?

Liina seisoi ikkunassa ja silmäili kivimuurin korkeudesta alas syntymäkaupunkiinsa. Toinen pää rakennusta vasta oli asuttavassa kunnossa, toisia osia vielä muurattiin. Näkyi kauas. Teki mieli levittää siivet ja lähteä lentoon kohti noita lumen peittämiä järven selkiä. Alhaalla kapusivat kaupungin tutut talot ylös pieniä mäennypylöitä ja laskeutuivat varovaisesti alas anteitaan. Tuolla puistikossa kirkon ympärillä oli vanhan Martinin lesken elämä kulunut. Satoja kertoja, tuhansia kertoja, miljoonia kertoja oli hän tuolla taivuttanut selkänsä ja taas ojentanut sen suoraksi. Hän oli koonnut jätteitä, mitä ihmiset kulkiessaan viskasivat pois, jokaiselta savukkeenpätkältä, jonka jokin nuori mies kevyesti heitti kädestään, oli hänen vanha selkänsä taipunut. Rikkaruohoja hän oli kitkenyt, tehnyt kaikkein halvinta työtä. Kuka oli koskaan ajatellut, että hänen työnsä oli jonkin arvoista! Hän ei koskaan ollut pyytänyt tunnustusta, hän ei koskaan ollut valittanut. Karua, järeää leikkiä hän oli laskenut. Hän oli naurahtanut, kun hänen kipeät jäsenensä illalla vuoteeseen mennessä olivat rusahdelleet. Kuka hän oli? Liina muisti hänet varhaisimmasta lapsuudestaan. Hän oli aina ollut »Martinska» tai »Martinin leski», hänen miesvainajansa muisto eli tässä nimityksessä. Kukaan ei tietänyt hänestä mitään. Martinin leski ei ollut milloinkaan palvelut. Hän oli käynyt auttamassa perheissä, heilläkin, koppa kainalossa. Hänellä ei ollut omaisia, kaikki hänen tavaransa mahtuivat siihen koppaan, jonka hän jaksoi kantaa. Kun

dän pienten jalkojensa kuva. Liina muisti erään pihamaan uuden punaisen rakennuksen edustalla koivujen alla, joka oli ollut pienten askelten tallaama. Oli kuin hänen paiseeseensa olisi pistetty neuloilla. Hänen tuli ikävä kyyneliä, omaa muinaista hymyä, joka paistoi kilpaa lasten hymyn kanssa, hänen tuli ikävä muinaisia kovettuneita, karkeita käsiään, jotka hän oli kietonut hentojen pyöreiden lastenkäsivarsien ympärille. Nyt olivat hänen käsivartensa kuin poikki, hänen hymynsä oli kuollut, hän pelkäsi ihmisiä eikä hän voinut lähestyä Jumalaa. Miksei hän ollut saanut kuolla tuona kauheana yönä, miksi oli köyhän, viattoman ihmisen pitänyt heittää henkensä hänen, rikkaan ja syyllisen vuoksi?

Liina seisoi ikkunassa ja silmäili kivimuurin korkeudesta alas syntymäkaupunkiinsa. Toinen pää rakennusta vasta oli asuttavassa kunnossa, toisia osia vielä muurattiin. Näkyi kauas. Teki mieli levittää siivet ja lähteä lentoon kohti noita lumen peittämiä järven selkiä. Alhaalla kapusivat kaupungin tutut talot ylös pieniä mäennypylöitä ja laskeutuivat varovaisesti alas anteitaan. Tuolla puistikossa kirkon ympärillä oli vanhan Martinin lesken elämä kulunut. Satoja kertoja, tuhansia kertoja, miljoonia kertoja oli hän tuolla taivuttanut selkänsä ja taas ojentanut sen suoraksi. Hän oli koonnut jätteitä, mitä ihmiset kulkiessaan viskasivat pois, jokaiselta savukkeenpätkältä, jonka jokin nuori mies kevyesti heitti kädestään, oli hänen vanha selkänsä taipunut. Rikkaruohoja hän oli kitkenyt, tehnyt kaikkein halvinta työtä. Kuka oli koskaan ajatellut, että hänen työnsä oli jonkin arvoista! Hän ei koskaan ollut pyytänyt tunnustusta, hän ei koskaan ollut valittanut. Karua, järeää leikkiä hän oli laskenut. Hän oli naurahtanut, kun hänen kipeät jäsenensä illalla vuoteeseen mennessä olivat rusahdelleet. Kuka hän oli? Liina muisti hänet varhaisimmasta lapsuudestaan. Hän oli aina ollut »Martinska» tai »Martinin leski», hänen miesvainajansa muisto eli tässä nimityksessä. Kukaan ei tietänyt hänestä mitään. Martinin leski ei ollut milloinkaan palvelut. Hän oli käynyt auttamassa perheissä, heilläkin, koppa kainalossa. Hänellä ei ollut omaisia, kaikki hänen tavaransa mahtuivat siihen koppaan, jonka hän jaksoi kantaa. Kun

kajastus lankesi lempeästä illasta huoneeseen. Tornikellon lyönnit putoelivat ikään kuin villahahtuviin. Hänen mielensä oli pitkästä aikaa rauhallinen. Hän ei pelästynyt, vaikka hän kuuli outojen askelten nousevan portaita, nousemistaan nousevan läpi neljän kerroksen ja hapuillen pysähtyvän hänen ovelle. Oveen koputettiin, lujasti ja varmasti.

Liinan ohimoissa jyskytti, kun hän pimeästä eteisestä huusi:

— Kuka siellä on?

— Tuttu vieras, kuului oven takaa. — Kaukaa. Avatkaa ovi, neiti Karell.

Kuuma liekki oli silmänräpäyksessä karannut läpi Liinan ruumiin ja sielun, hän olisi tuntenut äänen kaikkien muiden äänten joukosta, hänen kätensä vapisivat, niin ettei hän tahtonut saada tulta lamppuun eikä ovea auki.

Mies astui sisään. Katto tuntui häntä varten olevan liian matala, hänen kalpeutensa ikään kuin valaisi. Hän vetäisi päähineen hiuksiltaan ja tarttui molemmin suurin, lämpimin kasinsa Liina Kareliin käteen. Käsi oli kylmä ja vavahteleva.

He seisoivat ääneti ja katselivat toisiaan. He tulivat vakaviksi, ikään kuin he olisivat käyneet läpi joitakin suuria totisia muistoja.

— Herra Tiger, sanoi Liina vihdoinkin, — kuinka te olette täällä?

— Olen tullut teitä tapaamaan.

— Minua?

Väkivaltainen puistatus kävi läpi Liinan olennon. Hän oli kiitollinen, että lumilohkarekin samassa vyöryi alas katolta. Harry Tiger vei hänet ikkunan luo ja, pidellen käsiään hänen olkapäillään, katseli häntä kuumatamon valossa. Molempien kasvot loistivat toisiaan vastaan.

— Minä tiedän kaikki, sanoi Harry Tiger, — kertoivat hotellissa. Te olette siis sitten viime näkemisemme oppinut tuntemaan kaksi suurta mahtia, Kuoleman ja Mammonan.

— Niin, sanoi Liina Karell ja hymyili.

Molemmat mahdit, sekä kuolema että mammona tuntuivat hänestä nyt omituisen pieniltä ja kaukaisilta. Ras-

kaat kokemukset, joiden alla hän oli huokaillut kuin paasien painamana, missä olivat ne nyt? Menneet ne olivat, kaukana ne olivat, jossakin siellä, missä isän sairaus ja kuolema, jossakin hyvin etäällä. Vai oliko niitä ensinkään ollut? Ehkä ne olivatkin vain unta? Hänen olkapäidensä oli suloisen lämmin, ja lämpöä vuoti kuin auringon valoa hänen lävitseen. Hän ei voinut muuta kuin hymyillä.

— Minä toivoin tapaavani teidät köyhänä ja vapaana, sanoi Harry Tiger, — ja täällä kiiltävät peilit ja kattokruunut.

— Ne eivät ole minun, sanoi Liina Karell, — olen köyhä ja vapaa.

Harry Tiger pudisti häntä olkapäistä, vei sitten kätensä hänen päälleen ja silitti hänen hiuksiaan. Hänen vanha tukkansa oli sairauden aikana huvennut ja sijaan tullut uutta lyhyttä tukkaa, joka ei tahtonut pysyä neulojen pitimissä. Harry Tiger etsi Liinan silmiä, mutta ne olivat peitossa.

— Sanokaa, puheli hän, — ettehan ole minua kokonaan unohtanut, sanokaa! Minä, minä olen teitä muistellut. Keskellä elämän valhetta olen ajatellut teitä kuin lapsuuttani. Kun palavimmin olen ikävöinyt totuutta, olen muistellut teitä.

Liina puisteli säikähtyneenä päätään.

— Se on mahdotonta, mahdotonta, vastusteli hän hiljaa.

— Minä olen ikävöinyt teitä. Yksinäisyydessäni, kodittomuudessaani olen ikävöinyt teitä.

— Ei, ei, ei, älkää pilkatko, sanoi Liina ja kävi yhä vakavammaksi.

Harry Tiger vaikenä ja katsoi häneen pitkään.

— Onko mahdollista, että te olette voinut minut näin kokonaan unohtaa? Ja minä kun luulin, että olin teille jotakin. Sanokaa ..

Liina taisteli itseään vastaan. Toinen ääni hänessä sanoi, ettei ollut lupa kuunnella tällaista puhetta, toinen sanoi, että täytyi kuunnella ja totella. Vähitellen hän nosti silmiään ja kohtasi Harry Tigerin palavan, rehellisen katseen.

— Kuinka minä olisin uskaltanut teitä muistella?

sanoi hän. — Kaikkihan oli vain muutama kerta lyhyenä kesänä. Mikä minä olin? Ja mikä minä olen: köyhä vanha ihminen. Sellaisia on tuhansia.

Harry Tiger suuteli hänen käsiään.

— Te olette ainokainen, ainokainen, puheli hän, kasvot Liinan käsiä vasten.

Liinan kyyneleet alkoivat vuotaa. Ne olivat kauan olleet poissa, nyt ne tulivat. Hän ei voinut niitä kuivata, sillä Harry Tiger piteli hänen käsiään. Kyyneleet vuotivat Harry Tigerin hiuksille.

— Liina Karell, alkoi Harry Tiger päättäväisenä — minä olen tullut teitä noutamaan, ymmärrätekö?

Liina kävi hyvin kalpeaksi. Hän pudisti päätään.

— Työntäkää minut pois, jatkoi Harry Tiger, — tehkää se, pelastakaa itsenne, ehkä minusta tulisi teidän turmionne, mutta minä koetan onneani, minä turvautun teihin, minä tarvitsen teitä, en tule toimeen muuten, menehdyn valheeseen. Ettekö te voisi. . . ettekö te kuitenkin voisi?

Liinan kasvot jännittyivät.

— Voisinko minä sitten olla teille jotakin?

Harry Tiger naurahti. Hän alkoi puhua ihmisistä, heidän valheellisuudestaan ja imartelustaan. Hän tarvitsi Liinaa, juuri häntä, ei ketään muuta. Liina tunsu vastustuskykynsä heikkenevän. Hänen kyyneleensä putosivat, hänen huulensa olivat mykät, hän huusi luokseen äitiään, Jumalaa. Hänen äitinsä vastaus oli valmis. »Tämän vieraan miehen kanssa sinä saat mennä naimisiin.» Hän kuuli äitinsä äänen kevätyöstä, vuosien takaa. Mutta Jumala, mitä hän sanoi? Liina ymmärsi äkkiä, että kuutamo piti häntä sadunomaisten lankojensa verkossa, hän riistäytyi irti ja sytytti tulta. Hän pani valkean kynttilöihin, kaikkiin kynttilöihin. Täytyi tulla järkiinsä, täytyi päästä selvyYTEEN.

Liina ajatteli ihmisiä sellaisina kuin he olivat olleet silloin, kun hän äkkiä tuli rikkaaksi. Hän ymmärsi, että heidän joukossaan saattoi käydä hyvin yksinäiseksi. Hänkin oli käynyt yksinäiseksi — entä sitten Harry Tiger. Ja kun Liina ajatteli suuren taiteilijan yksinäisyyttä ja sitä, mikä voima hänestä oli virrannut silloin, kun hän tuli hänen ja hänen sairaan äitinsä kotiin, niin täytyi

hänen rintansa hellyydellä ja kiitollisuudella. Hän meni Harry Tigerin luo ja tarttui hänen käteensä.

— Minä en ymmärrä tätä, minä en ymmärrä mitään, sanoi hän, — kaikki tuntuu niin mahdottomalta. Mutta jos minä voisin teille jotakin olla ... jollette löydä ketään muuta ... ketään parempaa ... Mutta täytyyhän teidän löytää, minähän olen vain halpa vanha vaimo ... !

Harry Tiger otti hänen päänsä käsiensä varaan ja suuteli kyyneleet hänen silmistään.

— Sinä suostut, sinät tulet! riemuitsi hän.

Ja hän nosti Liinan syliinsä ja painoi päätään hänen rintaansa vasten. Sadut olivat kuolleet sadunkertojattaren rinnasta, mutta itse hän oli joutunut keskelle satua, ihmeellisempää kuin kaikki sadut, mitä hän elämässään oli kertonut.

— Sinä olet siis todella valmis seuraamaan minua vieraille maille, sinne minne kiertolaisen elämä vie? kuiskasi Harry Tiger.

— Jos te tahdotte.

— Mutta lapsi, etkö ymmärrä, että minä olen matkustanut päiviä ja öitä sitä varten.

Harry Tiger päästi hänet maahan. Liina hapuili huoneessa kuin pyörryksissä, Harry tuki häntä ja nauroi. Yhtäkkiä hän muisti jotakin, jota hän oli tuonut mukanaan. Se oli kevyt, ohuista laudoista kyhätty laatikko, kansi ja sivut täynnä lippuja, merkkejä ja kirjoituksia. Polvillaan kattokruunun alla alkoivat he avata laatikkoa.

Ruusuja! Tummia ruusuja pitkien varsien päässä, varsisissa suuret palavat piikit. Kymmeniä ... kymmeniä! Kauan pidätetty tuoksu levisi heti vapaaksi päästyään ilmaan ja täytti huoneet. Liinalla oh kädet täynnä ruusuja, syli täynnä, hän ei enää tiennyt, minne olisi niitä pannut. Hän seisoikin lumottuna.

— Ole hiljaa ... ole tuolla tavalla! huudahti Harry Tiger. — Sinä olet kauneus ... sinä olet puhtaus ... sinä olet hyvyys ... anteeksianto ... Miten minä rohkenen sinua lähestyä? Minä olen syntinen, kuuletko, ei mitään muuta minulla ole kuin syntinen sydämeni. En tiedä mitään huomisesta päivästä, en tiedä, kestääkö rakkauteni, tiedän vain, että se on kestänyt siitä asti kun sinut ensi kerran näin. Minun sieluni hiljeni niinkuin kirkon

hämärässä — muistatko. Sinä laskit käteeni kylmän työ-kätesi. Ensi kertaa elämässäni kunnioitin naista, näin naisen, jonka kanssa ei leikitellä. Sanotaan, että kasvilla on yhtä paljon ulottuvaisuutta ylöspäin kuin alaspäin. Jos minun rakkauteni siis taaksepäin on niin vanha kuin meidän tuttavuutemme, niin pitäisi sen kestää eteenpäin niin kauan kuin minä näen sinun puhtaat kalpeat kasvosi ... Tahdotko todella olla minulle koti, ystävä, isä, äiti, isänmaa, rakastettu, kaikki mitä ihminen voi tarvita? Minä kuljetan sinun persoonassasi mukanani tätä kaikkea ... Kirkkoni, rippituolini, alttarini ... Sinä olet suostunut, sillä sinun armosi on niinkuin meri.

Liinaa pelotti.

— Näin ei ole lupa puhua muuta kuin Jumalalle, sanoi hän vaivoin.

Harry Tiger nauroi.

— No niin, puhukaamme siis Jumalalle!

Hän meni ja työnsi auki ikkunan. Se oli uutuuttaan paisunut ja hän sai käyttää voimaa, ennen kuin se aukeni. Esikevään tuoksuva ilma tulvahti huoneeseen. Oli kuin talvi olisi suudellut kesää, kun se syöksähti ruusujen tuoksua vastaan. Harryn huulilla oli ylpeitä sanoja. Hän vaikenä kuitenkin, kun näki loputtomat hanget kuutamossa.

— Kevät! sanoi hän vihdoin hiljaa. — Sinä Jumala, joka annat kevään tulla ja ihmislasten rakastaa, siunaa meidän rakkautemme.

Liina tarttui hänen käsiinsä ja katseli häntä kiitollisesti silmiin. Harry Tiger sulki hänet syliinsä. Vedossa lepattivat kynttiläin liekit. Katolta vyöryi lumi meluten alas. Tornikello löi. Harry laski lyönnit.

— Aika loppuu, sanoi hän, — minun täytyy lähteä.

Hän sulki ikkunan.

Liina havahtui. Aavistus sanoi hänelle, että hän oli kihlautunut kohtaloihin, joiden moninaisuudesta ei hänellä ollut mitään käsitystä. Ei hän katunut, hän oli valmis kalliisti maksamaan ihanan onnensa. Harry Tigerin oli mahdoton viipyä. Hän oli tilannut hevosen Hopeisesta Ketusta. Kaiken aikaa hän oli tietänyt, ettei hän voisi viipyä, mutta hän oli sittenkin tullut. Hänen oli täytynyt. Ja oikein hän oli ystävättärensä tuntenut.

Tämä oli kaikki kuin unta, mutta onnea anniskellaan vain hetkittäin ja olihan heidän onnensa jo kestänyt tunteja. Hän otti esiin sormuksen.

— Se on vain hiiltä, sanoi hän, nähdessään Liinan hämmennyksen.

— Hiiltä?

— Kun hiih joutuu hyvin suuren paineen alle, niin siitä tulee timantti.

— Timantti!

Liina ei milloinkaan ollut nähnyt timanttia, vielä vähemmin ajatellut, että omistaisi sellaisen. Harry nauroi ja suuteli hänen kapeaa kättään.

— Koska minä sitten saan tulla sinua noutamaan?

— Koska te tahdotte... koska sinä tahdot.

Liina punehtui lausuessaan viime sanat. Harry Tiger toisteli niitä, ikään kuin ne olisivat olleet se vala, jota hän oli odottanut.

— » ... koska sinä tahdot... koska sinä tahdot...» Sanoitko sinä sen todella! Pian, pian minä tahdon. Kuinka kauan sinulta menee aikaa? Minä olen ajatellut, että minä puolestani voin palata kolmenkymmenen päivän ja kolmenkymmenen yön perästä. Siksi puhkeaa etelän kevätkin. Etelän kevään tahdon yhdessä sinun kanssasi elää.

He tulivat ikkunaan odottamaan. He eivät enää puhuneet. Sormus kimalteli Liinan sormessa. Paksu jääpuikko riippui räystäässä, sekin kimalteli, sekä kuunvalo ulkoa että sähkövalo välkkyivät sen pinnoissa. Kaupungin kadut olivat kuin kuolleet, ei yhtä ihmistä näkynyt, vain jokunen öljylamppu paloi patsaansa päässä. Hiljaisuus ympärillä värisi keskeytymättömänä niinkuin ne lumikentät, jotka kaukaisuudessa yhtyivät taivaanrantaan. Tuntui siltä kuin ihmiset olisivat kuolleet sukupuuttoon, he kahden vain jääneet. Ja he olivat matkalla johonkin kaukaiseen, ihmeelliseen maahan. Äkkiä tuli musta piste näkyviin valkoisen kadun päässä. Kulkusten helinä kajahti hiljaisuuteen. Jota selvemmäksi piste kävi, sitä lujemmin pitelivät he toisiansa kädestä. Reki pysähtyi talon eteen. Harry Tiger painoi morsiamensa huulille suudelman.

Nopeat, kajahtelevat miehenaskeleet nousivat ylös

portaita ja Hopeisen Ketun isäntä tölmäsi sisään entisellä vauhdillaan. Se mitä hän oli aikonut lausua, ei tullut sanotuksi, kun hän näki huoneen täynnä ruusuja, palavat kynttilät ja Liinan, puna poskilla, hiukset epäjärjestyksessä ...

— Oletteko te todella kihloissa? toksautti hän tulemaan. — No Herran tähden, ottaakos nyt herra Tiger tuon minun vanhan tätini... ? Teillä mahtoi kaikki olla valmiiksi puhuttuna jo silloin ... No Herran tähden ... Kyllä tälle kaupungille nyt tulee ihmettelemistä. Täti ei tiedä, mitä lahjalaatikkoja tämä hovisoittaja on tuonut, siellä ovat Hopeisessa Ketussa ... No että tuo vanha Liina Karell nyt vielä meni kaupaksi... !

— Onneksi ei nuoruutta jaeta yksin vuosien mukaan, sanoi Harry Tiger, — sitten olisimme me taiteilijat hukassa.

— Niin, mutta kyllä teitäkin mieluummin katselee, kun olette nuoret ja kauniit! huudahti Hopeisen Ketun isäntä. — Aijai herra Tiger, kun sattuvat tiellenne sellaiset kauniit kosmopoliitat niinkuin sekin pulska Adela, tai se ...

— Herra hotellinpitäjä saa itse koettaa onneaan heidän joukossaan, keskeytti Harry Tiger.

Kuin kuvassa astuivat Liinan silmien eteen äkkiä kauniit nuoret tytöt, hypellen toinen toisensa jäljessä kasteisella pihamaalla. Nuoruus! oli äiti huudahtanut. Liinaa kylmäsi. Mitä hän olikaan uskaltanut? Silloin tarttui Harry Tiger hänen käsiinsä ja katsoi häntä silmiin. He olivat molemmat rehelliset. Ja niin he erosivat.

Reki liukui nopeasti pois ja kun Liina seisoi yksinään ruusujensa keskellä, katsellen timantin loistoa, kyseli hän itseltään uudelleen ja uudelleen oliko hän nähnyt unta. Sen hän selvästi tunsi, että sekä menneisyyttä että nykyisyyttä taasen valaisi aurinko, aurinko ja heleä kuutamoo.

Jos Liina Kareliin rikastuminen aikoinaan oli herättänyt huomiota, niin vielä enemmän teki sitä tämä kummallinen kihlaus. Olipa sen vanhan hullun rouvan tytär valmistanut kaupungille monta yllätystä. Olisikohan tämä nyt viimeinen? Varmaan ei. Satuprinssessan vii-

meinen ilmestysmuoto olisi ehkä kerjäläishahmo. Freedi Fors kertoili ravintolassa, klubilla ja pankissa, kaikkialla missä liikkui, ihmeellisiä juttuja sulhasen tulosta kuumamoyönä. Niin oli hevonen ollut vaahdossa, että ties ajetaanko sillä hevosella enää koskaan. Ja kaikkinaisia kalliita lahjoja hän oli tuonut mukanaan. Kyllä näytti olevan tytöstä varma. No niin, saattoihan sitä ajatella, ettei sen ikäisellä immellä enää joka päivä hyppää kosojota. Ja kai niillä oli asiat valmiiksi puhuttuina jo silloin, kun hän sen kauneuspalkinnonkin aikoinaan jakoi tälle Liina Karellille, vaikka sinä kesänä oli koolla kaupungissa kaunista naisväkeä enemmän kuin ehkä koskaan tulisi olemaan. Herrasväkeä kelpasi katsella aamupuoleen yötä, kun hän, Freedi Fors, meni tätinsä asuntoon. Kerrassaan siellä oli juhlallista: kynttilöitä paloi kymmenittäin ja punaisia ruusuja oli mätetty kokonaiset vasut täyteen. Hovisoittaja oli tuonut ruusut mukanaan suoraan etelästä. Se oli hovisoittaja nyt, Harry Tiger. Kai rouvakin joutuisi hoviin. Ilmankos sulhanen määräsi, että vaatteet pitää teettää komeat. Ja kolmenkymmenen päivän perästä tämä Liina sitten viedään, siksi ovat ne suuret konsertit annetut ja nuori pari voi lähteä häämatkalle. Siksi on kevätkin siellä etelämaissa ehtinyt panna itsensä juhla-asuun. Kovin se muuten on salaperäistä koko nuoren parin tulevaisuus. Ei tiedetä, minne asetutaan, taiteilijalla kuuluu olevan toinen huvila merenrannalla, toinen vuoristossa. Niin että ainakin näyttää toimeentulo olevan hyvä. Ja hellät olivat sitten aamulla rakastavaisten jäähyväiset. Ja niinkuin humaus vain ajoi sulhanen läpi nukkuvan kaupungin. Morsian jäi itkemään ruusujensa keskelle! Olihan hänellä lohdutuksenaan sormus: timanttia kelpasi katsella. Morsian katselikin, ikään kuin hänen silmänsä olisivat jääneet siihen paikkaan.

Vieraat ihmiset laskivat leikkiä ja tekivät pilkkaa. Se oli heidän huviaan. Omaiset kävivät kiinni kovakouraisemmin. Oliko Liina vanhoilla päivillään tullut aivan hulluksi? Eikö hän aavistanut, mikä olisi hänen kohtalonsa? Saattoiko hän ajatella, että hän kestäisi kilpailussa suuren maailman naisten kanssa? Eihän hän osannut edes niitä kieliä. Toki hänen täytyi tulla järkiinsä!

— Ja me kun aina luulimme, että sinä olit jumalinen ihminen, sanoi Sigrid Vohlström. — Ja maailman kun-
niaa sinä tavoitteletkin! Tuossa olisi sinulle kyllä työtä,
ei kuole tuo Vohlström tuosta, ei ole elävä eikä kuole.
Mikä sinun oli hoitaessa mammaa, mamma puhui ja
sanoi, mitä milloinkin tarvitsi, mutta tuolta on puhumi-
sen lahja mennyt eikä tulekaan takaisin. Ja tohtori
sanoo, että vuosia voi kestää. Mikä se on minulle kos-
kaan ollut, Vohlström? Te minut mamman kanssa nai-
titte, ota nyt haltuusi ja hoida!

Liina seisoi halvaantuneen vanhuksen vuoteen ääressä.
Hänen silmistään näki, että hän kuuli kaikki ja ymmärsi
kaikki. Hänen osakseen oli tullut tyhjentää vanhuuden
kalkki pohjaan asti.

Alme ja hänen miehensä tekivät erityisen retken kau-
punkiin saattaakseen Liinan järkiinsä.

— Saa hävetä silmät päästään, sanoi Alme, — kun
kaikki sinua nauravat. Aina sinä olet tuottanut häpeää
meidän suvullemme. Milloin sinulle on annettu kau-
neuspalkintoja, milloin sinulle on pudonnut rahoja kuin
taivaasta. Ajattele nyt toki kerran omaisiasi. Mikä
sinun olisi asuessasi meillä? Mamma kääntyisi haudas-
saan, jos tietäisi.

— Pidän itsestään selvänä, sanoi Kalle Lundin, — että
sinun varasi, parhain käly, nyt jäävät sukulaistesi käytet-
täviksi. Olisi toki suorastaan rikollista viedä varat ulko-
maille ja hajoittaa ne tuhkana tuuleen. Vai ehkäpä herra
hovisoittaja haluaakin juuri sinun rahojasi — oletko
ajatellut sitä? No niin, jollei, niin kai hän sitten pitää
sinusta murheen kuolinpäivääsi asti. Mitä taas tulee
leikkikouluihin ja vanhojenkoteihin, niin mitäpä sinä
niitä nyt rakennat, kun itse menet pois? Suoraan sanoen,
paras käly, pidän sinun menettelyäsi niin hupsuna, että
olen valmis turvautumaan vaikkapa oikeudenkäyntiin
puolustaakseni vanhaa sukuperintöä joutumasta vierai-
siin käsiin.

Sanny Saarinenkin riensi kaupunkiin. Ei hän miten-
kään nuhdellut Liinaa, hän oli ainoastaan huolissaan.
Hän tunsu varmasti, etteivät he milloinkaan enää tapaisi.
No niin, kaipa he kohtaisivat toisessa maailmassa, se ei

merkinnyt sen enempää. Mutta että Liinan omasta vapaasta tahdostaan piti syöstä itsensä sellaisiin suruihin ja huoliin! Liina sanoi:

— Mitenkä kallis tämä minun elämäni nyt sitten on, etten voisi antaa sitä, kun joku sen huolii... ?

— Lapsilta sinä sen otat, sanoi Sanny, — sadoilta lapsilta, joille sinun piti valmistaa iloinen lapsuus.

— Mutta Harry Tiger valmistaa ilon tuhansille ihmisille. Hän saattaa soittaa sairaatkin terveiksi.

— Mamman terveys kesti lyhyen ajan, sitten hän tuli entistä huonommaksi.

— Mutta hän istui kerran portailla, hän näki kerran nurmen ja koivut ja auringonpaisteen.

Sanny Saarinen itki katkerasti ja heitti sisarensa Jumalan haltuun. Toisessa elämässä he tapaisivat.

Kun merkillinen huhu Liinan kihlauksesta tuli kirkkoherran ja ruustinnan korviin, eivät he uskoneet siihen. Ruustinna pisti heti paikalla lämpimän vehnäleivän käärröön ja lähti liikkeelle. Hän näki kukat, hän näki Liinan punastuvat kasvot ja kävi sanattomaksi. Sitten hän rupesi kyselemään, koska Liina oli mennyt kihloihin. Varmaan jo kesällä... Hän oli sitä kaiken aikaa epäillyt! Eikö Liina ollutkin rakastunut juuri silloin portailla, kun puhuttiin niin paljon rakkaudesta? No, saattoihan sen nyt tunnustaa näin vanhalle ystävälle. Milloin tulisivat häät? Täälläkö kirkossa... ? Niin pian? Aijai, ompeluseuran naiset saisivat koristaa kirkon... !

— Mutta kulta herttainen, etkö sinä yhtään pelkää — muistele vain sitä tyttölaumaa, mikä aina seurasi herra Tigeriä... Kuule, saanko minä nähdä sinun kihlasormuksesi... ! Mutta... hyvä isä... ! Onko se timantti! Tiedätkö, kulta herttainen, on se sentään ihmeellistä, miten paljon onnea Jumala antaa sinun osaksesi. Ajattele nyt — sinähän olet vanhempi minua ja vielä saat tällaisen nuoren sulhasen. Se on seuraus neljännen käsken täyttämisestä. Usko minua: se se on!

Kirkkoherra oli vakava ja tyytymätön. Tämä ei ikinä ollut Jumalan tahto. Olisipa hän aavistanut, että Liina todella halusi naimisiin, niin olisihan hän aikoinaan saanut mennä Laurenillekin. Silloin oli vielä iänkin puolesta aika.

Tohtorinna tuli yhdessä lastensa kanssa ja kaikilla oli käsissä kukkasia. Liinalta ei jäänyt huomaamatta, että ystävätär oli alakuloinen. Tohtori, joka oli matkoilla, tiesi uutisen kotiin palatessaan. Hän sulki Liinan syliinsä, nauroi ja taputteli häntä, niin että kajahteli. Tohtori oli kuullut Alinelta, että Liina nyt aikoi lahjoittaa sukulaisilleen koko omaisuutensa. Se ei saanut tapahtua. Kun nyt leikkikoulu ja vanhojen koti olivat saaneet osansa, niin ei paljon jäänytkään. Johan neiti Karell oli ehtinyt hävittää omaisuuttaan kuin mikäkin mieshuijari — takuita hän oli maksanut ja jos mitä. Lopulta pyysi tohtori saada puhua hiukkasen järkeä, muutaman sanan vain, kihlauksen johdosta — ei, ei mitään saarnaa, ei sinnepäinkään ...

— No niin, neiti Karell, sanoi hän, — minä olen nyt joka suhteessa hyvin iloinen teidän puolestanne. Saatte kerrankin elää omaa elämäännne. Te tiedätte, kuinka suuressa arvossa minä pidän herra Tigeriä. Ihailen häntä melkein yhtä paljon kuin teidän äiti-vainajaanne. Mutta tahtoisin sanoa pari sanaa miehestä yleensä. Katsokaas ... me miehet... meidät on taltutettu perheenisän, virkamiehen ja kansalaisen ikeen alle. Mutta luonnostamme me olemme viljeljiä ja vapautta rakastavia. Nainen se on, joka alkuperäisten kansojen keskuudessa suorittaa työn, pitää koossa perheen ja kodin. Mies, hän metsästelee ja käy sotaa — eikä suinkaan aina perheensä vuoksi, vaan huvikseen. Hän on luonnostaan lurjus. Ei ole mitään, mistä hän on niin arka kuin vapaudestaan. Naisen osa on työ ja kieltäytyminen, tahtoisin miltei sanoa, että se on hänen onnensa. Jos hän voi täyttää suuren tehtävänsä ilomielin ja pystyssä päin, niin silloin ... silloin hän kruunaa itsensä kauneudella. Me olemme, kuten sanottu, taltutetut ja taivutetut ikeen alle — kyllä, kyllä — me miehet. Mutta on joitakuita meidän joukossamme, joissa miehen luonne vielä elää paljaana ja puhtaana. Nämä miehet pitävät huolta siitä, ettei ihmissukukunta kokonaan unohda, mikä mies on. Suuret taiteilijat ovat usein tällaisia. Sen tähden on naisen, nykyajan naisen, yhteiskuntanaisten vaikea säilyttää heidän rinnallaan persoonallista onneaan. Sellai-

sen miehen vapaudenrakkaus on aina suurempi kuin hänen rakkautensa naiseen.

Liina katsoi jännittyneenä tohtoriin. Tuntui miltei siltä kuin hän olisi kuullut äitinsä puhuvan.

— Minä tiedän, ettei tehtäväni ole helppo, sanoi hän.
— Mutta minulla on hyvin hyvä ojennusnuora. Sen turvissa minä uskallan.

— Vai niin, sanoi tohtori, — uskaltaako olla utelias ...

Liina lausui hänelle Paavalin sanat rakkaudesta: rakkaus on pitkämielinen, rakkaus on lempeä .. . kaikki se peittää, kaikki se uskoo, kaikki se kärsii.

Harry Tiger näytti vaimolleen maailman ihmeet. He kiitivät eteenpäin vauhdilla, joka kilpaili tuulen kanssa. Vuorokausia keinuivat he loistojunissa, jotka syöksyivät maanosan laidasta laitaan, katosivat vuorten sisään, kulkiivat huimaavissa korkeuksissa laaksojen ja rotkojen yli, sivuuttivat hymyileviä merenrantoja, kuumeisesti meluavia kaupunkeja, pieniä hiljaisia asumuksia ja ylpeitä linnoja, kiitivät vauhdillaan uhmaten ajan ja paikallisuuden mahtia. Kansallisuuksien rajat kävivät olemattomiksi heidän tiellään, salonkivaunuissa sekaantui puhe lukemattomien kielten sorinaan. Ja kaikilla, jotka lyhemmän tai pitemmän ajan kulkiivat heidän kanssaan yhtä matkaa, tuntui olevan sama päämäärä: ehtiä, joutua, kiirehtiä, ikään kuin viekkaasti pettään ja yllättäen aikaa, jota kellot heidän taskuissaan saidasti ja hellittämättä mittasivat. Syödessä ja maatessa, unessa ja valveilla lennätti tämä ihmisneron keksintö kitiseviä teräsjalaksia pitkin heitä ja heidän kanssamatkustaviaan.

Liinan korvia huumasi ja hänen aistinsa olivat kuin sekaisin. Ensi ihmettelyn tasaannuttua ymmärsi hän vähän kaikesta siitä, mikä humisi hänen ympärillään. Hän näki vain miehensä silmistä ilon, mikä niistä säteili, hänen saadessaan näin näyttää vaimolleen maailman ihmeitä.

— Katso, sanoi Harry Tiger, — nämä ihmiset kuvittelevat voivansa pidentää elämäänsä käyttämällä jokaisen silmänräpäyksen, mikä heille on annettu. He erehtyvät, maailman melu heidän ympärillään kuluttaa puolestaan heitä, heidän aistejaan ja tunteitaan, ihmistä

heissä. Ja se elämä, jota he ajavat takaa, pakenee heidän edellään vauhdilla, jota ei nopeinkaan pikajuna voi saavuttaa.

He tulivat suuriin kylpypaikkoihin, missä hotellirivit silmäkantamiin asti kohosivat sinisen meren rannalla. Ne olivat talven nukkuneet ja heräsivät eloon luonnon kanssa, avaten peilisalinsa ja pelipankkinsa rahaylimystölle, joka maanosan kaikilta ääriltä saapui ostamaan niitä iloja, mitä kullalla saa. Tämä ylimystö siirsi huvituksensa milloin auringon paahtamalle hiekalle, missä ruokopillit lahosivat myrskyjen sirottamassa vaahdossa, milloin meren haaleiden aaltojen syliin, milloin rantapenkereiden valkeihin kävelypilarikkoihin, milloin taas peilisaleihin, jotka pimeän tullen sytyttivät sähkönsä ja loistivat kauas merelle.

Outona kulki Liina komeissa vaatteissaan uuden ympäristönsä keskellä. Onnellista oh, jos Harry muisti luoda häneen Silmäyksen, jos hän hetkiseksi edes sai painaa hänen kättään.

Etelän kevät oli lumoava. Kaikki siinä loisti, hehkui ja henki satumaisella voimalla. Lihavasta mullasta herätti aurinko eloon suuret, kylläiset puut ja kukkaset. Ja öitä, jotka huokuivat ilmaan juovuttavia tuoksujaan, valaisivat lempeät tähdet.

Suurten kaupunkien valtasuonet sykkivät yötä ja päivää. Kilpajuoksu kunniasta ja maineesta, rikkaudesta ja vallasta ei lakannut silmänräpäykseksikään. Olemassaolon taistelu jännitti joka jäsenen, pingotti lihaket ja kiristi hampaat. Hätä irvisti esiin loiston takaa. Kirkkojen edustalla ja häikäisevässä katuvinlinässä ajelehti ihmisiä, joiden silmistä näkyi nälkä. Sädehtivien näyteikkunoiden edustalla kaatui kuormansa edessä eläin ja korjattiin pois kiireen jaloista.

Liina sai, mitä hän tahtoi. Jos hän ihaili korua ikkunassa, niin se oli hänen. Jos hänen silmänsä kyyneltyi, kun hän näki köyhän vanhuksen, niin tämän haltuun joutui suuri lahja. Jos hän näki kärsivän eläimen, niin tapahtui kaikki sen kohtalon lieventämiseksi. Ne olivat Liinan onnellisimpia hetkiä, niiden tähden hän oli valmis jälkeensä kärsimään paljon, ja kun he Harryn kanssa kadulta tulivat hotellihuoneisiinsa ja olivat kah-

den, suuteli Liina miehensä käsiä onnellisena ja hartaana.

He joutuivat kuuluisiin salonkeihin, missä neron ja valtioviisauden maailmat kohtasivat toisensa. Permanentot kuvastivat siellä loistopukuisia ihmisiä, miehiä ja naisia, ja seinien peileissä kertautuivat heidän sulavat liikkeensä, heidän kumarruksensa ja heidän hymynsä. Heidän vuorosanansa kimaltelivat kilpaa kristallien, helmien ja timanttien kanssa. Pehmeiden ripsien alta tekivät silmät salaisia tunnustuksia. Harry Tigerin ympärillä vallitsi alituinen leikki ja ilon kimmellys. Liina ei tuntenut häntä. Hänen hikkeensä ohvat omituisen pehmeät ja mitatut, hänen hymynsä saattoi kokonaisen pitkän yön viipyä kasvoilla ikään kuin jähmettyneenä, hänen naurahduksensakin oli ikään kuin sidottu nuoraan, joten se pääsi juoksemaan vain määrätyn lyhyen matkan.

— No nyt näit elämän naamiohuvit! naurahti Harry heidän kulkiessaan hoteilliin, ja teki liikkeen, ikään kuin hän olisi paiskannut jotakin kädestään katuun. — Naamarit ovat puoli ihmistä, usein enemmän. Riisu seura maailman ihmiseltä naamari, niin sen alta löydät tyhjyyden. Siellä missä turhamaisuus käy ilosta ja leikitely rakkaudesta, ei ihmisillä ole kasvoja — vain naamareita.

He etsivät erästä Harryn vanhaa ystävää, kuuluisaa professoria, jonka luentosalissa Harrykin kerran yhdessä mitä erilaisimpien tiedonjanoisten ja uteliaiden kanssa oli tungeskellut. He eivät löytäneet häntä hänen vanhasta asunnostaan huvilakaupunginosasta, missä hänen suuret vastaanottonsa kerran olivat olleet. Pitkän hakemisen jälkeen tapasivat he hänet pienestä huoneistosta pilvenpitelijäkivimuurin katonrajassa. Kirjat piirittivät häntä siellä joka taholla, ikkunalaudoilla, pöydillä, tuoleilla, permannoilla. Kirjalajien lomitse häämötti loputon näköala suurkaupungin mustia kattorivejä ja savupiippuja. Entisen loistavan maailmanmiehen asemesta tapasivat he ärtyneen, hermostuneen, huolimattomasti puetun ukon, jonka koko ajatustoiminta kiersi yhden ainoan asian ympärillä: sen vääryyden, joka oli häntä kohdannut. Hänen monikymmenvuotiset tutkimuksensa,

hänen elämäntyönsä, hänen maineensa ja asemansa, kaikki oli romahtanut yhtenä ainoana päivänä — eräänä aamuna, kun tieteellinen aikakauskirja toi mukanaan tiedon hänen kaukaisen merentakaisen kilpailijansa tutkimuksesta. Oliko se oikeus ja kohtuus, oliko se kiitos hänen työstään ja vaivastaan, että hänen oppilaansa ilkuivat virhettä, josta saattoi sanoa, että se punnuksilla mitaten oli pienempi kuin yhden tomuhiukkasen paino? Ja kuka oh tuo hänen merentakainen mestarinsa, joka muutamalla kynänvedolla teki tyhjäksi hänen nimensä, hänen tieteellisen maineensa? Nuorukainen, tuskin mies, onnensuosikki, joka kokeellisen tutkimuksen arpapelissä sattumalta, niin, sattumalta, oli voittanut täyden numeron. Tuijottavin silmin kiersi vanhus huonettaan, hänen kasvojensa uurteet kävivät hetki hetkeltä syvemmiksi, ja hänen sydämensä paloi katkeruuden tulella kuin hiili, joka ei enää milloinkaan voi leimahtaa liekiksi, ainoastaan hehkua, kunnes sammuu. Kiittämättömyys, se oli se raha, millä ihmiskunta maksoi.

He tulivat yksinäiselle vuorijärvelle, missä hiljaisuus muurina vartioi maailman ja sen pienen huvilan välillä, missä he asuivat. Vain paimenten huudot tuntuivat mitailevan vuorokausien levollista, lauhaa kulkua, joiden vaihteessa vuodenajat sulivat yhdeksi ainoaksi pitkäksi paratiisilliseksi kevääksi. Täältä oli maailma kaukana, täällä oli lepo ja rauha, aistit tuntuivat painuvan viihdyttävään puoliuneen, ei mikään akkaiylätys, ei mikään sorahtava ääni särkenyt luonnon ja sielun lepoa. Mutta tänne eksyi ikävä, paahteisten päivien ikävä, kun lyhyet varjot tuskin liikkuivat esineiden ympäri, pitkien iltojen ikävä, jolloin aurinko kaihomielisellä palollaan punasi vuorten taustoja tai sadekuurot rapisivat katolla ja pilvet riippuivat kiinni vuorten kyljessä. Keskikesän pilvettöminä päivinä tuntui vesi imeneen taivaan, sen värin itseensä, vihertäviin syvennyksiinsä, minne se oli jähmettynyt liikkumattomaksi niinkuin iäisyys. Tänne ei löytänyt ihmisten viha, ei kateus, yksin suru ja tuskin tuntuivat täältä karkotetuilta, mutta ikävä, se löysi tänne.

Liina näki sen miehensä silmistä, näki sen kohoavan sielun hämärästä, kiteytyvän ja muuttuvan lasittuneeksi

tuijotukseksi, tunteeksi, joka muistutti tuskaa. Täällä ei enää ollut hyvä.

— Harry, sinä kaipaat maailmaa, sanoi Liina, — läheteikäämme.

Ja he läksivät.

Siitä ihailijattarien parvesta, joka ympäröi Harry Tigeriä, kävi vaaralliseksi muuan tumma nainen. Liina oli valmistautunut kaiken varalta eikä säikähtänyt kirjeitä, kukkalähetyksiä tai salaperäisiä vierailujakaan. Eräänä päivänä tuli Harry hänen luokseen, laski kätensä hänen olkapäilleen, katsoi häntä silmiin ja sanoi:

— Liina, minun sydämeni on ollut uskonon. Sinä ymmärrät, minä en voi tehdä sille väkivaltaa tappamatta taiteilijaa itsessäni.

Liina katsoi häneen pitkään.

— On hetkiä, puhui Harry, — jolloin meidän sydämemme on liian paljas ja altis. Hän käsitti minun syvimmän, salaisimman ajatukseni tuollaisena hetkenä, ja sen mukana jouduin itse hänen haltuunsa. Hän löysi minussa jotakin, jota vasta hänen löytämäänsä tiesin omistavani. Mutta sinä, sinähän olet sitä myöskin tehnyt, myöskin sinua tarvitsen — vai tahdotko minut nyt jättää?

Liina ymmärsi miehensä jo täydellisesti. Hänen sydämensä hiljeni ja hän silitti rauhoittaen Harryn hiuksia.

— Tietysti minä jään, puheli hän, — olen luonasi niin kauan kuin tahdot. Olen niin onnellinen, että puhuit minulle. Katso, silloin minä olen hiukan onneton, kun en tiedä, missä sinä olet ja mikä sinun on. Olen levoton ... ihmisten joukossa on pahoja, sinäkin lähdet usein sellaisten kanssa, jotka eivät tarkoita hyvää. Olen niin kiitollinen, kun puhuit minulle, kun annat minun olla uskottusi. Ja ehkä tämä pian menee ohitse... Ei, ei, en minä sitä vaadi, kestäköön vain niin kauan kuin kestää.

Tunne ei mennyt ohitse. Liinan sydän joutui kovan paineen alle. Hän kamppaili kaikella tahdollaan tunteita vastaan, jotka häntä sitoivat. Hän kävi läpi mustasukkaisuuden, katkeruuden ja vihan tulipätsien. Koti-ikävä iski häneen pitkinä yksinäisinä öinä ja päivinä, jolloin hänen ja Harryn yhteinen koti tuntui autiolta kuin erämaa. Hän sairastui. Harry toimitti huolestuneena

kotiin lääkärit. Tuntui ivalta lääkitä häntä kivuista, jotka eivät häntä vaivanneet.

Liina käsitti, ettei hän saanut olla riippuvainen ulkonaisista olosuhteista. Hänen sisällisen ihmisensä täytyi päästä vapauteen. Hänen syvimmissään täytyi löytyä pyhäkkö hänen sielunrauhaansa varten, pyhäkkö, jota ei mikään järkyttänyt. Olisikohan mahdollista saada puisevasta ihmissydamestä jotakin niin sädehtivää kuin timantti? Hän katseli sormustansa ja rukoi.

Liina jäi pitkäksi aikaa yksin sydämensä ja timanttinsa kanssa. Timantti oli koulumestari ja sydän uppiskainen ja kovakourainen oppilas. Hän keskusteli niiden kanssa ikään kuin ne molemmat olisivat olleet hänen kädessään rinnan. Sydän sai katsella, miten täydellisyys voitetaan, timantti oli ihana, säteilevä, vapaa. Olisi saattanut uskoa sitä yhdeksi niistä kyynelistä, jotka Kristus oli itkenyt syntisen ja kärsivän ihmiskunnan vuoksi.

Paine pusertui lujemmalle. Tumman naisen tilalle tuli vaalea. Harry kirosi heidät kaikki, mutta he olivat häntä väkevämmät.

— Sinä annat minulle anteeksi niin paljon kuin minua rakastat, sanoi Harry, pää vaimonsa helmassa.

Liina sihtti hänen hiuksiaan, joihin alkoi sekaantua harmaita suortuvia.

— Minulla ei ole mitään anteeksiantamista, vastasi hän ja katseli timanttia, joka kimmelsi hiusten välissä. — Rakastan sinua aina. Sinä olet täyttänyt minun elämäni onnella. Mitä olisi minun elämäni ollut ilman sinua!

Kuolema toi Harry Tigerin kokonaan takaisin Liinalle. Se teki hänet taasen uskolliseksi. Hän vietti ankaran tautiaikansa siinä kodissa, missä Liina oh ollut niin paljon yksin. Niinä lyhyinä hetkinä, jolloin kuume hellitti, etsi hän vaimonsa katsetta tai tapaili hänen kättään. Ei vesipisaraakaan hänelle voinut toinen ojentaa kuin hänen vaimonsa. Ja vaimonsa syliin hän kuoli.

V A P A U S

Keväisenä päivänä astui entinen Liina Karell pitkien vuosien poissaolon jälkeen taasen kotikaupunkinsa kadulle. Hänen hiuksensa olivat lumivalkoiset, ja hän kiiruhti eteenpäin vanhan ihmisen lyhyin, hiukan horjahtelevin askelin. Hänen lapsuutensa tornikello tervehti häntä helähtelevillä lyönneillään. Ne kutsuivat kuin juhlaan. Ja juhla ohkin. Oli Jumalan juhla: taivas siinsi, puut puhkesivat, nurmet versoivat, vedet välkkyivät ja leivonen lauloi. Mutta myöskin ihmiset olivat valmistaneet juhlan. Heidän asuntojensa katoilla liehui lippuja ja porttikäytävistä kiiruhti ulos juhlapukuisia lapsia, tyttöjä ja poikia. Heillä oli kiire, he kulkivat lapsen lyhyin, varmoin askelin ja heidän lasisen kirkkaat äänensä helisivät.

Oli liikkeellä paljon lapsia, köyhempiä ja rikkaampia, pienempiä ja suurempia. He parveilivat kuin perhoset auringonpaisteessa, milloin yksin, milloin kaksin, milloin sylikkään, milloin kädet toistensa kaulalla. Poikien kasvot hehkuivat, tyttöjen hiukset heilahtelivat.

Liina Tiger tunsu askeltensa käyvän kevyiksi ja voimansa kokoontuvan. Kuinka hän rakastikaan noita lapsia — kaikki voimansa tahtoi hän heille antaa! Mikä ilo täyttikään hänen rintansa, kun hän katseli heidän kauneuttaan, ihmisen kevättä heissä — kuinka hän tahtoikaan vaaha heitä, jokaista erikseen, jotta jokainen saisi osansa elämän ilosta. Leikkikoulunsa hyväksi tahtoi hän elää viime vuotensa. Kuinka hän ikävöikään työtä. Hänellä oli vielä paljon voimaa ja rakkautta, hänellä oli elämänsä koko kallis kokemus — kaikki, kaikki hän tahtoi antaa.

Yhtäkkiä ilmestyi kadulle iloinen pieni lippu. Tyttö ja poika pitelivät tankoa. He tunsivat tehtävänsä vakavuuden ja kantoivat viiriään innostuneina ja tärkeinä. Muutkin lapset tahtoivat auttaa, pieni parvi syntyi lipun ympärille. Toinen lippu ilmestyi kadulle, kolmas, neljäs...

Vanha rouva otti muutamia kiiruhtavia askelia ja saavutti lippua kantavan lapsiparven. Hän kumartui, tarttui pientä tyttöä käsivarteen ja kysyi, minne he nyt olivat matkalla, mikä juhla tänään oli.

Lapset katsoivat kysyjään kummastuneina ja hiukan ärtyneinä. Heillä oli kiire.

— Tänään on lastentarhan kymmenvuotis-juhla, vastasi yksi tytöistä vihdoinkin, niiasi ja aikoi jatkaa matkaansa.

Mutta vanhan rouvan käsi kiertyi hänen ympärilleen, ja kun lapsi näki kiiltävän sormuksen rouvan kädessä, jäi hän katselemaan sitä ja pysyi paikoillaan.

— Lastentarhan kymmenvuotisjuhla? toisti vanha rouva, ja hänen kätensä hyväili lapsen lämmintä selkää.
— Oletteko te lastentarhan oppilaita?

Vieras oli notkistanut toisen polvensa, niin että hänen harmaa päänsä oli lasten päiden tasalla. He katselivat häneen oudoksuen.

— Emme, me olemme liian suuria, vastasi tyttönen,
— me lopetimme viime vuonna.

— Mutta te olette kuitenkin mukana juhlassa?

— Kaikki ovat mukana juhlassa, vastasi poika reippaasti. — Kaikki koulut, kansakoulut, tyttökoulu, yhteiskoulu, kaikki koulut, juhla-kulkue alkaa torilla, sitten mennään lastentarhalle.

Tuntiessaan, ettei lapsia enää voi pidättää, painoi vieras pienen tytön rintaansa vastaan. Oli kuin hän olisi syleillyt itse elämää. Siinä oli hänen oma lapsuutensa, kaikkien niiden lapsuus, joita hän rakasti ja oli rakastanut. Lapset tervehtivät, niinkuin oli opetettu ja läksivät menemään. Vanha rouva pääsi hiukan työläästi Pystyyn ja jäi katselemaan heidän jälkeensä. Liput lepattivat pitkin kadun mittaa. Lasten juhla-kulkue muodostui itsestään. Silmä miltei sokaistui, kun tätä riemua katseli. Se oli miltei epätodellista. Lapset puhe-

livat, puiden oksat sanoivat sanansa, kun pienet ihmiset menivät niiden alitse, yksin tallattu katukin naurahti iloisesti.

Noin mennään elämän juhlaan, ajatteli Liina. Siellä on tarjolla monenmoista: pöydän nautinnot, rakkauden ilo, kunnian ja maineen loisto, tiedon ja ajattelemisen onni, hiljaisen työn tai kuumeisen raadannan sisältö, kieltäytyksen riemu. Jokainen saa valita mielensä mukaan. Mutta jopa on liikkeellä vanhojakin ihmisiä, siis sellaisia, jotka palaavat elämän juhlasta. Kysytäänpä heiltä, kenellä on ollut hauskaa, kenellä ikävää ... Heidän kasvoistaan saattaa saada vastauksen. Vaan eipä Liina ole vielä ehtinyt lukea vastausta kysymykseen, kun raatihuoneen vanha kello alkaa lyödä ja sekaantuu asiaan. »Hauskaa ja ikävää», sanoo se ystävällisellä äänellään, »täältä ylhäältä katsoen on kaikki yhtä hauskaa ja yhtä ikävää. Niillä asioilla ei ole mitään eroa. Kaikki kestää pienen hetken.»

Vanhan naisen täytyi pidättää ilonkyyneliä. Sadut tulivat itsestään, leikkien kuin lapset, ilakoiden kuin linnut ja välkkyen kuin aurinko. Hänellä oli taasen satuja sadoille lapsille.

Mutta mitä tämä olikaan — missä olivat kaikki tutut kasvot? Kokonainen uusi sukukunta oli tullut entisen tilalle. Se oli tietysti osaksi tapahtunut uusien kulku-neuvojen vaikutuksesta. Mutta sittenkin oli mahdollonta, ettei vanhoista kaupunkilaisista olisi ketään jäänyt. Vain muutamia vuosia, kymmenkunnan vuottahan hän oli ollut poissa. Missä olivat hänen aikalaisensa? Tapahtuiko sukupolven vaihdos näin äkkiä? Oliko jokin kulkutauti käynyt kaupungissa tekemässä tuhoa?

Vanhus käveli ja etsi tuttuja kasvoja. Alkoi jo tuntua siltä, kuin hän olisi ollut jokin haamu, joka ei kuulunut tähän aikaan, jolla ei ollut kotipaikkaoikeutta täällä. Hän löysi vanhat talot, mutta kun hän katseli ikkunoihin, oli niissä vieraita kasvoja. Hän meni entisen kotitalonsa paikalle ja etsi tohtorin ovea. Missä oli nimi Arthur Frang — tuskin kukaan ennen kysyi tohtoria tällä nimellä, hän oli kaikille vain »tohtori». Nyt Liina etsi tätä nimeä. Sitä ei ollut. Kun hän tuli entisen Laurenin liikkeen edustalle, näki hän Frilanderin por-

tailla tutun ihmisen. Se oli selvästi joku Frilander, nähtävästi poika, varmaan Augusti, joka oli perinyt isänsä liikkeen ja piirteet. Liina tuli iloiseksi. Jolleivät kyyneleet olisi täyttäneet hänen rintaansa, olisi hän tervehtinyt tätä. Ehkäpä poika vielä olisi tuntenut. Ehkäpä muitakin tuttuja vielä eli, kunhan he astuisivat ulos taloistaan.

Liina tuli hautausmaalle. Siellä olivat tutut. Nimet, jotka ennen ohvat luettavissa ovikilviltä, luettiin nyt risteistä ja kivistä. Ero ei tuntunut suurelta. »Entinen ylivahtimestari Frans Sylvester Vohlström... Hänen vaimonsa Sigrid Sofia, omaa sukua Karell...» »Kirkkoherranrouva Adolfina Lehto... Autuaat ovat puhtaat sydämeistä, sillä he saavat nähdä Jumalan...» »Kauppias Frans Edvard Agaton Frilander...» Liina kulki täällä kuin kotonaan, täällä ohvat hänen aikalaisensa, tänne hän kuului. Tämä pieni, hiljainen maanalainen kaupunki alkoi tuntua todellisemmalta kuin tuo suuri meluinen maanpäällinen.

Vaikea oli vain päästä oikeaan suhteeseen tuohon elävään maailmaan, johon ei enää kuulunut ja jossa kuitenkin piti olla, ennen kuin aukeni pääsy tähän hiljaiseen.

Filip Adrian Kareliin ja hänen vaimonsa Sofia Ulrikan hautakivi oli kallistunut. Sammal oli syöpynyt kultakirjaimiin. Orjantappurat kiven ympärillä rehoittivat. Liina ajatteli äitiänsä ja hänen kuvansa tuli niin lähelle, että hän miltei oli kuulevinaan tutun äänen. »Liinaa... Liinaa... ajaai kuinka sinulla on kaunis sormus! Sinä olet saanut sen maailman ihanimmalta mieheltä... ajaai kuinka sinä olet onnellinen!» Mamma oli oikeassa. Hän oli onnellinen ja kiitollinen elämälle. Kiitollinen mammalle, Harrylle, Jumalalle.

Hänen silmänsä viipyivät autereisessa kaukaisuudessa. Kyyneleet kuivuivat, näkö selkeni. Aurinko siivilöityi vaaleiden nuorten lehtisilmujen läpi haudoille, joiden vasta puhdistetuilla kummuilla nurmi alkoi versoaa. Valo ja varjot leikittelivät, kevät ja talvet vaihtelivat, ihmiset syntyivät ja kuolivat. Auringon armoa riitti vuodesta vuoteen, sukupolvesta sukupolveen.

Liina astui läpi kirkkopuiston ja nousi ylös loivaa

mäkeä, jolla kohosi kaunis valkoinen, liputettu rakennus. Se oli hänen leikkikoulunsa. Ovien ja parvekkeiden yläpuolella keinui köynnöksiä, joukko autoja seisoi portaiden edessä, lasten iloiset liput olivat pystytetyt ulkopuolelle ja helottivat auringossa. Kadut aaltoilivat täynnä kansaa.

Kuin unessa nousi Liina portaita ja tuli valoisaan, koristettuun eteiseen, siitä haarautui käytäviä kahden puolen. Seinillä oli kuvia, lasten päähineet täyttivät matalat naulakot. Ovet juhlasaliin olivat kiinni, oli aivan hiljaista, yksi ainoa ääni kuului lukitusta juhlahuoneesta. Pääskyselät vikisivät avonaisten ikkunoiden kohdalla, pensaat rapisivat ruutuja vastaan, kuvassa seinällä piteli suloinen neitsyt Maria lasta polvellaan. Hetken katseltuaan ympärilleen perältä, likeni Liina hiljaa juhlasalin suljettuja ovia. Silloin nousi penkiltä pimenosta nuori nainen, jota ei hän ollut ennen huomannut. Nainen asettui suojelevasti oven eteen.

— On aivan täyttä, sanoi hän sillä ystävällisen määrävällä äänellä, jolla opettajatar kohtelee lapsia, — ei mitenkään voi päästä sisään. Syrjäisille ei ole ollut ajateltavissakaan paikkoja, ei ole riittänyt lasten vanhemmillekaan. Kysyntä on ollut niin suuri, että kymmenet äidit ovat saaneet kääntyä takaisin.

Vieras pysähtyi. Hänen huulensa vavahtivat. Paisuvat nuput seljapensaissa ulkopuolella löivät ruutuun.

— Kuka siellä nyt puhuu? kysyi vieras.

— Se on johtajatar, sisareni. Hän pitää muistopuhetta tämän laitoksen perustajalle, Liina Karellille, josta ei ole moneen vuoteen tullut tietoja ja joka kai on kuollut ulkomailla. Hänen kuvansa on suurennettu seinällemme ja juuri paljastettu.

Vanha nainen katsoi pitkään nuoreen opettajattareen. Pieni hymy alkoi leikitellä hänen huulillaan.

— Kuka oli Liina Karell?

Kun hän lausui tämän nimen, tuntui hänestä siltä, kuin hän olisi puhunut ihmisestä, joka kerran, kauan sitten oli hetkeksi sattunut hänen tielleen ja kulkenut hänen kanssaan kappaleen yhdessä.

— Se oli... se oli, vastasi nuori neiti asiallisesti, — hyvin lämminsydäminen nainen, joka uhrasi suuren

omaisuutensa yleisiin tarkoituksiin. Paitsi lastentarhaa on hänen varoillaan rakennettu suuri laitos vanhuksia varten.

Hetkisen perästä kysyi vieras arasti:

— Ottaisitteko te hänet tänne mukaan työhönne, jos hän haluaisi?

Nuori neiti naurahti.

— Hänhän on kuollut.

— Mutta jos hän eläisi... ja haluaisi tulla...

— Tjaa... siihen on hiukan vaikea vastata. Jos hän kykenisi opettamaan. Täytyy olla sama metodi kuin se, jota me noudatamme. Tällaisessa suuressa laitoksessa ... Sisareni on jonkin verran ankara...

Hän vaiken. Puhujan ääni salissa sulii liikuttavan hartaaksi. Kuului nyyhkytystä.

— Muistopuhe loppuu, kuiskasi nuori opettajatar, — sitten seuraa vain hiukan laulua ja sitten tulee täällä käytävässä hyvin ahdasta. On ehkä viisainta, että lähdette ... Lapset pääsevät ajamaan autoilla. Voitte nähdä sen ulkonakin.

Vanha nainen nyökytti päätään, kääntyi ulko-ovea kohti ja päästi mustan harjonsa alas.

Omenapuut vanhan kartanon puistossa olivat kukassa. Heleällä nurmella niiden alla kävelivät vanhainkodin holhokit. Nurmi oli täynnä suuria kullanvärisiä kukkia. Ne loistivat jokainen kuin pieni aurinko. Omenankukat keinuivat niiden yläpuolella kuin valkeat ja purppuraiset pilvet. »Hauskaa ja ikävää», ajatteli Liina, kerraten sanat, jotka tornikello hänen sadussaan oli lausunut, »täältä ylhäältä katsoen on kaikki yhtä hauskaa ja yhtä ikävää, niillä asioilla ei ole mitään eroa.» Liina hymähti ja astui alas portaita. Olisi ollut mukavaa nähdä tohtoria ja tohtorinnaa ja ehkä muitakin, jotka vielä elivät. He mahtoivat elää, koskei hän tavannut heidän nimiään hautausmaalla. Mutta ehkäpä hän vielä tapaisi heidät. Nyt hän saisi nähdä lasten ajelevan.

Hän kuuli leikkikoulusta laulua, heleiden lastenäänten laulamaa, ja kulki ihmisvirrassa alas aurinkoista katua. Pian alkoivat autot toittottaen ja pauhaten humista ohitse. Ne olivat täynnä lapsia, jotka huusivat ja riemuitsivat. Elämän juhlaan, elämän juhlaan! Autot ajoi-

vat kilpaa. Ne suhahtivat kuin loistavat jättiläishyönteiset esiin milloin mistäkin kadunkulmauksesta.

Liina seisoj sen rakennuksen edustalla, missä Laurénin puoti muinoin oli sijainnut ja katseli iloa. Hän oli juuri astunut kadulle mennäksensä sen poikki, kun hänen eteensä syöksähti, kuin maasta kasvaen, kukitettu auto, ohjaajanaan etuistuimella Freedi Fors. Augusti Frilander huudahti portaillaan ja juoksi alas. Se oli liian myöhäistä. Liina tunsu tärähdyksen eikä sen jälkeen enää mitään.

Kun hän viimeisen kerran avasi silmänsä, oli hänen ympärillään kasvoja, jotka kerran olivat olleet hänelle läheiset. Nyt oli hän irti niistä, irti maasta. Keskellä kuolinkamppailua tunsu hän kahleiden putoavan käsistään ja naamarin elämän kasvoilta. Valhe lahosi tomuksi, vapaus koitti.

Raatihuoneen tornista helähti yksi ainoa lyönti. Se oli kuin kyynel.

MAILA TALVION KOOTUT TEOKSET

Eri osien sisällys on seuraava:

I osa

Haapaniemen keinu — Nähtyä ja tunnettua — Aili
— Kaksi rakkautta.

II osa

Kansan seassa — Pimeänpirtin hävitys — Juha
Joutsia — Muuan äiti.

III osa

Louhilinna — Tähtien alla.

IV osa

Puheita — Kirjava keto — Hämähäkki — Elämän-
leikki — Valkea huvila.

V osa

Suomesta pois — Kauppaneuvoksen kuoltua —
Eri teitä — Anna Sarkoila — Elinan häät — Kun
meidän kaivosta vesi loppuu — Talonhuijari —
Huhtikuun-Manta — Lempiäniemen tyttäret —
Viimeinen laiva.

VI osa

Yölintu — Niniven lapset — Elämän kasvot.

VII osa

Kultainen lyyra — Silmä yössä — Näkymätön
kirjanpitäjä — Yötä ja aamua.

VIII osa

Kurjet — Kihlasormus.

IX osa

Kirkonkello — Opin sauna.

X osa

Sydämet — Hiljentykäämme — Ne 45 000.

XI osa

Itämeren tytär.

XII osa

Linnoituksen iloiset rouvat — Lokakuun morsian
— Terveisiä.

XIII osa

Ruma ankanpoikanen — Juhlavalkeat — Rukkaset
ja kukkaset.

MAILA TALVIO
KOOTUT
TEOKSET
VI

